דע את ריבונך

רבעון נשי ובנות חב"ד

תשי"ט — תש"מ

הוצאה שני'ה

יוצא לאור ע"י מערכת
"אוצר החסידים"
770 איסטערן פארקוואי ברוקלין נ.י.
סניף אה"ק — כפר חב"ד

שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבעים לבריאה
שלשים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

DI YIDDISHE HEIM

THE JEWISH HOME

יוצא לאור על ידי
"KEHOT" PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway, Brooklyn 11213, N.Y.

בהזמנות נא לפנות אל:

הוצאת ספרים קה"ת כפר חב"ד, ת.ד. 3, טל. 03-944100

נדפס בבי"ס לדפוס "יד החמשה", כפר חב"ד
Printed in Israel

מפתח כללי

באנד 1, נומער 1, תשרי—טבת, ה'תשי"ט

פארוואָרט ט
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א
שיחת קודש פון כ"ק אדמו"ר שליט"א א
ענטפערט פון משפחת בית חיינו ג
חגים וזמנים : ז
„איכה ?!" (א ליד) — מרת ס. אלפעראוויטש י
חנוכה (ארטיקל) — מרת ד. בוטמן יא
טהרת המשפחה (איינלייטונג) — הרבנית ש. יודאסין יג
לערן און פארשטיי :
פנינים — געזאמעלט דורך הרבנית ש. יודאסין יד
דער ראד דרייט זיך — דערציילונג טו
א שאד (ליד) — הרבנית ש. יודאסין יז
ימה וקדמה וצפונה ונגבה...
מיין באזוך — הרבנית ח. ש. גאראדעצקי יח
בנות חב"ד האבן דאס וואָרט :
אונזער וועג — א. קצנלבוגן כ
טעטיגקייטן פון קאונסיל כב
לעקרת הבית כו
שמחות אין אונזערע היימען כז

באנד 1, נומער 2, שבט—אייר, ה'תשי"ט

פארוואָרט א
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ג
חגים וזמנים :
יו"ד־ט"ו בשבט — מרת ל. כהן ו
כל דכפין... — מרת נעמעס ח
פארבריינגען ביים רבי'ן שליט"א — מרת ר. סימפסאן ט
נאכגעטאן יענעם (דערציילונג) — א. צ. לבית לוי י
לערן און פארשטיי :
קדש ורחץ — חד גדיא יב
טהרת המשפחה (איינלייטונג) — הרבנית ש. יודאסין טו
לאמיר זיך דורכשמועסן... — א. ב. יז
ימה וקדמה וצפונה ונגבה...
חב"ד פרויען אין אויסטראלי' — מרת ש. פלטיאל יט
טעטיגקייטן פון קאונסיל
באריטן כג
פאר דער פארשטארקונג פון שמירת שבת — הרבנית מ. ר. גראנער כה
לעקרת הבית
רעסעפי — מרת מ. פאפאק כו
בנות חב"ד האבן דאס וואָרט :
באגריסונג — הרבנית א. גאלדמאן כז

באנד 1, נומער 3, סיון—אלול, ה'תשי"ט

פארוואָרט א
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א צום נייעם יאר ג
4־טע קאנוועגשאן
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א יז
רייד פון כ"ק אדמו"ר שליט"א יח
דער קאמפף קעגען לוקסוס, לייכטזיניקייט און עם־הארצות — הרב ח. מ. א. חאדאקאוו יט
באריכט — מרת ס. פלטיאל כב
באזוך אין „בית רבקה" — מרת י. בוטמן כד
ארטיקלען
רעפלעקסן צו תשובה — הרבנית ש. יודאסין ה
תשובה און עקידת יצחק — מרת ז. נעמעס ו
עלטערן און לערער — ז. לעווין ט
לערן און פארשטיי :
קעקליבענע פערל — הרבנית —ש. יודאסין ח
פאעמעס
פון יענער זייט פארהאנג — מרת ט. פאנטעלעוו טו
סודות יא
דערציילונג
צום אנקל קיין אמעריקא יב

באנד 2, נומער 1, אדר ה'תש"כ

בריוו פון כ"ח אדמו"ר שליט"א ב
אסתר — הרבנית ש. יודאסין ד
צווישן פורים און פסח — א. קאצנעלבויגן ז
די געזונטע היים — ד"ר י. שניידער ח
א פסוק חומש — הרב ש. ז. העכט י
דער נסיון (דערציילונג) מרת גורקאוו יב
קאפיטלען פון דער אידישער געשיכטע — דער בלוטיגער שבת הגדול
אין יארק — א. צימער יד
ליובאוויטש אין א"י — ח ברקאי יז
כפר חב"ד — ג.סעגאל כב

באנד 2, נומער 2, סיון ה'תש"כ

רבי ישראל בעל שם טוב — ביאגראפיע ג
יסודות פון שיטת ותורת הבעש"ט — הרב י. ווייגבערג ו
פון טאג־בוך פון א לערערין י
חסידות אין אמעריקע — הרב ש. ב. גארדאן יא
ל"ג בעומר אין מירון — א. צימער יד
לערן און פארשטיי — געקליבענע מאמרי חז"ל יז
רות — הרבנית י. יודאסין יח
די היים און איר השפעה — הרב צ. י. מיסקי כ
חינוך־קאנפערענץ אין וואשינגטאן — הרבנית ר. פאזנער כב
נשי חב"ד אין קליוולאנד — מרת ה. עטינגער כה
מרת יהודית בוטמן ע"ה — הרבנית ק. חיטריק כה

באנד 2, נומער 3, תשרי ה'תשכ"א

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א	א
לשמוע קול שופר — הרבנית ש. יודאסין	ב
דער כוח פון תפלה — הרבנית ע. חאדאקאוו	ה
נגינה ביי אידן — הרב ש. זאלמאנאוו	ח
חסידות אין אמעריקע — הרב ש. ב. גארדאן	יא
מיר שטיין צום משפט — הרבנית א. סלאווין	יד
שמחת תורה אין געטא — ד"ר ה. זיידמאן	טו
חגים וזמנים	טז
לערן און פארשטיי	יז
א מנהיג ישראל — נ. בן־יוחנן	יח
אין ירושלים אמאל — הרב א. צימער	כא
רעזאלוציעס פון קאנוועגשאן	כד

באנד 2, נומער 4, טבת—שבט—אדר ה'תשכ"א

י' שבט — נ. בן־יוחנן	א
די יונגע יארן פון רבי'ן — הרב א. צימער	ה
לערן און פארשטיי	ח
אריינפיר צום שולחן ערוך — הרבנית ע. חאדאקאוו	ט
פון רוסישן גלות — דערציילונג — דוב ראווסקי	יב
דער רבי — ד"ר ה. זיידמאן	יז
א חסידיש שטעטעל — הרב ש. ב. גארדאן	כא
די אידישע שטוב — הרבנית מ. עלברג	כג
געדאנקען צו פ' שקלים — הרבנית ש. יודאסין	כד

באנד 3, נומער 1, סיון—תמוז—אב ה'תשכ"א

פסח און שבועות — הרב י. ווייגבערג	א
לאמיר לערנען — מרת ר. חיטריק	ד
דער צער פונ'ם צדיק — נ. בן־יוחנן	ו
טעפעלע און קעפעלע — הרב א. צימער	ט
אין אייגעם — דערציילונג — דוב ראווסקי	יב
דער רבי — צווייטער ארטיקל — ד"ר הלל זיידמאן	יח
די תורה דערהויבט אירע דערהויבער — הרבנית ש. יודאסין	כא
רעספעקט פאר תורה — הרב ז. האלענדער	כג

באנד 3, נומער 2, אלול—תשרי ה'תשכ"א־ב

מ'דארף ניט זינדיקן — ה. פריידין	א
לערן און פארשטיי	ה
דער נייער ניגון — נ. בן־יוחנן	ו
די פרוי אין ליכט פון תורה — דוב ראווסקי	ח
ביים כותל מערבי — הרב א. צימער	יא
לאמיר לערנען — הרב ש. ז. העכט	יד
על חטא שחטאנו — הרבנית ש. יודאסין	יז
אוי, די פיקטשעס — י. ליפמאנזאן	יט
דער יובל פון „האח" — ש. בר יוחאי	כג

באנד 3, נומער 3, כסלו—טבת—שבט ה'תשכ"ב

דאס ביסעלע אויל — הרבנית ע. חאדאקאוו א
דעם טאטנ'ס א קינד — נ. בן־יוחנן ג
תורת חסידות חב"ד — הרב י. כהן ז
דער צער פון אנטלויפן (דערציילונג) — דוב ראווסקי ט
אידישע דערציאונג — הרבנית ד. פערקאווסקי טו
אידישע נשמות — ש. בר־יוחאי יח
קלייניקע ליכטעלעך (שיר) יוד־דלת כ
לאמיר דאנקען דעם אויבערשטן ב"ה — הרב ש. ז. העכט כא
הנרות הללו... (זאמלונג) — הרבנית ש. יודאסין כד

באנד 3, נומער 4, אדר—ניסן—אייר ה'תשכ"ב

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א א
א מאמעס נחת — נ. בן־יוחנן ב
סאמארקאנדער שלח מנות (דערציילונג) — ש. חיימאוו ה
וואס אי'ז א רבי, — הרב ש. ריבקין י
תורת חסידות חב"ד (צווייטער פון סעריע) — הרב י. כהן יג
כשרונות זיינען א שליחות און א חוב — ד"ר ה. זיידמאן יז
היינטיקע קינדער (סאטירע) — א.ב. כב

באנד 4, נומער 1, סיון—תמוז—אב ה'תשכ"ב

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א א
זומערדיקע טעג — הרב ש. עלבערג ג
א פסוק חומש — הרב ש. ז. העכט ז
ר' לייב דער בינוני פון תניא — נ. בן־יוחנן ח
ואהבת לרעך כמוך — הרבנית ע. חאדאקאוו יב
דעם רבי'נס געדאנקן־גאנג וועגן צייטלעכע ענינים — ד"ר הלל זיידמן טז
תורת חסידות חב"ד — „ירידה צורך עלי' "
(דריטער פון סיריע) — הרב י. כהן יז
די אלטע שול (זכרונות פון מיין שטעטל) — ש. ליפמאנאוויטש כא

באנד 4, נומער 2, אלול ה'תשכ"ב

אני לדודי ודודי לי — דוב ראווסקי א
די לעבנס־געשיכטע, יחוס און פערזענלעכקייט פון כ"ק אדמו"ר
שליט"א — (ערשטער פון סעריע) — נ. בן־יוחנן ג
לישט געווען קיין אנדערער טויער ווי שערי שמים — ד"ר ה. זיידמאן ז
ואהבת לרעך כמוך — הרבנית ע. חאדאקאוו י
און געקומען איז דער „גוט מארגן" (דערציילונג) — ב. גאלובעוויץ יג
תורת חסידות חב"ד — „דירה בתחתונים" (פערטער פון סיריע)
— הרב י. כהן יז
ימים טובים און זייער ווירקונג אויף אידישע קינדער — ש. בר יוחאי כ
א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט כב
מ'פארט אין קאנטרי — ח. בן אליעזר כג

באנד 4, נומער 3, כסלו ה'תשכ"ג

דער אלטער רבי — ביאגראפישע נאטיצן — ה. פריידין א
ליאדי, די הויפט שטאט פון חב"ד — ה.נ. ג
דער רבי אונזער — ליד — ח. ק"י ז
די לעבנס געשיכטע, יחוס און פערזענלעכקייט פון כ"ק אדמו"ר שליט"א
(צווייטער פון סעריע) — נ. בן יוחנן ח
לאמיר לערנען א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט יא
ר' אוריאל צימער ז"ל — הרב י. ווייגבערג יב
תורת חסידות חב"ד — ג־טלעכקייט די עקזיסטענץ פון וועלט
(פינפטער פון סעריע) — הרב י. כהן ט
הגרות הללו קודש הם — הרבנית ש. יודאסין יז
די באגעגעניש (דערציילונג) — לימפאנאוויטש כ

באנד 4, נומער 4, אדר—ניסן—אייר ה'תשכ"ג

סומכין גאולה לגאולה — ה. פריידין א
די גאולה ווארט — הרב שמחה עלבערג ג
ביאגראפיע פון כ"ד אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן ו
לאמיר לערנען א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט ט
די ארבעה בנים אין שושן הבירה — י. ליפמאנאוויטש יא
תורת חסידות חב"ד — הרב י. כהן טו
פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן יז
ר' יעקב גריפעל ז"ל — ד"ר הלל זיידמאן יח
ענטפערס אויף פראגן אין דערציאונג כ
דזשעקעלע און נחומ'קע — אליעזר חפץ כב

באנד 5, נומער 1, סיון—תמוז—אב ה'תשכ"ג

מתן תורה — הרב י. דזשייקאבסאן א
ביאגראפיע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן ד
א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט ז
צוליב מיר האט דער איד געקרעכצט — דוב ראווסקי ה
געדאנקען צו תפילה — ד"ר הלל זיידמאן יב
פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן יד
תורת חסידות חב"ד — הרב יואל כהן טו
מיין נסיעה אין מירון — ה. פריידין יז
ענטפערס אויף דערציאונג־פראגן כ
דזשעקעלע און נחומ'קע — אליעזר חפץ כב

באנד 5, נומער 2, תשרי ה'תשכ"ד

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א א
ביאגראפיע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן ג
חשבון און סך־הכל — י. ליפמאנאוויטש ו
געדאנקען צו תפילה — ד"ר הלל זיידמאן ט
א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט יב
מיסטער גלאק — דוב ראווסקי יג
פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן יח
תורת חסידות חב"ד — הרב יואל כהן כ
בחפשה דרכינו — הרבנית ש. יודאסין יז
דערציאונג (שמועס מיט עלטערן) — מ. בן־דרור כב

באנד 5, נומער 3, כסלו ה'תשכ"ד

פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן	קאווער
א חשבון בשותפות — י. ליפמאנאוויטש	א
ביאגראפיע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן	ג
צדיקים דומין לבוראם — ז. דובין	ו
איך ווארט אויף מיין פרייגט (ליד) — מ. חפץ	ט
י"ט כסלו — בימים ההם בזמן הזה — ש. בר־יוחאי	י
וואס לערנט אונז די חנוכה ליכט הייגט ? — ד"ר ה. זיידמאן	יב
וואס איז א איד (ספור) — אבי חיים אליהו	יד
תורת חסידות חב"ד — הרב יואל כהן	כ
א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט	כב
געדאנקען אין אומעט — גת סעגאל	כג

באנד 5, נומער 4, אדר ה'תשכ"ד

פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן	הילע
פורים — על שם הפור — ל. יהודי	א
ביוגראפיע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן	ד
זעקס מיליאן קדושים — הרב ש. עלבערג	ז
געשטאלטן פון חב"ד — חסידים (הרד"ק) — הרב י. דושייקאבסאן	ט
צוריק צו די קוואלן — הרב י. ווינבערג	יב
אין א סאמארקאנדער הייל — דוב ראווסקי	טז
מרים — סימבאל פון אידישער פרוי — ד"ר ה. זיידמאן	כא
לאמיר לערנען א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט	כג
וימי בימי... — י. לימפאנאוויטש	כד

באנד 6, נומער 1, סיון ה'תשכ"ד

פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן	הילע
די פארבארגענע ליכט פון תורה — ה. פריידין	א
ביאגראפיע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן	ד
בעלטער פון א טאג־בוך — ה. יעווסעיעוויטש	ז
הימל און ערד באגעגענען זיך — ד"ר ה. זיידמאן	יא
צוויי פלייצעס (סקיצע) — ד. אייגער	יג
שרייבט די וועלט (ליד) — ה. תראל	יז
געשטאלטן פון חב"ד חסידים(הרא"א פלאטקין) — א. תלמיד	יח
תורת חסידות חב"ד — הרב יואל כהן	כא
לאמיר לערנען א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט	כד

באנד 6, נומער 2, אלול—תשרי ה'תשכ"ד־ה

פון אונזער חסידישן קוואל — הרב ש.ב. בוטמאן	הילע
יום כיפורים — ל. יהודי	א
ביאגראפיע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן	ד
צוריק צו די קוואלן (צווייצער פון סעריע) — הרב י. וועגבערג	ז
צוויי שיכורים (דערציילונג) — י. ליפמאנאוויטש	י
סוכות איז א פרואווישטיין — ד"ר ה. זיידמאן	יד
שותפים... (סקיצע) — דוד אייגער	טז
א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט	יט
א משל — י.ד.	כ
ווייס דיין ארט — בן־אליעזר	כב

באנד 6, נומער 3, כסלו ה'תשכ"ה

צום פינף־יאריקן יובל פון אונזער „אידישע היים" א
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ג
פון און אינטערוויו מיט הרב חאדאקאוו — י.ד. ה
א סך־הכל — ד"ר ה. זיידמאן י
יובל און „יוביליי" — י. לימפאנאוויטש טו
לזכרון הרבנית חנה שניאורסאן זצ"ל
אוועק איז די מוטער — ליד יט
דאס געזאנג פון חנה — נ. בן־יוחנן כ
די רביצין חנה ע"ה — צבי מאירי כג
הרבנית חנה זצ"ל — דוב ראווסקי כו
כפר חב"ד — הרב ש. עלבערג כט
פון נרות חנוכה צו אורו של משיח — הרבנית ש. יודאסין לא
אבותינו ספרו לנו — הרב ר' זלמן שמעון דווארקין לג
א לויפעניש — ש. חייאוויטש לה

באנד 6, נומער 4, אדר—ניסן ה'תשכ"ה

צען יאר אין אמעריקע — נ. בן־יוחנן א
שלש רגלים און נאטור תקופות — צ.מ. שטיינמעץ ד
אבותינו ספרו לנו — הרב ר' זלמן שמעון דווארקין ז
אן א קדיש — הרב ר' אברהם אלי' ז"ל פלאטקין ט
נחשון אין די אקאר —הרב י.ווייגבערג יד
באזוך אין דאקאר — הרבי י. ווייגבערג טז
סאמארקאנדער חברים — דוב ראווסקי כ
א שטיקל פארגלייך — י. בטלנאוויטש כה

באנד 7, נומער 1, סיון ה'תשכ"ה

איינמאליקייט פון סיגי — צ.מ. שטיינמעץ א
ביאגראפריע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן ד
„יינה של תורה" — י. דובראווסקי ח
אידישע פרוי אין דער ספרים וועלט — ד"ר ה. זיידמאן יב
אן א קדיש — הרב אברהם אלי' ז"ל פלאטקין יד
א שליחות אין אוגאנדא — הרב י. ווייגבערג יח
א חסידישער פארברענגען — ה. פריידין כא
דער פעטער ישעי' ז"ל — י.ד. כד

באנד 7, נומער 2, אלול ה'תשכ"ה

הרבנית חנה זצ"ל — הרב ש.י. זעווין א
תשובה (שיר) — צ.מ. שטיינמעץ ד
ביאגראפריע פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — נ. בן־יוחנן ה
יינה של תורה — י. דובראווסקי ח
פארשפרייטונג פון תורת חב"ד — ח. ליבערמאן יב
ביין באבא (סקיצע) — דוד זאריצקי יד
חשבון הנפש פאר חינוך — ד"ר ה. זיידמאן יז
אבותינו ספרו לנו — הרב ש.ז. דווארקין יט
א ניעע היטל (ספור) — ד. ראווסקי כא

באנד 7, נומער 3, כסלו ה'תשכ"ז

א שטראל פון טרייסט — צ. מאירי א
דער „צמח צדק" אין פעטערבורג — נ. בן־יוחנן ב
דער אלטער רבי (ליד) — צ.מ. שטיינמעץ ה
יינה של תורה — י. דובראווסקי ו
א מאנדער אזא (סקיצע — ד. זאריצקי י
אידן אין מאדאגאסקער — הרב י. ווינבערג יג
אבותינו ספרו לנו — הרב ש.ז. דווארקין טז
וועלט ווערט אויפגערודערט צוליב א אידיש קינד — ד"ר ה. זיידמאן יז
א חסידישער פארברענגען — ה. פריידין כב
דער צייכן פון הימל — י. ליפמאנאוויטש יט

באנד 7, נומער 4, ניסן ה'תשכ"ז

והגדת... (פון שיחות, פון אד"ש) א
חד גדיא — דוב ראווסקי ז
א פסוק חומש — הרב ש.ז. העכט ט
דער ערשטן מאל (סקיצע) — דור זאריצקי יא
א תפילה (ליד) — ב.מ. שטיינמעץ יד
א ליובאוויטשער ווינקל — הרב ש. עלבערג טו
הצלה פון צייט — ד"ר הלל זיידמאן יז
הרבנית דבורה לאה נ"ע — חנוך גליצנשטיין כ
דער צייכן פון הימל — י. ליפמאנאוויטש כה
זאל זיין א בר־מצוה — י.מ. פעפער כח

באנד 8, נומער 1, תמוז ה'תשכ"ז

די רייד פון רבי'ן שליט"א א
דאס געשטאלט פון רבינו הזקן — הרב ש.י. זעווין ה
מיינע שוועסטערלעך צוויי (ליד) — א ברודער ט
דער זומער און זיין באדייטונג — ה. פריידין י
פארגעסן ברענגט חורבן, געדענקען גאולה יא
זכרונות פון סאמארקאנד — דוב ראווסקי יג
טענות פון דרום אמעריקע — הרב י. ווינבערג יח
היסטאריע אין די ביכער און אין לעבן — ד"ה ה. זיידמאן כ
נאכטיקע טריט (סקיצע) — ד. זאריצקי כב

באנד 8, נומער 2, תשרי ה'תשכ"ז

הקפות אין ווייטן סיביר — נ. טוראוו א
קרוב איז ג־ט לקוראיו — ד"ר ה. זיידמאן ד
די נעילה טרער (ליד) — צ.מ. שטיינמעץ ו
אין א נארט הינטער מאסקאווע (דערציילונג) — ד. ראווסקי ז
א מתנה וואס נאר עלטערן קענען געבען (ערשטער פון סעריע) — הרבנית ע. חדקוב י
דעם זיידנס טרער — י. ליפמאנזאן יב
ר' נחום טרינקט „לחיים" — דוד זארעצקי טו
אבותינו ספרו לנו יח
מורנו רבי ישראל בעש"ט — חנוך גליצנשטיין יט
הרב אלעזר פנחס ווייליער ז"ל — ש. בר יוחאי כב
פארבלאנדזשעטע נשמה — איטע עזראוויטש כד

באנד 8, נומער 3, כסלו ה'תשכ"ז

חנוכה דער יום טוב פון נצחון — צ. מאירי	הילע
וואס די חנוכה־ליכטעלעך דערציילען אונז (פארקירצטער אויסצוג פון שיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א)	א
דער וועלד פון יעקב צווישן די עשו'ס — י. ליפמאנאוויטש	ג
א גנב אזא (דערציילונג) — ד. זאריצקי	ו
אידישקייט אין אייראפע — הרב ש. עלבערג	ט
הכנה און הדר זיינען א באשטאנדטייל פון חגים און זמנים — ד"ר ה. זיידמאן	יא
ווער איז שולדיק אין די קריגעריין ? (צוויטער פון סעריע) — הרבנית ע. חדקוב	יג
א מעשה מיט א העלדיש אידיש מיידל — דוב ראווסקי	טו
דער לעבעדיקער קדוש — נ. שאפירא	כ
דער כהן גדול (א היסטארישער שריפט)	כב

באנד 8, נומער 4, אדר ב' ה'תשכ"ז

„עיבור" יאר און פורים	הילע
א בריוו און ענטפער — ד"ר וו. גרין	א
אמסטערדאם און אירע ספרים — ד"ר ה. זיידמאן	ו
דעם רבי'נס מסירת נפש — ו. פריידין	ט
שווארצע בילדער — א.ז. פארסט	יג
צום סדר מיט א מיליציאנער (דערציילונג) — ש. מלחי	טז
דער טייטל און דער צעדער — הרב י. ווינבערג	כ
ר' מנחם מענדל דייטש ז"ל — דוב ראווסקי	כב

באנד 9, נומער 1, סיון ה'תשכ"ז

דער בעל שם טוב	הילע
חודש השלישי — די העכסטע אחדות — א. יהודי	א
בריוו און ענטפער — ד"ר וו. גרין	ג
דער פאקל און דער פונק — צ.מ. שטיינמעץ	ח
ווען עס איז קיין צייט ניטא (דערציילונג) — ד. זאריצקי	ט
די „דיאלאגן" קרענק — צ. שלום	יב
„צאינה וראינה" — א. ג.	טו
מסכת אבות — איר ראלע פאר דער אידישער פרוי — ד"ר ה. זיידמאן	יז
ביז וואנען טאטע ? — ישראליק	יט
חיים מאטל ווערט א מכניס אורח (דערציילונג) — דוב ראווסקי	כ

באנד 9, נומער 2, אלול ה'תשכ"ז

פון חסידים אנטפלעקונג — צו תשובה־דערוועקונג — ז. בן־יעקב	א
ר' לייזער'ס תקיעות — דוב ראווסקי	ג
וועגן דעם ספר המגיד און זיין מחבר — הרב ח. ליבערמאן	ו
דער וואונדער פון באפרייען כותל — ד"ר ה. זיידמאן	ט
מיר און די וועלט שפיגל — הרב עדין שטיינזאלץ	יב
אידישקייט אין דער פראווינץ — הרב א העפטערמאן	טו
א לעבעדיקער מענטש (א פארצייכעניש) — דוד זאריצקי)	יז
דער כותל המערבי — משה סגל	כ
לדוד ה' אורי	כג

באנד 9, נומער 3, כסלו ה'תשכ"ח

דער שופר אפהילך אין אונזערע טעג — שיחה אינהאלט פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — א
ואנה מפניך אברח — הרב נ. גולדשמיד — ה
דער אידישער „היפי" — ד"ר וו. גרין — ח
די קהילה קדושה קאפענהאגען — הרב שמחה עלבערג — י
אידן אפטימיסטן — א.ז. פארסט — יג
אויפן וועג צו ירושלים של מעלה — ד"ר הלל זיידמאן — יז
ר' זבולון דער ליים־גרעבער (דערציילונג) — דוב ראווסקי — כ
צו אלע לייענער פון „די אידישע היים" — כד

באנד 9, נומער 4, ניסן ה'תשכ"ח

„מים שלנו" און — אמונת חכמים — הילע
הוקשה כל התורה לתפילין — שיחת קודש —פון כ"ק אדמו"ר שליט"א
י"א ניסן — נ. בן־יוחנן
די צויבער־וועלט — דוד זאריצקי
דער נס פון פורים און זיין ווירקונג אויף די דורות — הרב עדין שטיינזאלץ
נישט קיין מעטאר נאר א שטענדיק ליכט — ד"ר ה. זיידמאן
אייניקע טייטשן און געדאנקען בשייכות צו זמן חרותנו — פון אונזער קוואלן
„האח" — דער קינדער זשורנאל — הרב ט. בלוי
דער שווערע וועג צוריק (דערציילונג) — ד. ראווסקי
ווען ס'פאלט א הייליקע וואנט (צייט רעפארטאזשל) — ה. דובראוו

באנד 10, נומער 1, סיון ה'תשכ"ח

א ברכה פון א צדיק — הילע
תפילין — די מצוה פון פולער פאראייניקונג — י. יהודי — א
רבי ישראל בעל שם טוב (ליד) — צ.מ. שטיינמעץ — ה
די נאכט ווען דער רבי ר' יוסף יצחק איז ארעסטירט געווארן — נ. בן־יוחנן — ו
תורה, נבואה און מצוות — הרב ש. עלבערג — י
א קאמף אין ירושלים וועגן א אידיש קינד — ד"ר ה. זיידמאן — יב
ווען ס'לשון דינט ניט — ב.ב. מנחם — יד
דער לויפנדיקער (דערציילונג) — ד. זאריצקי — טז
די פאראויסגעזאגטע ציכנס — ה. לזייזערסאן — יט
א נאכט אין סטאלינגראד — ח. הלוי — כב

באנד 10, נומער 2, תשרי ה'תשכ"ט

תשובה — א. יהודי — א
א חלום אין כפר חב"ד — נ. בן־יוחנן — ד
ימים נוראים און ימים טובים — הרב דוב ז. ווייבערגער — ו
צו א למד־וואוו (ליד) — צ.מ. שטיינמעץ — ח
א געשעעניש צום געדענקען — ד"ר הלל זיידמאן — ט
איך הייס צפני' (דערציילונג) — דוד זאריצקי — יא
ר' משה קאראלעוויצער ע"ה — א. קאראלעוויצער — יד
בר־מצוה — יחיאל גראנאטשטיין — יח
פונעם טאג־בוך פון א שליח — משה טוביה הכהן פישער — כא

באנד 10, נומער 3, כסלו—טבת ה'תשכ"ט

פון אונזער חסידישן קוואל	שער־בלאט
פותחין בברכה	א
אגרת התשובה — הרב י. ווייגבערג	ב
העלדען — ד"ר וו. גרין	ד
א צפת'ער איד — דוד זאריצקי	ח
די וואראמקייט פון דיינע פינגער (ליד) — צבי יא'ר	י
א גרוס פון א מאסקווער אידן — א. צרפתי	יא
למודים פון דער אידישער פרוי — ד"ר הלל זיידמאן	יד
מסירת נפש — יחיאל גראנאטשטיין	טז
די מאדערנע וועלט — בן־אליעזר	יט
דער לעבעדיקער ר' יצחק ז"ל — ה. לאזארסאן	כב

באנד 10, נומער 4, ניסן ה'תשכ"ט

דער רבי רופט צו העלפן גייסטיק ארעמע אידן	הילע
פסח — אנטפלעקונג און גראנגל — צ.מ. שטיינמעץ	א
באזוך אין געבורטס שטאט פון רמב"ן — הרב ח.ד. שעווועל	ג
אין רויט רוסישן קאלטן פרימארגן (דערציילונג) — ד. ראווסקי	ו
אידן און גויים — א.ז. פארסט	י
מרים לערנט חינוך פליכטן פון פרויען — ד"ר ה. זיידמאן	יד
את פתח לו — יהודא פלדי	טו
די נשמה פון א ניגון (דערציילונג) — י. גראנאטשטיין	יח
א מאדערנער „מה נשתנה" פאר פורים — י. ליפמאנזאן	כא

באנד 11, נומער 1, זומער ה'תשכ"ט

די רייד פון כ"ק אדמו"ר שליט"א	א
אגרת התשובה — הרב י. ווייגבערג	ו
א אידישע שטוב — הרב ש. עלבערג	ט
א קדיש פאר איינזאמע — ד. זאריצקי	יא
געדאנקען פון ר' יהודה הלוי וועגן תוך פון מצוות — הרב ח.ד. שעווועל	יד
חמשה עשר באב — ה. חיימאוו	טז
אויסגעהאלטנקייט אקעגן וואקלדיקייט — ד"ר ה. זיידמאן	יט
גלות אמעריקע — י. בן אליעזר	כא

באנד 11, נומער 2, אלול—תשרי ה'תשכ"ט־ל

תשובה — ע. שטיינזאלץ	א
דער שאל און די שטילקייט פון שופר — צ.מ. שטיינמעץ	ה
די דאפלטיקע מים נוראים קאנפראנטאציע — ד"ר ה. זיידמאן	ו
מיין נסיעה פון אמעריקע צום רבי'ן — הרב י. דזשייקאבסאן	ח
אזוי האבן מיר געדאוונט אין אוישוויץ — י. נחשוני	יב
ר' צאליע דער תהילים — י. ליפמאנזאן	יז
ראש השנה תש"ב — הרב א.ח. קארליבאך	כ
א מענטשיש פוס אויף דער לבנה — ה. ירחי	כב

באנד 11, נומער 3, כסלו—טבת ה'תש"ל

דער נס פון נצחון ישראל — י. יהודי א
אויפן בלוטיקן וועג — מאשא גרינבוים ו
דער כח פון א סידור — א. בן זלמן ט
טעלעוויזיע אין שבת — הרב ש. עלבערג יא
שטערונג פארוואנדלען אין הילף — ד"ר ה. זיידמאן יג
דערינערונגען — הרב ש. גארדאן טו
אן אמאליקע מעשה אין היינטיקע טעג — בן־מישאל יז
א בריוו צו א פריינט כא
אן אלף (דערציילונג) — ד. זאריצקי כג

באנד 11, נומער 4, ניסן ה'תש"ל

ילמדנו רבינו (געזאמלט לייט שיחות פון כ"ק אדמו"ר שליט"א) —
י. יהודי — מגשה און אפרים — צוויי סוגים אידן א
אז „בנך" פון „מחר" וועט פרעגן ג
הצלחה אין זמן ה
דער יום טוב פסח — הרב ע. שטיינזאלץ ז
צדיק יסוד עולם (ליד) — צ. יאיר ט
געזגזל'טע ברויט (דערציילונג) — ד. זאריצקי י
י' שבט תש"י — י' שבט תש"ל — א. רושם יב
דער ראגאטשאווער ואון אוז ניקאלאי דער צווייטער א. גאדין יט
די דרייפאכע אנטפלעקונג אין פסח — ד"ר הלל זיידמאן ז
החסיד ר' שניאור זלמן דוכמאן ז"ל — ר. בת יששכר כא
החסיד ר' מרדכי אברהם ישעי' ע"ה גראנער — י.ל. בן ישעי' הילע

באנד 12, נומער 1, סיון—תמוז ה'תש"ל

צו 15 יאר אויף דער עקידה פון מסירת נפש י
ילמדנו רבינו (געזאמלט לויט שיחות פון כ"ק אדמו"ר שליט"א) — א
י. יהודי כג
א איד פון אמאל (ליד) — י. גראנאטשטיין
ווער איז א איד ? — ווער איז א מנהיג ? — ד"ר ה. זיידמאן כד
איז ניט געווג די סכנה פון דויסן ? — ח. ל. יג
דאס סידור'ל (סקיצע) — דוד זאריצקי טו
די תקופה פון די טעכטער פון רש"י הקדוש ז"ל — הרב ח.ד. שעווען יח
השגחה פרטית — א. גאדין כ
דער ערשטער פארברענגען וואס כ'געדענק — יוד דוב ראווסקי כב

באנד 12, נומער 2, אלול—תשרי ה'תש"ל-ל"א

לקוטי לוי יצחק — הרב י. כהן א
ילמדנו רבינו — י. יהודי ג
א פאר שיך — דוד זאריצקי ז
יונה הנביא לערנט — ד"ר הלל זיידמאן ט
מיין נסיעה פון אמעריקע צום רבי'ן — הרב ישראל דזשייקאבסאן יא
שמעונקע — דוב ראווסקי טו
ר' יוחנן ז"ל — ש. גאלדמאן כב
ברכי נפשי את ה' — ח. הלוי כד

באנד 12, נומער 3, כסלו טבת ה'תשל"א

„לקוטי לוי יצחק" (צווייטער ארטיקל) — הרב י. כהן א
ילמדנו רבינו — וואס לערנט אונז די תפילה פון חנה — י. יהודי ה
מלאך און רבי — צבי יאיר ח
דער באגריף פון אחדות ה' — הרב נ. מאנגעל ט
אן ערלעכער וואסערטרעגער (א מעשה פון אמאל) — י. גראנאטשטיין יג
דער איד איז תפארת פון שבת — ד"ר ה. זיידמאן יז
טעמים אויף מנהגים פון שבת כ
די חשמונאים אוין די יוען — י. ליפמאנאוויטש כא

באנד 12, נומער 4, ניסן ה'תשל"א

דער מנהיג — צבי יאיר הילע
ילמדנו רבינו — י. יהודי א
דער פרואוו פון יהודה — הרב ע. שטיינזאלץ ד
די רביצין נחמה דינה שניאורסאן נ"ע — הרבנית נ. ריבקין ח
וועגן אמאל און היינט — ה. לייזעראוויטש יא
וועגן בעדייט פון מידת החסד אין חינוך — הרב ט. פישער יד
פסח האט אוועקגעשטעלט די מחיצה איד און ניט איד — ד"ר ה. זיידמאן יח
קאפיטלעך זכרונות — מ. חיימאוו כג
הרה"ח ר' זלמן דוכמאן ז"ל — י.ד. כ

באנד 13, נומער 1, סיון—תמוז ה'תשל"א

עס פארן שליחים — א. אנקל הילע
דער חינוך פון א אידיש קינד א
דער באגריף פון אחדות השם — הרב נ. מאנגעל ד
א גוי איז ניט קיין איד — הרב שמחה עלבערג ט
קבלת התורה (דערציילונג) — יחיאל גראנאטשטיין יא
פרקי אבות — ד"ר הלל זיידמאן יד
מאמענטן פון מיין קינדערשן לעבן — י. בן־אליעזר טז
חסידישער זארג (א סיפור פון „התמים") יט

באנד 13, נומער 2, תשרי ה'תשל"ב

איש לרעהו ומתנות לאביונים — נ. שפירא הילע
מיט האפענונג און פרייד — צבי יאיר א
די עבודה פון קבלת עול פון ראש השנה ג
דער ברען־פונקט פון אידישן חשבון הנפש — ה. יודין ו
א ברכה לבטלה (א געשעעניש) — ד. זאריצקי ט
הפטרת יונה — הרב ח.א. קארלבאך יב
תקיעת שופר — הרב א.א. פלאטקין ז"ל טו

באנד 13, נומער 3, כסלו—טבת ה'תשל"ב

50־טער נומער „אידישע היים"	הילע
וואס איין חסידישער אויסדרוק לערנט אונז — ד. ראווסקי	א
דער נס ביי דעם ליובאוויטשער רבינס הקפות (באלאדע) — צ. יאיר	ה
דער וואונדערלעכער „בואכם לשלום" צו וואונדערלעכע אידן — י. ליפמאנזאן	ז
„אור" — דער ציל פון גאנצען באשאף ליכטעלעך אין דער פינצטערניש (דערציילונג) — י. גראנאטשטיין	יג
באנייאונג פון מקדש דורך באנייאונג פון מענטש — ד"ר ה. זיידמאן	טז
ר' מרדכי דובין ע"ה — אברהם גאדין	יח
מאמענטן פון מיין קינדער־לעבן — י. בן־אליעזר	כב

באנד 13, נומער 4, י"א ניסן ה'תשל"ב

דער יום הבהיר י"א ניסן	הילע
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א	א
כל השביעין חביבין — הרב יואל כהן	ג
דאס ניט־דערהערטע געזאנג — ה. חסידאוויטש	ז
דער רוף צו שליחות — צבי יאיר	יב
די אויסדערווילטע — הרב עדין שטיינזאלץ	יג
דער באגריף פון אחדות ה' — הרב נ. מאנגעל	טז
דער חבר דער חסיד (דערציילונג) — י. בן־אליעזר	כ

באנד 14, נומער 1, תמוז ה'תשל"ב

אהבת ישראל — די הקדמה צו תפילה	הילע
כל השביעין חביבין — הרב יואל כהן	א
אין טאטנס נוסח (דערציילונג) — יחיאל גראנטשטיין	ז
דער וועג פון אמונה — י. נחשוני	יב
איינשליסן אין די וועגן פון ציבור — ד"ר ה. זיידמאן	טו
א גרוס פון סאמארקאנד — דוב ראווסקי	יח
לאמיר אריבערגיין דעם ים — דוד זאריצקי	כ
דאס געשטאלט פון א משפיע — מ. גוראר'	כב

באנד 14, נומער 2, אלול—תשרי ה'תשל"ב־ג

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א — ר"ה תשל"ג	א
דער אר"י הקדוש — בן־אליעזר	ד
דער וועג פון אמונה — י. נחשוני	ח
ספר הערכים חב"ד — י. ליפמאנאוויטש	יא
זמן שמחתנו אין שטעטל — י. גראנאטשטיין	יד
די וועלט „הענגט אויף א האר" — ח. יודאלסקי	יז
סוכות, יו"ט פון אידישן שלימות, איז אויך אוניווערסאל — ד"ר ה. זיידמאן	כ
בטחון — מ. פישער	כב

באנד 14, נומער 3, כסלו—טבת ה'תשל"ג

די יריד פון „בן מלך" — אויסצוגן פו א שיחה פון כ"ק אדמו"ר שליט"א א
דער גרויסער מגיד זי"ע — צ.מ. שטיינמעץ ד
חסידות — די ערשטע שטראלען פון תורת המשיח — הרב נ. מאנגעל ו
א מעשה פון א פורמאן — דוד זאריצקי יג
יוד שבט — י. בן־אליעזר טו
קאנפראנטאציע צווישן יהדות־ליכט און אדום שטרוי — ד"ר ה. פיידמאן יט
א קליינע מעשה'לע פון סאמארקאנד — דוב ראווסקי כא
א פאר דערמאנונגס־ווערטער — א. פרייגטמאן כד

באנד 14, נומער 4, ניסן ה'תשל"ג

פון אונער חסידישן קוואל הילע
יעדער איד דארף זיין אזן איז א מופת א
די אנדערשקייט פון א מנהיג ישראל — דוב ראווסקי ד
דער גרויסע מגיד — צ.מ. שטיינמעץ ז
חב"ד אין ארץ ישראל — הרב טובי' בלוי י
חנה'לע גייט אהיים (דערציילונג) — י. גראנאטשטיין יב
די אידישע פרוי אין צייטן פון יאוש און פון טריאומף — ד"ה ה. זיידמאן טז
א לעקציע פון אידיש־רוסישן פראפעסאר — י. בן אליעזר יח
מאפלה לאור גדול — מ. גארעליק כב

באנד 15, נומער 1, סיון תמוז ה'תשל"ג

ירושלים די שטאט פון חכמה הילע
דאס ערשטע און דאס בעסטע צום „כהן" — אויסצוג
פון שיחת קודש פון כ"ק אדמו"ר שליט"א א
דער אידישער זכרון און די זעקס מיליאן קדושים — ל. אידזאן ה
ליובאוויטש — א כוח פון מסירת נפש — הרב ש. עלבערג ט
דער גרויסער מגיד זי"ע — צ.מ. שטיינמעץ יב
אזוי זאגט ברכות דער בארדיטשעווער צדיק — י. נחשוני טו
חורבן איבערלעבונגען איז גאולה־צוגרייטונג — ד"ר ה. זיידמאן יט
טרערן (דערציילונג) — ד. זאריצקי כא

באנד 15, נומער 2, תשרי ה'תשל"ד

א ברודערס שמחה הילע
וואס די מצוה פון „הקהל" לענרט אונז — י. יהודי א
די ראלע פון רבנים — לויט אן אינטערוויו מיט אדמו"ר מהורש"ב ה
אבות ובנים — הרב ש.י. זווין ח
חב"ד שטעלט אויף א צענטער אין חברון (צוויטער ארטיקל) — הרב ט. בלוי יא
„אמאליקע" ראש השנה דאוונער — דוב ראווסקי יד
א מעשה מיט א גנב — ד. זאריצקי יח
חב"ד נעמט איין צה"ל — נ. קראוס כא

באנד 15, נומער 3, כסלו טבת ה'תשל"ד

פרנסה אויף א גאנץ יאר	הילע
וועז אלע אידן זייענן מהדרין מן המהדרין — י. יהודי	א
יום־כפור מלחמה און די קרבנות — ה. א דזאן	ד
דער גרויסער מגיד זי"ע (פערטער ארטיקל) — צ.מ. שטיינמעץ	ו
די עלטערן אלס דערציער — א.א. גרשוני	ח
חב"ד אין ארץ ישראל (דריטער ארטיקל) — הרב ט. בלוי	יא
דער באדייט פון י"ט כסלו פאר אונזערע דורות — הרב. ב. ירושלמי	יד
א צוריקגאנג צום לעבן — דוב ראווסקי	יז
דער קאמף צווישן העלעניזם און יהדות — הלל זיידמאן	כ
א גס חנוכה — דוד זאריצקי	כב

באנד 15, נומער 4, ניסן ה'תשל"ד

מצה — די עבודה פון ביטול	א
לקוטי לוי יצחק — הרב י. כהן	ד
א גרויס פון ווייטע יארן — דוב ראווסקי	ח
דער גרויסער מגיד זי"ע (פינפטער ארטיקל) — צבי מאיר שטענינמעץ	יב
וועז ס'פאדערט זיך א שטרענגע האנט — הרב שמואל ארנשטיין	טו
די יסודות פון דער אידישער משפחה — א.א. גרשוני	יז
מיט 30 יאר צוריק — ניסן פייגעס	כ
בזיונות — דוד זאריצקי	כג

באנד 16, נומער 1, סיון—תמוז ה'תשל"ד

וואס אידן מוזען ווייסן — י. יהודי	א
דער אויסגעלויטערטער צער — צבי יאיר	ה
גם את העולם נתן בלבם — ב. אידלזאן	ו
א צעהאלבטע נשמה — יחיאל גראנאטשטיין	יוד
שלום בית — א.א. גרשוני	יג
אין אבלות די קערנער פון נחמה — הלל זיידמאן	יז
א בילדל פון א חסידישן איד, אין סאמארקאנד — י. בן־אליעזר	יט
ר' ישראל פון דובראוונע — יהושע מונדשיין	כא

באנד 16, נומער 2, תשרי ה'תשל"ה

עכטע, אייגנארטיקע גדלות — י. יהודי	א
הדליקו את הגר — ה. לייזעראוויטש	ו
בריוו פון א טאטן (צום דערציינען פון לקוטי לוי יצחק) — צבי יאיר	י
ר' ישראל פון דובראוונע (פארזעצונג) — יהושע מונדשיין	יב
שלום בית (צווייטער ארטיקל) — א.א. גרשוני	טו
קידוש השם — הרב טוביה בלוי	יט
גדול השלום... — ח. אויזיקאוו	כא

באנד 16, נומער 3, כסלו ה.תשל״ה

צום פינף און צוואנציקסטן נשיאות יאר פון כ״ק אדמו״ר שליט״א — הילע
א פאר הארבע וועדטער צו זיך אליין — י. לאזאראווסקי — א
א אויסצוג פון א בריוו פון א רועה נאמן — י. בן־אליעזר — ה
דער משל אין חב״ד חסידות (ערשטער ארטיקל) — הרב דר. נ. מינדעל — ח
תורה און כבוד התורה — הרב ש. עלבערג — י
א שמועס (דערציילונג) — ד. זאריצקי — יב
צוויישן חנוכה און פורים — ה. ליפזאן — טו
דער מסור (דערציילונג) — הרב אליעזר פלטיאל — יח
די לעקציע פון דער יו־ען — אידלזאן — כב

באנד 16, נומער 4, ניסן ה׳תשל״ה

פון אונזער חסידישן קוואל — הילע
בריו (צו ר״ח ניסן) פון כ״ק אדמו״ר שליט״א — א
„כמה גדולים מעשי חייא״ — י. יהודי — ד
הדליקו את הנר — הרב יוסף ווייבערג — י
דער פסח שיין פון א מנהיג ישראל — ח.פ. — יג
דער משל אין חסידות חב״ד — הרב דר. נ. מינדעל — טז
די גליכלעכע „סדר נאכט״ — דוד זאריצקי — יח
דער מסור — הרב אליעזר פלטיאל — כא

באנד 17, נומער 1, סיון—תמוז ה׳תשל״ה

וואס מיינט „שלומה של מלכות״ — י. יהודי — א
אין ליכט פון הדלקת הנר — הרב מ.ש. אשכנזי — ד
השקפה (ערשטער ארטיקל) — הרב דר. נ. מינדעל — ח
הרה״ג הרה״ח ר״י דזשייקאבסאן — צ.מ. שטיינמעץ — י
„דעם קאפ... ניט פארלירן״ — י. מונדשיין — יג
א „ווילדלעכער״ בחור — דוב ראווסקי — טו
פאראייניקונג פון הפכים אין אידישן לעבן — צ. יאיר — יט
די מתנה געבערין — ד. זאריצקי — כב

באנד 17, נומער 2, תשרי ה׳תשל״ו

די „ידלים וואס צינדן די גרויסע מנורה״ — י. יהודי — א
השקפה — הרב דר. נ. מינדעל — ד
רוחניות׳דיקע ליכט אין באלויכטן דאס גשמיות — לאה כהן — ז
ר׳ חייקל — דוד זאריצקי — יא
דריי גרויסע חסידים זיינען „אוועק״ — ע. מאניעווסקי — יד
תודש פון תשובה און רחמים — ה. אידלזאן — כא
די וואודערלעכע גאסט הויז „אשל״ — י. בן־אליעזר — כג

באנד 17, נומער 3, טבת ה'תשל"ו

די דריי תקופות פון א נשיא ישראל	א
די הסתלקות פון צדיק — צבי יאיר	ד
השקפה — הרב דר. י. מינדעל	ה
די אידישע לאנגע קאפאטע — הרב שמחה עלבערג	ז
וואו איז אידישער אויפשטורעם — ס. יודניקנד	י
דער ניגון איז מדבר (דערציילונג) — ד. ראווסקי	יג
פנים אל פנים מיטן אמת — נפתלי קראוס	יז
יענקלס שיחות חולין — א. בר־אמש	כב

באנד 17, נומער 4, ניסן ה'תשל"ו

די הכנה צו גאולה — י. יהודי	א
השקפה — הרב דר. נ. מינדעל	ה
דאס ליכט וואס הערשט אויך אין דער פינסטער — הרב אליעזר פלטיאל	ז
„פרייהייט" און „חירות" — ה. יודקינד	י
די אייביקע „באנייאונג" פון די ימים טובים — צבי יאיר	יג
א געשפרעך מיט אליהו הנביא — ד. זאריצקי	טו
דעם קאפ דארף מען ניט פארלירן — י. מונדשיין	יח
כאסקל האט געוואונען (דערציילונג) — ד. ראווסקי	כ

באנד 18, נומער 1, סיון—תמוז ה'תשל"ו

דער טראפען וואס קען ראטעוון דעם בן־המלך	א
דער וועג פון „עת לעשות" — הרב מ. אשכנזי	ה
פון א גרויסן רב'ס טאגבוך — א. יוד סאן	ח
חינוך — דאס געבאט פון טאג — ל. יהודי	יא
דער שלחן ערוך פון אלטן רבי'ן — הרב ש.ד. לעווין	יד
וויבאלד ס'איז פונקט פארקערט — י. בן־אליעזר	יט
די גוי'אישע וועלט וועקט אידישן באוואוסטזיין — ה. מאניעווסקי	כב

באנד 18, נומער 2, תשרי ה'תשל"ז

וואס א וואלט חסידות לערנט אונז — י. יהודי	א
דער קונטרס „אהבת ישראל" — דוב ראווסקי	ד
השקפה (פינפטער ארטיקל) — הרב דר. נ. מינדעל	ט
די נשמה פון שבת — א.א. גרשוני	יב
ווי א בוים אין פעלד (דערציילונג) — ד. זאריצקי	יד
דאס פאלק פון חינוך — צ.מ. שטיינמעץ	יז
דעם זיידע ישראל'ס דרייערלי טרערן — ה. מאניעוויטש	יט
די וואונדערלעכע געשטאלטן פון בעלי תשובה (פון א גרויסן רב'ס טאגבוך)	כא

באנד 18, נומער 3, כסלו—טבת ה'תשל"ז

קורצע רייד וואס זאגן א סך — י. יהודי א
באגעגעניש פון „אבות" מיט בנים — הרב ט. בלוי ד
די חב"ד שטאט חברון — הרב ח. גליצנשטיין ח
חברון — ב. נחשון יא
נס אוגאנדא — הרב ש. עלבערג יג
אהבת ישראל — הרב אבא פלטיאל טו
פארצייכנט נאך א באזוך — צ. גאנזבורג יז
ר' חיים קען ניט נארן — ה. מאניעווסקי כ

באנד 18, נומער 4, ניסן ה'תשל"ז

כל השביעין חביבין — י. דובראווסקי א
דער כח פון יחידה — הרב יואל כהן ד
משה און דער דור פון מדבר — צבי יאיר ו
די היינטיקע „אנשי חיל" — ה. חסידאוו יג
א בריוו דורך „לופט פאסט" געשיקט טז
דער מוטערס לערע — הרב א. שוויי יט
ניסן — דער „ראש חדשים" — ה. מאניעוויטש כג

באנד 19, נומער 1, סיון—תמוז ה'תשל"ז

צום יובל־יאר פון חג הגאולה י"ב תמוז — י. יהודי א
ווען די נשמה קומט אין „בין המצרים" ה
אור החסידות דורך „מבצעים" — הרב יואל כהן ח
אזוי האט זיך עס אנגעהויבען — א. גאדין יא
א משוגענער — דוד זאריצקי יד
תחית המתים — הרב א. בר־מרא טז
מצות שילוח הקן — גרשון נוף יט
תורה — א „מקום מקלט" — ז. יודלסאן כא

באנד 19, נומער 2, תשרי ה'תשל"ח

די גרויסע שמחה פון חג הסוכות — י. יהודי א
„אין די געצעלטן פון צדיקים" — הרב י. מונדשיין ה
א קלוגער, א גוטער, אן ענערגישער — הרב י.צ. פאגלמאן ט
א זאך וואס מיר מוזן געדענקען — ה. אידלזאן יב
די געהיימניספולע באזוכערין — דוב ראווסקי טו
נשמת כל חי תברך — גרשון נוף כ
דער כוח פון „ווערטער" — ה. מאניעוויטש כב

די ציפערן דארפן לייכטן — נ. בן־אליעזר	הילע
ביטול דער יסוד אין עבודת ה' — י. יהודי	א
שלא שינו את לשונם — הרב שמחה עלבערג	ד
א גאוה פון א אידן — דוד זאריצקי	ו
א שו"ת פון „תורת חסד" צום „צמח צדק" — א. זאלצבערג	ט
וואו איז ער, וואו ? — א. אדלזאן	יב
א „לייכטער" בליק אין „פרקי אבות" — גרשום נוף	טו
אין יענע ערשטע טעג — יחיאל גראנאטשטיין	יח
וועגן אייגנארטיקייט אין חסידישער שפראך — ה. מאניעוויטש	כא

די אידישע הים

באַנד 1, נומער 1 תשריטבת, ה'תשי"ט

אינהאלט

פאַרוואַרט .....א
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א .....ג
שיחת קודש פון כ"ק אדמו"ר שליט"א .....ז
ענטפערס פון משפחת בית חיינו .....ט

חגים וזמנים:
„אַיכה?!" (אַ ליד) — מרת ס. אַלפּעראָוויטש .....י
חנוכה (אַרטיקל) — מרת ד. בוטמאַן .....יא
טהרת המשפחה (אַיינלייטונג) — הרבנית ש. יודאַסין ....יג

לערן און פאַרשטיי:
פּנינים — געזאַמעלט דורך הרבנית ש. יודאַסין .....יד
דער ראד דריט זיך — דערציילונג .....טו
א שאָד (ליד) — הרבנית ש. יודאַסין .....יז

ימה וקדמה וצפונה ונגבה...
מיין באזוך — הרבנית ח. ש. גאָראָדעצקי .....יח

בנות חב"ד האָבן דאָס וואָרט:
אונזער וועג — א. קצנלבוגן .....כ
טעטיגקייטן פון קאונסיל .....כב
לעקרת הבית .....כו
שמחות אין אונזערע היימען .....כז

תשרי-טבת ה'תשי"ט, באנד 1, נומער 1 (1)
קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 אוסטערן פּאַרקוועי, ברוקלין נ.י.
ברוקלין, נ. י.
פרייז 50 סענט

די אידישע הים

באַנד 1, נומער 1 תשריטבת, ה'תשי"ט

אינהאלט

פארוואָרט ..... א
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ..... ג
שיחת קודש פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ..... ז
ענטפערם פון משפחת בית חיינו ..... ט

חגים וזמנים:
„אַיכה?!" (אַ ליד) — מרת ס. אַלפּעראָוויטש ..... י
חנוכה (אַרטיקל) — מרת ד. בוטמאַן ..... יא
טהרת המשפחה (אַיינלייטונג) — הרבנית ש. יודאַסין .... יג

לערן און פאַרשטיי:
פּנינים — געזאַמעלט דורך הרבנית ש. יודאַסין ..... יד
דער ראד דרייט זיך — דערציילונג ..... טו
א שאָד (ליד) — הרבנית ש. יודאַסין ..... יז

ימה וקדמה וצפונה ונגבה...
מיין באזוך — הרבנית ח. ש. גראָדעצקי ..... יח

בנות חב"ד האָבן דאָס וואָרט:
אונזער וועג — א. קצנלבוגן ..... כ
טעטיגקייטן פון קאונסיל ..... כב
לעקרת הבית ..... כו
שמחות אין אונזערע היימען ..... כז

י"ד מערלינג

פארווארט

מיט דעם גרעסטן דרך־ארץ, וואס א מענטש, בכלל, קען האבן פאר זיין אייגענעם „איך", און מיט דעם שטארקסטן שטאלץ, וואס א איד בפרט, פארמאגט פאר זיין לעבענס ציל, גייען מיר, דער נאציאנאלער קאונסיל פון נשי ובנות חב"ד, פרעזענטירן פאר אייך, טייערע לעזער, דעם ערשטן נומער פון אונזער פעריאדישע אויסגאבע, **„די אידישע היים"**.

וועגן די פארשידענע שווערigkeiten וואס מיר האבן באגעגענט אויפ'ן וועג דורכצופירן אט די זעהר שווערע אונטערנעמונג, האבן די חז"ל שוין פאר־אויסגעזאגט, אז „כל התחלות קשות".

אויך ערווארטן מיר פון אייך, טייערע לעזער, באמערקונגען אויף מעגלי־כע פעלערן, ווי אויך הצעות פאר אויסבעסערונגען, ווארום — „ראשיתך מצער..." קליין איז יעדער אנהויב און ניט אלע מאל — פאלקאם. דאס וואס איז אזוי זעלבסטפארשטענדליך אין א מענטשענס לעבענס־וועג, איז נאך פיל נאטירליכער אין דעם לעבן און אנטוויקלונג פון אן ארגאניזאציע מיט א „רוח חיים", א שאפענדע ארגאניזאציע וואס האלט אין איין וואקסן און פראגרעסירן.

דערקענט איר ניט, טייערע חברות פון אגודת נשי ובנות חב"ד, אט אין דער כאראקטעריסטיק פון א לעבעדיגע, בליענדע באוועגונג, אייער אייגענעם סניף, ווי אויך יעדער אנדער סניף פון נשי ובנות חב"ד אויף גאר דער וועלט? אזוי יוגנ אין יארן, אבער אזוי געבענשט, ב"ה, מיט דערגרייכונגען וואס שטייגן איבער אין זייער ארט פיל אנדערע פרויען־באוועגונגען.

ניט קיין צופאל איז עס אבער, גלויבענדיג אז אלעס, גרוים ווי קליין, איז אן ענין פון השגחה, זיינען מיר איבערצייגט אז פאר א זכות קענען מיר פארערעכענען דעם פאקט, וואס די מיסיע פון פארשפרייטן די ליכט פון אידישקייט געפלאכטן מיט חסידישע שמחה און וואַרעמקייט, איז אונז, די ארגאניזירטע גרופן פון נשי ובנות חב"ד, אנפארטרויט געוואָרן. „מגלגלין זכות על ידי זכאי", לערנען אונז חז"ל. דער אויבענדערמאנטער זכות איז צו אונז „נתגלגל" געוואָרן, זייענדיג, צו אונזער גרויסן גליק, גייסטיג פארבונדן און דירעקט בעאיינפלוסט פון דעם „מעין הנובע", — דעם קוואל פון מסירות נפש און אפפערוויליגקייט פאר אידן און אידישקייט, אונזער גייסטיגן פאטער און מנהיג, דעם ליובאוויטשער רבי'ן שליט"א.

וויסן מיר אבער דיטלעך וואס אזא מיסיע באדייט, און ווי ווייט אזא שליחות פארפליכטעט אונז, ספעציעל אין פינצטערן, ביטערן מצב אין וועלכן אידענטום און אידישקייט געפינען זיך.

אונזער געשיכטע איז געבענשט מיט מוסטערהאפטע „נשי־חיל", וואס האבן נאך איבערשטיגן זייערע מענער אין „מלחמת ה'". נאך אין א גרעסערע צאל, טרעפן מיר, בלעטערענדיג אונזער רייכע פארגאנגענהייט, עכט־צניעות'דיגע „עקרות בית", וואס מיט זייער אויפפירונג און מיט זייער ארט ערציען זייער אייגענעם צוקונפטיגן דור, דינען זיי אלם לעבעדיגער ביישפיל פון „כבודה — בת מלך פנימה".

ווי אזוי ערציט מען היינט א דור מוטערס אין וועלכע עם זאלן זיין פאר־אינציגט די ביידע תכונות פון אן „אשת־חיל", א קעמפערין אין מלחמת ה'

און אַן עקרת בית, אַ באַשיידענע בת־מלך? וויי, וויי אַנדערש קענען מיר ער־ווארטן אַז די אידישע פרוי זאָל קענען באַקומען די שעדליכע שטורם־ווינטן וועלכע שטורמען אַריין מיט אַזאַ אומגעהויערן אימפעט און פאַרפלייצן די ריינע הייליגע טעריטאָריע פון דער אידישער „עקרת בית" — איר היים?

צוקוקענדיג זיך צו די טרויעריגע פאַקטן, קען דען היינט אַן אידישע טאַכטער פרעטענדירן אַז זי ערפילט איר פליכט אין לעבן, נאָר מיט קאַנצענטרירן זיך אויף איר אייגענער ווירטשאַפט און אירע מאַטעריעלע פראָבלעמען, אויב אַפילו הינטער אַן אָנשטעל פון „כבודה בת מלך פנימה"?

אין אַן עת צרה, ווען עם האַנדעלט זיך וועגן פאַרזיכערן די ריינקייט און הייליגקייט פון איר אייגענעם „פנימה" מוז די אידישע „בת מלך" אַרויס־ווייזן איר ריכטיגע גרויסקייט, אירע פעאיקייטן פון אַן „אשת־חיל", אַ קעמ־פערין וועלכע איז גרייט צו לייגן דאָס לעבן און באַשיצן אירע אידעאַלן. זאָל זי ווערן אַ קעמפערין אין אַ „מלחמת מצוה" דורך אָנשלוסן זיך אין רייען פון אַרגאַניזירטע קערפערשאַפט, וועמענט אינציגער ציל איז: נצחון אין קאַמף פון אור איבער חושך — ליכטיגקייט איבער פינצטערניש.

אַט די קערפערשאַפט זיינען די פאַרצווייגטע גרופן פון נשי ובנות חב"ד איבער גאָר דער וועלט. זייערע פירער זיינען זיך מוסר נפש סיסטעמאַטיש אויף צו שפייזן יעדע אידישע טאַכטער אין אַ פולער מאָס מיט אַלע עטישע און גייסטיגע באַדערפענישן, און איבער אַלעם, איינפלאַנצן אין איר דעם פעסטן שטעל פון אַ תורה־טרייע חסידישע פרוי. אַט די שפייז איז די איינציגע גאַראַנטיע אויף אַ פולשטענדיגן נצחון, בעז"ה, וויי נאָר דערמיט קען מען מצליח זיין צו אָנצינדן דעם אידישן פונק אין אַלע פאַרבלאָדזשעטע אידישע הערצער.

„מי לה' — אלי!" האָט משה רבינו אויסגערופן. מי לה' — ווער פון אייך וואָס די צוקונפט פון אידישן פאָלק איז אים טייער, אלינו — צו אונז! אַט דעם רוף ווילן מיר, די נשי ובנות חב"ד, פראָקלאָמירן אויף די בלעטער פון דער **„אידישער היים".**

ווי שוין געזאָגט, איז יעדע התחלה אויף אַ קליינעם מאַסשטאָב. דער ערשטער בולעטין וועט דערווייל באַקאָנטמאַכן אייך, טייערע לעזער, מיט די טעטיגקייטן פון דער קאָארדענירענדער קערפערשאַפט — דעם קאונסיל פון אַלע נשי ובנות חב"ד גרופן וואָס איז טעטיג אין ניו־יאָרק. אַזוי אַבער ווי די אויפ־גאַבע פון דעם קאונסיל איז צו העלפן די פאַרצווייגטע סניפים אין זייער אַרבייט, זיינען מיר אויך אין דעם פאַל זייער וויליג צו זיין באַהילפיג דורך פרעזענטירן אין אונזערע קומענדע בולעטינס, די באַריכטן וואָס איר וועט אונז געווים צושיקן. נאָך מער, מיר ערוואַרטן ניט נאָר אייערע באַריכטן, נאָר אויך די פראָגן און פראָבלעמען וואָס ערוועקן זיך אין אייער אַרבייט.

אחרון אחרון חביב. ערלויבט אונז צו ווידערהאָלן, אַז אייער קריטיק, וואָס וועט זיכער באַגלייט ווערן מיט קאָנסטרוקטיווע פאַרשלאָגן, איז מער ווי געוואונשן.

שליסן וועלן מיר, דאָס מאָל, מיט ברכה און הצלחה וואונשן אין אַלע אונזערע הייליגע אונטערנעמונגען: בכל אשר נפנה — „יהי נעם ה' עלינו."

ט. גוראַרי

בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א

א

פאַלגענדער בריוו איז געשיקט געוואָרן צו אַלע סניפים פון נשי ובנות חב״ד צום נייעם יאָר, ה׳תשי״ט.

ב״ה, ערב ראש השנה, ה׳תשי״ט, ברוקלין, נ. י.

סניפי נשי ובנות חב״ד די בכל אתר ואתר
ה׳ עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

שטייענדיק אויף דעם שוועל פון דעם נייעם יאָהר, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,

ווינטש איך אייך, אַלעמען בכלל און יעדערע פון אייך בפרט, א שנה טובה ומתוקה.

וואָס אין דעם איז, זעלבסטפאַרשטענדליך — הצלחה אין דער אַרבעט פון אייער סניף, סיי אין כמות (פאַרגרעסערונג פון דער צאָהל חבירות) סיי אין איכות (פאַרטיפונג פון דער אַרבעט).

און אין ענינים פון תורה ומצות, פון טוב און קדושה, איז דאָך — ווי גוט עס זאָל ניט זיין, — שטענדיג פראַן אָרט אויף צו צוגעבען נאָך און נאָך.

* * *

אַזוי ווי דער יסוד פון דער אַרבעט, איז דאָך דער ענין פון אהבת ישראל, ווי עס וועלט בריוט אַרומגערעדט אין פילע ערטער בתורת החסידות, און בפרט אין די שיחות קדש פון כ״ק רבותינו נשיאינו,

בריינג איך דאָ, אַן אויסצוג פון אַ שיחה פון כ״ק מו״ח אדמו״ר — אַ סיפור, וועלכען עם האָט זיינערצייט דערציילט כ״ק אדמו״ר הצמח צדק,

וואָס היינט — ערב ראש השנה, איז זיין — דעם צמח צדק — יום הולדת — זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

* * *

דער זיידע דער צמח צדק האָט געהערט פון זיין זיידען — דבנו הגדול, דער אַלטער רבי — וואָס ער האָט עס געהערט אין מעזריטש, א מעשה פון בעל שם טוב:

דער בעל שם טוב, פאַר זיין התגלות און אויך אין די ערשטע יאָרצן נאָך זיין התגלות, פלעגט ער אַרומפאָרן אין אירישע שטעטלעך, אין פלעגט אין מיטען מאַרק, צוזאַמענקלייבן אַרום זיך, די פשוטע אידן, מענער און פרויען און קינדער, און דערציילן זיי סיפורים. די סיפורים זיינען געווען דער עיקר פון אגדות רז"ל. ער פלעגט מאַריך זיין און ערקלערן זיי דעם סיפור, אָדער ער פלעגט פאַרבינדען א סיפור מיט אַ ענין דער־מאָנט אין אַגדות חז"ל, בכדי אַז דער ענין זאָל נקבע ונקלט ווערן באַ די הערער.

אייז מאָהל באַ אַזאַ צוזאַמענקומען, האָט דער בעל שם טוב געוועדט אין דעם ענין פון אהבת ישראל, ווי גרוים עם דאַרף זיין באַ אידען — ווייסענדיק די אהבה פון דעם אויבערשטען צו אידען, און האָט עם ער־קלערט מיט אַ ביישפיל:

אין יענער שטאָט איז געווען אַ איד מיט'ן נאָמען ר' יעקב און ער איז געווען א בקי אין ש"ס גמרא רש"י און תוספות אויף אויסווייניג, און פלעגט לערנען אויף אויסווייניג,

— אין יענע צייטען איז דאָס ניט געווען קיין זעלטענהייט אין אידישע שטעטלעך —

און אַז מען לערנט אויסווייניג מוז דאָך דער געדאַנק זיין מער צוגעבונדען צו דעם לערנען — ווי וען מען לערנט אינווייניג. אַמאָהל האָט ר' יעקב געלערנט — ווי געזאָגט אויסווייניג — אַ שווערען גרויסען תוספת, איז צוגעקומען צו עם זיין אַ קליין קינד, און האָט עם געזאָגט עפעס א חכמה, איז ר' יעקב שטאַרק נתפעל געוואָרען פון דער חכמה, און האָט מפסיק געווען דעם לערנען. אָט דאָס קען פועל זיין א קינד.

אַזוי אויך, כביכול, חשם יתברך — זעצט פאָר דער בעל שם טוב — איז פאַרנומען — ווי רז"ל זאָגען, שלש שעות ראשונות יושב ועוסק בתורה כו', אָבער בשעת א איד דאַוונט, קומט מיט אַ בקשה צום אויבערשטען — איז ער מפסיק און פאַרנעמט זיך מיט די תפלות זבקשות פון אידען.

וועז חשם יתברך האָט געזאָגט צו די מלאָכים, אַז ער ווייל באַשאַפן אַ מענשן, האָבען די מלאָכים געפרענט, ווי וועט ער אויסזעהן. הערע־דיג דעם ענטפער האָבען זיי געזאָגט: מה אנוש כי תזכרנו, אויף וואָס דאַרפמען אַזאַ מענשן.

איז אַז א איד שטייט אויף אין דער פרי, לויפט דאַוונען בצבור ותיקין, און דערנאָך אַ גאַנצען טאָג איז ער טרוד ומוטרד, און דאָך לאָזט ער איבער אַלע געשעפטען און לויפט דאַוונען מנחה אין שול, און צווישן מנחה און מעריב, הערט ער לערנען עין יעקב און דאַוונט מעריב, ברייגט אַהיים דעם ענין פון עין יעקב און דערציילט עם איבער די בני בית,

איז דענסמאָל רופט השם יתברך צוגויף די מלאָכים, און באַרימט זיך מיט דעם מענשן וואָס ער האָט באַשאַפֿן, און זאָגט זיי:

איר מלאָכים האָט ניט קיין ריחיים על צוארו (קיין יאָך), קיין פרוי און קינדער, קיינע טרדות, קיינע מסים ואַרנוניות (שטייערן). דער מענטש האָט ריחיים על צוארו, און די ריחיים האָב איך עם געהייסן נעמען אויף זיך, על פי תורה דאַרף ער מפרנס זיין אשתו ובניו, און איז טרוד ומוטרד און האָט מסים ואַרנוניות, עול הגלות, און דאָך זעהט ווי ער פריט זיך אויף.

ווען מען וועט זיך אַריינטראַכטן און פאָרשטעלן זיך ווי מיט יעדער גוטע זאַך וואָס אַ איד טוט — באַרימט זיך דער אויבערשטער. וועט דאָס פּועל זיין אַ סך.

* * *

ווי שוין אייניגע מאָהל ערקלערט, זיינען די רייד פון נשיאים און סיפורים וואָס מען הערט פון זיי, אַן אָנווייזונג און לערנונג פאַר יעדערן פון די הערער. און גלייכצייטיג אויך אַ נתינת כח, אַ שטאַרקונג און ברכה, אַז מען זאָל קענען פאַרווירקליכן. און עס וועגדט זיך נאָר אין דעם הערער, ער זאָל דאָס ערפילען לויט דער כוונה.

און השם יתברך זאָל העלפן, אַז ווי געזאָגט, זאָל מען טאָן אין דעם און עם זאָל זיין מיט הצלחה אין אַלע הינזיכטן.

בברכת כתיבה וחתימה טובה,
צו יעדערער מיט די בני בית — שליט"א

מנחם שניאורסאהן

פֿאַלגענדער בריוו איז געשיקט געוואָרן צו אַלע סניפים פון נשי ובנות חב"ד, אין ענטפער צום באַריכט פון ערשטן אַלגעמיינעם צוזאַמענקונפט, דורכגעפירט פון קאָונסיל.

ב"ה, ו' מר־חשון ה'תשי"ט, ברוקלין, נ. י.

סניפי נשי ובנות חב"ד
ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

איך בין געווען צופריעדן צו באַקומען די ידיעה, וועגען דער ערשטער אסיפה אין דעם נייעם יאָהר, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

השם יתברך זאָל העלפען אַז די התחלה זאָל זיין אין אַ גוטער שעה, און פֿאַרטזעצען מיט הצלחה אייער העכסט וויכטיגע אַרבעט אין פֿאַרלויף פון דעם גאַנצען יאָהר,

און לויט דער פֿאַרפֿלעכטונג פון תורתנו הקדושה תורת חיים, אין אַ אופן פון מעלין בקודש, שטייגען אין דער אַרבעט אין אַלע הינזיכטען.
וואָס דאָס איז דאָך אויך דער סימן פון לעבעדיקייט, וואַקסען און שטייגען.

און השם יתברך זאָל העלפען אַז די אַרבעט זאָל אָנגיין אָן שוועריקייטען, און געטאָן ווערען אין גוטען געזונט און גוטער שטימונג פון יערע אייגע פון די חברות מיט איר גאַנצע פֿאַמיליע — שיחיו.

לויט דער אָנווייזונג פון רבנו הזקן, אַז מען דאַרף לעבן מיט דער צייט, מיט דער סדרה פון דער תורה וואָס מען לייענט די וואָך,

שלים איך מיט דעם ענין פון היינטיגער סדרה — די ברכה וואָס השם יתברך האָט געגעבען צו אברהם אבינו און דורך עם צו זיינע קינדער און קינדס קינדער, אידען וואו נאָר זיי געפינען זיך:

ואברכה ואגדלה שמך והי' ברכה (איך וועל דיר בענטשען, און מאַכן גרויס דיין נאָמען, און דו וועסט זיין אַ בענטשונג),

און זיי רבותינו זכרונם לברכה ערקלערען דעם אינהאַלט פון והי' ברכה, דערנעהענטערען די וויטע, רייניגען זיי און צוברענגען זיי צו אונזער פֿאָטער אין הימל (בראשית רבה פרשה לט, יא),

און זעלבסט פֿאַרשטענדליך אויך לויט דעם עיקר און פשט פון פסוק, צו זיין געבענטשט אין דעם אַלעם וואָס מען נויטיגט זיך בגשמיות וברוחניות.

בברכה צו גוטע בשורות אין אַלעם אויבענדערמאָנטען

מנחם שניאורסאהן

אויסצוג פון שיחת קדש כ״ק אדמו״ר שליט״א

י״ט כסלו, תשי״ט

אין דעם ענין פון חינוך איז דאָ אַן אונטערשייד צווישן דעם לערנען פון גליא דתורה — דעם אָפענעם, אַנט־פלעקטן חלק פון תורה — און פנימיות התורה — דעם אינערליכען, פאַר־באַהאַלטענעם טייל פון תורה, וואָס ווערט ערקלערט אין קבלה און חסידות.

אויף גליא דתורה שטייט: „קטן משיודע לדבר אביו מלמדו תורה", ווי נאָר אַ קליין קינד ווערט אימשטאַנד צו רויידן דאַרף מען אים אַנהויבן צו לערנען תורה. אין דער צייט ווען פנימיות התורה — כאָטש ביי חסידים הויבט מען דאָס אויך אַן פאַר בר־מצוה, איז עס אַבער פיל שפעטער ווי „משיודע לדבר".

דאָס איז אַבער נאָר בנוגע צו דעם לערנען און דעם פאַרשטיין פנימיות התורה. דעם ענין פון חסידות, די לע־בעדיקייט און וואַרימקייט פון חסידות, מוז מען אַריינגעבן אויך אין יעדער פיצל קינד.

דער תניא איז דער „תורה שבכתב" פון חסידות. דאָך, ווען מען האָט גע־לערענט מיט דעם רבי׳ן (דעם שווער) אלף־בית, וואָס דאָס איז דאָך דער אַנ־פאַנג פון נגלה דתורה, האָט מען דאָס אַנגעפאַנגען אין שער־בלאָט פון תניא.

דער צווייק פון דעם איז צו געבן דעם קינד אַן אַנפאַנג אויך אין דעם לערנען פון חסידות.

כדי אַ קינד זאָל שפעטער נעמען דעם לערנען און פאַרשטאַנד פון חסידות דאַרף מען עס פריער דורכנעמען, אין אַלגעמיין, על כל פנים. דאָס מיינט, אַז די לעבעדי־קייט, די האַרציקייט און וואַרימקייט פון חסידות דאַרף מען אַנהויבן איין־פלאַנצן אין אַ קינד ווי ער ווערט נאָר אַלט אַכט טעג — וואָס דאָן איז דער אַנפאַנג פון דעם אַריינקום פון דעם נפש האלקית, די ג־ט׳ליכע נשמה, און אַפילו נאָך פריער, אין אַ קינד פון איין טאָג.

אין א חסידישע הויז דאַרף יעדער קינד דערפילן די וואַרימקייט און לעבע־דיקייט אין וועלכע ער האָדעוועט זיך, און דאָס איז אַפהענגיג ניט אַזוי פיל אין דעם מאָן ווי אין דער פרוי, די „עקרת הבית", אין איר וועגדעט זיך אַז די היים זאָל זיין אַ חסידישע היים און אַז דער קינד זאָל דאָס פילן.

און דער ענין החסידות אין שטוב דאַרף זיך דערפילן אין אַלע דריי טיילען, אין תורה, עבודה און גמילות חסדים.

אין תורה: עס דאַרף זיך פילן דער חיות און ברען אין תורה וואָס זי איז דעם אויבערשטנ׳ס תורה, דעם אויבער־שטנ׳ס חכמה. אין לערנען דאַרף׳ן פילן אַ התלהבות און אַ יראָה ווי ביי מתן תורה (כמאמר רז״ל מה להלן וכו׳). און דאָס ניט נאָר ווען ער זאָגט אַ טיפן פלפול, נאָר אויך אין אַ פשוט׳ן פסוק חומש מיט רש״י, אַדער אַפילו אַהן רש״י, און אפילו אין לערנען אלף־בית. אַז מען לערנט מיט אַ קינד אלף־בית דאַרף זיך פילן אַז דאָס איז חכמתו של הקב״ה, דעם אויבער־שטנ׳ס חכמה.

אין גמילות חסדים: אַ קינד דאַרף אַנהערן אַז אין שטוב גיט מען אַ פולע צדקה, ניט אַ צענט־חלק (מעשר), ניט א פינפט־חלק (חומש), נאָר אַהן קיינע באַגרעניצונגען. אַז מען וויסט אַז יע־

נעם איז ענג מצד וואם פאר א כיבה עם זאל ניט זיין, ווארט מען ניט אז יענער זאל קומען בעטן, נאר מען פערט זיך און מען גיט אהן א באגרעניצונג.

אין עבודה: וועז דער מאן בלייבט אין שול דאוונען נאכ'ן מנין, איז כאטש דער מנין האט געענדיגט דאוונען מיט עטליכע שעה פריער, דארף די שטוב ווייסן אז ער קומט שפעטער ווייל ער דאוונט תפלה בציבור, לויט דעם חסידישן טייטש פון „בציבור", — וואם מיינט, צוזאמען נעמען אלע כחות פון דער נשמה און אלע בירורים.

* * *

אט דעם טייטש פון תפלה „בציבור" האט דערמאנט דער רבי דער שווער אין א מעשה וואם ער האט דערציילט אין נאמען פון זיין פאטער, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, וועגן זיין שווער, כ"ק הרה"צ וכו' הריי"צ נ"ע.

הרה"צ הריי"צ נ"ע איז געווען אן איידעם ביי כ"ק הרה"צ וכו' ר' יעקב ישראל טשערקאסער. וועז ר' יעקב ישראל האט געפרעגט ביי הריי"צ נ"ע ווי ער פירט זיך מיט דאוונען (ווייל ביי חסידי חב"ד איז געווען דער ענין פון אריכות התפלה און ביי חסידי וואלין האט מען זיך ניט נוהג געווען מאריך צו זיין בתפלה, רעד.), האט ער געענטפערט, אז ער באמיט זיך צו דאוונען בציבור. איז ר' יעקב ישראל געווען צופרידן פון דעם ענטפער.

אמאל האט ר' יעקב ישראל געשיקט רופן דעם ריי"צ. האט דער שליח געפונען אז ער דאוועט נאך. ביי ר' יעקב ישראל'ן איז דאם געווען א וואונדער, ווייל דער מנין האט שוין געהאט געענדיגט דאוונען. מיט א צייט שפעטער האט ער געשיקט דעם משרת נאך אמאל, אבער דער ריי"צ האט נאך אלץ געדאוונט. אזוי איז געווען עטליכע מאל און עם האט געדויערט גאר א לאנגע צייט. וועז דער ריי"צ האט געענדיגט דאוונען האט ר' יעקב ישראל ביי אים געפרעגט: דו האסט דאך מיר געזאגט אז דו באמיסט זיך דאוונען בציבור? האט אים דער ריי"צ נ"ע געענטפערט, אז ער האט געהערט פון זיין פאטער, כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, אין נאמען פון אלטן רבי'ן, אז דער ענין פון תפלה בציבור איז, „לצבור", צונויף זאמלען אלע כחות הנפש און אלע ניצוצות (ג-ט'ליכע פונקען), און דאם נעמט בא עם א לאנגע צייט.

* * *

אין דאוונען דארף מען אויפהויבן צו דעם אויבערשטן אלע געדאנקען, אלע געפילן און אלע מעשים פון דעם טאג. דאם מיינט תפלה בציבור. איז ניט קיין וואונדער אז מען קומט פון שול שפעטער, ער דארף דאך צונויפזאמלען אלע זיינע ענינים, די הויז מיט דעם געשעפט, און מיט דעם אלעמען דאוונען אויף צו פארבינדן זיי מיט דעם אויבערשטן. איז ער א גביר, האט ער דאך אסאך צונופצוזאמלען; איז ער, ר"ל, א קבצן, האט ער אסאך חובות, און צונויפצוקלייבן יענעמס ניצוצות געדויערט נאך מער צייט.

און וועז אט די אלע זאכן דערפילן זיך אין הויז, און דערגרייכן ביי דעם קינד, וועלט דאן פארבונדן די אינערליכע (פנימיות) פון זיין נשמה מיט פנימיות פון הקב"ה.

דאם איז דער ערשטער אלף-בית וועלכן מען לערנט אין שער פון תניא, וואם דאם איז אויך א הקדמה צום לערנען און דערהערן תורת החסידות.

י"ד כסלו איז געווארן דרייסיג יאהר, לאיו"ט, פון דער חתונה פון כ"ק אדמו"ר שליט"א. לכבוד דעם דאזיגען דאטום האט דער קאונסיל פון נשי ובנות חב"ד געשיקט באגריסונג טעלעגראמעס צו משפחת בית חיינו שליט"א. מיט צופריעדנהייט גיבן מיר דא איבער די ענטפערס מיט וועלכע דער קאונסיל איז באהרט געווארן.

יער ערשטער ענטפער, דאַטירט, י"ח נסלו, פון הרבנית חנה שניאורסאָהן שתליט"א, מוטער פון כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ב"ה, י"ח כסלו תשי"ט.

ברוקלין, נ. י.

נשי ובנות חב"ד תחיינה.

ברכה ושלום!

איך דאנק אייך פאר די גוטע וואונטשן צו מיר. ס'איז דברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב. ג"ג איר זאלט גיין אין אייער ציבורית'דיקער ארבייט מעלה מעלה, און מצליח זיין. דאס זעלבע אויך אין אייערע פער-זעהליכע לעבענס.

מיט תפלה לה' אז אלע אי-חולים טובים צום מנהיג הדור זאלן אין גיכן מקום ווערן.

מיט שוועסטערליכן גרוס,

חנה שניאורסאהן

דער צווייטער ענטפער, דאַטירט, „זאת חנוכה", פון הרבנית ח. מ. שניאורסאָהן שתליט"א, פרוי פון כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ב"ה, זאת חנוכה ה'תשי"ט.

ברוקלין, נ. י.

אגודת נשי ובנות חב"ד
פון גרייטער ניו-יארק.

שלום וברכה!

באשטעטיק מיט דאנק זייער צייט ערהאלטענע פון אייך, טע-לעגראפישע מזל טוב באגרי-סונג און ברכות צו דער תקופת השנה, שנת השלשים פון אונ-זער חתונה.

איך בין טיף געירירט פון אייער געדענקען און נאכפאלגן מיט ברכות, דעם דאזיגען דא-טום, און איך ווינטש אייך אלעמען, גרויס הצלחה אין אייער געזעלשאפטליכער אר-בייט, און אויך אין אייער פרי-וואטן לעבן, וועלכע זאלן אויך פון אלעמען, געדענקט ווערן און נאכגעפאלגט ווערן מיט ברכות.

בתודה וכבוד,

ח. מ. שניאורסאהן

„איכה?!"

• מרת סאשא אלפעראוויטש

בשעת דער רבי איז געווען אין געפאר
איז צו אים געקומען א געוויסער שר,
פון רבי'ן א תשובה האָט ער געוואָלט וויסען,
פון רבי'נס תורה עפעס געניסען.
„ווי קומט עס אז ס'שטייט אין דער תורה
ויקרא אלקים אל האדם, ויאמר איכה?
וואו ביסטו? ט'דער בורא דעם מענטשן געפרעגט!
פאר דעם אויבערשטן איז דאָך אלעס אנטפלעקט?
האָט דער אויבערשטער ניט געוואוסט וואו אדם איז געווען
מיר וויסן אז ער קען אלעס זעהן?"
„רש"י זאגט דעם ענטפער", האָט דער רבי באָטאָנט.
„אבער וואָס ענטפערט איר?", האָט דער שר געמאָנט.
„מיין פשט" — האָט דער רבי געזאגט — „איז אזוי:
(דערביי האָט ער געטראָפן דעם שר'ס יאָהרען געגוי)
ווען דער מענטש איז אלט אזוי און אזוי פיל
קומט מען אים פרעגען: „וואָס איז דיין ציל".
ווי מיר פאָרשטייען דעם ענטפער פון רבי'ן,
מוז א מענטש וויסען זיין צוועק אין לעבען.
ס'קומט א צייט ווען מען גיט אים א רוף
און מ'פרעגט אים, מענטש! וואָס טוסטו אויף?
צי וויסטו צוליב וואָס דו לעבסט אויף דער וועלט?
וויסטו וואָס דו האָסט ביז איצט פאָרפעלט?
די פראָגע פון „איכה?" פרעגט מען יעדן איינעם
פון גאָר א גרויסן מענטש ביז גאָר א קליינעם.
וואָיל איז דעם מענטש וואָס וויים זיין צוועק אין לעבן,
טוט אויף וואָס ער קען און וויים צו וואָס צו שטרעבן.
און ווי קענען מיר דערגרייכען אונזער ציל?
דורך מקיים זיין דאָס וואָס דער רבי וויל!
זאָל זיין הוראה זיין אונזער וועג-ווייזער,
וועט דאָס ליכט פון צדיק באָשיינען אונזערע הייזער.
גוטס זאָל אונז דער אויבערשטער אין אלעס באָשערן
און דעם רבי'נס ברכות צו אונז זאָלן מקויים ווערן!

חנוכה

די מלחמה צווישן די יונים מיט די חשמונאים,
און איר אַפשפיגלונג אין אַלע דורות

• מרת דבורה בוטמאן

דאָס איז געווען אין די יאָרן ווען די יונים (גריכן) זיינען געווען אַ גרויסמאַכט און באַהערשט פיל לענדער און צווישן זיי אויך אונזער הייליגע לאַנד — ארץ ישראל תובב"א.

דער בית־המקדש איז טאַקע געשטאַנען אויף זיין פלאַץ, מען האָט מקריב געווען קרבנות, געצונדען די מנורה א. א. וו. אָבער דאָך זיינען די אידן געווען געד־ריקט, אַראָפגעפאַלן, זיי זיינען געווען אַ קליינע הייפעלע אונטער דער מעכטיגער הערשאַפט פון יון און איר קיסר אנטיוכוס. אָבער ווי עס ווייזט אויס, איז זייער כוס פון צרות נאָך ניט געווען פול, און אָט איז געקומען דער פינצטערער טאָג ווען אויף דעם אידישן פאָלק האָבן זיך אָנגע־רוקט שוואַרצע וואָלקענס — נייע גזירות.

די מלחמה וואָס אנטיוכוס הרשע האָט געפירט קעגען די אידן איז ניט געווען קעגען זייערע גופים, דאָס איז ניט געווען קיין קערפערליכע מלחמה נאָר אַ „גייסטי־גע". אנטיוכוס הרשע האָט געוואָלט אום־ברענגען ניט דעם אידישן גוף, נאָר די אידישע נשמה, ער האָט געוואָלט אויסרייסן דעם אידישן פונק, די אידישע מסירות נפש־דיגע איבערגעגעבנקייט צום אויבער־שטען און תורה און מצות. ער האָט געוואָלט פאַרשוועכן דאָס וואָס באַ אידן איז הייליג און טייער און דורך דעם פאַרלעשן ח"ו די אידישע ליכטיקייט.

אנטיוכוס איז געווען אַ קלוגער קיסר, און ער האָט געהאַט סיבות וואָס האָבן אים באַוועגט צו פירן די גייסטיגע מלחמה קעגען די אידן. די סיבות זיינען געווען די פאָלגענדע:

א. אנטיוכוס האָט ניט פאַרגונען די אידן וואָס זיי רופן זיך אָן מיט דעם נאָמען „אתה בחרתנו" — דער אויסדערווייל־טער פאָלק; אויסדערווייל מיט דעם וואָס זיי האָבן אַזאַ טייערן אוצר, די הייליגע תורה, וואָס דערמיט זיינען זיי פאַרבונדן ווי מיט אייזערנע קייטן מיט הש"ת. אידן זיינען דעם אויבערשטענס קינדער און זיינען מער מיוחסים פון זייערע הערשער די גריכן, און אַלע אַנדערע אומות.

ב. דער סוד פון אידישער אייביקייט. וועג אַ פאָלק געפינט זיך אין פאַרלויף פון הונדערטער יאָרן צווישן אַנדערע פעלקער און אַנדערע קולטורן, ווערט עס איינגע־שלונגען דורך זיי, עס פאַרלירט זיין נאַציא־נאַליטעט, זיין שפראַך, און ווערט צונויפ־געשמאָלצן מיטן הערשנדן פאָלק. אָזוי זיינען געווען פילע צענדליגער פעלקער פון וועל־כע עס איז היינט צו טאָג קיין זכר ניט געבליבן.

ניט אָזוי איז אָבער דער אידישער פאָלק. אידן זיינען געווען און געבליבן אידן אין אַלע דורות, גלות'ן און וואָגלענישן וואָס זיי האָבן געהאַט אויסצושטיין, די פילע רדיפות, גזירות און פאַרשקלאַפונגען האָבן ניט באַווויזן צו לייגן זייער שטעמפל אויפן כלל ישראל אַז ער זאָל ח"ו פאַרלוירן גיין צווישן די איבעריגע פעלקער.

דאָס איז דערפאַר וואָס אידן זיינען פאַר־בונדן מיטן אויבערשטען און תורה וועלכע זיינען אייביק, דערפאַר וואָס זיי האַלטן זיך פעסט אָן די געבאָטען פון דער תורה, אָזוי ווי שלמה המלך זאָגט אין משלי: „החזק במוסר ואל תרף". דערפאַר האָט דאָס געפלאָגטע אידישע פאָלק געקאָנט אויס־האַלטען אַלע גלות'ן און דאָך בלייבן אַ באַזונדער פאָלק, אַ פאָלק פון תורה ומצות.

אָט דאָס איז שוין געווען צופיל פאַרן גרויזאַמען מעכטיגען קעניג: אַ פאָלק אַזוי נישטיק אין צאָל ווי די אידן, און דאָך זאָלן זיי ניט וועלן אין קיין פאַל אַסימילירן זיך צווישן די פעלקער, וועלן דוקא די מעכטיקע גריכן דאַרפן מורא האָבן אַז אין יאָרן אַרום וועט קומען אַ גרעסערע מאַכט און איינעמען אויך זיי.

און דעריבער האָט אנטיוכוס באַשלאָסן אַרויסצורייסן פאַר יעדן פרייז די אידישקייט — תורה פון די אידישע הערצער. ער האָט פאַרשטאַנען אַז אין איר איז באַהאַלטען דער מקור פון דער אידישער אייביקייט, און דער „אתה בחרתנו". וויסנדיק אַז די אידן האַלטן זיך פעסט ביי תורה ומצות, איז זיין האָפענונג באַשטאַנען אין דער גייסטיקער מלחמה: געבן זיי גרויסע פריווילעגיעס און פאַרשפרעכונגען פון באַגליקן זיי מיט גרויס רייכטום. אָבער ער האָט איינגעזען אַז ער האָט געהאַט אַ ביטערן טעות, די אידן האָבן זיך אויסגעלאַכט פון זיינע פאַרשפראָכענע גליקן און בייגעשטאַנען די נסיונות און טריי געבליבן צו זייער הייליקער תורה. און דאָן איז געקומען דער נייער פלאָן פון איינעמען די אידן מיט כח, מיט גזירות פון פאַרבאָטן זיי היטן און לערנען די תורה ומצות, פאַרפאָלגן און פיניגן זיי און צוריבען ביי זיי דאָס לעבן פאַר ניט פאָלגן זיינע באַפעלן.

דאָן האָבן די אידן געצייגט זייער כח, ניט קערפערליכען קראַפט נאָר זייער כח פון מסירות נפש און שטאַרקע אמונה: טויזנטער און טויזנטער אידן זיינען מיט שרעקליכע יסורים פאַרפיניקט געוואָרן צום טויט. מיטן הייליגען אייביקן שמחה׳דיקן אויסגעשריי „שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד" אויף זייערע ליפן זיינען זיי געגאַנגען אויף קדוש השם. מיר ווייסן אַלע גוט דעם גורל פון „חנה ושבעת בניה". ווען אנטיוכוס הרשע האָט געהייסן דעם עלטסטן פון חנה׳ס זין זיך בוקן צום צלם האָט ער מיט אידישען שטאָלץ אָפגעגעבן זיין רייַנע נשמה צו זיין באַשעפער — צו איר מקור און קוואַל. זיינע זעקס ברידער זיינען ניט אָפגעשראָקען געוואָרען און האָבן אים נאָכגעטאָן, יעדער מיט אַן אַנדער אויסגעשריי אויף זייַן פון אַ פסוק וואָס פאַרבאָט אונז דינען עבודה זרה. און אַזוי איז אויך געווען אין אַלע דורות. אין דער תקופה פון „עשרה הרוגי מלכות" ווען עס איז אַרויס אַ גזירה אויף תורה ומצות, האָבן אונזערע הייליקע מנהיגים מיט גרויס שמחה אָפגעגעבן זייערע נשמות לבוראם, פאַרזיכערנדיק אַז די גוים וועלכע געווען אויפ׳ן קערפער קענען ניט האָבן קיין שליטה אויף דער אידישער נשמה. די נשמה פליט צוריק צום הימל, צום מקור חוצבה. און דערפאַר איז אויף אייניגע פון זיי פאַרצייכנט אַז „אותיות פורחות באויר" — די אותיות פון דער הייליקער תורה אין וועלכע ער איז געווען פאַרטיפט ווען מען איז געקומען אים אומברענגען, זיינען געפלויגן אין די לופטען. די הייליקע אותיות פון תורה — די אידישע נשמה איז געפלויגען צו איר קוואַל.

פון וואַנען האָט זיך געמומען אַזאַ העלדישקייט און מסירות נפש צו אַנטקעגן שטעלן זיך די גזירות און יסורים און בלייבן טריי צו דעם אויבערשטען און זיין תורה?

דעם כח אויף אַזאַ שטאַרקע אמונה און מסירות נפש האָבן מיר אידן בירושה פון אברהם אבינו. אונזער פאָטער, וועלכער איז געווען דער ערשטער אידן, האָט זיך אייַנגעשטעלט דעם לעבן, אַליין געלאָפן אין „כבשן האש", געגאַנגען מיט שמחה צו דער עקידה פון זיין בן יחיד יצחק, אָן הרהורים און שאלות נאָר מיט גרויס אמונה און מסירות נפש. און מיט דעם כח וואָס אידן האָבן בירושה פון אים, האָבן זיי אין אַלע דורות זיך געהאַלטען אייַזן שטאַרק בַּאַ דער תורה און מיט שטאָלץ מוסר נפש געווען זיך פאַר איר. אין וואו נאָר עס געפינט זיך אַ אידן, דאָרט געפינט זיך מיט אים דער פונק פון אמונה, וואָס מען דאַרף אים נאָר פאַנאַנדער בלאָזען, וועט פון אים אַ גרויסער פלאַם פייַער, ווי דוד המלך שרייבט אין תהלים: „אשא עיני אל ההרים, מאין יבא עזרי? — עזרי מעם ה׳ עושה שמים וארץ" — שטענדיק איז בַּאַ אידן פאַראַן די אמונה אַז פון ג־ט איז די הילף.

(פאַרזעצונג אויף זייט יט)

אַינלייטונג צו די שיעורים איבער טהרת המשפחה

סעריע פֿאַרטראַגן, וועלכע זיינען געהאַלטן געוואָרן, מיט גרויס הצלחה, פֿאַר די גרופּן: „נשים צעירות ליובאַוויטש" און „נשי חב"ד הצעירות", וינטער תשי"ח, דורך הרבנית ש. יודאַסין. מיר זיינען צופֿרידן וואָס זי האָט באַוויליגט צו געבן אונז די אינלייטונג אין שריפט.

ערשטער אַרטיקל

איינער פון די וויכטיקסטע פֿאַקטאָרן אי־נעם לעבן פונעם מענש איז די צייט. אָבער, וואָס זיז דאָס אייגנטלעך, צייט, איז זייער שווער צו ערקלערן, ווייל מיר קענען עס ניט אויפנעמען מיט אונזערע 5 חושים (ניט הערן, ניט זען א. א. וו.). צייט איז אויך אומבאַגרעניצט און דערפֿאַר איז דעם באַגרעניצטן — דוקא — מענטשלעכן שכל, שווער דאָס צו באַגרייפן.

אָבער כדי אויף אַ בולט'ן אופן צו ער־קלערן, וואָס דאָס איז אומבאַגרעניצטקייט, אייביקייט, האָט אונז אַ דיכטער געגעבן אַ משל: לאָמיר זיך פֿאָרשטעלן אַ ריזיקן ים, אָנגעפילט איבער די ברעגעס מיט וואַסער. צי זענען מיר דען אימשטאַנד צו ציילן די טראָפּנס, וואָס געפינען זיך אין אים? און ווען מיר זאָלן נעמען אַ קליין פּויגעלע זון באַפֿעלן איר מיט איר שנאָבל צו שעפּן אייניצעלנע טראָפּנס פונעם ים און עס איבערטראָגן אויף דער יבשה אויף אַזאַ אופן און אַזוי לאַנג, ביז פונעם ים וועט ווערן אַ יבשה און פון דער יבשה אַ ים, צי קענען מיר זיך משער־זיין די צייט, וואָס אָט די פונקציע וואָלט פֿאַרלאַנגט? און דאָס איז קוים אַ קליינער פּראָצענט פון דעם, וואָס רופט זיך אייביקייט.

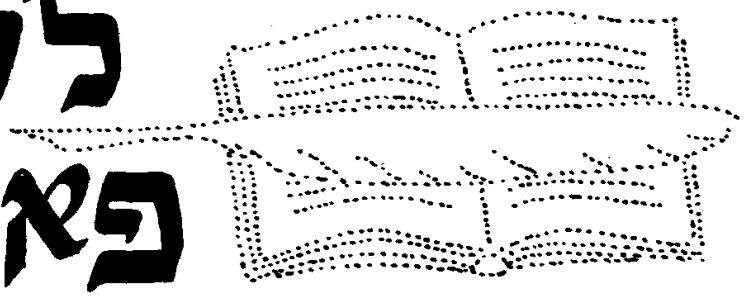
אינעם אָנבליק פון אָט אַזאַ אומענדליכ־קייט וואָלט זיך אינעם האַרץ פונעם מענטש געקענט אריינ'גנב'נען אַ יאוש, — דער מענטש וואָלט געקענט טראַכטן: וואָס פֿאַר אַ ווערט האָבן מיינע 70 אָדער 80 יאָר? — ווי אַ טראָפּן אין אַ ריזיקן ים... אָבער דאָ קומט צו אַ טרייסט: ס'זענען כּנראה 2 מאָסטן פֿאַרן לעבן: 1) אין דער ענג, ד. ה. וויפיל מ'לעבט, און 2) אין דער טיף, ד. ה. ווי אַזוי מ'לעבט. פֿאַראַן מענטשן, וואָס לעבן אַפּ לאַנגע יאָרן אין לאַזן נאָך זיך ניט איבער קיין שפּור, אָדער זכר; פֿאַראַן אָבער יחידים, וואָס לעבן קורץ, אָבער יעדער מינוט פון זייער לעבן טראָגט אין זיך די וואָגיקייט פון אַ גאַנ־צער עפּאָכע. דאָס הייסט אַלזאָ, אַז מ'קען קאָנסערווירן לעבן, ווי אונזער משורר, דוד המלך ע"ה, בעט אין תהלים: „למנות ימינו כן הודע!" לערן אונז, גיב אונז דאָס באַ־וואוסטזיין צו ציילן אונזערע טעג, צו קענען און פֿאַרשטיין ווי אויסצונוצן יעדן טאָג, יעדע שעה און יעדע סעקונדע. לערן אונז באַגרייפן, אַז די מינוט, וואָס פֿאַרשווינדט, קערט זיך שוין קיינמאָל ניט צוריק.

וועז ה' האָט געזאָגט צו אדם הראשון נאָך זיין זינד: „ביום אכלך ממנו מות תמות!", הייסט עס ניט, אַז ער שטאַרבט מיט איין מאָל, נאָר יעדן טאָג שטאַרבט ער; דער נעכטיקער טאָג איז שוין פונעם מענטשליכן לעבן אָפּגעשטאָרבען און איז אַוועק, דאָס ראָד פון לעבן דרייט זיך שנעל, לויפט אין דער אומענדליכקייט און וואַרט ניט אויפן מענטש. פֿאַרשטייט ער (דער מענטש) און באַווייזט דעם טאָג אָנ־צופילן מיט תוכן, גייט ער ניט פֿאַרלוירן, נאָר קומט אים אַנטקעגן ביים סוף פון זיין לעבן, אָבער וועז דער טאָג איז פּוסט, ליידיק, פֿאַרשווינדט ער, ווי ער וואָלט בכלל ניט עקזיסטירט.

ביי אברהם אבינו ערקלערן די חז"ל אויפן פּסוק „ואברהם זקן בא בימים" אַז אברהם איז געקומען „בימים" מיט די טעג פֿאַרן רבונו של עולם אינעם טאָג פון משפּט. קיין איינער פון זיינע לעבנס־טעג האָט ניט געפעלט; אַלע זיינען געווען אויסגעפילט

(פֿאַרזעצונג אויף זייט כג)

לערן און פארשטיי

געקליבענע פערל לכבוד חנוכה

• געזאמעלט פון הרבנית יודאסין

ר' יהושע בן לוי זאגט: פרויען זענען פארפליכטעט אין דער מצוה פון חנוכה-ליכט, ווייל אויך זיי האבן אנטייל געגומען אין דעם נס.

(שבת כג)

❀

הקב"ה האט געזאגט צו משה'ן: ניט ווייל איך דארף די ליכט, האב איך דיך אויפמערקזאם געמאכט אויף זיי, נאר כדי אייך מזכה זיין, און אויך, אויב איר וועט אפהיטן אנצוצינדן די ליכט פאר מיר, וועל איך אויפלייכטן פאר אייך א גרויסע ליכט לעתיד לבוא.

(במדבר רבה, טו)

❀

די מצוה פון קרבנות עקזיסטירט נאר אין דער צייט וועז דער בית-המקדש שטייט, אבער די ליכט וועלן שטענדיג ברענען.

(במדבר רבה, טו)

❀

הקב"ה זאגט: מיין ליכט איז אין דיין האנט, און דיין ליכט איז אין מיין האנט (ווי ס'איז געשריבן: „נר ה' נשמת אדם" — משלי כ, כז) אויב דו וועסט היטן מיין ליכט, וועל איך היטן דיין ליכט (ווי ס'איז געשריבן: „כי אתה תאיר נרי" — תהלים יח).

❀

די סופרים, וואס ציילן די וועריטער און אותיות פון דער תורה, האבן אויסגערעכענט, אז אין גאנץ תנ"ך ווערט דערמאנט אונזער הייליגע שטאט ירושלים 656 מאל, לויט דעם וואס „נרות", וועלכער באטרעפט אין גימטריא 656. דאס איז לויטן סימן און פסוק: „בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" (צפני' א, יב).

דער ראד דרייט זיך

דערציילונג*)

א.

די מעשה וועלכע מיר וועלן אייך דאָ דערציילן איז זיך פאַרלאָפן מיט פיל, פיל יאָרן צוריק, אין דער אַלטער שטאָט ווילנע, אין פּוילן.

אין יענער צייט איז אין דער שטאָט געווען אַ קירכן־קוואַרטאַל, וואָס האָט געהערט צו דער קאַטווילישער קירך, וואו די גלחים האָבן געהאַט די גאַנצע מאַכט און הערשאַפט. אַ איד האָט דאָרט ניט געטאָרט אריינשטעלן אַ פוס און ניט באַטרעטן די ערד פון יענעם קוואַרטאַל. אויב אַ איד האָט דאָרט אמאָל פאַרבלאָנדזשעט, האָט מען אים פאַרפיניקט צום טויט, סיידן ער האָט זיך אויסגעלייזט דורך שמד'ן זיך. עס האָט טאַקע פאַסירט מערערע פאַלן וועו איידן זיינען דאָרט אומגעקומען על קידוש השם, און מיט גרויס מי און פיל אויסלייז־געלט האָט די אידישע קהלה אין ווילנע קוים גע'פּועל'ט אַרויסצובאַקומען דעם טויטן קערפּער פון דעם קדוש.

אין יענער צייט האָט אין דעם אידישן קוואַרטאַל פון ווילנע געוואוינט אַ איד מיט'ן נאָמען ר' וואָלף ר' לייב'ס. ער איז געווען פון די שענסטע און באַרימסטע פערזענליכקייטן צווישן די אידישע בעלי־בתים אין דעם דאַמאָלסדיקן פּוילן, אַ גרויסער צדיק און תלמיד־חכם, און דערצו דער גרעסטער גביר. זיינע געשעפטן האָבן זיך אויסגעשפרייט איבער פיל ים'ען און לענדער; ער האָט געהאַט רייכטימער אין פיל שטעט — הייזער און וועלדער און מילן.

גייט זיך ר' וואָלף ר' לייב'ס אין שיינעם פרימאָרגן פון שול מיט'ן טלית־און־תפלין־זעקל אונטער'ן אָרעם. ער גייט און ער טראַכט נאָך פון דאַוונען.

„והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל" — דאָס רייכטום און כבוד איז פון דיר, טאַטע אין הימל, און דו געוועלטיקסט איבער אַלעס! — אָט די וועלט חזר'ט ר' וואָלף איבער און וויידער אין געדאַנק, און ער פאַרטיפט זיך אין די אומבאַגרעניצטע ג־ט־ליכע השגחה; אַביסל הצלחה, אַביסל מזל, און מען וועלט אַ איד אַ גביר, אָן עין־הרע; פאַרקערט, חלילה, זאָל דער אויבער־שטער צונעמען די הצלחה, העלפט ניט קיין חכמות; אַלעס נעמט גיין מיט די פּוטער אַראָפּ, דער אויבערשטער זאָל שומר ומציל זיין.

אָט אַזוי גייט וויטער ר' וואָלף און פאַרטיפט זיך נאָך מער אין זיינע געדאַנקען:

יאָ דאָס מזל איז אַ ראָד, דרייט זיך כסדר אַרויף און אַראָפּ. אָט איז מען אויבן, און אין איין סעקונדע איז מען נעבעך אונטן. איין סעקונדע? עס רעדט זיך אַזוי. אָט למשל, איך ר' וואָלף ב"ר לייב, קען איך דען אין איין סעקונדע ווערן אָן אַרימאַן? אודאי איז מען באַ ג־ט אין די הענט, און ווען חס ושלום, די שעה, די רגע זאָל ניט זיין, ג־ט זאָל וועלן צונעמען פון מיר אַלעס וואָס ער האָט מיר געגעבן, איז פאַרפאַלן. אָבער עס וואָלט גענומען אַ היבש עט צייט... למשל, וועו עס ברעכט אויס אַ שטורם אויפ'ן ים און זינקט מיינע שיפן, בלייבן מיר נאָך מיינע גיטער אויף דער יבשה. אָבער, אַז ס'גייט שוין חלילה מיט דער רעדל אַראָפּ, קען דאָך אויסברעכן אַ פייער און פאַרניכטן מיינע וועלדער אויך. נו, האָב איך נאָך מילן, הייזער אין פאַרשידענע שטעט. סיידן, עס זאָל נעמען ברענען און שטורמען אומעטום און צו דער זעלבער צייט — איז אודאי איז מען באַ ג־ט אין די הענט און קיין זאַך איז אים ניט אוממעגליך, אָבער דער זיסער טאַטע אין הימל וועט דאָך צו ליב מיר ניט פאַרענדערן אַלע געזעצן פון דער נאַטור מיט אַמאָל?

אָט אַזוי גייט זיך וויימער ר' וואָלף ר' לייב'ס פאַרטיפט אין זיינע געדאַנקען. ער גייט און באַמערקט גאָר ניט ווי ער איז אַריין אין דעם קירכן־קוואַרטאַל...

---

*) מיט דער ערלויבעניש פון רעדאַקציע פון „שמועסן מיט קינדער און יונגעלד", וואו די דערציילונג איז געווען געדרוקט אין יאָר תש"ט.

עס איז גראַדע געווען אַ גרויסע קאַטוי־
לישע חגא. די גאַסן זיינען געווען פול מיט
קריסטן. וועו זיי האָבן דערזען דעם אידן
וועלכער האָט געוואָגט צו באַטרעטן די ערד
פון דעם קוואַרטאַל און האָט נאָך דערצו
ניט אַראָפגענומען דאָס היטל פון קאָפּ,
זיינען זיי אים באַפאַלן מיט אַ ווילדער
רציחה. ר׳ וואָלף ר׳ לייב׳ס וואָלט שוין
זיכער ניט אַרויס אַ לעבעדיקער פון זייערע
הענט, וועו ניט די וועכטער ביים טויער,
וועלכע האָבן אים קוים קוים אַרויסגעריסן
פון צויושעטן המון, אוו האָבן אים אַוועק־
געפירט צו די גלחים.

דערוויסנדיק זיך אַז דער „פאַרברעכער״
איז ניט קיין אַנדערער ווי דער באַרימטער
אידישער גביר, האָבן די גלחים זיך שטאַרק
דערפרייט. זיי האָבן, כלומרשט, מיט פרייִנד־
ליך זיסע רייד געפּרואווט איבערריידן ר׳
וואָלף׳ן אָנצונעמען דעם קאַטוילישן גלויבן.

אַ שוידער איז דורכגעלאָפן איבער ר׳
וואָלף׳ס גאַנצן קערפּער הערנדיק זייערע
רייד. ער האָט גוט געוואוסט די געפאַר אין
וועלכער ער געפינט זיך, אָבער ער האָט
אַנטשלאָסן געענטפערט, אַז ער וועט זיך
בשום אופן ניט שמד׳ן, וועו ער וועט
אפילו מוזן באַצאָלן מיט׳ן לעבן דערפאַר.

ר׳ וואָלף׳ס פעסטע שטימע האָט זיי באַלד
איבערצייגט, אַז זייער מי אים אָפּצושמד׳ן
וועט זיין אַרויסגעוואָרפן. זיי האָבן געהייסן
מ׳זאָל אים אויף אַ ווייַלע אַרויספירן, אוו
זיי האָבן זיך באַראַטן צווישן זיך, וואָס
צו טאָן מיט זייער קרבן. דער עלטסטער
פון די גלחים האָט דאַן געזאָגט צו די
אַנדערע: „וואָס וועלן מיר האָבן וועו מיר
וועלן אים פאַרפיניגן צום טויט? פאַר זיין
טויטן קערפּער וועלן מיר קיין סך ניט
באַקומען. דאַגעגן, וועו מיר צווינגען אים
איבערצושרייבן זיין גאַנץ פאַרמעגן פאַר די
גלחים אוו דערמיט אויסקויפן זיך זיין
לעבן, וועט עס זיין אַ גרויסער געווינס״.

די אַנדערע גלחים האָבן געהרן צוגע־
שטימט, אוו באַלד האָט מען ווידער געלאָזט
שיקן נאָך דעם געפאַנגענעם.

וועו ר׳ וואָלף איז ווידער געשטאַנען
פאַר די גלחים, האָבן זיי אים געזאָגט אַז
ער זאָל זיך אויסקלייבן איינס פון די
ביידע: אָדער ער זאָל זיך שמד׳ן, דאַן
וועט ער בלייבן באַ זיין גאַנצן פאַרמעגן,
אוו דערצו וועט ער נאָך דערהויבן ווערן
צו אַ הויכן ראַנג אין דער קירך; אָדער
ער זאָל זיי אָפּשרייבן זיין גאַנצן פאַרמעגן,
וועלן זיי אים לאָזן פריי.

ר׳ וואָלף האָט ניט געטראַכט קיין איין
מינוט אוו האָט אויסגעקליבן דאָס צווייטע.
מען האָט אים געגעבן טיגט אוו פאַרמעט,
אוו ר׳ וואָלף האָט איבערגעשריבן זיין גאַנץ
פאַרמעגן, אַלעס, אַלעס וואָס ער האָט פאַר־
מאָגט אויף די ים׳ען אוו אויף דער יבשה,
אויפ׳ן נאָמען פון די גלחים. דער דאָקומענט
איז געחתמ׳עט געוואָרן פון אים אוו פון
עדות. דאַן איז ר׳ וואָלף אַרויסבאַגלייט
געוואָרן אונטער אַ שטאַרקער וואַך ביז אוי־
סער די טויערן פון דעם קירכן־קוואַרטאַל
— דער ערשטער איד וואָס איז פון דאָרט
אַרויס אַ לעבעדיקער.

ב.

מיט טלית אוו תפלין אונטער׳ן אָרעם
גייט זיך ר׳ וואָלף צוריק איבער די גאַסן
פון געטאָ. דאָס האַרץ איז אים פול מיט
דאַנקבאַרקייט צום בורא עולם וועלכער האָט
אים געראַטעוועט פון אַ זיכערן טויט, ממש
פון די ציינער פון אַ הונגעריקן לייב. אוו
אין קאָפּ קלינגען די וועָרטער פון דאָונען
— והעושר והכבוד מלפניך, ער האָט זיך
יעצט דערמאָנט וועגן זייַנע געדאַנקען וועל־
כע האָבן אים פאַרפירט אין דעם קירכן־
קוואַרטאַל. אָט, נאָ דיר, ר׳ וואָלף ב״ר
לייב — טראַכט ער זיך — דו האָסט זיך
געוואונדערט, וויַ אַזאַ תקיף וויַ דו קען
אין איין מינוט, בלויז אין איין מינוט,
ווערן אַ פולשטענדיקער קבצן. אָט זעסטו
שוין.

יאָ, טראַכט זיך ר׳ וואָלף, איך זע שוין,
אַז באַ ג־ט איז גאָר קיין קונץ ניט צו
מאַכן פון אַ גביר אַ יורד מיט איין קלאַפּ.
אָבער... אָבער פאַרקערט? אָט זאָל ער,
דער טאַטע אין הימל, וועלן פון מיר מאַכן
צוריק אַ גביר. דאַרף מען גיין זוכן אַ
גמילות חסד, אָנהויבן צו האַנדלען —
פאָלג מיר אַ גאַנג ביז איך וועל זיך קענען
אַרויפּארבעטן צוריק צו מיין פריערדיקן
מצב. אודאי איז קיין זאַך ניט אוממעגליך

פאַר דעם בורא עולם... אָבער ווי אַזוי קען דאָס זיין מעגליך אַז איך זאָל צוריק ווערן אַזאַ גביר ווי פריער... אַלץ אַזוי ווי געווען?

אַ ווינט האָט געזומען בלאָזן. דער הימל האָט זיך פאַרוואָלקנט און ס'איז געוואָרן פינסטער. אַ דונער האָט אַ קנאַל געגעבן און באַלד האָט אַ בליץ איבערגעשניטן די הימלען. ר' וואָלף האָט געמאַכט אַ ברכה — שכחו וגבורתו מלא עולם — זיין ג־ט־ליכע קראַפט און שטאַרקייט פילט אָן די וועלט.

קרראַאַך! האָט אַ דונער ווידער אויפ־געריסן און באַלד האָט אָפגעפייערט אַ בליץ. עס האָט זיך ר' וואָלף'ן אויסגעדוכט אַז דער דונער און בליץ זיינען געפאַלן הינטער אים. ער האָט זיך אומגעקוקט...

פון דעם וואַך־טורם אין קירכן־קוואַרטאַל האָט געזומען שפּאַרן רויך און צונגען פלאַ־מען האָבן זיך געריסן צום הימל. ר' וואָלף איז געבליבן ווי צוגעשמידט צום אָרט. אָט דאָרטן איז ער דאָך מיט עטליכע מינוט פריער געשטאַנען פאַר די גלחים און האָט זיי זיין גאַנצן פאַרמעגן אָפגעשריבן... יעצט איז דער דאָקומענט צוזאַמען מיט דער גאַנצער געביידע אַוועק מיט'ן רויך! ג־טעניו, ג־טעניו! האָט ר' וואָלף אויסגע־שריען, דו האָסט דאָך מיר מיין פאַרמעגן צוריק אומגעקערט! געלויבט זאָל זיין דיין זיסער נאָמען!

טרערן פון פרייד האָבן זיך אים גע־שטעלט אין די אויגן און ער האָט קוים געקענט זען וואו ער גייט. וועג ער איז ענדליך געקומען אַהיים צו וויב און קינדער, האָט ער זיי דערציילט די גרויסע וואונ־דער וואָס דער אויבערשטער, געבענטשט זאָל זיין זיין נאָמען, האָט מיט אים געטאָן.

פון יענעם טאָג אָן, ווען ר' וואָלף ר' לייב'ס פלעגט אין דאָוונען קומען צום פסוק „והעושר והכבוד מלפניך" פלעגט ער זיך לאַנג פאַרטראַכטן וועגן די גרויסע ג־טליכע השגחה וועלכע דרייט די ראָד פון מענטש־ליכן מזל — אַרויף און אַראָפּ און ווידער אַרויף...

א שאד

• הרבנית ש. יודאסין

אַ שאָד בלימעלעך, וואָס וואַקסען אין באַהאַלטנקויט
אָן קיינער קען נישט זייער דופט פילפאַרביקויט...
אַ שאָד פּערל, וואָס ליגן אין די ים־טיפענישן,
אַ שאָד געפילן, וואָס לייכטזין טוט זיי פאַרווישן...

אַ שאָד קנאַספּן, וואָס קענען זיך ניט צובליען,
אַ שאָד פאַרלאַנגען הייסע, וואָס אין דער פינצטערניש צופליען...
אַ שאָד פונקען, וואָס ווערן נישט צוצונדן,
אַ שאָד טאַלאַנטן, וואָס ווערן נוצלאָז פאַרשוואונדן...

אַ שאָד כחות שטאַרקע, וואָס גייען לאיבוד,
אַ שאָד נשמות גרויסע, אין פרעמדן שעבוד...
אַ שאָד קוואַלן וואָס שפּראָצן פאַרבאַרגן,
אַ שאָד יוגנט, וואָס לעבט אָן מאַרגן...

אַ שאָד זוניגע טעג, וואָס אין טרערן פאַרגייען,
אָן הערצער אַ שאָד, וואָס מען ווייל ניט פאַרשטיין...

ימה וקדמה וצפונה ונגבה...

באַריכטן פון חב"ד טעטיגקייטן איבער גאָר דער וועלט

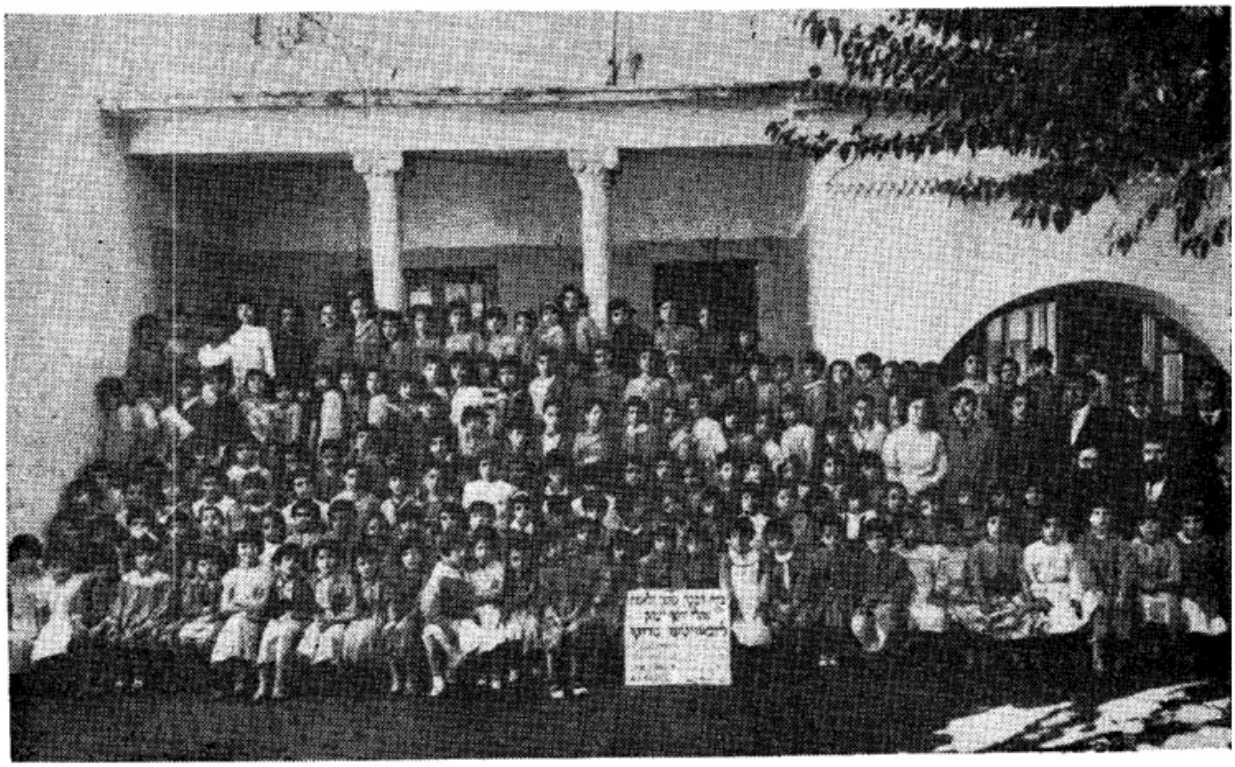
מיין באזוך אין אייראפע און צפון אפריקע

● **הרבנית ח. ש. גאָראָדעצקי**

מיר דאַנקען דעם אויבערשטען וואָס מיר האָבן דעם זכות צו זיין אין דעם דור וועז אונזער רבי שליט"א גיט אַזויפיל אויפ־מערזאַמקייט צו דעם מצב פון די נשי ובנות חב"ד אַז מען לאָזט אונז בייצוזיין אוז הערן ווי דער רבי שליט"א פאַרברייגט מיט זיינע חסידים. געווים געפינען זיך חסידים אוז אפשר אויך חסידיסטעס וועל־כע זיינען ניט איינשטימיג מיט דעם וואָס מען לאָזט צו די פרויען צום פאַרברייני־גען. דערפאַר איז אַבער געווים פאַראַן חסי־די׳סטעס אוז אויך חסידים וואָס פאַרשטייען ווייפיל גאַנצקייט אוז דערהויבענקייט דאָס ברענגט אריין אין דער חסידי׳שער שטוב אַז די פרוי האָט אויך דעם זכות צו הערן אוז זעהן דעם ליכטיקן געשטאַלט פון רבי׳ן שליט"א.

די טעטיקייטן פון נשי ובנות חב"ד גייען אַן איבער דער גאַנצער אידישער וועלט, וואָרום וואו עס איז נאָר דאָ אַ ישוב פון אידן, געפינען זיך אויך לי׳באַוויטשער חסי־דים, במילא אויך נשי ובנות חב"ד אוז זיי טוען אויף פיל פאַר תורה אידישקייט.

איצטער קום איך מיטטיילן אַ גרוס פון אייראָפע וואו איך האָב פאַרבראַכט אַרום אַ יאָר צייט מיט מיין מאַן, הרב גאָראָדעצקי שי׳, וועלכער אַרבעט אין שליחות פון רבי׳ן שליט"א אין פאַריז. אַ דאַנק דעם וואָס עס זיינען דאָ אַזוינע געטרייע חסידים אוז חסידי׳סטעס וואָס פירן בשלימות אויס דעם

איינע פון די שולעס פאַר מיידלעך „בית רבקה" אין קאַסאַבלאַנקאַ, מאַראָקאָ.

רצון פון רבי'ן שליט"א, איז פיל אויפ־
געטאָן געוואָרן.

נאָך דער צווייטער וועלט מלחמה זיינען
דורך פֿאַריז דורכגעפֿאָרן אַ סך אידן —
כ"י — פון דער שארית הפליטה, צווישן
זיי פילע אָרטאָדאָקסישע אידן שיחיו און יע־
דערער האָט געשטרעבט וואָס גיכער אַרי־
בער צו קומען אויף דעם אַנדער זייט ים
און זיך איינאָרדענען מיט אַ רוהיגען לעבן.
צום זעלבען האָבן אויך געשטרעבט די
ליובאַוויטשער חסידים. אָבער אַז דער רבי
שליט"א האָט געזאָגט אַז מען דאַרף אויס־
האַלטן אידישקייט אין אייראָפּע, מען דאַרף
גרינדען ישיבות און בית־רבקה'ס אויך אין
מאראקא און טוניס, האָבן די חסידים גע־
פֿאָלגט.

אין מאראקא און טוניס געפינען זיך
טויזענטער קינדער שיחיו וואָס לערנען און
באַקומען אַ אידישע ערציאונג. אויך דאָרטן
האָבן די נשי ובנות חב"ד צוזאַמענקונפטען
וואָס האָבן אַזוי דערהויבן אין צוגעצויגן
די אָריענטאַלע אידישע פרוי.

אין פֿאַריז געפינט זיך אַ ישיבה אין
ברונא, אַ בית־רבקה אין יער, און שוחטים
ומשגיחים אויף כשרות. אַלעס אונטער דער
אָנפירונג פון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

די נשי ובנות חב"ד פון פֿאַריז גייען
אָן מיט זייערע טעטיקייטן אַ גאַנצן יאָר.
ווינטער קומען פֿאָר „מלוה־מלכה'ס" יעדען
מוצש"ק אין האָטעל מאָדערן אויף 49 ריוע
בישאַט, וואָס איז באַוואוינט פון די ליו־
באַוויטשער חסידים. מען האָט צוגעצויגן
פיל פרויען וואָס וואוינען שוין פיל יאָרן
אין פֿאַריז און זיינען געווען אָפּגעריסן פון
אידישן לעבן, נאָר אין זיי זיינען נאָך
פֿאַרבליבן קליינע פונקלעך פון אידישקייט
וואָס מען האָט געדאַרפט צובלאָזן. אָט דאָס
טוען די נשי ובנות חב"ד.

אויך זומער אין אָפֿרוה פֿלעצער האָבען
זיי זייערע צוזאַמענקונפטן שבת בייטאָג
וואו זיי לערנען און דערציילען וועגען אי־
דישקייט. עס קומט זיי אויך אויס צו פֿאַר־
נעמען זיך מיט אייניגע אין די וואַקאַציע
טעג צו העלפן זיי דורכצופירן די ענינים
פון כשרות און טהרת המשפחה.

דער אויבערשטער זאָל געבן הצלחה אין
דער אַרבעט און אריכות ימים ושנים אונ־
זער רבי'ן שליט"א מיט זיינע חסידים און
חסידי'סטעס בתוך כלל ישראל און מיר
זאָלן זוכה זיין גיין צוזאַמען מיטן רבי'ן
שליט"א אַנטקעגען משיח צדקנו במהרה
בימינו.

חנוכה

(פֿאַרעצונג פון זייט יב)

אַ דאַנק דעם מסירות נפש פון די אידן
אין דער תקופה פון די חשמונאים האָט
זיי דער אויבערשטער געהאָלפן און גע־
צייגט די ניסים גלויים פון „מסרת גבורים
ביד חלשים" און די אידן האָבן מנצח
געווען אין זייער קאַמף קעגען די יונים
און זיי פֿאַרטריבן. דאַן ווען זיי זיינען אַריין
אין דעם הייליקען בית־המקדש און גע־
פונען דעם אינציקען פך שמן חתום בחותמו
של כהן גדול, האָבן זיי אָנגעצונדן די
געפֿאַלענע מנורה וואָס די יונים האָבן אינ־
געוואָרפן (כדי צו צייגן אַז זייער גאַנצע
כוונה איז אין דער מנורה — דעם סימבאָל
פון דער אידישער חכמה — די תורה),
און די ביסל שמן איז געגוג געווען אויף
אָנצינדן די מנורה אַכט טעג.

אין אָנדיינק פון די גרויסע ניסים, צינדען
מיר אָן חנוכה־ליכטלעך וועלכע דערמאָנען
אונז אויף דער אידישער העלדישקייט. די
חנוכה ליכטלעך זיינען מיר מחויב צו צינ־
דען „משתחשך" — וועו אין דרויסן וועלט
פינצטער. וועו אין דרויסען בושעווען די
פינצטערניש פון די יונים, צינדן מיר אָט
די ליכטלעך כדי עס זאָל זיך אָנצינדן
אַ גרויסער פלאָם פייער — איין גרויסע
אידישע ליכט.

אונזער וועג

• אסתר קצנלבוגן

עס איז יעדן איינעם באוואוסט אַז אין משך פון די לעצטע יאָרען האָט אין דער וועלט אַ בלאָז געטאָן אַ רוח פון פאָרשונג. סיי יונג, סיי אַלט, ספעציעל טאַקע יונגע, האָבן געזומען זוכן אַ העכערן ציל אין זייער טאָג טעגליכן לעבן. גאָר ניט וויסנ־דיג וווי אַזוי צו דערגרייכן זייער שטרעבונג און נאָך מער, ניט וויסנדיג קלאָר וואָס זייער שטרעבונג איז, מוזן זיי אָנקומען צו אַזעלכע וועלכע זאָלן וואָלונטירן אַרויספירן זיי פון זייער צווייפעל.

קוקנדיג אויבערפלעכליך שטעלט דער פאַקט מיט זיך פאָר אַ פראָבלעם. וויל יעדער איינער וויס אַז ס׳איז אַ סאַך גרינ־גער אָפצולערנען זיך אַ שלעכטע זאַך פון יענעם, ווי באַאיינפלוסן יענעם צום גוטן.

אין אידישן לעבן האָבן אַלע מאָל עק־זיסטירט צוויי שיטות. איין שיטה, וועלכע האָט געהאַלטען פון זיין איינגעשלאָסן אין די אייגענע ד׳ אמות; אַ שיטה, וועלכע האָט געהאַלטן אַז מיר זיינען ניט דעם אויבערשטן׳ס פאָליציי; אַ שיטה וועלכע האָט געהאַלטן אַז דער צווייטער גייט מיר ניט אָן, און אַז איך דאַרף פאַרזיכערן נאָר זיך, און העכסטנס, מיין משפחה (אין רוח־ניות׳דיגן זין). עס איז אָבער דאָ אַן אַנדער שיטה, אין זי זאָגט זיך אַרויס אין וואָרט פון בעל שם טוב, „עס איז כדאי אַז אַ נשמה זאָל אַראָפגיין אויף דער וועלט, כדי צו טאָן איין איידן איין טובה אין גשמיות אָדער אין רוחניות״.

אויב טהאָן אַ איידן אַ טובה קאָן זיין אַ עיקר אין דעם יריידת הנשמה בגוף, און בעזונדערס וועו די טובה איז צו אומ־קערן אים צו אידישקייט, דאַרף מען פאַר־שטיין אַז עס מוז זיין אַ וועג ווי אַזוי דאָס צו טאָן. אַז, אפילו וועו מען וועלט פאַר־וואָגלט אין אַ סכנה׳דיגן פלאַץ, אין אַ סביבה וועלכע איז פאַרדאָרבן און אָפגע־ריסן פון די דרכי התורה ואמונה, זאָל מען זיין די וועלכע באַאיינפלוסן אַנדערע און ניט די וועלכע וועלן באַאיינפלוסן.

אויף דעם איז דאָ אַ וואָרט פון דעם צדיק ר׳ מאיר פרעמישלאַנער, וועלכער איז אַמאָל אַראָפגאַנגען אַ געפערליך גליטשיקן באַרג בשלום. אין ענטפער אויף דער פראָגע ווי אַזוי ער האָט זיך ניט אויסגעגליטשט, האָט ער געזאָגט: „אַז מען איז צוגעבונדן אויבן, פאַלט מען ניט אַראָפּ אונטן״.

דאָס מיינט אין אַנדערע וועלטער, אַז וויכטיג איז צו זיין צוגעבונדן צום אוי־

די באַטייליגטע אין לעצטן יערליכן פורים־אַוועגד פון די בנות חב״ד. צווישן די שטייענדע (לינקס): הרבנית א. גאַלדמאַן, פרעזידענטין און מרת ש. גאַרפינקל, דירעקטאָרין פון דער פאַרשטעלונג.

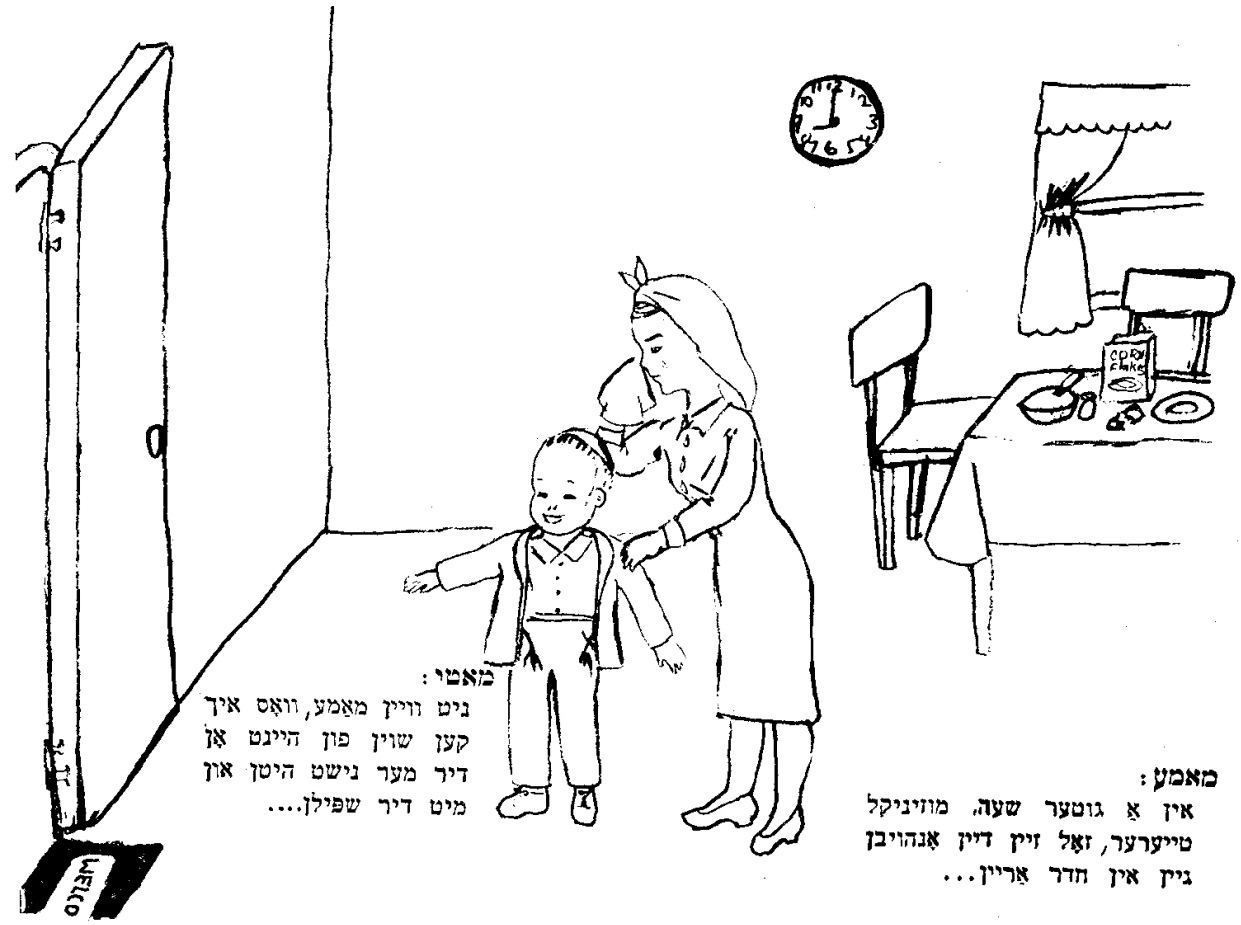
בערשטן, אַז דער וויכטיגער פונקט איז די כונה מיט וועלכער מיר לאָזן זיך אַריין אין אַזאַ סביבה. אונזער דרך איז דער דרך פון בעל שם טוב. און דאָס איז דער תכלית פון בנות חב״ד.

דוקא אויף אונז, די מיידלעך, ליגט דער חוב און אחריות צו באַאיינפלוסן דעם יונגן אַמעריקאַנער דור, ווייל דוקא מיר האָבן דעם שליסל צו זיין האַרץ. וועז אַן עלטערער מענטש רעדט צום יונגן דור וועגן ענינים פון אידישקייט, איז זיין ערשטע רעאַקציע: „ער איז פון אַלטן דור, ער איז ׳אָלד פעשאָנד׳״. וועז אַבער זיי האָבן פאַר זייערע אויגן דעם גלענצנדן ביישפיל פון קינדער פון זייערע אייגענע יאָרן וועלכע זיינען פעסט און אַנטשלאָסן אין זייערע באַגריפן, איז דער איינדרוק וועלכן זיי באַקומען אינגאַנצן אַן אַנדערער. און דערפאַר וועלן זיי גרינגער אין שנעלער אַריינ־

געצויגן אין דרך התורה, און גייען ואָך דעם לעבעדיגן ביישפיל פון זייערע וועג־ווייזער.

דער פּראָבלעם איז טאַקע ניט מער ווי אַן אויבערפלעכליכער, ווייל מיר, וועלכע טוען די ענינים אונטער דער הוראה והדרכה פון רבי׳ן שליט״א, און גייען מיט זיין ברכה, קענען מיר זיין זיכער אַז מיר זיי־נען צווישן די וועלכע זיינען צוגעבונדן אויבן און וועלן ניט אַראָפפאַלן אונטן, ווי גליטשיק, און געפערליך דער באַרג זאָל ניט זיין.

לאָמיר האָפן אַז מיר, די בנות חב״ד, וועלן אויספירן די כונה פון רבי׳ן שליט״א און אָנצינדן דעם אידישן און חסידישן פונק אין די הערצער פון די יעניגע וועלכע שטרעבן און זוכן אַ העכערן ציל אין זייער לעבן.

טעטיגקייטן פון קאונסיל

באריכט פון אלגעמיינע אקטיוויטעטן

אין די פאַרשידענע סעקשאַנס פון ניו־יאָרק געפינען זיך באַ היינטיגן טאָג 12 סניפים. אַ חוץ זייערע אונטערנעמונגען, אַ חוץ זייערע וועכענטליכע מיטינגען און קביעות־דיגע שיעורים, האָבן זיי אַ געלעגנהייט צו טרעפן זיך אַלע צוזאַמען באַ אַן אַלגעמיינער צוזאַמענקונפט, וועלכער קומט פאַר נאָך יעדען יום־טוב, נאָך יעדער יומא דפגרא, נאָך יעדער מאָל וואָס דער רבי שליט״א פאַרברייגט און נאָך יעדער מאָל וואָס נשי ובנות חב״ד האָבן דעם גרויסן זכות אַז דער רבי שליט״א זאָל ווידמען פאַר זיי אַ ספּעציעלע שיחה.

מיט די אויבנדערמאָנטע צוזאַמענקונפטן אין וועלכע עס באַטייליגן זיך 2־3 הונדערט פרויען כן תרבנה, און וועלכע צייכענען זיך אויס מיט זייער אינהאַלטס־פולען רייכען און אינטערעסאַנטען פּראָגראַם, דורכגעפירט אין איינע פון די שענסטע זאַלן אין געגענט — פירט אָן דער קאונסיל.

דער קאונסיל וועלכער איז די האַרץ פון די סניפים באַשטייט פון אַלע פּרעזידענטס און עקזעקוטיוו. אויף דעם לעצטען ליגט די פולע אחריות פון פּלאַנירן און רעאַליזירן די פאַרשידענע פּלענער און אונטערנעמונגען.

דער אַרבעטס יאָהר תשי״ט האָט זיך אָנגעהויבען פאַר דעם קאונסיל מיט אויסשטעלן פאַר זיך דעם פאָלגענדען פּראָגראַם:

1) שטיין אין קאָנטאַקט מיט אַלע סניפים (אין און אויסער ניו יאָרק), באַזאָרגן זיי מיט די נויטיקע מאַטעריאַלן. פאַר דעם צוועק זיינען פאַר י״ט כסלו אַרויסגעשיקט געוואָרן בריוו, און ברא־שורס, מיט דעם פאַסיגען מאַטעריאַל פאַר י״ט כסלו.

2) פאַרשפרייטן דעם אָפּגעדרוקטן בולעטין.

3) גרינדען נייע סניפים.

4) פאַרמערן די צאָל פון די מעמבערס.

5) דרוקען אַ פּעריאָדישען בולעטין.

6) שיקן רעדנערס צו די סניפים אין און אויסער ניו יאָרק.

7) פאַרשפרייטן די פאַסיגע לייען מאַטעריאַל אין די מקומות כדי צו העלפן דער אידישער פרוי — מוטער, דיריגירן אירע געדאַנקען אין אַ פאַסיגער ריכטונג פאַר אַזאַ צייט, לויט ווי אונזערע חז״ל זאָגן אונז, אַז בכדי צו פאַרזיכערן די איידלקייט, ריינקייט און גאַנצקייט פון דעם קינד״ס נשמה, איז וויכטיק ניט נאָר דער אקט פון טבילה אַליין נאָר אויך די ריינקייט פון דער מחשבה. צוליב דעם צוועק איז אַרויסגעשיקט געוואָרן פאַסענדע ליטעראַטור אין אַלע מקומות.

* * *

אַ דאַנק דער איבערגעבענער אַרבעט פון דעם עקזעקוטיוו, וועלכע די אָנגענומענע פראָגראַם רעאַליזירט, נייע סניפים וועלן געפּענט.

דער סניף אין ווילליאמסבורג אונטער דער אָנפירערשאַפט פון הרבנית לעווליאַוו.

דער סניף אין בענסאנהוירסט אונטער דער אָנפירערשאַפט פון הרבנית קאַזאַרנאָווסקי.

מיט גרויס ערפאָלג איז דורכגעפירט געוואָרן די ערשטע נשי חב״ד צוזאַמענקונפט, די ערשטע נשי חב״ד מלוה־מלכה אין ווילליאַמסבורג.

דער רייכער און אינהאַלטספולער פּראָגראַם וועלכער וועלט פּלאַנירט פאַר דעם ערשטן ערעפענונגס מיטינג אין בענסאנהוירסט וועט זיכער בע״ה פאַרזיכערן אַ הצלחה־פולען אַרבעטס־יאָהר פאַר אירע סניף.

דער שבת קאמיטי וועלכער איז ביז יעצט אָנגעפירט געוואָרן דורך הרבנית דבורה גראָנער (וועלכע פּאַרט יעצט אָפּ קיין אויסטראַליע) האָט מיט גרויס ערפאָלג אויסגעפירט דעם פאָלגענדען פּראָגראַם:

געשאַפן שיעורי שבת וועלכע ווערן געגעבען יעדען שבת נאָכמיטאָג, אויף אָפּגעדרוקט אַ בריוו, אין אידיש און ענגליש, מיט אַ וועגדונג צו פרויען, צוריק צובריינגען די קדושה פון שבת אין אידישע היזער. די בריוו זיינען פאַנאַנדערגעשיקט געוואָרן צו די פילע סניפים פון נשי ובנות חב״ד מיט אַ וועגדונג זיי זאָלן צוטיילט ווערן צווישן שכנות און באַקאַנטע.

מרת רימלער און הרבנית ווינבערג וועלכע האָבן איבערגענומען די שבת קאָמיטי פאַרשטייען גוט זייער אחריות און האָבן אויף זיך גענומען

ניט נאָר צו אָנגיין מיט דער פריערדיגע אַרבעט נאָר פֿלאַנירן צו פֿאַרגרעסערן די אַקטיוויטעטן פון זייער קאמיטי, דורך וועלכע זיי האָפן צוריק אָנצוציגן די שבת ליכט אין אַלע הייזער אין וועלכע זיי זיינען צוליב די פילע שווערישקייטן אין גלות צייטווייליק פֿאַרלאָשן געווארן.

אונטער דער אָנפירערשאַפט פון הרבנית אסתר גאָלדמאַן וועלן געגעבן אָוועט קורסען פֿאַר מיידלאך פון 15-17 יאָהר, צווישן זיי אַזעלכע וועלכע האָבן נאָך קיין מאָל ניט געהאַט קיין געלעגנהייט צו לערנען, ווי אויך פֿאַר די וועלכע האָבן צוליב פֿאַרשידענע סיבות געמוזט איבערריסן זייערע לימודים. די קורסען גיבען אַ מעגליכקייט צו דער גרופע מיידלאך צו באַקומען אַ גרינטליכע ידיעה אין יהדות, דינים און דברי ימי ישראל.

כדי צו דורכפירען די אויבענדערמאָנטע פֿראָגראַם, כדי צו מאַכען דעם יאָהר תשי"ט אַ יאָהר פון הצלחה, זיינען אויסגעקליבען געווארן די פֿאַסיגסטע מענטשען וועלכע שטייען אין הויפט פון קאָמיטעט, און צוזאַמען מיטן קאונסיל, טראָגן אויף זיך די פולע פֿאַראַנטוואָרטליכקייט פון זייער הייליקער אַרבעט.

צוליב דעם זעלבען צוועק האָט דער קאונסיל רעגולערע מיטינגען באַ וועלכע אַלע פֿלענער וועלן אַרומגערעדט.

דער קאונסיל האָט אויך לעצטענס דורכגעפירט צוויי אַלגעמיינע צוזאַמענקונפֿטן, (נאָך דעם יום טוב סוכות און נאָך י"ט כסלו), ווי אויך אַ „צאתכם לשלום" פֿאַר הרבנית בתי' גאַרעליק וועלכע איז אָפּגעפֿאָרן צוזאַמען מיט איהר מאַן הרב גרשון מענדל גאַרעליק קיין מילאנא, איטאַליע אין דעם רבי'נס שליט"א אַ שליחות.

(פרטים וועגען די צוזאַמענקונפֿטן געדרוקט אויף זייט כד און וועגען דעם „צאתכם לשלום" אויף זייט 13).

* * *

צום שלוס ווילן מיר אויסדריקען די האָפענונג צום אויבערשטן, אַז אונזער פֿאַראייניגטע אַרבעט, וועט בריינגען פון יאָהר צו יאָהר, אַלץ מער ערפֿאָלג און הצלחה.

נעמען פון די מעמבערס פון קאונסיל

פרעזידענטס:

הרבנית מ. ר. גראָנער
הרבנית ח. ש. גאָראָדעצקי
מרס. א. מענדעלאָוויטש
הרבנית ר. אַלטיין
הרבנית מ. ש. קופערמאַן
הרבנית י. בלאַך
הרבנית א. גאָלדמאַן
הרבנית ס. אַלפעראָוויטש

עקזעקוטיוו:

מרת ט. גוראַרי
מרת ש. גורפינקעל
מרת ל. כהן

טשערליידיס פון קאָמיטס:

הרבנית דזייקאָבסאָן — מעמבערשיפ קאמיטי
סימא העכט — קאַטשערלייד
הרבנית טעלעשעווסקי — האָסטעס קאמיטי
מרת דובינסקי — רעפרעשמענטס קאמיטי
מרת רימלער — ראפעל קאמיטי
מרת רימלער, הרבנית אסתר וויינבערג — שבת קאמיטי
הרבנית אסתר גאָלדמאַן — שעורי ערב קאמיטי
מרת שרה גאַרפינקעל — ספיקערס קאמיטי
מרת פרומה יוניק — טעלעפאָן קאמיטי

שיעורים וועגן טהרת המשפחה

(פֿאַרזעצונג פון זייט יג)

מיט תוכן און זיינען געקומען זאָגן עדות פֿאַר אַן אינהאַלטס־רייכן לעבן. ווייל אַ סך מאָל האָבן צענדליקער יאָרן אפילו ניט די וויכטיקייט פון אַ מינוט אוו אַ סך מאָל געווינט אַ מינוט די וואָג־קייט פון גאַנצע תקופות. דאָס אַלץ ליגט אין די הענט פונעם מענטש.

יעדער איינצעלנער מענטש איז אַ רינ־געלע פון אַ גרויסן קייט, יעדער יחיד איז אַ ציגל אין אַ ריזיקן בנין, וואָס רופט זיך פאָלק.

די עקזיסטענץ פון פאָלק זאָל אָבער גע־זיכערט ווערן, מוז דער יחיד אָנשליסן זיך, אין כלל, ער מוז בויען אַ פאַמיליע, ווייל נאָר אויף איר איז באַזירט דער קיום פון אונזער אומה. ס'זענען דאָ מצות, וואָס אָן פאַמיליע קען מען זיי איבערהויפט ניט ערפילן. נאָר די פאַמיליע, וואָס איז אַ רבים, קען שאַפן אַ מויער אָרום דעם „אש־דת" און פאַרהיטן עס פון פאַולעשן זיך ח"ו דורך די פֿאַרשיידענע אַרומיקע ווינטן.

באריכט פון ערשטן אלגעמיינעם צוזאמענקונפט פון יאר תשי״ט

וועלכער איז געהאלטן געווארן ר״ח מר חשון, ה׳תשי״ט

דער קאונסיל פון „נשי ובנות חב״ד״ פארלירט ניט קיין צייט. איין וואך נאך סכות און שמחת־תורה, איז שוין צוגעגרייט געווארן א גרויסאר־טיגער אוונט, אין דעם האל פון „בני יעקב״ אין ברוקלין.

דעם רבי׳נס שיחת־קודש דארף איבערגעגעבן ווערן און די פלענער פאר דעם יאר תשי״ט אויסגעארבעט ווערן, און דאס אלעס אין די ראמען פון א הערליך פלאנירטען פראגראם, וועלכע באשטייט פון א אינטערעסאנטן גרוס פון דער חב״ד באוועגונג אין א״י, א וואריאנט קבלת פנים פאר די געסט פון פאריז און דרום אמעריקע (דא געקומען צו פארבריינגען די ימים טובים אין דער מחיצה פון כ״ק אדמו״ר שליט״א, וויא אויך טרעפן זייערע קרובים און פריינט), און אחרון, אחרון, אן אייגענע קאמפאזיציע פון א חשוב׳ען טאלאנטפולען גאסט פון קאנאדע.

וועט דען אזא רייכער פראגראם ניט ערפילן דעם געוואונטשענעם צוועק פון אוונט, שאפן אן אטמאספער און שטימונג פאר א ריכטיגער התחלה פון א יאר, געבענטשט אין טעטיקייטן און דערגרייכונגען ?

* * *

די טשערליידי פון אוונט איז געווען מרת ט. גוראר׳י. נאכן באגריסן דעם עולם, האט זי זיך אפגעשטעלט אויף דער הוראה פון פרשת־השבוע, פרשת נח, לויט דעם מאמר וואס זאגט, אז א איד דארף לעבן מיט דער צייט, און די צייט מיינט די פרשה פון דער וואך.

זי האט באטאנט אז פון דעם ענין פון מבול מיט דעם אנזאג פון דעם רבש״ע צו נח׳ן, דעם צדיק תמים פון זיין דור, זיך צו פארשליסן אין דער תיבה, ביז די ועלט וועט טהור ווערן פון דער טומאה וועלכע האט אויף איר געהערשט, לערנען מיר דאס פאלגענדע : אין אונזער צייט, ווען די ועלט איז ניט ווייניגער פארדארבן ווי אין דער צייט פון „דור־המבול״, איז ניטא קיין אנדער וועג אויף צו ראטעווען זיך, ווי זיך אייגענצושליסן און פעסט האלטן אין אונזער ׳תיבה׳ : תורה ומצות. אונזער ׳תיבה׳ זיינען אויך די צדיקי ומנהיגי הדור, דער נח פון אונזער צייט, וואס מיט זייערע אנווייזונגען צו אונז, פארהיטן זיי אונז פון די „מים־הזדונים״ וועלכע פאפלייצן די גאנצע וועלט. און זי האט פארענדיגט זאגענדיג, אז אויף צו פארזיכערן די באשיצונג פון דער ׳תיבה׳ דארפן מיר זעהן פארשטארקן אונזער באוועגונג, די באוועגונג וועלכע גיט אונז דעם חזוק צו ערפילן די אלע אנווייזונגען.

די שיחת־קודש האט איבערגעגעבן הרב וויינבערג, און דאס, ניט לויט קיין צופאל. זיין מי פאר אונזער באוועגונג בכלל, און זיינע ארבאטארישע טאלאנטן בפרט, האבן אים ערוויילט פארן רעדנער פון דעם אוונט. (אויסצוג פון דער „שיחה״ אויף זייט ז).

די חשוב׳ע רבנית גראדעצקי, פרעזידענט פון די קראון הייטס נשי חב״ד, האט געהאט דעם כבוד צו באגריסן איר פערזענליכן פריינט, אונזער אלעמענס גאסט, מרת מענקין, די גרויסע טוערין אין אלע אונזערע אונטערנעמונגען אין פארין, פון וואנען זי איז געקומען.

עס איז געווען א פארגעניגן פאר אונז אלעמען און אויך פאר הרבנית גראדעצקי צו באגריכן און ווינטשן מזל־טוב צו מרת בעגון און מרת הערסאן, וועלכע זיינען דא געקומען חתונה מאכן זייערע טייערע קינדער, דעם רבי׳נס צוקינפטיגע שלוחים קיין דרום־אמעריקע.

זייער אינטערעסאנט איז געווען דער גרוס פון ר׳ שמואל בליזינסקי, אן אקטיווער חבר אין „צעירי אגודת חב״ד״ פון א״י. די אויסערגעווייניליך אינטערעסאנטע פאקטן וועגן דאס גרויס מסירות נפש, און ב״ה דעם גרויסן ערפאלג פון די צעירים אין א״י, האבן באגייסטערט דעם עולם.

צום סוף האט רבנית שימאנאוויץ, א גאסט פון קאנאדע, מהנה געווען דעם עולם מיט איר גרויסן טאלאנט אין פאעזיע, וואס האט ערמעגליכט צו פארענדיגן דעם אוונט אין א פריילעכער, אנגענעמער שטימונג, וואס, פארשטייענדיג דאס לויטן ווארט : „כמים הפנים אל פנים״, וועט דאס מיינען, אז מיר האבן מקבל פנים געווען דעם נייעם יאר מיט א שמייכל, וועט א״ה דער נייער יאר צוריקשמייכלען צו אונז.

באריכט פון צווייטן אלגעמיינעם צוואמענקונפט — די י"ט כסלו פייערונג

וועלכע איז פאָרגעקומען מיטוואָך, כ"א כסלו, ה'תשי"ט אין דעם „בני יעקב" זאַל, ברוקלין, ניו יאָרק

צוליב די פייערליכקייט פון דעם אָוונט, דער אָוונט וואָס איז געווען געווידמעט צו די ימים־טובים פון י"ט כסלו און חנוכה, וועלען מיר זיך ניט באַנוגענען מיט דעם קורצען באריכט וועגן דער פראָגראַם, נאָר וויִ איר וועט וויִטער געפינען אין בולעטין. בריינגען מיר אַראָפּ געווויסע טיילן פון דעם פּראָגראַם וויִ זיי זיינען געגעבען געוואָרען. דאָס איז, יעדען פאַלס, געווען דער „סדר היום".

אין דעם נאָמען פון די עקזעקוטיוו פון קאונסיל האָט מרת שרה גאַרפינקעל געעפענט דעם אָוונט. זי האָט צו ערשט זייער האַרציג באַגריסט אונזער גאַסט פון יאהאנסבורג, דרום אפריקה, הרבנית קאסאווסקי, אַווי שטאַרק באַקאַנט פאַר איהר גרויס טעטיקייט אין ציבורית'דיקע אַרבעט. זי האָט זיך איך געזעגענט אין אונזער אַלעמענס נאָמען מיט הרבנית שיינדל בעגון וועלכע פאַרט צוריק קיין ריגַא, בראַזיל, וואו איר מאַן פירט אָן מיט דער ליובאַוויטשער ישיבה.

מרס. גארפינקעל, האָט דאַן איבערגעגעבען אַ פולן באריכט פון די טעטיקייטן פון דער עק־זעקוטיוו פון קאונסיל, זינט דעם לעצטען צו־זאַמענקונפט ר"ח מר־חשון, און זיך ספעציעל אָפּגעשטעלט אויף די פאַרשידענע קאָמיטיס וואָס אַרבעטן מיט און דורך דעם קאונסיל. זי האָט אויך איבערגעגעבן דעם אַרבעטס־פּראָגראַם פון קאונסיל פאַר דער נאָענטער צוקונפט.

פאַרענדיגט האָט זי איר טייל פון פּראָגראַם, מיט דעם פייערליכן פאָרלייענען פון דער רי־זענדער תשובה וואָס דער קאונסיל האָט ערהאַלטן פון דער מוטער, זאַל געזונט זיין, פון כ"ק אדמו"ר שליט"א, אויף דער טעלעגראַם, געשיקט צו איר, וויִ אויך צו די פרוי פון כ"ק אדמו"ר שליט"א, די ליובאַוויטשער רביצין שתליט"א, אין נאָמען פון נשי ובנות חב"ד, צו דער געלעגנהייט פון דעם חתונה־יובילעאום פון אונזער נשיא שליט"א *).

* * *

לויט דער לעצטער החלטה פון קאונסיל, אַז פאַרשידענע טיילן פון דעם פּראָגראַם פון די אַלגעמיינע צוזאַמענקונפטן, זאַלן געספּאַנסערט ווערן יעדעס מאָל, דורך אַ פאַרשידענע גרופּע פון די „נשי ובנות חב"ד" גרופּן, האָט זי דאָס וואָרט איבערגעגעבן צו מרס. ס. אַלפעראָוויטש פּרעזי־דענטין פון די יונגע נשי חב"ד פון קראונהייטס, וועלכע האָבן דאָס מאָל, מיט זייער גרויס הצלחה, דורכגעפירט די אַנדערע טיילן פון פּראָגראַם.

מרס. אַלפעראָוויטש האָט נאָך אַ קורצן איבער־בליק אויף דעם יום־טוב פון י"ט כסלו, פאָר־געשטעלט הרב ר' א"ס יודאַסין, מחשובי און זקני אנ"ש פון א"י וועלכער איז ספעציעל געקומען צו פייערן י"ט כסלו אין דער מחיצה פון כ"ק אדמו"ר שליט"א, און אים געבעטן איבערגעבן די אויסצוגן פון די שיחות קודש — געווידמעט פאַר נשי חב"ד.

מרס. אַלפעראָוויטש האָט זיך געוועגדעט צו אונ־זערע פרויען־געסט און זיי געבעטן צו אויפטרעטן פאַרן עולם.

רביצין קאסאווסקי איז אַרויסגעטראָטן מיט זיי־ער אַ וואַרימע און אינהאַלטס־רייכע רעדע, און רביצין בעגון האָט זיך זייער האַרציג פון אונז געזעגענט.

אַ העכסט אינטערעסאַנטן רעפעראַט וועגן דער באַדייטונג פון חנוכה, האָט געהאַלטן מרת דבורה בוטמאַן, און פאַרענדיגט דעם אָוונט, האָט גע־וויינלעך, די טשערלעידי מרס. אַלפעראָוויטש, מיט אירע אייגענע גראַמען „אַיכה ? !" (רעפעראַט אויף זייט יא, „אַיכה" אויף זייט י).

---

*) דער ענטפער פון הרבנית ח. מ. שניאורסאהן שתליט"א איז ערהאַלטן געוואָרן נאָך דעם צו־זאַמענקונפט. רעד. (ביידע בריף געדרוקט אויף וויט ט).

אן עצה פאר בעל-הבית'טעם

אַ טעפל אין וועלכן איר האָט געקאָכט פיש, דאַרפט איר אויסוואַשן און עס לאָזן וווייקן אין קאַלטע וואַסער איבער־נאַכט. דערנאָך אים אויסוואַשן מיט לעמאָן אָדער אָראַנזש שאַלעכץ.

א גוטן אפעטיט...

וועדזשעטייבל גרין-פיס זופ

(פאַר אַ פאַמיליע פון 4)

½ פונט געשפאָלטענע (ספליט) גרין פיס.
1 קווארט געקאָכטע וואַסער.
2 מערן.
1 קעפל סעלערי.
1 פעטרושקע.
זאַלץ און פעפער צום טעם.
(אויב פאַר פליישיג — אַ גוטן זופן־בוין.)
שטעלט צו צום קאָכן דאָס וואַסער (1 קווארט).
וואַשט אָפּ און צורייבט אויף אַ ריב־אייזן די מערן, סעלערי און פעטרושקע.

שוועמקט אָפּ די ספליט־פיס אין קאַלטע וואַסער, זייט אָפּ די וואַסער, און גיט דאָס אַריין צוזאַמען מיט די גרינסן, אין די געקאָכטע וואַסער. זאַלצט און פעפערט צום טעם.

קאָכט 1½ שעה אויף אַ געווינליכן פייער. מישט אויס פון צייט צו צייט, ס'זאָל ניט צושטיין צום טאָפּ.

סערווירט הייסער הייט.

צימעס

(פאַר אַ פאַמיליע פון 6)

1 גרויס טורניפּ.
1 באָנטש מערן.
1 פונט סוויט־פּאָטייטאָס.
ביינער אָדער אַ האַלבן פונט פעטע פלייש.
צושניידט אין רעפטלעך דעם טורניפּ, די מערן און די סוויט־פּאָטייטאָס. גיט צו זאַלץ און צוקער צום טעם. צומישט גוט און גיט צו וואַסער, אַזוי אַז די וואַסער זאָל אַלעס איבערדעקן. לייגט אַריין ביינער אָדער אַ האַלבן פונט פעטע פלייש און קאָכט דריי שעה אויף אַ קליינעם פייער. מישט פון מאָל צו מאָל.

שמחות אין אונזערע היימען...

מזל טוב צו:

הרב צ. א. בעגון ורעיתו,
צו זייער חתונה, י״ד כסלו ה׳תשי״ט.
הרב י. ווינטער ורעיתו,
צו זייער חתונה, י״א אלול ה׳תשי״ח.
הרב קראַסניאַנסקי ורעיתו,
צו זייער חתונה, ח״י אלול ה׳תשי״ח.
הרב ב. ראָטער ורעיתו,
צו זייער חתונה, כ״ד אלול ה׳תשי״ח.
הרב י. שינפעלד ורעיתו,
צו זייער חתונה, כ״ח כסלו ה׳תשי״ט.
הרב ש. ב. אַלפעראָוויטש ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ש. ב. בוטמאַן ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב מ. ז. גרינגלאז ורעיתו, מאָנטריאל קאַנאַדא
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב י. גראָנער ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב גאַרפינקעל ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ש. ב. גאָלדשמידט ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב ד. דעמביצער ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב ג. ב. דזייקאָבסאָן ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ש. העכט ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ש. חאַסקינד ורעיתו, תל אביב, ארץ ישראל
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב י. יורקאָוויטש ורעיתו. מאָנטריאל קאנאדא
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.

הרב ז. כצמאן ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב מ. לעווערטאָוו ורעיתו, בראָנקס, נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב מ. מאראזאוו ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ח. מ. מינקאָוויטש ורעיתו, מאָנטריאל, קאנאדא
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב ש. א. סימפסאָן ורעיתו, מאָנטריאל, קאַנאַדאַ
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב סיימאן ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב צ. פייגלשטאָק ורעיתו, מאָנטריאַל, קאנאדא,
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב א. קאַזאַרנאָווסקי ורעיתו, וואוסטער מאס.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב פ. ראקסין ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב ש. פ. רימלער ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב מ. ראָסקין ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב מ. ראנד ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.
הרב ע. שאַנאָוויץ ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ק. שוחט ורעיתו, ראָד איילאַנד
צו דעם געבורט פון אַ זוהן.

הרב מ. שם־טוב ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.
הרב ש. שפּאַלטער ורעיתו, ברוקלין נ. י.
צו דעם געבורט פון אַ טאָכטער.

א י נ ה א ל ט

פאָרוואָרט .....א
בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א .....ג

חגים וזמנים:

יו"ד—ט"ו בשבט — מרת ל. כהן .....ו
כל דכפין... — מרת נעמעס .....ח
פארבריינגען ביים רבי'ן שליט"א — מרת ר. סימפסאַן .....ט

נאַנגעטאַן יענעם (דערציילונג) — א. צ. לבית לוי .....י

לערן און פארשטיי:

קדש ורחץ — חד גדיא .....יב

טהרת המשפחה (אייניליטונג) — הרבנית ש. יודאסין .....טו
לאָמיר זיך דורכשמועסן ... — א. ב. .....יז

ימה וקדמה וצפונה נגבה...

חב"ד פרויען אין אויסטראלי' — מרת ש. פלטיאל .....יט

טעטיגקייטן פון קאונסיל:

באריכטן .....כג

פאַר דער פאַרשטאַרקונג פון שמירת שבת —
הרבנית מ. ר. גראנער .....כה

לעקרת הבית

רעסעפי — מרת מ. פאפאק .....כו

בנות חב"ד האָבן דאָס וואָרט:

לאגריסונג — הרבנית א. גאלדמאן .....כז

די אידישע הײם

באַנד 1, נומער 2 שבט־אייר, ה'תשי"ט

אינהאלט

פאַרוואָרט ..... א

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ..... ג

חגים וזמנים:

יו"ד—ט"ו בשבט — מרת ל. כהן ..... ו

כל דכפין... — מרת נעמעס ..... ח

פארבריינגען ביים רבי'ן שליט"א — מרת ר. סימפסאָן ..... ט

נאָכגעטאָן יענעם (דערציילונג) — א. צ. לבית לוי ..... י

לערן און פארשטיי:

קדש ורחץ — חד גדיא ..... יב

טהרת המשפחה (איינלייטונג) — הרבנית ש. יודאסין ..... טו

לאָמיר זיך דורכשמועסן ... — א. ב. ..... יז

ימה וקדמה וצפונה ונגבה...

חב"ד פרויען אין אויסטראלי" — מרת ש. פלטיאל ..... יט

טעטיגקייטן פון קאונסיל:

באריכטן ..... כג

פאַר דער פאַרשטאַרקונג פון שמירת שבת —

הרבנית מ. ר. גראנער ..... כה

לעקרת הבית

רעסעפי — מרת מ. פאפאק ..... כו

בנות חב"ד האָבן דאָס וואָרט:

קאגריסונג — הרבנית א. גאלדמאן ..... כז

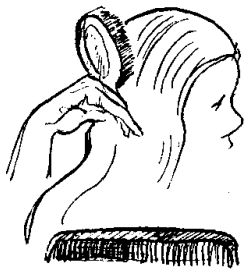
קאונסיל נשי ובנות חב"ד

שבט־אייר ה'תשי"ט, באנד 1, נומער 2 (2)

770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי ברוקלין פרייז 50 סענט

קעמען די האָר, שמירען דעם פּנים, וואַשען מיט זייף

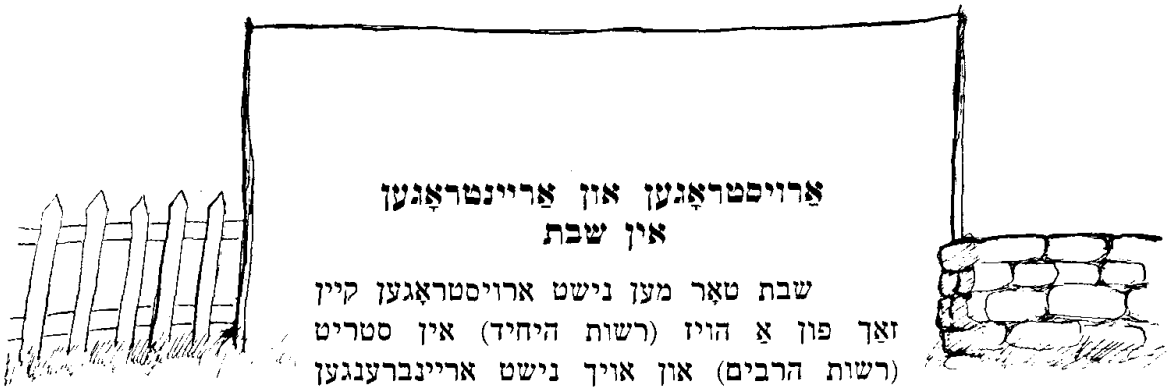
שבת טאָר מען נישט קעמען די האָר מיט אַ קאַם אָדער מיט אַ האַרטע באַרשט (בראָש), קעמענדיק אָדער בארשטענדיק זיך, מוז זיך אויסרייסען האָר, און דאָס איז אסור אום שבת.

פרויען טאָרען שבת נישט פאַרבען די ליפען, נעגעל, פנים אָדער שמירען די האָר.

שבת טאָר מען זיך ניט וואַשען מיט זייף, אויך די ציין טאָר מען שבת נישט וואַשען מיט ציין־פּאַסטע און נישט מיט אַ ציין בערשטעל.

(אַנדערע זיינען זיך נוהג צו וואַשען זיך מיט פּליסיקע זייף אָדער מיט זייף וואַסער).

אַרויסטראָגען און אַריינטראָגען אין שבת

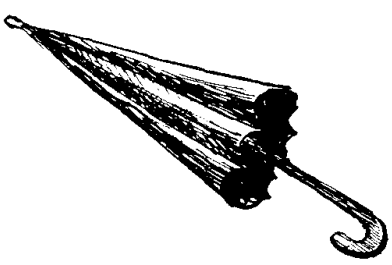
שבת טאָר מען נישט ארויסטראָגען קיין זאַך פון אַ הויז (רשות היחיד) אין סטריט (רשות הרבים) און אויך נישט אריינברענגען קיין זאַך פון סטריט אין הויז, אפילו נישט קיין סידור, טלית, ברילען (גלעזער), טיכעל, זייגער א. ד. ג.

אויך אויף זומער וואָהנונג דאַרף מען זיין געוואָרענט נישט ארויסטראָגען פון הויף אין דרויסען, אין נישט אריינברענגען פון דרויסען אין הויף, אָדער אין הויז אַריין.

וועט עס האָט אַ הויז פאַר זיך מיט אַ הויף, דאַרף דער הויף האָבען אַ גדר (פענס) אַרום, דעמאָלט איז עס אַ „רשות היחיד" און מען מעג אין איהם טראָגען.

וועט מיט דעם הויף (אָדער מיט אַ פאסעדז) באַנוצען זיך נאָך שכנים, טאָר מען נישט ארויסטראָגען פון שטוב אין הויף (אָדער אין פאסעדז) און אויך נישט אריינברענגען ביז מען מאַכט פרייטאָג אַ עירובי חצרות, ווי אַזוי דאָס צו מאַכען? דאַרף מען פרעגן ביי אַ רב.

שירעם אויפּענען, זייגער אָנצייען

אַ שירעם — אַ פאַרסאָל, אַמברעללאַ — טאָר מען שבת נישט עפענען, אפילו אין אָרט וואו מען מעג טראָגען, אויך טאָר מען ניט פאַרמאַכען קיין שירעם, און אפילו וועט מען האָט עס אויפגעמאַכט ערב שבת, טאָר מען עס אויך שבת נישט טראָגען.

אַ זייגער וועט עס גייט נישט, איז נאָך פיעל דעות קומט אויס אז עס איז מוקצה, און מען טאָר עס נישט האַלטען אום שבת, און אַ ודאי אז מען טאָר עס נישט אָנצייען.

פארווארט

באגיימטערט ווערן איז זייער לייכט, אָבער אָנצוהאלטן די באגיימטערונג און אויסניצן איר סטימולירענדע קראפט, אין א שאפענדן, קאנסטרוקטיוון אופן, איז אַ ציל, וואס אַ פרט ווי אַ כלל, דארפן שטרעבן צו דערגרייכן.

דער פאקט, וואס מיר, דער נאציאנאלער קאונסיל פון „נשי ובנות חב"ד", האָבן זיך ניט אָפּגעשטעלט נאָך דעם איינמאָליגן דערפאָלג פון דעם ערשטן נומער פון „די אידישע היים", נאר אדרבא, מיט מער באגיימטערונג און מוט פארגעזעצט די ארבייט, און דערמיט דערמעגליכט די דערשיינונג פון צווייטן נומער צום פארשפּרֿאָכענעם דאטום, דינט אלם בעסטער באוויז, אז דעם אויבענדערמאנטן ציל האָבן מיר ב"ה דערגרייכט.

אבסאלוט זעלבספערשטענדליך איז עס ביי אונז געווען. ווייל די אייגענשאפטן פון **התלהבות** — **באגיימטערונג** וואס פארמאָגט אין זיך דעם כח צו דערפירן צו די העכסטע מסירות־נפש טאטן, פון איין זייט, און **סבלנות** — **אויסדויער**, ביז צום גרעניץ פון עקשנות, פון צווייטן זייט, זיינען נישט קיין אומבאקאנטע תכונות פאר'ן אידישן פאָלק. זיי זיינען דער סוד פון אונזער עקזיסטענץ.

דעם סוד האָבן בירושה איבערגעגעבן אבות לבנים, עלטערן צו זייערע קינדער, און דערמיט פארהיט דעם עכט־אידישן כאראקטער פון דעם אויסדערווייטן „עם ה'" — ג־ט'ס פאָלק.

אזוי אָבער ווי די פאמיליע איז דער ערשטער נעסט־קאמערל פון פאָלק, איז לייכט צו פארשטיין, אז פאר דער אידישער פרוי, וועמעס לעבנ'ס מיסיע איז צו שטיין אויף דער וואָך פון דער פאמיליע'ס גאנצקייט, זיינען די תכונות נישט בלויז א טעאָריע נאָר אַ „דרך־חיים", אַ סיסטעם און אַ מעטאָדע וועלכע זי פראקטיצירט אין איר אלטעגליכן לעבן: דערפילנדיג איר פליכט אלם מוטער און דערציערין, מיט שמחה — ביז צו התלהבות און אויסדויער — אָן אַ שיעור, דינט זי ווי אַ **לעבעדיגער** ביישפיל און אַ **פראקטישע** אויספירונג פון די תכונות, אַ ביישפיל, וואָס ווערט נאטירליך אנערקענט און פארגעזעצט דורך דעם דור וועלכן זי איז אויסן צו דערציען.

קיין בעסערע מעטאָדע אין דערציאונג ווי אַ לעבעדיגע, פראקטישע אויספירונג פון יעדע טעאָריע האָבן די מאדערנסטע און גרעסטע פעדאגאָגן נישט דערפונדן!

מיר האָבן אָבער צו זיי, סיי־ווי־סיי, קיין מאָל נישט געדארפט אָנקומען. אונז לערנט די תורה הקדושה, אז נישט מיט טעאָריעס קען מען אַ קינד דערציען, דאָס קען מען באָווייזן מיט **מעשים** אליין!

אויף צו פאראייביגן די גרויסע פאסירונג פון „יציאת־מצרים" שטייט: „והגדת לבנך" — דערצייל דיין קינד. קען מען דאָך מיינען אז נאָר מיט דערציילן

און דערקלערן קען מען א קינד מאכן פילן און פארשטיין דעם נם פון „יציאת־מצרים". איז עס אבער נישט אזוי, ווייל ווייטער שטייט: „בעבור זה" — צוליב דעם, וואס מיינט, צוליב די מצה און מרור אויף וועלכע דו קענסט אנווייזן.

נאר בעת דער סדר־נאכט, אין דער נאכט ווען דו, דער פאטער אליין, באמיסט זיך פראקטיש איבערלעבן די גרויסע געשעענישן, דורך לייגן פאר דיינע אויגן, אויף דיין געדעקטן סדר־טיש, דעם „לחם עוני" — דאס ארעם־ברויט, און דעם מרור — די ביטערע הארבסטן, וואס סימבאליזירן „יציאת־מצרים", נאר דעמאלט ביזטו גרייט מקיים זיין דעם „והגדת לבנך". דעמאלט, אבער, צייגענדיג דעם קינד די מצה און מרור און דערצו, געבנדיג אים די געהעריגע ערקלערונג, וועסטו דעם נם פון „יציאת־מצרים" אין קינד'ס הארצן פאר אייביג אייגקריצן!

וואס פאר א גרויסע ווירקונג, אויב אזוי, פארמאגט די זע־קראפט פון א מענטשן! נישט אומזיסט האבן חז"ל געזאגט: „אינה דומה שמיעה לראי".

די אנערקענונג פון דעם פאקט, אנדעקט אבער זאפארט, אויך זיין גרויסע סכנה: וויפיל שעדליכע עלעמענטן כאפט אויף דאס יונגע אויגעלע פון א קינד, שוין לאנג בעפאר זי איז אומשטאנד מבחין צו זיין בין טוב לרע, און אפילו אין זיין אייגענער היים!

היינטיגע צייטן, ווען די שריפטליכע קאמוניקאציע־מיטלען זיינען אזוי פראגרעסירט, און יעדע הויז איז אזוי פארפלייצט מיטן געדרוקטן ווארט — מיט וויפיל ווערטלאזע מאגאזינען און אומגעוואונטשענע בריאשורן לייענט זיך אן יעדער מיטגליד פון א פאמיליע, און מיט וויפיל שעדליכע אילוסטראציעס זענען זיך אן זייערע אויגן?!

אום צו לייזן דעם פראבלעם, כאטש אין א בעגרעניצטער מאס, די בעסטע הילף וואס מיר קענען פארשלאגן פאר דער אידישער פאמיליע, איז אונדזער „אידישע היים".

„די אידישע היים", דעמאנסטרירט א לעבעדיגן ביישפיל פון א געזונטן, צופרידענעם און שאפענדן לעבן, און גלייכצייטיג, לערנט אונז צו פארשטיין די הייליגע שליחות וואס מיר האבן דורכצופירן.

און פון דאס אלעס־דערקלערטע — צום שטארקן באשלום: עס איז א דרינגענדע און הייליגע פליכט פון יעדער חברה און פרויענט פון „נשי ובנות חב"ד", צו אנוועגדן אלע מעגליכע כוחות אויף צו פארשפרייטן אונזער זשורנאל אין יעדער אידישער הויז, אין אלע ווינקעלעך וואו נאר א אידישע הארץ קלאפט. און מיר פארהאפן אז דאס אידישע הארץ וועט זיך זיכער צוהערן צו אונדזערע הארציגע רייד, לויטן כלל: „דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב".

ט. גוראר

בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א

ב״ה, י״א ניסן ה׳תשי״ז, ברוקלין, נ. י.

צו אחינו בני ישראל, און עסקני החינוך בפרט,
בכל אתר ואתר, ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

פסח הויבט זיך אָן מיט כי ישאלך בנך — אַז דיין זון וועט דיר פרעגען, והגדת לבנך — זאָלסט דו זאָגען דיין זון. און עס זיינען דאָ פאַרשיעדענע אופנים אין דעם פרעגען און דעם ענטפערען — לויט די פיר ערליי „בנים״ — חכם, רשע, תם און שאינו יודע לשאול.

צוזאַמען מיט דער פערשידענהייט פון די פיר בנים, זייער היפך׳דיקייט איינער פון דעם צווייטן — האָבען זיי אָבער אַלע אַ צד השווה, געמיינזאַמעס: אַפילו דער רשע איז אויך דאָ בא אַ דער עבודה־סדר, ער טרעפט זיך, לעבט צוזאַמען און אינטערעסירט זיך מיט די עובדי העבודה, מיט תורה ומצות לעבען.

וואָס דאָס גיט אַ האָפנונג און גאָר אַ שטאַרקע האָפנונג, אַז ניט נאָר דער תם און דער שאינו יודע לשאול, נאָר אויך דער רשע, וועלען וועלען חכמים, פולע באַוואוסטזיניגע אידען שומרי תורה ומצוה.

לייַדער אָבער איז פאַראַן ובפרט אין אונזער צייט פון חשך כפול ומכופל, נאָך אַן אַרט בנים: דער קינד וואָס איז גאָר ניטאָ צום סדר. ער פרעגט קיין קשיות ניט, וויל ער האָט גאָר ניט צו טאָן מיט תורה ומצות, מיט אמת־אידישע דינים און מנהגים. ער וויים ניט אַז ס׳איז דאָ אַן „עבודה הזאת״ — אַ סדר של פסח, אַ יציאת מצרים און קבלת התורה.

מיט די קינדער מוז מען זיך אָפגעבען לאַנג נאָך פאַר פסח און פאַר דער סדר נאַכט, און אויך אויף זיי דאַרפען זיך אָפגעבען מיט מסירת נפש און אהבת ישראל,

וואָרעם אויף קיין אייניציג אידיש קינד טאָר מען ניט פאַרגעסען, און אַלע כחות מוז מען אָנווענדען אום אַרויסצושלעפען אים פון זיין מצב און צוריק־ברענגען עם צום אידישען סדר־טיש.

* * *

ווי אין אַלע מוט־וויַיע ערשיינונגען, וואָס כדי צו פאַרריכטען דעם מצב דאַרף מען פריער וויסען וואָס זיינען די סיבות וועלכע האָבען געבראַכט דערצו, אַזוי אויך אין דעם פאַל.

צום באַדויערען מוז מען אָנערקענען, אַז כמעט אַלעמאָל זיינען שולדיק אין דעם מצב פון דעם אַרט קינדער, הויפטזעכלעך די עלטערען.

קומענדיק אין אַ ניי לאַנד און געפינענדיק זיך אין אַ סביבה וואו מען איז אַ קליינע מינדערהייט און אָנשטויסענדיק זיך אויף שוועריקייטן, וועלכע זיינען בכלל אומפאַרמיידלעך באַ יעדער איבערזידלונג פון אָרט צו אָרט, האָבען זיך אַ טייל עלטערען איינגערעדט, אַז דער אינציגער וועג אויסצומיידען די שוועריקייטן איז — וואָס גיכער אויסצוגלייכען זיך אין אַלעם מיט דער אַרומיקער סביבה, דורך דעם אַראָפוואַרפען פון זיך דעם עול תורה און שמירת המצוות. אויב אפילו באַ זיך אַליין האָט מען דאָס ניט לייכט און ניט אין דער פולער מאָס געקענט פועל'ן, האָט מען אָבער באַשלאָסען, אַז די קינדער זאָלען דעם גערעכנגעל ניט דאַרפען דורכמאַכען.

מען האָט זיך אַליין איינגערעדט און אויך בעאיינפלוסט די קינדער — אַז אידישקייט, תורה ומצות, זיינען ניט צוגעפאַסט פאַר איצטיגען לעבען ובפרט אין אַ נייעם אָרט. אין אמת אידישען אָרט לעבען האָט מען געזוכט און במילא, סוף סוף, אויך „געזען" בלויז חסרונות, און אין דער סביבה אַרום — בלויז מעלות.

דורך דעם דאָזיקען צוגאַנג האָבען די אויבענדערמאָנטע עלטערען געזוכט צו פאַרזיכערען די עקזיסטענץ פון די קינדער אין דער נייער סביבה. זיי האָבען אָבער דערביי פאַרגעסען,

אַז אַ מענטש קאָן ניט עקזיסטירען — ווי אַ מענטש דאַרף עקזיסטירען — אויב ער גיט אויף זיין נשמה לעבען, זיין גאַנצע רוחניות — צוליב גוף און גשמיות.

מען האָט אויך ניט געזונען אין באַטראַכט אַז יעדער פתם־נאָכמאַכען איז פאַלש און רופט פאַראַכטונג אַפילו באַ די וועמען מען וויל נאָכלויפען און חנפענען, און אַז אויב די סביבה און די מערהייט איז ניט איינגעשטעלט אויף צדק און יושר, וועלען זיי סיי ווי סיי וועלען דערדריקען די שוואַכערע און די מינדערהייט.

* * *

דער זעלבער פאַלשער צוגאַנג, צו לייזען די לאַגע פון אַ מינדערהייט אין אַ ניט פריינטליכע סביבה דורך אויפלייזען זיך, ד. ה. אין תוך געזונען, דורך זעלבסטמאָרד, אָדער וויניגסטענס דורך זעלבסטפאַרקריפלונג, איז געמאַכט געוואָרען ניט נאָר דורך יחידים, נאָר ליידער, אויך דורך בעשטימטע גרופען אידען פאַראיינגטע צווישען זיך דורך געמיינזאַמע אומשטענדען, און דערפון זיינען אויסגעוואַקסען די פאַרשידענע באַוועגונגען וואָס, אָפען אָדער פאַרשטעלט, האָבען זיי מלחמה געגען דער תורה ציווה לנו משה וואָס עד האָט איר מקבל געווען פון ה' אחד פאַר אידען וואָס זיינען אחד בארץ. באַוועגונגען וואָס ניט קוקענדיג אויף זייערע מלחמות צווישען זיך, זיינען זיי אַלע געבויט אויפן זעלבען געדאַנק: נהי' כגוים כמשפחות האדמות לשרת עץ ואבן (לאָמיר זיין ווי די פעלקער, ווי די משפחות פון די לענדער, דינען צו האָלץ און שטיין (יחזקאל כ, לב).

* * *

די רעזולטאַטען פון דעם דאָזיגען דורך־און־דורך פאַלשען צוגאַנג זיינען געווען, אַז טויזענטער און טויזענטער נפשות זיינען אָפגעריסען געוואָרען פון זייער אמת'ן לעבענס־קוואַל פון אידישקייט און פון אידען, זיינען גייסטיג ערמאָרדעט

געווארן. עס זיינען אויסגעוואקסען קינדער, וועלכע זיינען שוין איצטער טאטעס און זיידעס, וואס ניט נאר זיי זיינען ניט אין דעם סוג פון חכם, תם אדער שאינו יודע לשאול, נאר אפילו קיין רשע אויך ניט.

זיי האבען פארלארען זיך, און גייען פארלארן, ח"ו, פאר אידען און אמת'ע אידישקייט וואס חד הוא (זיינען איינס).

* * *

קומט יציאת מצרים און יום־טוב פסח און לערנען אונז, צווישען די פיל אנדערע אנווייזונגען אויך פארן טאג־טעגלעכען לעבען, אז ניט אין דעם פארזוך נאכצומאכען די סביבה ליגט די האפענונג אויף גאולה און פרייהייט, נאר פונקט פארקערט.

די אידען אין מצרים זיינען געווען א קליינע מינדערהייט און האבען געלעבט אין די ערגסטע באדינגונגען. אבער ווי חכמינו ז"ל דערציילען, האבען זיי זיך אפגעטיילט פון דער סביבה און האבען מיט שטאלץ אפגעהיט זייער ארט לעבען, טראדיציעס און אייגנארטיקייט (שהיו ישראל מצויינים שם בלבושם ומאכלם ולשונם), און דורך דעם דוקא האבען זיי פארזיכערט זייער עקזיסטענץ. און אויך צוגעקומען צו דער אמת'ער גאולה, קערפערלעך און גייסטיג.

* * *

עס איז איינע פון די לעבענס־נויטוועניקע אויפגאבען פון אונזער צייט אנצווועגען די גרעסטע כוחות אויף ארויסגעבען אין דעם יונגען דור, און אפילו אין די וועלכע זיינען אלט אין יארן, אבער יונג און קליין אין ידיעות — די ריכטיגע אפשאצונג פון אמת'ע אידישקייט, תורה־טרייע אידישקייט, ניט געפעלשטע אדער פארוואסערטע אידישקייט, און די דערקענונג אז פון איר היינגט אפ דער עצם קיום פון א אידן, פון י ע ד ע ר אידן, דער קיום אויך אין עולם הזה אין יעדער ארט און צו יעדער צייט.

ביז אז זיי זאלען זיך אומקערען צו מסורת אבותינו אברהם יצחק ויעקב, און מיט שטאלץ איינשטעלען און אפהיטען דעם אידישען שטויגער לעבען, לעבען לויט די אנווייזונגען פון תורתנו תורת חיים.

א איד טאר זיך קיינמאל ניט מייאש זיין; א אידן טאר מען קיינמאל ניט אויפגעבען. און מיט דעם ריכטיגען צוגאנג פון אהבת־ישראל, וועט מען אויך דעם דערמאנטען סוג קינדער אריינגעמען אין די „ארבעה בנים", און מיט דער צייט אויך אריינברענגען זיי אין דעם סוג — בן חכם.

* * *

דער אויבערשטער זאל העלפען, אז אלע בנים ובנות זאלען צוזאמענגעקליבען ווערען בא איין סדר טיש פון העבודה הזאת און פראווען סדר פסח כהלכתו, דורכצופירען העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו,

און דער אנהויב פון קיבוץ גליות, צוזאמענקלייבען בא א תורה סדר אויך די פארוואגלטע קינדער, זאל פארשנעלערען במהרה בימינו די אתחלתא הגאולה און בריינגען די גאולה האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

בברכת חג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

יו״ד-ט״ז בשבט

• מרת לאה כהן

די חז״ל זאָגן, אַז צוליב דעם וואָס די אידן האָבן ניט אָפּגעהיט די מצוות וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט די פיר ראשי השנה, איז חרוב געוואָרן דער בית־המקדש, און די אידן זיינען פאַרטריבן געוואָרן פון זייער לאַנד, אין דעם לאַנגן, פינסטערן גלות מיט זיינע פילע, גרויסע שוועריקייטן.

אויב דער חורבן איז געקומען צוליב די פיר ראשי השנה, וועט אויך די ישועה זיכער קומען דורך ענינים וואָס זיינען מיט זיי פאַרבונדן.

ווי יעדער ענין און מצוה אין דער תורה, האָט אויך דער טאָג ראש השנה לאילנות — ט״ו בשבט — אַ דאָפּעלטע באַדייטונג. ערשטנס, די מצוות מעשיות וועלכע זיינען מיט דעם טאָג פאַרבונדן, און צוויטנס, זיין אינערלעכע באַדייטונג, דער מוסר השכל, דער „מעסעדזש״ וועלכן ער בריינגט פאַר אונז.

די תורה זאָגט אונז, „כי האדם עץ השדה״. דער מענטש איז געגליכן צו אַ בוים אין פעלד. אַ בוים ענטהאַלט אין זיך דריי טיילן: דער וואָרצל, די צווייגן און די פרוכט. ניט קוקנדיק ווי טיף זיינע וואָרצלען זיינען, און ווי שיין ער זאָל ניט בליען, פירט דער בוים אויס דעם צוועק און תכלית פון זיין עקזיסטענץ נאָר דאַן וועט ער איז אן „עץ עושה פרי״, אַ בוים וועלכער ברענגט פרוכט מיט וועלכע ער שפייזט דעם מענטשן, דעם בחיר היצירה.

דאָס זעלבע געפינען מיר אויך ביים מענטשן. עס איז וויניג אַז ער זאָל האָבן אייגענע שיינע, טיפע וואָרצלען; עס איז וויניג אַז ער זאָל זיין פול, באַפוצט און בליען מיט מעשים טובים. נאָר דאַן באַ־רעכטיגט ער זיין עקזיסטענץ וועט ער איז אן „עץ עושה פרי״, וועט ער פאַרשטייט און באַגרייפט אַז ווי דער בוים איז ער אויך באַשאַפן געוואָרן צוליב דעם „מענט־שן״. און דער מענטש צוליב וועמען ער איז באַשאַפן איז ניט ער אַליין נאָר דער „זולת״, דער שכן וועלכער האָט אויך אַ רעכט צו לעבן פונקט ווי ער. „לעבן״ באַ־דייט מיינט דאָך, צו זיין פאַרבונדן מיט זייער מקור חיים — דעם אויבערשטן, וועט ער במילא אויספירן די כונה פון דער אייגענער עקזיסטענץ נאָר דאַן וועט ער וועט פאַרבינדן נאָך אידן מיט זייער פאָטער אין הימל.

מיר לעבן יעצט אין אַ צייט אין וועל־כער יעדער מענטש פאַרשטייט דעם פשט פון די ווערטער, „לא על הלחם לבדו יחי׳ האדם״, און די שטרעבונג צו עפעס העכערס, צו געפינען אַ ציל אין לעבן, האָט אַרומגענומען דאָס גאַנצע מענטשהייט. אָבער דאָס וואָס מענטשן האָבן געהאַלטן פאַר „עפעס העכערס״ און פאַר אַן אידעאַל צו וועלכן ס׳איז כדאַי צו שטרעבן האָט זיך אַלעמאָל אויסגעלאָזט צו זיין אַ ביטערע ענטוישונג. דאָס וואָס נעכטן האָט אויס־געזען צו זיין אַן אידעאַל איז היינט אַ פוסטער חלום; דאָס וואָס נעכטן האָט אויס־געזען צו זיין דער ציל פון לעבן איז היינט באַדייטונגסלאָז.

ווי גליקליך אָבער וואָלטן זיך געפילט די פאַרבלאָנדזשעטע וועג מען וואָלט זיי געעפנט די אויגן, און געזאָגט: „זעט, דאָס

איז דער צוועק פון לעבן, דאָס וועט אייך צו קיין אַגטוישונג ניט בריינגען"!

* * *

אָט דעם פאַקט האָט גוט געגעבן צו פאַרשטיין דער רבי זי"ע, וועמענס יאָר-צייט עס פאַלט אויס יו"ד שבט.

דער קשר פון יארצייט פון רבי'ן זי"ע מיט דעם טאָג ט"ו בשבט, רה"ש לאילנות, זעט אויס צו זיין ניט נאָר אין זמן — וואָס ביידע טעג זיינען אין דעם זעלבן מאָנאַט; דער קשר פון די טעג דריקט זיך אויס בעיקר אין דעם אופן פון זיין לעבן; עס דריקט זיך אויס אין דעם פאַקט אַז דער רבי זי"ע האָט מיט זיין אייגן לעבן באַווייזן אַ לעבעדיגן ביישפיל פון דעם „מעסעדזש" וועלכן דער טאָג ט"ו בשבט בריינגט מיט זיך מיט.

דער רבי זי"ע איז געווען באַוואוסט אַלס אַ גרויסער אוהב ישראל, און זיין מסירת נפש פאַר יעדן אידן, וועמענס רועה נאמן ער איז געווען אין משך פון 30 יאָר, איז אַן אויסנאַם.

צו ברענגען אַ קליינעם ביישפיל פון זיין אהבת ישראל: אַמאָל, וועז דער רבי זי"ע איז געווען באַ זיך אין צימער און האָט געדאַוונט, האָט מען פלוצלונג דערהערט אַ קלאַפּ. אַריינגייענדיג אין זיין צימער האָט מען אים דערזען ליגנדיג אויפ'ן בריק מיט אַ בריטן שמייכל אויף זיינע ליפן. אויף דער פראגע וואָס מיינט דער שמייכל, האָט דער רבי זי"ע געענטפערט: אינדערפרי האָב איך געפילט אַז עפעס וועט היינט פּאַסירן. איך האָב זיך געשראָקן פאַר ניט קיין גוטער בשורה אין עניני הכלל אָדער פון אַ פרט, און דאָס האָט מיר פאַרשאַפט גרויס צער. גרויס איז געוואָרן מיין פרייד וועז איך האָב געזען אַז דער „עפעס" האָט געטראָפן ניט קיין אַנדערן נאָר מיר אַליין.

דער אויבן־דערמאָנטער ספור איז נאָר אַ קליינער ביישפיל, און אייגער פון די פילע עפיזאָדן פון דעם לעבן פון רבי'ן זי"ע, וועלכע צייגן אָן די גרויסע מסירת נפש און אהבת ישראל וועלכע ער האָט געהאַט צו יעדן אידן אָן אונטערשייד ווי גרויס אָדער קליין ער זאָל ניט זיין, און אויף ווי ווייט ער זאָל ניט אויסזען צו זיין אָפּגעריסן ח"ו פון דעם אויבערשטן.

* * *

אַ בוים פון פעלד ווי פארוועלקט און אויסגעטריקנט ער זאָל ניט אויס-קוקן, בליט ער אויף ווען עס קומט דער ריכטיגער מאָמענט און עס טוען אַ שיין אויף אים די וואַרימע שטראַלן פון דער זון, ווייל אַפילו אין זיינע ערגסטע מאָמענטן, אַפילו אין דעם קאַלטסטן מאָנאַט פון יאָר, זיינען זיינע ווּאָרצלען טיף אייג-געווּאָרצלט אין דער ערד, און אַלעמאָל פאַרבונדן מיט זייער מקור החיים.

אַ בן אָדער בת ישראל, אויף וויפל אָפּ-גערייסן זיי זאָלן ניט אויסזען צו זיין פון זייער מקור החיים — דעם אויבערשטן, איז אין זיי אַלעמאָל פאַראַן „דאָס פּינ-טעלע איד", וועלכן קיינע קעלטן, קיינע ווינטן און קיינע שטורעמס קענען ניט אויסלעשן. דער רבי זי"ע מיט זיינע הייסע שטראַלן פון אַהבת ישראל וואַרעמט פאַ-נאַנדער אָט דעם פונק אין דער אידישער האָרץ, און בלאָזט אים פאַנאַנדער ביז פון דעם פונק ווערט אַ פלאַם, און דער איד שליסט זיך אָן אין די רייען פון עובדי ה' שומרי תורה ומצוות.

ווי געזאָגט אין די ערשטע שורות, איז די ישועה פאַרבונדן מיט דעם „מעסעדזש" וועלכן דער טאָג ט"ו בשבט בריינגט מיט זיך — ניט באַנוגענען זיך מיט זיך אַליין, ניט איינשליסן זיך אין די אייגענע ד' אמות, נאָר טאָן אויך מיט אַ צווייטן, מקרב זיין נאָך אַ אידן צום אויבערשטן, פאַרבינדן נאָך אַ אידן מיט זיין מקור החיים.

מיט דעם איז אויך פאַרשטענדליך פאַר-וואָס דוקא אין חדש שבט האָט זכרי' הנביא געזען דעם בנין פון בית שני און בית שלישי. וויייל נאָר דורך מסירת נפש נאָר דורך טאָן אַ טובה אַ אידן (וואָס דאָס לערנט אונז ט"ו בשבט), קען מען מקרב זיין די גאולה שלמה, און זוכה זיין צום בנין בית שלישי על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

כל דכפין...

• מרת נעמעם

די טעג צווישן פורים און פסח זיינען פול מיט שפאַנונג פאַר יעדן אידן, ווייל אין די טעג גרייט ער זיך צום גרויסן יום־טוב פסח בכלל, און צו די צרכי יום־טוב, וועלכע פאַרלאַנגען אַ גאָר גרויסע פאָרבאַרייטונג, בפרט. די שפאַנונג וואַקסט פון טאָג צו טאָג, און ערב יום־טוב ווען מען גרייט זיך צום סדר, דערגרייכט זי דעם העכסטן פונקט.

ווי רואיג, פרייליך און זאָרגלאָז פילט זיך יעדער איינער סוף סוף באַ דעם שיין־געדעקטן סדר־טיש, אַרומגערינגלט פון זיינע ליבע. ווי ווונדערליך איז דער געפיל אַז דער יאָך פון פאָרבאַרייטונגען עקזיסטירט ניט מער, און מיר האָבן דערגרייכט דעם גרויסן מאָמענט, אויף וועלכן מיר האָבן אַזוי אומגעדולדיג געווארט דעם גאַנצן מאָנאַט.

מיט פרייד עפענען מיר די הגדה. ווי לייכט! ווי גוט! קיין יאָך איבער'ן קאָפּ! נאָר גלייך פון אָנהויב ווארנט אונז די הגדה: פאַרגעס ניט אין דיין פרייד אַז דער יאָך פון גמילות חסדים ליגט אויף דיר הייגט נאָך מער ווי אַ גאַנץ יאָר. זי ווארנט אונז מיט די ווערטער „כל דכפין ייתי וייכול" יעדער הונגעריגער זאָל קומען און עסן. פאַרגעס ניט די הונגעריגע, אומגליקליכע ברידער וועלכע קענען זיך ניט לייסטן קיין צרכי יום־טוב. עפן פאַר זיי די טירן פון דיין ליכטיגער הויז, גיב זיי אַ פלאַץ באַ דיין פרייליכן טיש.

* * *

דער „כל דכפין" האָט אָפט אויך אַ גאַנץ אַנדער באַדייטונג, ספעציעל אין אַ לאַנד וואו דער פינאַנציעלער מצב פון אונזערע ברידער אידן איז, אין אַלגעמיין, גוט ב"ה. מיר טרעפן אָפט מענטשן וועלכע וואָלטן געקענט זאָגן „יש לי כל" און אפילו „יש לי רב". דאָך זיינען זיי אָרימע לייט, ענים בדעת, ענים ברוחניות, ווייט פון אַ אידישער סביבה, ווייט פון תורה ומצוות.

אָט די „רוחניות'דיגע דכפין'ס" קען מען איינטיילן אין צוויי קאַטעגאָריעס: 1. די ענים מדעת. 2. די ענים שלא מדעת. אָרימע וועלכע ווייסן אַז זיי זיינען אָרים, און אָרימע וועלכע זיינען אַליין ניט באַוואוסט פון זייער אָרימקייט.

די ערשטע פילן די פוסטקייט פון זייער לעבן. זיי פרעגן, פאָרשן, קלאַפן אויף יעדער טיר, און וואַנדערן פון איין אידאָלאָגישער גרופּע צו אַ צווייטער, האָפנדיג צו געפינען אַ ציל אין לעבן. די גרויסע גייסטיגע געפאָר וואָס שטייט פאַר דער קאַטעגאָריע קענען מיר פאַרשטיין פון דעם פסוק: „ואין זבח ואין מצבה ואין אפוד ותרפים" (הושע ג' ד') (ניטאָ קיין קרבן און קיין מצבה און קיין אורים ותומים). וועלן עס וועט ניט זיין קיין זבח פאַר השי"ת, וועט אויך ניט זיין קיין מצבה פאַר דער עבודה זרה. און וועלן עס וועט ניט זיין קיין אורים ותומים וועט מען אָבער ניט גיין פרעגן די אָפּגעטער. לכאורה האָט דאָך געדאַרפט זיין פאַרקערט. אין אַ צייט וועלן עס איז ניטאָ קיין זבח, קיין אורים ותומים, אַ צייט פון ירידה, האָט דאָך דאַן געדאַרפט זיין געצענדינערייי? דער אמת איז אָבער, אַז אַ אידן — וועמענס נשמה ס'איז אַ טייל פון השי"ת, — קען מען צוציען צו פרעמדע אידעען (עבודה זרה) נאָר דורך אויסנוצן זיינע געפילן צו קדושה. און דער־ריבער דאַרף מען אַזעלכע אידן פאַרהיטן פון אויסגענוצט צו ווערן פון די ניט ריכטיגע אידעאָלאָגיעס.

די צווייטע קאַטעגאָריע, די ענים שלא מדעת, זיינען אַזוי פאַרטראָגן מיט הבלים (פוסטקייטן), אַז זיי גיבן זיך ניט אָפּ קיין דין וחשבון אין דער אינהאַלטסלאָזיקייט פון זייער לעבן. דער פירוש פון אברבנל אויף די ווערטער „המחיינו ברעב", אַנאַליזירט קלאָר דעם דאָזיגן צושטאַנד. ער זאָגט אַז דער אויבערשטער מאַכט אונז לעבן דורך דעם געפיל פון הונגער וועלכן ער האָט אונז אריינגעגעבן, זאָנסט וואָלט געווען מעגליך אַז אַ מענטש, זייענדיג

(פאָרזעצונג אויף זייט י"ב)

א פאַרבריינגען ביים רבי'ן שליט"א

איינדרוקן

• מרת ר. סימפסאן

עס איז באמת שווער אויסצודריקן די געפילן און צו באַשרייבן די פנימיות'־דיגע איבערלעבונג וועלכע איינער לעבט דורך בא אַ פאַרבריינגען ביים רבי'ן שליט"א. און דאָך וועל איך פרואוון באַשרייבן לכל הפחות די חיצוניות'דיגע זייט פון אַזאַ פאַרבריינגען.

קומענדיק צום באַשטימטן אָרט זעט מען ווי דער עולם קלייבט זיך. יעדערער היילט זיך צו פאַרכאַפן אַן אָרט כדי ער זאָל קענען זען און הערן דעם רבי'ן שליט"א. מיט יעדער פאַרגאַנגענער מינוט ווערט דער עולם מערקווירדיג פאַרגרעסערט. און פלוצלונג ווערט שוין ענג אַפילו צו שטיין! מען זעט ווי די חסידים שטייען מיט גרויס דרך־ארץ. קוקנדיג אויף זיי, זעט מען ווי זיי האַלטן ממש יעדער מינוט אין איין קערן די קאָפּ צו דער טיר, זען אויב דער רבי שליט"א קומט שוין אַן. און אָט דערהערט זיך אַ וואַרימער ניגון און מען דערפילט ווי אַ וואַרימקייט נעמט דורך דעם עולם. מען פילט ווי דער ניגון דערוואַרעמט די הערצער און צוביסלעך ווערט מען מער און מער פאַר'דבק'עט. מען דערפילט אַ בענקעניש און אַ גייס־טיגע דערהויבונג. פלוצלונג ווערט דער ניגון אָפּגעהאַקט, און עס הערט זיך אַ שפּאַנענדע שטילקייט, דאַן — אַ שושקע־ניש צווישן עולם: שאַ, שאַ, דער רבי קומט שוין, שאַ!

די חסידים שטופן זיך צונויף שטילער־הייד צו מאַכן אַן אָרט אויף דורכלאָזן דעם רבי'ן שליט"א. און אָט קומט אַן דער רבי. ער גייט געשווינד — לויט זיין עניוות'דיגן שטייגער. דער רבי שליט"א זעצט זיך אַוועק ביים שיין־געגרייטן טיש, און באַטראַכט יעדערן מיט טיפע, קלוגע בליקן. אין זאָל איז שאַ־שטיל. דער עולם וואַרט מיט אומגעדולד צו הערן אַ וואָרט פון רבי'ן שליט"א, אָבער דער רבי האַלט נאָך אין באַטראַכטן דעם עולם. מען זעט ווי ליב און חשוב יעדער איינער איז באַ אים.

דער רבי פאַנגט אָן צו רייַדן. עס איז אינטערעסאַנט צו זען ווי דער עולם נעמט ניט אַרונטער קיין אויג פון רבי'ן שליט"א און היט זיין יעדן וואָרט כדי עפּעס ניט צו פאַרפעלן. דער עולם איז שטאַרק ערנסט און פאַרטיפט. די עלטערע חסידים זיצן מיט פאַרמאַכטע אויגן פאַרטיפט. מען זעט אויך ווי די קליינע תלמידים'לעך זאַפּן איין אין זיך די רייד פון רבי'ן שליט"א ווי ער גיט עס איבער וואָרט ביי וואָרט, ווי קריסטאַל קלאָרע וואַסער וואָס האַלט אין איין פליסן פון אַן אייביגן שטילן קוואַל.

דער רבי איז מפסיק די רייד מיט זאָגן לחיים. דער עולם ווערט מיט אַמאָל ווי אויפגעוועקט, און יעדערער וויל אַליין זאָגן לחיים צום רבי'ן שליט"א. וועז איינער האָט שוין געזאָגט לחיים און האָט מקבל געווען דעם האַרציגן „לחיים ולברכה", טרינקט ער אויס דאָס ביסל משקה וואָס איז ווי אַ טייערע רפואה פאַר אים.

מען זעט ווי דער רבי שליט"א באַמערקט יעדערן און קיינער ווערט ניט פאַרזען פון זיין אויג. יעדערער ווערט באַשאַנקען, ווער מיט אַ ברכה, ווער מיט אַ וואָרט און ווער מיט אַ שמייכל. דער עולם איז שטאַרק צוקאָכט און אויפגעלייגט.

וועז דער רבי שליט"א בעט זינגען אַ ניגון פילט מען ווי מען לייגט זיך אַריין אין דעם ניגון בלב ונפש, אויסגיסענדיג דאָס האַרץ. דער ניגון האַלט אָן אַ היבשע שטיקל צייט. וועז דער עולם איז שטאַרק פאַרטאָן אין דעם ניגון זעט מען ווי דער רבי שליט"א נעמט אַרום יעדערן באַזונדער מיט ליבליכע און דורכדרינגענדע בליקן, וועלכע נעמען דורך יעדערן מיט גרויס אהבה. מען זעט ווי די ליבשאַפט און צוטרוי שפּיגלען זיך אָפּ צוריק צום רבי שליט"א.

(פאַרזעצונג אויף זייט כ"ב)

נאפגעטאן יענעם

דערציילונג

● א. צ. לבית לוי

דער קעניג אדריאנוס פלעגט פירן פיל מלחמות.

איינמאל גייענדיק מיט זיין אַרמיי אויף איינער פון זיינע מלחמות, איז ער פאַר־ביי אַ פרוכט־פאַרם.

אדריאנוס האָט זיך ביי דעם פאַרם אָפּ־געשטעלט אויף אַ ווייליע.

דער פאַרמער איז געווען זייער אַן אַלטער מאַן און האָט געפלאַנצט פייגן־בוימער אין זיין גאָרטן.

אדריאנוס האָט דאָס געזען און האָט זיך שטאַרק געוואונדערט.

ער האָט צוגערופן דעם פאַרמער און אים געפרעגט: „פאַר וועמען פלאַנצט איר די פייגן־בוימער, אַלטיטשקער? ס׳נעמט דאָך אַ היפשע עטליכע יאָר ביז מ׳קען הנאה האָבן פון די פרוכט פון די פלאַנצן, און איר זייט דאָך שוין גאָרניט קיין יונגערמאַן?״

דער אַלטיטשקער האָט זיך אויסגעגליכט די פלייצע און אויף זיין פאַרמעריש שטיי־גער געענטפערט: „ווי לאַנג מען לעבט דאַרף מען פלאַנצן; איז מען זוכה, דער־לעבט מען און מ׳האָט הנאה פון די פרוכט פון אייגענער פלאַנצונג, חס ושלום ניט, דאַן וועלן די קינדער דערפון הנאה האָבן. איר זעט דאָרטן די בוימער״ — האָט דער אַלטיטשקער אָנגעוויזן מיט דער האַנט אויף אַ גרופּע אַלטע בוימער אין גאָרטן — „דאָס האָט נאָך מיין טאַטע געפלאַנצט״.

אדריאנוס האָט גאָרניט געזאָגט, געשאָ־קעלט מיט׳ן קאָפּ און איז אַוועק.

ס׳איז קענטיג געווען אַז דער קעניג אדריאנוס האָט באַוואונדערט דעם שטאַרקן ווילן און די גלייכקייט פון שכל פון דעם אַלטן, גרייז־גרויען פאַרמער.

אדריאנוס האָט אויך מקנא געווען די רואיגקייט און צופרידענקייט פון דעם פאַר־מער׳ס לעבן.

קעניג אדריאנוס איז אַוועק אין מלחמה מיט זיין אַרמיי, און דער אַלטער פאַרמער איז אַוועק צו זיין געווינליכער אַרבייט אויפ׳ן פאַרם.

* * *

דריי יאָר האָט דאָס מאָל געדויערט די מלחמה וואָס אדריאנוס האָט געפירט.

נאָך דריי יאָר האָט אדריאנוס זיך אום־געקערט אַהיים אויפ׳ן זעלבן וועג.

פאַרבייגייענדיג דאָס דאָרף האָט ער זיך דערמאָנט אָן דעם אַלטיטשקן, קלוגן פאַר־מער, און ער האָט באַשלאָסן צו גיין אויס־געפינען וואָס ס׳טוט זיך מיט אים, צי לעבט ער נאָך, דער אַלטיטשקער.

דער פאַרמער האָט אויך געהערט אַז דער קעניג מיט זיין אַרמיי קומען אָן, האָט ער באַשלאָסן אַרויסצוגיין באַגעגענען אים און אים צייגן די פרוכט פון דעם פייגן־בוים, וואָס דער קעניג האָט אים געזען פלאַנצן מיט דריי יאָר צוריק.

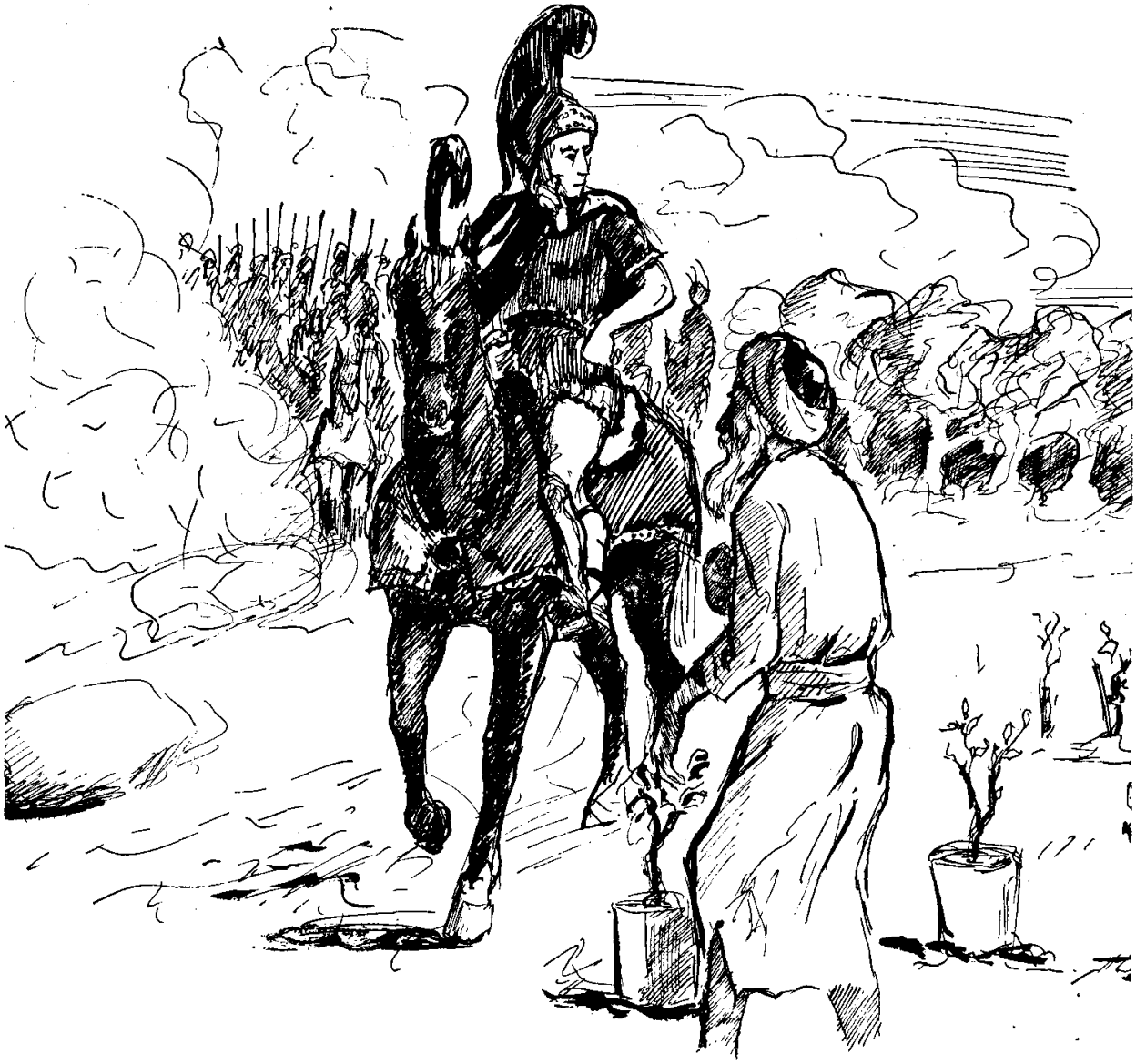
ער האָט צוגעגרייט די בעסטע, צייטיקע און שענסטע פייגן פון דעם בוים אין אַ שיין־געפלאָכטענעם קאָרב.

צוקומענדיק צום קעניג אדריאנוס האָט ער זיך אַליין פאָרגעשטעלט פאַר אים, אַז ער איז דאָס דער זעלבער פאַרמער, וואָס דער קעניג האָט מיט אים געערעדט מיט דריי יאָר צוריק.

ער האָט דעם קעניג דערמאָנט, וואָס דער קעניג האָט אים דאַמאָלסט געפרעגט, צו וואָס אַזאַ אַלטער מאַן וויי ער פלאַנצט נאָך פייגן־בוימער.

„דאָס״ — האָט דער אַלטיטשקער פאַר־מער געזאָגט צו אדריאנוס, צייגענדיג די פייגן אין קאָרב — „זיינען די פרוכט פון דעם זעלבן בוים, און אַ דאַנק דעם אויב־בערשטן פאַר די געשענקטע יאָרן וואָס ער גיט מיר״.

אדריאנוס איז געווען שטאַרק צופרידן פון דער באַגעגעניש מיט דעם קלוגן פאַר־

מער און די גוטע לערע וואָס ער האָט בא אים געלערנט.

צו צייגן זיין אַנערקענונג פאַר דעם מוט, האָפערדיגקייט און חכמה פון דעם פאַרמער האָט אדריאנוס געהייסן מען זאָל אים צוריקגעבן זיין קאָרב אָנגעפילט מיט גאָלדענע מטבעות.

דער אַלטער פאַרמער האָט זיך אויף דער מתנה פון קעניג אדריאנוס ניט געריכט און איז דערפאַר געווען שטאַרק איבעראַשט.

* * *

אַהיים־קומענדיק איז בא דעם אָרימן פאַרמער געווען א גרויסע שמחה פון דער פּלוצלונגדיקער עשירות.

דעם פאַרמער׳ס ווייב און קינדער האָבן געוואָלט וויסן געוי פאַרוואָס ער האָט עפּעס זוכה געווען צו קריגן אַזא עשירות־פרעזענט פון קעניג.

דער אַלטער האָט זיי דערציילט, אַז ער האָט גאָר קיין באַזונדער זאַך ניט געטאָן און ווייס אויך ניט פאַרוואָס ער האָט דאָס געקראָגן אַזא פרעזענט, ער האָט דעם קעניג נאָר באַגריסט און אים מיטגעבראַכט א קאָרב מיט פייגן פון די נייע בוימער, נאָר צו צייגן...

א שכנה, וועלכע איז געווען א נייגעריקע און געהאַט די מיאוס׳ע און שלעכטע מדה צו אונטערהערן וואָס מענטשן רעדן ביי זיך אין שטוב, האָט דאָס אונטערגעהערט.

זי איז באַלד אַוועק צו איר מאַן און אים באַפאַלן מיט טענות, הלמאי ער איז אַזא שלימזל, פאַרוואָס מאַכן אַנדערע עשירות פון גאָלד און זילבער און ער, דער לא יוצלח, זיצט אין שטוב און זיין פאַמיליע דאַרף פינצטערן אין אָרימקייט. „אַזא

געלעגנהייט" — האָט זי געשריגן — „דער קעניג איז דאָ; פאַר אַ קאָרב פייגן גיט ער אַ קאָרב מיט גאָלדענע מטבעות, און דו, בטלן, האָסט ניט קיין שכל צו מאַכן אַ לייכטן פאַרדינסט".

איר מאַן איז ניט געווען קליגער פון זיין נאַריש ווייב, און ניט איבערטראַכטענדיק קיין סך האָט ער גלייך געפאָלגט איר עצה.

זיין ווייב האָט אים „געלערנט", אַז ניט בלויז פייגן זאָל ער נעמען אין דעם „פרעזענט" פאַר'ן קעניג, נאָר אויך אַלע אַנדערע סאָרטן פירות ווי עפּל, באַרן, פלוימען א. א. וו. און ער האָט טאַקע אַזוי געטאָן.

קומענדיק צום קעניג, האָט ער זיך פאָרגעשטעלט פאַר אים, אַז ער איז געקומען מיט אַ „פרעזענט".

דערזעענדיק דעם מאָדנעם „פרעזענט" איז דער קעניג געווארן שטאַרק אין כעס.

אַ קעניג איז געווואוינט צו מתנות פון גאָלדענע קרוינען באַצירט מיט גרויסע און טייערע דימאַנטן און אַדעל־שטיינער; ער האָט זיך דעריבער געפילט באַליידיגט פון דער ביליגער מתנה וואָס דער פאַרמער האָט אים געבראַכט.

אין גרויס צאָרן האָט דער קעניג באַפוילן מען זאָל דעם פאַרמער באַוואַרפן מיט די פרוכט פון דעם קאָרב וואָס ער האָט געבראַכט אַ מתנה.

נאָך איידער ער האָט געהאַט צייט צו פאַרשטיין פאַרוואָס דער קעניג איז אַזוי אין כעס, האָבן אַ גרופּע שטאַרקע סאָלדאַטן מיט רויטע, בלוט־דורשטיגע פנימ'ער, זיך אַ לאָז געטאָן צו אים ווי חיות אויף זייער רויב. זיי האָבן אים אַראָפּגעצויגן זיינע מלבושים און מיט זייער גאַנצן כח אים באַוואַרפן מיט די פרוכט פון זיין קאָרב.

יעדער איינציגער עפּל האָט אים געמאַכט אַ בלאָען צייכן און דעם פאַרמערס יסורים זיינען גרויס.

אינגאַנצן צוקיילט און צובייליט און מיט אַ צעדרייט געזיכט פון די מורא'דיגע קלעפּ, האָט ער זיך קוים דערשלעפּט אַהיים.

זיין ווייב האָט שוין אויף אים געווארט און אומגעדולדיג אויסגעקוקט אויף דעם קאָרב מיט גאָלדענע מטבעות וואָס איר מאַן וועט זיכער קריגן פון קעניג.

דערזעענדיג זיין אויסגעקרימט פּנים פון דערווייטענס, האָט זי געמיינט אַז דאָס איז אַזאַ גרויסער שמייכל פון דעם גרויסן גליק... באַלד אָבער האָט זי איינגעזען איר טעות.

קרעכצענדיג און זיפצנדיג האָט ער איר דערציילט אַז די ביילן איבער זיין קער־פער, זיינען דאָס די פרוכט פון פאָלגן איר „קלוגע" עצה.

(לויטן מדרש)

כל דכפין

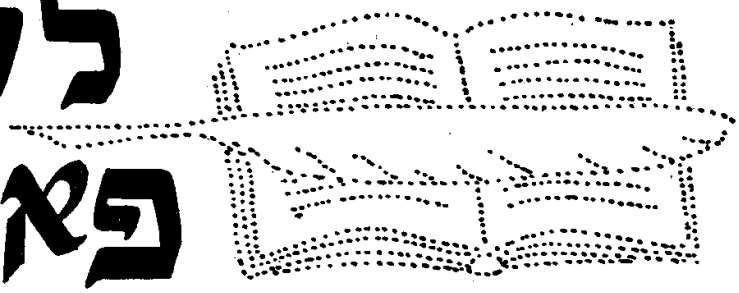
(פאָרזעצונג פון זייט ח')

פאַרטראָגן אין עפּעס אַן ענין, זאָל אויסגיין פון ניט עסן. האָט אונז דער צורעולמים געגעבן אַ געפיל פון הונגער וועלכער דערמאָנט אונז אַז עס איז צייט צו דערהאַלטן דעם גוף. וועלן איינער האָט אָבער ניט דעם נאַטירליכן געפיל פון הונגער בגשמיות אָדער ברוחניות איז ער דאָך אַ קראַנקער, און מען דאַרף אים פיטערן בעל כרחו (קעגן זיין ווילן) כדי ער זאָל ניט אויסגיין, ר"ל.

* * *

אשרינו מה טוב חלקנו, וואויל איז אונז אַז מיר האָבן דעם זכות צו זיצן ביים שלחן המלך — דעם טיש פון אונזער מנהיג שליט"א — אַ שיין געדעקטער טיש מיט אַלעס בעסטע פון תורה בכלל, און תורת החסידות בפרט. מיר טאָרן אָבער ניט פאַרגעסן אין אונזער פרייד און שפע, דאָס יעדער זכות איז אין דער זעלבער צייט אויך אַ פאַרפליכטונג. מיר, די וועלכע שעפּן מים טהורים פון אַ ריינעם, רייכן קוואַל, זיינען פאַרפליכטעט צו עפענען אונזערע טירן פאַר די וועלכע קלאַפּן אויף זיי. מיר, די וועלכע זעען דעם אור גדול וואָס שטראַלט פון אונזער רבי שליט"א'ס ד' אמות, זיינען פאַרפליכטעט צו עפענען אונזערע הערצער און פאַרשטיין די גייסטיגע באַדערפענישן פון די וועלכע ווייסן זיי אַליין ניט. מיר זיינען פאַרפליכטעט צו בריינגען זיי די שפייזן אָן וועלכע זייער גאַנץ עקזיסטענץ איז אין סכנה, און דורך דעם וועלן מיר מקיים זיין בע"ה די וועטער פון דער הגדה, „כל דכפין ייתי וייכול" אויפן העכסט דערהויבענעם אופן.

לערן און פארשטיי

געזאמלט דורך הרבנית ש. יודאפין

צויבערהאפט און סודות־פול איז די סדר־נאכט.

האָבן דאָך א סך פון אונדזערע חז"ל מיט'ן ליכט פון זייער מח און הארץ באלויכטן אונדז און אויפגעדעקט דעם שלייער פון איינצעלנע רמזים. האָבן דאָך א טייל פון אונדזערע צדיקים אראָפגעלאָזט זיך אין דעם אומענדלעכן ים און פון דאָרט — פערל ארויסגעשעפט און אונדז מיט זיי באשאנקען, כדי אונדזער סדר־טיש אין דער „ליל שמורים" מיט זיי צו באצירן.

און אָט וויל איך ברענגען צוויי זייער אינטערעסאנטע אויסטייטשונגען אויף „קדש, ורחץ"... און „חד־גדיא"... געהערט, אלס תלמידה, פונ'ם מויל פון דער גרויסער פרוי: שרה שנירער, ע"ה.

קדש, ורחץ

לויטן פלאָן פאַר די סדר־נעכט, קענען מיר אַרויסלערנען, ווי אזוי, בכלל, איינצושטעלן דעם סדר אין אונזער טאָג־טעגלעכן לעבן.

קודם־כל מוז מען זיך באַוואוסט־מאַכן, וואָס ס'איז דער ציל אין איד'ס לעבן, כדי צו וויסן אונזער פלאָן אויסצובויען. דער ציל איז אַלזאָ:

קדש... — ד. ה. „קדושים תהיו"... ווי אַזוי קען מען דאָס דערגרייכן?

ורחץ... — דורך וואַשן, ריניקן זיך פון עבירות.

ווי אַזוי פירט דער וועג דערצו?

כרפס... — די ראשי תיבות דערפון שאפן דעם מיין: „כלל ראשון פה סתום", זיך אויסלערנען די קונסט פון שווייגן, וועט מען פאַרשפאָרן אַ סך עבירות, אין וועלכע מ'וועט געשטרויכלט דורכן דבור, (ווי לשון הרע, רכילות א. א. וו.)

און ווי אַזוי וועט מען עס קענען דורכפירן?

יחץ מגיד... — דערציילן, אַרויסזאָגן נאָר די וויכטיגסטע העלפט פון דעם, וואָס מ'טראַכט...

דער צווייטער באַדינג צו דערגרייכן דעם ציל פון „קדושים תהיו" — איז:

רחצה מוציא מצה... — זיך ריינ־וואַשן (זיך אָפהיטן) פון אַרויסברענגען מצה, קריג, ווייל

מרור כורך... — ביטערקייט איז אין איר (אין קריג, מחלוקת) שטענדיק אייגעווויקלט...

און דאָן, וען דו וועסט אויספאָלגן די אויבן דערמאָנטע פונקטן, וען סדר און פלאָנמעסיגקייט וועלן הערשן אין דיין שטוב, דאָן

שולחן עורך... — וועט אויך די מאַטעריעלע ברכה פון דיין שטוב נישט פאַרשווינדן אוך

צפון ברך... — דער אויבערשטער, וואָס איז דער אומזעבאַרער, (באַהאַלטענער) וועט דיך בענטשן;

הלל... — דו וועסט אויך געלויבט ווערן דורך מענטשן און דער עיקר, דו וועסט דערגרייכן דעם הויפט־תכלית:

נרצה... — אז אַלע דיינע מעשים וועלן לרצון אָנגענומען ווערן ביים רבון כל העולמים...

„חד־גדיא"*)

אין דעם וואונדערבאַרן „חד־גדיא", וואָס וועט פון אונזערע מפרשים אַזוי פאַרשי־

---

*) באמערקונג פון רעדאקציע: ע"פ מנהג חב"ד, ביי די ספרדים און אנדערע זאָגט מען ניט קיין

דענאַרטיק אויסגעטייטשט, קענען מיר אויך אַרויסלערנען די געשיכטע פון אידישן פאָלק פון זיין אַנשטשייאונג ביז ביאת המשיח, במהרה בימינו.

חד גדיא — דאָס אייניציגע ציגעלע, מיינט מען די אידן, וועלכע ווערן סימבאָליזירט ווי אַן אומשולדיג, שוואַך ציגעלע צווישן 70 וועלף (די 70 פעלקער).

דזבין אבא — וואָס האָט געקויפט צו זיך אַלס פאָלק, אבא — אבינו שבשמים.

בתרי זוזי — פאַר 2 (צוויי) אויס־שפראַכן: „נעשה ונשמע" וואָס די אידן האָבן געזאָגט ביים באַרג סיני.

ואתא שונרא — אַ צייט נאָך דעם, וועו די אידן באַזעצן זיך שוין אין זייער צוגעזאָגטן לאַנד, הויבט זיך אָן די קנאה צווישן די שבטים און נאָך אַנדערע תאוות, וואָס ווערן סימבאָליזירט דורך אַ קאַץ, וואָס איז אַ בעל־תאוה און דאָס פירט צום פאַרשוועכן די מצוות „בין אדם למקום" און „בין אדם לחברו" און אַלס שטראָף שיקט השי"ת דעם שונא, וואָס הויבט אָן צו פייניקן די אידן.

ואתא כלבא — עס קומען די פלישתים, וואָס זענען געגליכן צו אַ הונט, ווייל וועו דוד גייט קעמפן אין זייַנע פשוט'ע פאַסטוך־קליידער קעגן דעם ריז גלית, פרעגט זיך יענער: צו בין איך דען אַ הונט, וואָס דו גייסט אויף מיר מיט שטיינדלעך און מיט אַ שטעקן? — נאָך דעם, ווי די אידן טוען תשובה,

ואתא חוטרא — קומט דוד המלך, וואָס אויף אים ווערט געזאָגט: „ויצא חטר מגזע ישי" און ער באַפרייט די אידן פון די פלשתים (דעם הונט).

ואתא נורא — אַ סך יאָרן שפעטער זינדיגן ווייטער די אידן, פאַרלאָזן די תורה און טוען נישט תשובה טראָץ די וואַרנונגען פון די נביאים, דאָן שיקט ד' דאָס פייער פון נבוכדנצר, מלך בבל, וואָס פאַרברענט דעם שטעקן, ד. ה. מלכות בית דוד, מאַכט חרוב דעם בית־המקדש און פירט דאָס פאָלק אין גלות קיין בבל.

ואתא מיא — אין בבל קומט דער שטראָם פון תורה, וואָס איז געגליכן צו וואַסער. מ'בויט אויף אַ סך ישיבות, און דאָס פאַרלעשט די שטראָף פון פייער; בבל ווערט באַזיגט דורך פערסיען און די אידן באַקומען דערלויבעניש צוריקצוקערן זיך קיין ארץ־ישראל און אויפצובויען דעם צווייטן בית־המקדש.

ואתא תורא — און ס'קומען די יונים, וואָס זייער סימבאָל איז דער אָקס (קולט פאַרן קערפער), און זיי ווילן פאַרניכטן און פאַרגעסן־מאַכן די תורה, וואָס איז געגליכן צו וואַסער.

ואתא השוחט — אָבער ס'קומט מתתי', מיט זייַנע העלדישע זין און ס'געשעט דער גרויסער נס חנוכה. זיי באַקעמפן די יונים, פאַרטרייבן זיי פונ'ם לאַנד און באַנייַען דעם בית־המקדש.

אָבער יאָרן פאַרגייַען און די אידן פאַר־געסן זייער ריכטיקן בעל־הבית, פאַרלאָזן זיין תורה, פאַרקרימען דעם משפט, ס'וואַקלען זיך די יסודות און ד' שיקט די שרעק־ליכע שטראָף.

ואתא מלאך המות — ס'קומט מלכות רומי, זיי פאַרברענען דעם צווייטן בית־המקדש, מאַכן וויסט דאָס לאַנד און פאַרטרייבן די לעבן־געבליבענע אידן אין לאַנגן גלות אדום (אונזער איצטיגער גלות ביי אַלע פעלקער), וואָס ציט זיך שוין באַלד 2000 יאָר...

ואתא הקדוש בריך הוא — אָבער קומען וועט די גליקליכע צייט פון משיח, וועו הקב"ה אליין וועט אַ סוף מאַכן צו אונזער לאַנגן גלות, נישט דורך שליחים ווי אין די צוויי פריערדיגע גאולות: 1) פון גלות מצרים דורך משה ואהרן, 2) פון גלות בבל דורך מרדכי ואסתר; — נאָר הקב"ה אַליין וועט צעשטערן דעם כח פון „רע" און דאָן וועט עס שוין זיין אַן אייביגע, דויערהאַפטיגע הילף. די ישועה וועט שוין זיין אַ שטענדיגע און דער דרי־טער בית־המקדש וועט שוין קיינמאָל נישט צעשטערט ווערן, ווי ס'איז געשריבן: „יש־ראל נושע בד' — תשועת עולמים"...

חד־גדיא אין הגדה של פסח. ס'איז אָבער זיכער אז אין דעם זיינען פאראן פיל רמזים, און אסך פון די גדולי ישראל האָבן דאָס פארטייטשט אין פילע מיינונגען. דער חיד"א (אליין א ספרדי) אין זיין ספר שאלות ותשובות „חיים שאל", רעדט שארף אויס די וועלכע זיינען אין דעם פזמון ח"ו מזלזל.

אַיינלייטונג צו די שיעורים איבער טהרת המשפחה

(שלוס) • הרבנית ש. יודאסין

די פאַמיליע איז די ערשטע צעלע (קע־מערל) פון פאָלקס־קערפּער, די ריינקייט פון פאַמיליען־לעבן — איר צעמענט. איז די גרונט־צעלע ריין, שטאַרק־צעמענטירט, קען אויף דעם געבויט ווערן דער פאָלקס־בנין. דעריבער איז דורכן אויפבוי פון גע־זונטן פאַמיליען־לעבן אויך געלייגט דער פונדאַמענט צום פאָלקס־לעבן.

דורך דעם טאַקע, באַוואַכט מיט אַ מוי־ער פון דינים, האָט זיך אויסגעבילדעט די הייליקע אידישע פאַמיליען־נעסט, ווי אַן אידיליע, וואָס אירס גלייכן אין נישט פאַראַן ביי קיין שום פאָלק.

ווי שוועך, פראָסטיק־קאַלט און צע־ברעכנד ס׳זענען געווען דעם אידס אום־שטענדן, ווי פאַרפינצטערט דער מצב, ווי פאַרנעפלט די פערעספעקטיוון, איז מען געקומען אַהיים שעפן ליכט און ווארימ־קייט, שעפן טרייסט און מוט אינעם פאַ־מיליען־קרייז. דאָרט, אין דעם אַרומגעצוימטן ווינקל האָבן זיי געפונען רו און גליק, טהרה און קדושה.

ס׳דריקן זיך אויס אונזערע חז״ל: „איש ואשה, זכו — שכינה ביניהם; לא זכו — אש אוכלתן״...

דאָס מיינט: מאַן און פרוי, האָבן זיי זוכה געווען, לעבן זיי אַ ריינעם לעבן („זוכה״ — פונם וואָרט „זך״: ריין, לויטער), — רוט די שכינה צווישן זיי. האָבן זיי, ח״ו, נישט זוכה געווען, לעבן זיי נישט קיין ריינעם לעבן — „אש אוכלתן״... ווערן זיי פון פייער פאַרצערט.

אָדער ליכט, וואָס באַשטראַלט, דינט צום העכסט־פאָזיטיוון, אָדער פייער, וואָס פאַרברענט, דינט צום העכסט־נעגאַטיוון.

און אַלס וועכטערין פון אָט דעם הייליקן פלאַם, — ס׳זאָל נישט פאַרוואַנדלט ווערן חלילה אין אַ פייער, וואָס פאַרברענט, — האָט מען אַוועקגעשטעלט די אידישע פרוי; דאָס ריזן־אחריות האָט מען אין אירע הענט אָנגעאַרטרויט.

ביים הר סיני, בשעת קבלת התורה ווערט דערמאָנט: „כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל״... „כה תאמר לבית יעקב — אלו הנשים, ותגיד לבני ישראל — אלו האנשים״. פריער האָט מען זיך געווענ־דעט צו די פרויען, ערשט שפעטער — צו די מענער.

וואָס איז דער טעם דערביי? זאָגן אונז די חז״ל: א) „מפני שהן מזדרזות״, ב) „מפני שהן מביאות בניהן לתורה״.

אָט אַזוי באַצייכענען די חז״ל די מע־לות און פעאיקייטן פון דער אידישער פרוי: א) „מפני שהן מזדרזות״... די פרוי איז מסירות־נפש׳דיק פאַר אַ זאַך, צו וועלכער זי איז איבערגעגעבן; זי קען מקריב־זיין איר פערזענליכקייט פאַרן צווייטן.

ב) „מפני שהן מביאות בניהן לתורה״... ווייל די אידישע פרוי פילט אויף זיך דאָס אחריות פאַרן עתיד; זי זאָרגט פאַרן שפע־טערדיקן דור און פאַר זיין דערציאונג. דערפאַר קען מען אין אירע הענט אָנ־פאַרטרויען אַ וויכטיקע שליחות.

וואָס פאַראַ חשיבות די חז״ל שרייבן צו דער אידישער פרוי, לערנען מיר ווידער פון אַ צווייטן מאמר חז״ל, זיי זאָגן: „בית יעקב — אלו סנהדרין, שנאמר: בית יעקב לכו ונלכה!״...

ווי אַזוי קענען מיר עס פאַרשטיין? אָדער „אלו הנשים״, אָדער „אלו סנהדרין״.

זאָגן די חז״ל: דאָס מיינט מען די פרוי, וואָס דאַרף האָבן די ראָל פונעם סנהדרין, „כי ממנה תצא הוראה״... זי דאַרף זיין די וועג־וויזערין, דאָס מוסטער, דאָס פאַר־בילד פאַרן פאָלק.

דבורה הנביאה ווערט אַנגערופן „אשת לפידות", די פלאַמענדיקע פרוי, ווייל זי האָט געפלאָכטן קנייטלעך צו דער מנורה פון משכן. דורך אַזאַ קליינע פּעולה פון קנייטלעך פלעכטן קען מען באַלייכטן דעם גאַנצן אידישן האָריזאָנט, צופלאַקערן דאָס הייליקע מנורה־פייער אין אַלע יידישע הייזער און זיי אין אַ בית־המקדש פאַרוואַנדלען.

אַזוי מוז אויך אונזער פרוי פון היינט, דורך אירע גרויסע און קליינע אַרבייטן אין איר הויז, אין איר סביבה, פאַרש־פרייטן ג־ט׳ס ליכט. און דאָס איז דאָך אייגענטליך די היסטאָרישע אויפגאַבע פון דער אידישער פרוי, וועלכע האָט עס שטענדיק אַזוי גליענדיק דערפילט.

וען אַ טייל אידן האָבן פאַרבלאָנדזשעט אין יענער צייט נאָכן עגל, האָבן די פרוי־ען עס באַקעמפט, נישט געוואָלט געבן זייער מיטהילף און דערמיט פיל אָפּגע־ראַטעוועט.

וען אַ טייל אידן זענען פאַרפירט ווא־ָרן פון די מרגלים, וואָס זענען צוגע־גאַנגען צו ארץ ישראל מיט אַ נאַטירלעכן צוגאַנג פון כח און קראַפט און דאַדורך געוואָלט אינגאַנצן פאַר׳מיאוס׳ן ארץ ישראל, — זענען געקומען די בנות צלפחד און זיך אַרויסגעווייזן אַלס „מחבבות את הארץ" און געפאָדערט דוקא אַ חלק אין ארץ ישראל.

וען אַ טייל אידן האָבן געוואָלט באַקעמפן דעם תורה־אויטאָריטעט, (בעת דער מחלוקה פון קרח) — איז עס געווען אַ פרוי, וואָס האָט מציל געווען איר מאַן פון דער דאָ־זיגער מרידה.

די פרוי אביגיל גיט צו מוט און חיזוק דוד המלך׳ן בעת ער ווערט גע׳רודפ׳ט פון אַ נבל.

סרח בת אשר איז מציל אַ גאַנצע שטאָט מיט איר אויפטריט און מיט איר עצה אָפּצושטעלן דעם מאָרד פון די אומשולדיגע.

די מוטער פון רבי יהושע בן חנני׳ זוכט עצות, ווי אַזוי משפּיע צו זיין תורה און יראת שמים אויף איר קליינטשיק קינד, אַריינשטעלנדיק זיין וויגל אין בית־המדרש, כדי די תורה־קלאַנגען זאָלן זיך איינזאָפן אין זיין מוח.

די יידישע פרויען פון דער גמרא־צייט ווערן געריכט מיט זייער זכות און גרויס־קייט דערמיט, וואָס זיי וואַרטן אָפּ זייערע מענער און זין, וועלכע קומען שפּעט אַהיים פון לערנען אין בית־המדרש.

און דאָס אַלץ ווערט געטאָן אַזוי שטיל און באַשיידן־צניעות׳דיג, אין פאַמיליען־קרייז. דאָרט האָט זי געאַרבעט פאַרן כבוד שמים, פאַרן דערציען אַ תורה׳דיק און אידיש דור און פון איר הויז־ווינקל האָט זי ליכטיג געמאַכט דאָס יידישע לעבן.

וען אַמאָל דורך אַ מיספאַרשטענדעניש איז די שוועסטער מרים דערווייטערט גע־ווא־ָרן פון איר ברודער משה, — עס איז איר זיין הנהגה נישט געפעלן געווא־ָרן און דאַדורך איז זי אָפּגעזונדערט געווא־ָרן פון דער מחנה, — האָט דאָס פאַלק נישט געקענט וווייטער מאַכן זיין וועג. דער „עמוד הענן" האָט זיך נישט געירט פון אָרט און אַלץ איז אָפּגעשטעלט געווא־ָרן, ווי עס ווערט געזאָגט אין דער תורה: „והעם לא נסע עד האסף מרים"...

וויל וען ס׳פעלט די יידישע פרוי, די יידישע שוועסטער, וען זי ווערט דערווויי־טערט, וויל אַ הנהגה פון משה, דער תורה־מנהיג געפעלט איר נישט, — קען דאָס פאַלק נישט קומען צום ציל; קען עס נישט זיך וועג פאָרזעצן. ווערט אָבער מרים אויסגעהיילט, זי קומט צוריק נאָענט צו איר ברודער, צו איר פאַלק, — דאַן ווערט די מחנה גאַנץ; עס דערהויבט זיך דער „עמוד הענן" און מ׳גייט וווייטער צום ציל.

וועלן די היינטיגע מרים׳ס, וואָס זענען דורך מיספאַרשטענדעניש דערווייטערט פון דער תורה׳דיקער הנהגה, פון זייער פאַלקס־מחנה, — אויסגעהיילט ווערן און צוריק־קערן אין דער אידישער מחנה אַריין, — דאַן וועלן מיר אויך אונזער היינטיגן שווערן מדבר־וועג אַדורכמאַכן און קומען אונטער דער אָנפירונג פון ארון הקודש — פון דער ג־טלעכער השגחה, צו אונזער אַלע־מענס ציל אין אונזער אויסגעבענקט, פאַר־הייליגט לאַנד, ארץ־ישראל.

— ענדע —

לאמיר זיך דורכשמועסן...

פון א. ב.

ערשטער אַרטיקל וועגן צניעות

אריינפיר

די תורה ביי אידן איז אַזאַ, אַז זי פאַדערט דוקא מען זאָל איר דורכפירן אין דעם פראַקטישן, קערפערליכן לעבן. דער אַלטער רבי ערקלערט אין תניא, אַז אַפילו ווען אייגער זאָל, למשל, זיך דערגרונטעווען און דערטראַכטן צו די טיפסטע סודות און השגות וואָס ליגן אין דער מצוה פון אתרוג — וועט ער נאָך אַלץ ניט האָבן מקיים געווען די מצוה, ביז וואַנען ער וועט ניט נעמען אין זיין קערפערליכער האַנט ממש'דיקע פרוכט פון אַן אתרוג-בוים.

אָט-דער דאָזיגער, פראַקטישער טייל איז דער עיקר'דיגער.

אין אונזער דור און ספעציעל דאָ אין לאַנד שטויסן מיר זיך אָפט אָן אין דער דערשיינונג, אַז אַזוי לאַנג ווי עס רעדט זיך טעאָרעטיש, עס רעדט זיך אַרום דער זאַך, קען יעדער איינער באַשטיין. יעדער איינער קען מסכים זיין אַז מען דאַרף זיין „פרום און גוט", יעדער איינער קען באַשטיין אַז תורה און מצוות, „רעלידזשאָן" — ווי מען רופט עס דאָ אין לאַנד — איז אַ שיינע, פיינע זאַך. ניטאָ מער אין אונזער צייט און דאָ אין לאַנד די אַלטע, איינגעבאַקענע אפיקורסים פון מיט אַ דור-צוויי צוריק, וועלכע זאָלען דערויף אויך ניט קענען באַשטיין.

פעלדער יאָ — הינער ניט

די שוועריקייט הויבט זיך אָבער אָן ערשט דאָן, ווען מען קומט מיט אַ פראַקטישער פאָדערונג צו דעם מאָן אָדער פרוי אַליין, וועלכע מען זאָגט אַז דאָס מיינט מען טאַקע דעם מענטשן אַליין, אַז ער דארף אַליין טאָן די אָדער יענע זאַך — דאָס איז אַ סך, אַ סך שווערער דורכצופירן און פו-על'ן.

עס ווערט דערציילט אַ מעשה פון די ערשטע יאָהרן נאָך דער באָלשעוויסטישער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, ווען מען האָט איינגעפירט די „קאָלכאָזן" א. א. וו. איז אַמאָל אַ קאָמיסאַר פון דער קאָמוניסטישער פאַרטיי געקומען און האָט געוואָלט נאָכפאָרשן ווי וויים די נייע „תורה" איז שוין אַריינגעקראָכן אין די קעפּ פון די „מוזשיקעס" (פויערן). האָט ער גענפרעגט ביי איינעם אַזאַ פויער: ווען דו וואָלסט געהאַט פופציג דיסאַטין לאַנד — וואָס וואָלסטו געטאָן דערמיט? — ענטפערט דער מוזשיק, וועלכער האָט שוין געהאַט באַקומען זיינע לעקציעס: „איך וואָלט דאָס אַלץ אַוועקגעגעבן אין קאָלכאָז". פרעגט אים דער קאָמיסאַר ווייטער: „און אויב דו וואָלסט געהאַט 500 בהמות, וואָס וואָלסטו געטאָן"? — „אַוועקגעגעבן אין קאָלכאָז" — איז ווייטער דער ענטפער. „און אַ סטאָדע פון 1000 שעפסן?" — „אין קאָלכאָז!" צופרידן פון די פאַטריאָטישע ענטפערס פרעגט אים ווייטער דער קאָמיסאַר: „און וואָס וואָלסטו געטאָן ווען דו האָסט 10 הינער?" — „דאָס" — ענטפערט דער מוזשיק — „וואָלט איך שוין פאַר קיין אופן ניט אַוועקגעגעבן". וואונדערט זיך דער קאָמיסאַר און פרעגט: „סטייטש, 50 דיסאַטין פעלד, 500 בהמות, 1000 שאָף — אַלעס וואָלסטו אַוועקגעגעבן, און 10 הינדלאך ניט, פאַרוואָס?!" „ווייל אָט די 10 הינער" — ענטפערט דער מוזשיק — „פאַרמאָג איך טאַקע!"...

דער דאָזיגער מוזשיק אין דעם דערמאָנטן משל דריקט אויס די מענטשליכע נאַטור. און עס איז, אויף צו נוצען זיך מיט דער שפראַך פון דעם דערמאָנטן משל, אָט-דוקא ווען מען דאָזיגע „10 הינער" וואָס מיר ווילן זיך אָפּשטעלן אין די דאָזיגע אַרטיקלען. וואָרום סוף סוף — רייד'ענדיק ווייטער אין דער זעלבער שפראַך — איז אַפילו אַ גרויסער פריצישער גוט צוזאָמענגעשטעלט פון פיל מאָל אַזעלכע „10 הינדלאך", פונקט אַזוי ווי אַ גרויסער וואַלד איז סוף סוף צוזאַמענגעשטעלט פון אַ סך בוימער און בוימעלעך.

די איינרעדענישן

עס איז אַ באַוואוסטער כלל אין פסי־כאָלאָגיע אַז אויב מען דערגרונטעוועט דעם אמת'ן באַהאַלטענעם וואָרצל פון אַ געווי־סער קראַנקהייט אָדער איינרייַדעניש — איז דאָס גופא גאָר אַ וויכטיגער טייל פון דער היילונג. מיר וועלן זיך דעריבער באַמיען קורץ צו דערגייַן די אמת'ע סיבות פון פיל פון די דערשיינונגען אין פּראַקטישן לעבן, וועגן וועלכע מיר וועלן זיך אין די דאָ־זיגע אַרטיקלען אָפּשטעלן.

דאָכט זיך אַז איינע פון די הויפּט וואָרצ־לען ליגט ניט אין דעם פאַקט וואָס מענטשן זיינען באמת פאַרדאָרבן און ווילן זיך פירן ניט ווי מען דאַרף, און אַפילו ניט אין דעם וואָס זיי גיבן נאָך דעם יצר הרע צו טאָן אַ זאַך וואָס איז געגען דער תורה, נאָר אין דעם, וואָס עס דאָכט זיך אויס אַז מען מוז זיין „אין סטייל", וואָס מען האָט מורא אַז „מען" וועט זאָגן אַז דער אָדער יענער מענטש איז „אָלד־פעשאָנד", איז אַ „פאַנאַטיק" א. ד. גל. כאָטש אין אַ סך פאַלען קען מען אויף דעם דאָזיגן מיס־טעריעזן „מען" ניט אָנווייזן, ניט זאָגן ווער דאָס איז — צי איז דאָס די פאָרטאָריקער שכנ׳טע אָדער — להבדיל — די איסט־סיידער יאָכנע וועלכע קען איר נאָמען ניט אונטערשרייבן — און אַ סך מאָל עקזיס־טירט דער דאָזיגער „מען" בכלל ניט אויסער אין דער פאַנטאַזיע. און צוליב אַזאַ באַ־האַלטענער מורא פאַר אַ ספק־עקזיסטירענ־דען געשפענסט, פאַרבויגט מען אָפט אויף ענינים וועלכע זיינען פון די עיקרים פון תורה.

און אויב דאָס איז אמת לגבי אַלע ענינים, איז דאָס באַזונדערס ריכטיג לגבי דעם ענין וועלכן מיר ווילן באַהאַנדלען: דעם ענין פון צניעות.

לייענענדיג דעם דאָזיגן וואָרט וועלן אפ־שר פיל פון די לעזערינס גלייך פאַרקרימען די נאָז: ווי גייט מען דאָס שרייבן עפענט־ליך וועגן אַזעלכע זאַכן? זאָל מען זיך אָבער גלייך ביי אָט־דעם ערשטן קרים מיט׳ן נאָז פרעגן: פאַרוואָס באמת „קוועטשט" עס בעת מען הויבט אָן וועגן דער דאָזיגער טעמע צו ריידן? צי דען גייען ניט אין דער הייַנטיגער צייט אַריין כמעט אין יע־דער שטוב ענגלישע — און ליידער אויך „אידישע" צייטונגען און זשורנאַלן וועלכע ריידן וועגן אַלערליי זאַכן וועלכע זיינען באמת „ניט שיק"? פאַרוואָס זשע פונקט ווען מען קומט ריידן וועגן אַזאַ גרויסן ענין ווי צניעות, ווערט מען פלוצים אַ „פיינער מענטש"?

דער ענטפער איז — אין אַ סך פאַלן — אַזוי ווי דער ענטפער פון יענעם מוזשיק, להבדיל, וויל דאָס רירט מען אָן יענעם אַליין.

צניעות אונזער קריין

וועגן דער גרויסקייט און וויכטיגקייט פון צניעות איז ניט נויטיג לאַנג צו ריידן, ווארום, ווי מיר האָבן פריער באַמערקט, איז אַזוי לאַנג ווי מען רעדט אַלגעמיין, קען יעדערער באַשטיין. צניעות און בייַ־שנות איז איינע פון די קרוינען פון אידן בכלל, „ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים", אידישע צניעות האָט אַפילו ביי בלעם הרשע ניטווילענדיקערהייט אַרויסגערופן די באַרימטע לויב ווערטער: „מה טובו אהליך יעקב". און פון דער צווייטער זייט שטייט אין דער תורה אויף קיין עבירה ניט אַזאַ שווערער וואָרט: „ושב מאחריך" ווי עס שטייט ביי „ולא יראה בך ערות דבר".

ווען נאָך ווי אין דער הייַנטיגער צייט — און ספעציעל דאָ אין אַמעריקע — זעהט מען באַשיינפערליך מיט די אויגן די שוידערליכע רעזולטאַטן וואָס דאָס פאַר־לאָזן פון צניעות האָט מיטגעבראַכט. יעדען טאָג ממש ברענגען די צייטונגען ידיעות וועגן שרעקליכע פאַסירונגען, און אין אַ סך טיילן פון שטעט איז אַ מורא דורכ־צוגיין אין גאַס — און דאָס אַלץ, ווי אַלע זיינען מודה — צוליב דעם וואָס די „מאָדערנע" עפענטליכקייט האָט פאַרלאָזן די וועגן פון צניעות.

און אַז אידישע פרויען און טעכטער — מכל שכן די וועלכע גלויבן אין תורה און זיינען מקיים מצוות — זאָלען אויך האָבן אַ חלק דערין? צי קען מען דאָס פאַרשטיין?

די גוסטע מורא פאר זיין אַלטמאָדיש

ווי מיר האָבן פריער זיך באַמיט צו ערקלערן, קענען, ווילן און טאָרן מיר ניט

גלויבן אַז די אַלע אידישע פרויען וועלכע זיינען זיך „מקיל" זומער אין זייער צני־עות׳דיגער קלײדונג, זיינען טאַקע ח״ו באמת אוממאָראַליש. פֿאַרקערט, עס איז זיכער אַז אַ גאָר גרויסער טייל פרויען און מיידלאך קומט עס גאָר אָן שוועך, עס קאָסט זיי אַ גרויסע אָנשטרענגונג, עס איז פֿאַר זיי אַ געוויסער קרבן, צו גיין אָנגעטאָן ניט־צניעות׳דיק, ווארום צניעות איז דאָך אַן איינגעבוירענע אידישע אייגענשאַפֿט. נאָר וואָס דען? מען טוט עס צוליב דעם וואָס עס דאַכט זיך אויס אַז אויב ניט וועט מען זיין „אַלטמאָדיש", אויב ניט וועט מען איר ח״ו חושד זיין אַז זי איז „עקסטרעם".

און, ווי אויבן דערמאָנט, לאָמיר זיך פון איין זייט איבערטראַכטן: ווער איז דאָס דער „מען" פֿאַר וועמען מ׳שרעקט זיך, און פון דער צווייטער זייט: וואָס פֿאַר אַ שיינעם דימענט וואַרפט מען דאָ אַוועק צוליב אַ פּוסטער מורא? אין וואָס פֿאַר אַן אָפּגרונט וואַרפט מען זיך אַריין, צוליב — צוליב וואָס?

מען וועט ווערן אויס „פערד"...

עס איז דאָך ממש ווי אין דער באַוואוסטער מעשה מיט די צוויי אינגלאך וואָס האָבן זיך געשפּילט אין פערד אין בעל־עגלה. וועמען זיי האָבן זיך געהאַט אָפּגעשפּילט אַ געוויסע צייט נעמט דער אינגל דער „בעל עגלה" און בינדט צו זיין חבר, דעם „פערד" צו אַ בוים, און — פֿאַרגעסט צוריקצוקומען. שטייט דער אינגל אַ צוגעבונדענער און ווײנט. גייט דורך אַ מענטש און פרעגט אים פֿאַרוואָס ער ווײנט. דערציילט ער אים די מעשה, אַז ער מיט זיין חבר האָבן זיך געשפּילט און ער איז דער „פערד", און דער „בעל־עגלה" האָט פֿאַרגעסן צו קומען נאָך אים. פרעגט אים דער מענטש פֿאַרוואָס ער בינדט זיך ניט אָפּ און גייט אַהיים, ענטפֿערט דער אינגל מיט אַ געוויין: דאָן וועל איך דאָך זיין אויס פערד...

וואַרום אין תוך געמומען אין די מורא פֿאַר „דער גאָס" ניט מעהר ווי אַ מורא אַז מען וועט ווערן „אויס פערד". אויסער דעם וואָס, אַפילו ווען עס וואָלט געווען אַזאַ מורא, זאָגט אונז דאָך דער סאַמע ערש־טער אָנהויב פון „שולחן ערוך": „ולא יבוש מפני המלעיגים עליו" (מען זאָל זיך ניט שעמען פון די וועלכע לאַכען אָפּ) — איז אָבער אין דער אמת׳ן אַזאַ מורא גאָר נישטאָ. ספעציעל דאָ אין אַמעריקע — וועט מען קוקן בלויז מיט דרך־ארץ אויף אַ אידישער פרוי וועלכע גייט אָנגעטאָן און פירט זיך בצניעות — אָפּלאַכן קענען העכסטענס נאָר מענטשן וואָס אין יעדער אַנדערער זאַך וואָלט מען זיך געשעמט צו הערן פון זיי אַ דעה.

צניעות היינט, דא און — אין זומער...

די תורה איז געווען אמת אין אַלע צייטן, און צניעות׳דיג האָט מען זיך גע־דאַרפט פירן אין אַלע צייטן, סיי זומער סיי ווינטער. כל שכן היינט, ווען דער אומ־צניעות׳דיגער מאָדערניזם האָט אַזוי מיאוס באַנקראָטירט, האָט באַוויזן דער גאַנצער, אפילו ניט־אידישער וועלט זיינע שוידער־ליכע רעזולטאַטן — דאַרף די אידישע פרוי ניט נאָר זיך ניט שעמען, נאָר דוקא שטאָלצירן מיט איר צניעות׳דיגן לבוש, מיט גיין אין אַ שייטל, מיט גיין מיט אַרבל און זאָקן ווי אַ אידישע טאָכטער דאַרף גיין, סיי ווינטער און סיי זומער; סיי אין שטאָט און סיי אין די דאַטשע־פּלעצער.

זאָל מען זיך נאָר האַלטן פאַר די אויגן וואָס פאַר אַ גרויסע זאַך מען טוט אויב מען איז דאָס מקיים, און וואָס מען וועט אָן אויב ח״ו ניט.

„מקרבן לתורה"

איידער מיר וועלן שליסען אונזערע רייד, וועט אפשר ניט זיין איבעריג צו דערמאָנען נאָך איין פונקט — וואַרום אויך דאָס איז אַ טענה וואָס מען הערט טיילמאָל: אַ איד דאַרף אַוודאי טאָן וואָס ער קען אויף מקרב זיין אידן צו תורה און אידישקייט. אוודאי דאַרף מען זיין, אַזוי ווי אונזערע חכמים זאָגן אונז אָן — „אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" — אָבער ווי ריכטיג באַמערקט דער ״בי שליט״א ביי יעדער געלעגענהייט, וואָס עס שטייט בפירוש, אַז מען דאַרף די מענטשן דערנענטערן צו תורה און ניט ח״ו פֿאַרקערט — די תורה צו זיי! סיי ע״פ דין און סיי לויט ווי פראַקטיק

(פֿאַרזעצונג אויף זייט כ״ב)

חב"ד-פרויען אין אוסטראליע

• מרת ש. פלטיאל

עס איז אַ פריוועלעגיע און אַ פאַרגע־ניגן צו איבערגעבן אַ פערזענלעכן גרוס פון די שוועסטער־אַרגאַניזאַציעס פון חב"ד־פרויען אין אוסטראַליע, און אַ קורצן אי־בערבליק פון זייער טעטיקייט אין דעם געזעלשאַפטליכן אידישן לעבן.

דער מרכז פון חב"ד־חסידים אין אוס־טראליע געפינט זיך אין מעלבורן, די שטאָט וועלכע מען רופט דאָרט „ירושלים דאוס־טראליע".

דער רוח פון חב"ד האָט אָנגעהויבן צו שפילן אַ באַדייטענדע ראָלע אין דער מעל־בורנער אידישער קהילה מיט קנאַפּע צען יאָר צוריק, וועו אַ קליינע גרופּע פון ליובאַוויטשער חסידים אין אָנגעקומען פון אייראָפּע און זיך באַזעצט אין דער לאַנד.

אונטער דער אָנפירונג און הדרכה פון דעם פריערדיקן רבי'ן נ"ע און שפּעטער פון כ"ק אדמו"ר שליט"א, האָט זיך דער גייסט פון ליובאַוויטש, און מיט דעם, דער גייסט פון תורה, פאַרשפּרייט און געשטאַרקט. אין אַ גאָר קורצע צייט זיינען דערגרייכט געוואָרן וואונדערבאַרע רעזולטאַטן, וועלכע זיינען אָנגערקענט און געאַכטעט אין אַלע קרייזן פון אידישן מעלבורן ווי אויך אין אַנדערע שטעט פון אוסטראליע.

ביים היינטיקן טאָג באַקומען איבער 400 קינדער — כ"י — זייער חנוך אין חב"ד־אינסטיטוציעס. עס זיינען אויפגעשטעלט געוואָרן אַ ישיבה, טאָג־שולע און קינדער־גאָרטן, אַ תלמוד תורה, און אָוונט־שעורים פאַר עלטערע בחורים און אוניווערזיטעט־סטודענטן. איבער 200 — כ"י — אינג־לעך געניסן פון דעם לימוד אין דעם נייעם ישיבה־בנין, וועלכער אָנטהאַלט אויך אַ שיינעם בית מדרש.

די מיידל־שולע „בית רבקה", וועלכע איז געגרינדעט געוואָרן מיט עטליכע יאָר שפּע־טער, האָט אויך באַוויזן וואונדערבאַרע דער־גרייכונגען פאַר גאָר אַ קורצער צייט. די שולע באַשטייט פון אַ קינדער־גאָרטן און 5 קלאַסן און מיט יעדן יאָר, קומט צו נאָך אַ קלאַס. עס זיינען שוין דאָ ב"ה ביי 150 תלמידות, כ"י, און די „בית רבקה" האַלט אין איין וואָקסן, אָן ע"ה.

ביידע לערן־אָנשטאַלטן זיינען אָנערקענט פון דער רעגירונג, און דער סטאַנדאַרט אין לערנען איז הויך, סיי אין למודי קדש און סיי, להבדיל, אין למודי חול.

אין דעם שיינעם הויף פון דער ישיבה בויט מען יעצט אַ נייע צוויי־שטאָקיקע מאָדערנע געבידע, און נאָך אַ נייער בנין ווערט געקויפט פאַר דער „בית רבקה". ביידע בנינים ווערן צוגעגרייט צום נייעם שנת הלמודים.

אין דעם אויפבוי פון די צוויי גרויסע לערן־אַנשטאַלטן, וועלכע זיינען די ערשטע אין זייער מין אויף דעם אוסטראליער קאָנ־טינענט האָבן די פרויען געשפּילט גאָר אַ גרויסע ראָלע.

די „נשי ובנות חב"ד" אין אוסטראליע, האָט אָנגעהויבן איר עקזיסטענץ מיט עט־ליכע יאָר צוריק, ביי אַ פאַרזאַמלונג פון 9 פרויען און 2 מיידלעך, וועלכע האָבן באַשלאָסן זיך צו טרעפן איין מאָל אין צוויי וואָכן. מיט דער צייט איז די צאָל פילפאַכיק געוואָקסן און היינט ב"ה איז דאָ אַ שטאַרקע אַרגאַניזאַציע פון „נשי חב"ד" מיט איבער 60 איבערגעבענע חברות, כ"ת, און די צאָל האַלט אין איין פאַרגרעסערן זיך.

אייגער פון די באָסעס פאר מיידלעך צו דער סוכות־פייערונג

די נשי חב"ד" טרעפן זיך אָפט און זייער פאַרזאַמלונג באַשטייט בעיקר פון אַ רעדנער (מערסטנס אַ פּראָמינענטן רב), וועלכער רעדט אויף פאַרשידענע אידישע טעמעס וועלכע אינטערעסירן רעליגיעזע פרויען. עטלעכע מאָל אין יאָר האַלטן זיי גרויסע פאַרזאַמלונגען מיטן אָנטייל פון פיל פרויען פון אַלע אידישע שיכטן, צום ביישפיל: פּורים, י"ט כסלו א. ד. גל.

די פּראָגראַם פון די „נשי חב"ד" איז, אויב מען קען זיך אַזוי אויסדריקן, אינגאַנצן אַ רוחניות'דיגע. זייענדיג פאַראינטערעסירט אין לערנען וועגן תורה־יידישקייט און דער פרוי'ס ראָלע אין דער יידישער היים, באַמיען זיי זיך צו ברענגען אין זייערע רייען אויך פרויען, וועלכע האָבן ניט געהאַט קיין געלעגנהייט וועגן דעם צו לערנען און דאָס צו פּראַקטיצירן, און אין דעם, מיט דעם אויבערשטנ'ס הילף, זיינען זייערע אָנשטרענגונגען געבענטשט מיט שיינע רעזולטאַטן.

חוץ די „נשי חב"ד" זיינען פאַראַן אין מעלבורן נאָך צוויי זייער וויכטיגע פרוי־ען־אָרגאַניזאַציעס, אין וועלכע די רוחניות'דיקער ציל איז נאָר אַ טייל פון דער גאַנצער פּראָגראַם. איך מיין דער ישיבה'ס ליידיס אָקזילערי און די „בית רבקה" עלטערן־און־לערער פאַראַנד. פיל פון די אַקטיוע פרויען אַרבייטן אין אַלע דריי אָרגאַניזאַציעס, און אַן אַלגעמיינער שיתוף־פּעולה עקזיסטירט צווישן זיי, אַזוי אַרום איז יעדע איינע פון זיי באַזונדערס ער־פאָלגרייך.

דער וויכטיגסטער טייל פון דער פּראָגראַם פון די לעצטע צוויי אָרגאַניזאַציעס איז צו העלפן די חנוך־אָנשטאַלטן דורך שאַפן געלט, און פאַרשפרייטן דעם נאָמען פון תורה־חנוך וואָס די אַנשטאַלטן גיבן.

ביים היינטיגן טאָג האָבן די פרויען געעפנט 3 מאָגאַזינען (סטאָרס), פון נייע און געניצטע זאַכן, וועלכע זיי קלייבן פון אידישע פאַבריקאַנטן און בעלי־בתים. די הכנסה גייט אויף פאַרגרעסערן און פאַרבעסערן די ישיבה און בית רבקה.

דאָס איז אָבער ניט דער איינציגער אופן מיט וועלכן די פרויען לייזן די פינאַנציעלע פּראָבלעמען. מען האָט איינגעפירט זייער שיינע „מנהגים", צום ביישפיל: אַ קינד'ס געבורטסטאָג וועט געפייערט אין דער ישיבה אָדער „בית רבקה". איבער הונדערט קינדער וועלן געלאָדן, און די בעסטע פאַרווייילונג וועט פאַר זיי צוגעגרייט. יעדער קינד ברענגט אַ מתנה, און די בייש־טייערונגען גייען אַריין אין דער קאַסע. אַ סך „לינען" און „שאוער" פאַרטיס וועלן איינגעאָרדנט, און די הכנסה פון די מתנות גייט צו דעם זעלבן צוועק. רעפלס און אַנדערע מיטלען — באַקאַנטע אויך אין אַמעריקע — וועלן גענוצט.

די פרויען העלפן אויך אַרויס די מענער אין זייער אַרבייט. זיי זיינען פאַראַנטוואָרט־ליך פאַר די שיינע־געדעקטע טישן אויף

חגיגות און פאַרזאַמלונגען אין דער ישיבה אָדער אין דער שולע, אַ חנוכת הבית, אַ פאַרבערענגען — י״ט כסלו, יו״ד שבט, י״ב תמוז א. א. וו. עס ווייסט שוין די גאַנצע שטאָט, אַז אויב אַ פייערונג ווערט אַראַנזשירט ביי „די ליובאַוויטשער״ וועט עס זיין שיין און געשמאַק.

די פרויען זיינען אויך זייער טעטיק אין זייער אַרויסהעלפן די „צא״ח״ און די „בנות חב״ד״ מיטן אייגאַרדענען די זומער־קעמפּס. דעם זומער האָבן זיך באַטייליגט, בלי ע״ה, 100 אינגלעך און 55 מיידלעך, כ״י, אין די „גן ישראל״ זומער־קעמפּס.

יעדן חוה״מ סוכות ווערט אַראַנזשירט אַ „סוכות פאַרטי״, אין אַ גיגאַנטישער סוכה וועלכע ווערט פאַר דעם צווועק אויפגעשטעלט אין הויף פון דער ישיבה. דעם לעצטן חג הסוכות האָבן זיך באַטייליגט אַרום 700 קינדער, כ״י.

דער אָנהויב פון די חב״ד־פרויען אַרגאַניזאַציעס אין מעלבורן, וואו פיל פאַרשידענאַרטיגע פרויען־אַרגאַניזאַציעס האָבן שוין לאַנג עקזיסטירט, איז געווען זייער שוער. מען זעט אָבער, אַז מיט דעם אויבערשטנ׳ס הילף און מיט דעם רבי׳נס שליט״א הדרכה, האָבן זיי מצליח געווען, ויהי רצון גם לעתיד.

אָט דער דין־וחשבון פון דעם וואוקס פון די נשי חב״ד, אין אַ לאַנד וואו תורה־יידישקייט איז אַ פראָדוקט וועלכן ס׳איז ניט גאָר לייכט צו פאַרקויפן, באַווייזט אַז יעדער ענין שבקדושה קען דורכגעפירט ווערן מיט הצלחה אין אַלע אומשטענדן. מען דאַרף נאָר האָבן אַ שטאַרקן רצון און אַן ערנסטע אָנשטרענגונג: „פתחו לי כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם״. וען מען שטרענגט זיך נאָר אָן אויף צו טאָן נאָר אַ קלייניקייט, העלפט דער אויבערשטער אַז ס׳זאָל זיין הצלחה אויך אין גאָר גרויסע אונטערנעמונגען.

לאָמיר האָפן אַז מיט דעם אויבערשטן׳ס הילף וועלן די וועגן אויף וועלכע עס טרעטן די פאַרשפרייטער פון תורה־יידישקייט דערגרייכן אַלץ ווייטער — „ימה וקדמה וצפונה ונגבה...״

א פארבריינגען

(פאַרזעצונג פון זייט ט׳)

מען הערט שוין דעם באַוואוסטן אַלטן רבי׳נס ניגון, אַ סימן אַז דער פאַרבריינגען האַלט שוין ביים ענדיגן זיך. מען פילט אַז עס איז שווער זיך צו שיידן, און זיך אויסווייקלען פון דער וואַרימקייט פון פאַרבריינגען.

דער רבי שליט״א הויבט זיך אויף און גייט אַרויס וועראַנדיג באַגלייט מיט די פריי־ליכע קלאַנגען פון דעם ניגון: „כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון״.

„מקרבן לתורה״

(פאַרזעצונג פון זייט י״ט)

האָט באַוויזן — איז אויב מען פאַרבויגט אויף אַ דין פון דער תורה מיט אַ טענה אַז מען וויל יענעם מקרב זיין דורך דעם —איז ניט נאָר וואָס על פי דין טאָר מען דאָס ניט, נאָר מען טוט אויך גאָר ניט אויף דערמיט. — פאַרקערט! מען פאַלט ביי יענעם נאָך אַראָפּ, און ממילא פאַלט ביי יענעם אַראָפּ אויך די זאַך צו וועלכער מען וויל אים דערנענטערן.

און אויב דאָס איז אַזוי ביי אַלע מצוות איז עס מכל שכן ביי צניעות. אַ אידישע פרוי וועלכע גייט — אויך אין מיטן זומער — אָנגעטאָן ווי אַ אידישע טאָכטער, וועלכע גייט ניט אין אַזעלכע פלעצער וואו אַ אידישע טאָכטער דאַרף ניט גיין (בי־טשעס, א. א. וו.) וועט סוף כל סוף אַרויס־רופן מער דרך ארץ פאַר אידישקייט, און וועט אויך סוף כל סוף גיכער מקרב זיין אנדערע צו אידישקייט, אַלס איינע וואָס פירט זיך אַנדערש.

איצט, וען עס קומט דער זומער, איז די צייט דורכצופירן — יעדע איינע אין איר קרייז און ביי זיך אַליין — אַ „קאַמפּעיין״ פאַר אידישער צניעות, און מען וועט זיך אַליין וואונדערן ווי, פון איין זייט, וועט דער געשפּענסט פון דער „גאָס״ זיך אַרויסווייזן אַלס גישטיג — און — פון דער אַנדער זייט — וועלן די רייד אויב זיי וועלן נאָר זיין „יוצאים מן הלב״ און באַגלייט פון מעשים, אויך זיין „נכנסים אל הלב״.

באריכט פון דריטער אלגעמיינער צוזאמענקונפט פון יאהר התשי"ט

לכבוד דעם 9-טן יום החלולא פון כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע, וועלכער איז פאָרגעקומען דינסטאָג י"ח שבט, אין דעם „בני יעקב" האָל, ברוקלין, נ. י.

חברות פון אלע סניפים אין ניו־יארק, ווי אויך פריינד קומען זיך צוזאמען צו הערן דעם רבין'ס שליט"א שיחת־קדש ספעציעל געווידמעט צו „נשי ובנות חב"ד", בעת דער התועדות יו"ד שבט.

די שיחה ווערט איבערגעגעבן דורך הרב הנכבד ר' מענדל טענענבוים פון דער צענטראלער ליובא־ויטשער ישיבה אין ברוקלין (אויסצוגן פון שיחה אויף זייט 5).

די אנדערע טיילן פון פראגראם ווערן מיט גרויס הצלחה דורכגעפירט דורך די סניפים פון „נשי חב"ד" פון בראנזוויל און קראונהייטס, וועמענס פרעזידענטינס זיינען הרבניות מ. ר. גראנער און ח. ש. גראדעצקי.

די טשערלי־די פון אָוונט איז די ווייס־פרעזידענטין פון סניף קראונהייטס, הרבנית טעלעשעווסקי. אין איר עפענונגס־רעדע שטעלט זי זיך אָפּ אויף דעם מאמענט אין פרשת שירה, וואו מרים הנביאה גייט ארויס מיט טענץ און געזאנג מיט אלע פרויען און זאגט צו זיי: „שירו לד' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים" — זינגט פרויען און לויבט השי"ת פאר דער נס וואס ער האט געטאן; דעם מצרישן רייטער און פערד האט ער דערטרונקען אין ים...

פרעגט זיך די פראגע, פארוואס האט מרים, פון דער גאנצער שירה, אויסגעקליבן דער פסוק וואס רעדט וועגן רייטער און פערד? און ווידער, אויב דער מצרי האט געזינדיגט, פארוואס האט מען די פערד אויך באשטראפט?

די תשובה דערויף, און אויך דער מוסר השכל דערפון זיינען, אז דער וואס איז א גורם צו א זאך, כאָטש ער האט דירעקט די זאך נישט געטאן, איז ער אבער פאראנטוואָרטליך פאר די רעזולטאטן וי דער בעל־דבר אליין. דער מצרי וואס האט דירעקט שלעכטס געטאן און די פערד וואס האבן אים געדינט אלס הילף, זיינען אין דער זעלבער מאס באשטראפט געווארן.

מיר פרויען — האט זי פארענדיגט — וואס קענען נישט אלץ מצוות מעשיות דירעקט מקיים זיין, קענען מיר אבער זיין גוטע מיטהעלפער צו אונ־זערע מענער און משפחות אין לימוד התורה און קיום המצוות.

הרבנית גראדעצקי האט באגריסט דעם עולם אין איר נאמען און אויך אין דעם נאמען פון הרבנית גראנער וועלכע האט ליידער קיין מעג־ליכקייט ניט געהאט צו זיין אנוועזענד ביי דעם אָוונט. (באריכט פון איהרע לאנג־יאהריגע טעטיג־קייטן אויף זייט כ"ה).

אזוי וי די מעשים טובים פון צדיקים זיינען זייער אָנדענק, האָט הרבנית גראדעצקי געבראכט עטליכע ביישפילן פון דער פארצווייגטער הייליגער ארבעט מיט וועלכער דער רבי, דער בעל ההלולא, האט אָנגעפירט אין רוסלאנד. די באוואוסטע מסירות נפש־דיגע אויפפירונג פון די צאלרייכע חסידים וואס זיינען דארט פארבליבן נאך דעם רבין'ס פאר־לאָזן דאס לאנד — האט זי געזאגט — וואפט א ליכט אויף דער פעסטן שטעל אין אידישקייט און דעם גרויסן בטחון, וואס דער רבי האט אין זיי, אריינגעפלאנצט.

זי האט זיך אויך אפגעשטעלט אויף אַ געוויסן פאל וואס איז פארבונדן מיט אמונת צדיקים און וואס לערנט אונז וי הייליג מען זאל האלטן אַ וואָרט פון א צדיק. געשלאָסן האָט זי מיט דעם דערמוטיגן די פרויען פארצוזעצן די הייליגע שלי־חות וואס דער רבי שליט"א אנפארטרויט זיי.

אַ ספעציעלע דערהויבענקייט אין שטימונג האָבן געשאפן די פרקי־חזנות וואס דער באוואוסטער חזן מ. טעלעשעווסקי האט אזוי פיין דורכגעפירט.

באריכט פון פערטן אלגעמיינעם צוואמענקונפט

די פורים פייערונג וועלכע איז פאָרגעקומען זונטאג, כ"ו אדר ב', אין דעם גרויסן זאל פון פאבליק סקול נומער 167, ברוקלין, נ. י.

בנות חב"ד מיט זייער פרעזידענטין הרבנית א. גאלדמאן, זיינען געווען די וואס האבן צוגעגרייט די זייער געלונגענע פראגראם וועלכע האט נאכגעפאָלגט דאס איבערגעבן פון דעם רבין'ס שליט"א שיחת־קודש, געווידמעט צו נשי ובנות חב"ד ביים פורים פארבריינגען.

הרב החשוב ר' שלום גארדאן פון נוארק, נ. ז., האט די שיחה איבערגעגעבן, אזוי ווי ס'איז געווען קורץ פאר דעם יום־טוב פסח, זיינען די דיני פסח געווען מעניגי דיומא וואס ער האט געפונען פאר נויטיג צו דערמאנען.

די פרעזידענטין, הרבנית א. גאלדמאן, האט צוערשט באגריסט דעם עולם און ספעציעל באדאנקט די דאָזיגע חברות פון „בנות" וואס האבן פיל מי אריינגעלייגט אין דער צוגרייטונג פון פראגראם, דאן האט זי זיך אָפגעשטעלט אויף דעם שטארקן קשר צווישן די צוויי גאולות פון פורים און פסח. זי האָט ספעציעל באטאנט די גרויסע ראָלע וואס די אידישע פרוי האט געשפילט ביים דערנעהענטערן די גאולות: דורך פארהיטן די הייליגקייט פון דעם אידישן משפחה־לעבן, האָט די אידישע פרוי איגנאָרירט די גזרות פון פרעה. גזרות המן וועלן מבוטל דורך אסתר המלכה, וואס שטעלט אין סכנה איר אייגענעם לעבן און גליק, אויף צו ראטעווען איר פאָלק.

געשלאָסען האָט זי מיט דעם וואונטש אז „בנות־חב"ד" זאלן מיט שטאָלץ וויטער ציען די קייט פון „גבורה" פון אונזערע מוטערס.

אַ פרטיות־דיגען געווס פון דער פארצווייגטער ארבייט פון „נשי ובנות חב"ד" אין אוסטראלי' האָט אונז באריכטעט דער עהרן־גאסט פון אָוונט, מרת קלובגאנט, וועלכע איז אהער געקומען צו דער חתונה פון איהרע קינדער.

די חברה אסתר קאצנעלבויגן פון סיניאָר בנות חב"ד, האט זיך זייער אויסגעצייכענט ביים אָנפירן מיט'ן אָוונט און אויך אין איר עפענונגס־רעדע.

זייער אמוזירענד זיינען געווען די טענץ, מיט וועלכע ר. מייזא האָט אָנגעפירט, און די פאָר־שטעלונג „די 7 גאלדען באטענס", מיט וועלכע רחל סענדוויז האָט דירעקטירט.

דעם באריכט פון די טעטיגקייטן פון די דזשוניאָר „בנות חב"ד", האָט איבערגעגעבן די חברה מרים בוטמאן.

„צאתכם לשלום"

זונטאג ד' ניסן, איז צוריקגעפארן קיין אויסטראליע מרת קלאווגאָנט. אויך מרת רבקה בעגון, צוזאמען מיט איר מאן, הרב צ"א בעגון, האָבן דעם זעלבן טאג פארלאזן ניו־יורק אויף זייער וועג קיין בראזיל, אין שליחות פון רבי'ן שליט"א.

צו דער געלעגענהייט האט די קאונסיל־עקזעקוטיוו אייגעארדענט לכבודם אַ „צאתכם־לשלום" פארטי, מוצש"ק ג' ניסן.

אַ גרויסער עולם, בלי עין הרע, האט זיך באטייליגט אין דעם שיינעם אוונט און זייער הנאה געהאט פון דער וואַרימע אויפנאמע פון מרת יהודית בוטמאן, אין וועמענס הויז דער „צאתכם־לשלום" איז פארגעקומען.

מרת ר. אלעניק, נאָענטער פרייַנד פון מרת בעגון, איז געווען טשערליידי פון אָוונט. דער גאסט־רעדנער איז געווען העסקן החשוב הרב ר' יוסף וויינבערג. אין נאָמען פון קאונסיל האָט געהאלטן אַ רעדע מרת ט. גוראַרי, און פראדל שם טוב פון בנות־חב"ד האט געזאָגט אַ פאָר אפשיידס־ווערטער אין נאָמען פון אירע חברות. דער פיינער אָוונט איז געשלאָסען געוואָרען מיט די וואַרימע רייד און דער געזעגענען זיך פון די שלוחים מיט'ן עולם.

פאר דער פארשטארקונג פון שמירת שבת

● הרבנית מנוחה רחל גראנער

מיר גיבען דאָ איבער דעם באריכט פון די לאנג יאהריגע טעטיגקייטן און דערגרייכונגען פון דער חשובע פרוי און כלל טוערין הרבנית מ. ר. גראנער, כדי אידישע פרויען פון אנדערע ערטער זאָלן זיין ערמוטיגט צו ארבייטן פאר דער פארשטארקונג פון שמירת־שבת. אַ באריכט פון די פונקציעס פון דער „שבת קאמיטי", וואָס פירט אָן מיט כסדר־דיגע „מסבות שבת", אין קראון הייטס, ברוקלין, איז געגעבען געוואָרען אין פאַריגן נומער.

ר ע ד א ק צ י ע

וועגען דער גרויסקייט פון שמירת שבת, זאגען אונז אונזערע חכמים זכרונם לברכה, אז ווען אידען וואלטען אַפהיטען איין שבת וויי די הלכה פאדערט, וואלט משיח באלד געקומען און זיי אויסגעלייזט פון גלות.

וואס די דאָזיגע מעלה איז אַ צוגאב צו דער מצוה פון שמירת שבת אלס אייניע פון די תרי״ג מצות, דורך וועלכער עס ווערט אויך באטאנט און וויידערהאלט דער גלויבען אין דעם אויבערשטען אלס דער באשאפער פון דער וועלט אין זעקס טעג, און ממילא אויך, אז דער אויבערשטער איז דער מנהיג העולם (אַנפירער פון דער וועלט).

די אויבענדערמאנטע מעלה פון שמירת שבת, וועלכע דריקט זיך אויס מיט איר פארבונדענקייט מיט דער אויסלייזונג פון די אידען פון גלות, באצייכענט נאָכמער איר שטארקען שייכות צו אלע אידען, און דעריבער אויך די גרעסערע פאראנטוואָרטלעכקייט פון איין אידען צום צווייטען אין דער דאזיגער מצוה, וואָרום יעדער אידּ, מאן אדער פרוי, איז דאך אַ טייל פון דעם גאנצען אידישער פאלק, וועלכער דארף אויסגעלייזט ווערען פון גלות.

און דערפאר, אויב אין אלע אנדערע מצות איז דאָ די מצוה פון הוכיח תוכיח את עמיתך (מ׳דארף טאָן אין פארבעסערען די אויפפירונג פון אַ אידען אין תורה און מצות), איז דאס נאָך מער דאָ בא דער מצוה פון שמירת שבת.

אין ליכט פון דעם אלעם, איז אויך פארשטאנדיק די גרויסע מי און ענרגיע וועלכע ווערט אריינגעלייגט אויף צו פארשטארקען די מצוה פון שמירת שבת וואו נאר מעגליך און בא וועמען נאר מעגליך.

אין דעם גייסט, און א דאנק דער אינציאטיווע פון דעם פריערדיקען ליובאוויטשער רבי׳ן כ״ק אדמו״ר ר׳ יוסף יצחק זצ״ל, וועלכער האט מעורר געווען אויף צו אנהויבען אזא פראיעקט, און צוזאמען מיט דעם געגעבען זיין ברכה אויף צו מצליח זיין אין דעם, איז מיט אייניגע יאר צוריק געשאפען געווארען אין בראנזוויל (ברוקלין) א „שמירת שבת קאָמיטע", וועלכע האָט אויף זיך גענומען די היי־ליגע און העכסט־וויכטיגע אויפגאבע, צו פארשטארקען שמירת שבת אין זייער געגענד. און ספעציעל האָט זיך די קאמיטע אפגעגעבען אויף די בפרהסיא (עפענטליכע) חילול שבת פון די קלייטען (סטארס) און דאס גלייכען. וואס איז געווען זייער אפגע־לאזען און עס האָט זיך געפאָדערט א שטארקע אונטערנעמונג אויף צו פארבעסערען דעם מצב, דורך וויערקען אויף די קרעמער (סטארקיפער) זיי זאָלען וועלען שליסען די געשעפטן דעם שבת׳דיקען טאג.

אום צו קענען האָבען א שטארקערע וויערקונג און איינפלוס אויף די קרעמער, פלעגט מען פון צייט צו צייט פאַררופען מאסמיטינגען פון די אידישע פרויען פון בראנזוויל, בא וועלכע עס פלעגט בא־טאנט ווערען די וויכטיגקייט פון שמירת שבת בכלל, און ספעציעל פון דער עפענטליכער שמירת שבת און די גרויסע מצוה און זכות וואס מ׳האט אין באטייליגען זיך אין אזא הייליגע ארבעט. און גלייכצייטיג פלעגן די פרויען אויפגעפאָדערט ווע־רען צו ווירקען אויף זייערע באקאנטע קרעמער, זיי זאלען שבת האלטען געשפארט זייערע קלייטען, ווי אויך פרייטאג פארנאכט פארשליסען פאר דעם זמן פון ליכט צינדען. מ׳פלעגט ערקלערען די פרויען אז דער צוגאנג צו דעם דארף זיין מיט איינגענעמע רייד און ווערטער, ערקלערענדיג די קרעמער וואס עס מיינט חילול שבת בפרהסיא און פון דעם צווייטען זייט — די גרויסע מצוה וואס ס׳איז דאָ ווען מען מיידט אַוועק זאך אויס. מ׳האָט זיך נישט באגענונגענט מיט איין מאהל רייַדען, נאר איין מאהל, אַ צווייטען מאהל און נאכמער. אויב נאך די אלע באמיאונגען האט מען ניט געזעהן

(פאָרזעצונג אויף זייט כ״ו)

אן עצה פאר בעל-הבית'טעס

אַ לאָקשען־ברעט אָדער אַ וועלגער־האלץ ווערן טונקעל, ווען מען נוצט זיי אַ לענגערע צייט. איר קענט זיי ווייס־מאכן, ווען איר ווענט זיי באשמירען מיט עסיג אָדער לעמאָנזאפט און לאָזן זיי ליגען אויף אַ פלאַך, ווו די זון שיינט אריין.

א גוטן אפעטיט...

"דעוויל פוד" קיק

צינדט אָן דעם אויוון.

מישט צוזאמען:

1½ קאָפּעס מעל.
1¼ קאָפּעס צוקער.
1½ קאָפּע קאקאו.
¾ טיי־לעפעלע זאלץ.
1¼ טיי־לעפעלעך באקינג סאָדע.

גיט צו:

2/3 קאָפּע שארטנינג.

גרייט אָן:

1 קאָפּע קאַפע (פארמישט 2 טיי־לעפעלעך אינסטענט־קאַפע אין אַ ביסל געקאָכטע וואסער, און דערגיסט מיט קאלטע ביז צו אַ פולע קאָפּע).
1 טיי־לעפעלע וואניל.
2 אייער.

דערגיסט פליסיגקייטן צו ביסלאך צו פארמיידען פארהארטעווטע שטיקלעך. באקט אויף 350 דעגרי, פון 35־30 מינוטן.

קיין פארבעסערונג אין דער הנהגה פון די קרעמער, פלעגט מען דאן פרובירען מיט ווארנונגען, זיי זאלען נאכקומען די פאדערונגען בהנוגע שמירת שבת.

אין צוגאב צו דעם אלגעמיינעם צוגאנג, זיינען אויך געשאפען געווארען מערערע קאמיטעס מיט דעם צוועק צו באזוכען די באטרעפענדע קרעמער מיט ווען די קאָמיטע איז געווען מער באקאנט, און דיידען מיט זיי אין נאמען פון דער אלגעמיינער קאמיטע, האפענדיג או דאס וועט האָבען אַ שטאר־קערען איינפלוס און ווירקונג.

און לויט דעם כלל: „וויניגער געדעדט און מערער געטאן", האט מען זיך ניט באגענוגענט מיט רייד אליין, נאר יעדען פרייטאג פאר נאכט נאך ליכט צינדען, פלעגן ארויסגיין אַ געוויסע צאהל פרויען, 10—15 אדער מער, ארומגיין איבער די קראמען און בעאָבאַכטען, ווען די וועלכע ווערען געשלאסן אין צייט און ווען די וועלכע ניט, ווען דאס „השגחה" אליין האט געהאט א שטארקע וויקונג אויף זיי. אויך איז דאס געווען אַ „רעקארד" אויף צו וויסען מיט ווען די קלייטען באדארף מען זיך מער אפגעבען או אויך זיי זאלען נאכקומען אונזער פארלאנג.

און מיט שטאלץ קאנען מיר זאגען, או אונזער מי און השתדלות איז ב"ה געקרוינט געווארען מיט גרויס הצלחה און ערפאלג, און די בראנז־ווילער גאס האט באקומען אן אנדער אויסזען — אַ מער שבת'דיקען אויסזען.

די דאזיגע ארבעט וועלט ביז איצט פארטגעזעצט מיט דער גאנצער וואריקייט און התלהבות ווי פון אנהויב, און אונזער תפלה און האפנונג איז או די הצלחה און ערפאלג זאל זיך אלץ מער פאר־גרעסערען ביז מ'וועט ענדליך זוכה זיין צו דעם צוואג פון אונזערע חכמים או אין זכות פון שמירת שבת וועלען אלע אידען אויסגעלייזט וועד־רען פון גלות, דורך ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו. און מיר וועלען זוכה זיין צו דעם „יום שכולו שבת".

בנות חב"ד האבן דאס וואָרט

באגריסונג פון פרעזידענטין — הרבנית א. גאלדמאן

דער מדרש דערציילט אונז אז אידן וועלן צוגעגליכן צו „קנים" (ריטלאך). וועגן יעדער שטעקעלע איז באזונדער — איז עס גרינג אינצוברעכן. אָבער אויב זיי זיינען פארבונדן צוזאמען קען מען זיי ניט ברעכן.

אזוי זיינען אידן. וועגן זיי שטייען אלע צוזאמען מיט מסירות נפש, אזוי ווי עס שטייט „אתם נצבים היום כלכם" — קען זיי קיינער ניט איינעמען. מעהר נאָך: אויב מיר שטייען אלע פאראייניגט, וועלן מיר צוגעגליכן צו אַ „כלי מחזיק ברכה", און ווי מיר זאָגן אלע טאָג ביים דאוונען „ברכנו אבינו כלנו כאחד" (בענטש אונז, אונזער פאָטער, אלע ווי איינער).

מיר, בנות חב"ד, שטייען פעסט פאראייניגט אין אונזער שטרעבונג צו פארשפרייטן אידישקייט. פארזאמעלט אונטער דעם פאָהן פון מסירות נפש, אונטער דער פיהרערשאפט און הדרכה פון אונזער רבי'ן שליט"א, איז אונז בע"ה געלונגען צו צוברעכן אַ סך שטערונגען און שווערישקייטן וועלכע זיינען עלול אַ מענטשן אראָפצופיהרן פון גלייכן וועג. מיר האָבן אריינגעבראכט ליכטיגקייט אין פיל טונקעלע היימען און אריינגעגעבן כח און מוט צו פיל פארלאָרענע נשמות.

אונזערע באמיאונגען און דערגרייכונגען זיינען ספעציעל וויכטיג ביי דער היינטיגער צייט, וועגן די אוממאָראלישע ריכטונגען אין אונזער סביבה זיינען אזוי געפעהרליך פאר דעם גייסטיגן וואוילזיין פון אונזערע קינדער, און וועגן געפעהרליכע און שלעכטע איינפלוסען מאכן חרוב די נשמות פון טויזענטער פון אונזער פאלק, יונג און אלט.

עס איז די הייליגע פליכט פון אלע חברות פון בנות חב"ד צו ווידמען זייער ארבעט און זייערע באמיאונגען צו ווירקן אויף אזעלכע מיידלאך וועלכע האָבן ליידער נישט געהאט קיין אידישע תורה־דיקע ערציאונג. מען דארף זיי באלעבן מיט דעם גייסט פון תורה און יראת שמים.

אונז איז דאָך גוט באוואוסט די טאָפעלטע אויפגאבע וועלכע ליגט אויף יעדן אידן, אזוי ווי דער רבי שליט"א האָט שוין פיעל מאָל דערמאָנט.

די דאָזיגע טאָפעלטע אויפגאבע וועלן צוגעגליכן צו דער צווייפאכיגער אויפגאבע פון יעדן אבר אין דעם מענטשליכן קערפער, וואָס יעדער פירט אויס זיין אייגענע פונקציע און ווירקט גלייכצייטיג אלס אַ טייל פון דעם גאנצן אָרגאניזם. די דאָזיגע ביידע פונקציעס מוזן אויסגעפיהרט ווערן צוגלייך.

דאָס זעלבע איז שייך צו יעדן איינעם פון כלל ישראל, מיר דארפן ניט זיין אזוי פיל באשעפטיגט מיט אונזער אייגענעם „איך" — אפילו דעם רוחניות'דיקן „איך" — אז מען זאָל ניט טראכטן וועגן דערנעהנטערן די יעניגע וועלכע געפינען זיך נאָך אין דרויסן פון דעם תורה־אידישקייט לאגער.

באגרעניצן זיך צו איין אויפגאבע און פארנאכלעסיגן די אנדערע איז ניט נאָר אומבארעכטיגט, נאָר קען אויך ברענגען אומגליק ח"ו סיי פאר דער פרט און סיי פאר דעם כלל.

דאָס לערנט אונז אויך אז יעדע פון אונזערע חברות דארף אויספיהרן איהרע פרטיות'דיקע פליכטן, שטרעבן צו ווערן בעסער און העכער, אָבער גלייכצייטיג וועט אפילו איהר אייגענע דערהעכערונג ניט זיין פולשטענדיג אויב עס וועט ניט זיין אריינגענומען אין דעם כלל.

זאָלן די ברכות פון השי"ת זיין מיט אונז, אז מיר זאָלן ווייטער שטיין פעסט פאראייניגט מיט באנייטע כחות און מוט, אויף דורכצופיהרן די פליכטן וועלכע ער האָט אויף אונז ארויפגעלייגט, און עס זאָל זיין הצלחה אין אלע אונזערע באמיאונגען. מיין וואונטש צו יעדער איינע פון בנות חב"ד: תשרה ברכת ד' בכל מעשי ידינו.

א י נ ה א ל ט

פאַרוואַרט .....א

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א צום נייעם יאָר .....ג

4־טע קאָנוועגשאָן

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א .....יז

רייד פון כ"ק אדמו"ר שליט"א .....יח

דער קאמף קעגן לוקסוס, לייכטזיניקייט

און עם־הארצות — הרב ח. מא. חאדאקאוו .....יט

באריכט — מרת ס. פלטיאל .....כב

באזוך אין „בית רבקה" — מרת י. בוטמאן .....כד

ארטיקלען

רעפלעקסן צו תשובה — הרבנית ש. יודאסין .....ה

תשובה און עקדת יצחק — מרת ז. נעמעס .....ו

עלטערן און לערער — ז. לעווין .....ט

לערן און פארשטיי

געקליבענע פערל — הרבנית ש. יודאסין .....ח

פאַעמעס

פון יענער זייט פאַרהאנג — מרת ר. פאנטעלַעוו .....טו

סודות .....יא

דערציילונג

צום אַנקל קיין אמעריקע .....יב

די אידישע היים

באַנד 1, נומער 3 סיון־אלול, ה'תשי"ט

אינהאלט

פאַרוואָרט ..... א

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א צום נייעם יאָר ..... ג

4־טע קאָנוועגשאָן

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ..... יז

רייד פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ..... יח

דער קאמף קעגן לוקסוס, לייכטזיניקייט

און עם־הארצות — הרב ח. מא. חאדאקאוו ..... יט

באריכט — מרת ס. פלטיאל ..... כב

באזוך אין „בית רבקה" — מרת י. בוטמאן ..... כד

ארטיקלען

רעפלעקסן צו תשובה — הרבנית ש. יודאסין ..... ה

תשובה און עקדת יצחק — מרת ז. נעמעס ..... ו

עלטערן און לערער — ז. לעווין ..... ט

לערן און פארשטיי

געקליבענע פערל — הרבנית ש. יודאסין ..... ח

פאָעמעס

פון יענער זייט פאָרהאנג — מרת ר. פאנטעלעוו ..... טו

סודות ..... יא

דערציילונג

צום אָנקל קיין אמעריקע ..... יב

קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקווי 3 (3) ברוקלין, נ. י.
סיון־אלול ה'תשי"ט, באנד 1, נומער 3
קאונסיל נשי ובנות חב"ד פרייז 50 סענט
770 איסטערן פארקווי ברוקלין נ.י.

שמור וזכור

צו היטען אוּן געדענקען

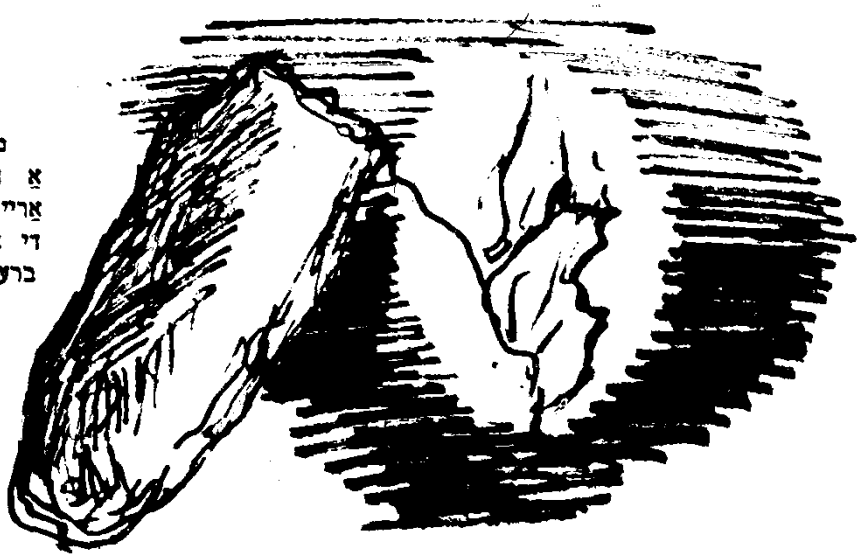
יום־טוב מעג מען קאָכן אוּן צוגרייטן עסן בלויז אונטער די פאָלגענדע באַדינגונגען:

מען מעג קאָכן נאָר פאַר דעם זעלבן טאָג. אויב עס בלייבט איבער מעג מען עס נוצן אויך פאַר דעם צווייטן טאָג. אַבער קאָכן דעם ערשטן טאָג יום־טוב בלויז פאַרן צווייטן, אָדער פאַר נאָך יום־טוב, טאָר מען ניט. סיידן וועָן דער צווייטער טאָג איז שבת אוּן מען האָט געמאַכט אַן עירוב תבשילין.

מען טאָר ניט אָנצינדן קיין נייעם פייער. מען מעג נאָר אַריבערנעמען אַ פייער פון אַ פייער וואָס ברענט שוין (אַ ליכט אָדער די גאַז וועלכע ברענען פון פאַר יום טוב). מען טאָר ניט פאַרלעשן קיין פייער — ניט גאַז, ניט עלעקטריק, ניט אַ ליכט אָדער שוועבעלע. מען טאָר אויך ניט קלענער מאַכן קיין פייער אָדער וירקן אַז ער זאָל זיך פאַרלעשן. (גרם כבוי).

וואָס מען קען צוגרייטן פאַר יום טוב איז בעסער. וועָן מען גרייט צו עסן אום יום טוב איז בעסער אַז מען טוט עס מיט אַ שינוי, (אַנדערש וי געוויינטליך), למשל, אַויב געוויינטליך רייבט מען ציבעלע אויפן ריב־אייזן אין אַ שעלער איז בעסער אום יום־טוב האָקן עס מיט אַ מעסער.

מען מעג פאַרנייען אַ העלזל מיט אַ נאָדל אין וועלכער מען האָט אַריינגעצויגן פאָדים פאַר יום סוב. די איבעריגע פאָדים מוז מען אָפּ־ברענען.

פאר וואר ט

דאס ווערק פון אַ קינסטלער איז אַ באַוויז אויף זיינע קינסטלערישע פעאיגקייטן. דער כאַראַקטער פון ווערק איז אַן אָפּשפּילונג פון זיין פערזענליכקייט. אַ פאַמיליע איז דאָס מייסטער־ווערק פון עלטערן. דער גשמיותדיגער וואוילזיין פון דער פאַמיליע דינט ווי אַ באַוויז אויף זייערע פעאיגקייטן, דער גייסטיגער צושטאַנד פון אירע מיטגלידער, איז אַן אָפּשפּילונג פון די עלטערנ׳ס פערזענליכקייט.

עס איז די שטרעבונג פון יעדן קינסטלער צו פאַרפאַלקאַמען זיין שאַפונג, און עס איז דער וואונטש פון אַלע עלטערן, צו פאַרזיכערן די געזונטע אַנטוויקלונג פון דער פאַמיליעס מיטגלידער, און זיי ריכטיג צוצוגרייטן פאַר זייער אייגענער צוקונפט.

אין די אלול טעג וואָס זיינען ספּעציעל פאַסיק פאַר חשבון־הנפש און תשובה, ווערט די מוטער, וואָס איז אַ גאַנץ יאָהר די מייסטערין פון איר היים, אויך דער קריטיקער איבער אירע אייגענע אויפטאָונגען. זי ווידמעט יעצט ספּעציעלע צייט און מי אום פעסט־צושטעלן, צי האָט זי איר צוועק, בנוגע דער דערציאונג פון אירע קינדער, דערגרייכט.

דער חשבון־הנפש וועט איר אַבער קיין קלאָר בילד נישט באַווייזן, אויב זי וועט נישט אַנערקענען דעם פאַקט, אַז די מיטלען מיט וועלכע די מוטער גרייט צו איר יונגן דור צום לעבן, זיינען אַ דירעקטער רעזולטאַט פון איהר אייגענעם קוק אויפן לעבן.

איין ראַדיקאַלער בישפּיל וועט קענען דינען ווי אַ לערע פאַר ענלעכע פאַקטן — מילדערע אָדער ערנסטערע — וועלכע מיר קענען באַגעגענען יעדער איינער. אין די ראמען פון זיין פאַראַנטוואָרטלעכקייט.

מיר באַגעגענען קינדער וועלכע האָבן נישט נאָכגעפאָלגט זייערע עלטערנ׳ס וועגן. אין פילע פאַלן וועט די אורזאַך זיין פאַלגענדעס: די עלטערן מיט זייער אידישער פירונג האָבן זיך געפילט ווי אַ שוואַכער מינאָריטעט, נישט נאָר טעאָרעטיש, נאָר אויך אין פראַקטישן טאָג־טעגליכן לעבן.

צוקוקענדיג ווי אַנדערש עס קוקט אויס זייער אידיש־דערציגענער און אידיש־געקליידעטער קינד, איז אַריין אַ חשד אין זייערע הערצער: צי ליידט דערפון דאָס קינד, צי איז ער דורך דעם נישט באַרויבט פון וועלכן ניט איז פאַרגעניגן?!

האָבן זי פאַר אים געפונען אַ „וועג" וואָס לויט זייערע האָפענונגען וועט דאָס דעם קינד דערמעגליכן צו האַלטן זיך ביי עפעס אידישעס און גלייכצייטיג נישט צו זיין אַנדערש פון אַלעמען...

אַ קינד, אָבגער, וואָס אַנטהאַלט אין זיך אמת און אידישקייט וואָס איז כולו אמת, פאַרטראָגט נישט קיינע „מיטל־וועגן". זיינע עלטערן האָבן אים אָפּגעריסן פון איין ברעג, איז ער געגאַנגען צום צווייטן. און יעצט לויט זיינע אייגענע פאָדערונגען...

ס׳איז אַבער נישט דעם קינד׳ס שולד, פונקט ווי די ליידן זיינען נישט געווען זיינע אייגענע. ער האָט נישט געליטן. געליטן האָבן זיינע עלטערן און געליטן האָבן זיי נאָר וויל זיי האָבן פאַרלאָרן די פעסטע, געזונטע איבערצייגונג, אַז די וועג אַן קאַמפראָמיסן איז די גלייכע וועג, וואָס פירט דאָס קינד צו אַ גליקליך לעבן.

די עלטערן האָבן ליידער פאַרלאָרן זייער אידישן שטאָלץ. די מוטער, האָט אויף אַ וויילע פאַרגעסן אַז זי באַלאַנגט צו אַן אייביגן פאָלק וואָס איז תמיד פאַר דער וועלט אומפאַרשטענדליך און ווערט פון איר אויסגעלאַכט.

ראש השנה, וען אונדזער מוטער שרה האָט געבאָרן איר זוהן יצחק — וואָס באדייט „לאַכן" — דער יצחק וואָס איז אַזוי אומנאַטירליך אַנגעקומען, און וואָס גראָדע פון איהם קומט אַרויס דאָס פאָלק ישראל — דאָן איז אונז, דעם אידישן פאָלק בכלל און אידישע מוטערס בפרט, פאַר אייביג, אַנגעוויזן געוואָרן די לעהרע אויף אַ גאַנץ יאָהר: מיט שטאָלץ און מיט צופרידנקייט זאָלן מיר אונדזער שליחות אויספירן, טראָץ דעם וואָס מיר ווערן אויסגעלאַכט!

אין די אלול־טעג, וועלכע פיהרן אונז אַנטקעגן דעם גרויסן טאָג פון ראש־השנה מיט זיין גרויסער לעהרע, איז אונז לעבנס־וויכטיג פעסטצושטעלן דעם גרויסן אמת. דאָס פעסטשטעלן דעם דיאַגנאָז פון אַ קראַנקהייט ר״ל איז אַ וועג צו אַ רפואה שלימה. אנערקענען דעם פאַקט אַז די וועגן אין וועלכע קינדער גייען און לעבן, זיינען אין אַ גרויסער מאָס אַן אָפשפילונג פון די עלטערנס קוק אויפן לעבן, מיינט געפינען זיך אויפן „דרך־המלך" צו תשובה שלימה.

מ. גוראַרי

בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א

צום נייעם יאָר, ה׳תש״ך

ב״ה, כ״ה אלול ה׳תשי״ט, שנת השבע, ברוקלין, נ. י.

אל בני ובנות ישראל אשר בכל מקום ומקום, ה׳ עליהם יחיו.

שלום רב וברכה!

די איצטיגע טעג, דער סוף פון דעם אַלטן יאָהר און שטייענדיק ביים אָנהויב פון דעם נייעם יאָהר, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, איז אַ צייט פון חשבון הנפש פאַר דעם פאַרגאַנגענעם יאָהר, און, אין איינקלאַנג מיט דעם סך הכל פון חשבון, אָננעמען די געהעריגע באַשלוסען אויף דעם נייעם יאָהר.

דער חשבון קען זיין ריכטיג בלויז דאַן, אויב אויך די אָפּשאַצונג פון די אייגענע כחות און מעגלעכקייטען איז אַ ריכטיגע. וואָס גרעסער די מעגלעכקייטען וועלכע מען האָט געהאַט אָבער ניט אויסגענוצט, אַלץ גרעסער איז דער פאַרדרום, די עבירה פון ניט אויסניצען זיי און אַלץ שטאַרקער דאַרף זיין די אָנטשלאָסענקייט — פון איצטער אָן און וויטער אויסצונוצען די מעגלעכקייטען אין דער פולסטער מאָס.

די צייט פאַר ראש השנה און ראש השנה זעלבסט — איז ניט נאָר די געלעגנהייט וואָס פאַדערט אַ חשבון הנפש אין אַלגעמיין, נאָר אויך דערמאָנט זי און מאָנט אַ טיף אינערלעכע אָפּשאַצונג פון די אייגענע אונגעהויערע כחות וואָס מען פאַרמאָגט — אַלס מענטש, דער בחיר הנבראים און אַלס איד וואָס דער בורא יתברך האָט עם געגעבען די ג־טליכע תורת־חיים — וואָרום ראש השנה איז דער טאָג ווען דער מענטש איז באַשאַפען געוואָרען.

* * *

ווען דער מענטש איז באַשאַפען געוואָרען, האָט אים דער באַשאַפער גלייך אָנגעוויזען וואָס זיינע כחות זיינען און וואָס איז זיין אויפגאַבע אין וועלט:

מלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חי׳ הרומשת על הארץ (פילט אָן די ערד און נעמט איר איין און געוועלטיקט איבער די פיש פון ים און די פויגעל פון די הימלען און אַלע חיות וואָס גייען אויף דער ערד).

דעם מענטש׳ן האָט מען געגעבען כחות אויף אויפצונעמען די גאַנצע וועלט און באַהערשען זי, אויף דער יבשה, אויפן ים און אין דער לופטען. און מען האָט עם אָנגעזאָגט אַז ער דאַרף עס טאָן, דאָס איז זיין אויפגאַבע.

וואָס איז די וועג צו דער וועלט באַהערשונג און וואָס איז איר צוועק און אינהאַלט? דערציילען חז״ל און לערנען אונז:

ווען דער אויבערשטער האָט באַשאַפען אדם הראשון — האָט זיין נשמה, דער צלם אלקים, דורכגעדרונגען און געלויכטען בא עם, און דאָס און דורך דעם —

האָט ער באַהערשט די גאַנצע בריאה (באַשאַפונג). אַלע באַשעפענישען האָבן זיך פאַרזאַמלט אים צו קרוינען אַלס זייער באַשאַפער. האָט זיי אדם הראשון אויפגעוויזען זייער טעות און האָט צו זיי געזאָגט: בואו נשתחוה — לפני ה' עושנו (לאָמיר אַלע גייען דינען ג־ט, אונזער באַשעפער).

* * *

די וועלט באַהערשונג וואָס איז געגעבען געוואָרען צום מענטשן אַלס זיין אויפגאַבע און שליחות, איז אויפצוהייבען דעם אָרום, די גאַנצע וועלט אויך די חיות און בהמות צום נוצען פון אמת'ע מענטשליכקייט, מענטשליכקייט וואָס איז דורכגעדרונגען און באַלויכטען מיט דעם צלם אלקים, מיט דער נשמה, חלק אלקה ממעל ממש — וואָס דאָס ברייגט די גאַנצע בריאה צו דער אַנארקענונג אַז — ה' עושנו.

זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אַיידער דער מענטש פאַרנעמט זיך מיט באַהערשן די וועלט, מוז ער פריער באַהערשן זיך אַליין, באַהערשן דאָס ערדישע און חי'שע אין זיין נאַטור. וואָס דאָס ווערט דערגרייכט דורך אויספירען די אַנווייזונגען פון דער תורה, תורת חיים — וועג־ווייזער אין טאָג־טעגלעכען לעבן, אַזוי אַז דאָס מאַטעריעלע און חומריות'דיקע ווערט דורכגעדרונגען און באַלויכטען פון דער ליכטיקייט פון — ה' אלקינו ה' אחד.

דער אויבערשטער האָט באַשאַפען איין מענטש און האָט דעם איין און אייניציגען מענטשן געגעבען די אויבענדערמאַנטע פליכט און אויפגאַבע. דאָ ליגט די טיפע אָבער קלאָרע אַנדייטונג, אַז איין מענטש — יעדער מענטש — איז בכוח צו „באַהערשען די וועלט".

אויב אַ מענטש דערפילט ניט זיין אויפגאַבע, ער ניצט ניט אוים זיינע אונשאַצבאַרע ג־טליכע כחות — איז דאָס ניט נאָר אַ פערזענלעכער אונגעהויערער פאַרלוסט און דורכפאַל, נאָר עס רירט אָן דעם גורל פון דער גאַנצער וועלט.

* * *

אין די טעג פון חשבון הנפש, ווען מען באַטראַכט זיך, אַז יעדער אייניער פון אונז — דורך אויספאַלגען די אַנווייזונגען פון **בורא העולם** אין זיין תורה — האָט די מעגלעכקייט אייניצונעמען וועלטן, דאַרף יעדערער שטעלן זיך די פראַגע, ווי וויט ער האָט אין דעם פאַרגאַנגענעם יאָהר געטאָן אין דער ריכטונג — וואָס דאָס איז די ג־טליכע שליחות און דעם צוועק פון זיין לעבן, און וואָס ער איז שולדיק געבליבען, און אַננעמען די געהעריגע באַשלוסען אויף דעם נייעם יאָהר.

וה' הרואה ללבב, זאָלן מיר אַלע זיין זוכה צו דער גוטער באַשלוסען אין דעם, וועט געבען זיין ברכה אַז מען זאָל זיי דורכפירען אין דער פולסטער מאָס — בשמחה ובטוב לבב, אין הרחבה בגשמיות וברוחניות.

בברכת כתיבה וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה,

מנחם שניאורסאהן

רעפלעקסן צו תשובה

• הרבנית ש. יודאסין

צווישן די וויכטיקסטע מתנות, מיט וועל־כע דער בורא עולם האָט מזכה געווען זיין וועלט, פאַרנעמט אַ דאָמינירנד אָרט — אהבה, ליבשאַפט. נאָר אַ דאַנק איר קען די וועלט עקזיסטירן. שוין אין דער נאַטור לאָזט זיך איר ווירקונג באַמערקן.

וועו נישט די איינגעבוירענע ליבשאַפט אינעם האַרץ פון דער פויגעלע צו אירע קינדער, וואָלט עס נישט געזעסן מיט גע־דולד אויף די אייעלעך ביז ס׳וועלן דערזען דאָס ליכט די קליינטשיקע פויגעלעך אירע און דערנאָך פאַרזאָרגן זיי מיט די נויטיקע שפייז.

וועו נישט די נאַטירלעכע ליבע, וואָס ד׳ האָט איינגעפלאַנצט אינעם האַרץ פון דיווילדסטע רויב־חיות צו זייערע קינדער, ווי אַזוי וואָלטן זיי זיך פאַרנומען מיט די חיה׳לעך אין דער צייט, וועו זיי זיינען נאָך אומבאַהאָלפן אוו שוואַך — אוו ווי אַזוי וואָלט געקענט פאָרגעזעצט ווערן דער קיום פון די באַשעפענישן?

אָבער די גרעסטע מאָס פון ליבע האָט ד׳ צוגעטיילט דעם מענטש. דאָס מענטש־לעכע קינד ווערט געבוירן שוואַכער אוו מער אומבאַהאָלפן, ווי אַלע אַנדערע באַ־שעפענישן, וואָס קענען שוין נאָך אַ קור־צער צייט באַוועגן זיך אוו אַליין זיך פאַר־זאָרגן, — דאָקעגן איז דאָס מענטשלעכע קינד נאָך אַ לאַנגע צייט אָנגעוויזן אויף דער הילף פון זיין מוטער. וויפיל ליבע, מסירות־נפש ווערט אויסגעדריקט אין דער מוטערס באַשעפטיקונג ביים וויגל פונעם קינד, נישט באַקומענדיק דערפאַר אפילו קיין שמייכל אַלס באַלוינונג פונעם קינד, וואָס איז אין די ערשטע וואָכן פון זיין עקזיסטענץ נאָך נישט פעאיק צו זעען, אָדער צו הערן.

אָבער נאָך מער ליבע ווייזן אַרויס די מוטער אוו פאָטער אינעם מאָמענט, ווען זיי קענען מוחל זיין אוו פאַרגעסן די זינד אוו דעם צער, וואָס זייער קינד האָט זיי פאַרשאַפט, נאָך דעם, וואָס זיי זעען טרערן פון חרטה אין זיינע אויגן...

אַזוי ווי דער יחיד האָט אַ פאָטער, אַזוי האָט דאָס פאָלק ישראל זיין פאָטער, ד׳ יתברך, וואָס ביי אים איז דאָך טאַקע דער קוואַל פון ליבע אוו רחמים.

מיט וויפיל אהבה, נסים ונפלאות האָט ד׳ געשפייזט זיין פאָלק. היינט וויפיל פאָטערלעכע אהבה ווייזט השי״ת אַרויס ווען ער קען מוחל־זיין דעם גרעסטן זינדיקער, ווען ער קערט זיך צו אים צוריק מיטן גאַנצן האַרץ!...

דאָס איז דער מעכטיקער חסד פון ד׳, וואָס גיט אונז די מעגלעכקייט אָפצומעקן דאָס געשעענע אוו אָנהויבן אַ נייעם בלאַט פון לעבן, אַזוי ווי אַ ניי־געבוירן קינד. אָבער כדי דאָס זאָל געשען, מוז דאָס פייער פון חרטה זיין אַזוי שטאַרק, אַז עס זאָל פאַרברענען אוו אָפרוימען יעדן שטויב פון עבירה, אוו דעם מענטשנס האַרץ זאָל גע־רייניקט אוו געלייטערט ווערן, כדי אויפ־צונעמען די עבודת ד׳, וואָס איז דער אייג־ציקער ציל אין זיין לעבן...

די שייכות פון תשובה מיט עקידת יצחק

• מרת ז. נעמעס

אין די תפילות פון די תשובה־טעג ווערט אָפטמאָל דערמאָנט עקידת יצחק. אויך דער שופר איז אַ זכר צום אַיל (באַראַן) וועלכן אברהם אבינו האָט מקריב געווען אַנשטאָט זיין זון, יצחק.

עס פרעגט זיך די פראַגע: פאַרוואָס ווערט, פון אַלע מערקווירדיגע מסירות־נפש׳דיגע מעשים וועלכע אידן האָבן געוויזן דורך די דורות, דוקא די מסירות־נפש פון אברהם אבינו ביי דער עקידה ניט נאָר דערמאָנט נאָר אויך אַזוי שטאַרק אונטערשטראָכן?

בכדי צו פאַרענטפערן די פראַגע דאַרף מען קלאָר מאַכן ערשטנס, וואָס איז די גרויסקייט פון עקידת יצחק; און צווייטנס, וואָס איז די שייכות צווישן דער עקידה און תשובה.

* * *

די עקידה איז געווען דער לעצטער נסיון פון די צען נסיונות וועלכע אברהם אבינו איז בייגעשטאַנען. לויטן כלל אַז מען גייט „מן הקל אל הכבד" (פון דעם גרינגערן צום האַרבערן) מוז מען זאָגן אַז די עקידה איז אויך דער שווערסטער פון אַלע נסיונות.

די שוועריגקייט פון בייקומען אַ נסיון ווערט געמאָסטן מיט דריי פאַקטאָרן: ערשטנס, ווער איז דער בעל הנסיון; אין וואָס באַשטייט דער נסיון; און ווער איז דער פון וועמען ס׳קומט דער פאַרלאַנג צום נסיון.

דער בעל הנסיון איז אברהם אבינו, און שטייענדיג צום נסיון פון דער עקידה איז ער שוין געווען בייגעשטאַנען אַנדערע נסיונות, וואָס יעדערער פון זיי איז אַ שטופע העכער צום דערגרייכן דעם ציל פון ביטול עצמי פאַרן רבש״ע.

אין וואָס באַשטייט דער נסיון? דער צענטער נסיון איז געווען ענלעך צום ערשטן. אין ביידע פאַלן האָט זיך פאַרלאַנגט מסירות־נפש. אין ערשטן פאַל איז פון אברהם אבינו פאַרלאַנגט געווארן ער זאָל זיך לאָזן וואַרפן אין קאַלך־אויוון אויף קידוש השם. און אין דעם לעצטן — האָט ער געדאַרפט מקריב זיין זיין אייניציקן געליבטן זון.

בלייבט נאָך פעסטצושטעלן פון וועמען דער פאַרלאַנג אויפן נסיון איז געקומען. איז עס דאָך השי״ת בכבודו ובעצמו דער וועט עס האָט דעם קרבן פאַרלאַנגט.

אורטיילענדיג לויט די דאָזיגע דריי פונקטן איז שווער צו פאַרשטיין פאַרוואָס וועט דער נסיון פון דער עקידה געראַטעוועט אַלס דער גרעסטער פון אַלע, און איז אויף אייביג פאַרבליבן ווי דער סימבאָל פון מסירות נפש פאַרן פאָלק ישראל. פון זיך אַליין דערוועקט זיך די פראַגע: וואָלט דען יעדער פשוט׳ער בן ישראל נישט אויסגעפירט דעם באַפעל וועלכן הקב״ה האָט אים אַליין באַפוילן, פה אל פה?! צי האָבן דען ניט טויזנטער און טויזנטער אידן, אין פאַרלויף פון אונזער געשיכטע, מוסר נפש געווען זיך און זייערע ליבע אויף אייך אות פון תורת ד׳? צי האָט דען אברהם אבינו געדאַרפט אָנקומען צו דער הכנה פון די ניין נסיונות בכדי צו מקיים זיין דעם אויבערשנ׳ס אויסדריקליכן באַפעל?!

זעט מען דאָך אַז די גרויסקייט פון אברהם אבינו בשעת דער עקידה האָט זיך ניט אויסגעדריקט בלויז אין זיין גרייטקייט צו מקריב זיין יצחק׳ן זיין זון. לויט ווי חז״ל דערקלערן, איז די אמת׳ע באַדייטונג פון אברהם אבינ׳ס מסירות־נפש באַשטאַנען אין דעם וואָס ער האָט ניט מהרהר געווען (ניט נאָכגעקלערט) נאָך דעם אויבערשטנ׳ס וועגן. מיטן באַגרענעצטן מענטשליכן שכל איז אונמעגליך צו באַגרייפן ווי

האָט אברהם אבינו געגלויבט אַז די הבטחה „כי ביצחק יקרא לך זרע" (מיט יצחק'ן) וועט זיך אָנפאַנגען דיין דינאַסטיע) וועט מקוים ווערן, גייענדיג אומברענגען דעם זעלבן יצחק מיט זיינע אייגענע הענט? וואָלט ער חו"ש ניט געגלויבט אַז די הבטחה וועט מקוים ווערן, וואָלט ער דאָך ניט גרייט געווען מקריב צו זיין דעם געליבטן בן יחיד פאַר אַ ג־ט וועמעס הבטחות ווערן ח"ו ניט מקוים.

דערמיט ווערט קלאָר מיט וואָס דער נסיון פון עקידת יצחק איז אַנדערש און שוועכער פון אַלע אַנדערע. עס איז גרינגער מקריב צו זיין זיך, מקריב צו זיין דעם אייגענעם קינד, איידער צו נויטן דעם שכל (פאַרשטאַנד און לאָגיק) צו פונקציאָנירן געגן זיין (דעם שכל'ס) אייגענע נאַטור. די נאַטור פון שכל איז צו ראַציאָנאַליזירן יעדן שריט פון דעם מענטשן. אברהם אבינו האָט אָבער געצוואונגען זיין שכל צו דער אָנערקענונג אַז אמונה פשוטה איז למעלה מן השכל (העכער פאַרן שכל). וועג אברהם איז גרייט געווען מקריב צו זיין יצחק'ן, וואָס דאָס איז לויטער אמונה פשוטה, האָט דער שכל אויפגעגעבן זיין מאַכט.

* * *

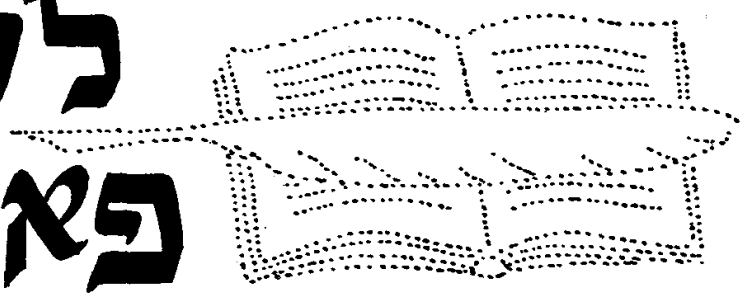
תשובה שלמה מיינט, אַז דורך חרטה על העבר וקבלה על העתיד (חרטה האָבן אויף דאָס געשעענע אוּן אָננעמען אַ באַשלוס אויף דער צוקונפט) ווערט דער חטא ניט נאָר פאַרגעבן נאָר אויך געוואַלעך אָפגעמעקט. וועג אַ מענטש איז עובר אַן עבירה ווערט באַשאַפן אַ שלעכטער מלאך. אויב אַזוי, ווי איז דען מעגליך אַז תשובה זאָל צוניישט מאַכן אַן עבירה אויב אירע קאָנסעקווענצן עקזיסטירן שוין?! אויב למשל, אַ מענטש וועט לייגן זיין האַנט אין פייער וועט אים דאָך קיין חרטה ניט העלפן. די וואונד עקזיסטירט שוין, אוּן זי וועט ניט פאַרשווינדן מיט דעם צוזאָג אַז ער וועט מער די האַנט אין פייער ניט לייגן. האָט דאָך ברוחניות אויך געדאַרפט זיין אַזוי, אַז די שלעכטע מציאות וועלכע איז באַשאַפן געוואָרן דורך אַן עבירה זאָל ניט קענען בטל ווערן אַפילו דורך תשובה.

חז"ל זאָגן אַז תשובה איז אַיינע פון די זיבן עגינים וועלכע זיינען באַשאַפן געוואָרן פאַר בריאַת העולם. אַנדערש געזאָגט, תשובה איז העכער פון נאַטור אוּן שכל. דעריבער קען תשובה אויך אויפטאָן אַן ענין וועלכער איז העכער פון שכל; מאַכן אַז דאָס וואָס עס איז שוין געטאָן געוואָרן איז אַזוי ווי ניט געטאָן.

* * *

תשובה אוּן דער כאַראַקטער פון דער מסירות נפש וואָס אברהם אבינו האָט אַרויסגעוויזן אין דעם נסיון פון דער עקידה זיינען ביידע העכער פון שכל. דאָס פאַרענטפערט פאַרוואָס מיר באַוואָפענען זיך מיט דער עקידה אין די תשובה־טעג, אין די טעג וועג מיר זוכן אַ זכות מיט וועלכן מיר זאָלן קענען קומען פאַרן רבש"ע צו בעטן די איבערנאַטירליכע מחילה, — דערמאָנען מיר דעם באַשעפער אַז מיר זיינען די רוחניות'דיגע יורשים פון אברהם אבינו. מיר האָבן פון אים גע'ירש'נט די אמונה פשוטה וואָס איז העכער פון שכל אוּן אויך דעם כח זיך צו מוסר נפש זיין צוליב אָט דער אמונה אויף אַן אופן וועלכער איז העכער פון שכל. בעטן מיר דעריבער „החזירנו בתשובה שלמה לפניך", אוּן מיר זיינען זיכער אַז אונזער בקשה וועט נתקבל ווערן.

לערן און פארשטיי

געקליבענע פערל לכבוד סוכות

● **הרבנית ש. יודאסין**

ושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים וחגתם אתו חג לד' שבעת ימים בשנה. (ויקרא כג). ביי פסח ווערט דער ציווי אויסגעדריקט בלויז מיט די ווערטער „שבעת ימים" און ביי סוכות ווערט געזאגט „שבעת ימים בשנה", צו ווייזן, אַז ווען מען פרייט זיך אמת'דיק במשך די זיבן טעג מיט אַן אמת'ע שמחה פאַר ד', מיט זיינע מצוות און מיט דער סוכה, ווערט עס פאַרעכנט ווי מען וואָלט זיך געפרייט פאַר ד' אַ גאַנץ יאָר. אויך מיינט עס צו אונטערשטרייכן נאָך אַ וויכטיקן פונקט אין מענטשנס לעבן: ביי יעדער מצוה, וואָס דער איד איז מקיים איז פאַראַנען אַ דאָפּלטער שכר: א) שכר פאַר דער מצוה גופא, ב) שכר פאַר דער הנאה, וואָס מען האָט בעת'ן טאָן די מצוה. במשך דעם יאָר קען דאָך טרעפן, אַז אַ איד זאָל טיילמאָל פאַרדינען נאָר איין שכר, צוליבן מאַנגל פון פרייד בעת'ן טאָן אַ מצוה, — ווערט אָבער דער שכר פון פרייד צוגערעכנט פאַר דער שמחה פון „שבעת ימים", וואָס האָט זיך נאָך נישט אויס-געווענפט...

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ד' אלקיך במקום אשר יבחר: בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות (דברים טז). פאַרוואָס זיינען נאָר דאָ דריי „רגלים" (3 חגים, ווען מען דאַרף עולה-לרגל זיין קיין ירושלים)? ווייל די איידן האָבן באַ-קומען פון ד' דריי גרויסע חסדים: א) יציאת מצרים; ב) מתן תורה; ג) ירושת הארץ. אין סוכות האָט מען אויסגעדריקט דעם דאַנק פאַרן לאַנד און פאַר זיינע פירות. (אברבנאל)

פאַר וואָס זאָגט השי"ת: „נסכו לפני מים בחג"? — ווייל אין דעם יום טוב הויבט זיך שוין אָן די צייט פון רעגנס פאַרן יאָר; זאָגט ד' צו די איידן: גיסט פאַר מיר וואַסער במשך דעם חג, ווען איר געבענטשט ווערן מיט רעגן-וואַסער, וואָס ווען אייך ברענגען די ברכה פאַר אַ גאַנץ יאָר.

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפות תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל. די 4 מינים דאַרפן סימבאָליזירן די 4 וויכטיקסטע אברים ביים מענטש:

א) דער אתרוג האָט די פאָרם פון אַ האַרץ, וואָס איז דאָס וויכטיקסטע פונעם שכל — צו ווייזן, אַז דער מענטש זאָל דינען ד' מיט זיין שכל.

ב) דער לולב איז ענלעך צום רוקן-ביין, „עמוד השדרה", וואָס האַלט און באַווועגט דעם גאַנצן מענטשלעכן קערפער — צו ווייזן, אַז אַלע באַווועגונגען, אַלע מעשים פונעם מענטש זאָלן זיין געווידמעט צו ד' יתברך.

ג) דער הדס-בלעטל האָט די פאָרם פון אַ מענטשלעך אויג, צו לערנען דעם איד, אַז ער זאָל נישט פאַרפירט ווערן דורך זיינע אויגן אין דער צייט פון זיין שמחה, ער זאָל זיי נוצן נאָר צו דער דינסט פון תורה.

ד) די ערבה-בלעטלעך זיינען ענלעך צו די ליפן, וואָס מיט זיי דריקט דער מענטש אויס זיין דבור — צו דערמאָנען דעם מענטש, אַז ער זאָל צוימען זיינע ווערטער און זיי זאָלן שטענדיק געווידמעט ווערן נאָר פאַר ד' ברוך הוא. (לויטן ספר החינוך)

עלטערן און לערער

• ז. לעווין

די פּראָבלעם פון קינדער־דערציאונג איז אַלט ווי די וועלט. די הויפּט־פראַגע איז געווען צו געפינען אַ ציל צו וועלכע דער דערוואַקסענער דערציער וויל ברענגען דעם קינד דורך חינוך.

פילע ענטפערס זיינען געגעבן געוואָרן אויף דער פראַגע, אָבער פאַר אונז אידן איז די פראַגע ניט בלויז ענטפערבאַר, נאָר זי עקזיסטירט איבערהויפּט ניט. דער ציל פון אונזער דערציאונג איז אייגנטלעך אַלגעמיינעם ציל פון לעבן. די לעבנס־אייגנשאַפטן וועלכע מיר ווילן איינפלאַנצן אין די יונגע קינדער זיינען די זעלבע וועלכע אונזערע אָבות האָבן אײַנגעפלאַנצט אין זייערע קינדער. דאָס זיינען די אייביגע אייגנשאַפטן פון דער תורה הקדושה און אירע מצוות.

פאַר אונז שטייט אָבער אַ צווייטע פראַגע: ווי אַזוי דערגרייכט מען דעם דאָזיקן הויכן ציל, ווי אַזוי דערציט מען אַ פאַראַנט־וואָרטלעכן און זעלבסטשטענדיגן דור, וואָס זאָל האָבן אַן ערנסטע באַציאונג צו זיין אויפגאָבע אַלס „אידן"?

* * *

אין פאָרמירונג פון אַ מענטשן זיינען דאָ צוויי הויפּט־פאַקטאָרן — ירושה און סביבה (אומגעבונג).

פאַר דעם ערשטן פאַקטאָר, די ירושה מיט וועלכער אַ קינד ווערט געבוירן און די אייגנשאַפטן וועלכע ער נעמט איבער בירושה זיינען מיר טאַקע ניט פאַראַנט־וואָרטליך. עס איז אָבער זיכער אַז יעדן קינד איז געגעבן געוואָרן, צוזאַמען מיט זיינע נעגאַטיווע נייגונגען, אויך פאָזיטיווע. בלויז דער פאַקט אַז יעדער אידיש קינד האָט אַ נפש אלוקית — חלק אלוקה ממעל — פאַרזיכערט אונז אַז עס איז דאָ אַ שטאַרקער יסוד אויף וועלכן די דערציער קענען בויען.

דער צווייטער פאַקטאָר, די סביבה, איז אינגאַנצן אין אונזערע הענט. די דערציער זיינען די וועלכע שאַפן פאַרן קינד די פאַסיגע סביבה אין דערווייטערן אים פון אומגעוואונטשענע ווירקונגען. און עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך אַז די דערציער, וועגן וועלכע מיר רעדן אַזויפיל, זיינען די עלטערן און די לערער.

פון טעאָרעטישן שטאַנדפונקט איז די אויפּגאָבע פון דערציאונג אײַנגעטיילט צווישן די צוויי. די לערער גיבן אַריין אין דעם קינד דעם נויטיגן וויסן מיט די פּרינציפּן פון אידישקייט און די עלטערן זיינען וואָס גיבן אַכטונג אַז די קינדער זאָלן דורכפירן אין פראַקטישן לעבן די דאָזיגע פּרינציפּן. פראַקטיש אָבער זעען מיר אַז די איינטיילונג איז ניט קיין פולשטענדיגע, למשל, אַ לערער וועט זיך ניט באַנוגענען מיט רייד וועגן כבוד חברים נאָר ער וועט אויך אויפפאַסן אַז די באַציאונגען צווישן זיינע תלמידים זאָלן זיין אַזוי נאָענט וויי מעגליך צום אידעאַל וועגן וועלכן ער האָט מיט זיי געערעט. די עלטערן, פון זייער זייט, ווען זיי וועלן למשל אָנטאָן אַ טלית קטן זייער קינד וועלן זיי זיך אויך באַמיען צו דערקלערן די באַדייטונג פון דעם. עס עקזיסטירט באמת ניט קיין גרעניץ וואו

דעם לערער׳ס פליכט ענדיגט זיך און ווּאו די עלטערן׳ס הויבט זיך אָן. דעריבער מוז די דערציאונג וועלכע דאָס קינד קריגט פון זיי ביידן זיין אַן אייגהייטלעכע. ווי עס שטייט: „חנוך לנער על פי דרכו" (דערצי דעם קינד נאָך זיין וועג), וועג און ניט וועגן, דאָס הייסט, אַז וויפיל דערציער עס זאָלן ניט זיין מוז דער וועג זיין איינער.

כדי צו שאַפן אָט דעם איינעם וועג מוז זיין אַ פולשטענדיקע צוזאַמענאַרבעט צווישן אַלע מחנכים, די עלטערן און די לערער. דער באַזיס צו דער קאָאפּעראַציע איז, קודם־כל דורך זייער קעגענזייטיגער שעצונג. די עלטערן מוזן שעצן די באַמיאונגען פון דעם לערער פאַר זייערע קינדער, די פילע שוועריקייטן וועלכע געפינען זיך אויף זיין וועג, און זיין גרויסן בייטראג אין פאַרמירן דעם קינד׳ס כאַראַקטער. די לערער, פון זייער זייט, מוזן אָנערקענען דעם פאַקט, אַז די עלטערן קענען די פערזענליכקייט פון זייער קינד גרינטליכער ווי דער לערער און דעריבער מוז דער לערער אין זיין אַרבעט נעמען אין באַטראַכט אויך זייער מיינונג.

פון דעם אויבנגעזאָגטן איז קלאָר, אַז די עלטערן און די לערער מוזן שטיין אין אַ רעגולערן קאָנטאַקט.

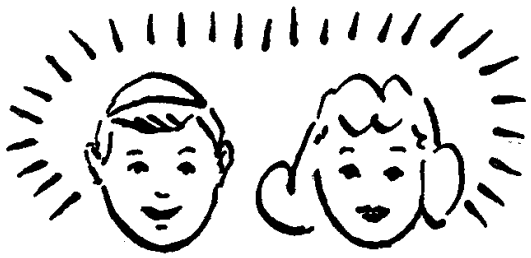
דער דאָזיגער קאָנטאַקט וועט אָבער דערגרייכן זיין ציל נאָר אויב ער וועט זיין באַגרינדעט אויף פריינטשאַפט און גוטן ווילן צו פאַרשטיין און העלפן איינער דעם צווייטן. פריינטשאַפט מיינט ניט פריינטליך שמייכלען און געבן קאָמפּלימענטן. זיי דאַרפן אָפּנהאַרציק דיסקוטירן די פראָבלעמען פון קינד, און אויב נויטיג אפילו קריטיקירן די וועג אין וועלכער די פראָבלעמען ווערן געלייזט פון יעטוועדער צד.

עס איז זייער וויכטיג צו געדענקען ווי שעדליך די גוטוויליגע קריטיק קען זיין פאַרן קינד אויב זי ווערט אַרויסגעזאָגט אין זיין געגענוואַרט.

דאָס קינד מוז פילן אַז די עלטערן און לערער זיינען מיט דער זעלבער מיינונג און ניט חלילה פאַרקערט. דאָס קינד איז עקסטרעם אין זיינע אייגדרוקן און דעריבער קען די לייכטסטע קריטיק אַראָפוואַרפן די מחנכים פון דעם פיעדעסטאַל אויף וועלכן ער האָט זיי אַרויפגעשטעלט. דאָס קינד טאָר ניט זיין דער קרבן פון מיספאַרשטענדעניש צווישן די דערציער. ער מוז רעספעקטירן זיי ביידן. ער מוז האָבן דעם געזונטן געפיל אַז אי די עלטערן און אי די לערער זיינען אויסן נאָר זיין טובה.

* * *

„הבא לטהר מסייעין לו". אויב ביידע צדדים וועלן באמת האָבן דעם גוטן ווילן וועט השי״ת זיי מזכה זיין צו זען די פאַרהאָפטע פירות פון זייער שוועריקער און פאַראַנטוואָרטלעכער אַרבייט.

סודות

ניין, זוך נישט דעם סוד פון דעם לעבן
אין ביכער, באַבלעטערט און שוואר;
דער סוד וועט דיר שוועראר נאָך ווערן
און פראַגן און קשיות — נאָך מער.

דו לערן זיך לייענען דאָס לעבן,
דאָס לעבן אַזוי ווי עס איז;
קוק אַוונט-צייט הויך צו די שטערן,
צום שטויב אויך, וואָס אונטער די פים.

אין איטלעכן בלאַט פון אַ בוימל,
אין איטלעכן פלאַטער פון ווינט,
אין איטלעכן זשום פון אַ פליגל,
אין איטלעכן טוי-טראפּ, וואָס רינט.

אַנטפלעקן זיך סודות און סודות...
און איטלעכער סוד איז אַ פרייד.
אַז וואויל איז דעם אויער, וואָס הערט עס
און וואויל איז דער האַרץ, וואָס פאַרשטייט...

צום אַנקל קיין אמעריקע...

— דערציילונג —

אין דער אַלטער היים איז יעקב פערל־מאַן געווען גראָד אַ גאַנץ בעל־הבית׳ישער איד. ער האָט זיך געהאַט זיין אייגענע דרוקעריי, זיין הייזקע, זיין „שישי" איין מאָל אין דריי וואָכן, און אַפילו זיין אייגענעם, פערזענליכן בייכל, ווי עס פאַסט פאַר אַזאַ בעל־הבית׳ישען איד.

נאָר אָט איז אַנגעקומען אַ שטורעם, אַ קריג, מאָרד, בלוט, אַ געלויף, הונגער, קעלט, סיביר, און די אַלע איבעריגע שמיץ מיט וועלכע מען האָט אויסגעשמיסן אונזערע ברידער אידן. יעקב פערלמאַן איז פאַר־וואַנדלט געוואָרן אין אַ פּליט, דאַן אין אַ פּאַרטיזאַן, אַ קאַצעטניק, אַ זעלנער, און וואָס ניט? ענדליך איז יעקב פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן „אייליען אימיגראַנט", די־פּי קוואָטע, נומער אַ־934761. איר פאַרשטייט נישט? וועל איך אייך דערקלערן: „אייליען אימיגראַנט" מיינט, אַ איד וועלכער איז שוין געבענטשט מיט אַן אַמעריקאַנער וויזע. נאָך אַ פשט: גאָלדענע גליקן. די־פּי מיינט, עמק. נאָר אַ פשט: גרין און פרום. אַ־934761 איז אַ גימטריא וואָס נאָר דער קאָנסול אַליין קען זי רעכט באַנעמען. אין זיינע ביכער פאַרנעמט די גמטריא אַ חשוב׳ן פּלאַץ.

די סברא זאָגט, אַז די גמטריא באַווייזט אויף עפּעס אַ חסרון אין יאַנקל׳ס נאָמען, וויל וויי נאָר דער פעטער דזשאָו, וועלכער איז געקומען יעקב׳ן באַגעגענען, האָט דער־זערט דעם נומער האָט ער אַ צי געטאַן זיין גרויסן סיגאַר (דער סיגאַר איז ביים פעטער דזשאָו ווי בא אונז, להבדיל, דער גראָבער פינגער) און דערקלערט: „דזשעק פּערל! פון היינט ענד אָן וועסטו זיך רופן דזשעק פּערל. יעקב פערלמאַן איז צו גרין".

„פאַרוואָס דוקא זאָק פּערל?" פרעגט יעקב.

„וואָט קיינד אָוו זאָק? דזשעק זאָגט מען דיר. דזשעק פּערל".

„דעק פּערל?"

„דזשעק פּערל, גרינע חי׳! דזשעק פּערל". אָבער גיי רייד מיט אַ גרינעם!

יאַנקל איז אָבער געבליבן יאַנקל און פע־טער דזשאָו׳ס סיגאַר האָט גאָרנישט גע־האָלפן.

ער אַליין, פעטער דזשאָו, איז געווען אַ געלער פון געלן־לאַנד. ער האָט געהאַט אַ סיגאַר, אַ בלויען שניפּס, און האָט געערעדט אַ „פּערעפּעקטן" ענגליש. דעם ערשטן טאָג פון יעקב׳ס אָנקומען האָט ער אים געבראַכט צו זיך אַהיים, זיך געזומען צום לערנען מיט אים הלכות אַמעריקע.

דער פעטער דזשאָו האָט געוואוינט אין אַ שטאָט אין קאָנעטיקעט. פון האָפן האָט ער צוגעפירט יאַנקלען צו זיין קאָר און האָט אים דערקלערט וואָס אַזוינס אַ קאָר איז:

„דו זעסט אָט דעם וואָגן, אָן פערד און אָן אַ קוטשער, האַ? קוק זיך גוט צו. זעסט עפּעס דאָ אַ פערד? ניין, האַ? זאָג ניין". „ניין".

„וועל, איצט גיי אַריין איבעווייניק!" יאַנקל איז אַריין. „יעצט זע"!

דער פעטער האָט נאָכאַמאָל אַ צי געטאָן דעם סיגאַר, האָט זיך באַקוועם אַרײַנגעזעצט אין קאָר, און אַ קוועטש געטאָן אויף אַ קנעפּל.

„נו, וואָס דו יו סעי? ס׳ט אַמאָל געזעסן אַ וואָגן זאָל פּאַרן אָן פערד! האַ? אָט דאָס איז אַמעריקע. מיי באָי! אין אַמעריקע פּאַרט אַ וואָגן אָן פערד און מענטשן פליען אין דער לופט! און דאָס איז נאָך וויט ניט אַלץ. דו וועסט זיך נאָך אָנקוקן אַמע־ריקע".

דער פעטער האָט די גאַנצע וועג דער־ציילט יאַנקלען די נסים פון אַמעריקע: אין אַמעריקע, פאַרשטייט איר מיר, קאָן מען אַרויפקלעטערן אויפן הונדערטן שטאָק ניט הויבנדיק קיין פוס; מען קאָן קויפן סיגאַרעטן ניט רעדענדיק צו קיין פאַרקוי־פער; מען קאָן קאָכן וואַרעמס ניט האָבנדיק קיין האָלץ פאַרן אויוועז, און אַזוי ווייטער און ווייטער.

„דו זעסט", זאָגט דער פעטער, „אָט די הויז. זי האָט אַודאי אַ צוואַנציק שטאָק. אין יוראָפּ זיינען גאָר ניטאָ אַזעלכע הייזער. אָבער אין איין מינוט קאָנסטו זיין אויפן רעכטן שפּיץ. מען דאַרף נאָר אַריין אין עלעווייטאָר און זאָגן 'טאַפּ פלאָר, פּליז'. האַ! אין יוראָפּ ס'דאָס ניט געהאַט. האַ... זאָג, האָסטו דאָס געהאַט אין יוראָפּ?"

יעקב האָט פאַרענדיגט זיין תפלת הדרך, אַ גלעט געטאָן די באָרד, און געענטפערט:

„אין מיין דרוקעריי אין וואַרשע האָב איך אַמאָל אַליין געהאַט אויפגעבויט אַ ליפט".

„טעל איט טו די מאַרינס, פעטערל. מיר וועסטו קיין מעשיות ניט דערציילן. איך בין דאָך אַליין אַ יוראָפישער".

כדי יאַנקל זאָל ניט מיינען אַז ער איז טאַקע, חלילה, אַ גרינער, האָט דער פעטער שנעלער צוגעגעבן.

„איך בין שוין דאָ דרייסיג יאָר, און איך קען דיר זאָגן אַז מיט די סידורים'לעך און תפילות מאַכט מען ניט קיין רעד סענט אין אַמעריקע. דו זעסט מיין קאָר? דו וועסט דאַרפן זיך היפש אויסגרינען ביז דו וועסט האָבן אַזאַ קאָר. און, בעליוו יו מי, איך האָב עס ניט געמאַכט פון דאַוונען. אין יוראָפּ האָט מען געדאַרפט דאַוונען. אין אַמעריקע האָט מען פיינט ליידיגגייער".

יעקב האָט אָנגעפאַנגען זאָגן אַז זיך דאַוונען איז וויכטיגער פון דעם פעטערס קאָר, אָבער דער פעטער האָט אים איבערגעשניטען:

„דו ביסט נאָך גרין. וואַרט, ס'ט אַ קוק טאָן אויף אַמעריקע וועסטו וואַרפן די פּוילישנעס".

אין דער היים האָט פעטער דזשאָו באַוויזן יאַנקלען דעם גרעסטן מופת: ער איז אַריין אין שטוב, אָנגעצונדן די לאָמפּן און גענאָגט: „זעסטו מ'טוט אַ קוועטש און עס צינדט זיך אָן. אין יוראָפּ ס'דאָס ניט געהאַט, האַ"!

אויף מאָרגן האָט דער פעטער געזומען יעקב'ן אין אַ סטאָר צו קויפן אַ סוט. איי מאַמעלע, איז דאָס אַ סטאָר! קליידער איז דאָרטן געזונג פאָר גאָנץ וואַרשע: רויטע, שוואַרצע, בלויע, גרויע, לאַנגע, קורצע, בריי־טע, שמאָלע, דאָבל־ברעסטעד, סינגל־ברעס־טעד, סטאָק, אַלטעריישאָנס. מענטשעלעך אין שוואַרצע הויזן, ווייסע העמדלעך, שוואַרצע שניפּסן, ווייסע קאָלנערס, שוואַרצע שיך און ווייסע טיכעלעך, לויפן אַהין און אַהער ווי באַזומענע; שרייען, לייַערעמען, האַנדלען, בריינען, פאַרקויפן אָן אַ שיעור און אָן אַ ברעג.

דער פעטער האָט צוגעפירט יאַנקלען צו אַ שוואַרץ־ווייסן פאַרשוין, אַ צי געטאָן דעם סיגאָר, אוּן געזאָגט:

„פּיקס מי אַפּ דעט גרינהאָרן"! (כלומר, טוט אָן דעם אידן ווי אַן אַמעריקאַנער).

אַ האַלבע שטונדע שפּעטער האָט דער שוואַרץ־ווייסער פאַרפאַקט פאַר יעקב'ן אַ סינגל־ברעסטעד, לאַיט־גרעי סוט — עכט־אַמעריקאַניש.

„יעצט דאַרפסטו אַראָפּנעמען די קאַפּאָטע, נעמען אַ שייוו, און אויס גרינער". זאָגט דער פעטער דזשאָו, און טוט אַ צי דעם סיגאָר.

„וואָס וועגן שעטנז"? זאָגט יאַנקל און טוט אַ צי די באָרד.

„שעטנז! וואָט'ס דעט"?

„אין דער תורה שטייט..."

„זיי ניט קיין גרינער".

מיט דעם האָט זיך דער ויכוח פאַרענדיגט.

אָבער יעקב האָט זיך איינגעשפּאַרט און ניט געטראָגן דעם אַמעריקאַנעם סוט ביז ער האָט אַנטדעקט מר. ראָזענבערג'ן פון דער שעטנז־לאַבאָראַטאָריע.

יאַנקל האָט זיך ניט געאיילט צו ווערן אַ געלער. וועג ס'איז געקומען חודש אלול איז ער נאָך אַלץ געווען גרין ווי גראָז, און פּעטער דזשאָו האָט שוין געהאַט פון אים נייע צרות.

דער פּעטער האָט באַשטעלט באַ דעם דאָרטיגן טעמפּל אַ סיט פאַר זיין נייעם גרינהאָרן.

„אָט דאָ", האָט ער געזאָגט, „וועסטו זען ווי מען קאָן זינגען אין אַמעריקע! אין יוראָפּ האָסטו אַזעלכע חזנים ניט געהערט".

דער חזן מיט אַ שיינעם בענדל אויפן האַלדז איז געשטאַנען אין מיטן טעמפּל און געלערנט זיינע נאָטן מיט די מיידלעך פון כאָר:

„הו, הו, — לאַ־לאַ־לאַ, כבאַאַקרת רועה עדרו לאַ לאַ, רועה עדרו כבקרת, עדרו רועה כבקרת לאַ־לאַ".

יעקב האָט געכאַפּט די פּיס אויף די פּלייצעס, אַ שפּיי געטאָן דריי מאָל און אַנטלאָפן וואו דער גרינער פּעפּער וואַקסט.

אַ גאַנצע וואָך האָט אים פּעטער דזשאָו אַרומגעזוכט. אין צייטונג האָט מען אַנאָנסירט: „לאסט: גרינהאָרן, שוואַרצע קאַפּאָטע, שוואַרצע באָרד, בלויע אויגן, צעקנייטשטער שטערן, קרומער נאָז. רעוואַרד: 5 סענט".

די נאַכט פון סליחות, פאָרנדיק אַהיים פון טעמפּל, איז ער פאַרבייגעפאָרן אַ קליינע שטיבל וואו אַ הייזעריקע, אויסגעמאַטערטע שטימע האָט געזאָגט סליחות. דער פּעטער האָט אָפּגעשטעלט די קאָר און אַריין אין שול. ביים עמוד איז געשטאַנען אַן אַלטער רב מיט אַ לאַנגער ווייסער באָרד און געזאָגט סליחות:

„מלך יושב על כסא רחמים..." האָט געציטערט די ווייענדיקע שטימע. דער חזן האָט ניט געקאָנט אויפהערן, אָבער דער האַרציגער געוויין פון זיין קול, דער קול פון תשובה און געבעט געקומען פון אַ האַרץ אָנגעפילט מיט אַן אומגעויער־רער בענקעניש, האָט געירט אויך דעם פּעטער דזשאָו.

(פאָרזעצונג אויף זייט כ"ה)

פון יענעם זייט פארהאנג

• מרת ר. פאנטעלעוו

די זכרונות פון די קינדער־יאָרן
זיינען אייגנעקריצט אין מיין זכרון;
ווי ס׳האָבן זיך געביטן מאַכטן,
ווייסע און רויטע, מחנות קאָזאַקן,
אויך — אַנהענגער פון קאָלטשאַקן.

ס׳איז דורך דער ערשטער שטורעם.
דער צעמאַטערטער עולם פון בירגער־מלחמה
האָט געוואַרט אויף אַ ליכטיגן מאָרגן,
און טיף אין דעם נעכטן, מיט רוהיגע הערצער
געוואָלט פאַרבאַהאַלטן די פאָריגע זאָרגן.

נאָר דאָס זיינען געווען נישט מער ווי זיסע געדאַנקען,
פון אַלץ איז געוואָרן אַ נישט־פאַרווירקליכטער חלום.
די צוואַנציגער יאָרן מיט פרישע געטראַנקען;
גוואַלדטאַטן, הונגער און פאַרשידענע מחלות
האָבן געבראַכט דער מענשהייט אַ טרויעריקן תכלית.

צו הילף זיינען געקומען די שפּעטערע יאָרן:
ס׳זיינען באַהאַלטן געווארן מונדירן מיט קנעפּ,
אַלץ האָט זיך געגעבן אַ קער מיטן פּנים צום „נעפּ";
טריקענים איז אַוועק פון די פּעלדער,
ברויט האָט זיך באַוויזן אין פילע געוועלבער.

נאָר ניט מיינט מיינע ליבע, ס׳איז שוין די גאולה
ס׳האָט זיך נישט לאַנג געהאַלטן אויך די גדולה,
געקומען צו לויפן מיט גרויס געפילדער,
די שרעקליכע דרייסיגער יאָהרן
וועלכע ווייזן שוין גאָר אַנדערע בילדער.

איך גיי דאָ דערציילן אַ נייעם קאַפּיטל,
כּדי נייע טערמינען וועט איר זיך דאָ דערוויסן —
כאַטש די מענשהייט פון דעם האָט קיין גוטס
נישט געזאָגן:
קאָלכאָזן, סאָווכאָזן, קולאַקעס, ביעדנאַקעס
אין די אויערן קלינגט עס ווי נייע פּיטאַקעס.

יאָרן פון גרויזאַמן צאָרן, נאָר ניט פאַסירט אין
דער מענשליכער געשיכטע,
דאָס איז די פּולמאַכטע הערשאַפט פון „הייליגן"
סטאַלין.

ער האָט זיך דערהויבן דורך קרבנות און שקלאַפן
פאַרשיקטע.
אין די דערפער האָט געהערשט אַ פּחד, אַ שרעק,
ס׳זיינען געגאַנגען עטאַפּן מיט געבויגענע קעפּ.

אויך דער שטאָטישער עולם האָט פון די נייע
טערמינען גענאָסן,
ס׳האָט זיך געלייגט אויף זייערע פּלייצעס און
געדריקט דעם געוויסן.
דאָס זיינען די פינף־יאָהר־פּלענער פון גרויסן
באַדייט,
וועו אַרבייטער ווערן „פרייוויליג" קנעכט און זאָגן:
„אַלרייט".
די דאָזיגע בילד גייט אָן ביז דער היינטיגער צייט.

דאָס וואָס האָט אָנגעוואָרפן שרעק און מורא,
איז געווען פאַר דער מאַכט די בעסטע סחורה,
נאָר אַלעס איז נישט צו פאַרגלייכן מיט די ליידן
פון בני תורה.
וואו נאָר אַ איד וואָס גלויבט אין באַשעפער
האָט מען אים ג׳רודפ׳ט נאָך ערגער ווי אַ
פאַרברעכער.

די שענסטע גדולי הדור האָבן באַצאָלט מיט זייערע
לעבנס
פאַר זייער אַרבעט אין חינוך און הייליגע
שטרעבענס.
נאָר די אַלע רדיפות האָבן נישט געמינערט דעם
איד׳נס בטחון,
אַז די קומענדע דורות וועלן שוין נישט זיין
צעבראָכן
און וועלן היטן די תורה אָן שרעק און אָן מורא.

וואויל איז צו די ניצול־געוואָרענע פון יענעם
„גן־עדן",
פאַר וואָס מען דאַרף שטענדיק דעם אויבערשטן
לויבן.
מיר האָפן אויף ווייטער צו אונזער פאָטער און
שטיצער
אַז ער וועט זיין אונזער אייביקער באַשיצער
פון צפון צו דרום, פון מזרח צו מערב.

ברכות הבאות
יום
פערטן שלטן
קיאסו עושאן
פון
שטוטגארט
וועלט

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א צו דער 4-טער קאָנוועגשאן

ב"ה, ראשון לפ' במדבר, ה'תשי"ט, ברוקלין, נ. י.

צו אַלע חברות פון אגודת נשי ובנות חב"ד איבעראַל,

און צו זייערע פֿאַרשטייער — די מיטגלידער פון דער יערליכער קאָנוועגשאן בפרט,

ה' עליהן תחיינה.

ברכה ושלום!

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער יערלעכער קאָנוועגשאַן פון אגודת נשי ובנות חב"ד, און דורך דער פֿאַרמיטלונג פון דער קאָנוועגשאַן,

שיק אין מיין ברכה צו יעדערער פון אייך איבעראַל, און דריק אויך אויס מיין הערצליכע באַגריסונג צו דער קאָנוועגשאַן,

אַ באַגריסונג און ברכה צו גרויס הצלחה אין דער אַרבעט פון נשי ובנות חב"ד אין אַלע אירע אָפּטיילונגען און פרטים, און אַז די אַרבעט זאָל דורכגעפירט ווערן, אין גוטען געזונט און שטימונג, מיט חסידישער לעבעדיקייט און פרייד,

און ספעציעל זאָל עס זיין אזוי, אין דער אַרבעט פון דער קאָנוועגשאַן, וואָס דאַרף באַשטימען און אייַנרעכטן אויף דער אַרבעטס־פּראָגראַם ביז דער קומענדיקער קאָנוועגשאַן — נאָכּן מאַכן דעם סך הכל פון די דערגרייכונגען פון דער פֿאַרגאַנגענער צייט.

* * *

אין דעם לייענען תורה אין שול, און אין איר וואַכענטליכען לערנען, אייַנלערנען און איינלעבען־זיך־אין־איר אין דער היים און איבעראַל — הייבן מיר איצט אָן די סדרה און דעם ספר במדבר.

גלייך אין אָנפֿאַנג ווערט אונז דערציילט וועגן דעם אָנזאָג פון איבערציילן די אידן (כן ירבו). אויך אין די שפּעטערדיגע סדרות פון דעם ספר ווערט דערציילט וועגן ציילונגען פון די אידן דאַמאָלס. און די תורה גיט דערצו אַ ספּעציעלע וויכטיקייט — אויף אזוי פיל, אַז דער גאַנצער ספר במדבר ווערט אָנגערופן חומש הפּיקודים — דער חומש פון די ציילונגען.

* * *

וואָס קענען מיר לערנען דערפון בהנוגע צו אונזער אַרבעט פון פֿאַרשפּרייטען אידישקייט דורכגעדרונגען מיט חסידישע ליכט און וואַרימקייט?

איינער פון די הויפּט געדאַנקען אין דעם איז:

באַ ציילונגען — איז יעדער פון די געציילטע, ווי גרויס און וויכטיג ער זאָל ניט זיין, איז ער דאָך ניט מער פון **איינס**. און, אויך פון דער צווייטער זייט, ווי קליין און געפֿאַלען אַ צווייטער זאָל ניט זיין, איז ער דאָך ניט ווייניגער ווי **איינס**.

פון די הויפּט שטערונגען צו דעם איבערגעבענעם און וואַרעמען טאָהן פאַר אַ צווייטען — איז דער געדאַנק: וואָס גייט עס מיר אָן; באַם צווייטענס גספֿאַלענקייט — וואָס קען מען טון דאָ אויפטאָהן.

אַריינטראַכטענדיג זיך אַבער אין דאָס אויבענגעזאָגטע — אַז אַליין פאַר זיך איז מען ניט מער ווי **איינס**, און אום צו באַקומען דעם כח און חשיבות פון מערערע **מוז** מען זיך פֿאַרבינדען מיט נאָך אידן,

אַריינטראַכטענדיג זיך, אַז אַזוי ווי דער צווייטער איז **איינס** מיט עם מיט צוגלייך, קען דאָך זייער און זייער מעגליך זיין אָז, מיט דער געהעריגער הילף, זאָל ער זיך אויסגלייכען מיט עם אין אַלע הינזיכטען —

זעהט מען די ניט ריכטיקייט פון די געזאָגטע שטערונגען, מען זעהט די גרויסע דערגרייכונגען, פאַר זיך און פאַרן צווייטען, צו וועלכע מען קען צוקומען, און מען וואַרפט זיך אַריין אין דער אַרבעט — מיט בענייטע לעבעדיקייט און ענערגיע.

* * *

דער אויבערשטער זאָל בענשען אייער אַרבעט, אַז די זאָל זיין מיט פיל הצלחה אין אַלע הינזיכטען,

צוזאַמען מיט זיין ברכה און הצלחה צו יעדערער פון אייך, מיט די בני בית — שיחיו, אין די פרטיות־דיקע ענינים,

און גאָר אינגיכען, זאָלן מיר זוכה זיין, מיט אַלע צוזאַמען, זעהן די ערפילונג פון דער ג־טליכער נבואה: אין דעם אַרט (ארץ ישראל) וואָס איז איצטער חרוב... וועלען נאָך פֿאַרבייגיין די שאָף (די אידן) פֿאַרבי דעם וואָס וועט זיי ציילען (משיח) — זאָגט ג־ט.

בברכת הצלחה ולבשורות טובות

מנחם שניאורסאָהן

רייד פון כ״ק אדמו״ר שליט״א צו די דעלעגאטינס צו דער קאָנווענשאן

יעדער זאָך אין וועלט, באַזונדערס ביי אידען, און גאָר באַזונדערס ביי אידען וועלכע זיינען פאַרבונדען מיט תורה און מצוות, איז מיט אַ ג־טליכע השגחה פרטית און איז אין אייגקלאנג און צוגעפאַסט צו דער כוונה פון דעם אויבערשטען.

איר זענט דאָך פאָרשטעהער און אָנפירערינס פון אייערע גרופעס. אַ פאָרשטעהער און אָנפירערין פון אַ גרופע פון נשי ובנות חב״ד, ניט נאָר דאַרף זי אַליין זיין ווי דער אויבערשטער וויל לויט די אָנווייזונגען פון דער תורה, נאָר זי דאַרף אויך האָבען דעם כח צו ווירקען אויף דער גאַנצער גרופע אַז אַלע חבירות פון דער גרופע זאָלען זיין ווי עס פאָדערט זיך לויט דער תורה. זיי זאָלען טאָהן וואָס עס איז אַפהענגיג אין זיי אויסצופירען די פּראָגראַם פון נשי ובנות חב״ד וועלכע איז באַזירט אויף דעם וויללען און אויף די אָנווייזונגען פון די רביים.

ווי באַלד אַז אַלעס איז בהשגחה פרטית איז עס דאָך אויך בהשגחה אַז איר זענט אויסגעקליבען געוואָרען אַלס אָנפירערינס פון אייערע גרופעס און אַלס דעלעגאַטינס צו דער קאָנווענשאָן. און אַז דער אויבערשטער האָט דאָס אויף אייך אַרויפגעלייגט האָט דער אויבערשטער אייך געגעבען כחות צו קאָנען דאָס אויספירען.

דער אויבערשטער איז דאָך עצם הטוב, איז בשעת ער גיט כחות צו טאָהן גיט ער אַז מען זאָל דאָס קאָנען טאָהן אין אַ גוטער שטימונג און מיט גוטען געזונט.

זאָל דער אויבערשטער אייך געבען כחות צו קאָנען אָנגיין מיט אייער אַרבייט און אַלע מאָל מיט באַנייטע ענערגיע און לעבעדיקייט.

באַ יעדען איז דאָך אָבער דאָ די בחירה חפשית — פרייער אויסוואָל — איז ביי אייך אין האַנט ליגט דער אויסוואָל און די מעגליכקייט אַרויסצוברענגען די כחות וואָס דער אויבערשטער גיט — פון דער באַהעלטעניש, און אויסנוצען זיי אין דער פאַרשטאַרקונג פון דער אַרבייט סיי אַלס פרטים און סיי אַלס אָנפירערינס פון אייערע גרופען.

אַז דער אויבערשטער זעט אַז מען וויל אויסנוצען די מעגליכקייטען גיט ער ספעציעלע כחות דאָס דורכצופירען אויף אַ גוטען אופן און אויף אַלע הונדערט פראָצענט.

זאָל דער אויבערשטער אייך העלפען און דורך אייך די מיטגלידער פון נשי חב״ד — און אויך די וועלכע געפינען זיך אין וויייטע לענדער און האָבען נאָך דערווייל ניט געשיקט קיין פאָרשטעהערינס — אין דורכפירען די העכסטוויכטיגע אַרבייט פון באַאיינפלוסען אידישע פרויען זיי זאָלען גיין אין דער וועג פון תורה, און דאָס ברענגט דעם אויבערשטענס ברכה אין גוטע פרנסה, ברייטע פרנסה, און נחת אין אַלע פרטים פון קינדער און קינדס־קינדער.

איר דאַרפט ווירקען אַז די אַלע וועלכע זיינען נאָך ניט אַריין אין נשי חב״ד זאָלען נאָכטאָהן אייער ביישפיעל און זכות הרבים וועט זיין תלוי בכן (איר וועט האָבען דעם זכות הרבים) וואָס איר זיי געבראַכט נעהענטער צו תורה און אידישקייט.

איר זאָלט אַלע צוזאַמען האָבען אַ געזונטען זומער אין אַלע פרטים אין וואָס איר נויטיגט זיך אין בני חיי ומזוני רוויחי מיט פרנסה בהרחבה.

מיר שטייען פאָר שבועות, ווען דער אויבערשטער באַנייט נאָך אַמאָל דאָס געבען די תורה, דאַרפען מיר אַלע מקבל זיין די תורה מיט שמחה און מיט אויפגעפרישטע לעבעדיקייט און מיט דער תורה גיין אין גיכען אַנטקעגען משיח׳ן.

איך בעט איבערגעבען אַ גערוס צו דער קאָנווענשאָן און צו אייערע גרופעס, מיט אַ ברכה אויף הצלחה אין אַלע זאַכען וואָס אַ אידישע פרוי דאַרף דורכפירען און מ׳זאָל הערען אייגער פון דעם אַנדערען גוטע בשורות. די אַרבייט פון דער קאָנווענשאָן זאָל זיין מיט הצלחה איר זאָלט ברענגען נאָך דער קאָנווענשאָן אַ גוטען גערוס אַז איר זענט צופרידען פון דער אַרבייט און די אַרבייט איז צופרידען פון אייך. עס זאָל זיין בהצלחה.

דער קאמף קעגן לוקסוס, לייכטזיניקייט און עם-הארצות

רעדע פון הרב חאדאקאו צו דער קאָנוועגשאָן

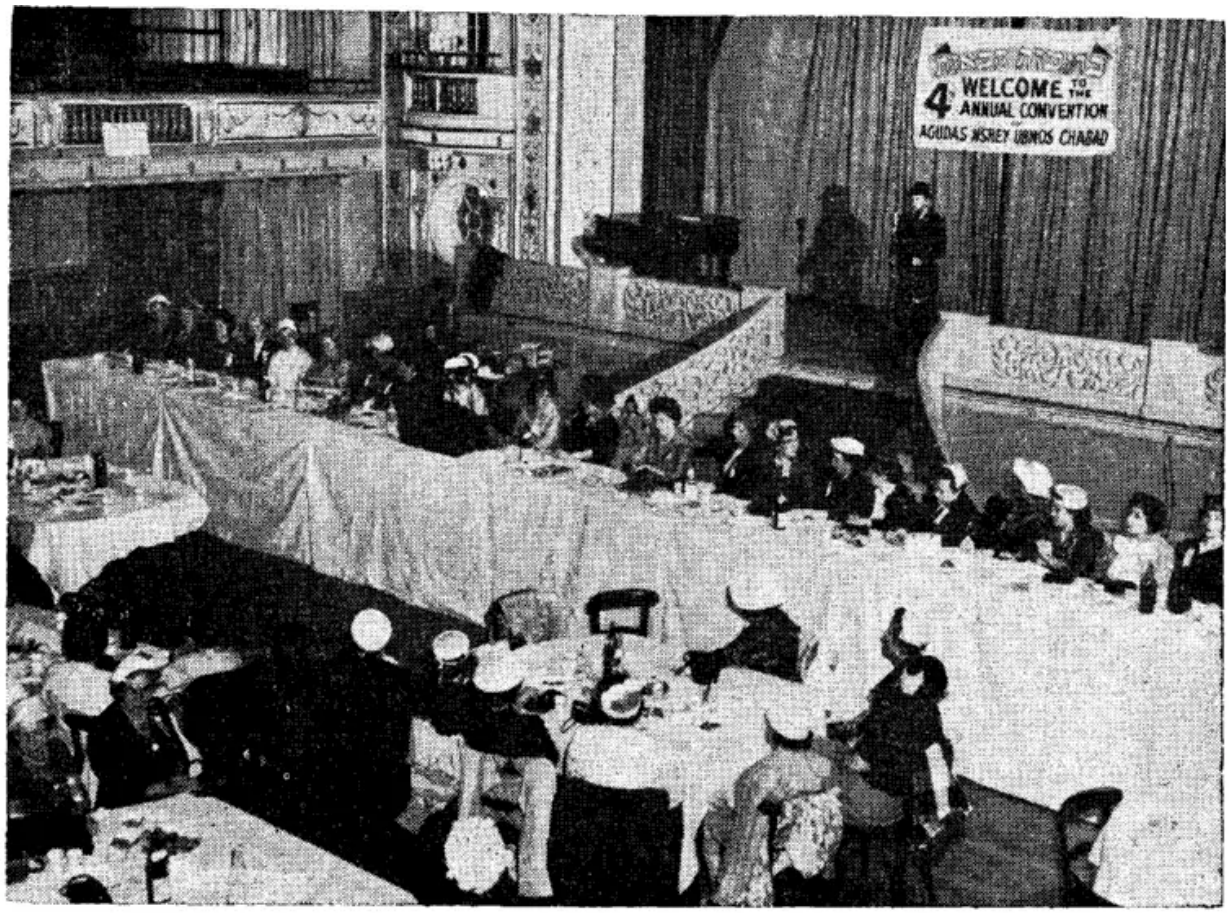
אין דעם ערנסטן מאָמענט באַ אַן ערנסטער קאָנוועגשאָן דאַרף זיין אַלעמאָל די תפילה פון דעם ריידער און הערער דורכצופירן זייער שליחות בשלמות. עס זאָל געזאָגט ווערן וואָס מען דאַרף; עס זאָל דערהערט ווערן וואָס מען דאַרף; עס זאָל געהערט און געזאָגט ווערן דורך די וואָס דאַרפן הערן און זאָגן; געהערט און דערהערט ווערן יעדערער אין דעם פונקט וואָס מען דאַרף הערן און דערהערן.

אין פאַרשידענע צייטן, אין פאַרשידענע תקופות, זענען מיר אויף דער גאָס ערשינונגען פון גייסטיגע עפידעמיעס: פון פעלערן און חטאים, ע"ז — עבודה שהיא זרה, פרעמד, לכם. זי האַלט ניט אויס די קריטיק אין אידישן לעבן. ניט דאָס איז מיט וואָס מען דאַרף פאַרנעמען די צייט. די קראַנקהייט איז ניט אין אַלע צייטן די זעלבע און אויך די עבודה זרה איז ניט אַלעמאָל די זעלבע.

אונזער ציל באַ דעם מאָמענט איז צו דערמאָנען אַ פאָר פון די גייסטיגע קראַנקהייטן וועלכע האָבן ליידער אַרומגעכאַפט די גאָס אין אונזער צייט, אין אונזער מדינה. דער פריערדיגער רבי, פלעגט אין געוויסע צייטן, אַרויסגיין פון די טיפקייט פון זיין אהבת ישראל, געפינען פאָר נויטיק, ווי שוועך עס זאָל אים דאָס ניט זיין, אָנצוזיצן זיינע באַליבטע אידן אַ פעלער פון וועלכן מען דאַרף זיך באַפרייען, און היטן. אין יענע צייטן פלעגט ער באַנוצן דעם וואָרט — „עס איז ביטער צו ריידן, עס איז שווער צו שווייגן". מען מוז קענען באַקומען דעם איבערנעם „איך", ניט רעכענען זיך מיטן אָפּקלאַנג באַם צווייטן צייטווייליג, נאָר רעכענען זיך אויסשליסלעך מיט פליכטן געגן דעם צווייטן, מיט דער טובה פון דעם צווייטן. נשי ובנות חב"ד אַלס וועלט-באַוועגונג דאַרפן ניט אונטערשעצן זייערע כוחות וועלכע זיינען זיי געגעבן גאָט וואָרן מלמעלה, מיט אַן אַחריות איבער זיך און גלייכצייטיג לגבי דער גאַנצער וועלט.

איינער פון די אַלגעמיינע פעלערן איז דער וועלכער וועט אָנגערופן „לוקסוס". ניט מיט דער קוואַנטיטעט פון אויסגאַבן וועלכע אַ מענטש מאַכט וועט גערעכנט דאָס וואָרט „לוקסוס". בכלל דאַרף מען וויסן אַז אַלץ וואָס איז באַשאַפן געוואָרן איז דער וועלט האָט אַ צוועק, דער בחיר הנברואים זיינען אידן. אַלץ וואָס איז באַשאַפן געוואָרן איז דאָס צוליב אידן. אידן זיינען באַשאַפן געוואָרן צוליב תורה, לערנען תורה און מקיים זיין מצוות. עס איז ניטאָ קיין איבערריגע זאַך אין דער וועלט. אַלץ האָט אַ ציל אין מיטהעלפן דעם אידן דורכצופירן זיין ציל אין לעבן. עס זיינען דאָ מענטשן, וואָס אין דורכפירן זייער ציל אין אידישקייט מוזן זיי זיין איינגעאָרדענט אויף אַ בריטערן אופן. צוליב אידישקייט וועלן זיי אויסגעבן גרויסע קאַפּיטאַלן — אַלץ מיט אַ תכלית. „לוקסוס" איז אָן אַ תכלית — „לוקסוס" לשם „לוקסוס" — אויב ער האָט ניט וואָס ער שטעלט זיך פאָר (ניט ער וויל) אַז מען דאַרף האָבן. ער שטעלט זיך דאָס פאָר וויל דער צווייטער האָט; וואָלט דער צווייטער ניט געהאַט וואָלט ער געקאָנט פאַרטראָגן וואָס אַליין האָט ער ניט. „לוקסוס" איז וועג עס פאַרנעמט די קאַפּ, די נשמה, נערווירט, נעמט צו די גאַנצע צייט פון טאָג. עס מאַכט אין מענטש אַז דעם עיקר פון זיין לעבן זאָל ער אינגאַנצן פאַרגעסן, אָדער עס מאַכן פאָר אַ טפל און דעם טפל פאָר אָן עיקר. אויף אַ קאָנוועגשאָן קען מען זיך ניט אָפּשטעלן מיט פרטים פון יעדן פראָבלעם, נאָר אָנדייטן איינצעלנע פונקטן.

יעדער ערנסטער מענטש וויס, אָדער בכל אופן, קען וויסן, צו וועלכע שעדליכע תוצאות פירט דער אָרט פון „לוקסוס". וואו בלייבט צייט באַ עלטערן צו ערציען די קינדער, וואו האָבן זיי די רואיגקייט דערצו? דאָס גופא איז דער היפך פון די יסודות פון דער דערציאונג, וועו אַ קינד זעט אין וואָס די קאַפ פון דער מוטער איז אַריינגעטאָן. מען דאַרף זיך אַ וויילע אָפּשטעלן און באַטראַכטן צי איז מען ניט

הרב חאדאקאוו אדרעסירט די קאָנוועַנשאָן

ווייט פֿאַרפֿאַרן אין דעם, און אויב יע, דאַרפן אַנגענומען ווערן ראַדיקאַלע מיטלען. דאַרטן מוז אַריינטרעטן אַ רעוואָלוציע, אַן ענדערונג אין גאַנצן קוק אויפן לעבן.

דער צווייטער ענין איז אויפן זעלבן געביט. צניעות ווערט ניט געמאַסטן מיט דער צאָל פון מענטשן וועלכע היטן זיך אין דעם אָדער ניט. נאָרמאַליטעט ווערט ניט געמאַסטן מיט דער צאָל פון מענטשן וועלכע זיינען נאָרמאַל אָדער ניט נאָרמאַל. עס וועגדעט זיך ניט אין אַן אָפּשטימונג. **אין אַ מענטשל־האַספּיטאַל וואו די מערהייט פון די מענטשן באַשטייט פון ניט נאָרמאַלע, וועט קיינמאָל ניט איינפֿאַלן אַ דאָקטאָר אַז אַלס מינאָריטעט זאָל ער נאָכטאָן די מאַיאָריטעט, סיידן ער איז שוין צו דעם אַליין צוגעקומען.** דאָס זעלבע איז אויב עס איז דאָ אַ גרענעץ איבער וועלכער מען קען ניט אַריבערטרעטן ניט אַנדערש לכל הפחות דעם מינימום פון צניעות־דיגע קלייַדונג, קען מען זיך אין דעם ניט רעכענען מיט מאַיאָריטעט. עס איז אויסגעקומען צו ריידן מיט פערזענליכקייטן פון פֿאַרשידענע קרייזן וועלכע זיינען באַזאָרגט פאַר דעם מצב פון דער יוגנט. אָבער זיינען מודה אַז די ניט צניעות־דיגע קלייַדונג וועלכע איז אין די לעצטע טעג יאָרן איינגעפירט געוואָרן האָט אַ גרויסן טייל אין דער גייסטיגער ירידה פון דער יוגנט. די ירידה אין די לעצטע צען־צוואַנציג יאָר האָט אָנגענומען אַ גרויזאַמען כאַראַקטער. וואָס מיט צען יאָר צוריק האָט מען אין אָבער קריזן באַטראַכט אָלס אַבסאָלוט אומדערלאָזבאָר, וועלכע היינט באַטראַכט אָלס אַ נאַטירליכע ערשיינונג. די פערזענליכקייטן וועלכע האָבן געדאַרפט זאָגן זייער וואָרט צו די קריזן וואָס זיי קענען **אויף זיי ווירקן, רבנים אין זייערע שולן,** פֿראָפעסאָרן צו זייערע סטודענטן, לערער אין זייערע קלאַסן, זשורנאַליסטן אין זייערע **קאָלומס; וועלן מען וואָלט געקומען און געזאָגט קלאָרע דיבורים ווי מען רעדט און** מען טראַכט און איבערצייגט זיך צווישן זיך, וואָלט מען פיל מענטשן געראַטעוועט פון אונטערגאַנג, גייסטיגן און פיזישן. אָבער ליידער זאָגט מען ניט. קיינער וויל ניט זיין דער ערשטער. זעלבסטפֿאַרשטענדיג זיינען די רעזולטאַטן שוידערליכע. אָנשטאָט

טראכטן וואס מען דארף יענעם זאגן, טראכט מען פארקערט, וואס ווען יענער זאגן אויף אים. ווי אין פריערדיגן ביישפיל, דארטן וואו אמת הערשט ווען יענער זען אז מען האט אים געזאגט דעם אמת. אבער סוף כל סוף ווען די וועלט באשולדיקן די וועלכע האבן זיי דעם אמת ניט געזאגט.

דער דריטער מאמענט (דער לעצטער צוליב דער באשרענקונג פון צייט): אמאל יגיע יארן האט יעדע אידישע פרוי געווארט די פליכטן פון איר מאן צו האבן וויניגסטנס מינימאלע שיעורים אויף לערנען תורה, אויב עס איז ניטא די מעגליכקייט אויף אפצוגעבן זיך אויף מער. יעדע פרוי האט זיך געשעצט גליקליך מיטן פולן באוואוסטזיין ווען איר מאן האט געשטיגן אין לערנען. אויב פרויען זיינען ניט מחויב אין תלמוד תורה אין דער מאס ווי מענער, אויב פאר זיי קען זיין גענוג צו קענען אלע הלכות וואס זיי דארפן קענען אין פירן א אידיש הויז, און ווייסן די יסודות פון אידישקייט וואס תורה לערנט ווי צו פארמירן א אידיש הויז — היינט אויף א סך רבנים געזאגט געוואָרן צו קענען אזוי פיל וויפיל א פרוי איז מחויב צו וויסן — דאך האט דער אויבערשטער אויף זיי געלייגט אזוינע ויכטיגע פליכטן אין אויפבוי פון א אידיש הויז, אז ער האט זיי באפרייט פון די פליכטן פון תלמוד תורה. מענער זיינען מחויב צו לערנען, "והגית בו יומם ולילה". באמת איז א טעות בא די וועלכע מיינען אמאל אז אין א אידיש הויז זיינען דער מאן און די פרוי צווי וועלטן. דער אויבערשטער איז א כל יכול, אזוי ווי ער האט באשאפן אז א קערפער האט רמ"ח איברים וועלכע זיינען איינגעבונדן אין זעלבן קערפער, אזוי האט ער באשאפן אז איינצעלנע גלידער זיינען פאנאנדערגעטיילט און דאך פונקציאנירן זיי צוזאמען. חז"ל זאגן אז ווען איינער זוכט צו היראטן זוכט ער זיין פארלאָרענעם טייל. דער אויבערשטער האט באשאפן צווי בעזונדערע טיילן פון דעם זעלבן מענטשן. ווי די הארץ און די קאפ וועלכע האבן בעזונדערע פונקציעס אין לעבן און ווען ביידע ערפילן זיי איז דער מענטש גאנץ, אזוי איז אויך ווען מאן און פרוי ערפילן זייערע פליכטן.

א פרוי באריכט זיך פאר א שכנה וואס פאר א גוטן מאן זי האט — ער קומט פארהארעווט פון דער ארבעט העלפט ער אין שטוב. ער וואשט אויס די דישעס (כלים) און ער קען די ארבעט גוט, באמת וואלט זי עס געהאלטן פון אינדערפרי צו וואשן די דישעס, נאר, מען דארף אריינלייגן אין די דישעס אויך, שיקט זי עס פארדינען צו קאנען א־רייינלייגן עפעס צו עסן. יעדער מענטש דארף קענען ערפילן אויך פליכטן וועלכע גייען ניט ארויס אין זיין שטענדיגן ארט לעבן. אז א מענטש איז פארנומען אין די העכסטע ענינים און זעט אז עס גייט א שוואך אידל און שלעפט א וואגן מיט ער צוגיין צום ווילד פרעמדן מענטשן און העלפן עם ארויסשלעפן דעם וואגן, וואר רעדט נאך אויף צו העלפן א אידישע טאכטער וועלכע איז נאך אויך זיין פרוי איז עס אודאי רעכט. וועלן מען מאכט אבער עמעירדזשענסיס פאר א שטענדיגקייט פארגעסט מען וואס פאר א פריז מען צאלט. וועלן א מאן וועלט אפגעריסן פון זיין שעה לערנען נאכן טאג ארבייטן, פעלן זיינע גייסטיגע כלים. ער האט אויסגעוואשן די פארצעליינע גע־שיר, נאר ער האט אבער ניט קלאר גע־מאכט זיינע מדות, און ניט געשאפן די כלים אין וועלכע ארייַנצוברענגען ברכת ד'. חז"ל רעכענען אויס די זכיות פון פרויען אז זיי האבן א זכות אין דער מצוה פון תלמוד תורה דורך דעם וואס זיי האבן געדולד און פארגעניגן צו ווארטן אויפן מאן אין שטוב נאך א שעה וויל ער לערנט אין בית מדרש.

די אויפגאבע פון נשי ובנות חב"ד איז צו קומען צו דער בריטער וועלט און ער־קלערן זיי אז איינע פון די הויפט סבות פון אלעס־בייזן איז עס הארצות. אז מען וויים ניט, פארשטייט מען ניט, איז מען ניט מקיים. די לאזונג פון אגודת נשי ובנות חב"ד איז — ניט עס הארצות נאר לעבן מיט לימוד התורה. עס מוז קענען איינגעפירט ווערן אין אלע אידישע הייזער די ליכטיגקייט פון לימוד התורה.

(פארזעצונג אויף זייט כה)

באריכט פון דער 4-טער יערלעכער קאנוועגשאן

(קאָנוועגשאָן־רעפֿאָרטערס: א. קאצנעלנבויגען, מרת ס. פּלטיאל)

די וועלט־באַוועגונג פון נשי ובנות חב״ד פֿאָדערט שוין ב״ה היינט צו טאָג קיינע באַזונדערע פּאָר־שטעלונגען, „שמה הולך לפניה״ (איר נאָמען גייט איר פֿאָראויס) און איהרע וואונדערבאַרע דערגרייכונגען דינען ווי לעבעדיקע עדות פֿאַר איהרע אויפטוען.

מיט איהרע טעטיגקייטן אויף דעם געביט פון דער פֿאַרשטאַרקונג פון אידישקייט אין אַלע שיכטן און קרייזן, פון די דערווייטערטע, וועלכע דאַרפן ערשט אָנפאַנגען פון אַלף בית ביז די נאָענטסטע, וועלכע קענען שוין אַליין משפּיע זיין אויף אַנדערע; מיט דער פֿאַרשפּרייטונג פון חסידישן חנוך און חסידישן בליק אויפן אידישן לעבן — אָט דערמיט האָבן נשי ובנות חב״ד געעפנט אַ נייעם בלאַט אין דער אידישער געשיכטע.

ארץ־ישראל, קאַנאַדע, בראַזיל, דענעמאַרק און עטליכע צענדליק שטעט און שטעטלאך אין די פֿאַראייניגטע שטאַטן זיינען געווען פֿאַרטרעטן אין דער יערליכער קאָנוועגשאָן.

אַלע דעלעגאַטינס מיט אַ רייכן באַגאַזש פון דערגרייכונגען, אַלע מיט דער סאַטיספאַקציע וואָס נאָר אַ שווער־אַרבייטענדיגער מענטש קען פילן.

* * *

די דערעפענונג־סעסיע פון דער פערטער יערליכער קאָנוועגשאָן פון אגודת נשי ובנות חב״ד איז פֿאָר־געקומען זונטאָג נאָכמיטאָג, כ״ג אייר ה׳תשי״ט. אַלע דעלעגאַטינס פון אויסער דער שטאָט, ווי אויך די אָפּיסערס פון די ניו־יאָרקער אָפּטיילונגען זיינען אויפגענומען געווארן מיט גרויס כבוד דורך דער רביצין דזייקאָבסאָן תחי׳ אין איר וואוינונג. עס האָט זיך אַנטוויקלט אַ לעבהאַפּטע דיסקוסיע אין וועלכער עס האָבן זיך באַטייליגט פיל חברות פון די פֿאַרשידענע שטעט. אָנגעפירט דורך רביצין אָלטיין פון די ברוקס, האָט די דיסקוסיע באַרירט עטליכע זייער וויכטיגע פראַבלעמען, וועלכע שטייען פֿאָר פֿאַר יעדן פון די צווייגן פון אונזער אָרגאַניזאַציע. אַלס רעזולטאַט פונעם קאָנסטרוקטיוון אויסטויש פון מיינונגען האָט דער צוזאַמענקונפט אָנגענומען און פֿאַרעפענטליכט די פֿאָלגענדע רעזאָלוציעס:

א) דער קאָונסיל דארף זיך אונטערנעמען צו אַראַנזשירן רעדנער־קורסן פֿאַר די פעאיגע אויף דעם געביט, פון די חברות פון בנות חב״ד. דאָס וועט העלפן לייזן די פּראָבלעם פון מאַנגל אין רעדנערינס וואָס עקזיסטירט איצט אין אַלע גרופּעס, באַוונדערס אויסער ניו יאָרק.

ב) דער קאָונסיל דארף צוגרייטן פֿאַסיגן מאַטעריאַל וועלכן אַלע גרופּעס זאָלן קענען נוצן פֿאַרן לערנען אויף זייערע רעגולערע צוזאַמענקונפטן.

ג) אַלע גרופּעס דארפן זיך באַמיען צו אַראַנזשירן פון צייט צו צייט ספּעציעלע אַלגעמיינע צוזאַמענקונפטן, צו וועלכע פרויען פון פֿאַרשידענע אידישע קריזין זאָלן וועלן איינגעלאַדן. דינים פון שבת, כשרות, א. ד. גל. און די אידעאַלן פון אידישקייט דארפן דערקלערט ווערן אויף די פֿאַרזאַמלונגען.

נאָך דעם דערפאָלגרייכן נאָכמיטאָג זיינען די דעלעגאַטינס געוואָרן איינגעלאַדן אינעם אָפּיס פון דעם ליובאַוויטשער רבי׳ן שליט״א וואו זיי האָבן געהאַט דעם גרויסן כבוד אַדרעסירט צו ווערן, פּערזענליך, פון דעם גרינדער און וועגווייזער פון אונזער אָרגאַניזאַציע.

דער פֿאַרזאַמלטער עולם אויף די טרעפּ צו דעם רבי׳נס שליט״א אָפּיס איז געווען קיין ע״ה אַזוי גרויס, אַז נאָר אַ טייל פון זיי האָט געקענט אַרייגיין אין היכל קדשו און הערן אַליין די ווערטער מפּה אדמו״ר שליט״א. דאָך זיינען אַלע געווען באַגייסטערט פון דעם זכות צו זיין אין די הייליקע ד׳ אמות און פון דעם באַוואוסטזיין וועגן דעם רבי׳ס שליט״א טיפן אינטערעס און זיינע ברכות צו יעדן מיטגליד פון יעדן סניף, וואָס טויזנטער מענטשן איבער דער וועלט וואָלטן זיך וויינטשן צו האָבן אַזאַ געלעגנהייט.

נאָך דער קורצער אודיענץ באַ דעם ליובאַוויטשער רבי שליט״א האָבן אַלע דעלעגאַטינס, אַפילו פון די וויייטסטע ערטער, געפילט אַז זייער פּאָרן איז שוין געווען פולשטענדיג באַלוינט. (אויסצוג פון דעם רבי׳נס רייד זע זייט י״ח).

באַגייסטערטע און צופרידענע פונעם באַזוך ביים רבי׳ן און זיינע הייליקע רייד, זיינען די דעלעגאַטינס אַוועק צו דער ערשטער אָונט־סעסיע פון דער קאָנוועגשאָן. אין דעם איבערפולטן „בני יעקב״ זאָל, מיט רביצין אָלטיין אַלס טשערליידי, האָט דער עולם אויסגעהערט די באַריכטן פון די פֿאַרשטייערינס פון די פֿאַרשידענע גרופּעס נשי ובנות חב״ד פון אַמעריקע און קאַנאַדע. די דערפאָלגן, דערגרייכונגען און האָפענונגען אויף דער צוקונפט; וואָס זיינען ענטוזיאַסטיש איבערגעגעבן געוואָרן דורך די דעלעגאַטינס אין נאָמען פון זייערע גרופּעס, האָבן קלאָר געוויזן דעם ריזיגן וואוקס און די דינאַמישע אַנטוויקלונג פון אונזער אָרגאַניזאַציע, די פרויען־אָרגאַניזאַציע פון חב״ד. הערענדיג פון די צענדליקער דעלעגאַטינס פון באַלטימאָר, באָסטאָן, מאָנטרעאָל, סט. לואיס, פילאַדעלפיא, א. א. ו. וועגן קלאָסן אין תורה, אידישע דינים, אַרבעט צווישן דער יוגנט, גמילות חסדים, און צדקה אַרבעט, איז יעדע איינע פון אונז געוואָרן באַגייסטערט און שטאָלץ מיט דעם וואָס אויך זי איז אַ רינגל אין דער קייט וועלכע בינט צונויף און האַלט שטאַרק די שטאָלץ און שיינקייט פון אונזער פאָלק.

דער גאַסט־רעדנער פון דעם אָונט איז געווען דער גוט־באַוואוסטער אַראַטאָר הרב ר׳ יוסף ווייס־בערג שי׳, וועלכער איז אַליין אויך אַן אָפּטער „דעלעגאַט״ פון ליובאַוויטש צו די ווייטע לענדער. הרב ווייסבערג יחי׳ האָט געריידט וועגן די צילן און אידעאַלן פון אונזער אַרגאַניזאַציע. זיין גייסט־רייכע רעדע איז געווען דורכגעפלאָכטן מיט פּאַסיגע חסידישע סיפורים. ער האָט אונטערגעשטראָכן, אַז אַרייניגייענדיג צום רבי׳ן שליט״א און באַקומענדיג זיין ברכה האָבן שוין אַלע ב״ה אויסגעשלאָגן די הוצאות. ער האָט באַוואונדערט די אַרבעט פון קאָונסיל און דער ריזיגער דערפאָלג און דעם גרויסן וואוקס אין צאָל און אין רוח פון די נשי ובנות חב״ד. ער האָט באַטאָנט די באַדערפּעניש צו אויסמיידן פרעמדע השפּעות וועלכע רינגלען אונז אַרום, און אויך אונזערע פליכטן צו דערהויבן זיך און מקרב זיין אַנדערע, צו ברענגען זיי תחת כנפי השכינה.

מאָנטאָג אינדערפרי זיינען אַלע אויסער־דער־שטאָט דעלעגאַטינס, געווען געלאָדן צו באַזוכן די בתי ספר און אַנדערע מוסדות פון ליובאַוויטש אין ניו יאָרק. עס איז איבעריג צו זאָגן ווי באַגייסטערט די פרויען זיינען געווען זעענדיג מיט ויפיל ליבע און איבערגעבענהייט עס ווערט פאַרשפּרייט דער גייסט פון אונזער הייליגער תורה.

דעם זעלבן טאָג, אין אָונט, איז פאָרגעקומען די הויפּט־סעסיע פון דער קאָנווענשאָן מיט וועל־כער דער צווייי־טאָגיקער צוזאַמענפאָר איז געשלאָסן געווארן.

הונדערטער פרויען און מיידלעך האָבן אָנגעפילט דעם גרויסן זאַל פון דעם „ריזערסייד פּלאַזאַ האָטעל״ אין מאַנהעטן. די ערן־גאַסט פון אָונט איז געווען הרבנית חנה שניאורסאָהן שליט״א, די מוטער פון דעם רבי׳ן שליט״א, וועלכע איז געזעסן באַ דעם פּראַכטפולן הויפּט־טיש צוזאַמען מיט די באַאַמטע פון דעם קאָונסיל, פרעזידענטינס פין די אויסערן שטאָט גרופּן און די רעדנערינס פון אָונט.

די פּראָגראַם איז געווען רייך און פאַרשידענ־ארטיג. רביצין גראָנער תחי׳, די ערשטע פרעזידענ־טין פון אונזער עלטסטע גרופּע, האָט אָפּיציעל געעפענט די פאַרזאַמלונג און האָט פאָרגעשטעלט די פאָרזיצערין, רביצין קעני דערען תחי׳ פון פּיטסבורג. די יונגע פּאָרזיצערין אז געווען אין אַ גרויסער מאָס פראַנטואָרטליך פאַר דעם גרויסן דערפאָלג פון דעם אָונט. מיט הומאָר און טאַקט האָט זי מוסטערהאַפט אָנגעפירט מיט דעם גרויסן עולם.

נאָך דער באַגריסונג פון מרס. דערען תחי׳ האָט הרב יוסף ווייסבערג יחי׳ פאָרגעלייענט דעם רבי׳ס שליט״א בריוו צו דער פאַרזאַמלונג. ווען הרב ווייסבערג האָט אָנגעהויבן לייענען דעם בריוו זיינען די צוהערערינס מיט גרויס דרך ארץ אויפ־געשטאַנען פון זייערע פלעצער. (קאָפּיע פון בריוו, זייט י״ז). הרב ווייסבערג האָט אויך איבערגעגעבן דעם אינהאַלט פון דער שיחה וואָס דער רבי שליט״א האָט געריידט צו די דעלעגאַטינס וועלכע זענען אויפגענומען זונטאָג. באַ דער זעלבער געלעגנהייט האָט הרב ווייסבערג געדאַנקט דעם קאָונסיל פאַר זיינע אָנשטרענגונגען אין אַרויסגעבן אונזער זשורנאַל, „די אידישע היים״.

דאַן האָט די פאָרזיצערין, מרס קעני דערען תחי׳, פאָרגעשטעלט דעם גאַסט־רעדנער פונעם אָונט, הרב חיים מרדכי אייזיק חדאקאוו יחי׳, הויפּט פון דעם רבי׳נס שליט״א סעקרעטאַריאַט. הרב חדאקאוו׳ס רעדע (אויסצוגן אויף זייט י״ט) איז געווען אַן אויפרוף צו באַקעמפן די רוחניות׳דיגע קראַנקהייטן פון אונזער צייט. ער האָט אונטער־געשטראָכן, אַז דער געזונט פון קערפּער איז אָפהענגיק אין דעם געזונט פון דער נשמה. באַ־זונדערס האָט ער דערמאָנט די מחלה פון אומ׳־צניעות׳דיקער קליידונג, פון מאַטעריאַליסטישן געיעג נאָך לוקסוס, און פון מנהגים לויט וועלכע אַר־בעטנדיגע מענער וועלן געפּאָדערט צו העלפן אין הויז־אַרבעט אין דער צייט וועלכע זיי וואָלטן געדאַרפט אָפּגעבן אויף תורה. יעדע צוהערערין האָט געוויס באַשלאָסן צו צופּאַסן איר פירונג צו דעם געערטן רעדנערס אָנווייזונגען, און פאַרשפּרייטן אָט די געדאַנקען צווישן אַנדערע פרויען דורך נשי ובנות חב״ד.

רבצין גאָראָדעצקי תחי׳, די פרעזידענטין פון די סיניאָר נשי חב״ד פון קראָון הייטס, האָט דאַן אָנאָנסירט די פאַרשידענע קאָמיטים וועלכע האָבן געאַרבעט אויף דער אייגאָרדענונג פון דער קאָנווענשאָן, ווי אויך די נעמען פון אַלע דעלע־גאַטינס פון אויסערן־שטאָט.

מרס. טעמא גוראַרי׳ תחי׳ האָט פאָרגעלייענט די טעלעגראַמע וועלכע איז אָנגעקומען אין דעם מאָ־מענט פון הרבנית נחמה דינה שניאורסאָהן שליט״א. נאָכן הערן די ברכות פון הרבנית שניאורסאָהן שליט״א, האָט רביצין שוחט תחי׳, גרינדערין און פירערין פון אייגער פון אונזערע גרעסטע גרופּעס — נשי ובנות חב״ד פון טאָראָנטאָ — פאָרגעליינט אַ באַריכט וועגן איר סניף׳ס אַרבעט און דער־גרייכונגען.

רביצין רחל פאָגעלמאָן תחי׳ פון וואוסטער מאַס. האָט גערעדט וועגן דער באַדייטונג פון דעם וואָס דער רבי שליט״א שטעלט מיט זיך פאַר אין אונזער צייט, און אָנגעווינן וי אַזוי אויסצונוצן זיין הדרכה און באַגייסטערונג צו דערוועקן די וועלכע האָבן זיך דערווייטערט פון דער ליכטיקייט פון אונזער הייליגער תורה. אירע שטילע האַרציגע וועדטער, אויסגעדריקט מיט אַזויפיל געפיל האָבן טיף גע־רירט אַלע אָנווועזנדע און געפּאָנגען יעדנס האַרץ. מען האָט געקענט באַמערקן די שטאַרקע אויפ־מערקזאַמקייט און די גרויסע וויכטיקייט פון אונזער פון די צוהערערינס.

מרס. לאה קאַהאַן, די פּראָגראַם־פאָרזיצערין, האָט דאַן באַריכטעט וועגן די טעטיקייטן פון עקזעקוטיוו־קאָונסיל. צווישן אַנדערן האָט זי באַריכטעט וועגן

דעם אַרויסגעבן פון זשורנאַל, „די אידישע היים", און אויך וועגן צושטעלן פֿאַסנדע לעזע־מאַטעריאַל צו מקוואות דאַ אין ניו־יאָרק ווי אויך אין פֿאַרשידענע שטעט. מרס. קאַהאַן האָט אויך פֿאַרגעלעגט די פֿלענער פֿאַר דעם קומענדיגן יאָר לויט די רעזאָלוציעס פון דער ערשטער סעסיע.

אַ באַריכט פון ארץ ישראל איז איבערגעגעבן געוואָרן דורך מרס. פעכטעלמאַן פון רמת־גן.

דאַן האָט דער יונגער דור איבערגענומען די פֿלאַטפֿאָרם. דבורה דריבען תחי׳ פון בנות חב״ד און יעטי האם תחי׳ פון בנות חב״ד הצעירות האָבן איבערגעגעבן אינטערעסאַנטע באַריכטן פון זייערע דערפאַרונגען און דערגרייכונגען אין דער אַרבעט פון בנות חב״ד.

באַגריסונגען זיינען אָנגעקומען טעלעגראַפיש פון שוועסטער־אָרגאַניזאַציעס אין פֿאַרשידענע לענדער. צווישן זיי: כפר חב״ד, ארץ־ישראל; אויסטראַליע; מאַראָקאָ; ענגלאַנד; פראַנקרייך און פֿאַרשידענע שטעט אין אַמעריקע.

צום סוף, נאָך עטליכע שעה פון אַן ערנסטער פראָגראַם האָט מר. ח. מ. מערמעלשטיין שי׳, אַ בדחן פון דער אַלטער היים, אַריינגעבראַכט אַ לייכטערן טאָן דורך זיינע געלונגענע גראַמען.

שפּעט אין דער נאַכט איז דער גרויסער עולם זיך פֿאַנאַנדערגעגאַנגען, מיטנעמענדיג מיט זיך אַ רייכן באַגאַזש זכרונות פון דאָס געהערטע און געזעענע. פון דאָס נייַ דערמוטיגט און דערהויבן, האָבן זיך די חברות פון נשי ובנות חב״ד אונטערגענומען צו פֿאַרזעצן זייער אַרבעט און צו שטייגן אַלץ העכער און וויַיטער. און געווים, מיט דער הדרכה פון רבי׳ן שליט״א וועלן מיר בע״ה מצליח זיין און מיר וועלן האָבן דעם זכות צו דערלעבן די גאולה שלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

מרת ס. פּלטיאל

באזוך אין דער בית רבקה סקול

מיט אַן אויטאָבוס, באַזאַרגט פון „קאָונסיל", איז אַ גרעסערע צאָהל דעלעגאַטינס, געקומענע צום קאָנווענשאָן פון „נשי ובנות חב״ד", געפֿאָרן באַזוכן די בית רבקה סקול פֿאַר מיידלאַך.

עס איז געווען אויף מאָרגן נאָך זייער באַזוך ביים רבי׳ן שליט״א, די פרויען האָבן זיך געטיילט מיט די איינדרוקן און עס האָט געהערשט אַ געהויבענע שטימונג. זיי זיינען געווען פֿאַרכאַפּט פון דער וואַרימער אויפנאַמע פון דעם רבי׳ן שליט״א און פון זיינע האַרציגע ברכות.

זייער אַרבעט איז אָנגערקענט. דאָס גיט כח און מוט אָנצוגיין מיט איהר אויף ווייטער, און וועקט די בעסערע געפֿילן אין דעם מענטשן.

מיר זיינען אָנגעקומען אין בית רבקה. דער מנהל, הרב גאָלדין, איז לייַדער געווען אָפּוועזנד, וויַיל גרויס און פֿאַראַנטוואָרטלעך זיינען זייַנע פליכטן, און די חשוב׳ע דעלעגאַטינס האָט זייער וואַרים אויפגענומען דער פרינציפּאל, הרב מאייַוויס־קי. ער האָט דערביי געגעבן אַן איבערבליק וועגן דער מסירת־נפש׳דיגער אַרבעט פון דער בית רבקה און איהרע דערגרייכונגען.

מען האָט די געסט מכבד געווען מיט נאַרהאַפּטיגע, געשמאַקע מאַכלים, פון דער קיך פון דער שולע. דער הויפּט פֿאַרגניגן איז אָבער געווען די זכיה צוצוזען ווי די איבער 500 קינדערלאַך (חוץ דעם א. פּ. ברענטש) פֿאַרלאָזן די בית רבקה נאָך אַ טאָג לערנען אויף זייער וועג אַהיים.

שטייַענדיג אין האַל, האָבן מיר אָבסערווירט ווי פון אַלע זייטן זיינען געגאַנגען די זיסע קינדער־לאך מיט־ן אידישן חן. יעדעס קינד אַ גאַנצע וועלט, אַ וועלט פֿאַר זיך.

די דעלעגאַטינס זיינען געווען באַגייסטערט, אַנדערע מיט טרערן אין די אויגן, פון דעם אומבאַשרייבליכן בילד — אַ צוקונפטיקער דור דערצויגן אין אַ געזונטן רעליגיעז־חסידישן גייסט, אַ שטאָלץ פֿאַר דער בית רבקה און אַ שטאָלץ פֿאַר לובאַוויטש.

מרת יהודית בוטמאן

קאמף קעגן לוקסום

(שלוס פון זייט כ"א)

די אַקטיוויטעטן פון מענטשן בכלל דריקן זיך אויס אין מחשבה, דיבור ומעשה. די משנה אין אבות זאָגט, על שלשה דברים העולם עומד על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים. תורה, עבודה — קרבנות אין דער צייט פון בית המקדש, תפילה אין היינטיגער צייט — און גמילות חסדים. דאָ זיינען דערמאָנט דריי אַרבייטס פונקטן וועגן וועלכע מען האָט דאָ היינט גערעדט, פליכטן פון דער היינטיגער שעה ספעציעל.

לימוד התורה, פאַרשטאַרקט דעם עמוד פון תורה. וועָן עס וועט אַריינגעטראָגן ווערן אַ ראַדיקאַלע אויסבעסערונג אין קליידונג אויף אַ צניעות'דיגן אופן, וואָס דאָס האָט אַ ווירקונג אין מהלך המחשבה, מאַכט ריין דאָס הארץ און דעם קאָפּ צו דינען דעם אויבערשטן, ווערט פאַרשטאַרקט דער עמוד פון עבודה. וועָן מען וועט אויפהערן ליגן אין „לוקסוס" און וויסן אין וואָס צו פאַרטאָן די ענערגיע און אויף וואָס צו פאַרוועדן דעם קאַפּיטאַל, וועט ניט זיין קיין שנאה פאַר מענטשן; מען וועט אַלעמען פאַרגינען, העלפן אין וואָס ער דאַרף, און דאָס וועט פאַרשטאַרקן דעם עמוד פון גמילות חסדים.

אין נאָך אַ משנה שטייט אַז עס זיינען דאָ דריי זאַכן אויף וועלכע די וועלט האָט אַ קיום — אמת, דין, און שלום. אין די דריי זאַכן וואָס מען האָט דערמאָנט פאַר דער אַרבייט פון אגודת נשי ובנות חב"ד, ווערט געלייגט דער פונדאַמענט פאַר דער פאַרשטאַרקונג פון די דריי יסודות.

אמת איז תורה, וועלכע ווייזט דעם אמת פון לעבן; עס ווערט דערצויגן אַ מענטש מיט אמת'ע אידעאַלן. מיט דעם וואָס מען וועט אָפּהיטן ענינים צניעות וועט פאַרשטאַרקט ווערן דער יסוד פון דין, וועָן די קאָפּ איז ריין און האָט ניט קיינע נגיעות צו טראַכטן פון אייגנעם „איך" פאַרהיט זי דעם שאָדן וואָס ניט צניעות'דיגע קליידונג ברייגט צו אַנדערע מענטשן, און דער יסוד פון דין ווערט פאַרשטאַרקט. דורך דערווייטערן זיך פון „לוקסוס", וואָס „לוקסוס" פירט צו מחלוקת, דער היפּך פון שלום, אין פאַמיליען לעבן און אין אינערליכן לעבן, וועט מען זיין רואיג, אין פרידן, און עס וועט פאַרשטאַרקט ווערן דער יסוד פון שלום.

וועָן די קאָנווענשאָן וועט גיין אין די טריט פון פאַרשטאַרקן די דערמאָנטע פונדאַמענטן, וועט זי דאָן ערפילן איר היסטאָרישע פליכט צו וועלכע זי איז פאַרופן געוואָרן. פונקט ווי אין דער ערשטער, גאולה, נאָכן גלות מצרים, האָבן פרויען בייגעטראָגן איינע פון די גרעסטע בייטראָגונגן, אַזוי וועט אגודת נשי ובנות חב"ד דערציען אונזערע פרויען פון היינטיגער תקופה אַז זיי זאָלן זיין די וועלכע וועלן פירן צו דער גאולה שלימה, נאָך וועלכער קיין גלות וועט ניט זיין, די גאולה וואָס דער אויבערשטער וועט ברענגען דורך משיח צדקנו.

צום אָנקל קיין אמעריקע

(שלוס פון זייט י"ד)

דער פעטער האָט זיך דערמאָנט אין זיין יוגנט, אין דער צייט וועָן ער האָט געהייסן ניט דזשאָו, נאָר יואל־משה; אין דער צייט וועָן זיין רבי אין חדר האָט מיט אים געלערנט חומש מיט רש"י. ער האָט זיך אויך דערמאָנט אויף דער צייט וועָן זיין פאָטער ע"ה האָט געדאָווענט ביים עמוד אין אַ פאַרוואָרפענער שטעטל אין אַמאָליגן רוסלאַנד, און געבעטן פון טיפן האַרצן: „סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו".

יואל משה האָט אַוועקגעלייגט דעם סיגאַר און אַריבערגעטראָטן די שוועל. זיינע ליפּן האָבן געשעפּטשעט: „סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו. פאַרגיב מיר ג־ט מיין גראָבקייט, מיינע טריפות, און חילול שבת, מיין געיעג נאָך געלט און כבוד... סלח לנו". דעם ערשטן מאָל אין דרייסיג יאָר האָט זיך אויף יואל משה'ס באַקן אַראָפּגעקייקלט אַ טרער.

אין אַ ווינקל פון שול האָט יואל־משה געפונען זיין פּלימעניק יעקב פּערלמאַן ער האָט זיך צוגעטוליעט צו אים, און ברעכעדיק די ציין איבער די עברי האָט ער אָנגעפאַנגען זאָגן מיט אים צוזאַמען: „כרחם אב על בנים כן תרחם.. האָב רחמנות אויף אונז, באַשעפער, פאַרזע אונזערע זינד, און גיב אונז אַ כתיבה וחתימה טובה".

די אידישע הײם

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א

•

די שפּיץ פון אונזערע קינדער

•

ליובאוויטש אין ארץ ישׂראל

•

א בילד פון כּפר-חב"ד

אייגער פון די יונגע ערד־אַרבעטער פון כּפר חב"ד, ארץ־ישׂראל

באַנד 2 נומער 1

אדר ה'תש"כ

אדר ה'תש"כ, באנד 2, נומער 1 (4)
קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י.

● פרויען און מיידלעך זיינען מחויב צו הערן די מגילה פונקט ווי מענער. אויב עס איז אוממעגלעך פאַר זיי צו גיין הערן די מגילה אין שול, מוז מען פאַר זיי לייענען אין דערהיים.

● עס איז בעסער אַז יעדער מענטש זאָל בעת׳ן לייענען, האַלטן אַ מגילה און נאָכפאָלגן אַלעס וואָס דער בעל קורא זאָגט, ווייל מען טאָר ניט פאַרפעלן אַפילו איין וואָרט פון דער מגילה.

● וועז מען זאָגט פורים אין דער פרי די ברכה „שהחיינו" פאַרן לייענען די מגילה דאַרף מען האָבן אין זינען אויך די מצוות פון שיקן משלוח מנות, פין געבן מתנות לאביונים, און פון דער פורים־סעודה.

● די מצוה פון משלוח מנות איז צו געבן צווייערליי עסנוואַרג צו איין מענטשן, לכל הפחות, מתנות לאביונים דאַרף מען געבן וויניגסטענס צו צוויי אָרעמעלייט.

● די שפייז וואָס מען שיקט אַלס משלוח מנות מוז זיין אין אַ פאָרם וואָס מען קען גלייך עסן, למשל: מען זאָל ניט שיקן קיין רויע פלייש אָדער פיש.

● אַ פרוי איז אויך מחויב צו שיקן משלוח מנות צו אַן אַנדער פרוי, זי דאַרף אויך געבן צדקה (מתנות לאביונים) צו אָרעמעלייט.

● אַן אָבל, ר״ל, איז מחויב צו שיקן משלוח מנות און געבן צדקה; אָבער מען שיקט ניט קיין משלוח מנות צו אַן אָבל.

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

אדר ה'תש"כ — באנד 2, נומער 1

„אין לך בן־חורין אלא מי שעוסק בתורה" — עס גיט קיין פרייהייט אויסער די פון דעם עוסק בתורה.

אינהאלט

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א ..... ב'

אסתר ..... הרבנית ש. יודאסין ד'

צווישן פורים און פסח א. קאצנעלבויגן ז'

די געזונטע היים .... ד"ר י. שניידער ח'

אַ פסוק חומש .... הרב ש. ז. העכט י'

דער נסיון (דערציילונג) מרת גורקאוו י"ב

קאפיטלען פון דער אידישער געשיכטע — דער בלוטיגער שבת־הגדול אין יארק ..... א. צימער י"ד

ליובאוויטש אין א"י ..... ח. ברקאי י"ז

כפר־חב"ד ..... ג. סענאל כ"ב

●

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען אין פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות וויי זיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב"ד.

פאַרביי זיינען די ווינטער מאָנאַטן. דער חודש ניסן איז שוין אויפן שוועל. מיט זיך ברענגט ער פרילינג און אויפלעבונג פאַר דער נאַטור אין דעם „זמן־חרותנו" — דעם יום־טוב פון פרייהייט פאַר דעם אידישן פאָלק.

פרייהייט! וואָס פאַר אַ טייערע מתנה, וואָס פאַר אַ הויכער באַגריף: און דאָך — ווי אָפט זי ווערט מיסאינטערפרעטירט און מיסברויכט! צייטנווייז, זעען מיר אַז איר אָנערקענטע דעפיניציע ניט נאָר ווערט זי ניט באַשטעטיקט דורך די פאַקטן פון לעבן, נאָר אַדרבא, די היסטאָרישע פאַקטן זיינען ממש אין ווידערשפרוך צו איר.

צום ביישפיל: אַמעריקע איז אַלעמען באַקאַנט ווי אַ פרייע לאַנד און אירע אינוואוינער געניסן פון דער גרעסטער מאָס פרייהייט. דער אמת אָבער איז, אַז דער אַמעריקאַנער לעבט אין אַן אָומנאָר־מאַלן „האַרי אַפּ" און איז אַ שטענדיקער שקלאַף צו זיינע מאַטעריעלע באַדערפענישן.

אַ צווייטער ביישפיל: היסטאָריע־ביכער דער־ציילן וועגן גרויסע, זעלבסטשטענדיקע אימפעריעס ווי די מצרים, די גריכן, די רוימער א. א. וו. וועלכע האָבן מיט אומבאַגרענעצטער מאַכט פאַר־שקלאַפט אַ גרויסן טייל פון די פעלקער אין זייער צייט. זיי האָבן אויך פאַרשקלאַפט דעם אידישן פאָלק.

פרעגט זיך: וואו זיינען היינט די מעכטיקע, פרייע אימפעריעס, אָדער בעסער געזאָגט: צו וואָס האָט זיי זייער „פרייהייט" דערפירט? אוך, צוריק, וואָס האָט פאַסירט מיטן „פאַרשקלאַפטן" אידישן פאָלק?

די אַזוי גערופענע פרייע אימפעריעס זיינען שוין פון לאַנג אונטערגעגאַנגען, דאָס אידישע פאָלק, אָבער, אַדאַנק זיין ריכטיקן באַגריף פון פרייהייט, האָט איבערגעלעבט זיינע אונטערדריקער, ער עקזיסטירט און וועט עקזיסטירען לעולם ועד. *

מיר זעען באַשיינפערלעך, אַז ניט אַלץ וואָס שיינט אויבענאויפיק מיטן גלאַנץ פון פרייהייט, איז עס טאַקע אין דער פראַקטישער ווירקלעכקייט.

* * *

דער יעניגער איד וועלכער באַזירט זיין לעבן אויף די יסודות פון דער נאַטור און דער ציווילאַזיציע מיט אירע דערגרייכונגען; דער יעניגער איד וועלכער איז אויף זיך נישט מקבל עול מלכות שמים און פירט נישט זיין לעבן אין די וועגן פון תורה ומצוות, — מיינט אַז ער איז „פריי". דאָגעגן זיין ברודער, וועלכער שעפט זיין גאַנצע קראַפט און מוט פון די תורה־קוואַלן, איז אין זיינע אויגן, באַשרענקט און באַרויבט פון לעבנס־פרייהייט.

ווער זעט אָבער ניט ווי געפאַלן און אַנטוישט ווערט דער אָנהענגער פון אַ וועלטליכע טעאָריע און לערע וואָס ווערט בטל אָדער ווערטלאָז מיטן געבורט פון אַ צווייטער, אַ שפּעטערדיקער. דער דאָזיקער מענטש ווערט פאַרלאָזן צוזאַמען מיט זיין נישט־מער אַקטועלן גלויבן.

פון דער אַנדער זייט, די אַזוי גערופענע „באַגרענעצטע" אָנהענגער פון תורת ה', בלייבן טאַקע פאַר אייביק שטאַלץ און מוטיק און פריי!

דאָס האָבן די חז"ל געמיינט מיטן זאָגן אַז: „אין לך בן חורין אלא מי שעוסק **בתורה", תורה, מיינט — אמת. אמונה, דער גלויבן אין אמת, מיינט — אייביקע און** אומצושטערבאַרע פרייהייט!

דערפאַר אויך, רופן מיר דעם יום־טוב פסח, וועלכער איז די התחלה און הכנה צו קבלת־התורה, מיטן גאָמען „זמן־חרותנו" — די צייט פון אונזער פרייהייט.

אַזוי לאַנג ווי זמן ציט זיך, איז חרותנו געזיכערט.

ט. גוראַרי'

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"א ניסן ה'חשי"ט
ברוקלין, נ.י.

צו אחינו בני ישראל
בכל אתר ואתר

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

דערנעענטערנדיק זיך צום יום-טוב פון אונזער באפרייאונג, חג המצות, זמן חירותנו, שיק איך מיין ברכה צו אידן אומעטום, אז דער יום-טוב זאל אריינבריינגען אין טאג-טעגלעכען לעבען פון יעדען איינעם און איינער, אן אמת'ע און פולע באפרייאונג פון אלע זארג און שטערונגען, מאטעריעלע און גייסטיקע, און דערהויבען זיך צום אינערלעכען אינהאלט פון יציאת-מצרים, אלס אריינפיר צו קבלת-התורה, פארווירקלעכן דעם ג-טלעכען צוזאג: בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (ארויספירענדיק דאס פאלק פון מצרים, וועט איר דינען ג-ט אויף דעם בארג - סיני).

* * *

ענינים פון תורה און מצוות זיינען, זעלבסטפארשטענדליך - ווי דער אויבערשטער וואס האט זיי אונז געגעבען - אומענדלעך און אייביק. אזוי אויך זייערע אנווייזונגען, וואס מען קען און מען דארף לערנען פון תורה און מצות - זיינען בילטיק אין אלע צייטן און אלע לענדער. ובפרט - אזא מצוה און ענין בללי ווי דער יום-טוב פסח - יציאת מצרים, וואס מען דארף עס דערמאנען יעדן טאג.

איינע פון די אנווייזונגען פון דעם יום-טוב פסח איז - אז א איד האט די כחות און קען בפועל אין א קורצע צייט, אין א ווייל - איבער-שטעלען זיך - מן הקצה אל הקצה (פון איין עקסטרעם צום דעם ענטגעגענגע-זעצטען).

אין תנ"ך און אין דברי חז"ל ווערט אויספירלעך געשילדערט די ביטערקייט פון גלות-מצרים און די טיפסטע געפאלענקייט פון די אידען אי'ענער צייט.

פארשקלאפט אין א לאנד פון וואנעף אפילו איין איינציקער קנעכט האט נים געקענט אנטלויפען, אונטער דער פולשטענדיקער מאכט פון א פרעה, וואס באדט זיך אין בלוט פון אידישע קינדער. אין גרעסטער אריימקייט און צובראכען פון גזרות און עבודת פרך - אן ארבעט וואס צוברעכט דעם גוף מיט דער נשמה - און אט איז פרעה'ס מאכט געבראכען, עס קומט די באפרייא, פון דעם גאנצען פאלק, און די באפרייאונג איז - ביד רמה וברכוש גדול (שטאלץ און באגליים מיט'ן גרעסטען רייכטום).

דאס גלייכען איז די גאולה אין גייסטיגען זין - אויך געווען פון איין עקסטרעם צום אנדערען: אידען זיינען געווען פארזונקען אין מ"ט שע סומאה, ביז צו דער מדרגה פון עבודה זרה - וואס אנטפלעקט זיך צו זיי

דער אויבערשטער בכבודו ובעצמו, און אין געציילטע וואכען שטייען זיי אלע ביים בארג סיני, אין דער העכסטער מדרגה פון הייליקייט און נבואה, און דער אויבערשטער רעדט צו יעדען איינעם פון זיי דימעקט, אן קיין פארמיטלונג, אפילו ניט פון משה רבנו - און זאגט: אנכי ה' אלקיך!

× × ×

די לערע און אנווייזונגען דערפון זיינען:

ווי דער מצב פון א איד אין - אלס כלל, אדער אלס פרט - זאל ניט זיין, ווי די לאגע זאל ניט אויסזען לויט דער אפשאצונג פון מענשליכען שכל, דארף א איד יעדען טאג דערמאנען זיך יציאת מצרים - שטרעבען און טאן פאר דער פולשטענדיקער חרות און גאולה, א גאולה, און ביד רמה וברכוש גדול - פון אלערליי פארשקלאפונגען און פון אלע שטערונגען אויפ'ן וועג פון זיין "מצרים" - ביז צום ווערן ממלכת כהנים וגוי קדוש און מקבל זיין די תורה - אלץ "ווי אין די טעג פון דיין ארויס-גיין פון לאנד מצרים".

מען טאר זיך ניט אפשטעלען אדער קווינקלען זיך אין וועג; מען טאר זיך ניט באגענונגענען מיט די ערשטע דערגרייכונגען; מען דארף גיין ווייטער, שטייגען העכער און העכער, ביז מען דערהערט און מען דערפילט דעם אנכי ה' אלקיך.

× × ×

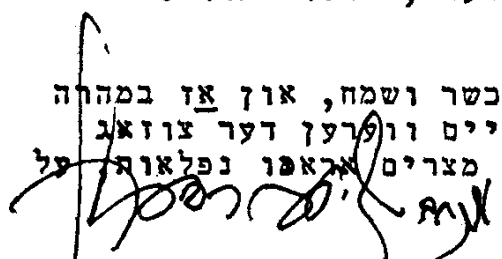
די דאזיקע אנווייזונגען זיינען ספעציעל וויכטיק און צייטמעסיק אין אונזערע צייט, וועו עס מערקט זיך א באוועגונג, ניט נאר פון יחידים נאר אויך פון גאנצע גרופן און שיכטען, צו באפרייען זיך פון גייסטיקער פארשקלאפונג, און צו גיין אויפ'ן וועג פון אמת'ער חרות - פולשטענדיגע באפרייאונג פון דעם שרעק "וואס וועט זאגען דער גוי",

דער גוי איז פשוט'ען זיך פון ווארס, די גוי'עשע רייד פון א פארבלאנדזעטען אידן, און דער גוי וואס בא זיך אליין - דער יצר הרע.

צו זיי איז דער דוף פון פסח: שטעלט זיך ניט אפ, גייט וויטער שטייגט העכער און-ביד רמה.

און דאמאלס איז זיכער, אז איר וועט ארויס לחירות "מיט דער יוגענט און מיט די אלטע, מיט די זין און מיט די טעכטער", ברכוש גדול.

בברכת חג הפסח כשר ושמח, און אז במהרה
בימינו, זאל מקויים ווערן דער צוזאג
כימי צאתך מארץ מצרים אראפו נפלאות על
ידי משיח צדקנו אמן.

איינערלעכען אינהאלט: שמות רבה פ"ג,ד. שם פכ"ד, ב. דערמאנען יעדן טאג: ראה שו"ע לרבנו הזקן או"ח סי' סז. איין איינציקער קנעכט: מכילתא יתרו יח, יא. באדם זיך: שמות רבה ספ"א. וראה ח"י שמות ב, כג. גרעסטער אריסקייט: ראה רמב"ן לדברים טז,ג. מיט דער נשמה: ראה תורה אור ר"פ שמות בפי' וימררו את חייהם. אור התורה שם. גרעסטען רייכטום: ראה בכורות ה,ב. מ"ט..עבודה זרה: זהר חדש יתרו (לא,א. באריכות בצרור המור, הובא בשל"ה מס' פסחים פיסקא מה נשחנה). מכילתא שמות יד, כט. בכבודו ובעצמו: מלכות דאין סוף ועצמות דא"ס שלפני הצמצום (אדמו"ר - מהורש"ב - נ"ע). העכסטער מדרגה: להעיר מרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ח. מאמר עדות לאדמו"ר הצמח צדק (נדפס בספר החקירה שלו). ווי אין: מיכה ז, טו. ראה ד"ה כימי צאתך ה'תש"ח (לכ"ק מו"ח אדמו"ר). מיט דער יוגענט: שמות יא, ס.

אסתר

• הרבנית ש. יודאסין

ווי באַוואוסט האָט יעדער בוים אַ שטאַם, צווייגן, בלעטער, פרוכטן און אויך שרשים, ד. ה. וואַרצלען אין דער ערד, פון וועלכע דער גאַנצער בוים שעפט זיין יניקה, זיין לעבענס־קראַפט.

אַזוי איז עס אויך מיט דעם לעבענס־בוים פון אידישן פאָלק. דער בוים — דאָס איז דאָס פאָלק; די צווייגן — דאָס זיינען די דורות; די פרוכטן — די מעשים, און די שרשים, וואַרצלען פון וועלכע דאָס גאַנצע פאָלק שעפט זיין לעבענס־קראַפט — זיינען די אָבות און די אמהות.

אַלס באַווייז, אַז די אמהות ווערן גלייכוואַגיק אָפגעשאַצט, ווי די אָבות, וויזן אונז פאַרשידענע מאַמרים פון חז״ל. אויף דעם פסוק: אַל תגעו במשיחי ובנביאי אַל תרעו, זאָגן די חכמים: „משיחי" — מיינט מען די אָבות, וואָס זיינען געווען געזאַלבטע קעניגן, און „נביאי" — מיינט מען די אמהות, וואָס זיינען געווען נביאות.

נאָך אַ צווייטע באַהויפטונג פון חז״ל באַשטעטיקט עס אונז. די חכמים זאָגן: אַז אונזערע אָבות און אמהות זיינען ענלעך געווען צו ד׳ מיט די 13 מידות פון דעם אויבערשטן און דאָס קענען מיר אַרויסלערנען פון די 13 אותיות, וואָס ליגן אין זייערע נעמען:

אברהם — 5, יצחק — 4, יעקב — 4, סך הכל — 13; שרה — 3, רבקה — 4, רחל — 3, לאה — 3, סך הכל — 13.

לאָמיר טאַקע גוט זיך אַריינטראַכטן אין זייער גייסטיקן בילד און נאַכפאָלגן זייערע מעשים.

רעכענדיק זיך מיט דער אַקטועלקייט פון־נעם מאָמענט, וועלן מיר אַלס ערשטע אויס־קלייבן אסתר המלכה.

אין אונזער פאַנטאַזיע לייכט אויף דאָס קעניגלעכע, מאַיעסטעטישע געשטאַלט פון אסתר, וואָס שפרודלט מיט אייביקער פריש־קייט, אייביקער יונגקייט און אייביקער שיינ־קייט; ווי דער מדרש זאָגט צווישן אַנדערן: „למה נקרא שמה אסתר? — על שם כוכב הנוגה בשם אסתהר"... פאַרוואָס ווערט זיך געפרופן אסתר? — ווייל זי איז גלייך געווען צו אַ שטערן, וואָס פאַרלייכט דעם האָריזאָנט. „ולמה נקרא שמה הדסה? — כשם שהדס ריחו טוב, כך היו מעשיה טובים"... און פאַרוואָס טראָגט זי אויך דעם נאָמען „הדסה"? — ווייל פונקט ווי דער הדס האָט שטענדיק אַ גוטן ריח, אַזוי האָבן אירע מעשים אין אַלע צייטן, אין אַלע אומשטענדען נישט פאַרלוירן זייער גוטן טעם און ריח.

אסתר באַזיצט, אַלזאָ, קעניגלעכקייט אין איר וועזן נאָך איידער זי קומט אינ׳ם רייכן פאַלאַץ פון אחשורוש. זי ירש׳נט אַלע מידות פון איר שטאַם־מוטער שרה, וועלכע האָט געלעבט 127 יאָר און דערפאַר ווערט אסתר קעניגין איבער 127 לענדער.

ווי ס׳ווערט אונז געזאָגט, איז אסתר נישט געווען אויסערלעך די שענסטע פון אַלע פאַרזאַמלטע פרויען, אָבער איר נשמה־שיינ־קייט, איר גוטסקייט, אומשולדיקייט, ווי ביי אַ קינד, וואָס מאָלט אויס די שיינע געזיכטס־צוגן אויף זיין פנים — דאָס האָט אויך זי פאַרהערלעכט און דאָס איז געווען דער סוד פון איר חן, פון איר נישט־דורכשניט־

ליבע שיינקייט, וואָס גיט איר דעם פּאָרצוג. זי איז אַלזאָ קעניגין פון גייסט נאָך פריער, נאָר די קעניגליכע קרוין און קעניגליכע מלבושים שטרייכן עס נאָך אונטער פּאַר די אויגן פון אַנדערע. די פּראַכט אין פּאַלאַץ פון אחשורוש קענען דערפאַר אירע אויגן נישט פּאַרבלענדען. זי רינגלט זיך אַרום מיט אידישע באַדינער וואָס פּאַרזאָרגן איר מיט כשר'ע שפייזן.

דערגייענדיק צו דער העכסטער שטופע פון מאַכט, שיינקייט, רייכטום, בלייבט זי נאָך אַלץ די געהאָרכזאַמע „חניכה" פון מרדכי, ווי דער פסוק באַצייכנט: „את מאמר מרדכי אסתר עושה, כאשר היתה באמנה אתו"... אַ שטענדיקע תלמידה איז אסתר געווען אינ'ם וואונדערבאַרן אידישן מיין, וואָס ווערט באַצייכנט מיטן טיטל: „תלמיד־חכם". פאַר אַ אידן, אַ בעל־מדות און יודע־תורה איז תלמיד־חכם די העכסטע אויס־צייכענונג. עס בלייבט שטענדיק אַ תלמיד פון דער חכמה, פון דער תורה. דאָס איז אויך געווען די באַצייכענונג פון אסתר'ן: ביי איר דערהויבנקייט האָט זי קיינמאָל נישט געהאַלטן, אַז זי איז שוין פאַרטיק מיט זיך, אַז זי דאַרף שוין נישט קיין אַפּוטרופּסות, נאָר אדרבא: שטענדיק נאָך געלערנט, געפאָלגט...

וואָס האָט מרדכי פאַרלאַנגט פון איר? וואָס האָט ער איר אָנגעזאָגט פאַרן איבער־טרעטן דעם קעניגליכן פּאַלאַץ? „אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה, כאשר צוה עליה מרדכי"... אסתר שווייגט... זי דערציילט נישט וועגן איר פּאָלק און וועגן איר גע־בורטס־אָרט. אַפילו נאָך דעם, ווי זי ווערט שוין אויסגעווייטלט אַלס קעניגין, איז זי ממשיך איר שווייגן. עס ווירקן נישט אַלע תחבולות פון קעניג: משתה אסתר, הנחה למדינות, משאות למדינות, כדי זי צו באַ־ווירקן צו ריידן. אסתר שווייגט...

און פאַרוואָס טאָקע שווייגט אסתר? זי, די שטאָלצע טאָכטער פון אידישן פּאָלק שעמט זיך אויסצוהילן איר אָפּשטאַמונג? אָבער, נישט דאָס איז די סיבה. מיט איר טאַקטיק לערנט אסתר פאַר אַלע דורות די גרויסע קונסט צו וויסן ווען צו שווייגן און ווען צו ריידן...

לאָמיר זיך אויף אַ מאָמענט איבערטראָגן מיט אונזער פאַנטאַזיע צום קעניגליכן פּאַלאַץ פון אחשורוש, וואו ס'געפינט זיך אויך אסתר.

ס'קומט פאַר דער פּרעכטיקער, גרויסער באַל אין די רייכע פּאַלאַצן פונ'ם קעניג. די גלאָקן קלינגען, די מוזיק שפּילט, אַ־זאָגנדיק דעם אָנקום פון די צאָלרייכע פּאַר־שטייער פון אַלע 127 לענדער. אויף דער פּאַלאַץ־געבוידע פלאַטערן די פענער פון אַלע נאַציאָנען, וואָס זיינען אויפ'ן באַל פאַרטראָטן. אחשורוש, אַלס ליבהאַלער קע־ניג, דערלויבט יעדן צו קומען מיט זיין נאַציאָנאַלער פאָן, אָנגעטאָן אין זיין נאַציא־נאַלן לבוש און יעדער קען שפּילן און זינגען זיין נאַציאָנאַלן הימן. פרייהייט ווערט יעדן געגעבן; און אָט אין די רייכע סאָלאָנען אָנטוויקלט זיך אַ געשפּרעך צווישן די פאָר־שטייער פון אַלע לענדער. יעדער, פאַרשטייט זיך, לויבט זיין לאַנד, זיין פּאָלק, רעכענט אויס זיינע דערגרייכונגען אויפן געביט פון ספּאָרט, טעאַטער, טעכניק א. א. וו. און איינער וויל איבערשטייגן דעם צווייטן, גע־ווינען דעם אויבן־אָן. און וואָס זאָגט אסתר אין יענעם מאָמענט? אסתר שווייגט... און פאַרוואָס טאָקע שווייגט זי? האָט זי דען גאָרנישט צו דערציילן וועגן דער גרויסקייט פון איר פּאָלק?...

און אָט אין דעם דאָזיקן שווייגן ליגט אסתר'ס גרויסע חכמה. וויל ווען די פעל־קער רימען זיך, רעכענען אויס די ציפערן פון זייערע פאַרווייטלונגס־הייזער, טעכנישע אויפטוען, קען מען עס מעסטן מיט אַ גלייכער מאָס, וועמענס דערגרייכונג איז גרעסער, וויל דאָ האַנדלט זיך דאָך אין קוואַנטיטעט, וויפל; און דאָס קען מען דאָך פאַרגלייכן. אָבער לגבי אידן (להבדיל) קען דאָך דער פאַרמעסט לגמרי נישט זיין וויל ס'איז דאָך דער אונטערשייד צווישן קוואַנ־טיטעט און קוואַליטעט — און ווי אַזוי קען מען דאָס פאַרגלייכן?... ס'איז דער אונטערשייד צווישן עסטעטיק פון פעלקער, וואָס זייער באַגריף טוישט זיך אין אַלע דורות, (וויל דער באַגריף פון אויסערל־לעכער שיינקייט איז דאָך רעלאַטיוו, פאַר־שידן) — און צווישן אידישער עטיק, ד. ה.

גייסטיקע שיינקייט, וואָס איר באַגריף און באַדייט בלייבט שטענדיק דער זעלבער.

אסתר פילט די אומפאַרגלייכבאַרקייט פון איר פאָלקס הויכע, עטישע דערגרייכונגען און דעריבער שווייגט זי... אַזוי ווי דער רמב"ם זצ"ל דריקט זיך אויס אויף די דערגרייכונגען פון די אומות העולם: „פרחים בלי פירות"... דאָס זיינען בלומען, וואָס ווערן פאַרוועלקט און גיבן קיין פרוכט נישט אַרויס...

נאָך דעם שטאָלצן שווייגן פון אסתר'ן, קומט אויך דער מאָמענט פון אסתר'ס שטאָלצן ריידן. ווען עס קומט די צרה און ס'דראָט די סכנה פון פאַרניכטונג (ח"ו) פאַרן אידישן פאָלק, פאָדערט וויידער מרדכי פון אסתר'ן אויף אַ שטרייגען אופן, זי זאָל גיין ריידן צום קעניג, נישט קוקנדיק, וואָס זי דאַרף דערביי אינשטעלן איר אייגן לעבן. מרדכי לאָזט הערן זיינע שאַרפע ווערטער: „ומי יודע, אם לעת כזאת הגעת למלכות!"... השי"ת וויילט אויס אַ מענטש און באַשיינקט אים מיט געוויסע מעגלעכקייטן, כדי זיין שליחות אויסצופירן, — ווי קען ער, אַלזאָ, דאָס מיסברויכן? דו ביזט באַשאָנקען געוואָרן מיט דער קעניגלעכער קרוין, נאָר כדי צו קענען אין איטיקן מאָמענט העלפן די אידן.

די חכמים גיבן דערויף אַ משל: אַ מענטש בויט אַ ווינטער־גאָרטן, אַרומגעצוימט מיט גלאָז און ספּעציעל געוואָרעמט, ס'זאָלן קענען וואַקסן פרוכטן אין ווינטער, ווי אין זומער; — אָבער ווען מ'נוצט עס נישט אויס אין ווינטער, האָט דאָך דער גאָרטן אין זומער קיין באַדייטונג נישט און מ'דאַרף אים צעשטערן, וויל אויף דעם גאָרטן נידערט אַראָפּ די זון און רעגן, וואָס זיינען בעסערע, נאַטירלעכערע גורמים...

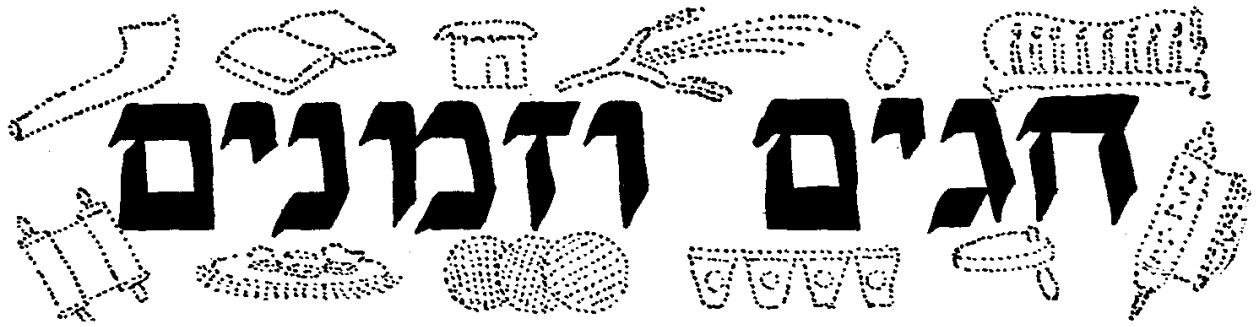
אסתר פאַרשטייט איר מיסיע און איז גרייט צו גיין ריידן צום קעניג. זי בעט אָבער פריער, אַז אַלע אידן זאָלן פאַסטן 3 טעג און 3 נעכט, אַריינרעכענענדיק אויך זיך מיט אירע באַדינערינס — און דאָן ווען השי"ת, וואָס „לב מלכים ושרים בידו", וועט באַוויליקן — וועט קענען קומען די ישועה.

און אסתר קומט פאַרן קעניג און רעדט מיט שטאָלץ: „כי נמכרנו אני ועמי להשמיד, להרג ולאבד"... איך, אסתר, בין אַ טאָכטער פון דעם פאָלק, וואָס ווירט פאַרשעמט און אָפּגעשפּאָט; איך בין ט זכטער פון דעם פאָלק, וואָס ווערט געש אַצן און געפייניקט; איך בין אַ טאָכטער פון פאָלק, וואָס איז יעצט פאַראורטיילט צום טויט... און דער קעניג איז מבטל די גזרה.

אסתר איז די רעטערין פון איר פאָלק און ווייזט, אַז אַלץ וואָס זי האָט פאַרמאָגט: שיינקייט, פראַכט, רייכטום, מאַכט, גייסטיקע מתנות, — דאָס אַלץ האָט זי אויסגענוצט נישט פאַר זיך, נאָר פאַר איר געפייניקט פאָלק, כדי צו פאַרוואַנדלען זייער צרה — פינסטערניש אין אַ ליכט! „ליהודים היתה אורה"...

אסתר המלכה ווען שטענדיק זיין פאַר אונז דער לייכט־טורעם, וואָס איז אַוועקגעשטעלט אויפן ברויזענדיקן ים, צו וואַרפן בינטן שטראַלן און ליכט פאַר דער שוואַכער שיף, וואָס קעמפט מיט די כוואַליעס.

לאָמיר, אידישע טעכטער, פון איר ליכט שעפּן און זיך וואַרעמען, כדי מיט פאַר־אייניקטע כוחות קענען פאַרטרייבן אויך אונזער היינטיקע גלות־פינסטערניש און אויפשיינען זאָל דער „אור ד'" פאַר דער גאַנצער וועלט!!!

צווישן פורים און פסח

• א. קאצנעלבויגן, בנות חב״ד

שלמה המלך, דער חכם מכל אדם, האָט ביי דעם אויבערשטן געבעטן אַז ער זאָל אים געבן ניט קיין רייכטום און ניט קיין אַרעמקייט, ווייל ביידע זיינען גרויסע נסיונות וועלכע עס איז שווער בייצוקומען.

דעם נסיון פון רייכטום זעען מיר זייער קלאָר און דייטלעך אין דער געשיכטע פון פורים. אידן האָבן אין יענער צייט געלעבט אונטער דער הערשאַפט פון אחשורוש, וועלכער האָט געקעניגט איבער 127 מדינות, און האָבן דאָרט געהאַט די זעלבע פולע רעכט פונקט ווי אַלע בירגער. זעלבסט־פֿאַרשטענדלעך אַז אַזאַ גשמיות׳דיקער מצב האָט יעדן אידן געגעבן די מעגלעכקייט אָפּצוהיטן תורה און מצוות פראַנק און פריי.

אָבער דוקא אין דער צייט ווען עס האָט אין גשמיות גאָרניט געפעלט זיינען אידן ניט געגאַנגען אין די פוסטריט פון זיי־ערע עלטערן. מען איז געווען אַזוי פאַר־שיכור׳ט און פאַרנומען מיט רייכטום, כבוד, הויכע פאָזיציעס און מסחר, אַז מען האָט צוביסלעך געגנומען אָפּלאָזן די תורה און מען האָט געגנומען פאַרגעסן אַז דאָס אַלעס וואָס מען פאַרמאָגט איצט האָט מען דער־גרייכט נאָר מיט דעם אויבערשטע׳ס הילף. מען האָט געטראַכט אַז „כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה״.

האָט דאַן דער אויבערשטער אָנגעשיקט המנ׳ען, אַ צורר ישראל, וועלכער האָט זיך פאַרלייגט להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים... ביום אחד. המן איז באַ־גאַנגען אַ גרויסן טעות צו טראַכטן אַז ער וועט קענען דורכפירן אַזאַ פלאַן. ער איז דאָך נאָר געווען „אַשור שבט אַפי״ — אַ שטעקן אין דער האַנט פון רבש״ע. דער אויבערשטער האָט אונז דאַן דערמאָנט ווער מיר זיינען, אַז מיר זיינען אַן אייגן־אַרטיק פאָלק און ניט קיין פאָלק ווי יעדער פאָלק. די אידן האָבן זיך אויפגעוואַכט ווי פון אַ טיפן שלאָף און דערזען די סכנה פאַר די אויגן. זיי האָבן אַלע בלב אחד זיך אָפּגערופן אויף מרדכי׳ס תשובה־רוף און זיך אומגעקערט צום אויבערשטן מיטן גאַנצן האַרצן. און ווי די מגילה דערציילט אונז, זיינען מיר טאַקע ניצול געוואָרן פון המן׳ס גזירות.

דעם נסיון פון אָרעמקייט געפינען מיר בולט אין גלות מצרים. אונטער דער גרויזאַמער הערשאַפט פון פרעה מלך מצרים האָבן אידן קיין אייגענע רעכט ניט געהאַט. פון פאַרטאָג ביז שפעט ביינאַכט האָבן זיי שווער און ביטער געהאָרעוועט צו בויען פּאַלאַצן און שטעט פאַר פרעה׳ן. אָבער כאָטש דער יאוש־געפיל איז געווען זייער אַ שטאַרקער האָט מען דאָך שטענדיק גע־דענקט יוסף הצדיק׳ס לעצטע ווערטער „פקד יפקד״.

חז״ל דערציילן אונז, אַז דער זכות אין וועלכן אידן זיינען אויסגעלייזט געוואָרן פון מצרים איז „שלא שנו את שמם, לשונם ולבושם״. דאָס מיינט, אַז אפילו פאַרשקלאַפ־טערהייט און ניט האָבנדיק קיין פרייע צייט פאַר זיך, האָבן אידן דאָך געדענקט און געוואוסט אַז זייער אייניציקע האָפענונג אויף אויסגעלייזט צו ווערן איז ניט ח״ו דורך אַסימילירן זיך מיט די גויים, נאָר פאַר־קערט, דורך אָנהאַלטן אונזער אמת־אידישן לעבן. דער אויבערשטער האָט אונז דאַן געוויזן די גרויסע געטלעכע וואונדער פון יציאת מצרים, קריעת ים סוף און קבלת התורה. אַזוי אַרום האָט די גאַנצע וועלט

(פאַרזעצונג אויף זייט כ״ה)

האדם חייב להבריא את עצמו כדי שיוכל לעבוד את בוראו. (דער מעגטש איז מחויב צו אויפהאַלטן זיין געזונט בכדי צו קענען דינען דעם בורא ב"ה). (ס' חסידים קכז).

אין דעם דאָזיקן קאָלום האָפן מיר אי"ה פון צייט צו צייט ברענגען אַרטיקלען, אַנווייזונגען, א. אַ. וו. וועגן פראַגן פון געזונט וועלכע אינטערעסירן די אידישע פרוי און מוטער.

די שפּייז פון אונזערע קינדער

● דר. יעקב שניידער

דאָס שפּייזן דעם קינד הויבט זיך אָן, אין דער אמת'ן, באַלד נאָך דער חתונה, נאָך לאַנג איידער די מוטער פאַרשוואַנגערט. אויב די עלטערן זיינען געזונטע ווערן בא זיי אויך געבאָרן געזונטע קינדער.

אין אייראָפּע, אין קריגס צייטן, בעת די שפּייז ריישאָנס פאַר שוואַנגערע פרויען זיינען פאַרקלענערט געוואָרן צו בלויז 500 קאַלאָריעס א טאָג, האָבן זיך געטראָפן אַן ערך 40% פריצייטיקע אָדער ניט לעבעדיקע געבורטן ר"ל. עס איז געווען זעלבסטפאַרשטענדליך אַז כדי אָפּצושטעלן דעם דאָזיגן גרויסן פאַרלוסט פון לעבנס פון נייגעבאָרענע קינדער האָט מען געדאַרפט געבן מערערע און נאָרהאַפטיקערע שפּייזן פאַר די צוקונפטיקע מוטערס.

אין היינטיקע צייטן עקזיסטירט ניט ב"ה די דאָזיגע לאַגע אין אַזאַ מאָס.

שפּייז קען באַאיינפלוסן ניט נאָר דעם קערפּערגעזונט נאָר אויך דעם גייסטיקן צושטאַנד. לאָמיר דאָ איבערגעבן א ספּעציפישן פאַל:

חנה'לע איז פיר מיט א האַלב יאָר אַלט. איר מוטער באַקלאָגט זיך אַז זי פאָלגט ניט, זי וואַרפט אַרום זאַכן אין שטוב, זי שלאָגט איר קליינטשיקן בייבי־ברודער ווען עס לאָזט זיך נאָר, און בכלל קען מען פון איר ניט אויסהאַלטן. די מוטער איז געווען ראַטלאָז. אויך די קינדערגאָרטנען־לערערין האָט געהאַט אויסצושטיין גרויסע צרות בעת זי האָט זיך באַמיט צו האַלטן חנה'לען אין צאַם.

זי איז געווען א פאַל פון דעם וואָס מען רופט אָן „בעהייוויאָריזם" אָדער „נעגאַטיוויזם" וואָס אויף פראָסט אידיש הייסט דאָס א „צרה־לייד".

וויטער האָט אונז די מוטער דערציילט ווען מיר האָבן איר אויסגעפרעגט, אַז דאָס קינד האָט קיין זאַך ניט געוואָלט עסן, זי פלעגט אָפילו יע אויסטרינקען פון דריי ביז פיר גלעזער מילך אָבער בלויז דאָן ווען מען האָט דערצו צוגעגאָסן א סך שאָקאָלאַד סיראָפּ.

דאָס קינד איז געווען בלאַס, בלוט־אָרעם, און געהאַט צו ווייניק וואָג, ווי עס איז געווען צו דערוואַרטן פון איר וויניק עסן. מען האָט דער מוטער געראַטן זי זאָל אַרויס־לאָזן דעם שאָקאָלאַד־סיראָפ פון דעם מילך און נישט געבן דעם קינד קיין שום אַנדערע שאָקאָלאַד. מען האָט איר פאַרשריבן אַ מעדיצין וועלכע אַנטהאַלט אייזן כדי צו באַקעמפן די בלוט־אָרעמקייט.

עס איז געווען ממש צו באַוואונדערן די ענדערונג וועלכע איז פאָרגעקומען אין דעם קינד. זי האָט אָנגעהויבן עסן אַלץ וואָס מען האָט איר געגעבן. זי איז געוואָרן דאָס קינד מיט דער בעסטער אויפפירונג אין איר קלאַס און אין דער היים. די מוטער וועל־כע איז ביז איצט געווען די פאַרצווייפלטסטע און אַנטמוטיקטסטע איז איצט געוואָרן די שטאָלצסטע.

מען וואָלט געקענט פרעגן אָט־וואָס: צי האָט דאָס די שאָקאָלאַד געהאַט אַזאַ שוועריע, גיפטיקע ווירקונג אויף דעם קינד'ס נערוון, דערהויפט אויף די מוח־צעלן, אָדער איז דאָס געווען דאָס פעלן פון נאָרהאַפטיקע שפייז און פון די אַלע דערין־אַנטהאַלטענע מינעראַלן און וויטאַמינען וועלכע האָבן גע־האַט אַזאַ שלעכטע ווירקונג אויפן קינד?

דער ענטפער וועט מסתמא גיכער זיין אַז דאָס פעלן פון די נאָרהאַפטיקע שפייזן איז געווען די הויפט־סיבה.

פון דעם שטאַנדפונקט פון אַלערגיע האָט שאָקאָלאַד אַ דערדריקענדיקע ווירקונג אויף די קערפער צעלן, און נעמט דעריבער אַראָפ די געוועלטיקע דערוועקונג פון הונגער און אַפעטיט. עס בלייבט דאָך דער פאַקט אַז בשעת מען האָט אויפגעהערט צו געבן שאָקאָלאַד זייגען סיי דער אַפעטיט און סיי די אויפפירונג געוואָרן נארמאַל. שאָקאָלאַד איז באַוואוסט פאַר איר אַלערגיע און קינ־דער־דאָקטוירים באַטאָנען דאָס אַלעמאָל פאַר די עלטערן, און דאָטן זיי, זיי זאָלן דאָס אַרויסלאָזן פון זייערע קינדער'ס שפייזן. ביי זעלטענע פאַלן, ווי למשל בא אַ פאַרווויי־לונג, ווען די שאָקאָלאַד־פאָטראָוועס ציען צו דעם קינד, האָט מען ממש קיין ברירה נישט ווי נאָכצוגעבן דעם קינד'ס בעטן. אָבער אַהיים דאַרף מען דאָס געווייס ניט ברענגען, ניט אין אַ פאָרם פון קיכלעך (קוקיס), אייז־קרים, אָדער ענלעכעס. אמת טאַקע, עס האָט אַ מחי'־דיקן טעם און עס איז אַ גרויסער נסיון, אָבער עס איז אויך פאַראַן אַ גרויסע אָנציאונגס קראַפט אין אַ שטיקל העריג פאַר אַ מענטשן מיט אַ הויכן בלוט־דרוק וועלכער טאָר קיין זאַלץ ניט עסן.

אַ גוט באַלאַנסירטע דיעטע וואָלט באַ־שטאַנען פון אייער, סיריעלס, ברויט, פלייש, לעבער, פיש, מילך (און מילכיקס ווי קעז, פוטער, זויערמילך), גרינסען און פרוכטען.

אַ נארמאַלער פרישטיק וואָלט געדאַרפט באַשטיין פון אַ פרוכט אָדער פרוכט־זאַפט (דזשוס), אַן איי, סיריעל, ברויט־מיט־פוטער און מילך.

דאָס וויים יעדער אינגל אָדער מיידל פון די „היי־סקול" יאָרן. אָבער 80% וועלן מודה זיין אַז אָדער זיי עסן אינגאַנצן ניט קיין פרישטיק אָדער זיי קומען אָפּ מיט אַ קיכל און מילך, אַ גלאָז זאַפט און אַ גלאָז מילך, אָדער בלויז אַ גלאָז זאַפט. ביי אַנדערע וועט זיך אויסווייזן אַז ס'שאַדט זיי גאָרנישט, אָבער דאָס איז נאָר אַזוי וויייל מיר באַטראַכטן זיי נישט. אונז דאַכט זיך אַז זיי קוקן אויס אַלעמאָל די זעלביגע. אָבער פרואווט נאָר אַמאָל צו בעטן דאָס מיידל זי זאָל וואַשן די געפעס, גיין אַ גאַנג, אָדער אַראָפנעמען די וועש. דער אומפאַר־מיידלעכער ענטפער וועט זיין: „איך בין מיד". די עלטערן וועלן איר האַלטן פאַר פויל, אָבער אין דער אמת'ן איז זי ניט דאָס און ניט דאָס. דאָס מיידל איז שוואַך און אויסגעמוטשעט פון ניט דערעסן. עס פעלן איר פראָטעאין און פעטס, מינעראַלן און וויטאַמינען. אמת, זי האָט טאַקע אין דער שולע געלערנט וועגן שפייז אָבער איר דאַכט זיך אַז ניט איר מיינט מען דאָס.

מיר דאַרפן זיך לערנען צו עסן ווי עס דאַרף צו זיין און רואיק. אַ סך קינדער בלייבן אָן פרישטיק, אָדער אין בעסטן פאַל, מיט אַ קנאַפּן פרישטיק וויייל זיי שטייען אויף צו שפעט. קוים וואָס מען באַווייזט אַרומצווואַשן זיך און מאַכן די נויטיקע הכנות, אַריינכאַפּן אַ גלעזל זאַפט און שוין יאָגט מען זיך אַוועק. אויב זיי דאַרפן אַוועק־גיין פון שטוב אַזייגער אַכט, דאַרפן זיי

(פאָרזעצונג אויף זייט כ"א)

● הרב ש. ז. העכט, שיקאגא

ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וגו'
(פ' בשלח, שמות י"ד, ל)

און דער אויבערשטער ב"ה האָט אין יענעם טאָג געהאָלפן די אידן פון דער האַנט פון מצרים. שטייט אויף דעם אין ילקוט שמעוני (סימן רמ"א), אַז דער שר של מצרים האָט געזאָגט פאַר דעם אויבערשטען: איך האָב אַ דין־תורה און איך וויל אַז מיכאל דער שר של ישראל זאָל קומען און זאָל פאַרטיידיקן די אידן פון מיינע טענות וועלכע איך וועל פאָרלייגן פאַר דיר. אין יענער שעה האָט דער אויבערשטער געהייסן אַז מיכאל זאָל קומען צו פאַרטיידיקן די אידן. דער שר של מצרים האָט פאָרגעלייגט זיינע טענות אַז די אידן זיינען נאָך נישט ווערט זיי זאָלן געהאָלפן ווערן, און דער אויבערשטער האָט געהייסן דעם מלאך מיכאל ער זאָל ענטפערן אויף די טענות פון דעם שר של מצרים, אָבער דער מלאך מיכאל האָט געשוויגן. דאַן האָט דער אויבערשטער אַליין ממליץ טוב געווען אויף אידן, אַז זיי זיינען יאָ ווערט אויסגעלייזט צו ווערן. און דאָס איז דער טייטש פון די ווערטער אַז דער אויבערשטער האָט געהאָלפן, אַז ער ברוך הוא אַליין האָט אין יענעם טאָג ממליץ טוב געווען אויף אידן און דערמיט געראַטעוועט די אידן פון דער האַנט פון דעם שר של מצרים.

אין פלוג איז נישט פאַרשטאַנדיק: די עבודה פון מלאך מיכאל איז, צו ממליץ טוב זיין אויף אידן איז ווי קומט עס וואָס ער האָט געשוויגן ווען ער האָט געדאַרפט די אידן פאַרטיידיקן? אויך האָט דאָך אים דער אויבערשטער אַליין געהייסן ענטפערן דעם שר של מצרים, איז דאָך זיין ניט ענטפערן אַ מרידה במלכות שמים. אַפילו אַנטקעגן אַ מלך בשר ודם איז דאָס אַ מרידה, על אחת כמה וכמה אַנטקעגן דעם אויבערשטן. און נאָך אַ זאַך: וויבאַלד אַז דער אויבערשטער האָט דעם מלאך מיכאל געהייסן ענטפערן, איז דאָך אַ ראיה אַז ער קען דאָס באַווייזן, אַנדערש וואָלט דאָך דער אויבערשטער אים ניט געהייסן, און זיין ניט ענטפערן מיינט אַז ער וויל נישט ענטפערן, איז די פראַגע: פאַרוואָס? מיר געפינען אויך נישט אַז מען האָט דעם מלאך מעניש געווען פאַר ניט פאָלגן, אדרבה, דער אויבערשטער האָט אַליין געטאָן דעם מלאך מיכאל'ס אַרבעט און געראַטעוועט די אידן פון דעם שר של מצרים.

מען קען אפשר זאָגן, אַז דער מלאך מיכאל האָט נישט געענטפערט ווייל מיט זיין נישט ענטפערן האָט ער באַוויזן דעם גרעסטן לימוד־זכות אויף אידן:

דער אמת איז דאָך, אַז ווען מ'איז מקטרג אויף אידן איז דאָס אַ קטרוג אויף דעם אויבערשטן אַליין, ווי עס איז מבואר אין חסידות אַז „בנים אתם לה' אלקיכם", אידן זיינען כביכול די קינדער פון השי"ת און אַז מ'איז מקטרג אויף אידן איז מען מקטרג אויף דעם אויבערשטן ב"ה. האָט מלאך מיכאל דעריבער געהאָלטן וויבאַלד דער קטרוג איז אויפן רבונו של עולם, זאָל ער אַליין דעם קטרוג אַראָפנעמען, און ס'איז פאַרשטאַנדיק אַז מיט נישט ענטפערן האָט דער מלאך מיכאל באַוויזן אַז אידן זיינען תמיד דבוק אין דעם אויבערשטן און דער אויבערשטער אַליין דאַרף זיי פאַרטיידיקן. און אַזוי איז דאָך טאַקע געווען, אַז דער אויבערשטער אַליין האָט ממליץ טוב געווען אויף אידן.

דערמיט וואָס דער ילקוט טייטשט אַזוי אויס דעם פסוק פאַרבלייבט דאָס אַ הוראה אין תורה אויף דער גרויסער ליבשאַפט פון דעם אויבערשטן צו אידן אונטער אַלע אומ־שטענדען און אין אַלע צייטן אויף אַלעמאָל, וועט זיין ווער עס וועט ענטפערן אויף אַ קטרוג איז גוט; אויב חס ושלום ניט, וועט דער אויבערשטער ב"ה אַליין ממליץ טוב זיין אויף אידן און העלפן זיי, ווי דער פסוק זאָגט ויושע ה' וגו'.

אנכי ה׳ א׳ אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים

(פ׳ יתרו, שמות כ׳ ב׳)

איך בין דיין ג־ט וואָס האָט דיך אַרויסגעצויגן פון דער לאַנד מצרים, פון דער הויז פון קנעכט. לכאורה וואָס איז די באַדייטונג פון די ווערטער „מבית עבדים״? „מארץ עבדים״ וואָלט דאָך מער אויסגעדריקט דעם פאַרנעם פון פאַרשקלאַפונג ווי דער אויסדרוק „מבית עבדים״ וועלכער באַגרענעצט דעם באַגריף פון פאַרשקלאַפונג צו אַ בית, און דאָ וויל דאָך דער פסוק באַטאָנען אַז דער אויבערשטער ב״ה האָט אַרויסגענומען די אידן פון אַזאַ אָרט, אויף וועלכן די חז״ל זאָגן אַז קיין שקלאַף איז פון דאָרטן קיינמאָל נישט אַנטלאָפן, צוליב דער שטאַרקער באַוואַכונג און די שטאַרק־באַפעסטיקטע לאַגער בנינים — אַלזאָ, וואָלטן אפשר מער פאַסיק געווען די ווערטער „מארץ עבדים״ אידער „מבית עבדים״.

קען מען אפשר זאָגן, אַז דער אויסדרוק, מבית עבדים אַנטהאַלט דעם אונטערשייד פון גלות מצרים לגבי אַנדערע גלות׳ן. עס איז פאַראַן אַ גלות הגוף און עס איז דאָ אַ גלות הנפש. גלות הגוף מיינט אַז נאָר דער קערפער איז פאַרשקלאַפט צו טאָן ביטער־שווערע אַרבעט אָבער אויסער די אַרבעטס־גרעניצן, אין זיינע אייגענע ד׳ אַמות, איז ער פריי צו לעבן און טראַכטן ווי אַלע פרייע מענטשן. גלות הנפש מיינט אָבער אַז שטענדיק אויך אין זיין אייגענער היים, איז ער אין פאַרשקלאַפונגס־מצב: ער טראַכט ווי אַ שקלאַף, פירט אַ פאַמיליען־לעבן ווי אַ שקלאַף. זיין גאַנצער וועזן איז פאַרקערט און אונטערגעוואָרפן די טעגלעכע מאַטעריעלע געברויכן, אַן שום איידלקייט אין פערזענלעכער אויפפירונג און אַן קיין שום העכערן אידעאַל און לעבנס־ציל. אָט דאָס ווערט אָנגערופן גלות הנפש, אַז די מחשבה און געפיל פון דער נשמה זיינען אין גלות, ווייל זיי קומען נישט צום אויסדרוק אין דער טאָג־טעגלעכער אויפפירונג.

און דאָס איז אפשר די באַדייטונג פון מבית עבדים, אַז אַפילו אין הויז, שוין נאָך די נויטיקע אַרבעטס־שטונדען, איז מען געווען שקלאַפן, פאַרשקלאַפט צו די נאַטירלעכע, בעל חי־אינסטינקטען. אין די ווערטער אשר הוצאתיך „מארץ מצרים״ ווערט אויסגעדריקט דער „גלות הגוף״ און אין די ווערטער „מבית עבדים״ דער „גלות הנפש״.

אין אַנדערע גלות׳ן איז נישט געווען דער גלות הגוף און גלות הנפש צוזאַמען. עס האָט טאַקע געקענט זיין גלות הגוף, אָבער דער געדאַנקען־גאַנג און פערזענלעכער לעבן איז געווען אַ פרייער, די אידישע היים איז געווען אַ פרייע, דאָ האָט זיך דערהערט די רייכקייט פון אידישן לעבן, ווייל דער גלות האָט דערגרייכט אין קערפער אָבער נישט אין נשמה.

דאָ אין אונזער געבענטש לאַנד — זאָל דער אויבערשטער ב״ה נישט אָפטאָן זיין חסד אויף ווייטער — איז נישט אַזוי שטאַרק דער גלות הגוף. עס הערשט אָבער דער גלות הנשמה. מיר וווינען באַאיינפלוסט, נישט ווילענדיקערהייט, דורך דעם אַרום: דורך צייטונגען, דורך מאַגאַזינען, דורך ראַדיאָ און טעלעוויזיע, און דורך דעם פשוט׳ן „נעקסט דאָר נייבאָר״. די לעצטע מאָדעס אין קליידער און מעבל זיינען געוואָרן דער ציל אין לעבן. אַמאָל זיינען קינדער געווען דאָס שענסטע צירונג אין אַ הויז, היינט זוכט מען וואו די קינדער צו פאַרשטופען, זיי זאָלן נישט אָפנוצן די ראָגס און נישט אָפרייבן די נייע פירניטשור. אַמאָל איז אַן אורח אין דער היים געווען אַ ברכה, היינט פרעגט מען: „וואָס וועל איך האָבן דערפון? יאָ, פאַר אַ „סאָשעל איוונינג״ מיט אייגענע גוטע פריינט איז די הויז אָפן אָבער פאַר אַן אורח — נישט אַלעמאָל.

דאָס אַלץ איז נאָר אַ פראָדוקט פון דעם גלות הנפש וואָס נעמט אונז אַרום נישט ווילענדיקערהייט. און אַנטקעגן דעם גלות הנפש איז דער דרך החסידות חב״ד דער איינציקער מיטל. הלואי זאָלן מיר פאַרשטיין אונזער גרויסע רוחניות׳דיקע עשירות און דאָס אויסנוצן אין טאָג־טעגלעכן לעבן.

דערציילונג

● מרת גורקאוו, לונדון

דער ים איז געווען אַ ברוגז׳ע מאַסע, וואָס האָט געשטורעמט, געבראָזגעט און גע־רוישט, גלייך ווי ער וואָלט צעשפּאָלטן גע־וואָרן אויף די פעלזן ביים ברעג. די גע־דיכטע פינסטערניש פון אַ שטורעם־נאַכט האָט ווי איינגעוויקלט דעם גאַנצן אָרום. אַ שאַרפער, בייסנדיקער ווינט האָט געשמיסן אַנטקעגן אַן עלנטער־ געשטאַלט וועלכע איז געזעסן איינגעקאָרטשעט אויף אַ פעלז, ווי ניט־הערענדיק דעם שטורעם פון די כוואַ־ליעס. איר פּנים איז געווען פאַרדעקט מיט אירע הענט, און זי האָט אַן אומעטיקע זיך געוויגט אַהין און צוריק און קלאָגענדיק געווויינט: „מיין קינד! מיין אייניציק קינד! אוי, רבונו של עולם, וואָס האָסטו געטאָן צו מיין קינד?"

זי האָט אויפגעהויבן איר פּנים און האָט געקוקט מיט אַ מידן בליק אויף די ברו־גז׳ע וואַסערן פון ים. „וואָלט איך אים נאָר ניט געלאָזט מיטגיין כאַפן פיש!" האָט זי ביי זיך איבערגעטראַכט מיט צער. „אָבער ער האָט דאָך מיר אַזוי שטאַרק געבעטן, און איך האָב אַזוי ליב געהאַט מיין טייער אינגל, אַז איך האָב זיך געלאָזט איינבעטן. ווי גליקלעך ער איז געווען, ווי ער האָט עס מיך אַרומגענומען בעת ער איז אַוועק־געלאָפן צום אַלטן פּינחס".

די מוטער טראַכט איבער נאָכאָמאָל די ביטערע איינצלהייטן פון דער פאַסירונג: איר קינד איז מיטן אַלטן פּינחס אַרויס־געשוואומען אויפן שטילן ים אין דעם אַלטנ׳ס שיפל.

ס׳האָט אָבער לאַנג נישט גענומען און די זון וואָס האָט געשיינט דעם גאַנצן אינדער־פרי, איז בילעכווייז פאַרשוואונדן. עס האָט זיך צעלאָזט אַ שטאַרקע זאַוערוכע, און ווייט פון ברעג אין מיטן ים האָט זיך דאָס שיפל געגומען וואַרפן צווישן די הויכע כוואַליעס. פּינחס האָט אַ פאַרצווייפלטער געהאָרעווט צוצופירן דאָס שיפל צום זי־כערן ברעג, ער איז אָבער געווען מאַכטלאָז. דער ווינט איז געווען שטאַרקער און האָט דאָס שיפל אַרויפגעשטויסן אויף אַ פעלז. דאָס שיפל האָט אַ צאַפּל געטאָן, און נאָך איידער עס האָט געקאָנט צוקומען הילף, איז עס אונטערגעגאַנגען צווישן די כוואַ־ליעס, אַריינווארפנדיק אירע פאַסאַזשירן אינעם אָפּגרונט פון די טיפע וואַסערן.

די פרוי האָט זיך אויפגעהויבן און גע־נומען שפּרייזן אומרואיק אַהין און צוריק איבערן פאַרלאָזענעם ים־ברעג. „פאָטער איז הימל!" האָט זי געשריגן מיט אימפּעט, „וואו איז דיין רחמנות?... צי איז דאָס דיין יושר?... ענטפער מיר! זיינען דען רחמ־נות און יושר בלויז פוסטע ווערטער?... פאַרוואָס?... פאַרוואָס?..." — די שרעק־לעכע ווערטער האָט זי איבערגעחזרט אַ סך מאָל אָן אויפהער, זי איז שוין געווען אויסגעשעפּט און ביסלעכווייז איז זי גע־פאַלן אין אָנמאַכט.

ווי עס ווייזט אויס איז זי דאָרט אַזוי געלעגן אַ היפּשע צייט, וואָרום ווען זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט זיך שוין באַוויזן דער קאיאר, און אַ ליכטיקע שיין האָט זיך צעשפרייט איבער די פעלזן און איבער דעם ים וועלכער האָט זיך דערווייל שוין געהאַט אינגעשטילט.

אַ יאָמערלעך געשריי פון פאַרצוקנדיקע פייגל האָט געצויגן איר אויפמערקזאַמקייט, און ווען זי האָט צו דעם געווענדעט איר בליק האָט זי דערזען אַ גרויזאַם בילד: אַ גרויסער רויב־פויגל האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ נעסט, וואו עטליכע יונגע פייגעלעך האָבן געוואַרט אויף זייער מוטער, האָט אַריינגענומען איינס פון די עופה׳לעך אין אירע שאַרפּע נעגל און האָט עס געזומען פאַרצוקן. אָבער דער גערוש פון דעם אַנקומענדיקן מוטער־פויגל האָט אין־בערגעשראָקן דעם רויב־פויגל און אַוועק־וואַרפנדיק דאָס רויב האָט ער זיך גענומען אָפּטראָגן. אָבער — וואונדער: דאָס גרויזאַמע פויגל האָט ווייזט אויס דערביי צעקאַלעטשעט איינס פון זיינע פליגל, האָט באַלד אָנגעוואוירן דעם גלייכגעוויכט, איז אַריינגעפאַלן אין וואַסער און דערטרונקען געוואָרן. די פויגל־מוטער, דערזעענדיק דעם קערפּערל פון איר עופה׳לע צעריסן און פאַרבלוטיקט האָט אויסגעגראָבן אַ גרוב אין דער ערד מיט די נעגל, האָט צערטלעך אויפגעהויבן דעם קערפּערל מיט איר שנאָבל און עס פאַמעלעך אַריינגעלייגט אין דעם קלייגעם קבר. דאַן איז זי אַוועקגעפלויגן צו זוכן עסן פאַר אירע עופה׳לעך וועלכע זיינען פאַרבליבן אין דער נעסט.

די פרוי האָט זיך אויסגעדרייט מיט באַוואונדערונג און אַ קרעכץ פון חרטה. די זון האָט שוין אַראָפּגעבליקט פון הימל, און העל זיך צעלויכטן איבערן מזרח. אַ שטראַל איז צערטלעך געפאַלן איבער דער אָרעמער מוטער און איר צאַרט געגלעט. די פרוי האָט אינגעבויגן איר קאָפּ און האָט שטילערהייט מתפלל געווען: „רבונו של עולם, גיב מיר מוט, האָפענונג און אמונה, ניט אַריינצוטראַכטן אין די סודות פון דיין כוונה און אין די סודות פון דיינע מעשים, נאָר צו גלויבן און האָבן בטחון אין דיר. דו ביזט דאָך אַ כל־יכול, אין דיין האַנט איז לעבן און טויט, רחמים און דין, און דו צעטיילסט זיי לויט דיין ווילן".

זי האָט אַרויפגעקוקט און געזען דעם הימל שיינעדיק אין הערלעכע קאָלירן. דער ים איז געווען שטיל און רואיק, און האָט געשעפּטשעט: „וי אַן אינגעשטילט קינד...

„קינד!" — האָט זי זיך דערמאָנט — אָבער איצט איז שוין אין דעם זכרון ניט געווען די שאַרפּע ביטערקייט, נאָר אַ טרייסטנדיקער געפיל אַז איר טייערער אוצר איז צוריק געבראַכט געוואָרן צום פאָטער אין הימל צו היטן. אַ באַרואיקטע האָט זי געזומען שפּרייזן אַהיים. אַ וואַרעמער שטראַל האָט אַריינגעשיינט אין איר פאַראומערטע האַרץ, זי איז שוין מער ניט געווען אַזוי עלנט — זי האָט געפּונען כביכול דעם אויבערשטן. וואָרום דער אויבערשטער איז אַלעמאָל פאַראַן און דער וואָס זוכט אים מיט אַן אמת וועט אים זיכער געפינען.

אינטערעסאַנטע קאַפּיטלען פון דער אידישער געשיכטע

● א. צימער

דער בלוטיגער שבת הגדול אין יארק
(ד׳ תתקנ״א — 1191)

מיר, וואָס וואוינען אין ניו־יאָרק, און אַפילו די וועלכע וואוינען ניט דאָ — זאָגן אַרויס דעם נאָמען פון דער דאָזיקער שטאָט טויזענטער מאָל, נוצן זיך מיט אים אַזוי אָפט, אַז עס פאַלט אונז גאָרניט איין צו טראַכטן פון וואַנען דער נאָמען שטאַמט — און דאָך דאַרף מען ניט זיין קיין גרויסער פאָרשער אויף צו וויסן אַז דער נאָמען פון דער שטאָט מיינט „די נייע יאָרק״ — און אין פאַרשידענע שפראַכן, טיילמאָל אויך אין אידיש, ווערט טאַקע די שטאָט אָנגערופן מיטן נאָמען „ניי־יאָרק״.

הייסט דאָס, אַז עס איז פאַראַן אויך אַן „אַלטע״ יאָרק. דאָס היינטיקע שטעטל יאָרק — אין צפון־מזרח פון ענגלאַנד, אויף דער באַן־ליניע מאַנטשעסטער־ניוקאַסל (גייטס־העד) מיט אירע וואָסערע הונדערט טויזנט איינוואוינער, מיט די לאָנקעס אַרום איר, וואו עס פאַשען זיך די שאָף וועלכע גיבן די באַרימטע ענגלישע וואָל, מיט איר טי־פישער ענגלישער רואיקייט, צייכנט זיך ניט אויס מיט עפעס אויסנעמלעכעס — און דאָך איז עס אַמאָל געווען די הויפּט־שטאָט פון דער רוימישער פראָווינץ ברי־טאַניע, און איז דעמאָלט געווען מיטן לאַטייניש נאָמען „עבאַרקום״ און שפּע־טער „אויביאר״. אויך אין די אידישע מקורות ווערט עס אָנגערופן „אוביורק״.

יאָ — אידישע מקורות! וואָרום אונז אידן מאַכט דער נאָמען פון דער דאָזיקער שטאָט יאָרק ציטערן און שוידערן. דער נאָמען יאָרק דערמאָנט אונז אין אייניגע פון די טראַגישסטע, און גלייכצייטיק דערהוי־בענסטע, מאָמענטן אין אונזער לאַנגער גלות־געשיכטע פון קידוש השם.

וועגן דעם אַלגעמיינעם לעבן פון אידן אין ענגלאַנד אין די אַלטע צייטן פאַר דעם גירוש וויסן מיר ניט גאָר קיין סך, מיר וויסן נאָך וויניקער וועגן זייער גייסטיקן לעבן. עס זיינען אויך ניט באַקאַנט קיין סך גדולים און מחברים פון ספרים וועלכע שטאַמען פון דאָרט. די יעניגע באַרימטע גדולים, וועלכע האָבן אין יענער צייט גע־לעבט אין ענגלאַנד, זיינען מערסטנס גע־קומען פון פראַנקרייך, וואָס איז דאַמאָלט געווען אַ בליענדיקער צענטער פון תורה און אידישקייט.

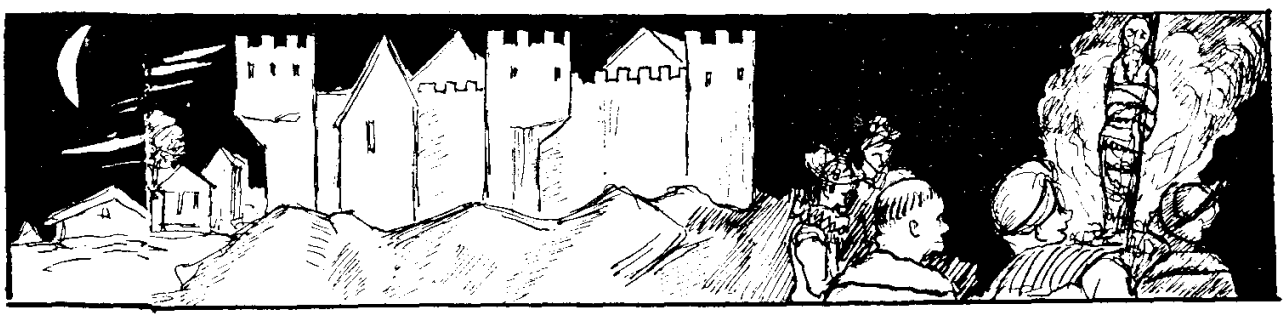
די אידן אין ענגלאַנד, אויף וויפיל אונז איז באַקאַנט, זיינען מערסטנס געווען פשוט׳ע אידן, סוחרים און בעלי מלאכות.

און דאָך האָבן דווקא די דאָזיקע פשוט׳ע אידן באַוויזן אַזויפיל מסירות נפש פאַר זייער אמונה, און זיינען מער ווי איינמאָל גיכער געגאַנגען צום טויט אידער אָפּ־צוטרעטן פון זייער אמונה.

דער ישוב אין ענגלאַנד אין יענע צייטן איז ניט געווען גאָר קיין גרויסער, אָבער עס איז אפשר ניט געווען נאָך אַ ישוב וועלכער זאָל האָבן אַזאַ הויכן פּראָצענט פון קדושים וועלכע זיינען אומגעקומען אויף קידוש השם.

* * *

איינער פון די שוידערליכסטע קאַפּיטלען פון יענער צייט איז די געשיכטע פון דעם בלוטיקן שבת־הגדול אין דער שטאָט יאָרק אין דעם יאָר ד׳תתקנ״א (1191).

די גאַנצע עפֿאָקע איז געווען זייער אַ פינסטערע פֿאַר דעם כלל ישראל, און אויך פֿאַר אידן אין ענגלאַנד. דאָס איז געווען די צייט פון די אַזוי טרויעריק־באַרימטע קריין־ציגלער (קרוסעידערס).

די טראַגישע געשעענישן פון יענעם שבת הגדול האָבן זיך אין דער אמת אָנגעהויבן נאָך מיט אַרום צוויי יאָר פריער אין לאָנדאָן. דאָרט איז דעמאָלט געקרוינט געוואָרן דער קעניג ריטשאַרד דער ערשטער (שפּעטער באַקאַנט מיטן נאָמען „לייאָן האַרט" — לייבן האַרץ). ריטשאַרד אַליין איז ניט געווען קיין אויסגעשפּראָכענער שונא ישראל, אויסער דעם האָט ער אין די אידן געהאַט אַ פערזענליכן אינטערעס, וואָרום די אידן זיינען דעמאָלט געווען פאַרעכנט פאַר דעם קעניג'ס אייגנטום, זיי זיינען געשטאַנען אונטער זיין שוץ און אים דערפאַר געצאָלט שטייערן. צו דער דאָזיקער קרוינונגס־צערעמאָניע זיינען צווישן אַנדערע אויך געקומען אידישע פֿאָרשטייער, פון דער יאָרקער קהילה: צוויי דאָרטיקע אידישע בעלי בתים, ברוך און יוסי. אַזוי ווי די קרוינונגס־צערעמאָניע פון די ענגלישע קעניגן איז פאַרבונדן מיט אַ קריסטלעך־רעליגיעזער צערעמאָניע, האָבן די גוים ניט געוואָלט אַז אידן זאָלן זיין אָנווועזנד, און די וועלכע זיינען דאָרט געווען האָט מען בלוטיג געשלאָגן אָדער געגויט זיך צו שמד'ן, ר"ל.

ברוך פון יאָרק איז אַריינגעפאַלן אין די הענט פון די רוצחים, און מען האָט אים זייער געמאַטערט. צום סוף האָט דער גלח אויף אים אַרויפגעשפּריצט דאָס וואַסער און אויף אים דורכגעפירט די שמד־צערעמאָניע קעגן זיין ווילן.

וועג דער קעניג ריטשאַרד איז דערפון געווואָר געוואָרן, האָט ער געהייסן מען זאָל ברוכ'ן באַפרייען און אים לאָזן וווינטער בלייבן בייַ זיין אידישער אמונה.

ברוך איז צוריקגעפֿאָרן אַהיים קיין יאָרק — וואָס בייַ יענע צייטן איז דאָס געווען אַ היפּשער מהלך. ער איז אָבער אונטערוועגנס געשטאָרבן פון די פייניקונגען און פון דער שרעק וואָס ער האָט מיטגעמאַכט. יוסי איז נאָך פריער, באַצייטנס, אַנטלאָפן צוריק קיין יאָרק.

דער קעניג ריטשאַרד איז דערווייל אַרויסגעפֿאָרן אין וועג אַריין מיט די קרייץ־ציגלער קיין ארץ ישראל. אויף זיין אָרט איז אין לאָנדאָן געבליבען אַ גובערנאַטאָר מיטן נאָמען וויליאָם.

די פֿאָגראָמען קעגן אידן וועלכע זיינען אויסגעבראָכן אין לאָנדאָן בעת דער קרוי־נונג פון דעם קעניג ריטשאַרד האָבן זיך געזומען פאַרשפּרייטן איבער גאַנץ ענגלאַנד, און זיינען דערגאַנגען קיין יאָרק.

דער דערמאָנטער יוסי איז געווען זייער אַ גרויסער גביר און האָט געהאַט באַציאונגען מיט דעם פירשט (דיוק) פון יאָרק־שייר (דעם געגנט פון וועלכן יאָרק איז די הויפּט־שטאָט). יוסי האָט ג'פועל'ט ביים פירשט, אַז די אידן זאָלן זיך באַהאַלטן אין זיינעם אַ פאַלאַץ (ווי מען נעמט אָן, איז דאָס דער „קליפֿארד קאַסל"), וועלכער איז געווען געבויט ווי אַ פעסטונג. די אידן האָבן זיך דאָרט אַלע צוזאַמען געקליבען אונטער דער אָנפירונג פון זייער רב ר' יום־טוב משוניי (פון דער שטאָט שואני אין פראַנקרייך).

די אויפגעהעצטע קריסטן (צווישן זיי אויך אַזעלכע וועלכע זיינען געווען שולדיק אַ סך געלט צו אידן און האָבן געזוכט פּטור צו וועלן פון זייערע חובות) האָבן באַלאַגערט דעם פאַלאַץ, און זיך געגרייט צו אַ ריכטיקער באַלאַגערונגס־מלחמה. דערצו האָבן זיי אָבער געדאַרפט האָבן געלט. זיי האָבן זיך געווענדעט צו די קריסטלעכע עשירים, וועלכע האָבן זיך אָבער אָפּגע־זאָגט צו געבן דאָס געלט. עס האָט זיך אַריינגעמישט די קירכע און אַ געוויסער גלח (מיטן נאָמען עבאַט) האָט זיך געשטעלט בראש פון די פאָגראָמשטשיקעס.

זיי האָבן געדראָט די באַהאַלטענע אידן אַז אָדער זיי זאָלן זיך שמד'ן, אָדער מען וועט זיי אויס'הרג'ענען ח"ו.

עס ווערט דערציילט, אַז דער גלח וועל־כער האָט אָנגעפירט מיט דער דאָזיקער „אַקציע" האָט זיך באַרימט אַז אין דעם „הייליקן" העמדל וועלכן ער גייט אָנגעטאָן קען אים קיין שלעכטס ניט פאַסירן.

אָבער פונקט וועג ער איז דורכגעגאַנגען אונטער דעם פאַרשלאָסענעם פאַלאַץ האָט

אייגער פון די אידן אַראָפגעוואָרפן אַ שטיין, דער שטיין איז אויף אים געפאַלן און אים צעשפאָלטן דעם קאָפּ און דער גלח איז אויפן אָרט געפאַלן אַ טויטער.

דאָס האָט נאָך מער אויפגערייצט די מאַסן און זיי האָבן זיך גענומען מיט אַ שטאַרקן כוח אייגזנעמען די פעסטונג. די כוחות פון די אידן זיינען געוואָרן אַלץ שוואַכער. זיי האָבן פאַרשטאַנען אַז ליינגער וועלן זיי ניט קענען אויסהאַלטן. לויט דער עצה פון זייער רב ר׳ יום־טוב האָבן זיי פאַרניכטעט זייער גאָלד און זילבער בכדי עס זאָל ניט אַרײַנפאַלן אין די הענט פון זייערע שונאים.

שבת הגדול תתקנ״א (1191) האָבן די אידן דעזען אַז מער וועלן זיי שוין ניט קענען אויסהאַלטן. ר׳ יום טוב האָט געראַטן צו די באַלאַגערטע אידן און האָט זיי שטאַרק מעורר געווען און דערמוטיקט צו שטאַרבן אויף קידוש השם און ניט פאַרלייקענען זייער אמונה. ער האָט זיי געזאָגט נאָכ־צוטאָן די קדושים פון די אַנדערע אי־דישע קהילות אין אייראָפּע. „בעסער אַליין מאַכן אַ סוף צו אונזערע לעבנס אידער אַרײַנפאַלן אין די הענט פון די טמאים און זיך געצוואונגען ח״ו אָפּצוטרעטן פון אונ־זער אמונה!״

ער האָט דאַן אויסגערופן: „די וועלכע ווילן מיר פאָלגן זאָלן זיך שטעלן ביי מיין זייט!״

דער גרעסטער טייל פון די אידן האָט זיך געשטעלט ביי דער זייט פון זייער רב ר׳ יום טוב. נאָר געצייטלטע זיינען געבליבן אין אַ זייט. יוסי איז געווען דער ערשטער אומצוברענגען זיין פרוי, חנה, און דער־נאָך זיך אַליין, און אים האָבן נאָך געטאָן אַלע אידן. דער רב ר׳ יום טוב איז גע־בליבן דער לעצטער און דערנאָך זיך אַליין געשאָכטן אויף קידוש השם.

ווען די כוליגאַנעס זיינען אַריין אין דעם פאַלאַץ האָבן זיי דאָרט געפונען בערג מיט מתים — בלויז עטלעכע אידן זיינען געווען גרייט אָנצונעמען דעם קריסטליכן גלויבן. דער צעווילדעווטער המון האָט אָבער אויך אויף די קיין רחמנות ניט געהאַט און האָט אויך זיי געטויט.

עס איז אינטערעסאַנט צו דערמאָנען, אַז וויליאַם, דער גובערנאַטאָר, האָט באַשטראָפט 52 מענטשן פון די אָנטיילנעמער אין דעם פאָגראָם.

אַזוי האָט זיך געענדיקט יענער בלוטיקער שבת הגדול אין יאָרק. ווי עס ווייזט אויס — זיכער ווייסט מען ניט — האָבן עט־לעכע אידן זיך באַוויזן צו ראַטעווען און אַנטלויפן פון יאָרק קורץ איידער דער פאָגראָם האָט זיך אַהין־צו דערנענטערט, און מיט אַ צייט שפּעטער זיינען זיי צוריק־געקומען קיין יאָרק.

דער נאָמען פון די יאָרקער קדושים, „קדושי אוביורק״, פון די דאָזיקע פשוט׳ע אידן וועלכע האָבן פרייוויליג אַוועקגעגעבן זייערע לעבנס אויף קידוש השם — וועט בלייבן פאַרהערליכט אין אַלע צייטן.

ליובאוויטש-טעטיקייט אין ארץ ישראל

קורצער היסטאָרישער איבערבליק

● ה. ברקאי
לוד — א"י

די היסטאָריע פון דער חב"ד־ליובאַוויטשער באַוועגונג אין ארץ ישראל ציט זיך שוין נאָהענט צו צוויי הונדערט יאָר.

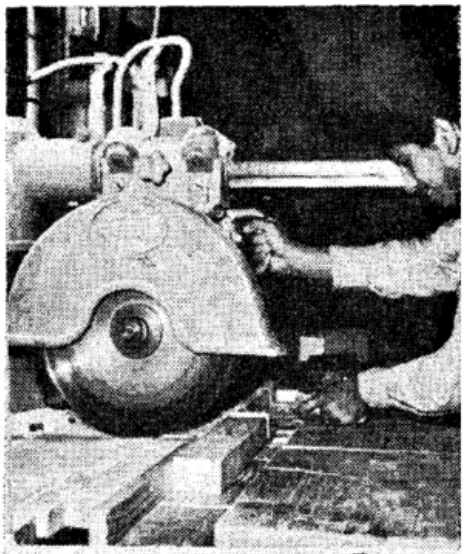
מיט דער ערשטער עלי' פון חסידים קיין ארץ ישראל, אין יאָר תקל"ז, ווען 300 חסידישע משפחות בראש פון וועלכע עס זיינען געשטאַנען די דריי באַוואוסטע צדיקים רבי מענ־דעלע וויטעבסקער (האָראָדאָקער), רבי אברהם קאַליסקער און רבי ישראל פאָלאָצקער — הויבט זיך אָן די היסטאָריע פון חב"ד־ליובאַוויטש אין ארץ ישראל.

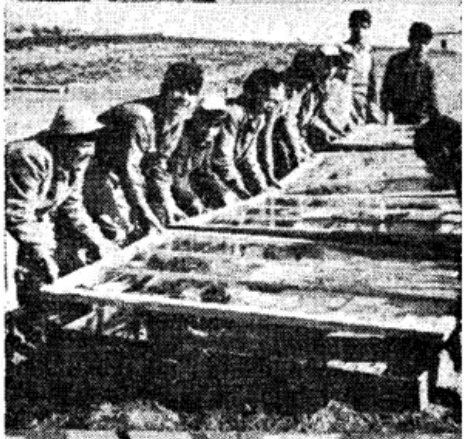
ווי באַוואוסט, האָט דער גרינדער און מנהיג פון חסידות חב"ד רבי שניאור זלמן, דער אַלטער רבי נ"ע, אויך געוואָלט מיטפאָרן מיט דער דערמאָנטער גרופע חסידים קיין ארץ ישראל, אָבער צוליב פאַרשידענע סיבות, און דער עיקר צוליב דעם שטאַרקער פאָדערונג פון די חסידים אין ליטא און רייסין, איז דער אַלטער רבי פאַרבליבן אין רוסלאַנד.

בלייבענדיק אין רוסלאַנד האָט דער אַלטער רבי געטומען אויף זיך די הייליקע פליכט צו אויסהאַלטן די חסידישע עולים. און מיט איבערמענטשליכע כחות האָט ער באַזאָרגט זייערע פינאַנציעלע באַדערפענישן.

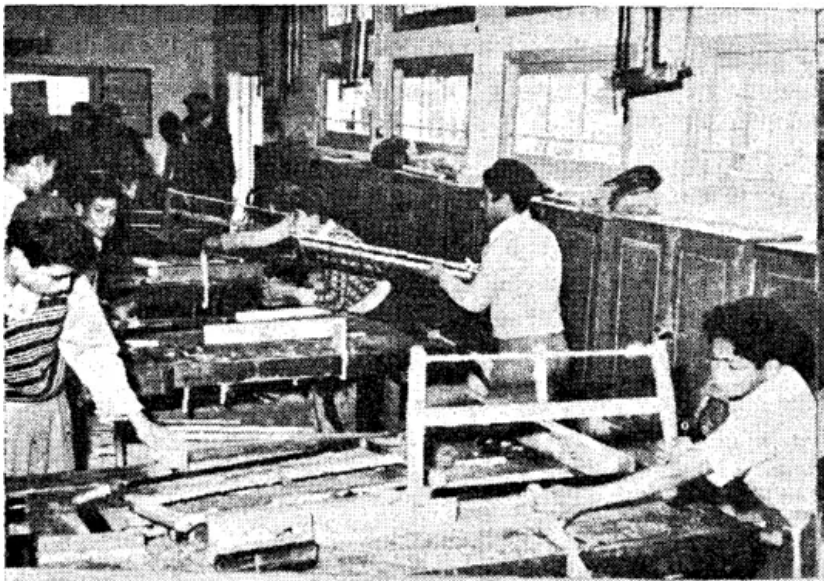
אין יאָר תקמ"ח האָט דער אַלטער רבי געגרינדעט דעם ערשטן חב"ד־מוסד אין ארץ ישראל, דעם כולל־חב"ד, וועלכער עקזיסטירט נאָך ביזן היינטיקן טאָג אין ירושלים. דער דאָזיקער כולל האָט די גרעסטע פאַרדינסטן אין דעם איינאָר־דענען חסידישע משפחות אין ארץ ישראל.

עס איז כדאי צו אונטערשטרייכן אַז דעם אַלטן רבי'נס

אַרבעט פאַר „קופת רבי מאיר בעל הנס" (די אויסהאַלטונג פון לומדי־תורה אין הייליקן לאַנד) און די שטיצונג פון די חסידישע משפחות אין ארץ ישראל — האָט געדינט אַלס איינע פון די הויפט־פונקטן פון דער מסירה קעגן דעם רבי'ן, וועלכן ער איז אַרעס־טירט געוואָרן פון דער צאַרישער מלוכה אין יאָר תקנ"ט, די מסירה האָט זיך דער־מיט באַנוצט צו באַווייזן אַז דער רבי שיקט געלט צו אַ פרעמדער מלוכה און איז דע־ריבער אַ „מורד במלכות".

דער צווייטער נשיא פון חב"ד, דער מי־טעלער רבי, האָט נאָך מער פאַרשטאַרקט די טעטיקייטן אין ארץ ישראל. גרינדענדיק דעם אידישן ישוב אין דער אַלטער הייי־ליקער שטאָט חברון, וואָס די מערהייט פון אירע אידישע איינוואוינער (אשכנזים) איז געווען ליובאַוויטשער חסידים.

מיט עטליכע יאָר שפּעטער האָט זיך באַזעצט אַ גרופּע חב"ד־חסידים אין דער שטאָט יפו. אַזוי אַרום האָט חב"ד פאַר־נומען אַ חשוב'ן אָרט אין דעם ישוב פון דער ארץ הקדושה.

דער רבי דער „צמח צדק" האָט באַ־זונדערס פאַרשטאַרקט דעם ישוב אין ירו־שלים עיר הקדש. אין דער אַלטער שטאָט פון ירושלים פלעגט מען אַנווייזן אויף אַ שול אין רחוב חב"ד, וואָס דער צמח צדק האָט אויפגעבויט אין יאָר תרי"ח.

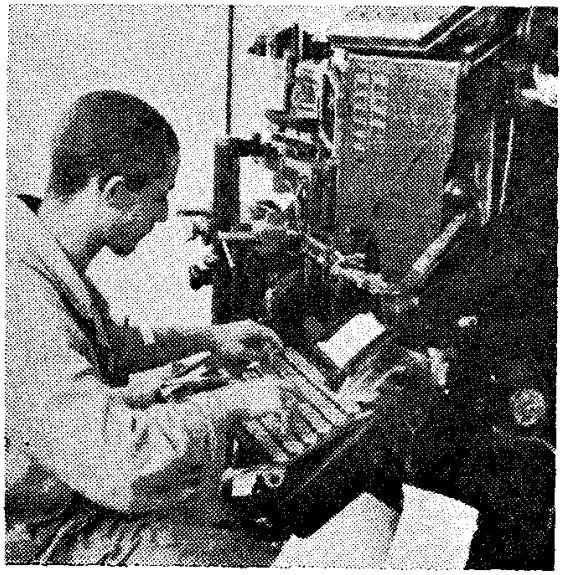
אַזוי ציט זיך דער שנירל פון טעטי־קייטן אין ארץ ישראל דורך אַלע נשיאים פון חב"ד.

אין יאָר תרע"ב האָט דער רבי מהרש"ב נ"ע געשיקט צען פון די בעסטע תלמידים פון זיין באַוואוסטער ישיבה „תומכי תמי־מים" אין ליובאַוויטש קיין ארץ ישראל מיטן צוועק צו גרינדן אין חברון — אין דער שטאָט פון די אָבות — אַ ליובאַוויטשער ישיבה. די ישיבה עקזיסטירט נאָך ביזן היינטיקן טאָג אין ירושלים און איז באַ־וואוסט מיטן נאָמען ישיבת „תורת אמת".

אין דער תקופה פון דעם רבי'ן מוהריי"צ נ"ע האָבן זיך די חסידי חב"ד פאַרשפּרייט אין אַלע שטעט און שטעטלעך פון ארץ ישראל. דער רבי האָט דאַן געגרינדעט די „אגודת חסידי חב"ד" אין ארץ הקדושה, אַ מוסד וועלכע האָט אָנגעפירט מיט דער גרינדונג פון ישיבות און מוסדות און בכלל געשטאַרקט אידישקייט און פאַרשפּרייט חסי־דות אין דעם הייליקן לאַנד. דער דאָ־זיקער הייליקער מוסד עקזיסטירט נאָך עד היום.

גרינדונג פון כפר חב"ד

מיט דער ענדע פון דער לעצטער וועלט־מלחמה איז געלונגען דעם רבי'ן מוהריי"צ נ"ע אַרויסצוראַטעווען אַ גרעסערע גרופּע

אַ תלמיד פון בית־ספר לדפוס ביים לייגאָטייפּ

ליובאַוויטשער חסידים פון די מזרח־אייראָ־פּאישע לענדער. פיל איז שוין געשריבן געוואָרן וועגן דער מסירת נפש פון ליו־באַוויטשער חסידים אין ענע לענדער, אָבער נאָך מער איז צוריקגעהאַלטן געוואָרן צו־ליב פאַרשטענדליכע טעמים. אַדאַנק דער גייסט פון מסירת נפש וואָס דער רבי האָט איינגעפלאַנצט אין חסידים האָבן זיי באַ־וויזן צו באַזיגן דעם ג־טלאָזן באָלשעוויזם, און ניט געקוקט אויף דעם וואָס פיל פון די ליובאַוויטשער תלמידים זיינען ליידער פאַרשיקט געוואָרן און אַנדערע אויך אום־געבראַכט געוואָרן אין די וויסטענישן פון סיביר, האָבן פונדעסטוועגן די געבליבענע זיך ניט אָפּגעשטעלט פון זייער אַרבייט פאַר הרבצת תורה אויך אונטער די שרעק־ליכסטע אומשטענדן.

און וועגן די השגחה עליונה האָט מזכה געווען דעם רבי'ן אַרויסצוראַטעווען אַ גרע־סערע גרופּע פון די גייסטיקע ריזן פון ענע לענדער, זיינען זיי אַרויס פון דאָרט געזונטע און שטאַרקע מיט זייערע נשמות און האָבן אויך מיטגענומען אַ גאַנצע ישי־בה פון הונדערטער תלמידים, צווישן זיי עילוים און גרויסע לומדים.

אַ טייל פון דער אַרויסגעראַטעוועטער גרופּע איז אויף דער פאַראַרדנונג פון דעם רבי'ן נ"ע געפאָרן קיין ארץ ישראל און באַזעצט זיך אין דער ספּעציעל דורך זיי געשאַפענער קאָלאָניע, וואָס טראָגט היינט דעם נאָמען „כפר חב"ד".

כפר חב"ד מיט זיינע איינוואוינער האָבן אַריינגעבראַכט אַ רוח־חיים אין די טעטי־קייטן פון ליובאַוויטשער חסידים אין ארץ ישראל.

כפר חב"ד איז געוואָרן אַ צענטער פון תורה און חסידות, פון צייט צו צייט וועלן דאָרט איינגעאָרדענט גרויסע חסידישע פאַר־

ברענגענס, וועלכע ציען צו טויזענטער אידן — בלי ע"ה — פון די פאַרשידענסטע שיכטן פון ישוב.

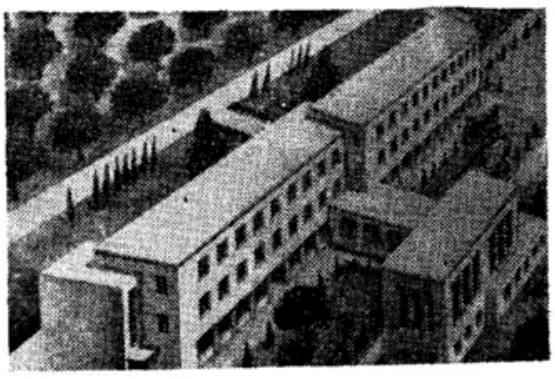
ווייל זיך אַ איד גייסטיק אָפּפּרישן כאַפּט ער זיך אַריין קיין כפר חב"ד, קוקט זיך צו ווי חסידישע קאָלאָניסטן שטייען און דאַוונען, מיט חסידישע דביקות און התּלהבות, באַגלייט פון די טענער פון אַ ניגון וואָס וועקט און איז מעורר.

כאַפּט זיך אַ איד אַריין אין כפר חב"ד אויף אַ שבת, וועט ער אים קיין מאָל ניט פאַרגעסן, די קדושה פון שבת שטראָלט פון יעדן ווינקעלע, דאָ זעט ער אָן ווי מען חזר'ט אַ מאַמר חסידות, דאָ טרעפט ער ווי מען לייענט אַ שיחה פון דעם רבי'ן. אין אַ צווייטן אָרט טרעפט ער ווי מען זינגט אַ האַרציקן חסידישן ניגון, מען ווערט מיטגעריסן מיט דער התּלהבות, און צום חסידישן טאַנץ ווערט מען שוין ווי פון זיך אַליין מיטגעריסן. פאַרלאָזענדיק דעם "כפר" פירט מען מיט זיך מיט איינדרוקן און זכרונות וואָס בלייבן לאַנג, לאַנג אין זכרון.

נאָך אייַדער די איינוואוינער פון "כפר חב"ד" האָבן זיך איינגעאָרדענט עקאָנאָמיש, האָבן זיי די ערשטע זאַך געזאָרגט וועגן דעם חינוך פון זייערע קינדער.

עס איז דורך זיי דאַן געשאַפן געוואָרן די ליובאַוויטשער ישיבה אין לוד וואָס איז בשכנות פון כפר חב"ד, די ישיבה וועלכע האָט זיך אָנגעפאַנגען אַלס "ישיבת עולי רוסיא" איז היינט צו טאָג איינע פון די גרעסטע און בעסטע ישיבות אין ארץ ישראל, הונדערטער תלמידים פון אַלע עקן פון הייליקן לאַנד שטראָמען אין דער גרויסער ליובאַוויטשער ישיבה אין לוד, וועלכע איז באַרימט ווי אַ מרכז פון גרויסער לומדות און ווי אַ צענטער פון חסידות.

ווען די שורות ווערן געשריבן בויט זיך ב"ה מיט אַ שנעלן אימפּעט אַ נייע פראַכטפולע געביידע אין כפר חב"ד וואָס וועט דינען ווי אַ היים פאַר דער גרויסער ישיבה אין לוד. דער בנין וועט אי"ה זיין לשם

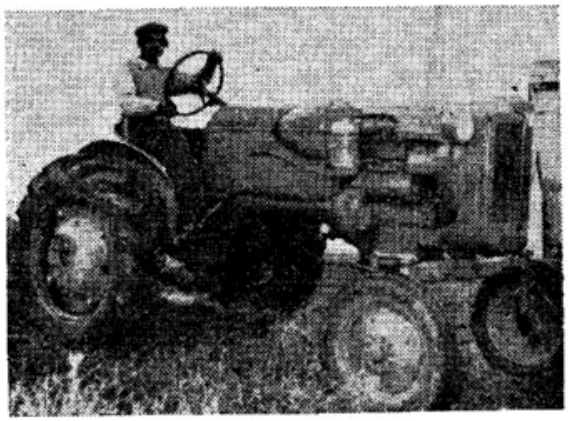
פּלאַן פון דער צענטראַלער ישיבה אין לוד

ולתפארת פאַר חב"ד-חסידים אין דער גאַנצער וועלט.

עס איז אויך געשאַפן געוואָרן די "בית רבקה" שולן פאַר מיידלעך מיט אַ סעמינאַר פאַר לערערינס. די דאָזיקע מוסדות האָבן זיך קונה שם געווען און פיל מיידלעך פון פאַרשידענע עדות קומען אין זיי זיך אויסבילדען צו זיין פעאיקע אידישע פרויען און אויסגעשולטע לערערינס.

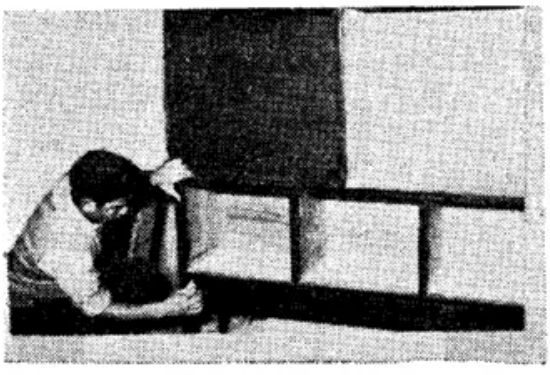
כ"ק אדמו"ר שליט"א האָט אין כפר חב"ד אויפגעשטעלט די באַרימטע "בתי ספר למלאכה", פאַך-שולן, אין וועלכע עס ווערט געלערנט תורה — סיי נגלה און סיי חסידות, — און גלייכצייטיק אַ נוצלעכע מלאכה.

די פאַך-שולן האָבן היינט צו טאָג דריי אָפּטיילונגען, איינע פאַר אַגריקולטור, אַ צווייטע פאַר סטאָלעריי און די נייעסטע פאַך-שול פאַר דרוקעריי.

אַ יונגער טראַקטאָריסט אין דער אַגריקולטור שול אין כפר חב"ד

די "בתי ספר למלאכה" זיינען פון באַזונדערער וויכטיקייט צוליב דעם, וואָס פיל תלמידים, באַזונדערס פון די מזרח-לענדער, ווען זיי קומען אין עלטער פון 14, 15 יאָר ווערן אויפגענומען פון זייערע עלטערן זיך צו לערנען אַ פאַך און צוהעלפן צו פרנסה, צוליב דעם מאַנגל אין פרומע פאַך-שולן האָט דערפאַר אָפּט געטראָפן אַז אַ בחור וועלכער איז געווען אַ תלמיד אין אַ ישיבה, וועלענדיק זיך אויס-

אַ תלמיד פון סטאָלעריי-שול אין כפר חב"ד

לערנען אַ פאַך, איז אָנגעקומען נאָך גאָר יונגערהייט אין אַ ניט תורה־טרייער סביבה און דאָס האָט, פאַרשטענדליך, אויף אים געהאַט ניט קיין גוטע ווירקונג.

אין די בתי ספר למלאכה וואָס דער רבי שליט"א האָט געשאַפן, האָבן די תל־מידים די געלעגענהייט צו לערנען תורה אין דער זעלבער צייט ווען זיי בילדען זיך אויס אין אַ נוצלעכער מלאכה, און זאַפן דאַן אין זיך אַריין דעם חסידישן חינוך און הדרכה.

אויך פאַר מיידלעך איז געשאַפן געוואָרן אין כפר חב"ד אַ פאַך־שולע צו לערנען נייעז און אַנדערע פאַר פרויען וויכטיקע מלאָכות.

אין „כפר חב"ד" איז אויך לעצטענס פאַרענדיקט געוואָרן דאָס בויען פון דעם גרויסן בית מדרש וועלכער נעמט אין זיך אַריין — אָן ע"ה — טויזענטער אידן.

גרינדונג פון אגודות צעירי חב"ד און נשי ובנות חב"ד

ענדע יאָר תשי"ב האָט דער רבי שליט"א געגרינדעט אין ארץ ישראל די „צעירי אגודת חב"ד" און די „נשי ובנות חב"ד" וועלכע האָבן אַריינגעבראַכט אַן אויפלעבונג אין די טעטיקייטן פון חב"ד אין ארץ ישראל.

צעירי חב"ד פאַרנעמען זיך מיט פאַרשפרייטן אידישקייט על פי דרך החסידות אין אַלע קריזיז. זיי גרינדען שיעורים אין לערנען, אָרגאַניזירן מאַסן־פאַרזאַמלונגען מיט'ן צווועק פון חיזוק היהדות און דער פאַרשפרייטונג פון חסידות. די פאַרזאַמלונגען ווערן איינגעאָרדענט אין פילע שטעט און שטעטלעך און זיינען צו טויזענטער מענטשן.

צעירי חב"ד שטייען אין פאַרבינדונג מיט פילע מוסדות־חינוך, מיט פאַרשידענע פּערזענליכקייטן, שרייבער, מחברים, און פירער פון יוגענט־גרופּן. גלייכצייטיק פאַרנעמען זיי זיך מיט דער יוגענט דירעקט. אין אַ סך פאַלן ווערט דער קאָנטאַקט דערפירט ביז צו דער שאַפונג פון גרופּן פאַר לימוד פון חסידות, דאָס ברענגט אַריין די חסידישע ליכטיקייט און וואַרעמקייט אין מערערע קריזיז.

„צעירי אגודת חב"ד" טרעטן אויך אַרויס פון צייט צו צייט מיט אייגענאַרטיקע פראָגראַמען אין דער ארץ ישראל'דיקער ראַדיאָ, און לעצטענס איז זאָגאַר איינגעאָרדענט געוואָרן דאָס לערנען תניא איין מאָל אין 2 וואָכן אויף דער ראַדיאָ.

צעירי אגודת חב"ד אין ארץ ישראל האָט אויך אַן אייגענעם אָרגאַן, דעם „בטאון חב"ד". זיי פאַרשפרייטן אויך אין טויזענטער עקזעמפלאַרן די שמועסן פאַר יוגענט פון דעם „מרכז לעניני חינוך" אין אַ לשון־קדש'דיקער איבערזעצונג, אונטערן נאָמען „שיחות לנוער".

צעירי אגודת חב"ד פאַרנעמט זיך מיט פאַנאַנדערטיילן תפילין, מזוזות און ספרי תורה אין אַ סך אידישע ישובים, שטעלן צו צו טויזענטער אידן מצה שמורה אויף פסח און זיינען מזכה טויזענטער אידן מיט דער מצוה פון לולב אום סוכות, א. אַ. וו.

קלענערע גרופּעס פון צעירי אגודת חב"ד באַזוכן פון צייט צו צייט פאַרשידענע ישובים אויך אַזעלכע וועלכע זיינען דערווייל ווייט פון אידישקייט און ברענגען אויך דאָרט אַריין דאָס ליכט פון תורה און חסידות. באַזעלט מיט אַ טיפער אַהבת ישראל און זייענדיק איבערצייגט אַז אין יעדן איד קאָן מען דערוועקן דעם פינטעלע איד, שטייען זיי אויך שפּעטער אין קאָנטאַקט מיט די דאָזיקע ערטער און זיינען משפּיע אויף זיי צו ווערן נעענטער צו תורה ומצוות.

אויך די נשי ובנות חב"ד פאַרנעמען זיך מיט פיל פון די דאָזיקע אויבענדערמאָנטע טעטיקייטן, אין די קרייזן פון אידישע פרויען.

אין פיל שטעט און שטעטלעך האָבן נשי ובנות חב"ד איינגעאָרדענט שיעורים פאַר פרויען אין יהדות בכלל און אין דינים פון טהרת המשפּחה בפרט.

נשי חב"ד אָרדענען איין רעגולערע און אַלגעמיינע צוזאַמענקופטען און אויך יערליכע קאָנוואָנשאָנס, ביי וועלכע עס ווערט געשטאַרקט דער אייגענער חסידישער גייסט און עס ווערן אויך אויסגעאַרבייט פראָגראַמען פון אַרבייט צו שטאַרקן אידישקייט צווישן אידישע פרויען.

דער בית רבקה לערערין־סעמינאַר פאַר מיידלעך ווי אויך די פאַך־שול פאַר מיידלעך אין „כפר חב"ד" ווערן אָנגעפירט דורך נשי חב"ד.

גרינדונג פון „רשת אהלי י"י — ליובאַוויטש"

אויף דער איניציאַטיוו פון דעם רבי'ן שליט"א זיינען אין די לעצטע יאָרן אין ארץ ישראל אויפגעשטעלט געוואָרן שולן פאַר אינגלעך און פאַר מיידלעך אונטער דעם נאָמען „רשת אהלי יוסף יצחק — ליובאַוויטש". די מוסדות פון „רשת" נעמען אַרום, אָן ע"ה, אַ סך טויזענטער אינגלעך

די תלמידות פון „בית רבקה" פאַך־שול אין כפר חב״ד

און מיידלעך, וועלכע באַקומען אין זיי אַ פולשטענדיקן חינוך פון תורה און יראַת שמים אין גייסט פון חסידות. פון יאָר צו יאָר קומען צו נייע מוסדות־חינוך, און אין נייע און ווייטערע ערטער. עס פאָדערט זיך איבערגעגנקייט און מסירת־נפש זיך צו ווערבירן אַלס לערער און לערערינס אין די דאָזיקע ווייטע ערטער. נשי ובנות חב״ד זיינען זייער אַקטיוו אין דעם צושטעלן די לערערינס פאַר די אויבנדערמאָנטע מוס־דות. אין פיל פאַלן באַזאָרגען זיי אויך די קינדער מיט סאָציאַלער הילף ווי קליי־דונג, שוכונג א. אַ. וו.

די בריט־פאַרצווייגטע טעטיקייטן פון די פאַרשידענע מוסדות פון חב״ד אין ארץ ישראל מיט זייער צענטער אין כפר חב״ד האָבן געוואונען די האַרץ פונעם ישוב אין ארץ ישראל. די איינוואוינער פון לאַנד זענען אין די טעטיקייטן פון דעם רבי׳ן שליט״א דורך די אַלע מוסדות — אַ דאַגה פאַר דעם כלל ישראל און פאַר יעדן יחיד באַזונדער.

היינטיקער יאָר, ווען עס ווערט צווי־ הונדערט יאָר זינט דער הסתלקות פון דעם בעל שם טוב, גרייטן זיך אַלע מוסדות פון ליובאַוויטש אין ארץ ישראל, לויט די אָנווייזונגען פון דעם רבי׳ן שליט״א, דורכ־ צופירן ספעציעלע טעטיקייטן אויף דעם געביט פון פאַרשפרייטן די קוואַלן פון חסידות אין אַ גרעסערער מאָס. באַזעלט מיט דער גייסט פון חסידות חב״ד און האָפענדיק אויף דער שנעלער פאַרווירק־ לעכונג פון דעם באַוואוסטן ענטפער וואָס משיח האָט געגעבן דעם בעל שם טוב אַז ער וועט דאַן קומען ווען די קוואַלן פון בעל שם טוב וועלן ווערן פאַרשפרייט אויף „חוצה", שטייען די ליובאַוויטשער חסידים אין ארץ ישראל אין דער פאָדערשטער רייַ דורכצופירן זייער אַרבייט אין הפצת המעינות חוצה.

די נעזונטע חיים (פאָרזעצונג פון זייט ט׳)

אויפשטיין 6:45 אינדערפרי. דאַמאָלט וואָלטן זיי זיך נישט דאַרפן יאָגן. עס וועט זיין צייט צו עסן פרישטיק. מען וועט זיין אי־ בערראַשט, ווי אויך זייער לערנען וועט בעסער ווערן.

צוריקקומענדיק צו דעם „אַן־פרישטיק" מיידל: וואָס טוט זיך ביי איר צו מיטאָג (לאָנטש)? זי נעמט אַ שטיקל קיכל אָדער אַ קעז־סענדוויטש מיט אַ גלאָז מילך, און אויב זי גיט נאָך אַכטונג אויף איר וואָג, איז עס אַ סענדוויטש פון טאָמייטאָס און לעטוס מיט אַ מין סאָדע־וואַסער.

וועטשערע (סאַפער) וועט זי אפשר יאָ עסן אויב זי איז ניט צו פאַרמאַטערט און אויסגעמוטשעט פון דעם פאַסטן בייטאָג. מידקייט און שוואַכקייט זיינען אַ סיבה פון אַ שוואַכן אַפעטיט ביי אַ סך קינדער. זיי זיינען פשוט צו מיד צו זיצן ביים טיש, קייען און שלינגען.

אַ יונג קינד קען אַרומלויפן ווילד און לעבעדיק אַ גאַנצן טאָג מיט אַ שטיקל שאָקאָלאַד. קוים אָבער זעצט מען אים אַוועק צו דער וועטשערע, טענה׳ט ער אַז ער איז ניט הונגעריק. דער אמת איז, אַז ווי נאָר ער זעצט זיך אַוועק אויף דעם בענקל פילט ער זיין אויסגעמאַטערטקייט און ער איז פשוט צו מיד צו עסן. כאַפן אַ דרימל פאַרן עסן וואָלט אפשר געווען אַן עצה, אָבער די מוטער וויס דאָך פון דערפאַרונג אַז אויב מען וועט אַזוי טאָן וועט ער דערנאָך ניט גיין שלאָפן ביז שפעט. זי וועט אים דערי־ בער נויטן צו עסן, און באַלד דערנאָך וועט ער אַנטשלאָפן ווערן.

פאַראַן קינדער וועלכע זיינען גוטע עסערס, אַנדערע זיינען ניט קיין גוטע עסערס. לאָמיר האָפן אַז אייער קינד איז פון די גוטע. גיט אַכטונג, טראַכט, און האַלט אַ וואַכ־ זאַם אויג.

כפר חב״ד

• ג. סעגאל
כפר חב״ד

ווען די חב״ד משפחות זיינען אַנגעקומען אין פאַרלאָזטען אַראַבישן דאָרף סאַפאַריאַ, איז זייער ערשטע רעאַקציע געווען אַנטוישונג און דערשיטערונג: שמוציקע, צעבראָכענע אַראַבישע כאַטקעס, צונויפגעקלעפּטע פון ליים, דורכגעזאַפּטע מיטן שלעכטן גערוך וואָס איז ספּעציפיש פאַר אַלע אַראַבישע דערפער. פון די אַלע „פרעכטיקע געבייַדעס" איז נאָר אייגע געפונען געווארן פאַר ווי עס איז „פאַסיק" אַלס וואוינאָרט און אין איר האָבן זיך צונויפגעקוועטשט אַלע געקומענע פאַמיליעס צוזאַמען. דער מאַנגל אין פלאַץ און אין לופט, ווי אויך די אומריינקייט צוליבן מאַנגל אין וואַסער, האָבן געבראַכט מיט זיך זייערע שטענדיקע באַגלייטער, אויגן און הויט קראַנקהייטן, דעזינטעריע א. ד. ג. וואַסער האָט מען געמוזט ברענגען פון ווייטן פרדס און די שרעקפולע נעכט, ווען פון דרויסן האָט זיך געהערט דאָס גרויליקער וואַיען פון שאַקאַלן, האָט באַלויכטן אַ צאַנקענדיק נאַפט לעמפּל...

דאָס אַלץ צוזאַמען ווי אויך דער שוועׂרער מאַטעריעלער צושטאַנד, האָט פאַראורזאַכט אַז די נייע קאָלאָניסטן, וואָס זיינען נאָר וואָס אָנגעקומען פון אַ כרך ווי פאַריז, האָבן זיך ניט געקענט אַריינפאַסן אין דער, פאַר זיי, נייער ראָם פון לעבן, און דער געפיל פון יאוש האָט געדריקט אויף זייערע געמיטער.

אין דעם דאָזיקן פינסטערן מצב האָבן די פאָטערליך־באַרוהיקענדיקע בריוו פון פריערדיקן רבי'ן נ"ע, אַריינגעבראַכט אַ שטראַל פון ליכט און וואַרעמקייט. דער רבי האָט באַטאָנט נאָכאָמאָל און ווידעראָמאָל אַז „לפום צערא אגרא", לויטן צער וועט זיין דער שכר; אַז דער נייער חב״ד פונקט וועט געבענטשט ווערן מיט וואוילזיין

אַן אלול־דיקע נאַכט אין כפר־חב״ד

און גוטס און אַז דאָס דאָרף וועט באַלייכטן ניט נאָר זיינע איינוואוינער נאָר אויך דעם גאַנצן אָרום.

דערמונטערטע דורך דעם רבי׳נס בריוו האָבן די נייע קאָלאָניסטן געגומען אויף זיך די אומפאָרמיידליכע אומאַנגענעמלי־כקייטן פון דורכגאַנגס־פעריאָד: און זייער פעסטער החלטה — אין איינקלאַנג מיטן רבי׳נס ווילן — אַז דאָס איז זייער סטאַ־בילער, שטענדיקער וואוין־אָרט, האָט זיי פיל לייכטער געמאַכט. זיי האָבן געפונען אַן אינטערעס אין דער אָרבעט פון איינאָרדענען זיך אין דאָרף ווי שטענדיקע איינוואוינער און די שוועכערע, מאָטערנדיקע אָרבעט איז זיי געוואָרן ליב און נאָענט און זיי געמאַכט פאָרגעסן די אַלע זאַכן וואָס האָבן זיי גע־פעלט...

ביסלעכווייז זיינען די הייזקעס פאַרריכט און פאַרטיילט געוואָרן צווישן אַלע משפחות, און דאָס לעבן איז אַוועק מער־וויניקער זיין נאָרמאַלן גאַנג. דאָס דאָרף האָט אַ־געהויבן אויפלעבן. צו דער נאָרמאַליזאַציע און אויפלעבונג פון דאָרף האָבן פיל צו־געהאָלפן די חב״ד־פרויען, וועלכע האָבן אין די שוועכסטע מינוטן זיך אויפגעהויבן העכער פון די פערזענליך־עגאָאיסטישע אינ־טערעסן און געווידמעט פיל פון זייער צייט און מי צו העלפן אַנדערע.

פאַרשטענדליך אַז די ערשטע זאָרג זיי־ערע איז געווען, פאַר די גייסטיקע באַ־דערפענישן פון דאָרף: אַ חדר פאַר די אנגלעך, אַ „בית רבקה״ פאַר די מיידלעך און אַ קינדערגאָרטן זיינען געווען פון די ערשטע אינסטיטוציעס אין דאָרף און האָבן געגאָסן פון דער איבערגעבענער אויפ־זיכט מצד די חב״ד׳ישע פרויען.

כדי ווירקזאַמער און פרוכטבאַרער צו מאַכן די פרויען־אָרבעט איז אויף דער אָנווייזונג פון דעם רבי׳ן שליט״א אָרגא־ניזירט געוואָרן אַ פאַרבאַנד פון נשי חב״ד וואָס איינע פון זיינע אויפגאַבן זאָל זיין דאָס פאַרשטאַרקן דעם גייסט פון אידיש־קייט סיי אין דער אייגענע משפחה און סיי אויסער איר. עס איז כדאי צו אונ־טערשטרייכן, אַז דאָס איז געווען אַ שווע־רע אויפגאַבע, ווייל צוזאַמען מיט די נייע־געקומענע חב״ד משפחות זיינען אויך גע־ווען פרויען וועמען די אידיש־רעליגיעזע אויפפאַסונג איז געווען טיילווייז אומבא־קאַנט. זייענדיק ניט לאַנג אַרויס פון אונ־טער די פליגלען פון דער באַלשעווויס־טישער דערציאונג איז זיי שווער געווען צו פאַרדייען די גיכע השקפה־רעוואָלוציע. יעדער שווערקייט, ריכטיקע אָדער איינגע־רעדטע האָט ביי זיי צוליב אומוויסנקייט אַרויסגערופן פאַרביטערונג.

דער פרויען־פאַרבאַנד — לויט דעם רבי׳נס אָנווייזונג — איז טעטיק געווען אויף דעם דאָזיקן געביט דורך מסיבות און שמועסן, דורך שטענדיקע, גרונטלעכע דערציאונגס־אַרבעט, און אַדאַנק דעם האָט זיך די לאַגע, מיטן אויבערשטענס הילף, גענצליך געענדערט, ביז אַז די פרויען וואָס נאָך נעכטן איז זיי אידישקייט פרעמד געווען, האָבן שוין געקענט העלפן אויך אין דערציען אַנדערע און דערנענטערן זיי צו אונזער גייסט.

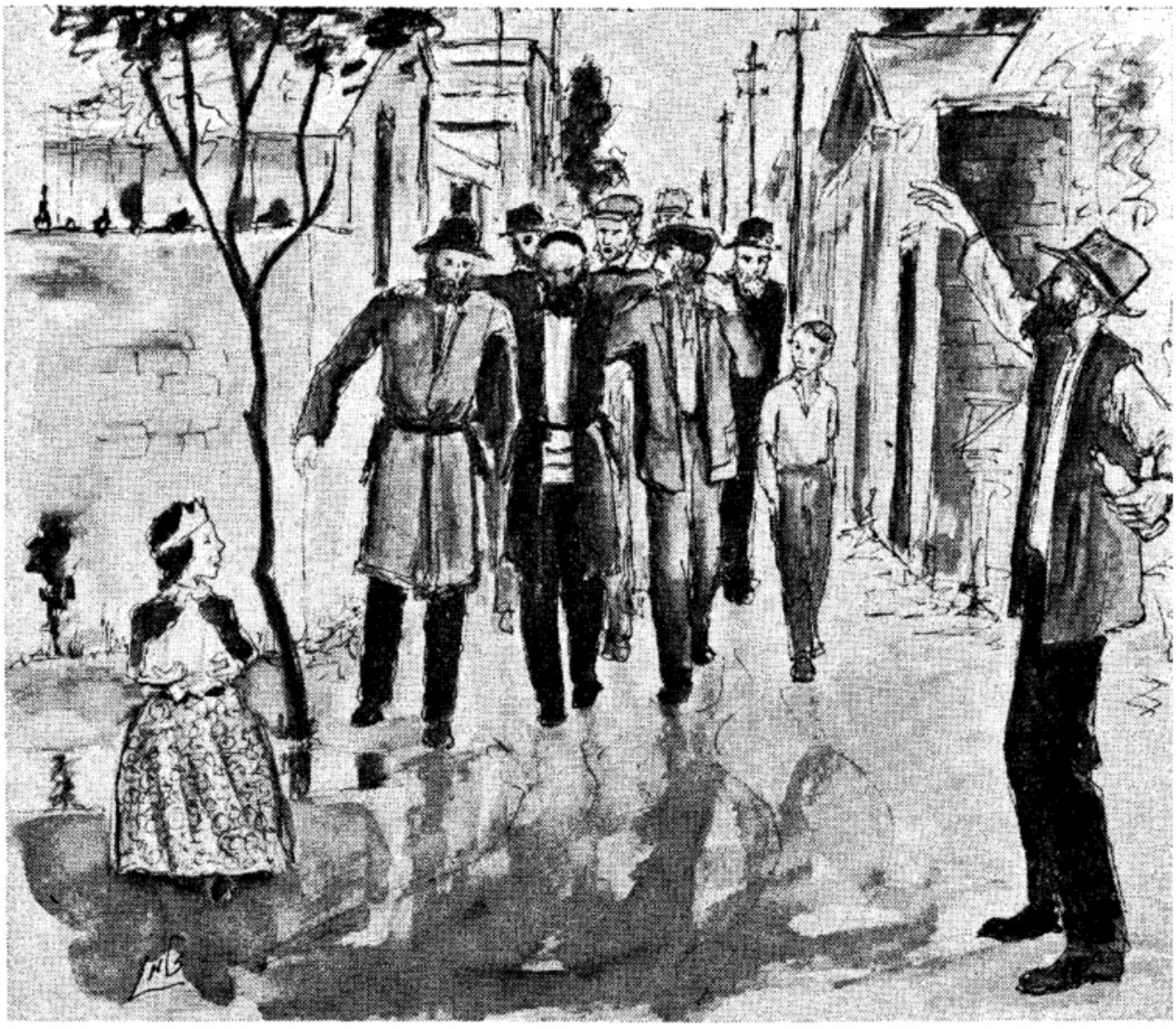
אין דער זעלבער צייט האָט דער פאַר־באַנד אויך געפירט אַ ברייט־פאַרצווייגטע געזעלשאַפטליך־סאָציאַלע טעטיקייט. אין דאָרף האָט געהערשט דער געזעץ פון קע־גענזייטיגער הילף. טראָץ די זייער באַ־שרענקטע מיטלען האָט זיך יעדער באַמיט צו פאַרלייכטערן אויך דעם צווייטנס דורכ־גאַנגס־פראָצעס פון באַזעצונג. דאָס גאַנצע דאָרף איז געווען ווי אין גרויסע משפחה. דער פאַרבאַנד האָט געזאָרגט, אַז קיין איינע זאָל זיך ניט פילן איינזאָם און יעדע זאָל וויסן אַז עס געפינען זיך שוועסטער, וועל־כע זיינען שטענדיק גרייט איר העלפן לויט זייערע כוחות און נאָך מער.

די אַרבעט האָט מיט דער צייט זיך אויך אויסגעשפרייט אויסערן דאָרף. די פרויען האָבן זיך פאַרנומען מיט הילף פאַר קינדער־געבענטשטע תימנ׳ער משפחות, וואָס זייער מאָטעריעלע לאַגע איז געווען זייער שווער. ניט קוקנדיק אויף דער ניט־גלענצענדיקער לאַגע פון די דאָרפסלייט, האָבן זיי צו די דאָזיקע צוועקן סיסטעמאַטיש צוגעטראָגן אַ טייל פון זייערע מאָגערע אינקופטן. אַ דאַנק די הילף און האַרציקן צוגאַנג פון אונזערע פרויען זיינען אַנטשטאַנען פריינט־ליכע פאַרבינדונגען וואָס האָבן מיט דער צייט געבראַכט פרוכט. פיל פון די אַרו־מיקע קינדערלעך לערנען און דערציען זיך אין אונזערע אינסטיטוציעס.

די לייענער פון די שורות קאָנען באַקומען דעם פאַלשן אינדרוק פון אַ שטענדיקע אידיליע אין דאָרף. צום באַדויערן איז דאָס לעבן אויך באַשטאַנען פון סכנה׳דיקע, שרעקפולע נעכט, אין וועלכע עס פלעגן פון צייט צו צייט באַזוכן דאָס דאָרף אַראַ־בישע אַריינדרינגער פון יענער זייט גרענץ. גניבות, איבערהויפט פון בעלי־חיים זיינען געווען אַ געווייניטליכע דערשיינונג. די מע־נער האָבן געמוזט נאָך אַ זייער שווערן אַרבעטס־טאָג, נעמען די ביקס אין האַנט און שטיין אויף דער וואַך, די פרויען מיט די קינדער זיינען פאַרבליבן אין שטוב און פאַרבראַכט שלאָפלאָזע נעכט אין צי־טערענדיקער דערוואַרטונג אויף די פאַ־מיליע־פאָטערס. דאָס איז נאָך פאַרערגערט

געוואָרן וועָן פון גניבות זיינען די אַרַאַבער אַריבער אויף מאָרד. זייער ערשטער קרבן, ר׳ ישראל דאָברוסקין הי״ד, פון אונזערע בעסטע בחורים אין אונזער ישיבה אין לוד, איז דערמאָרדעט געוואָרן אויפן וועג אין דאָרף אַריין, וואו ער האָט געלערנט חסידות מיט תלמידים פון דער פאַך־שולע. דאָס זיינען געווען נעכט פול מיט קאָשמאַר און שרעק. דער קלענסטער, אומבאַקאַנטער געוויש פון דרויסן פלעגט דער מינדסטער באַוועגונג און קלאַנג פון צערייצטע געמיטער האָבן אויפגעברויזט פון דער מינדסטער באַוועגונג און גלאַנג פון דרויסן. פילע און לאַנגע מאָנאַטן האָט געהערשט אין דאָרף די דאָזיקע שרעקליכע אַטמאָספערע — און דאָך האָט זיך די אַרבעט ניט אָפגעשטעלט. מיט צונויפגעפרעסטע ליפן האָט מען זי פאַרגעזעצט.

נאַטירלעך קען קיין מענטש ניט זיין אין אַ שטענדיקער שפּאַנונג — און ביסלעכווייז האָט זיך דאָס דאָרף באַרואיקט. ווידער איז דאָס לעבן רואיק געפלאָסן. דאָס דאָרף האָט זיך אַנטוויקעלט. עס זיינען אויפגעשטעלט געוואָרן נייע דערציאונגס־אַנשטאַלטן, וואָס האָבן געפאָדערט די איבערגעגעבענקייט פון פרויען־פאַרבאַנד. אָבער פלוצלונג איז געקומען דאָס שרעקליכע און אומדערוואַרטעטע: פינף קינדער און זייער אינסטרוקטאָר אין דער דאָרפישער אַגראַר־שולע, זיינען דערמאָרדעט געוואָרן, שטיי־ענדיק אין מיטן דאָוונען, דורך מערדער פון דער צווייטער זייט גרעניץ. דאָס דאָרף איז דערשיטערט געוואָרן, עס איז אַנטשוויגן געוואָרן דאָס געלעכטער אין די הייזער, אַלע זיינען אַרומגעאַנגען צובראָכענע. טיילמאָל האָט די גאַנצע זאַך אויסגעזען ווי אַ קאָשמאַרער חלום, פון וועלכן מיר וועלן זיך גלייך אויפוועקן, אָבער צום באַדויערן איז דאָס געווען די וויירקליכקייט אַליין, שווער און אַכזריות׳דיג. יעדער האָט געפילט אַז דאָס האָט דער שטן געמאַכט אַ פאַרזוך צו שטערן דעם וואונדערבאַרן געוועב פון חב״ד׳ישן לעבן אין אונזער דאָרף. דער יאוש און צווייפל האָט ווי אַ וואָרעם זיך איינגעפרעסן אין מידן מוח.

פורים אין כפר־חב״ד

— וועלן מיר זיך קענען שטאַרקן?...

דאַן איז אין דאָרף דערשינען די בחורים־דעלעגאַציע פון רבי'ן שליט"א וואָס דער רבי האָט געשיקט בכדי אונז צו שטאַרקן. מיט דעם אויבערשטענס חסד זיינען מיר צו זיך געקומען פון קלאַפּ און דאָס גאַנצע דאָרף זעצט פאָר די הייליקע אַרבעט, פיל שטאַרקער ווי פריער...

מיט דער צייט זיינען מקוים געוואָרן דעם רבי'נס ברכות, און מיטן אויבערש־טענס הילף זיינען נייע הייזער אויפגע־בויט געוואָרן פאַר די חברים פון מושב. די לאַגע — אויב נאָך ניט גאַנץ צופרי־דענשטעלענדיק — איז דאָך פיל בעסער געוואָרן. דער מאַנגל אין וואַסער און אין עלעקטרישער ליכט געהערט צו דער פאַר־גאַנגענהייט. אין דאָרף האָט זיך געשטאַרקט דאָס גייסטיקע ליכט, וואָס לויט דעם רבי'נס צוזאָג לייכט ניט נאָר אין דאָרף נאָר באַלויכט אויך דעם גאַנצן אָרום.

מיט דער צייט האָבן זיך אין דאָרף איינגעקליבן אַ צאָל מאַראָקאַנישע משפחות. אין אָנפאַנג האָט צווישן די נייע און אַלט־געזעסענע געהערשט אַ מין פרעמדקייט, וואָס איר אורזאַך איז געווען, בעיקר, דער מאַנגל אין אַ בשותפות'דיגע שפּראַך. דער פרויען־פאַראַנד, האָט געווידמעט זיין אַר־בעט אויף דערנענטערונג, און ב"ה דורך געמיינזאַמע מסיבות און פאַרשידענע צו־זאַמענקונפטן האָבן זיי פיל אויפגעטאָן.

דער אָנהויב פון חב"ד'ישער פרויען־אַר־בעט איז געמאַכט געוואָרן. מיט דער צייט, וועט די אַרבעט, האָפענטליך, פאַרשטאַרקט און פאַרברייטערט ווערן ביז זי וועט אַרום־נעמען בעז"ה מערערע געביטן אינעם לאַנד. צו די הונדערטער קלינגענדיקע קינדישע קולות וועלן צוקומען טויזענטער און דעם רבי'נס ברכה וועט משפּיע זיין אויף אַ פרוכטבאַרן און וועלטפולן באָדן.

צווישן פורים און פסח

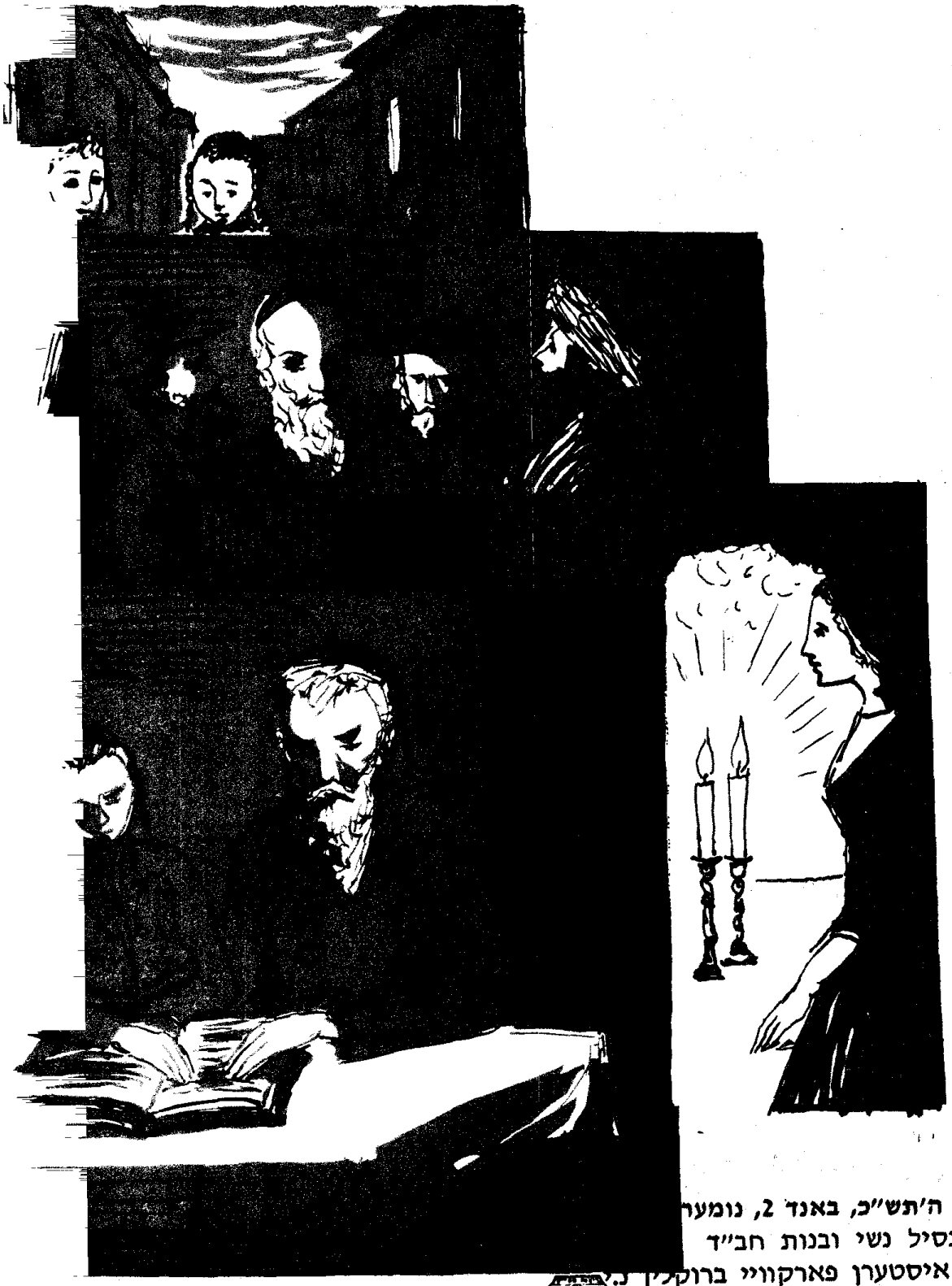
(פאַרזעצונג פון זייט ז')

פאַרשטאַנען אַז נאָר וועט אידן לעבן ווי דאָס אידיש פאָלק דאַרף לעבן, העלפט זיי דער אויבערשטער.

שטייענדיק איצט צווישן פורים און פסח קענען מיר זיך זיכער אָפּלערנען פון די בייד געשעענישן פון אונזער עבר. דאָס זיינען ניט גלאַט קיין מעשה'לאך נאָר ווי חז"ל זאָגן „מעשה אבות סימן לבנים". היסטאָריע חזר'ט זיך איבער אין יעדער תקופה. אין אַלע צייטן האָבן אַ סך אידן געמיינט אַז גויים האָבן אונז פיינט, וויל מיר זיינען אַנדערש. זיי האָבן זיך דאַן פאַרנומען צום „נהי' ככל הגויים בית ישראל". צו זיין אַ פאָלק ווי אַלע פעלקער. חז"ל זאָגן אָבער אַז „משירדה תורה מסיני ירדה שנאָה לישׂ־ראל". דאָס אידיש פאָלק איז אַן „עם לבדד ישכון" און וועט אידן ווילן דעם פאַקט פאַרגעסן, אַפילו נאָר אויף אַ רגע, לאָזט דאָס דער אויבערשטער ניט צו און ער שיקט זיינע שלוחים אונז צו דערמאָנען. אַזוי איז געווען אין דער צייט פון פורים און דאָס איז געווען דער צווועק פון אַלע המן'ס וועלכע זיינען אויפגעשטאַנען אויף כנסת ישראל. מיר דאַרפן זיך, אַלזאָ, לער־נען פון די אידן אין מצרים בלייבן פול מיט בטחון און מוט — טריי אונזער תורה און ניט וואַרטן ביז וואַנען מען וועט אונז דאַרפן אויפוועקן ח"ו ווי אין דער צייט פון פורים.

אין דעם זכות וועט דער אויבערשטער זיכער ברענגען די גאולה העתידה על ידי משיח צדקנו בב"א.

די אידישע היים

סיון ה'תש"כ, באנד 2, נומער
קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקווייי ברוקלין נ.י.

באנד 2 נומער 2 סיון ה'תש"כ

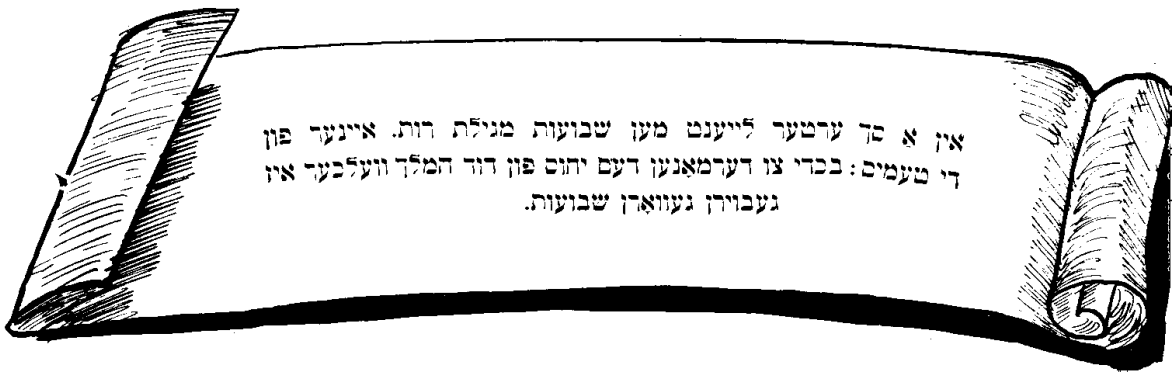
מנהגי שבועות

עס איז אַ מנהג צו בלייבן וואַך די ערשטע נאַכט פון שבועות און זאגן „תיקון שבועות".

מען פירט זיך אַז מען עסט שבועות מילכיקע מאַכלים. אַ סך טעמים שטייען דערויף אין ספרים, און צווישן זיי: ווייל אין מתן־תורה זיינען די אידן פאַרבאָטן געווארן צו עסן ניט־כשר'ע פלייש, און זיי האָבן אין דעם טאָג ניט געהאַט קיין מעגלעכקייט צו שחט'ן און כשר־מאַכן און קאָכן דאָס אין נייע כלים (ווייל אויך זייערע כלים האָבן זיי ניט־מער געטאָרט נוצן), האָבן זיי דעריבער געמוזט עסן מילכיקס.

מען מוז אָבער, ווי יעדן יום־טוב, אויך עסן פלייש, צוליב שמחת יום־טוב.

אין אַ סך ערטער לייענט מען שבועות מגילת רות. אייגנער פון די טעמים: בכדי צו דערמאָנען דעם יחוס פון דוד המלך וועלכער איז געבוירן געווארן שבועות.

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

סיון ה׳תש״כ — באַנד 2, נומער 2

אינהאלט

רבי ישראל בעל שם טוב .. ביאָגראַפיע ג

יסודות פון שיטת ותורת הבעש״ט

..... הרב י. ווײַנבערג ו

פון טאָג־בוך פון אַ לערערין ..... י

חסידות אין אַמעריקע הרב ש. ב. גאָרדאָן יא

ל״ג בעומר אין מירון ..... א. צימער יד

לערן אין פאַרשטיי .....

..... געקלײַבטענע מאמרי חז״ל יז

רות ..... הרבנית י. יודאַסין יח

די היים און איר השפעה .....

..... הרב צ. י. מיסקי כ

חינוך־קאָנפערענץ אין וואַשינגטאָן ....

..... הרבנית ר. פאָזנער כב

נשי חב״ד אין קליוולאַנד .....

..... מרת ה. עטינגער כה

מרת יהודית בוטמאַן ע״ה .....

..... הרבנית ק. חיטריק כה

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען אין פאַרשטאַרקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות וויַ זיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב״ד.

מיט אַ הייליקן ציטער, טרעטן מיר — די נאָכפאָלגער פונעם גרינדער פון דער חסידות־באַוועגונג — צו צום פייערן די 200־יאָהריגע הסתלקות־הלולא פון מורנו הבעש״ט זי״ע, דעם ערשטן טאָג פון חג השבועות.

ווער עס האָט נאָכגעפאָלגט די פאַרשידענע אַקטיוויטעטן ספעציעל געווידמעט צו דער „שנת הבעל שם טוב", דורך פאַרשידענע שיכטן און קרייזן פון אידישן פאָלק, קען מיט פרייד פעסטשטעלן, אַז דאָס וועלט־אידנטום האָט אַבסאָלוט ניט גרינג־געשעצט דעם דאָזיקן דאָטום.

אויב אַזוי, פרעגט זיך, וואָס זיינען מיר חסידי חב״ד, מחדש מיט אונזערע אומדערמידלעכע באַמיאונגען צו פאַרשפרייטן די יסודות פון דרך החסידות, אין דעם יאָהר, וויבאַלד אויך אַן אונז איז די חסידות־לערע באַקאַנט אין דער וועלט, און וויבאַלד אויך אַנדערע אַנערקענען די דאָזיקע באַוועגונג?

די תשובה, ליגט אַבער אין דעם אונטערשייד צווישן דער מהות פון די חסידים און פון זייערע „אַנערקענערס". אויסשטענדיגען מיינען — היסטאָרישע דאָקומענטן; כינוסים (אָן וויַטערעם), באַדייטן — דיבור, רייד, אַבער בויען דעם אייגענעם לעבן און באַזירן די געזעלשאַפטלעכע אַרבייט אויף די יסודות החסידות, מיינט — מעשה.

וועלכע זיינען צו אונז איבערגעבן געוואָרן מדור לדור: דער בעש״ט צו דעם מעזריטשער מגיד, דער מגיד צום אַלטן רבי׳ן (דער „בעל התניא") און אַזוי וויַטער מרבי לרבי ביז צום מנהיג פון אונזער דור, דער רבי שליט״א.

וען די וועלט באַגענגט זיך מיט דבור, מיטן סומירן די דערגרייכונגען פון תורת הבעש״ט אויף פאַרשידענע צוציעלדיקע אופנים — קומען מיר, חסידי חב״ד, מיט אונזערע מעשים, מיט אונזער אויספירן אויף יעדן טריט און שריט די לערע און דעם דרך הבעש״ט, וועלכע זיינען צו אונז איבערגעגעבן געוואָרן מדור לדור: דער בעש״ט צו דעם מעזריטשער מגיד, דער מגיד צום אַלטן רבי׳ן (דער „בעל התניא") און אַזוי וויַטער מרבי לרבי ביז צום מנהיג פון אונזער דור, דער רבי שליט״א.

אין חסידות וועלט דערקלערט וויַ אין דער יאָרצייט פון אַ צדיק איז די עלי־ה פון זיין הייליקער נשמה אין די העכערע עולמות.

לויט דעם כלל אין תורה: „העשירי יהי־ה קדש" (דער צענטער זאָל זיין הייליק), לערנט אונז דער רבי שליט״א, די ספּעציעלע קדושה׳דיקע באַדייטונג פון אַ צענטן יאָהרציַיט; היינט וויַ הויך זיינען שוין די עליות פון קודש הקדשים מורנו הבעל שם טוב זי״ע אין זיין 200־יאָהריקער הסתלקות־הלולא?!

אין חסידות ווערט אויך דערקלערט אז דער גרויסער אור וואס לייכט אין די עולמות העליונים צו וועלכע דער צדיק ווערט דערהויבן, לייכט אויך אויף זיינע תלמידים און אויף די וועלכע האבן געלערנט צו דינען דעם בורא עולם לויט זיין שיטה און זיינע אנווייזונגען; און דאס ליכט איז משפיע ספעציעלע כוחות און הצלחה אין דעם דורכפירן פון די דאזיגע אנווייזונגען אין דעם טאג-טעגלעכן לעבן.

דערפון קומט אוים, אז מיר, „נשי ובנות חב"ד", ווי א טייל פון חסידי חב"ד, זיינען פארזיכערט מיט גענוג כוחות און געבענטשט מיט א פולער הצלחה. אונז איז נאר געבליבן צו אנווענדן די געגעבענע כוחות אויף צו דערגרייכן די פארשפראכענע הצלחה, און יעדער איינע פון אונז וועט זיך געווים אנשטרענגען אויסצונוצן די גרויסע „שעת רצון" צו וועלכער מיר זיינען זוכה אין די דאזיקע טעג.

* * *

מיר ווידמען אונזער היי-יאריקן שבועות-נומער צו דער אויפקלערונג פון דער לערע און שיטה פון דעם בעש"ט, ווי אויך צו געווינסע ביאגראפישע מאמענטן פון זיין לעבן און שאפן, וועלכעס איז געווען קודש צו מגלה זיין און אראפברענגען צו די בריטע אידישע מאס די ג-טלעכע חסידות-לערע.

דער בעש"ט האט מיט אידן געלערענט דעם מאמר הזהר: „לית מחשבא תפיסא בי", אז אפילו א גדול בתורה קען ניט תופס זיין דעם בורא עולם מיטן מענטשלעכן שכל; אבער „נתפס איהו ברעותא דליבא" — געטלעכקייט קען מען פילן מיט א אידיש הארץ, וויל דאס גרויסקייט פון א אידיש הארץ האט נישט קיין מאס און קיין שעור, און מיט א אידיש הארץ איז דאך געבענטשט יעדער איד, סיי א מאן און סיי א פרוי!

ט. גורארי

די מצבה אויפן קבר

פון הרבנית הצדקנית

מרת שרה נ"ע, מוטער

פון דעם בעש"ט זצ"ל

רבי ישראל בעל שם טוב

אייניקע ביאָגראַפישע מאַמענטן פונעם לעבן און שאַפן פון דעם גרינדער פון חסידות

רבי ישראל בעל שם־טוב איז געבאָרן געוואָרן דעם אַכצנטן טאָג אין אלול אין יאָר 5458 (ה'נח"ת) — 1698 אין דעם שטעטל טלוסט אין די קאַרפאַטן־בערג, אין פאָדאָליער גובערניע, אין פוילן. זיין פאָטער ר' אליעזר, וועלכער איז געווען אַ צדיק און אַ הייליקער מאַן, איז נפטר געוואָרן ווען דער קליינער ישראליק איז געווען ניט מער ווי פינף יאָר אַלט. פאַר זיין פטירה האָט דער פאָטער אָנגעזאָגט צום יונגן קינד: „מיין זון, זאָלסט פאַר קיינעם ניט מורא האָבן נאָר פאַר ג־ט ב"ה אַליין. זאָלסט ליב האָבן יעדן איד מיטן גאַנצן האַרצן".

דער יונגער יתום איז דאַן איבערגעגאַנגען אונטער דער אויפזיכט פון דער אידישער געמיינדע, און ער האָט באַקומען אַ דערציאונג ענלעך צו אַנדערע אידישע קינדער אין יענער צייט. דער קליינער ישראליק האָט ליב געהאַט צו פאַרברענגען זיין פרייע צייט אויף דער שויס פון דער פראַכטפולער נאַטור אַרום זיין געבוירנשטאָט, וואו זיין סענסעטיוו נשמה האָט געקענט באַוואונדערן די שיינקייט פון דער בריאה.

אין עלטער פון 14 יאָר האָט ער זיך אָנגעשלאָסן אין אַ גרופּע פון צדיקים נסתרים (פאַרבאָרגענע צדיקים), נאָכפאָלגער פון ר' אָדם בעל שם פון ראָפשיץ. זייער שליחות איז געווען אַרומצוואַנדערן איבער שטעט און שטעטלעך און צו ברענגען דערמוטיקונג צו די אָרטיקע אידן, אויפצוהויבן זייערע רוחניות'דיקע סטאַנדאַרטן, וועלכע האָבן געליטן אַ פאַרוויסטנדיקן קלאַפ פון די מורא'דיקע פאָגראָמען און חורבנות דורך כמעלניצקי'ס באַנדעס מיט עטלעכע צענדליק יאָר פריער, באַוואוסט אין דער אידישער וועלט מיטן נאָמען: די גזירות ת"ח ות"ט (אין די יאָרן 9־1648). אין עלטער פון 18, האָט ער פאָרגעשלאָגן אַ פראָגראַם פון אַרבעט אויפצוהויבן דעם חינוך פון יונגע אידישע קינדער. די דאָזיקע פראָגראַם איז אָנגענומען געוואָרן פון זיינע חברים. ער אַליין איז דאַן געוואָרן אַ באַהעלפער צו אַ מלמד, צו לערנען און אַכטונג צו געבן אויף גאָר יונגע קינדער.

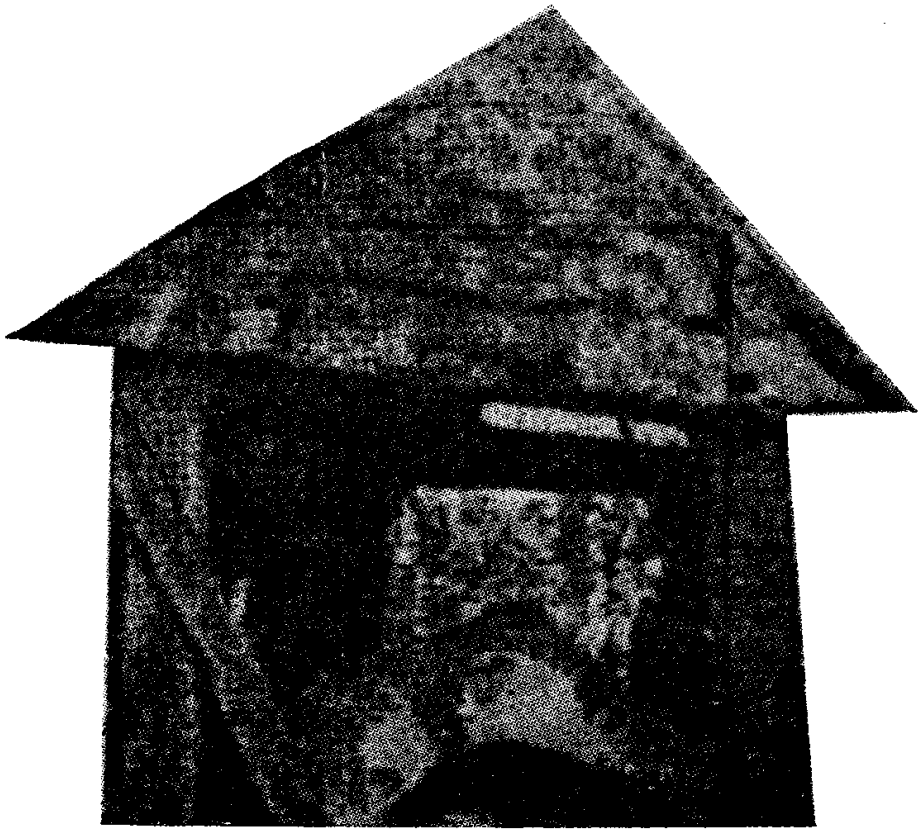
בית־המדרש פון בעל שם טוב אין מעזיבוז

נאָך אין זיינע גאָר יונגע יאָרן, האָט דער בעל שם טוב אַריינגעקראָגן אין זיין באַזיץ כתבי־יד (מאַנוסקריפטן) וועלכע האָבן באַלאַנגט צו רבי אָדם בעל שם. די דאָזיקע כתבים האָט ער געלערנט מיט גרויס התמדה פאַרבאָרגענערהייט. נאָך דער פטירה פון ר' אָדם בעל־שם איז ר' ישראל בעל שם־טוב געוואָרן דער פירער פון די צדיקים נסתרים, וועמענס טעטיקייטן זיינען אָנגעפירט געוואָרן אין געהיים. אַ גאַנץ סייט האָט דער בעל שם

טוב געלעבט אין בראָד, וואו עס האָט געלעבט דער גרויסער גאון, רבי אברהם גרשון קיטעווער. דער בעל שם טוב חתונה געהאַט מיט ר׳ אברהם גרשון׳ס שוועסטער. השם־יתברך האָט זיי געבענטשט מיט אַ זון, צבי, און אַ טאָכטער, אָדל. דער בעש״ט און זיין פרוי האָבן אָבער געליטן פון גרויס נויט און אָרעמקייט.

במשך פון צען יאָר, אין עלטער פון 26 ביז 36, האָט דער בעש״ט געפירט אַ פאַרבאָרגן לעבן, זייענדיק שטאַרק איבערגעגעבן צו לערנען תורה. אין יענער צייט האָט דער בעש״ט מקבל געווען (געלערנט) פון אחי׳ השילוני, דער נביא אין דוד המלך׳ס צייט, וועלכער האָט זיך אָפט געוויזן צום בעש״ט און האָט מיט אים געלערנט די סודות התורה.

אין עלטער פון 36 יאָר האָט זיך דער בעש״ט אַנגעפלעקט אַלס דער גרינדער און פירער פון דער נייער חסידישער באַוועגונג. ער איז דאַן באַקאַנט געוואָרן אַלס „בעל שם טוב״. אַ סך מענטשן האָבן זיך געצויגן קיין מעזיבוז, וואו ער האָט דאַן געמאַכט זיין וואוינאָרט, און פילע זיינען געוואָרן זיינע נאָכפאָלגער. צווישן זיינע גרויסע תלמידים זיינען פאַררעכנט געווען אַזעלכע גרויסע לומדים ווי ר׳ דוב בער דער מגיד פון מעזריטש (וועלכער איז שפּעטער געוואָרן דעם בעל שם טוב׳ס ממלא־מקום), ר׳ יעקב יוסף פון פולנאָי, ר׳ נחום טשערנאָבעלער, ר׳ מיכל זלאָטשעווער, די ברידער ר׳ שמעלקע און ר׳ פנחס און אַ סך אַנדערע. אויך זיין שוואָגער ר׳ אברהם גרשון קיטעווער איז געוואָרן אַן איבערגעגעבענער נאָכפאָלגער פון בעש״ט. אָט די אַלע באַרימטע לומדים און צדיקים האָבן געהאָלפן צו פאַרשפּרייטן די לערע פון בעש״ט אין זייערע קהילות. עס האָט לאַנג ניט גענומען און די חסידישע באַוועגונג איז פאַרשפּרייט געוואָרן איבער פוילן און די נאָענטע פּראָווינצן. געוויסע רבנים וועלכע זיינען ניט געווען באַקאַנט מיט דעם בעשט׳ס לערע האָבן פאַרדעכ־טיקט, אַז די דאָזיקע שיטה איז נאָך איינע פון די פאַלשע „משי־חישע״ באַוועגונגען, און זיי האָבן זי באַ־קעמפט.

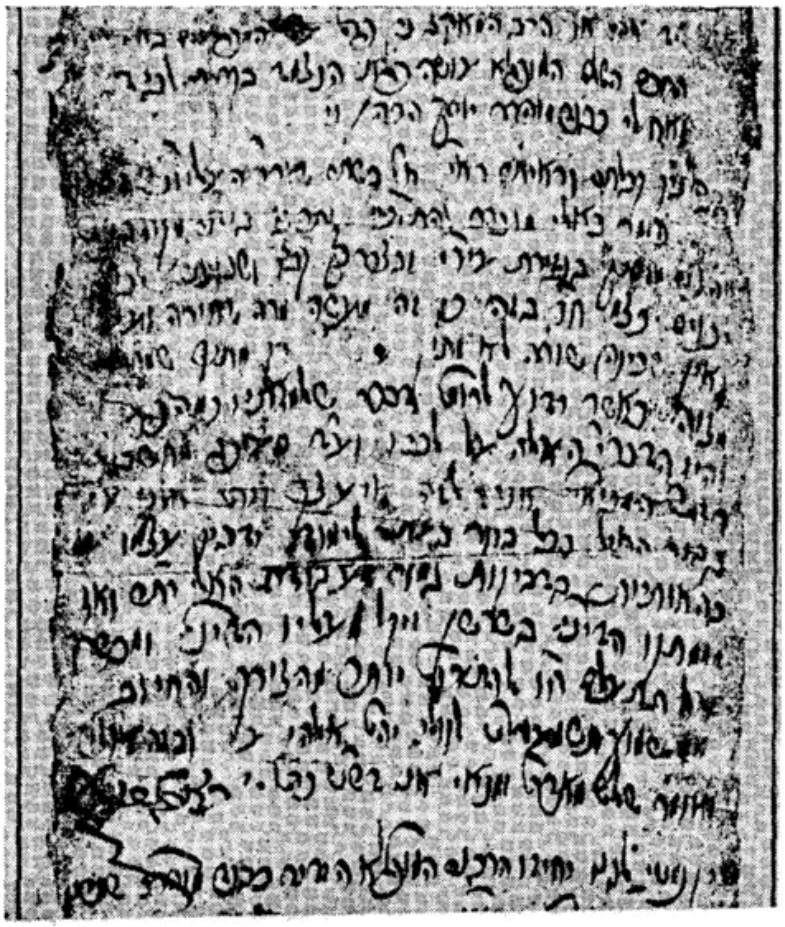

אוהל אויפן קבר פון בעל שם טוב זצ״ל

די ערשטע אָפענע קעגנערשאַפט צום בעש״ט און זיין באַ־וועגונג איז געקומען אין יאָר 5515, אַרום צוואַנציק יאָר נאָכדעם ווי דער בעש״ט האָט אָנגעפאַנגען זיין אַר־בעט אין דער אָפן. אָבער די קעגנער־שאַפט האָט ניט גע־קענט אָפשטעלן דעם שטראָם פון דער חסי־דישער באַוועגונג, וועלכע האָט צוגעקראָגן אַלץ מער אוֹן מער פאַרערער, סיי צווישן די בריטע אידישע מאַסן, ווי אויך צווישן די גרויסע לומדים און רבנים — אַזוי, האָט דער בעש״ט, אין לעצטן יאָר פון זיין לעבן, צוגעזען דעם אָנפאַנג פון דער גרויסער גייסטיקער מחלוקת, וואָס האָט פאָר אַ צייט פאַנאַנדערגעטיילט די אידן אין צוויי מחנות:

חסידים און מתנגדים. ער האָט אָבער אויך געקענט זען דעם עוועניטועלן נצחון פון זיינע לערעס און זייער ענדגילטיקן אָנגענומען ווערן פון אַלע אידן וואו עס זאָל ניט זיין. וועָן דאָס וועט זיין — האָט דער בעש"ט געלערנט — וועט דער באָדן זיין צוגעגרייט פאַר דעם קומען פון אונזער גואל, משיח צדקנו.

רבי ישראל בעל שם טוב איז נסתלק געווארן אין דעם ערשטן טאָג פון חג השבועות (ו' סיון) אין יאָר 5520, (1760) אין עלטער פון צוויי און זעכציק יאָר.

בריוו פון בעל שם טוב צו הרה"צ ר"י פון פּולנאָע

דער בעש"ט האָט נאָך זיך ניט געלאָזן קיין אייגן־געשריבענע כתבים, אָבער זיין תורה און שיטה זיינען פאַרשריבן געווארן דורך זיינע תלמידים און זיינען געדרוקט אין זייערע ספרים, אָדער אין ספּעציעלע זאַמלונגען אונטער פאַרשידענע נעמען, ווי: כתר שם טוב, חלק א' (זאָלקאָוו, 1784) און חלק ב' (זאָלקאָוו, 1795); לקוטי יקרים (לבוב, 1792); דרכי ישרים (זאָלקאָוו, 1793); צוואת ריב"ש (זאָלקאָוו, ? — 1793); מאמרי ריב"ש (קאָ־לאמיי, 1900); ספר בעל שם טוב (פּיעטריקאָוו, 1938) און אַנדערע. אויסער אַ סך פון זיינע בריוו, וועלכע זיינען געדרוקט געווארן אין פאַרשידענע זאַמלונגען און צייטשריפטן.

ווי אַ דענקענדיקע סיסטעם אָון ווי אַ פילאָסאָפּיע פון אידישן לעבן געפינען די תורה און שיטה פון בעל שם טוב זייער בעסטע פאַרמולירונג אין דער עקזיסטירנדיקער חב"ד־ליטעראַטור, ספּעציעל אין די כתבים פון דעם אַלטן רבי'ן, רבי שניאור זלמן, דער גרינדער פון חב"ד, וועלכער איז געווען אַ תלמיד פון דעם מעזריטשער מגיד, דער ממלא מקום פון בעל שם טוב.

די ווייט־גרייכנדיקע השפּעה פונעם בעש"ט מיט וואַקסנדיקע רעזולטאַטן האָט אָנ־געהאַלטן אויך נאָך זיין הסתלקות. שנעל האָט דער ריס צווישן חסידים און מתנגדים זיך אָנגעהויבן צו פאַרהיילן. מען האָט מער ניט פאַרדעכטיקט די חסידים אין אָפּנויג פון דער תורה הקדושה; מען האָט זיי אָנערקענט ווי די פאַרשטייער פון עכטער אידישקייט און ווי די אמת'ע יראי־שמים. אין משך פון אַ האַלבן יאָרהונדערט, האָט העלפט פון דעם וועלט־אידנטום באַלאָנגט צו דער חסידישער באַוועגונג. היינט צו טאָג, 200 יאָר נאָך דעם בעל שם טוב'ס הסתלקות, שטעלט צונויף די חסידישע באַוועגונג, אין אַלע אירע קאָליר־פולע שאַטירונגען, איינעם פון די גרעסטע, אויב ניט דעם גרעסטן, ווירקזאַמען, דינאַמישן און קרעאַטיוון כוח פון אידנטום.

יסודות פון שיטת ותורת הבעל שם טוב

• הרב י. ווייזנבערג, ברוקלין

וועז אייגער וויל אין קורצן ענטפערן אויף דער פראגע: וואס האט דער בעל שם טוב צוגעגעבן דעם כלל ישראל מיט זיין חסידישע לערע און שיטה? קען ער עס אמבעסטן טאן מיטן זאגן: דער בעל שם טוב האט צוגעגעבן דעם כלל ישראל צוויי זאכן: אור און חיות, ליכט און לעבען.

און וועז מ'וויל זיין מער ספעציפיש קען מען זאגען, אז דער „אור", דאס ליכט וואס דער בעל שם טוב האט געגעבן, איז אין זיין תורת החסידות, אין דער חסידות־לערע, און דער „חיות", דאס לעבען — אין זיין שיטה פון חסידות.

דער וואונטש פון משיח'ן צום בעל שם טוב, אז זיינע קוואלען, די קוואלען פון חסידות זאלן פארשפרייט ווערען אויך אין ערטער פון „חוצה", אין ערטער וועלכע שטייען אין דרויסן פון חסידות און אויך פון תורה־לעבן — איז אין א גאר גרויסער מאס מקומים געווארען במשך די 200 יאר זינט דער הסתלקות פון בעל שם טוב. חסידות האט אריינגעדרונגען, דירעקט און אומדירעקט, אין די מוחות און הערצער פון הונדערטער טויזנטער אידען אין אלע פארווארפענע וועלט־ווינקלען.

אבער מער איז דאס דער פאל מיט דער חסידישע שיטה, ווי מיט דער חסידישע לערע. און כאטש ביידע זיינען פאקטיש „כולא חד" און ס'איז זיי שווער פאנאנדערצוטיילן, וועט איר אבער למעשה געפינען טויזענטער אידען, וועלכע וועלען וויסען צו זאגען וועגען דער שיטה פון בעל שם טוב אין מקרב זיין פשוט'ע אידן, אין אהבת ישראל, אין השגחה פרטית, א. ד. ג., אבער ווינציקע פון זיי ווערן קענען דערקלערן די טיפע יסודות פון תורת החסידות וואס אין די דערמאנטע שיטות, און וואס איז פאקטיש די נשמה פון זיי.

לאמיר פרואוון, אין קורצן, אנאליזירן די דערמאנטע יסודות פון שיטת החסידות וואס באלעבן מיט א ג־טלעך לעבן צענדליקער טויזנטער אידן — ווי זיי זיינען באלויכטן מיטן „אור" פון תורת החסידות.

זיין שיטה פון מקרב זיין פשוט'ע אידן

וואס באדייט דעם בעל שם טוב'ס מקרב זיין אנשים פשוטים? מיינט עס צו זאגן אז דער פשוט'ער איד איז „אויך" א איד, און אז זיין קאפיטל תהלים איז „אויך" חשוב למעלה, אז זיינע מצוות און מעשים טובים זיינען „אויך" הייליק און טייער?! אזוי איז אנגענומען ביי די וואס האבען בלויז דורך א פענסטער אריינגעקוקט אין דעם פראקטפולען בנין פונעם בעל שם טוב, אבער אליין זיינען זיי געבליבען אין דרויסען.

און געווים איז איבעריק צו טאדלען די עם־הארצות פון די יעניקע וואס האבען געקוקט אויף דעם מקרב זיין די פשוטע אידען ווי אויף א מין רעוואלוציע, אויפצוהויבען די פשוט'ע פאלקס־מאסען און זיי באשיצען פון די אזוי גערופענע „רדיפות" פון די העכערע קלאסען.

אויב אזוי: וואס איז פארט די „פנימיות", ווי מען זאגט אויף דער חסידישער שפראך — דאס אינערלעכע פון דעם בעל שם טוב'ס דרך מקרב צו זיין פשוט'ע אידען?

לויט דער באלייכטונג פון תורת החסידות, נעמט זיך דאָס מקרב זיין פשוט'ע אידען פון דער טיפער אָנערקענונג אין דער מעלה פון אַ אידישער נשמה. חסידות לערנט אַז יעדער אידישע נשמה אָן אויסנאַם באַזיצט טיף־אינערלעכע כחות וועלכע זיינען פיל העכער פון די געווײַנלעכע כחות פון שכל־פארשטאנד. און דערפאר, אויב מעסטנדיק לויט דער מאָס פון שכל, איז דער פשוט'ער איד ניט פארגלייכבאר מיטן גרויסען למדן און תלמיד־חכם, איז אָבער נעמענדיק אין באַטראַכט די פאַרבאָרגענע כחות פון אַ נשמה — געפינען זיך אין דעם פשוט'ן איד פאַרבאַהאַלטענע כחות מיט וועלכע ער גלייכט זיך אויס אפילו מיט דעם למדן. דער פשוט'ער איד שטייגט אַמאָל נאָך אריבער דעם למדן וועז זיינע באַהאַלטענע כחות קומען צום אויסדרוק.

צו זיין מער דייטלעך: אין דעם איד, אָדער אין דעם עצם פון אַ אידישער נשמה, גלייכען זיך אויס דער תלמיד חכם מיט דעם פשוט'ן איד; און גאַנץ אפט — דורך אַ מסירת־נפש־טאט — קען דאָס פינטעלע נשמה קומען צום אויסדרוק ביים פשוט'ן איד מער ווי ביי דעם למדן און תלמיד חכם.

שוין דער פאַקט אַליין וואָס דער תלמיד חכם מעסט יעדע זאַך מיטן שכל מאַכט שווערער זיין מסירת נפש, ווייל ניט אַלעמאָל דיקטירט שכל מסירת נפש. דאקעגען, דער פשוט'ער איד וואָס טראַכט ניט צופיל מיטן שכל, אים איז דאָס מסירת נפש לייכטער. און דערפאַר קאָן מען אָפטער זען מסירת־נפש־מעשים ביי דעם איש פשוט, וועמענס גאַנצער צוגאַנג איז מיט אמונה פשוטה, וואָס קומט פון דעם פינטעלע איד.

חסידות ברענגט דערויף אַ משל: ס'איז פיל גרינגער אריינצושטעלן די פוס אין הייסע וואַסער ווי דעם קאָפּ. דאָס באווייזט, אַז דער שכל איז, אין אַ געוויסער מאָס, אַ שטער צו דער אויספירונג פון דעם מענטשנס ווילן, דעריבער ווערט דער איש פשוט אָנגערופן רגל — פוס, אָדער עקב — פיאַטע.

דער בעל שם טוב האָט טאַקע פיל מאָל אָנגעוויזען זיינע תלמידים אויף מסירת נפש'דיקע מעשים פון פשוט'ע אידן, און זיי אויך געהייסן זיך לערנען פון די אַנשים פשוטים מסירת נפש אויף צדקה, גמילת חסדים, הכנסת אורחים, אָדער מידות טובות.

אָט וואָס דער בעל שם טוב דערקלערט צו זיינע תלמידים, די גאונים אדירים, וועלכע זיינען געווען פארוואונדערט פון דעם אויסגעווײַנלעכן קירוב פון זייער גרויסען רבין צו די פשוט'ע אידען: „עס שטייט כי תהיו אתם ארץ חפץ. אָט אַזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלן אייביק ניט דערגיין די גרויסע נאַטירלעכע אוצרות וועלכע השי"ת האָט איינגעפלאנצט אין דער ערד, אָט אַזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואָס ליגן אין אידן, וואָס זיי זיינען דעם אויבערשטנס ב"ה ארץ חפץ".

אין דער קורצער תורה דערקלערט דער בעל שם טוב, אַז אַ אידישע האַרץ און נשמה האָט אין זיך פאַרבאָרגענע און באַהאַלטענע גייסטיקע אוצרות, וואָס זיינען אומשעצבאר, און אָט די פאַרבאָרגענע אוצרות זעט דער בעל שם טוב אין פשוט'ע אידן און ער העלפט זיי די דאָזיקע אוצרות צו אנטוויקלען.

אין סך־הכל מיינט עס, אַז דעם בעל שם טוב'ס מקרב זיין די פשוט'ע אידן קומט פון דעם אַנטפלעקן אין זיי די פאַרבאַהאַלטענע אוצרות, פון דעם מגלה זיין אין יעדער אידישע נשמה אַזעלכע כחות אין וועלכע עס גלייכן זיך אויס דער גדול שבגדולים, דער גרעסטער, מיט דעם קטן שבקטנים, דעם קלענסטען פשוט'ן איד.

אהבת ישראל לויט דעם בעל שם טוב

דער בעל שם טוב דערקלערט אַז אהבת ישראל מיינט אפילו צו אַ אידן וואָס געפינט זיך ערגעץ אין אַ פארוואָרפןווינקל, וועמען מ׳האָט קיינמאָל ניט געזען, און אויך צו איהם דאַרף זיין אן אהבה ביז צום פילען זיין שמחה און זיך באטייליקן אין זיין צער, ר״ל.

תורת החסידות באלייכט דאָס מיט דער טיפער דערקלערונג, אז אהבת ישראל מיינט ליבשאפט פון אין נשמה צו אַ צווייטער, וואָס איז באמת אַ נאַטירלעכע אַהבה, ווי די פון צוויי לייבלעכע ברידער. ווייל אויך די צוויי נשמות זיינען פאקטיש לייבלעכע ברידער וואָס נעמען זיך פון אין שורש ומקור. דער אויסדרוק פון דעם פסוק אב אחד לכולנו — מיר אַלע האָבן אין פאָטער — איז בוכשטעבלעך, ווייל אַלע אידישע נשמות נעמען זיך פון אין שורש, ווי ברידער פון אין פאָטער.

און אויב מצד דעם גוף איז מען פאנאנדערגעטיילט, אַז מיין קערפער איז ניט ינעמ׳ס און ינעמ׳ס איז ניט מיינער — לערנט אָבער חסידות די חכמה פון „הגברת הצורה על החומר״, צו מאַכן די נשמה פאַר אַ עיקר און דעם גוף פאַר אַ טפל, וואָס דאן איז די אהבה צום צווייטען איד אַ נאטירלעכע און אן עצמיות׳דיקע.

דאָס דערקלערט אונז פאַרוואָס און ווי אַזוי אהבת ישראל דאַרף דינען ווי אַ פונדאַמענט צו אַלע מצוות. ווי די גמרא זאָגט: זוהי כל התורה, דאָס איז דער פונדאַמענט צו דער גאַנצער תורה און צו אַלע מצוות, אויך צו די מצוות בין אָדם למקום.

צו דער דאָזיקער אַהבת ישראל קען מען דערגרייכן נאָר דורך „הגברת הצורה על החומר״, ווען די נשמה מיט אירע באדערפענישען ווערן אן עיקר און דער קערפער מיט זיינע באדערפענישען בלויז אַ טפל. און דאָס איז, זעלבסטפאַרשטענדלעך, דער יסוד צום קיום פון אַלע מצוות, אויך צו די פליכטען פונעם מענטש צו זיין באשעפער. און דאָס באלייכט אויך דעם ואהבת לרעך כמוך — ליב צו האָבן אַ צווייטן אידן פונקט ווי זיך אליין.

און ווי עס האָט זיך אַמאָל אויסגעדריקט אַ חסידישער משפיע רייזדיק וועגן אהבת ישראל:

„אַ איד האָט ליב אַ אידן, (מיינענדיק, אַז איין נשמה האָט אַ נאַטירלעכע אַהבה צו אַ צווייטער), עס איז נאָר דאָ דער גוי וואָס לאָזט די אהבה ניט צו (מיינענדיג דעם גוף, דעם גוי וואָס אין דעם אידן גופא). טרייבט מען אַרויס דעם גוי (מען מאַכט אים פאַר אַ בלויזן טפל), און עס בלייבט איבער דער איד אַליין, און אַ איד האָט ליב אַ אידן״.

השגחה פרטית לויט דעם בעל שם טוב

עס איז באַוואוסט די שיטה פון בעל שם טוב אין דעם ענין פון השגחה פרטית אַז די אינדיווידועלע השגחה איז ניט בלויז אויף דעם מענטש מיט אַלע זיינע ענינים, נאָר אויך אויף יעדער באשעפעניש ווי קליין ער זאָל אין אונזערע אויגען ניט זיין.

דער רבי (מהריי״צ) נ״ע, ווען ער רעדט וועגן דעם בעש״ט׳ס שיטה אין השגחה פרטית, באשרייבט בילדלעך, ווי עס קאָן טרעפען, אַז אין אַ שיינעם, קלאָרען זומער־טאָג זאָל ווערן אַ שטורעם־ווינט וואָס זאָל אויסרייסען ביימער און אומווארפען צוימען, און דער עיקר כוונה פון דעם שטורעם־ווינט איז בלויז, בכדי צו איבערטראָגען אויף אן אנדער פלאַץ אַ שטרויעלע וואָס איז אַראָפגעפאַלן פונעם דאַך פון אַ פויערישער הייזקע און וואַלגערט זיך ערגעץ־וואו. די השגחה העליונה וויל אַז דאָס פארטריקנטע שטרויעלע זאָל זיך געפינען אויף אן אנדער פלאַץ, און דערפאר ברענגט די השגחה דעם שטורעם־ווינט בכדי צו פארווירקלעכען דעם ג־ט׳לעכן רצון אין דעם שטרויעלע.

עס איז זעלבסטפֿאַרשטענדלעך דער מוסר השכל וואָס מען קאָן דערפון אַרויסנעמען. אויב לגבי אַזאַ באַשעפעניש, וואָס איז אין אונזערע אויגן אינגאַנצן איבעריק און מיר זעען ניט דעם נוצן וואָס מ׳קען פון אים האָבן, איז די השגחה אן אינדיווידועלע לגבי אַלע זיינע פרטים, היינט ווי איז שוין די השגחה לגבי דעם אידן וואָס איז דער צענטער אין דער ג־ט׳לעכער בריאה, ווי די רז״ל זאָגן, אַז צוליעב אידן איז די וועלט באַשאַפען געוואָרען?!

און אויך די דאָזיקע אויבנדערמאָנטע שיטה פון השגחה פרטית, אויף וועלכער די תלמידים פון בעל שם טוב ברענגען באווייזן פון פאַרשידענע מאמרי חז״ל, — ווערט באַלויכטן פון דעם „אור״, פון דעם ליכט פון תורת החסידות.

דער בעל שם טוב דערקלערט, אַז דער ג־ט׳לעכער חיות וואָס באשאפט יעדער זאַך מוז זיך שטענדיג געפינען אין דעם נברא און אים כסדר אויפסניי שאפען און באלעבען, און אויב אויף איין רגע וואָלט זיך דער חיות אָפגעטיילט פון אים וואָלט דער נברא צוריק געוואָרן אַין ואפס, פונקט ווי ער איז געווען פאַר זיין באַשאַפן ווערן.

און אויב אַזוי, אַז יעדער קליינער פרט פון דער בריאה מוז כסדר אָנקומען צום ג־טלעכן שאָפן, איז שוין פארשטאנדיק דעם בעש״טס שיטה אין השגחה פרטית, ווייל די דאָזיקע השגחה איז אויך דער לעבן פון יעדן געשאפענעם מיט אַלע זיינע אייגנצלהייטן.

* * *

מיר האָבן זיך אָפגעשטעלט אויף אייניקע ענינים פון שיטת הבעל שם טוב ווי זיי ווערן באַלויכטן מיט דעם אור פון תורת חסידות חב״ד. דאָס זעלבע איז אויך מיט אַלע ענינים פון שיטת הבעל שם טוב, אַז דער חיות פון דער שיטה און דער אור פון דער תורה גייען צוזאמען האָנט און האָנט, און צוזאמען באַלייכטען זיי די אידישע מוחות און צעפלאַקערען די אידישע הערצער צו עבודת הבורא, זיי גרייטן צו די וועלט צו דעם „קאתי מר״, צו דעם קומען פון משיח צדקנו במהרה בימינו.

פון דעם שאָג בוך פון אַלעלערין

וואו איר גייט און וואו איר שטייט, הערט איר ווי מענטשן באַקלאָגן זיך אויף די נייַע צייטן, דער נייער פירונג און די נייַע דערפינדונגען. איינער האָט מורא פאַר דער אַטאָם־באָמבע, אַ צווייטער ווערט נערוועז פון דעם טעלעפאָן, אַ דריטער פאַרטראָגט נישט די געפּראָרענע און קאָנסערווירטע עסנס, א. אַ. וו.

איך אָבער בין אומצופרידן מיט איין אייניציקער נייקייט, ווען ניט אָט די נייקייט וואָלט דאָך דאָס לעבן גערוען זיס, די שולע וואָלט געווען אַ סאַנאַטאָריום אויסצורוען די נערוון, און די תלמידים וואָלטן געווען מלאכים׳לעך.

און שטעלט אייך פאָר, אַז די שרעקלעכע המצאה, וואָס פאַרביטערט מיר דאָס לעבן איז נישט מער ווי אַ קליינע אומשולדיקע פּען — די באָל־פּען.

איך מוז מיינע רייד אילוסטרירן מיט איין קליינעם בישפּיל. איך וואָלט געקענט אויף דער טעמע שרייבן גאַנצע ווערק (און אפשר אויך קריגן מיין דאָקטאָראָט דורך די ווערק) נאָר איך בין גאָר ניט זיכער אַז איר וואָלט געהאָט געדולד עס צו לייענען.

אַלזאָ, לאָמיר שרייבן נאָר אַ בישפּיל.

פּייגעלע איז זייער אַ פּלייסיקע, באַגאַבטע שילערין, זי פירט זיך אויף ווי מען דאַרף, גרייט צו אירע אויפגאַבן, און איז מיט זיך זייער צופרידן. זי איז ניט בלויז צופרידן מיט זיך, נאָר זי וויסט אַז אויך אַנדערע זיינען מיט איר צופרידן.

און פאַרוואָס זאָל מען דען מיט איר ניט זיין צופרידן? אָט, למשל, ענפערט זי אויף אַ פראָגע אין היסטאָריע, וואָרט־ביזואָרט ווי עס איז געשריבן אין בוך. ממש אַ פאָטאָגראָפישער זכרון. אירע רייד פליסן רואיק און זיכער.

איך וואָלט שוין, דאָכט זיך, פון איר געהאַט גאַנץ היפש נחת, ווען זי באַגלייט ניט אירע רייד מיטן קנאַקן פון באָל־פּען.

און וואָס שענער די רייד אַלץ שנעלער דאָס קלאַפּן מיט דער פּען.

— הער שוין אויף! — וועגד איך זיך צו איר, קוקנדיק אויף איר האַנט וועלכע שפּילט זיך אומבאַוואוסטזיניק מיט דער פּען.

פּייגעלע האָט מיך אָבער ניט פאַרשטאַנען, און זי איז זייער באַליידיקט. (זאָל פּייגעלע ניט זיין אַזוי פשוט אין אירע אויגן, זי איז שוין אַ מיידל וואָס שטייט אין שידוכים).

זי אונטערברעכט אירע רייד אין מיטן וואָרט און זעצט זיך דעמאָנסטראָטיוו אויף איר אָרט אין אַ פאָזע וועלכע איז בלויז זעלבסט־רעספעקט. דערבייַ וואָרפט זי מיר צו אַ סאַרקאַסטישן בליק, מיר, דער לערערין, וועלכע איז ניט קיין מבין אויף אַזאַ גלענצנדער דרשה.

זעלבסטפאַרשטענדלעך, פון נערוועזיטעט, טאָנצט די פּען אין איר האַנט נאָך שנעלער.

— איך מוז איר זאָפּאָרט קלאָר מאַכן אַז איך האָב ניט געמיינט אירע רייד נאָר איר באָל־פּען — זאָג איך צו זיך.

— פּייגעלע! — שמייכל איך צו איר, ווי מ׳שמייכלט צו אַן אומפּאַרשטאַנדיק קינד — גיב מיר דיין פּען.

און וואָס טוט מיין פּייגעלע? מיט אַן אויסדרוק פון אַ משלם טובה תחת רעה (ווי מ׳צאָלט אַפּ גוטס פאַר שלעכטס) אויף איר פּנים, נעמט זי אַרויס אַ פּען פון איר טאַש, און דערלאַנגט עס מיר מיט אַ סאַרקאַסטישער באַמערקונג: „אַ פּאַרקער, ווי עס פּאַסט זיך פאַר אַזאַ חשובֿער לערערין ווי דו״.

און די באָל־פּען אין איר האַנט האָט דערבּיי געקלאַפּט און געקלאַפּט. און מיינע נערוון — אין טאַקט פון איר באָל־פּען.

אַ מיספּאַרשטענדעניש, וועט איר עס אפשר רופן. איך רוף עס אַבער אַ **באָל־פּען אינצידענט.** איינער צווישן גאָר אַ סך.

חסידות און איר השפעה אויף אמעריקאנער אידן

• הרב ש. ב. גאָרדאָן

„שמש המאירה מתחת לארץ" — די זון וואָס לייכט פון אונטער דער ערד. (תיקוני זוהר)

ערשטער אַרטיקל

וועָן איר וועט דורכבלעטערן די צענדליקער ביכער וואָס באַהאַנדלען די געשיכטע פון די לעצטע פופציק־זעכציק יאָר פון דעם אידישן ישוב אין אַמעריקע, וועט איר דאָרט געפינען ביי דער מזרח־וואַנט אַ געוויסן רעפאָרם־ראַביי, וועלכער האָט פאַר דעם טאָפּ לינזען, פון צו זיין אַ מקורב אין וויסן הויז, פאַרקויפט די בכורה פון די אַלגעמיינע אידישע אינטערעסן אַפילו ווי ער האָט זיי פאַרשטאַנען. לעבן אים וועט איר געפינען אַ רעדאַקטאָר פון אַ אידישער צייטונג, וועלכער האָט געפרעדיקט, אַז דער הויפּט־צוועק פון דער אידישער פּרעסע איז וואָס גרינטלעכער און שנעלער צו אַסימילירן די אימיגראַנטישע אידישע מאַסן.

און עס קומט אייך אויפן געדאַנק דער סיפור רז"ל וועגן איינעם פון די חכמים וואָס איז געקומען אין אַ שטאָט און געבעטן מען זאָל אים ווייזן די „היטער פון שטאָט", וועָן מען האָט אים געבראַכט עטלעכע קאָרופּטירטע שטאָט־פירער האָט ער אויסגעשריען: זיי מאַכן דאָך חרוב די שטאָט! איך האָב דאָך געזאָגט אַז איך וויל זען די היטער פון שטאָט, די וועלכע גיבן זיך אָפּ מיט תורה און חינוך, וועלכע זיינען די אמת'ע היטער און בויער פון שטאָט.

און אויך דאָ פילט איר ווי אויסצושרייען „הני מחריבי קרתא", דאָס זיינען דאָך די וואָס האָבן געוואָלט אויסרייסן מיטן וואָרצל דאָס ביסעלע אידישקייט אין וועלכע די צעטומעלטע אידישע מאַסן האָבן זיך געקלאַמערט! — וואו זיינען די אמת'ע בויער און היטער פון אידישן לעבן אין אַמעריקע, די וואָס האָבן געוואָרעמט און דערמוטיקט די דערשלאָגענע, פאַרהאָרעוועטע אימיגראַנטן צו האַלטן זיך ביי אידישקייט און צו אויפשטעלן אַ דור וועלכער זאָל אָנהאַלטן די מסורת אָבות?!

לאָמיר האָפן אַז דער וואונדערבאַרער היסטאָריע־בוך „אָאור פיפל", וועלכער האָט באַוויזן צו מחזיר זיין עטרה ליושנה אין זיינע ערשטע בענדער, וועט אויך קומענדיק צו דעם פעריאָד אונז געבן אַ קלאָרע אָפּשאַצונג פון די אמת־קאָנסטרוקטיוועכחות, די גייסטיקע מניקות וועלכע האָבן געראַטעוועט דעם אַמעריקאַנעם אידענטום פון דערטרונקען צו ווערן אין דעם היגן נילוס פון אַסימילאַציע און הפקרות.

חסידות איז אָן שום ספק געווען דער שטאַרקסטער כוח און פאַקטאָר סיי אין דעם צוריקשטויסן די נעגאַטיוועקרעפטן וועלכע האָבן געדראָט חרוב צו מאַכן דאָס אידישע לעבן אין אַמעריקע, ווי אויך אין דעם שפּעטערדיקן אויפבליען פון תורה און אידישקייט דאָ אין לאַנד.

חסידות — צו נוצן זיך מיט דעם אויסדרוק פון תיקוני זוהר — איז געווען אַ „שמש המאירה מתחת לארץ", אַ זון וועלכע האָט געלויכטן פון אונטער דער ערד. טראָץ דעם וואָס די מנהיגי החסידות און די חסידי'שע צענטערן האָבן זיך, ביז נישט לאַנג צוריק, געפונען אויף דער אַנדער זייט ערד־קוגל, האָט חסידות געפלעגט און געווארעמט טויזענטער אידישע נשמות.

טויזענטער אידן האָבן זיך געקלאַמערט אין שבת און אידישקייט מיט דעם כוח פון אַ געזעגענונגס־וואָרט פון אַ רבי'ן, וועלכער האָט געקלונגען אין קאָפּ און אין האַרצן און נישט געלאָזט פאַרשוווענקט צו ווערן פון די שטורעמדיקע וואָסערן. צענדליקער טויזענטער אידישע מענער און פרויען האָבן זיך געהאַלטן פעסט ביי כשרות און טהרת המשפּחה מיט דעם כוח פון „דמות דיוקנו

של אָביו", זעענדיק פאַר זיך דאָס געש־טאַלט פון אַ טאַטן אין חסידי'שן לבוש און באָרד און פּיאות און אַ מאַמען אין איר צניעות'דיקן הילוך.

טויזענטער יונגעלייט האָבן אין די חסי־דישע בתי מדרשים און שטיבלעך דאָ אין לאַנד געפונען דאָס ווינקעלע, וועלכע האָט זיי געגעבן די קראַפט בייצושטיין דעם דרוק פון דעם היגן שמעלץ־טאָפּ, וועלכער האָט געדראָט זיי אויסצוקאָכן גייסטיק מיט די ביינער. די וואַרעמע חסידישע אַט־מאָספערע וואו זיי האָבן זיך דערקוויקט הערענדיק סיפורי צדיקים און וואַרעמע חסידישע ניגונים האָט געדינט ווי אַ גייס־טיקער אינקיובאַטאָר צו דערהאַלטן ביי אידישקייט די יונגע קינדער אין די יאָרן ווען ישיבות און תורה־מוסדות דאָ אין לאַנד זיינען געווען וויניק אין כמות און שוואַך אין איכות.

די זעלבע יונגעלייט זיינען שפּעטער גע־וואָרן די פאָטערס פון די קינדער מיט וועלכע עס איז געלייגט געוואָרן דער פונ־דאָמענט פון דער היגער ישיבה־באַווענונג. די חסידישע זין און טעכטער האָבן מיט מסירות נפש געשיקט זייערע קינדער אין ישיבות נישט רעכענענדיק זיך מיט מא־טעריעלע תכליתים און קאָריערעס. (און אויך היינט צו טאָג קומען די תלמידים פון די ישיבות גדולות וואו מען לערנט תורה אָן צומיש פון לימודי חול מערסטנס פון חסידישע היימען).

* * *

עס איז אוממעגלעך אין די ראַמען פון אַן אַרטיקל אַרויסצובערענגען די גרויסע ווירקונג פון חסידים און חסידות אין אַל־געמיין אויפן אידישן לעבן אין אַמעריקע. וועלן מיר זיך דעריבער מוזן באַנוגענען מיט אַ קורצן און באַגרענעצטן איבערבליק איבער דער השפּעה פון חב"ד־ליובאַוויטש אויף דעם אַמעריקאַנער אידישן ישוב אין די לעצטע זעכציק יאָר.

בכלל קען די תקופה איינגעטיילט ווערן אין דריי, וועלכע קענען אַמבעסטן פאַראַ־פראַזירט ווערן לויט דעם ווי אונזערע חכמים טיילן אייַן די זעקס טויזענט יאָר פון דער וועלט: שני אַלפים תוהו, שני אַלפים תורה, שני אַלפים ימות המשיח (די ערשטע צוויי טויזענט יאָר זיינען געווען תוהו; די צווייטע — זיינען געווען פאַר־בונדן מיט תורה און די דריטע — מיט משיח'ס צייטן).

די תקופה תר"ס־תר"פ (1900־1920): עס געפינען זיך שוין אין לאַנד פילע בתי כנסיות נוסח האר"י, אַ צאָל חשוב'ע חסי־דישע רבנים וועלכע גייען ניט מיטן שטראָם אין האַלטן זיך שטאַלץ ביי זייער חסי־דישער הלבשה און הילוך; איינצלנע חסי־דים און תמימים וועלכע האַלטן אָן אַ געוויסע פאַרבינדונג מיט כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

— ספּעציעל דאַרף דערמאָנט ווערן החסיד ר' דוד שיפרין ז"ל. אַ געבוירענער אין דער חסידישער שטעטל זעמבין און אַ פּלעשצעניצער איידעם, איז ער נתחנך גע־ווָארן אַרום דעם חסיד ר' אברהם'קע זעמ־ביינער און דעם באַוואוסטן חסיד ר' הענדל. ער נוצט אויס זיינע כשרונות אַלס מסודר און גוטער שרייבער צו דינען ווי די פאַר־בינדונגס־בריק מיט ליובאַוויטש און שאַפט אַרום זיך אַ חסידישע סביבה אומעטום וואו נאָר ער געפינט זיך. —

אָט אין דער תקופה אַנטוויקלען זיך אויך אַ צאָל קלענערע קהילות ווי צ. ב. וואוסטער, מאָס., שיבאיגען, וויסקאנסין, און אַנדערע, וואוי דער חב"ד־חותם ליגט אויף דעם גאַנצן אידישן לעבן אין יענע ער־טער. אין די דאָזיקע שטעט זעט מען צענדליקער אידן אין באָרד און פּיאות; כמעט אַלע קראָמען זיינען דאָרט שבת פאַרמאַכט.

אָבער טראָץ דעם אַלעמען איז עס נאָך אַ תוהו־תקופה, ווייל צוליב דעם אויס־פעלן פון פרומע חינוך־מוסדות און פון אַ מסודר'דיקער אַרבעט אין הרבצת התורה והפצת החסידות גייט אַ טייל פון די חסי־דישע קינדער אַריבער אין אַנדערע לאַגערן און עס פילט זיך אַ געוויסע אָפּהענטיקייט און יאוש צווישן די עלטערע חסידישע אידן.

די צווייטע תקופה איז פון תר"פ־ת"ש (1920־1940): כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נעמט איבער די חב"ד־נשיאות און ער לייגט גרויס אָנשטרענגונג אויף צו שטאַרקן די חסידישע כוחות אין אַמעריקע. טראָץ זיין

פֿאַרנומענקייט אין דעם מסירות נפש׳דיקן קאַמף אָנצוהאַלטן און צו פֿאַרשטאַרקן די תורה־פֿאָזיציעס אין רוסלאַנד, געפינט ער צייט אויף צו שרייבן לענגערע פייערדיקע חיזוק־בריוו צו די חסידים און תמימים אין אַמעריקע (אַ טייל פון זיי איז געדרוקט אין ספר חכמי ישראל בעש״ט, ניו־יאָרק תרפ״ד, דורך ר׳ דוד שיפרין ז״ל).

לויט די הוראות פון רבי׳ן קומען קיין אַמעריקע מערערע תמימים וועלכע פֿאַרנעמען דאָ חשוב׳ע פֿאָזיציעס אַלס רבנים, ראשי ישיבות און שוחטים. אָט־די תמימים וואַרפן זיך אַריין אין דער אַרבייט פון צוגרייטן דעם אַמעריקאַנעם באָדן צום אור החסידות. עס ווערט געגרינדעט דער איגוד תלמידי התמימים דאַרצות הברית וקנדה און די אַגודת חסידי חב״ד דאַרצות הברית זקנדה, וועלכע גיט אַרויס פּעריאָדישע בולעטינען.

די מסירות נפש און דער אַרעסט פון דעם רבי׳ן אין רוסלאַנד רודערן אויף דעם אַמעריקאַנער אידענטום, וועלכער נעמט אָנטייל אין דעם רבי׳נס הצלה. וועגן דער רבי קומט קיין אַמעריקע אויף אַ לענגערן באַזוך (אין יאָר תרפ״ט — 1929) ווערט ער אויפגענומען מיט כבוד מלכים. פילע וואָס שטאַמען מגזע החסידים, וועלכע זיינען אָבער אַוועק ווייט פון חסידישן לעבן, ווערן דערנענטערט צו אידישקייט. דער רבי מיט זיין הייליקן וועזן בליק זאָגט זיך דאָן אַרויס, אַז דאָס אַמעריקאַנער אידישע יוגעט האָט אַ גרויסע צוקונפט אין דער אידישער וועלט.

לויט די הוראות פון רבי׳ן שאַפט דאָן הרה״ח ר׳ ישראל דזשייקאָבסאָהן שי׳ אַ חסידישע יוגענט־גרופּע פון בני תורה מיטן נאָמען אחי התמימים, וועלכע קומען זיך צוזאַמען איין מאָל אין וואָך צו לערנען אַ פּרק תניא. די גרופּע אַנטוויקעלט זיך שפּעטער אין אַ סאָרט אָוונט־ישיבה, וואו צענדליקער בחורים לערנען חסידות מיט גרויס התמדה יעדע נאַכט, און מיט דער גרופּע וועלכע שפּעטער — אין אדר ה׳ת״ש — געלייגט דער פונדאַמענט פאַר ישיבת תומכי תמימים אין אַמעריקע.

אין יענע יאָרן דעלעגירט דער רבי קיין אַמעריקע ספּעציעלע שלוחים וועלכע וואַרעמען אָן די היגע חסידים און שטאַרקן די אויבענדערמאָנטע יוגענט־גרופּע. אין יאָר תרח״ץ ווערט, לויט אָן אָנווייזונג פון רבי׳ן, געגרינדעט אָן אַחות התמימים־גרופּע, וועלכע נעמט אַריין צענדליקער מיידלעך מיט וועמען עס ווערן געלערנט דעם רבי׳נס שיחות און לייכטערע ענינים אין חסידות. די מיטגלידערינס פון דער גרופּע פאַרנעמען היינט צו טאָג די חשוב׳סטע פּאָזיציעס אַלס פירערינס פון נשי חב״ד איבער גאַנץ אַמעריקע.

אין אלול פון דעם זעלבן יאָר פֿאָרן די ערשטע דריי אַמעריקאַנער תלמידים צום רבי׳ן קיין אָטוואָצק צו לערנען אין ישיבת תומכי תמימים.

אין יענער צייט ווייזן זיך שוין די ערשטע פרחי החסידים, יונגע אַמעריקאַנער בחורים מיט בערד, אַ זאַך וואָס איז אין יענער צייט באַטראַכט געוואָרן ווי אומגלויבלעך. ווען עס קומט דאָן פאָר די ערשטע ליובאַוויטשער חתונה פון אַ בחור מיט אַ באָרד און די כלה טוט אָן אַ שייטל — רופט עס אַרויס אַ גרויסע סענסאַציע.

אָנפאַנג אלול תרצ״ט פֿאָרט אַרויס אַ מנין פון די אַחי התמימים אין אַמעריקע צום רבי׳ן קיין פּוילן צו לערנען אין תומכי תמימים, טראָץ די שווערע מלחמה־וואָלקענס וועלכע העגגען איבער אייראָפּע.

ענדע אלול ברעכט אויס די צווייטע וועלט־מלחמה. די אַמעריקאַנער תלמידים ראַטעווען זיך קיין ריגע, לאַטוויע, און קומען שפּעטער צוריק קיין אַמעריקע. דאָ אין לאַנד וואַרפן זיי זיך אַריין מיט גרויס מסירות נפש אין דער הצלה פון רבי׳ן, וועלכער געפינט זיך דאָן אין דער, פון באָמבעס חרוב׳ער, וואַרשע. דורך איבער־נאַטירלעכע ניסים קומט דער רבי קיין ריגע און מיט דער לעצטער קורסירענ־דיקער שיף קומט ער קיין אַמעריקע.

(פֿאַרעצונג אין קומענדיקן נומער)

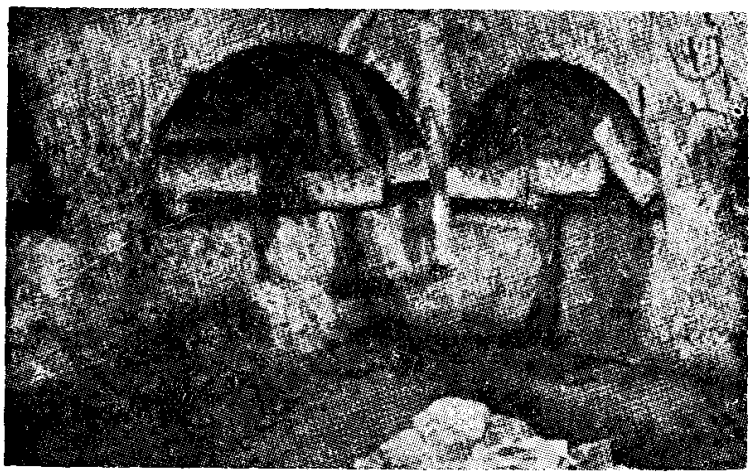

ל״ג בעומר אין מירון

• **א. צימער**

איינגעהילט אין מאַיעסטעטישן שווייגן, גלייך ווי זיי וואָלטן באַהאַלטן טיפע סודות — דערהויבן זיך די הויכע בערג פון דעם גליל העליון. וויפל עכאָס, וויפיל סודות האָבן זיי שוין אַריינגעזאַפּט אין זיך, די דאָזיקע צויבערלעך־מיסטעריעזע בערג?!

בית הלל און בית שמאי, ר׳ יוחנן הסנדלר, ר׳ שמעון בר יוחאי און זיין זון ר׳ אלעזר און נאָך און נאָך הייליקע תנאים האָבן געפונען זייער מנוחה אין זייער הייליקער ערד. אויף אָט די זעלביקע הויכע בערג האָט אַמאָל געהילכט דער קול התורה פון תנאים; אויף זייערע שפּיצן און לאָנקעס פלעגן דער אר״י הקדוש און זיינע תלמידים, די מקובלים, זיך מתבודד זיין און זיך פאַרטיפן אין די סתרי־תורה; אַהין פלעגן זיי אַרויסגיין מקבל שבת זיין. זיי, די זעלביקע בערג, האָבן אין זיך אַריינגעזאַפּט דעם הילך פון דער תורה פון ר׳ יוסף קאַראָ, דעם מחבר פון שלחן ערוך; צווישן זיי האָט ר׳ שלמה אַלקבץ געלאָזט הערן זיין „לכה דודי״; צווישן זיי האָט דער רבי ר׳ מענדעלע האָראָדאָקער געבראַכט די בשורה פון חסידות, צווישן אָט די שטילע, מלכות׳דיקע בערג פון גליל העליון, געפינט זיך דאָס דאָרף מירון מיט דעם אוהל פון רבי שמעון בר יוחאי און זיין זון רבי אלעזר.

מערה פון קברי בית הלל אין מירון

אָבער איינמאָל אַ יאָר ווערן די דאָזיקע בערג לעבעדיק און באַרעדעוודיק — אין דעם טאָג, אָדער בעסער געזאָגט, אין דער נאַכט פון ל״ג בעומר, דעם יאָרצייט פון דעם תנא ר׳ שמעון בר יוחאי. און פונקט אַזוי ווי די עבודה פון ר׳ שמעון בר יוחאי איז געווען — אַראָפּברענגען די פאַרבאָרגענע וועלט („עלמא דאיתכסיא״) דאָ־אַראָפּ אין דער אַנטפּלעקטער וועלט („עלמא דאיתגליא״) — אַזוי זענען אויך אויס די הויכע, סודות׳־דיקע בערג פון אַרום מירון, גלייך ווי זיי וואָלטן אין דער דאָזיקער נאַכט פון זיין הילולא אַרויסגעטראָגן און אַנטפּלעקט זייערע סודות פון יאָר־טויזנטער, וועלכע פאַראייניקן זיך אין אַ מעכטיקן הילך פון אַ קדושה׳דיקער שמחה, וועלכע קלינגט אַרויף ביז די הימלישע הויכן צוזאַמען מיט דעם ליכטיקן און גרויסן פלאָם־פייער פון דער גרויסער „הדלקה״, וועלכע לייכט און שיינט אַריין אין דער וואונדערלעכער פרילינגס־נאַכט פון דעם גליל העליון מיט איר קלאָר־באַשטערנטן הימל וואָס האָט ניט צו זיך קיין גלייכן.

שוין הונדערטער, הונדערטער יאָרן קומען אידן צו פאָרן פון אַלע עקן וועלט, בכדי צו באַטייליקן זיך אין דער הילולא דר׳ שמעון בר יוחאי אין מירון. ניט אַלעמאָל האָט מען געקענט אַזוי באַקוועם צוקומען אַהין מיט אויטאָמאָבילן אויף אַן אַספאַלטירטן

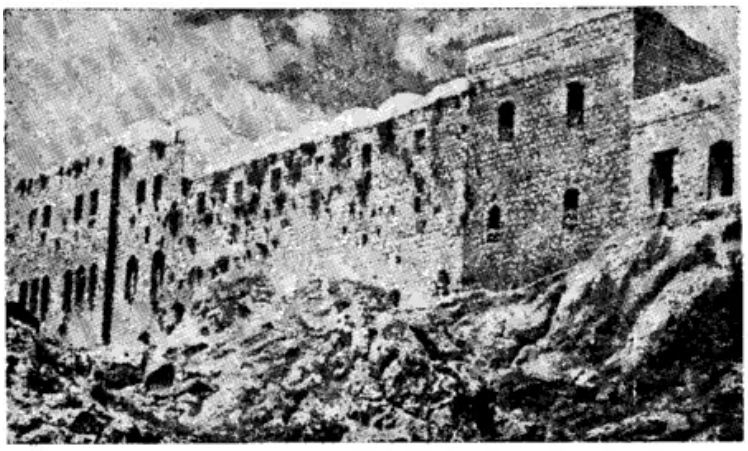

די קברים פון רבן יוחנן בן־זכאי און זיינע תלמידים אין טבריא

וועג ווי היינט — אַמאָל פלעגט מען זיך דאַרפן דראַפן אויף די הויכע בערג צופוס, אויף אייזלען אָדער קעמלען. אַ נסיעה פון ירושלים ביז מירון פלעגט אַמאָל דויערן גאַנצע וואָכן — אָבער פאָרן פלעגט מען אַלעמאָל, צוזאַמענגעקומען זיינען זיך די אַלעמאָל די אידן פון ארץ ישראל און אויך פון חוץ לאָרץ זיך צו באַטייליקן אין דער גרויסער הילולא. ספרדים און אַשכנזים, חסידים פון אַלערליי ריכטונגען און סתם אידן — אַלע פאַראייניקן זיך דאָרט אין איין גרויסער מאַסע, כן ירבו, פון אידן; אין די פריילעכע ניגונים און ריקודים, אין די האַרציקע תפילות לכבוד דעם תנא ר׳ שמעון בר יוחאי — דער, וועלכער איז געווען דרייצן יאָר באַהאַלטן אין אַ היול אין די דאָזיקע בערג צוזאַמען מיט זיין זון, אַפּגעשיידט פון דער וועלט, און אַוועקגעגעבן זיין לעבן אויף מגלה צו זיין די סתרי תורה.

די הויפּט „מחותנת׳טע״ אויף דער דאָזיקער הילולא איז די דערבייאיקע שטאָט צפת — די שטאָט פון אר״י און בית יוסף, די שטאָט פון צדיקים און מקובלים, די שטאָט וועלכע איז אַמאָל געווען דער צענטער פון דעם ישוב אין ארץ ישראל. היינט איז צפת אַ קליינע און עטוואָס פאַרשלאָפענע שטעטל, און די אַזוי לעבעדיקע, רירעוודיקע צפת׳ער אידן פון דעם אַלטן טיפּ מיט זייער אוקראיניש „קמץ״־אידיש וועלן וואָס אַמאָל זעלטענער — אָבער אַלץ פאַרנעמט נאָך צפת דעם אויבן־אָן אין דער הילולא. פון דאָרט וועלן געפירט אַ ספר־תורה אין אַ פייערלעכע פראָצעסיע קיין מירון.

די גאַסט פון ירושלים — און אויך פון אַנדערע שטעט — פלעגן זיך פירן אַז זיין פלעגן זיך אָפּשטעלן דעם פופצנטן טאָג אין אייר, וועלכער איז דער יאָרצייט פון ר׳ מאיר׳ן, אין טבריא, ר׳ מאיר׳ס שטאָט, און אויף די ברעגן פון דעם ים כנרת — ספּעציעל לעבן דעם ציון פון ר׳ מאיר בעל הנס — פלעגט אָפּהילכן דער זמר מיט דער טיפּיש־ארץ ישראל׳דיקער תנועה:

די ישיבה אין מירון

„ארדה נא ואראה
אַדמת קודש טבריא״.

(„איך וועל אַראָפּנידערן און זען די הייליקע ערד פון טבריא״. טבריא געפינט זיך אין אַ נידעריקן טאָל).

ל״ג בעומר ביים ציון פון דעם תנא ר׳ שמעון בר יוחאי צינדט מען אָן די „הדלקה״ — אַ גרויסן פּייער. אַרום און לעבן זיין אוהל טאַנצט מען און מ׳זינגט אַ גאַנצע נאַכט די פאַרשידענע ניגונים לכבוד ל״ג בעומר און דעם רשב״י׳ס הילולא.

דאָ הערט מען זינגען דעם באַוואוסטן שיר „בר יוחאי" וועמעס מחבר ס׳איז געווען אַ ספרד׳ישער מקובל מיטן נאָמען ר׳ שמעון לביא — און די פאַלן פון דעם זמר זיינען מכוון אַנטקעגן די הייליקע צען ספירות.

אויך זיינען פאַראַן אַנדערע מזמורים, אַזוי ווי למשל דער פּזמון „ואמרתם כה לחי — אדוננו בר יוחאי" — וועלכער האָט 22 פאַלן — אַ סטראָפע פאַר יעדן אות פון דעם א״ב, און נאָך אַנדערע פּזמונים.

די געניטע מנגנים מישן אָפטמאָל אויס די ניגונים כדי אַרויסצובערענגען מער פרישקייט. און די ספרדים האָבן אַ ניגון — וועלכן אויך די אַשכנזים האָבן זייער ליב צו זינגען — מיט קורצע אַראַבישע ווערטער, וועלכער פאַסט זייער טרעפלעך צוזאַמען מיט דער גרויסער שמחה „כולו האַדאַ מין שאַן צדיק" (אַלעס דאָס איז צוליב דעם צדיק).

די פריילעכע ניגונים און ריקודים הילכן אָפּ איבער די בערג.

ס׳איז אויך פאַראַן אַ מנהג צו ברענגען דריי־יאָריקע אינגלעך ספּעציעל קיין מירון

אַן אָפּשערעניש אויפן ציון פון רשב״י

אויף ל״ג בעומר כדי זיי — ווי מען זאָגט (מיט אַן אַראַבישן וואָרט) אין דעם ארץ ישראל׳דיקן אידיש — צו „חאַלאַקען" (אָפּשערן די האָר) און איבערלאָזן פיאות־הראש.

די דאָזיקע אינגלעך פאַרנעמען גאָר אַ וויכטיקן פּלאַץ אין דער שמחת־הילולא פון מירון — און דאָס בילד פון אַ קדושה׳דיקער התלהבות וועלט אינגעקריצט אין זייערע קליי־נע מוח׳לעך און הערצעלעך אויף זייער גאַנץ לעבן.

אין דער היינטיקער ביטערער גלות־צייט איז מירון געבליבן פון די איינציקע מקומות הקדושים וואוהין אידן קענען צוקומען. און עס איז באמת אַ חסד פון דעם אויבערשטן, אַז דוקא אין דער היינטיקער גלות־צייט איז דער דאָזיקער מקום קדוש דוקא דער יעניגער וועל־כער איז אַלעמאָל פאַרבונדן מיט אַ תנועה פון שמחה.

אין די לעצטע יאָרן האָבן די „צעירי אַגודת חב״ד״ איינגעפירט צו קומען קיין מירון, וואו ס׳איז פאַרזאַמעלט אַזאַ גרויסע צאָל אידן כ״י, און דאָרט זיינען זיי מעורר דעם פאַרזאַמעלטן עולם — וועלכער באַשטייט פון די פאַרשידענסטע קרייזן — וועגן תורה און מצוות מיט דער ליכטיקער וואַרעמקייט פון חסידות.

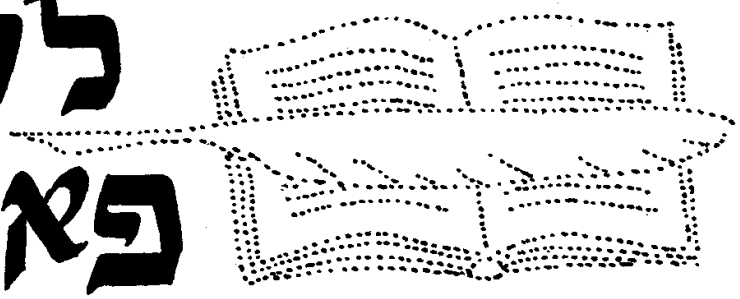
דער ליכטיקער שיין פון די הדלקות, די פריילעכע ניגונים און ריקודים וועלכע הילכן אָפּ אין דער נאַכט, סימבאָליזירן די ליכטיקייט פון פנימיות התורה וועלכע שטראָלט אַרויס פון מירון און באַלייכט די פינסטערע גלות־נאַכט, ביז עס וועט אַרויסשיינען דער פרימאָרגן פון דער גאולה שלמה במהרה בימינו.

ווי עס פאַרענדיקט זיך אייגער פון די פּזמונים וואָס ווערן געזונגען אין מירון:

„תורתו מגן לנו,
היא מאירת עינינו.
הוא ימליץ טוב בעדנו,
אדוננו בר יוחאי".

(זיין תורה איז אַ שוץ פאַר אונז, זי דערלייכט אונזערע אויגן. ער וועט זיין אַ גוטער מליץ פאַר אונז, אונזער האָר — בר יוחאי).

לערן און פארשטיי

געקליבענע מאמרי חז"ל לכבוד חג השבועות

„אנכי ה' אלקיך" — איך בין ג־ט דיין ג־ט. פֿאַרוואָס שטייען ניט די עשרת הדברות אין אַנפֿאַנג פון דער תורה? האָט מען דערויף געזאָגט אַ משל: צו וואָס איז די זאַך געגליכן? צו איינעם וואָס איז אריין אין אַ מדינה און האָט געזאָגט: איך וועל אויף אייך זיין אַ מלך! האָבן זיי צו אים געזאָגט: וואָס האָסטו פֿאַר אונז געטאָן אַז דו זאָלסט וועלט זיין צו זיין אונזער מלך? וואָס האָט ער געטאָן? ער האָט פֿאַר זיי געבויט דעם מויער, האָט אריינגעפירט וואַסער, האָט פֿאַר זיי געהאַלטן מלחמות, און דאָן צו זיי געזאָגט: איך וועל זיין אייער מלך! האָבן זיי געזאָגט: יאָ, יאָ! אַזוי האָט אויך געטאָן השם יתברך: ער האט ארויסגענומען די אידן פון מצרים, האט פאר זיי געשפאַלטן דעם ים, אַרויפגעבראכט דעם ברונעם, פֿאַר זיי געהאלטן מלחמה מיט עמלק'ן, און האָט געזאָגט: איך וועל אויף אייך זיין אַ מלך! האָבן זיי געזאָגט: יאָ, יאָ! **(מכילתא — געבראכט אין רש"י, שמות י"ט, כ)**

* * *

„ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", און מ'האָט אויסגעטאָן פון די בני ישראל זייער צירונג פונעם בארג חורב. עס האָט געדרשנט ר' סימאי: וועו די אידן האָבן געזאָגט „נעשה" פֿאַר „נשמע" (מיר וועלן „טאָן" פֿאַר מיר וועלן „הערן") זיינען געקומען זעקס־הונדערט־טויזנט מלאכי־השרת און האָבן אַנגעבונדן יעדן אידן צוויי קרוינען — איינעם קעגן נעשה און איינעם קעגן נשמע. וועו די אידן האָבן געזינדיקט זיינען געקומען זעקס־הונדערט־טויזנט מלאכי־חבלה און האָבן פון זיי די קרוינען אויסגעטאָן, ווי עס שטייט: „ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" — און מ'האָט אויסגעטאָן פון די בני ישראל זייער צירונג פונעם בארג חורב. **(שמות רבה כ"ט)**

* * *

האָט געזאָגט ר' אליעזר: וועו די אידן האָבן געזאָגט נעשה פֿאַר נשמע איז אַרויס אַ בת־קול און האָט צו זיי געזאָגט: ווער האָט אויסגעזאָגט מיינע קינדער דעם דאָזיקן סוד מיט וועלכן מלאכי השרת באנוצן זיך? ווי עס שטייט: „ברכו ה' מלאכיו גבורי כח **עושי** דברו **לשמוע** בקול דברו" — לויבט ג־ט זיינע מלאכים, די קראַפֿט־העלדן, די טוער פון זיין וואָרט צו הערן דעם קול פון זיין וואָרט (שטייט **טוער** פֿאַר **הערן**). **(שמות רבה כ"ט)**

* * *

זעקס־הונדערט־דרייצן זיינען די אותיות פון עשרת הדברות. און זיי זיינען אַנטקעגן די זעקס־הונדערט־דרייצן מצוות. **(במדבר רבה, נשא)**

ר ו ת

● הרבנית ש. יודאסין

דער יום טוב שבועות איז דער געבורטס־טאָג פון דער אידישער אומה, ווי ס׳ווערט געזאָגט: „היום הזה נהיית לעם". נאָך מתן תורה זיינען מיר געווארן אַ פאָלק. טראָץ דעם, וואָס מיר האָבן נאָך קיין לאַנד נישט געהאַט און צום אַריינקומען אין לאַנד האָבן אונז נאָך אָפגעטיילט 40 יאָר שווערע וואַנדערונגען אין אַ ווייסטן מדבר. מיט מתן תורה זיינען מיר געווארן דער „עם סגולה", וואָס איז אויך געווארן דער ליכט־טרעגער פאַר דער גאַנצער מענטשהייט.

דער יום טוב שבועות איז אָבער נישט בלויז אַן עדות פון אַ גרויסן היסטאָרישן געשעעניש אין דער פאַרגאַנגענהייט, נאָר עס איז אַ בליץ און אויפשיינונג פאַר דער צוקונפטיקער גאולה, וואָס איז פאַרבונדן מיט איר שליח, משיח צדקנו. איז דאָך אין פיל קהלות אַ מנהג אין דעם „זמן מתן תורתנו" צו לייענען „מגלת רות" נאָך דעם לייענען די „עשרת הדברות". אייניס פון די טעמים דערצו איז: ווייל „מגלת רות" דערציילט ווער דער דינאַסטיע פון „מלכות בית דוד", וואָס פון איר דאַרף אויך אַרויסשטאַמען דער מלך המשיח, און ווער דער מוטער פון אָט דער דינאַסטיע — רות.

ווער משיח׳ן ווערט דערציילט אין מדרש: ד׳ זאָגט צו אים: „בני אתה... שאל ממני — ואתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ"... איצט איז די מינוט פון עת רצון, דו קענסט אויסדריקן דיין יעדן פאַרלאַנג, און ס׳ווערט דערפילט ווערן. איז טאַקע אינטערעסאַנט, וואָס האָט משיח אין אַזאַ מינוט פאַרלאַנגט פון ד׳. האָט ער פאַרלאַנגט מאַכט, רייכטום, גייסטיקע אוצרות? ניין, נישט דאָס אַלץ האָט פאַרלאַנגט משיח. ער האָט געבעטן ביי ד׳: „תן לי חיים!" גיב מיר לעבן. וואונדערט אונז זייער שטאַרק: אָט דאָס איז דער העכסטער פאַרלאַנג פון דעם וועלט־באַהערשער? — „חיים", לעבן איז דאָך דער פאַרלאַנג פונעם פשוט׳סטן ווערעמל, פון יעדן בעל חי, וואָס דער לעבנס־אינסטינקט איז אין אים איינגעווארצלט.

אָבער משיח מיט זיין פאַרלאַנגען, האָט עס נישט געמיינט אינעם פשוט׳ן זין פון וואָרט. עס איז פאַר אים אויפגעהילט געווארן דער פאַרהאַנג פון דער אידישער פאָלקס־צוקונפט. ער האָט געזען די שחיטות, די פאָגראָמען. די גאַז־קאַמערן אין ווועלכע טויזנטער אידן זיינען אומגעקומען אויף קידוש השם. און דאָן האָט משיח געטראַכט: וואָס וועט אָט די שווער־געפייניקטע אידן געבן כוח אין די שווערסטע אומשטענדן זייער בטחון נישט צו פאַרלירן? דאַן האָט ער געבעטן: ד׳, גיב מיר לעבן! — ד. ה. זאָל איך קענען לעבן אין זייערע הערצער אויף אייביק! זאָל דער גלויבן אין משיח זיין פאַר זיי ווי אַ לעבנס־נערוו, וואָס איז אין זייער בלוט אייngעפלאַנצט. און די בקשה האָט אים ד׳ צוליב־געטאָן. דער גלויבן אין משיח לעבט טאַקע אין אונזערע הערצער אויף שטענדיק, אויף אייביק, אַזוי ווי משיח האָט עס פאַרלאַנגט.

און בשעת דער בעל המגילה (שמואל הנביא) שענקט נאָר אַ פאָר שורות צו דערמאָנען, אַז „בועז איז דער פאָטער פון עובד, וואָס איז דער פאָטער פון ישי, און ישי איז דער פאָטער פון דוד" — איז דאָס גאַנצע ספר געווידמעט דער וואונ־

דערלעכער געשטאַלט פון זיין שטאַם־מוטער, רות. אויך איז די גאַנצע מגילה געדרוקט אויף איר נאָמען.

בכדי צו פאַרשטיין אָט אַ דעם סוד, מוזן מיר מיטוואַנדערן, אין אונזער פאַנטאַזיע, מיט דער רייכער אידישער משפחה, וואָס פאַרלאָזט ארץ ישראל צוליב אַ הונגער און באַזעצט זיך אויף די פעלדער פון מואָב. דאָ, האָבנדיק פינאַנציעלע באַציאונגען מיט דעם רייכן, קעניגלעכן הויף, פאַרבינדן זיך די פאַרפרעמדטע זין מיט די צוויי מואב'ישע טעכטער: ערפּה און רות.

נעמי, וועמען מאַטעריעלער רייכטום רייצט נישט, ווייניט און ביטערט אויף דער גייסטיקער אָרעמקייט פון אירע קינדער. אין וועג זי ווערט פאַר'יתום'ט פון אירע נאָענטסטע באַשליסט זי איבערצולאָזן דאָס לאַנד פון אירע צרות און צוריקצוקערן זיך קיין ארץ ישראל. ביידע שניר באַגלייטן זי, אָבער ערפּה קערט זיך צוריק נאָך נעמי'ס אַן אָפוועגדונג, און „רות דבקה בה", רות האָט זיך צו איר צוגעקלעפט.

וואָס איז טאַקע די סיבה, וואָס רות ווערט נישט אָפגעשראָקן פון די שווערע אָפוועגדונגען פון נעמי'ס זייט? פאַרוואָס ווערט זי נישט פאַרציטערט פון דעם באַרג מיט מצוות, וואָס נעמי מאָלט פאַר אירע אויגן?

רות, די פרינצעסין, וואָס לעבט אין מאַטעריעלער פראַכט, פילט די גייסטיקע אָרעמקייט, פילט איר פוסטקייט. זי בענקט נאָך עפּעס, וואָס זי קען נאָך נישט פערזאָניפיצירן, אָבער אין איר צוזאַמענטרעף מיט נעמי, דערפילט זי, אַז דאָס וואָס זי האָט אַ לעבן־לאַנג געזוכט, און צו דעם וואָס זי האָט אונטערן באַוואוסטזיין געבענקט, — האָט זי געפונען. דער פרוכטבאַרער באָדן איז גרייט אויף דער גוטער זריעה.

פון נאַטור איז רות באַשאָנקן מיט אַלע מידות, וואָס סימבאָליזירן אַ אידישע טאָכטער: רחמנות, ביישנות, גמילות חסדים. אָבער אום צו קענען דאָס וועגן אין אַ פאָזיטיוער ריכטונג, האָט זיך געפאָדערט גבורה — און דאָס באַווייזט טאַקע רות. דאָס איז די ריזיקע קראַפט פון קענען צעשטויסן אַ פאַרנאַנגענהייט, פון קענען זיך אויסוואַרצלען פון אַלעם וואָס בינדט אַ מענטש אַזוי שטאַרק: עלטערן־הויז, לאַנד, סביבה און נעמען אויף זיך דעם זיסן עול, וואָס — באַפרייט.

פאַרשטאַנען האָט רות דעם וואונדער־באַרן זין פון „עבדא בהפקירא ניחא ליה". ווי די חכמים דערקלערן אונז, אַז וועג מ'לאָזט אַ קנעכט פריי פון זיין האַר, וועלכן ער האָט אומאויפהערלעך געדינט און איז דאָך געוואוינט צו פאָלגן, הויבט ער אָן צו פאָלגן זייער אינסטינקטן און ווערט פאַקטיש זייער קנעכט. אָבער לויטן אידישן זין: „אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה" — פאַרשטייען מיר, אַז דער אמת'ער „בן־חורין" איז דער, וואָס זיינע אינסטינקטן ווערן געבונדן דורך מצוות התורה און דאָ ווערט דער מענטש פריי.

עס דערוועקט זיך ניט ביי רות'ן קיין מינוטיקע התלהבות, וואָס איז אַ פראָדוקט פון אַ שטימונגס־מאַמענט. ניין. עס איז אַ שטאַרק, אַ מעכטיק פייער, וואָס קיין שום שווערייטן קענען אים נישט אָפּהאַלטן. דאָס פייער פאַרברענט אין איר הארץ יעדן שמץ פון אַמאָליקער עבודה זרה און ברענגט זי „תחת כנפי השכינה", אונטער די פליגל פון דער שכינה.

נאָכן אויסרופן: „עמך — עמי, ואלקיך — אלקי!" דיין פאָלק איז מיין פאָלק און דיין ג־ט איז מיין ג־ט, ווערט זי די אמת'ע אידישע טאָכטער, וואָס איז מקבל די תורה אַפילו אין אָרעמקייט, „מעוני", אויף דעם זעלבן אופן ווי די אידן האָבן עס מקבל געווען. ווי די חכמים זאָגן: „מה ענין רות אצל עצרת, שנקראת בעצרת, בזמן מתן תורה? — ללמדך, שלא נתנה תורה, אלא על ידי יסורין ועוני", וואָסער שייכות האָט מגילת רות מיט שבועות וואָס זי ווערט געלייענט אין טאָג פון מתן תורה? — דיך צו לערנען, אַז די תורה ווערט געגעבן נאָר דורך יסורים און אָרעמקייט.

„עני" אין גמטרי' באַטרעפט „סיני". ישראל, וואָס ווערן אָנגערופן „שורק" (אַ צווייג) און אויך „רות", וואָס באַטרעפן 606, — האָבן באַקומען צו זייערע 7 נאָך 606 מצוות צו דער צאָל פון 613 (תרי"ג).

(פאָרזעצונג אויף עמוד כ"ד)

די היים ווי אַ שאָפונגס אָרט פון דעם קינדס מדות טובות

פון הרב צ. י. מיסקי

אין די צייטן וועלן די פרוי פון אַנדערע פעלקער האָט געדאַרפט פירן אַ קאַמף פאַר איר עמאַנציפּאַציע — פאַר איר פּלאַץ אין וועלט אין מענטשלעכער געזעלשאַפט — האָט די אידישע פרוי שוין געטראָגן אויף זיך מיט שטאָלץ דעם נאָמען פון „עקרת הבית", וואָס מיינט, דער פונדאַמענט פון דעם הויז.

און דערוואַרבן האָט זיך די אידישע פרוי בכבוד׳יקן נאָמען ניט דורך קאַמף און פּאָלעמיק מיט דעם צווייטן מין, אַפילו ניט דורך מעשים און פֿאַרדינסטן פאַר דעם פּאָלק ישראל; נאָר דער גרויסער טיטל איז איר צוגעטיילט געוואָרן פון דעם רבש״ע אַליין אין דעם ערשטן מאָמענט פון דער אַנטשטייאונג פון אונזער פּאָלק — אין דעם מאָמענט פון מתן תורה.

די גרויסע באַדייטונג פון דער אידישער מוטער איז דער גייסטיקער דערציאונג פון דער הויז באַשטייט פאַר אַלעם, אין דעם, וואָס די פרוי טראָגט אויף זיך די אַחריות פאַר דער כשרות פון די שפייזן וואָס אין הויז, און דורך דעם טראָגט זי אויך די אַחריות, אין אַ געוויסן טייל, פאַר דעם געדאַנקען־גאַנג פון אַלע מיטגלידער פון דער משפּחה. ווייל, ווי די הייליקע ספרים לערנען אונז, האָבן די שפייזן, וואָס דער מענטש עסט, אַן איינפלוס אויף זיין מחשבה.

ס׳וועלט געבראַכט: דער רמב״ם האָט באַקומען אַ בריוו פון אַ געוויסן אָרט מיט פראַגן וועגן אמונה. דער הייליקער רמב״ם האָט געענטפערט אויף די פראַגן מיט זיין גרויסן כוח פון געדאַנק, ער האָט אָבער צוגעגעבן, אַז ער זעט פון זייערע פראַגן און ספקות, אַז די כשרות אין זייערע היימען איז נישט אין אָרדענונג.

זייער וויניק אידישע מוטערס ווייסן מסתמא וועגן דער גרויסער אויפגאַבע וואָס זיי פילן אויס אין זייער קיך — אַז דורך זייער שטרענגער אָפּהיטונג פון כשרות, פאַרטרייבן זיי פון די מוחות פון זייערע קינדער אַ סך זינדיקע מחשבות, זיי רייניקן זייער אמונה און זיי שטאַרקן אין זייערע קינדער די הייליקע יסודות פון יהדות.

אויך אין די מצות וואָס בין אדם לחבירו איז דער איינפלוס פון דער מוטער אויף אירע קינדער פון ערשט־קלאַסיקער וויכטיקייט, ווייל זי — די מוטער — באַגעגנט דאָך מערסטן־טייל דעם אָרעמאַן וואָס קלאַפּט אויפן טיר, און זי ענטפערט עס דעם הונגעריקן וואָס שטרעקט אויס זיין האַנט. דער ענטפער פון דער מוטער אויפן רוף פון דעם אומגליקלעכן און איר באַציאונג צו אים איז די בעסטע שולע פאַר אירע קינדער.

די גאַנצע תקופה פון קינדהייט איז אַ תקופה פון לערנען. דאָס קינד לערנט זיך דאָס לעבן פון די דערוואַקסענע און ער שטרעבט אַליין צו ווערן וואָס גיכער אַ דערוואַקסענער. בקיצור: אַלץ וואָס גרויסע טוען וויל דאָס קינד נאָכטאָן.

די פראַקטיק פון טאָג־טעגלעכן לעבן וועיזט אונז דעריבער אַז ביי עלטערן, וואָס האָבן אַן אָפן הויז פאַר דעם עלנטן און אַן אָפן אויער פאַר זיין בקשה, ווערן אויפגעצויגן קינדער בעלי צדקה, מיט אָפענע הערצער און אָפענע קעשענעס.

די אידישע מוטער דאַרף דעריבער געדענקען דעם אויסדרוק אין אַ תפילה וואָס מיר זאָגן יעדן טאָג: „זורע צדקות". ווען זי טוט מיט עמעצן חסד, אָדער גיט עמעצן צדקה, איז זי ניט קיין נותן צדקה, נאָר אַ „זורע צדקות", ווייל דורך איר גוטן טאָט פלאַנצט זי אין אַ קערנדל פון צדקה, פון וועלכן ס׳קען אויסשפראָצן אַ בוים פון חסד און צדקה וואָס קען לעבן דורך דורות.

זייער רייך און פאַרביק איז דאָס לעבן פון דעם תורה׳דיקן אידן. אַ סך גוטע מידות

פאַרלאַנגט זיך פון אים און אַ סך הייליקע פליכטן ליגן אויף אים, און צו יעדע פון די מידות דאַרף דער מענטש געבן וואַרן פון דער פריסטער יוגנט. און צו יעדע פון די פליכטן דאַרף דער מענטש צוגעגרייט וואַרן נאָך פון דער פריסטער קינדהייט.

אָבער שוין די אַלגעמיינע פּרינציפּעלע פראַגע: וועלכן וועג וועט דאָס קינד זיך אויסקלייבן אין דעם שפּעטערדיקן לעבן? צי וועט דאָס קינד גיין אין וועג פון תורה און אמונה, צי ח״ו אין אַ פאַרקערטן וועג? צי וועט דאָס קינד זיך נעמען דעם וועג פון אַן איינפאַכן מענטש, צי וועט ער זיך אויסקלייבן דעם אצילות׳דיקן וועג פון די בני־עלי׳, צו קאָנצעטרירן זיינע געדאַנקען און געפילן אין דער וועלט פון גייסט, צו באַרייכערן זיין אייגענע נשמה מיט דעם ליכט פון תורה און חסידות, און צו פאַרשפרייטן דאָס היליקע ליכט אויך צווישן אַנדערע אידישע קינדער? — אָט די אַלגעמיינע, פּרינציפּעלע פראַגע ווערט זייער אָפט באַשטימט אין דעם אונטערבאַוואוסטזיין פון קינד אין די ערשטע יאָרן פון זיין לעבן. און דער וויכטיקסטער פאַקטאָר, וואָס ברענגט צו דער דאָזיקער באַשטימונג איז אין גרעסטן טייל — די מוטער.

חסידים דערציילן:

אַ רייכער איד מיטן נאָמען גרשון, איז זיך געקומען קלאָגן צו דעם חסידישן דיין, אַז זיין טאָכטער וויל ניט חתונה האָבן מיט אַ ישיבה־בחור, זי וויל אַ בחור, אַ סוחר.

דער דיין האָט אויף דעם געענפערט: ניט אמת, גרשון, אַז דיין טאָכטער וויל ניט קיין ישיבה בחור — דו ווילסט ניט!

גרשון דער גביר האָט געטענה׳ט: רבי, ווי אַזוי קענט איר זאָגן אַז איך וויל ניט?! איך בין דאָך געקומען צו אייך זיך קלאָגן אויף מיין טאָכטער?!

דער חסידישער דיין האָט אָבער ווידער געענטפערט: ניין, גרשון, ניט אמת, אַז דיין טאָכטער וויל ניט, דו ווילסט ניט! גרשון דער גביר האָט געבעטן דעם דיין, ער זאָל אים דערקלערן, וואָס ער מיינט. און דער דיין האָט אים געזאָגט:

ווען צו דיר אין געשעפט פלעגט אַריינקומען אַ סוחר, פלעגסטו אים גלייך לויפן אַנטקעגן געבן די האַנט, דערלאַנגען אים אַ שטול צום זיצן און אויספרעגן אים, מיט וואָס דו קענסט אים דינען. ווען אָבער אַ ישיבה־בחור פלעגט אַריינקומען צו דיר אין געשעפט, פלעגסטו זיך ניט איילן צו קומען אים אַנטקעגן, נאָר לאָזן אים שטיין און וואַרטן, און ערשט נאָכן אָפּפאַרטיקן אַנדערע זאַכן, פלעגסטו אים פרעגן מיט אַ קאַלטער שטים, וואָס ער דאַרף.

דיין קליינע טאָכטערל פלעגט זיך אַרומדרייען גאַנצע טעג ביי דיר אין געשעפט זי פלעגט זען, ווי דו נעמסט אויף אַ סוחר און ווי דו נעמסט אויף אַ ישיבה בחור. און אין איר נשמה האָט זיך אייגעקריצט, אַז דער פיינער מענטש איז דער סוחר. טאַ, פרעג איך דיר: פאַרוואָס זאָל זי איצט וועלן חתונה האָבן מיט אַ ישיבה־בחור?!

דער דערמאָנטער חסידישער סיפור מיט די קלוגע ווערטער פון דעם חסידישן דיין און ענלעכע סיפורים ווייזן אונז קלאָר און בולט ווי גרויס ס׳איז דער אייגפלוס פון די עלטערן און ספּעציעל די מוטער אויף דעם גייסטיקן לעבנס־וועג פון זייער קינד, ווייל דאָס קינד געפינט זיך דאָך אין די ערשטע יאָרן פון זיין לעבן כמעט אויסשליסלעך אין דער געזעלשאַפט פון זיין מוטער און אַלע אירע ווערטער און טאַטן וועלן דאָך דורך דעם קינד אויסגעפונען און אָבסערווירט.

ס׳איז דעריבער די היליקע אויפגאַבע פון יעדער אידישער מוטער צו דעמאָנסטרירן כבוד פאַר תורה און תלמידי־חכמים ביי יעדער מעגלעכער געלעגנהייט, כדי צו איינוואָרצלען אין די נשמות פון אירע יונגע קינדערלעך דעם געדאַנק און געפיל, אַז דער כבוד און קרוין פון דער תורה איז דער שענסטער אידעאַל פאַרן מענטשן.

חינוך קאנפערענץ אין וואשינגטאן

הרבנית ר. פאזנער
נעשוויל, טענג.

ביי דער וויסער־הויז־קאנפערענץ וועלכע איז לעצטנס פארגעקומען אין וואשינגטאן האט זיך באטיליקט אן אנגעזעענע ליובאוויטשער דעלעגאציע וועלכע האט גענומען אן אקטיוון אנטייל אין דער קאנפערענץ. 2 פון די דעלעגאטן זיינען געקומען אין באגלייטונג פון זייערע פרויען וועלכע האבן דעריבער געהאט די מעגלעכקייט זיך צו באקענען און זען דורך דער אויג פון א אידישער פרוי דעם גאנג פון דער דאזיקער קאנפערענץ. אין היינטיקן נומער ברענגען מיר א באריכט פון איינער פון די פרויען, הרבנית ר. פאזנער פון נעשוויל טענג. און אין דעם קומענדיקן נומער וועלן מיר אי"ה ברענגען די איינדרוקן פון הרבנית ר. צימער.

* * *

אלע צען יאר רופט צונויף דער פרעזידענט פון די פאראייניקטע שטאטן, א ספעציעלע קאנפערענץ וועלכע דארף באהאנדלען די פראבלעמען פון קינדער און יוגענט.

מיט 50 יאר צוריק, ווען פרעז. טעאדאר רוזוועלט האט צוזאמענגערופן די ערשטע קאנפערענץ, זיינען זיך די דעלעגאטן צונויפגעקומען אין דעם ווייסן הויז גופא. ווען די קאנפערענץ איז פארגעקומען הייַיאר האבן קוים געסטאיעט אלע גרויסע האטעלן פון וואשינגטאן אויף דארט צו האלטן די זיצונגען. צו דער דאזיקער קאנפערענץ זיינען געקומען מענטשן פון אלע 50 שטאטן און אויך פון 60 אויסלענדישע מדינות. עס זיינען, קען מען זאגן, דארט געווען אלע סארטן מומחים אויף די גע־ביטן וואס האבן א שייכות צו קינדער און יוגענט.

די שאלה וואס מען וועט גלייך פרעגן איז: ווי אזוי קען מען אויסהערן העכער 7000 מענטשן וואס יעדער איינער פון זיי האט עפעס צו זאגן? אזא פראבלעם איז דאך געניג שווער אויך פאר א פארזיצער פון א געווייגלעכער אסיפה, איז ווי האט מען זיך אן עצה געגעבן? היינטיקע צייטן זיינען אבער א סך שווערע זאכן מעגלעך געווארן. מיט דער הילף פון אן עלעק־טראנישער „מוח־מאשין" זיינען אלע דעלע־גאטן צוגעוויזן געווארן צו ארבעטס־גרופן (וואירק־שאפס) וועלכע האבן א שייכות צו זייערע אינטערעסן. נאכן אויסהערן רע־דעס פארמיטאג, פלעגן זיך די דאזיקע גרופן צונויפקומען נאכמיטאג אויף צו דע־באטירן.

וועגן וואס א שטייגער האט מען דע־באטירט? כמעט יעדן ענין וואס מען קען זיך נאר פארשטעלן, וועלכער האט נאר א שטיקל שייכות צו יונגווארג האט מען ארומגערעדט.

אט זיינען עטלעכע פון די דאזיקע טעמען — אויסגעקליבענע פון אויבן־אויף: טעמע 13: די השפעה פון דער מוטערס באש־שעפטיקונג אויסער דער שטוב אויף קינדער און יוגענט; טעמע 24: ראדיא און טע־לעוויזיע און זייער השפעה אויף קינדער און יוגענט; טעמע 26: ביכער, זשורנאלן און צייטונגען און זייערע ווירקונגען א. א. וו.; טעמע 32: די באדייטונג פון מארא־לישע פרינציפן און א פרעזענלעכער דרך פון הנהגה פאר קינדער און יוגענט; טעמע 53: די ראלע פון דער פאמיליע; טעמע 63: קינדער און יוגענט אין סכנה פון פארברעכן — אויסמיידונג פון דער סכנה דורך שולע און ציבור. אויב איר ווילט ניט איבערלייענען דעם גאנצן פראגראם־

ביכל פון 80 זייטן, און איר ווילט דאָך באַ־קומען אַ באַגריף וועגן דעם פאַרנעם פון דער קאָנפערענץ — איז געניג איר זאָלט זיך פאַרשטעלן אַלע אַרטיקלען וואָס איר האָט לעצטנס געלייענט וועלכע האָבן אַ שייכות צו קינדער, און די חזקה איז, אַז מסתמא איז דער שרייבער געווען אַנוועזנד ביי דער קאָנפערענץ און אַז מען האָט זיין טעמע דאָרט אַרומגערעדט.

פרעזידענט אייזענהאָוער האָט גערעדט ביי דער דערעפענונג וועלכע איז פאַר־געקומען אין אַ זאַל וואָס איז אַזוי גרויס ווי מעדיסאָן סקווער גאָרדען אין ניו יאָרק.

דאָס גופא, וואָס אַזוי פיל טויזענטער זיינען זיך צוזאַמענגעקומען צוליב זייער זאָרג פאַר קינדער, האָט פאַר זיך אַליין געמאַכט אַ רושם. מען האָט געקאָנט פילן דורך דער גאַנצער צייט פון דער קאָנ־פערענץ אַן ערנסטקייט פון דער זייט פון די באַטייליקטע. דאָס האָט צוגעגעבן מער ווירקונג צו די דעבאַטן. צוליב דער ברייטער פאָרשטייערשאַפט, האָט מען געקענט זען אַז עס עקזיסטירט אַן אַלוועלטלעכע זאָרג און אויך אַ אומצופרידענקייט בשייכות מיט דער יוגענט. עס איז אויסגעדריקט געוואָרן די זאָרג פאַר זייער חינוך און קודם־כל פאַר זייערע מאָראַלישע ווערטן.

אַלס אַ אידישע מוטער האָט זיך מיר אויסגעווייזן אַז די דעלעגאַטן הויבן ערשט אָן געוואויר צו ווערן דאָס וואָס מיר האָבן אייביק געוואוסט וועגן דעם חינוך פון קינדער. ס׳איז נאָך ניט אַזוי לאַנג ווי מען האָט געקענט הערן פון אַלע זייטן אַז אויב נאָר דאָס קינד איז „נאָרמאַל״ און „געזונט״, איז ניט קיין גרויסע נפקא מינה מיט וואָס ער זעט, הערט אָדער לייענט זיך אָן. מאוריס, טעלעוויזיע, קאָמיק־ביכלעך פלעגט מען באַטראַכטן אַלס אָן אומשולדיקע פאַרוויילונג פאַר קינדער. אפ־שר איז עס די נידעריקע מדריגה צו וועלכער פיל פון די דאָזיקע זיינען גע־זונקען, וואָס האָט אויפגערודערט די מענטשן און זיי מעורר געזונען זיך איבערצוטראַכטן. על כל פנים, הערט זיך היינט אָן אַל־געמיינע, אמת׳ע באַזאָרגטקייט אומעטום. פיל פאַרשטייען איצט אַז די דערוואַקסענע מוזן היטן זייערע קינדער גייסטיק ניט ווייניקער ווי קערפערלעך, און אַז פאַלשע גייסטיקע שפייז קען פאַרקריפלען דעם מוח ניט ווייניקער ווי ניט־געזונטע עסנס קענען פאַרקריפלען דעם קערפער.

אין איינער פון די גרופן האָב איך געהערט אַ פרוי זאָגנדיק, אַז תחילת האָט זי ניט געקענט פאַרשטיין אַ געוויסע רע־ליגיעזע סעקטע אין פענסילוועניע וועלכע האָט זיך אַנטזאָגט צו שיקן אירע קינדער אין דער פאָלק־שול (פאָבליק סקול), אפילו בעת מען האָט זיי געסטראַשעט מיט טורמע. אָבער דערנאָך, ווען זי האָט זיך ריכטיק אומגעקוקט און געזען מיט וואָס קינדער קומען אין באַרירונג, האָט זי מודה געווען אַז עלטערן האָבן דאָס רעכט צו שיצן זייערע אייגענע קינדער. ווידער און ווידער האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז די עלטערן גופא האָבן דאָס דעם עיקר פליכט צו דערציען זייערע קינדער, ספּעציעל בנוגע צו די מאָראַלישע ווערטן.

אַזוי גרויס איז די דאגה וועגן דער היינטיקער יונגווואַרג וועמען עס פעלט אַ געוגענדע מאָראַלישע דערציאונג, אַז עס זיינען אפילו געווען פאָרשלאָגן מען זאָל גרינדן קורסן וועגן עטיק אין די פאָלק שולן. בעת דער דעבאַטע איז אָבער אַרויס־געבראַכט געוואָרן די טענה, אַז אַזאַ סאָרט קורס וואָלט קוים געקענט באַפרידיקן אַלע רעליגיעזע גרופן, און אַז די „פאָבליק סקול״ איז נישט דאָס אָרט אויף דערויף.

צוקומענדיק צו דעם פונקט האָט אין איינער פון די גרופן אַ ליובאַוויטשער דע־לעגאַט דערמאָנט אַז די „רעליגיע־שטונדען״ (שיעורי לימודי הדת) לייזען דאָס דאָזיקע פראָבלעם, וואָרום יעדעס קינד גייט דאָך אין זיין אייגענער רעליגיעזער שולע בעת דער דאָזיקער „רעליגיע־שעה״. אַנדערע ליובאַוויטשער דעלעגאַטן האָבן אַרויפגע־בראַכט די „רעליגיע־שטונדען״ אין זייערע גרופען. ווען עס איז זיך צונויפגעקומען דער פארום וועלכער האָט זיך פאַרנומען מיט די דאָזיקע ענינים, איז דאָרט דורכ־געפירט געוואָרן אַ באַשלוס וועלכער שטיצט און רעקאָמאַנדירט צו פאַרשפרייטן דעם „רעליגיע־שטונדען״ פראָגראַם. דאָס איז דעם ערשטן מאָל אין דער געשיכטע וואָס אַזאַ

באַשלוס ווערט אָנגענומען פון די דאָזיקע „ווייט האַוז" קאָנפערענצן.

די ליובאַוויטשער דעלעגאַטן האָבן זיך אויסגעדריקט מיט כשרון, און עס האָבן זיך צו זיי צוגעהערט אַלע דעלעגאַטן, אויך די גוי׳שע מיט אַ דרך ארץ׳דיקער אויפמערקזאַמקייט. אָבער געוויסע אידישע דעלעגאַטן האָבן אַרויסגעוויזן אַביסל שאָקירטע איבערראַשונג. וואָרום דאָ האָט מען — אפשר צום ערשטן מאָל — געשטעלט אין פראָגע זייער באַרעכטיקונג אַלס „פירשפּרעכער" פאַר דעם כלל ישראל.

מען דאַרף האָפן אַז די הויכע פרינציפן און אידייען וועלכע זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרן אויף דער קאָנפערענץ וועלן טאָקע אויסגעפירט ווערן אין דער פראַקטיק. אין פאַרגאַנגענע יאָרן זיינען פיל טובות אַרויסגעקומען דורך די „ווייסן־הויז" קאָנפערענצן. געוויס פאַר דער באַשיצונג פון קינדער זיינען אָנגענומען געוואָרן און די באַשלוסן פון דער קאָנפערענץ האָבן שטאַרק משפּיע געווען אויף די השקפות וועגן קינדער און יוגנט אין גאַנצן לאַנד אויף די שפּעטערדיקע יאָרן.

מיר, אידישע עלטערן, דאַרפן זיך פילן געשטאַרקט, און מיר דאַרפן שטאַרקן אונזערע אייגענע באַמיאונגען צו פאַרבעסערן די גייסטיקע סביבה פאַר אונזערע קינדער. מיר זיינען ב״ה געבענטשט מיט אמת׳ע מומחים אויפן געביט פון קינדער־דערציאונג, וואָרום וואו נאָך קען מען געפינען אַ בעסערע, מער גרינטלעכע הדרכה וועגן דערציען קינדער — ווי אין אונזער תורה הקדושה און אין דעם אופן ווי אונזערע עלטערן און אור־עלטערן האָבן דערצויגן זייערע קינדער.

די וועלטער פון די ערנסטע און אינטעליגענטע מענטשן וואָס מיר האָבן געהערט אין וואַשינגטאָן, האָבן אָפטמאָל פאַר אונז געקלונגען זייער היימיש — דאָס זיינען געווען די נקודות אויף וועלכע דער רבי שליט״א האָט זיך שוין אָפגעשטעלט מערערע מאָל.

רות

פאָרזעצונג פון עמוד י״ט

און נאָך אַ וואונדערבאַרער שטריך שיילט זיך אַרויס ביי דער פערזענלעכקייט פון רות. רות, וואָס סימבאָליזירט דעם יונגען דור; רות, וואָס איז פול מיט לעבן, באַציט זיך נישט מיט ביטול צו נעמי, די פאַרשטייערין פונעם אַלטן דור. נאָר אַדרבא, זי אָבסערווירט מיט פאַרוּנג יעדן ניואַנס אין נעמי׳ס לעבן, מיט טיפער ליבשאפט איז זי מקבל אויף זיך דעם „עול מלכות שמים", וואָס נעמי האָט איר אָנגעוויזן.

רות איז ממשיך די קייט פון חסד מיט וואָס די אמהות האָבן זייער לעבנס־בנין געבויט, און זי איז נאָך מוסיף אין איר וועג — גבורה, העלדישקייט פון קענען זיך איבערבויען, איבערפלאַנצן, ווי אַ שיינע בלום, וואָס איז אויסגעוואַקסן אויף אַ שלעכן, הארטן באָדן און ווערט איבערגעפלאַנצט אויף אַ גוטן, פרוכטבאַרן אָרט. און פון אָט דעם חסד און גבורה צוזאַמען מוז אַרויסשפּראָצן, מוז די פרוכט זיין — מלכות. רות ווערט די מוטער פון דער קעניגלעכער דינאַסטיע און פון מלך המשיח.

מגילת רות ענדיקט זיך מיט אויסרעכענען די תולדות פון פרץ, וואָס פון אים ווערט שטאַמען משיח. זאָגט דער מדרש: אַלע מאָל, וואָס ס׳ווערט דערמאָנט „תולדות" אין דער תורה, פעלט אַ „וא״ו", און דאָס איז קענען די 6 זאָכן, וואָס זענען אַוועקגענומען געוואָרן פון אדם הראשון נאָכן חטא פון „עץ הדעת" און דאָס זיינען: זיין לעבן, זיין הויכע געשטאַלט, דער כוח פון בוים־פרוכטן, די קראַפט פון ערד־פרוכטן און די קראַפט פון די ליכטער. אָבער ביי „אלה תולדות פרץ" איז עס געשריבן פול, מיט אַ „וא״ו", צו וויזן, אַז די אַלע חסרונות וועלן דערפילט ווערן ערשט וען ס׳ווערט קומען בן פרץ, דאָס איז משיח בן דוד, וואָס ווערט שטאַמען פון רות. און זאָגן וועלן אַלע פעלקער צום אידישן פאָלק: „עמך — עמי, ואלקיך — אלקי"...

טעטיגקייטן פון קאונסיל

נשי חב"ד אין קליוולאַנד

● מרת ה. עטינגער

זונטיג ז' אדר (דעם 6-טן מארטש), איז אין קליוולאנד, אָהייאָ, פאָרגעקומען דער 7טער יערלעכער לאנטשן, אין זאַל פון „מאַרמאָראָש סענטער".

געעפנט דעם לאנטשן האָט מרס. א. אונגאר. מרס. ש. אברהם האָט באגריסט די געסט. זייער אַ רייכן רעפעראַט האָט געהאלטן מרס. ליפשיץ.

מרס. חנה שארפשטיין האָט באגריסט אין נאָמען פון נעשאָנאל קאונסיל. אין איר זייער איינדרוקס-פולער רעדע האָט זי זיך אָפּגעשטעלט אויף די אויפגאבן פון דער אידישער פרוי.

עס האָט אויך געריעדט הרבנית קאצנעלנבויגן, וועלכע האָט אריינגעלייגט גרויס מי צו אַרגאַניזירן דעם לאנטשן.

דער לאנטשן איז דורכגעפירט געוואָרן מיט הצלחה. ס'האָבן זיך באטייליקט איבער 250 פרויען, כ"י, און אַ סומע פון 300 דאלאר איז געזאַמלט געוואָרן פארן כפר חב"ד אין ארץ ישראל.

ספעציעלע ברכות זיינען איבערגעגעבן געוואָרן צו מרס. קיסל, צו איר 32-יאָריקן חתונה-טאָג.

נאָך דעם לאנטשן איז זיך דער קאָמיטעט צוזאמענ-געקומען אין הויז פון הרבנית קאצנעלנבויגן, וואו מען האָט ארומגערעדט געוויסע פראָבלעמען פון די נשי ובנות חב"ד אין קליוולאנד.

אַ ספעציעלער יישר-כוח קומט צו דער ארענדוש-מענט-קאָמיטע, די פרויען: קאצנעלנבויגן, דארפבער-גער, אברהם, עטינגער, א. אונגער, פייערמאן, שא-פירא, גארדאן, גרונבאום, רעב. זאקס, הילל, ליפעץ, גאלדבערג, בענטש, וויס, מארקס, אונגער, רובינא-ווישט, וויסער, כץ, ראזנבאום. עס קומט אויך אַ דאנק די חברות פון „בנות חב"ד" וועלכע האָבן ארויסגעהאָלפן ביים לאנטשן, און אויך צוגעגרייט אַ פיינעם פלעי.

● הרבנית ק. חיטריק, מאָנטרעאָל

אין אָנדענק פון אונזער פריינדין און עסקנית

מרת יהודית בוטמאן ע"ה

ווי אייגע וואָס האָט געקענט מרת בוטמאן במשך פון 30 יאָר, האָב איך איר שטענדיק באַוואונדערט.

איך דערמאָן זיך די שווערע, ביטערע מלחמה-יאָרן וועו זי האָט מקבל באהבה געווען אַלע אירע שווערקייטן. מען האָט פון איר קיינמאָל ניט געהערט קיין קרעכץ, קיין אָנטוישונג-וואָרט. אַלץ האָט זי אויפגענומען מיט שמחה און איר בטחון איז געווען צו באַוואונדערן.

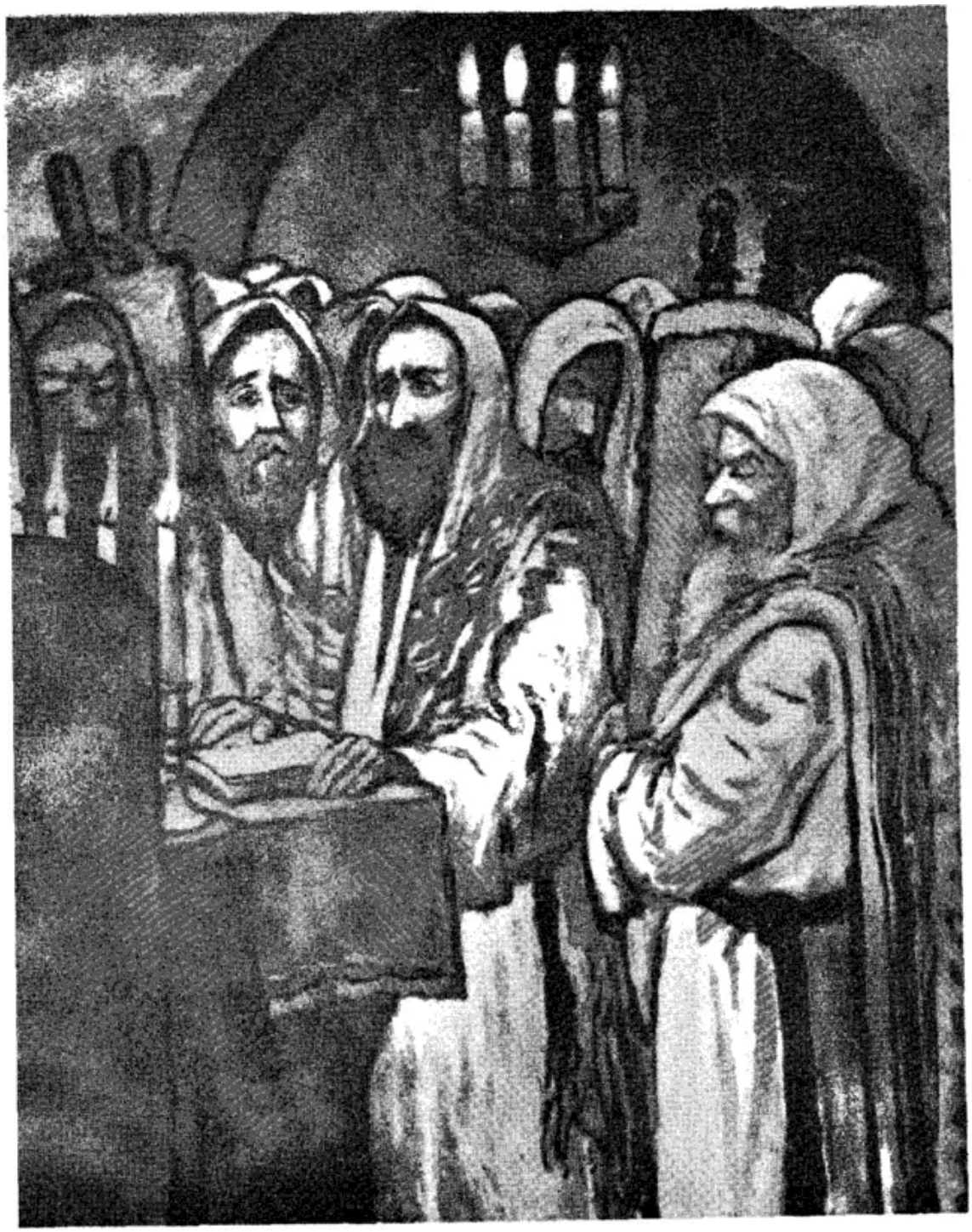
אין עסקנות איז מרת בוטמאן געווען ממש די ערשטע. זי האָט איינגעאָרדנט אַלערליי אונטערנעמונגען. זי איז געקומען צום הילף די „בית-רבקה" וועו זי האָט זיך געבויט אין מאָנטרעאָל. אַ גרויסן אנטייל האָט זי געהאט אין דער „עזרת נשים" הילף פאַר געפאַלענע בע"ב און אָרעמע לייט. וועו עס איז אין נאָמען פון כ"ק אדמו"ר שליט"א געגרינדעט געוואָרן די אגודת נשי ובנות חב"ד, איז מרת בוטמאן געווען איינע פון די ערשטע צו נעמען אַ חלק אין די אַקטיוויטעטן פון אָט-דער אגודה.

אין שטוב — אן אשת חיל, ווי שלמה המלך רעדט עס אַרום, מיט אַלע מדות טובות. איר מידה פון הכנסת אורחים איז געווען באמת צו באַוואונדערן. אין די שווערסטע באַדינגונגען, האָט זי יעדען איינעם אויפגענומען מיט אַ פנים צהובות, מיט ליבשאפט, אַז דער אורח זאָל זיך פילען ווי אין דער היים.

עס איז אַוועקגעגאנגען אַ טייערע חברה, אַן איבערגעגעבענע פריינדין. אַ אשה חשובה פון וועמענס מעשים מיר דאַרפן זיך לערנען, און פון וועמענס מדות טובות מיר דאַרפן נעמען אַ ביישפיל.

די פאַמיליע בוטמאן וועט געפינען אַ טרייסט אין זייער אַרבעט לטובת הפצת התורה והחסידות, וואָס איז אויך געווען די אַרבעט פון מרת בוטמאן.

יהי זכרה ברוך. ת. נ. צ. ב. ה.

תשרי ה'תשכ"א, באנד 2, נומער 3 (6)
קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י.

תשרי ה'תשכ"א, באַנד 2 נומער 3

קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פאַרקוויי — ברוקלין, נ. י.

ווי מאכט מען א אידישע היים — אידיש?

אַ קאָנטעסט פאַר די לעזערינס פון „די אידישע היים"

מיר פלייסן זיך אַלע צו שאַפן אַ גוטע גליקלעכע היים. אָבער ווי ווייט באמיען מיר זיך, ווי ווייט שטרענגען מיר אָן אונזער ווילן און טרוימעריי צו מאכן אונזער היים א י ד י ש?

האָט איר אויסגעפונען אַן אידייע ווי אַזוי צו מאַכן אייער הויז אידיש, אָדער מער אידיש?

איז אייך אינגעפאַלן אַ געדאַנק ווי אַזוי דאָס צו דערגרייכן?

באַטייליקט זיך אין אונזער קאָנטעסט, און לאָזט אונז וויסן וועגן דעם, און — באַקומט אַ יאָר סובסקריפשן פ ר י י !

א) האַלטן אַ כשר׳ע קיך, צוגרייטן פאַר שבתים און ימים טובים. אין דעם זיינען פאַראַן ספעציעלע פראָבלעמען, וואָס וועלן ניט באהאנדלט אין אלגעמיינער שטוב־ווירטשאַפט לימודים. ווי אַזוי האָט א י ר געלייזט די פראָבלעמען פון אַן אידישער ווירטשאַפט?

ב) דערציען קינדער אין עכטן אידישן גייסט איז נישט שטענדיק לייכט. האָט איר געפונען אַן אָריגינעלן וועג צו דערמוטיקן אייער קינד צו אַ גוטן וויסער מצוה?

ג) אַלע אנערקענען מיר אונזער אחריות נישט בלויז לגבי אונזער אייגענער פאמיליע נאָר אויך לגבי דער אלגעמיין אידישער משפחה, לגבי דעם כלל ישראל. אַ גרויסער טייל פון אונזערע לעזערינס זיינען חברות פון „נשי ובנות חב״ד", על פי רוב זיינען אויך אקטיוו פאַר שולן, ישיבות, מקוואות א. ד. ג. האָט איר אייגענפירט נייע אידיין אין אייער אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָבן צוגעצויגן נייע מיטגלידערינס, אַריינגעבראַכט אינטערעס, פאָנדן?

שיקט אַריין אייערע אידייען צו:

אידישע היים קאָנטעסט
„די אידישע היים"
770 איסטערן פאַרקווי, ברוקלין 13, נ. י.

* * *

פאַר יעדער אידייע וואָס מיר וועלן דרוקן וועט דער באַטיילקטער באַקומען אין יאָר סובסקריפשן פאַר „די אידישע היים". אַלע מאַטעריאַלן פאַרבלייבן דאָס אייגענטום פון „די אידישע היים", און זיי וועלן ניט אומגעקערט ווערן.

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

תשרי ה׳תשכ״א — באַנד 2, נומער 3

אינהאַלט

בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א		א
לשמוע קול שופר - הרבנית ש. יודאסין		ב
דער כוח פון תפילה - הרבנית ע. חאַדאַקאָוו		ה
נגינה ביי אידן - הרב ש. זאַלמאַנאָוו		ח
חסידות אין אמעריקע - הרב ש. ב. גאָרדאָן		יא
מיר שטייען צום משפט - הרבנית א. סלאוין		יד
שמחת תורה אין געטאָ - ד״ר ה. זיידמאן		טו
חגים וזמנים		טז
לערן און פארשטיי		יז
אַ מנהיג ישראל - נ. בן־יוחנן		יח
אין ירושלים אַמאָל - הרב א. צימער		כא
רעזאָלוציעס פון קאָנוועגשאָן		כד

●

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען אין פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות ווי דיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב״ד.

מיר חזר׳ן איבער נאָך אַמאָל די דריי קאַטעגאָריעס פון דעם קאָנטעסט:

ווי צו פאַרבעסערן די אידישע... היים • קינד • געזעלשאַפט

שרייבט אונז אייערע געדאַנקען! שרייבט אונז שנעל!

בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א

אַזוי ווי מיטן פאַרענדיגנדיק פון פאַריגן יאָר התש״כ, האָט זיך אַפּגעשלאָסן דער שנת המאתיים — 200 יאָר — פון דער הסתלקות פון בעל שם טוב ז״ל, בריינגען מיר דאָ דעם בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א צו חג השבועות ה׳תש״כ — **רעד.**

●

ב״ה, די הגבלה טעג, ה׳תש״כ — 200־טער יאָר פון דער הסתלקות־הילולא פון בעל שם טוב ז״ל.
ברוקלין, נ. י.

לבית יעקב (צו די פרויען) ולבני ישראל (צו די מענער) ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

די טעג פון הגבלה — צוגרייטונג צו מתן תורה — פאַדערן אַ באַזונדערע אינערלעך־טיפערע אריינ־טראַכטונג וואָס תורה איז.

די תורה הק׳ איז ניט אַ זאַמלונג פון געזעצן פאַר באַשטימטע געלעגנהייטן, נאָר געמט אַרום דעם מענטשן אינגאַנצן, פון זיין ערשטן מאָמענט ביזן לעצטן מאָמענט, און אין אַלע איינצעלהייטן פון זיין טאָג־אין־טאָג לעבן.

דאָס איז די אינערלעכע באדייטונג פון תורה אַלס תורת חיים.

נאָך מער. ווי אונזערע חכמים זכרונם לברכה דערקלערן, נעמט תורה אַרום די גאַנצע בריאה (דעם באַשאַף). זיי דערקלערן דאָס מיט אַ משל פון אַן ארכיטעקט, וואָס איידער ער בויט אַ בנין, מאַכט ער פריער אַ פּלאַן פאַר אַלע איינצעלהייטן פון דער געבויד; אַזוי האָט דער אויבערשטער פריער אָנגעצייכנט אין דער תורה יעדן פרט פון דער בריאה, ביז צו דער נידעריקסטער שטופע אין דומם (אומבאוועגליכע, מאַטעריעלע זאַכן).

דאָס בריינגט צו איינעם פון די הויפּט גרונטזאַצן פון תורת החסידות הכללית פון בעל שם טוב, לויט זיין אויסטייטשונג פון פסוק לעולם הוי׳ דברך נצב בשמים (שטענדיק פעסט איז דער ג־טלעכער וואָרט — יהי רקיע אא״ו — אין הימל), וויי עס ווערט בריייט דערקלערט פון אַלטן רבי׳ן ז״ל (בעל התניא והשלחן ערוך) אין תורת חסידות חב״ד — ספּעציעל אין שער היחוד והאמונה, —

אַז אַלץ — אין די הימלען אויבן און ביז צו דער ערד אונטן, אין אַלע זייערע פרטים, עקזיסטירן בלויז דורך דעם ג־טלעכען וואָרט וואָס האָט זיי באשאפן און באשאפט און באלעבט זיי שטענדיג אַן אויפהער, יעדן אויגנבליק.

דערפון פאַלגט דער צווייטער גרונטזאַץ —

אַז השגחה פרטית — דער דירעקטער ג־טלעכער פרטיות־דיגער וויסען און אויפּפאַסונג איבער יעדער זאַך — באַציט זיך אויף אַלע פרטים פון דעם באשאף, פון דעם מענטשן, דער אויסדערווייל־טער פון אַלע באשעפענישן, ביז דעם קלענסטן באשטאנדטייל אין דומם.

דערפון פאַלגט אַ וויטערדיקער אויספיר, וואָס איז אויך אַ גרונטזאַץ אין תורת החסידות, און איז ספּעציעל אונטערגעשטראָכען געוואָרן פון בעל שם טוב כאָטש אייגענטלעך איז דאָס אַ דין אין שולחן ערוך —

אַז מען דאַרף דינען דעם אויבערשטן אין, און מיט, אַלע פרטים, אַנהויבנדיק מיט לערנען תורה און מקיים זיין די תרי״ג מצוות, ביז גאָר די איינפאכסטע פאַסירונגען און אומשטענדן אין טאָג־טעגלעכן לעבן, און

אַז פון אַלץ אַרום — דאַרף מען זיך לערנען אהבת השם און יראת השם, די אורשפרינגלעכע קוואלן פון וועלכע אַ איד שעפּט דעם ריכטיקן גייסט מקיים צו זיין תורה און מצוות, די מצוות־עשה און מצוות לא־תעשה, דורכגעדרונגען מיט אמת׳ן חיות, און מקיים זיין זיי מיט הידור.

דער אריינטראכטן זיך אין דעם אַלעם וואָס איז אויבן דערמאָנט געוואָרן, אריינטראכטן מיט התלהבות, לעבעדיקייט און ליכטיקייט.

און אין די דאָזיקע סגולה טעג, ערב דעם טאָג פון מתן תורה, וואָס איז אויך דער טאָג פון הסתלקות־הילולא פון בעל שם טוב.

אַראָפּברענגען דאָס אין אַלע איינצעלהייטן פון טאָג־טעגלעכן לעבן, סיי אין דעם אייגענעם לעבן, סיי אין אַלעס אַרום זיך, אין אַלץ אין דער וועלט, לויט דעם אויסדרוק

יפוצו מעיינותיך חוצה. אַז די קוואלן פון חסידות, וואָס דאָס איז פנימיות התורה — די אינערלעכקייט פון דער תורה — זאָלן זיך פארשפרייטן און דערגרייכן חוצה — ביז אין די אויסנווייניקסטע און ווייטסטע פרטים און אָנגעלעגנהייטן פון דער בריאה אין גאנצן.

וועט דאָס אויך פאַרשנעלערן די גאולה האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, ווען די גאַנצע בריאה וועט זען און פילן אַז אנכי ה׳ אלקיך.

מיט אַ וואונטש צו קבלת התורה מיט שמחה און פנימיות און אַ פריילעכען יום טוב

מנחם שניאורסאהן

לבית יעקב (צו די פרויען) כו׳: מכילתא (שמות יט, ג). מענטשן אינגאנצן: אבות פ״ו מ״ז. וראה מאמר כ״ק מו״ח אדמו״ר עה״פ ודברת בם (היום יום יג מנ״א). דערקלערן דאָס: בראשית רבה בתחלתו. זח״א ה, א. ובכ״מ. שער היחוד והאמונה: בתחילתו. וראה מדרש תהלים קיט, לו. לקו״ת ר״פ אחרי. השגחה פרטית: ראה חולין סג, א ופי׳ רבנו הזקן (ברשימות הצ״צ לתהלים לו, ז). היום יום כח חשון. שולחן ערוך: אורח חיים סרל״א. וראה ח׳ פרקים להרמב״ם פ״ה. פון אַלע אַרום: פתגם הבעש״ט (היום יום ט׳ אייר). קוואלן פון וועלכע: תניא פ״ד. חיות... הידור: קונטרס העבודה פ״ב. די גאנצע בריאה: בתפלת ר״ה: וידע כל פעול כו׳. וראה מדרש תהלים עג. שער היחוד והאמונה רפ״ג.

לשמוע קול שופר

• הרבנית ש. יודאַסין, ברוקלין

די באַדייטונג פון תקיעת שופר

וועז דער רצון ד׳ איז צו ברענגען אויף דער וועלט אַ מענטשלעכע בריאה, באַשאַפט ער נישט קיין גאַנצע עדה מיט מענטשן, נאָר אַן איין און אייגציקן מענטש: אדם; און דאָס איז אונטערצושטרייכן אויף דורות, אויף אייביק, די וויכטיקייט פון יעדן יחיד.

דער מענטש איז וויכטיק . . .

גרויס און וואָגיק איז טאַקע די ראָל פון יעדן איינצלנעם מענטש אויף דער וועלט; גרויס איז אויך דאָס אחריות פון יעדן יחיד פאַר זיין לעבן; און אינעם „יום הדין", ראש השנה, ווערט געפאָדערט דין וחשבון פון יעדן יחיד באַזונדער.

און אין דעם „יום הנורא", אין דעם פאַרכטיקן טאָג קומט אונז אויך אַנטקעגן דער זכות פון יחידים, און דער זכות פון די אָבות: אברהם, יצחק און יעקב, — ווי עס ווערט געזאָגט: „בחדש השביעי, באחד לחדש, זכרון תרועה מקרא קודש..."

באחד לחדש (אין דעם ערשטן טאָג פון חודש) — מיינט, בזכות אברהם, וואָס איז געווען איינער און דער ערשטער אָפצוזוכן ד׳ אַלס בורא און מנהיג פון דער וועלט.

זכרון תרועה (אַ דערמאָנונג פון שופר) — מיינט, אין זכות פון יצחק, וואָס דערמאָנט דעם „אַיל" דעם באַראַן, וואָס פון זיינע הערנער ווערט געמאַכט דער שופר.

מקרא קודש (אַ רוף צו הייליקייט) — מיינט, אין זכות פון יעקב, ווי ס׳ווערט דערמאָנט (אין ישעי׳): „שמע אלי יעקב עבדי וישראל מקראי..."

און ווי די חז״ל זאָגן, זיינען טאַקע די דריי יסודות׳דיקע קולות אינעם שופר, תקיעה, שברים, תרועה, אַנטקעגן די דריי אָבות: אברהם, יצחק און יעקב.

דעם מהות און אינהאַלט פון ראש השנה דריקט אויס דער שופר און אויך זיין נאָמען ווערט אויך דער יום טוב אָנגערופן: „יום תרועה", „זכרון תרועה".

שופר וועקט די כוחות הנפש . . .

איז דאָך טאַקע דאָס בלאָזן פון שופר די צענטראַלע שטויס־קראַפט, וואָס דערוועקט ביים מענטש די געפילן פון האַרץ און די כוחות הנפש.

די חכמים זיינען זיך מתווכח, וואו ס׳ליגט דער חיוב, צי אין דער „שמיעה", צי אין דער „תקיעה"; — און דער רמב״ם זצ״ל פירט אויס, אַז דער עיקר איז די „שמיעה", דאָס הערן שופר בלאָזן, און ער פאַרגלייכט די „תקיעה", ד. ה. דאָס בלאָזן שופר, צום מאַכן אַ סוכה און די „שמיעה", ד. ה. דאָס הערן דעם שופר, צום זיצן אין דער סוכה, און פונקט ווי ביי דער מצוה פון סוכה מאַכט מען די ברכה: „לישב בסוכה", און נישט „לעשות הסוכה" — אַזוי מאַכט מען אויך די ברכה: „לשמוע קול שופר", — און נישט „לתקוע בשופר".

* * *

רבנו סעדי׳ גאון זצ״ל צייכנט אָן 10 טעמים אינם בלאָזן פון שופר:

- ר״ה איז דער טאָג, אין וועלכן די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן און דאָן איז ד׳ געוואָרן מלך איבער איר; — דערפאַר בלאָזן מיר שופר, צו באַווייזן, אַז מיר באַנייען די הערשאַפט פון ד׳ אַלס קעניג, וועלכן מ׳באַגריסט מיט שאַלן פון אַ שופר.
- דער טאָג ר״ה איז דער ערשטער פון די עשרת ימי תשובה, בלאָזט מען אין אים שופר, צו וואָרנען די מענטשן, אַז ווען זיי וועלן נישט טאָן תשובה, וועלן זיי אַליין זיין פאַראַנט־וואָרטלעך פאַר דעם שלעכטס, וואָס קען ח״ו אויף זיי קומען, פונקט ווי אַ קעניג לאָזט וויסן די אונטערטאַנען זייגע געזעצן אין אָנהויב פון זיין הערשאַפט.
- צו דערמאָנען אונז דעם „מעמד הר סיני״, וואָס ביי אים וועלט געזאָגט: „וקול שופר חזק מאד״, און גלייך ווי אונזערע עלטערן האָבן מיט „נעשה ונשמע״ מקבל געווען די תורה, אַזוי דאַרפן מיר יעדעס מאָל איבער אַ נייעס מקבל זיין די תורה אויף אונז.
- צו דערמאָנען אונז די וועלטער פון די נביאים, וועלכע וועלן פאַרגליכן צום שאַלן פון שופר, ווי ס׳וועלט געזאָגט (יחזקאל, לג): דער, וואָס הערט די וועלטער פון נביא און טוט נישט תשובה, איז גלייך צו אייגעם, וואָס הערט דעם וואָרנענדיקן קול פון שופר און נעמט עס נישט אין אַכט; דאָן קומט די שווערד ח״ו און ברענגט אים אום. אָבער דער וואָס נעמט אין אַכט דעם אימה׳דיקן קול פון שופר, איז מציל זיין לעבן. („ושמע השומע את קול השופר ולא נזהר, ותבא חרב ותקחהו, דמו בראשו יהי׳; והוא נזהר — נפשו מלט״...)
- צו דערמאָנען אונז דעם חורבן פון בית המקדש און די מלחמה־שאַלונגען פון די פיינט, וואָס זיינען דערמיט געווען פאַרבונדן, און ווען מיר הערן דעם קול פון שופר, דאַרפן מיר בעטן ביי ד׳ אויף דעם וויידער אויפבוי פון בית המקדש.
- צו דערמאָנען אונז, דורכן בלאָזן מיט אַ שופר פון אַ „אַיל״ (אַ ווידער) די „עקידה״ פון אונזער פאָטער יצחק, וואָס איז גרייט געווען מקריב צו זיין זיך פאַר ד׳; אַזוי זאָלן מיר אויך יעדע רגע האָבן אין זיך די גרייטקייט מוסר נפש צו זיין זיך פאַר ד׳, — און נאָר דאָן קען אונז דער זכות פון אונזער שטאַם־פאָטער יצחק באַגלייטן.
- ווען מיר דערהערן דאָס שאַלן פון שופר, זאָלן מיר פאַרציטערט ווערן פון זיין מורא׳דיקן, דורכדרינגלעכן קול השופר און אונזער האַרץ זאָל אַדורכנעמען אַ צעברעכנקייט, אָבער נישט קיין צעברעכנקייט וואָס פאַראַליזירט מיט יאוש, נאָר אַ שעפערישע צעברעכנקייט, וואָס בינדט דעם יצר הרע און זיינע תאוות און ברענגט אַלס רעזולטאַט תשובה און מעשים טובים; ווי ס׳וועלט געזאָגט (אין עמוס ג): „אם יתקע שופר בעיר — ועם לא יחרדו?״ — צי איז דען מעגלעך אַז מ׳זאָל בלאָזן שופר און דאָס פאָלק זאָל ניט אויפגעטריסלט ווערן.
- צו טראַכטן וועגן דעם גרויסן „יום הדין״ און דערציטערט ווערן פאַר אים; ווי ס׳וועלט געזאָגט (אין צפני׳ ב): „קרוב יום ד׳ הגדול, קרוב ומהר מאד יום שופר ותרועה...״ — נאָענט איז דער גרויסער ג־טלעכער טאָג, נאָענט און זייער שנעל, דער טאָג פון שופר און תרועה.
- דאָס שאַלן פון שופר דאַרף אַרויפברענגען אויף אונזער געדאַנק דעם אויסגעבענקטן „קבוץ גליות״, ווען ד׳ וועט אייניזאַמלען די צעוואָרפענע גלידער פון פאָלק ישראל פון אַלע עקן וועלט. ווי ס׳וועלט געזאָגט (אין ישעי׳ כג): „והי׳ ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים״, — און עס וועט זיין אין יענעם טאָג, וועט געבלאָזן ווערן אינעם גרויסן שופר און עס וועלן קומען די פאַרלוירענע אין לאַנד אַשור און די פאַרשטויסענע אין לאַנד מצרים.
- דאָס שאַלן פון שופר דאַרף דערמאָנען און אויפפרישן אין אונז דעם שטאַרקן גלויבן אין „תחית המתים״; ווי ס׳וועלט געזאָגט (אין ישעי׳ יח): „כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו״... — די אַלע וועלט־באַזיצער און ערד־רוער, ווען ס׳וועט אויפגעהויבן ווערן די פאָן איבער די בערג וועט איר זען און ווען ס׳וועט געבלאָזן ווערן דער שופר וועט איר הערן.

דאָס קול פון צוריקקום . . .

אויסער די אַלע, אויבן־דערמאָנטע כוונות אינעם שופר־בלאָזן, ברענגען די חכמים אַ זייער אינטערעסאַנטן משל, וואָס זאָל אויסדריקן נאָך אַ שיינעם טעם:

אַ מלך האָט געהאַט אַ זון, וועלכן ער האָט זייער ליב געהאַט. ער האָט אים באַקליידט אין די שענסטע קליידער און ער האָט געלאָזט פאַר אים אויפבויען אַ וואונדערבאַרן פאַלאַץ און פילע דינער זיינען געשטאַנען צו זיין באַדינונג. דער קעניג האָט אָבער געוואָרנט זיין זון, אַז נאָר וועט ער וועט שטענדיק אויספירן די אָנווייזונגען פון זיין פאָטער, וועט ער פאַרבלייבן אין זיין גוטן מצב; אויב אָבער ער וועט ווידערשפעניקן קעגן זיין פאָטער, וועט אַלץ פון אים אַוועקגענומען ווערן און ער וועט פאַרשיקט ווערן אין אַ ווילדן וואַלד.

אין אָנהויב פון זיין גליק האָט דער זון פינקטלעך אויסגעפירט דעם ציווי פון זיין פאָטער, אָבער וועגן ער איז צו זיין גוטן מצב צוגעוואוינט געוואָרן, האָט ער אָנגעהויבן מיינען אַז ער איז אַליין בעל־הבית און ער האָט אָנגעהויבן צו טאָן אַלץ אויף דער אייגענער האַנט.

נאָך אַ סך וואָרענונגען מצד זיין פאָטער, וועלכע האָבן אָבער גאָרנישט געפֿועל׳ט, האָט ענדלעך געמוזט קומען דער טרויעריקער טאָג, וועג דער פאָטער האָט זיין שטראָף אויסגעפירט. ער האָט אים אויסגעטוישט די רייכע, קעניגלעכע קליידער אויף פשוט׳ע און אָרעמע; ער האָט אים אַרויסגעטריבן פונעם רייכן פאַלאַץ און באַפוילן אים אַוועקצופירן אין אַ געדיכטן וואַלד.

זייענדיק אינעם וואַלד, אָפּגעזונדערט פון מענטשן, האָט ער פאַרגעסן די מענטשלעכע שפּראַך און בלויז געוואוסט אַרויסצוגעבן אַ ווילדן קול, ווי די חיות, להבדיל, וועג זיי ווילן עפּעס אויסדריקן. זייענדיק פאַרוואָגלט און איינזאַם אַ לאַנגע צייט, האָט ער אָנגעהויבן בענקען צו זיין פאָטער. ער האָט אָנגעהויבן צו זוכן דעם וועג אַהיים, און נאָך אַ געוויסער צייט האָט ער דעם וועג געפונען, און ער האָט זיך געלאָזט גיין אַהיים.

נאָך שווערע וואַגלענישן איז ער אָנגעקומען אינעם פאַלאַץ פון זיין פאָטער, ער האָט זיך געוואָרפן צו זיינע פיס און ווילנדיק אויסדריקן זיינע חרטה־געפילן, האָט ער עס נישט געקענט באַווייזן, ווייל ער האָט די שפּראַך פאַרגעסן. בלויז אַ קוואַל מיט זודיקע טערען האָט אַ שטראָם־געטאָן פון זיינע אויגן און אַ ווילדער קול האָט זיך פון זיין האַלז אַרויסגעריסן, וואָס אין אים איז אָבער אַלץ געווען קאָנצענטרירט. דער קעניג מיט זיין פאָטערלעכן האַרץ האָט דערקענט אין דעם ווילדן געשריי דאָס קול פון זיין זון און אויך פאַרשטאַנען, וואָס ער האָט דערמיט געוואָלט אויסדריקן. ער האָט אים מוחל געווען די זינד און צוריקגענומען צו זיך.

דער נמשל איז קלאָר: אויך מיר זיינען דורך אונזערע זינד פאַרטריבן געוואָרן פון דעם מלך מלכי המלכים׳ס טיש, פון זיין בית המקדש, און געקומען אין דעם גלות־וואַלד. דאָ, זייענדיק דערווייטערט פון ד׳ האָבן מיר פאַרגעסן די שפּראַך, מיט וועלכע זיך צו וועגדען צו ד׳. אָבער ווען עס קומט דער מורא׳דיקער יום הדין, וועקט זיך אין אונזער הארץ אַ באַגער צו תשובה. נישט וויסנדיק אָבער ווי אַזוי צו ריידן, נעמען מיר דעם שופר און מיט אָט דעם קול רופן מיר צו ד׳, און דער באַשעפער, אונזער פאָטער דערקענט דעם קול פון זיינע קינדער, פאַרשטייט אויך, וואָס זיי ווילן אים זאָגן און נעמט אָן אונזער תשובה.

אַ מענטש וואָס איז אַ גאַנץ יאָר פאַרזונקן אין עבירות, איז כדי צו קענען זיך דערוועקן, אַרויסהויבן זיך צו זיינע העכערע פליכטן, וואָלט ער זיך זייער געניטיקט אין פיזישע יסורים, וואָס צעברעכן די גאווה ביים מענטש און ברענגען צו תשובה. אָבער כדי אונז דאָס צו פאַרשפּאָרן, האָט ד׳ אין זיין גרויסן חסד געגעבן אונז דעם יום תרועה מיט דער מצוה פון בלאָזן שופר. אינעם קול פון שופר זיינען קאָנצענטרירט פיל פורכטפולע קלאַנגען און יעדע פון זיי, צי דער קרעכצנדיקער, צי דער קלאָגנדיקער, אָדער וואָרנענדיקער קלאַנג — האָט די קראַפט צו איבערשרעקן און צו צעברעכן אונזער האַרץ. וועלט דאָך טאָקע געזאָגט: „אשרי העם יודעי תרועה", גליקלעך איז דאָס פאָלק, וואָס פאַרשטייט דעם וואונק פון שופר, צעברעכט זיך אַליין, און דאַרף נישט אָנקומען צו יסורים, ח״ו.

לאָמיר דערוועקן אונזער האַרץ, צעברעכן אונזער יצר הרע און עס וועט דערפילט ווערן: „ד׳, באור פניך יהלכון"...

דער כוח פון תפילה

• הרבנית ע. חאדאקאוו, ברוקלין

דער רמב"ם אין זיין אַרײַנפיר צו הלכות תפלה זאָגט, אַז עס איז אַ מצות עשה מן התורה מתפלל צו זיין יעדן טאָג. מיר געפינען אַ גאַנצע רײַ ערטער וואו די תורה פאָדערט אונז אויף צו עבודת ה' ווי צ. ב. „ועבדתם את ד' אלקיכם", אָדער „ואותו תעבדו". אין דער צווייטער פרשה פון קריאת שמע שטייט „ולעבדו בכל לבבכם" — און צו דינען דעם אויבערשטן מיט אייער גאַנצן האַרצן. זאָגן די חז"ל: איזו היא עבודה שבלב? — וואָס איז געמיינט דינען מיט'ן האַרצן? — זו תפלה, דאָס איז געמיינט דאַוונען.

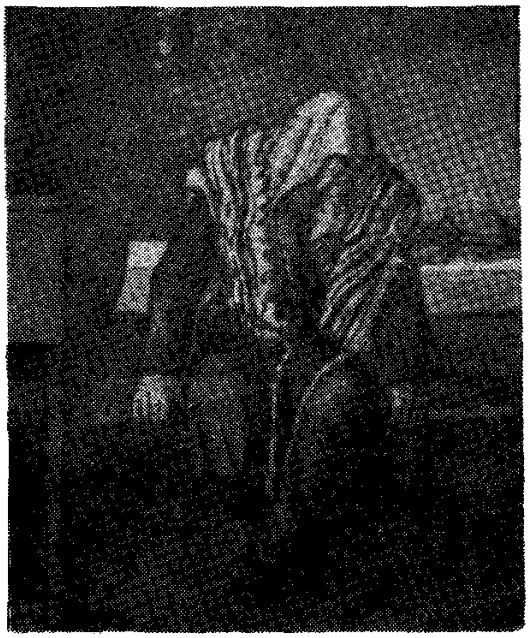
און ווייל די מצוה פון תפלה איז אַ שטענדיקע און שייך צו יעדן טאָג גייט זי אַריין אין דער קאַטעגאָריע פון מצוות־עשה שלא הזמן גרמא, וואָס איז ניט פאַרבונדען מיט אַ באַשטימטער צייט, און דעריבער זיינען אין דעם מחוייב אויך די פרויען.

אין אָנהויב פון דער סדרה ויצא, וואו עס ווערט דערציילט ווי יעקב אבינו איז געגאַנגען פון באר־שבע קיין חרן, שטייט ווען אים „ויפגע במקום וילן שם", ער האָט אָנגעטראָפן אַ באַשטימטן אָרט און ער האָט דאָרטן איבערגענעכטיקט. זאָגן די חז"ל אַז ויפגע האָט ניט בלויז די באַדייטונג פון אָנגעטראָפן, נאָר אויך פון תפלה. ויפגע מיינט אַלזאָ אויך — ער האָט מתפלל געווען. און מיר לערנען דערפון אפ אַז יעקב אבינו האָט מתקן געווען די תפלה פון ערבית.

ווי באַוואוסט האָבן די אָבות וועלכע זיינען דאָך געווען נאָך פאַר קבלת התורה, שוין דאָן מתקן געווען אַז מען זאָל דאַוונען. תפלות, זאָגן חז"ל, אָבות תקנום. אברהם האָט געמאַכט די תקנה פון תפלת שחרית, יצחק האָט מתקן געווען די תפלת מנחה, און יעקב — תפלת ערבית.

תפלה לייטערט.

כאָטש דער אויבערשטער וויסט דאָך זייער גוט אַלע אונזערע מחשבות און פאַרלאַנגען, פונדעסטוועגן האָט ער עס אונז געהייסן אויסדריקן אין ווערטער. ווייל די תפלה גופא האָט שוין פאַר אונז זייער אַ הויכן ווערט און אַ טיפע באַדייטונג. תפלה רייניקט אונזער האַרץ און לייטערט אונזערע געדאַנקען, די תפלה פאַראיידלט און פאַרשענערט אונזער וואָכעדיק לעבן, זי ווירקט אויף אונזער גאַנצן מהות און אויף אונזער גאַנצן אינערלעכן אינהאַלט. און ווען זיין גאַנצע האַרץ און נשמה, זיינע אַלע געדאַנקען זיינען געוועזן צו ג־ט — איז דער מענטש אימשטאַנד צו דערגרייכן די העכסטע מדרגה פון גייסטיקער דערהויבונג.

„אַ חסיד דאַוונט" — פון ז. קליינמאן

בעטן מיינט עניוות.

שוין דער עצם פאַקט פון שטעלן זיך בעטן אַ בקשה ברענגט אַריין אין דעם מענטשן אַ געפיל פון עניוות; עס דערמאָנט אים אַז ער אַליין איז ניט אימ־

שטאַנד צו דערגרייכן דאָס וואָס ער וויל; עס באַפרייט אים פון דעם פאַלשן געפיל אַז כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, פון דעם פאַרפירערישן גלויבן אין די אייגענע כחות מיט וועלכן ער איז עלול אייגצובילדן זיך זעענדיק די הצלחה און דעם דערפאָלג פון זיין אַרבעט. ער קומט צו דעם באַוואוסטזיין אַז כחות און הצלחה, עושר און כבוד, זיינען זאַכן וועלכע קענען דערגרייכט ווערן נאָר מיט דער ברכה פון דעם אויבערשטן.

דורך תפלה צו שמחה.

און אָט דער באַוואוסטזיין העלפט פאַרטרייבן גלייכצייטיק אויך די מרה שחורה און מוטלאָזיקייט אין וועלכע אַ מענטש איז עלול אַריינצופאַלן אין די צייטן ווען עס גייט אים חלילה ניט אַזוי גוט. ווייל וויסנדיק אַז אַלץ וועט זיך אין דעם אויבערשטן, איז ער זיכער אַז ווען ער וועט נאָר פועל'ן ביי זיך צוקומען צו תשובה, וועט זיין געבעט ביי דעם אויבערשטן אים צוריקגעבן די געהעריקע כחות און מעגלעכקייטן אויף צו דערגרייכן אַלץ וואָס פאַר אים איז גוט.

געשטאַרקט אין בטחון.

אַזאַ מענטש וועט ער גיסט אויס זיין ביטער האַרץ אין די וועלטער פון די תפילות, וועלט דערביי געשטאַרקט זיין בטחון. דאָס גיט אים כח און קראַפט אַריבערצוטראָגן אַלע זיינע צרות און ליידן, און מיט פרישן מוט טרעט ער נאָכדעם צו צו זיינע טאָג-טעגלעכע פליכטן, האָפנדיק אויף בעסערע און פריילעכערע צייטן.

תפלה דערהויבט.

און ווען דער מענטש רייסט זיך אַרויס פון דעם הו-הַ פון דעם רוישענדיקן לעבן און ער וועגדט זיך צו דעם אויבערשטן אַז ער זאָל אים ממלא זיין זיינע וואונטשן, דערוועקט זיך בא אים דאָן אַ שאלה צו זיך אַליין: דערפילסטו דען די וואונטשן וואָס דער אויבערשטער פאַרלאַנגט פון דיר? און אַז ער שטעלט זיך פאָר דעם „לפני מי אַתה עומד", פאַר וועמען שטייסטו עס און דאַוונסט, און ווער ביסטו אַליין, — דאָן מוז זיך דאָך דערוועקן ביי אים גלייכצייטיק אַ געמיש פון פאַרשידענע געפילן, דאָס געפיל פון ג-ט'ס מעכטיקייט און גרויסקייט, וואָס אַ מענטש איז איבערהויפט ניט אימשטאַנד עס קיינמאָל ריכטיק אָפצומעסטן, און דאָס געפיל פון אייגענער קליינקייט בכלל, און אין פאַרגלייך לגבי דעם פאַר וועמען ער שטייט בפרט, אַ געפיל פון מורא, שטייענדיק פאָר דעם מלך מלכי המלכים און גלייכצייטיק אָבער אויך אַ געפיל פון גרעסטער שמחה וואָס ער האָט זוכה געווען צו שטיין פאָר אים.

און פלוצלונג פאַרלירט דער מענטש זיין פוסטע גאוה פון וועלכער ער איז מיט אַ ווילע צוריק געווען באַהערשט און העכערע אידעאַלן פילן-אָן זיין נשמה, און אין דעם מאָמענט הויבט ער אָן מאַכן אַ חשבון הנפש, דעם באַשולדיקונגס-אַקט קעגן זיך אַליין פאַר דער ניט-גוטער הנהגה אין עבר (תפלה — מלשון פלילים — אין זין פון משפט). ער משפט זיך אַליין און טראַכט ווי אַזוי ער זאָל פאַריכטן דאָס וואָס ער האָט פאַרפעלט אין זיינע פליכטן צו ג-ט און צו מענטש, כדי אין דער צוקונפט זאָל זיין לעבן זיין שענער און בעסער.

מ'דערהערט דעם רוף.

און צוזאַמען מיט זיין באַוואוסטזיין אַז דער אויבערשטער איז מלכנו, אונזער קעניג, פאַר וועלכן מען דאַרף שטיין באימה וביראָה, דערמאָנט ער זיך אויך אַז דער אויבערשטער רופט אָן אידן בנים אַתם לד' אלקיכם, איר זייט קינדער צו דעם אויבערשטן, און אַז מיר זיינען זיינע קינדער איז ער דאָך אונזער פאָטער און דאָ צעווייגט ער זיך ווי אַ קינד פאַר זיין פאָטער, אָבינו מלכנו אָבינו אַתה, ער ווייסט אַז ער איז אַ גוטער פאָטער, אַ באַרעמהערציקער, אַ פאָטער וואָס ליבט אונז. אָהבתי אתכם אָמר ד', איך האָב אייך ליב — זאָגט דער אויבערשטער, אַ פאָטער וועלכער האָט רחמנות אויף זיין קינד און איז אים מוחל ווען ער קערט זיך צו אים צוריק.

דער נשמה'דיקער קשר מיט'ן רבש"ע.

און דאָ פֿאַרבינדט זיך די נשמה פון דעם מתפלל מיט דעם אויבערשטן, ווי אַ קינד וואָס טוליעט זיך צו צום האַרצן פון זיין פאָטער און ווערט מיט אים פאַרבונדן און פאַראייניציקט, דאָס איז געמיינט תפלה אין זין פון פאַראייניציקונג.

אין יעקב אבינו'ס חלום — נאָך זיין תפלה — האָט ער געזען: והנה סולם מוצב אַרצה וראשו מגיע השמימה, אַ לייטער וועלכער שטייט אויף דער ערד און זיין שפּיץ דערגרייכט צום הימל. ארץ סימבאָליזירט די נידעריקע מאַטעריעלע וועלט. שמים, הימל — די העכערע, די גייסטיקע וועלט. תפלה, ווי אַ לייטער, פאַרבינדט דאָס נידעריקסטע מיט דעם העכסטן. תפלה הויבט אויף דעם מענטשן פון זיין נידעריקן, גשמיות'דיקן לעבן און ברענגט אים אַריין אין אַ העכערער און גייסטיקער וועלט. דער תכלית פון מענטשן איז אָבער ניט דאָס אַוועקגיין חלילה פון דער גשמיות'דיקער וועלט, נאָר אַראָפּברענגען דעם העכערן גייסטיקן לעבנס־אַרט אין דער וועלט אַריין.

צו די הימלען.

דער סדר התפלה גופא איז אויך אייגעטיילט ווי אַ סולם, ווי אַ לייטער. ווי צ. ב. די פּסוקי דזמרה, ברכות קריאַת שמע, קריאַת שמע און שמונה עשרה.

דער אינהאַלט פון פּסוקי דזמרה גיט דעם מתפלל דעם געהעריקן שטאָף פאַר אַריינטראַכטן זיך אין דעם טייל פון דעם אויבערשטנס יצירה וועלכער שטייט דעם מענטשן אַמגאָענטסטן, אין דער נאַטור פון דעם דומם צומח חי ומדבר, און זען אין דעם אַלעמען דעם „מה גדלו מעשיך ד׳״, נתפּעל ווערן און באַגייסטערט ווערן פון דעם גרויסן וואונדער וועלכן מיר זען אין אונזער גאַנצער אומגעבונג פון דער וועלטבאַשאַפונג, זען די השגחה פּרטית פון דעם אויבערשטן אויף יעדער גרעזעלע און אויף יעדן בעל חי, און פאַרשטיין דערפון, מיט אַ קל וחומר, ווי גרויס עס איז די השגחה פּרטית אויף דעם מענטשן, וועלכער איז דאָך דער בחיר הנבראים און צוליב וועמען דאָס אַלץ איז באַשאַפן געוואָרן.

דער טייל פון די תפלות וועלכע אַנגערופן פּסוקי דזמרה, צוליב דער טאָפּעלטער באַדייטונג פון דעם וואָרט זמרה: זימרה מיינט געזאַנג — מיר זינגען אַ שבח, אַ לויבגעזאַנג צו דעם אויבערשטן, און דורך דעם געזאַנג דערהויבן מיר אויך זיך; זימרה מיינט אויך פאַרשניידונג, ד. ה. פאַרניכטן אַלץ וואָס שטערט אונז צו דערגרייכן אונזער ציל צו וועלכן מיר שטרעבן צוצוקומען דורך אונזער דאַוונען.

פון שטאַפּל צו שטאַפּל.

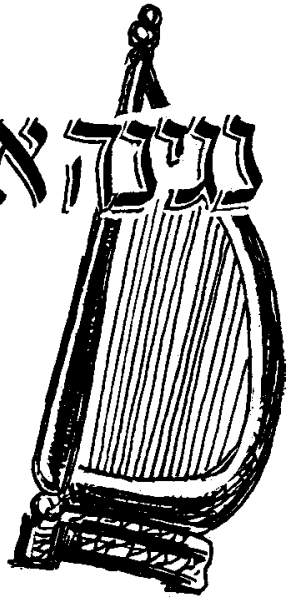
דער נעקסטער שטאַפּל אויפן לייטער פון תפילה זיינען די ברכות קריאת שמע און קריאת שמע. די ערשטע ברכה, יוצר אור, באַטאַנט צווישן אַנדערע שטאַרק די עבודה פון מלאכים, וואָס זייער ליבשאַפט און בענקשאַפט צו ג־טלעכקייט רופט אַרויס ביי דעם מתפלל די תשוקה צוצוקומען אויך אַליין צו אַ העכערע מדרגה פון אהבת השם, און איבערגייענדיק צו דער נעקסטער ברכה, אהבת עולם, וואו עס ווערט דערציילט וועגן דער ליבשאַפט וואָס דער אויבערשטער וויזט אַרויס צו אידן, שפּרודלט אַרויס פון אונזער האַרצן אַ קוואַל פון קעגנליבע, באַגלייט מיט האַרציקע בקשות אַז מיר זאָלן קענען לערנען און פאַרשטיין די וועגן פון דער תורה אין וועלכע מיר דאַרפן אַלעמאָל גיין.

און אָט האַלטן מיר ביי דער מסירת נפש וועלכע דריקט זיך אויס אין זאָגן שמע ישראל ד׳ אלקינו ד׳ אחד.

און אַזוי שטייגן מיר אויפן לייטער פון תפילה פון שטאַפּל צו שטאַפּל ביז צו זיין העכסטער שטופע, די תפלה פון שמונה עשרה.

פונקט אַזוי ווי מען קען זיך ניט דערגרונטעווען צו די טיפקייטן פון דער תורה, און וואָס מער מען לערנט איר אַלץ מער זעט מען איר טיפקייט, אַזוי אויך זיינען די אונז געגעבענע תפילות, וועלכע באַשטייען פון נבואה און רוח הקדש, און וועלכע מען קען לערנען און דאַוונען אַן אַ שיעור אוּן דורכדעם אַלץ מער באַגייסטערט ווערן, אויסגעאיידעלט ווערן און דערהויבן ווערן.

נגינה, אין דער אידישער וועלט

דער אינהאַלט פון דעם אַרטיקל
איז באַזירט אויפן מבוא צום
„ספר הנגונים" רעדאקטירט פון
הרב ש. זאלמאנאוו.

שירה און נגינה פאַרנעמען גאָר אַ וויכטיקן אָרט אין דער תורה־אידישער וועלט־השקפה. מיר געפינען דעם ענין פון נגינה, ווי אויך די נעמען פון פאַרשידענע מוזיק־אינסטרומענטן אין פילע הייליקע ספרים, אין תנ"ך, תלמוד, ביי די ראשונים און אחרונים, אין ספרי קבלה, מוסר און חסידות.

שוין אין דעם אַכטן דור נאָך אדם הראשון דערציילט אונז די תורה הקדושה וועגן די צוויי ברידער יבל און יובל: יבל איז געווען „דער פאָטער פון אַלע וואָס זיצן אין געצעלטן און פאַרנעמען זיך מיט האָדעווען שאָף און רינדער (יושב אהל ומקנה) און יובל איז געווען אַבי כל תופש כינור ועוגב — דער פאָטער פון אַלע די וואָס האַלטן דעם פידל און דעם עוגב" (אַ מוזיק־אינסטרומענט). אויך דאָס, וואָס די צוויי ענינים ווערן דערמאָנט צוזאַמען ווייזט אונז, אַז נגינה ווערט געהאַלטן ניט וויניקער וויכטיק פאַר דער אויפהאַלטונג פון דעם מענטשלעכן מין אויף דער וועלט ווי דאָס האָדעווען בהמות.

מיר געפינען דעם ענין פון געזאַנג און נגינה ביי קריעת ים סוף, ווען משה רבנו מיט די בני ישראל האָבן געזונגען די שירה און מרים הנביאה, נאָכגעפאָלגט פון אַלע אידישע פרויען, האָט „געזומען דעם פויק אין איר האַנט".

מיר געפינען דעם ענין פון נגינה און געזאַנג אומעטום וואו אידן זיינען געגאַנגען, אין זייער וואַנדערונג דורך דעם מדבר און דערנאָך, אַריינגייענדיק אין ארץ ישראל, ביי דוד המלך, ביי אלישע הנביא, ביי שאול המלך א. א. וו.

אין תהלים דערמאָנט דוד המלך אַ סך נעמען פון מוזיק־אינסטרומענטן, און, ווי מפרשים דערקלערן, זיינען דאָס געווען אַזעלכע כלי־זמר וואָס מיט זיי האָט מען באַגלייט דעם געזאַנג פון די מזמורים פון תהלים.

אין דעם לעצטן קאַפיטל תהלים (ק"נ) רעכנט אויס דוד המלך — צווישן די אַלע שבחים אויף צו לויבן דעם אויבערשטנס גדלות כביכול (הללוהו בגבורותיו, כרב גדלו וגו') — אַ גאַנצע רייַ אינסטרומענטן, מיט וועלכע ער רופט צו לויבן דעם אויבערשטן כביכול.

חז"ל דערציילן אונז אויספירלעך וועגן די פאַרשידענע כלי־זמר וועלכע זיינען געווען אין בית המקדש און מיט וואָס פאַר אַ זהירות מען פלעגט זיך מיט זיי באַגיין, און דער זוהר הקדוש זאָגט אונז אַז אין דעם זכות וואָס די לויים האָבן זיך ניט באַטייליגט אין דעם מעשה העגל, האָט זיי דער אויבערשטער צוגעטיילט דעם זכות אַז זיי זאָלן זיך אָפגעבן מיט שפילן אויף די כלי־נגינה אין בית המקדש.

נגינה אין גלות

זינט דעם חורבן בית המקדש און דעם אַנהויב פון אונזער לאַנגן, ביטערן גלות, האָבן די חכמים גוזר געווען פאַרשידענע

גזירות וועלכע באַגרענעצן דאָס באַנוצן פון מוזיק און נגינה, אָבער אין דברים שבקדושה, פאַר הייליקע צוועקן, ווי ביים לערנען, דאַוונען, לכבוד שבת קודש, שמחת חתן וכלה א. א. וו. האָבן אידן אין אַלע דורות, מיט דער הסכמה און שטאַרקער דערמוטיקונג פון חז"ל, געזונגען און געשפילט. עס פילט זיך אָבער אַרויס דער ביטערער גלות־קרעכץ אויך אפילו פון די פריילעכע אידישע ניגונים.

ווי געזאָגט, איז אפילו אין די ביטערסטע גלות־צייטן האָבן אידן זיך פאַרנומען מיט נגינה — און דאָס נעמט אַריין אידן פון די פאַרשידענסטע לענדער וואו זיי האָבן געלעבט. אַזוי, למשל, איז כדאי צו דערמאָנען דעם מהר"ל מפראָג וועלכער איז דער מחבר פון די א. ג. „סקאַרבאָוע ניגונים" — ד. ה. די ניגונים וועלכע מיר נוצן היינט אַלס „נוסח" פאַר די תפלות פון די הייליקע טעג, ימים טובים, א. א. וו. ווי אויך די ספרדישע גדולים אין די מזרח לענדער, ווי ר' ישראל נג'רה (נאַדושאַרה) — דער מחבר פון דעם באוואוסטן זמר „י־ה רבון עלם ועלמיא", וועלכער איז אַליין געווען אַ מחבר פון ניגונים, אויף וועמען דער אר"י הקדוש האָט געזאָגט אַז זיינע ניגונים פאַרנעמען אַ וויכטיקן אָרט אין הימל. ר' ישראל נג'רה האָט אויך געגרינדעט אַ ספעציעלע חברה מיטן נאָמען „מפטירים" אין דער שטאָט אַדריאַנאָפאָל (טערקיי), וועלכע פלעגט זיך פאַרנעמען מיט מחבר זיין פיוטים און ניגונים.

אַוודאי, ניט אַלעמאָל האָט „זיך געזונגען" אין די פינסטערע טעג פון גלות. דער אידישער געזאַנג איז אָפט געווען אויסגעמישט מיט טרערן און בלוט. אין אַלע דורות אָבער, האָבן אידן מתפלל געווען צום אויבערשטן צוזאַמען מיט דער בקשה פון „והשב כהנים לעבודתם" און „והשב ישראל לנויהם ושם נעלה ונראה" — אויך די בקשה פון „(והשב) לויים לשירם ולזמרם" — אַז דער אויבערשטער זאָל צוריקברענגען די לויים צו זייער געזאַנג אין דעם בית המקדש שיבנה במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו.

נגינה ביי חסידים

פונקט ווי חסידות אין אַלגעמיין איז ניט געקומען אַריינצובערענגען ענדערונגען אין אידישן רעליגיעזן לעבן, אַראָפצונעמען אָדער צוגעבן ח"ו עפעס אין תורה ומצוות, נאָר בעיקר אַריינטראָגן דערין אַ חיות, דאָס מיינט: לעבעדיקייט, דערפרישונג און התלהבות אין לערנען תורה און אָפהיטן די מצוות פליכטן, — אַזוי איז אויך אין דעם ענין פון נגינה האָט חסידות געגעבן איר תיקון דורך אַריינאָטעמען אין איר אַ נייע נשמה און לעבנס־זאַפטיקייט.

פון סאַמע אָנהויב פון חסידות, האָבן אירע מנהיגים — דער בעל שם טוב און זיינע תלמידים — פאַרשטאַנען אויסצונוצן דעם געוואַלדיקן כוח וואָס ליגט אין נגינה אויף אויסצולייטערן דאָס האַרץ, אַוועקצוטרייבן עצבות, מעורר זיין צו תשובה א. א. וו.

פיל פון די ערשטע חסידישע רביים —

פון אַלע חסידי׳שע אָפּצווייגונגען — זיינען געווען גרויסע מנגנים און האָבן אַליין מחבר געווען ניגונים. צווישן די מער באַוואוסטע זיינען: ר׳ מיכל זלאָטשאָווער, ר׳ לייב „דער שפּאָלער זיידע", ר׳ לוי יצחק באַר־דיטשעווער, ר׳ נחמן בראַסלעווער, ר׳ אהרן קאַרלינער, ר׳ דוד׳ל טאַלנער א. אנד.

דער חב״דער ניגון

אין חסידות חב״ד פאַרנעמט נגינה אַ זייער וויכטיקן אָרט, און טראָגט אויף זיך דעם ספּעציפישן כאַראַקטער פון חסידות חב״ד — וועלכער דערקענט זיך לייכט, אויך ביי דעם ניט־געניטן צוהערער.

דער עלעמענט פון חב״ד אין נגינה ציי־כענט זיך אויס מיט מער טיפקייט, האַר־ציקייט און דערהויבענער אצילות.

עס איז באַוואוסט אַז דער אַלטער רבי דער בעל התניא, גרינדער פון חסידות חב״ד, איז אַליין געווען אַ גרויסער מנגן, און האָט מחבר געווען צען ניגונים וועלכע זיינען ביז הייַנט זייער פאָרהייליקט און פאַרשפּרייט צווישן חסידים. דער באַקאַנטס־טער צווישן די דאָזיקע ניגונים איז „דער ניגון פון די פיר פאַלן". דער דאָזיקער טיפער ניגון — וועלכער ווערט געזונגען נאָר ביי געוויסע געלעגענהייטן — ברענט מיט אַ קדושה׳דיקן פייער און שפּיגלט־אַפּ פאַר די וועלכע פאַרמאָגן אַן איידעלן און פנימיות׳דיקן געהער, די שיטה פון חסידות חב״ד.

דער חב״ד־ניגון שפּיגלט אָפּ דעם אינער־לעכן האַרץ־געפיל פון דעם עובד ה׳. עס זיינען פאַראַן פאַרשידענע ניגונים, פונקט ווי עס זיינען פאַראַן פאַרשידענע געפילן: ניגונים פון בענקעניש (געגועים), ניגונים פון האָפענונג, ניגונים פון מרירות, ניגונים פון שמחה און ניגונים פון ריקוד. אָבער זיי אַלע — אויך דער טאַנץ־ניגון — שפּיגלען אָפּ די פנימיות, דאָס אינערלעכע, פון דער חב״ד־וועלט.

צוליב דער נשמה׳דיקייט און פנימיות פון דעם חב״ד־ניגון, זיינען אָפט איבעריק די ווערטער, וואָרום דער ניגון אַליין „זאָגט" שוין אַרויס אַלץ וואָס מ׳קען אויסדריקן. דאָס איז אפשר דער טעם וואָס אין ליו־באַוויטש איז דער גרעסטער טייל ניגונים אָן ווערטער. דאָס איז אפשר אויך די סיבה וואָס אין ליובאַוויטש נוצט מען זיך מיט דעם אויסדרוק „זאָגן אַ ניגון".

ניט אומזיסט פלעגט מען אין ליובאַוויטש מדקדק זיין איבערצוזאָגן אַ ניגון פינקטלעך — אַזוי ווי דער פריערדיקער רבי (הריי״צ) נ״ע האָט אַמאָל איבערזעגאָזט אין נאָמען פון זיין פאָטער דעם רבי׳ן (מהרש״ב) נ״ע, אַז דער מאמר חז״ל „חייב אדם לומר בלשון רבו" (מען איז מחויב נאָכצוזאָגן מיט דעם זעלבן שפּראַך־אויסדרוק ווי מען האָט עס געהערט פון רבי׳ן) — גייט אַרויף אויך אויף אַ ניגון, דאָס מיינט אַז אַ ניגון דאַרף מען איבערגעבן מיט אַלע דיוקים ווי מען האָט אים געהערט.

דער אַלטער רבי האָט אַמאָל געזאָגט אַז „לשון — שפּראַך איז די פּען פון האַרץ, און ניגון איז די פּען פון דער נשמה". דער רבי (מוהריי״צ) נ״ע דערקלערט דאָס אין אייניער פון זיינע שיחות, אַז דער ניגון דריקט אויס די כחות פון עונג און רצון, (געניס און ווילן), וועלכע נעמען אַרום טיפערע און העכערע געפילן ווי האַרץ און מוח קענען אַרומנעמען.

דער ניגון אין חסידות חב״ד דינט ניט בלויז ווי אַ מיטל צו חסידות, נאָר איז אַליין אַ טייל פון חסידות.

עס איז באַוואוסט אַז דער אַלטער רבי פלעגט זיך אַ סך נוצן מיט נגינה בעת זיין השתדלות צו פאַרשפּרייטן די שיטה פון חסידות. עס ווערט דערציילט, אַז ווען דער אַלטער רבי איז אַמאָל געקומען קיין שקלאָוו און די דאָרטיקע לומדים האָבן אים געשטעלט פאַרשידענע קשיות אין לערנען, האָט דער אַלטער רבי פאַר זיי געזונגען אַ ניגון, און מיט דעם ניגון האָט ער זיי געעפנט און ליכטיק געמאַכט די מוחות און הערצער און אַלע קשיות זיינען פון זיך אַליין פאַרנטפערט געוואָרן.

בשעת חסידות בכלל האָט אַרײַנגעגעבן אַ נייעם רוח־חיים אין אידישער נגינה, האָט חסידות חב״ד זוכה געווען אָנצוצינדן די אינווייניקסטע ליכט פון דער נשמה און אַרויסצובערענגען איר ליכטיקייט, אויף דעם אויסגעפלאַסטערטן וועג פון חסידות חב״ד.

אַזוי האָט זיך עס אָנגעהויבן...

הרב ש. ב. גאָרדאָן
נואַרק, ניו דזשוירזי

חסידות און איר השפעה אויף אַמעריקאַנער אידן

(צווייטער אַרטיקל)

דער רבי קומט אָן

דער וואָס האָט בייגעוואוינט דעם רבי'נס אָנקומען קיין אַמעריקע, ט' אדר ב' ת"ש, און געהאַט די זכי' צו זען פּני קדשו פון רבי'ן ווי ער ווערט אַרונטערגעפירט פון שיף אין מלבושי שבת, באַגלייט פון אַ טויזנט־קעפיקן עולם אויפן פּיער — האָט אין זיין נייער הויז אויף 770 איסטערן פּאַרקווי ווועלכע ווערט דער תל־תלפיות פון אידענטום.

אָנפאַנג תש"א הויבט אָן צו דערשיינען די „הקריאה והקדושה", ווועמעס מאָטאָ ס'איז: „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה". אַז ביאת המשיח — וואָס איז ביי טייל פון אַמערי־

טויזנטער באַגלייטן דעם רבי'ן נ"ע, אַראָפקומענדיק פון שיף

געפילט אַז דער טאָג איז אַ וועלד־פונקט אין דער געשיכטע פון אַמעריקאַנער אידענ־טום, אַז דערמיט הויבט זיך אָן די תקופה פון שטורעמען די לעצטע גלות־פעסטונג און דורך פאַרשפרייטן דאָ די מעינות החסידות ברענגען צו ביאת המשיח.

דער חודש ניסן אין לייקוואוד און דער האַלב יאָר וואָס דער רבי פאַרברענגט אין גרעיסטאָן האָטעל איז די הנהגה ווי אַ מלך בשדה, אָדער ווי דער אַלטער רבי אין טאַיני סאָוויעט. טויזנטער אידן קומען זען דעם רבי'ן און דער רבי פאַרברענגט און זאָגט חסידות אַלע שבת.

אויף 770

ענדע אלול ת"ש ציט זיך דער רבי אַריבער קאַנער אידן ביז דאָן באַטראַכט געוואָרן ווי עפּעס אַ מין לעגענדע, ר"ל, — וועט פאַסירן אין אונזער דור, בע"ה.

די איבערקערעניש וואָס דאָס אָנקומען פון דעם רבי'ן זצ"ל האָט געמאַכט, בפרט אויפן חינוך־געביט, קען אַמבעסטן אילוסטרירט ווערן דורך אַ מעשה'לע וועגן מורינו הבעל־שם־טוב, וואָס מיר האָבן געהערט אַלס קינדער פון אונזערע חסידישע מאַמעס.

אין מאַסקע פון אַ וואָלף

עס ווערט דערציילט, אַז ווען מורינו הבעש"ט איז געווען אַ באַהעלפער ביי אַ מלמד, איידער ער איז נתגלה געוואָרן, פלעגט ער פירן די קינדערלעך אין חדר און זאָגן מיט זיי ברכות און אָמן יהא שמי' רבא.

האָט דער שטן זיך פאַרלייגט אויף צו שטערן דעם בעש״ט׳ס אַרבעט. ער האָט זיך פאַרשטעלט פאַר אַ וואָלף און איז באַפאַלן די קינדער. זיינען די קינדער זיך צעלאָפן און מער אין חדר ניט געגאַנגען. דאָן איז מורינו הבעש״ט געגאַנגען אין וואַלד, געזומען אַ שטעקן צונויפגעקליבן די קינדער און זיך געלאָזט מיט זיי גיין אין חדר. וועג דער שטן, פאַרשטעלט ווי אַ וואָלף, האָט זיך באַוויזן, האָט דער בעש״ט בלויז אויפגעהויבן דעם שטעקן און דער וואָלף איז פאַרשוואונדן.

ענלעכס האָט אויך פאַסירט דאָן מיט די אַמעריקאַנער אידן. דער כסדר׳דיקער אויפשטייג פון נאַציזם אין איראָפע האָט שוין געהאַט אויסגעניכטערט דעם אַמעריקאַנער אידנטום פון די אַסימילאַציע־חלומות. יעדערער וואָס האָט נאָר געהאַט אַ שטיקל באַגריף אין חינוך איז שוין לאַנג געווען איבערצייגט אַז נאָר אַ פול־טאָגיקער ישיבה־חינוך קען דערציען באַוואוסטזיניקע אידן. און דאָך האָט זיך די ישיבה־באַוועגונג נישט געריכט פון אָרט. דער שטן, אין פאַרשידענע לבושים האָט געשראָקן די אַמעריקאַנער עלטערן מיט דעם וואָלף פון „סעגרעגאַציע״. די חינוך עסקנים — מיט דעם וואָלף פון די גרויסע הוצאות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט אָנפירן פון אַ ישיבה. מחנכים האָבן געפרעגט: וואו וועט מען נעמען לערער און ספרי־לימוד פאַר אַ ישיבה־פראָגראַם?

דאָן באַווייזט זיך דער רבי זצ״ל מיט זיין מטה האלקים און מיט איין קלאַפ צעטרייבט ער אַלע וועלף.

און דיינע קוואלן וועלן זיך פארשפריטן

צענדליקער יונגעלייט האָבן זיך אַרויסגעלאָזן אין פאַרשידענע שטעט און אָנגעהויבן בויען ישיבות און מיידל־שולעס. און וואונדער איבער וואונדער: אַמעריקאַנער טאַטעס און מאַמעס גיבן אין זיי אַריין זייערע קינדער. אַמעריקאַנער אידן גיבן זייער געלט אויף דער אויסהאַלטונג פון די מוסדות. אַלס ענטפער אויף די נאָכפראָגן פאַר לערן־מאַטעריאַל ווערט אָפגעדרוקט אַ ספר השנה פאַר די לערער, און אַ צאָל חלקים ספרנו פאַר די קינדער.

יעדער ערנסטער מענטש ווערט איבערצייגט, אַז מיט אַ געוויסער מאָס אָנשטרענגונג קענען ישיבות געבויט ווערן אין יעדער שטאָט און שטעטל. אַזוי אַרום ווערט געבוירן די גרויסע ישיבה־באַוועגונג, וועלכע ווערט אַזוי באַוואונדערט פון אַלעמען היינט צו טאָג. דאָ דאַרף דערמאָנט ווערן הרב ר׳ אלעזר פנחס ווייליער ז״ל, וועלכער האָט געהאַט גאָר אַ גרויסן חלק אין דעם דורכפירן פון דעם רבי׳נס שליחות׳ן אויף צו גרינדן ישיבות און בית רבקה׳ס איבערן לאַנד.

מיטן אָנקומען פון כ״ק אדמו״ר שליט״א קיין אַמעריקע אין זומער תש״א, ווערט געגרינדעט אונטער די נשיאות פון זיין שוועער דעם רבין נ״ע, דער „מרכז לעניני חנוך״, וועלכער נעמט אויף זיך די היסטאָרישע אויפגאַבע פון אָפדרוקן אַ גאַנצע ליטעראַטור פון לעזע־מאַטעריאַל על טהרת הקודש אין אידיש, ענגליש און אַנדערע שפראַכן.

פון אויסערגעווינלעכער וויכטיקייט זיינען די „שמועסן״ און „טאָקס ענד טיילס״ — חודש־זשורנאַלן פאַר קינדער און יוגנט וועלכע זיינען זייער אינטערעסאַנט און צו דער זעלבער צייט גיבן זיי אַריין אין דעם ליי־ענער אמונה און אידישקייט. אַ באַגריף פון די חשיבות פון די זשורנאַלן ביים פריערדיקן רבין קענען מיר האָבן פון זיינעם אַן אויסדרוק צו איינעם פון די רעדאַקטאָרן: „איך שעפּ זיך דאָך אַן מיט גאַנצע פודן (אַ רוסישע וואָג) יראת שמים פון דיינע ‚שמועסן׳״.

עס ווערט אויך געגרינדעט די ספרי׳ אוצר החסידים, וועלכע דרוקט איבער כמעט אַלע שוין אַמאָל געדרוקטע ספרי חסידות, און אויך צענדליקער נייע, נאָך ניט געדרוקטע ספרים, צווישן זיי המשכים און גאַנצע יאָרגענג מאמרים פונעם רבי׳ן מהר״ש, וועמענס חסידות איז בכלל ביז דאָן ניט גענוג געדרוקט.

ספעציעל דאַרף דערמאָנט ווערן דער לוח היום־יום, צוזאַמענגעשטעלט דורך דעם רבין שליט״א — אַ מין „חק לישראל״ לחסידי חב״ד מיט מנהגי חב״ד, געוויסע פתגמים און גאַנץ קורצע דערציילונגען. וועגן די

נויטוועגדיקייט פון אַזאַ ספר האָט נאָך אַנגעדייטעט זיין שוועד דער רבי נ"ע אַחרון של פּסח ת"ש אין לייקוואוד (זע ספר השיחות קיץ ה'ת"ש זייט 80).

מען גרייכט אין וויטקייטן

דעם רבינס אַרבעט דערגרייכט אַלע ווינקעלעך פון אידישן לעבן. פּאַר דעם קראַנקן אידן גרינדעט ער אַ חברה „ביקור חולים". צו דעם פּאַרוואַרפענעם פּאַרמער שיקט ער שלוחים מיט תשמישי קדושה און לעזעמאַטעריאַל פּאַר זיינע קינדער. אַ ספּעציעלער דעפּאַרטמענט גיט זיך אָפּ מיט די אידישע סאָלדאַטן אין די מלחמה־יאָרן. פּאַר גרויסע לומדים גרינדעט ער אַ חברה „עדינו", וואו זיי קומען זיך צוזאַמען פון צייט צו צייט אויף צו מפלפּל זיין זיך אין לערנען, און פּאַר קליינע קינדער וואָס וויסן נישט פון קיין צורת אלף, גרינדעט ער אַן אַרגאַניזאַציע „שלה", וועלכע קריגט זיי אַריין כאָטש אויף איין שעה אין וואָך אונטער דער השפּעה פון בני תורה, און „מסיבות שבת" וועלכע נעמען זיי אַריין, כאָטש אויף אַ ווייַלע, אין דער אַטמאָספּערע פון שבת.

די נדחי ישראל טאָרן נישט בלייבן פּאַרשטוויסן

זעענדיק די עלענדקייט פון די אידן אין די פּאַרוואָרפענע ישובים פון איין זייט און דעם ביטול הזמן פון דעם זומער־וואַקיישאָן אין די ישיבות פון דער אַנדער זייט, שיקט דער רבי אַרויס זיינע תלמידים במשך די זומער־מאָנאַטן צו באַזוכן שטעט און שטעטלעך אויף צו מחי' זיין אידן מיט ספּרי חסידות, לייענען מאַטעריאַל על טהרת הקודש פּאַר זיי און זייערע קינדער, און, ועל כולם, מיט אַ וואַרעמען חסידישן וואָרט, סיפּור און ניגון.

די פּלוצלונגדיקע הסתלקות פון רבי'ן זצ"ל י' שבט תש"י צערודערט דעם גאַנצן אַמעריקאַנער אידענטום. די שיחות קודש און די בריוו פון זיין אַיידעם דעם רבין שליט"א במשך דעם ערשטן יאָר פון זיין נשיאות שטאַרקן און זיינען מעודד אַלע תלמידים צו בלייבן אויף זייערע פּאָזיציעס און צו פאַרברייטערן די אַרבעט. אנ"ש והתמימים גיבן זיך איבער מיט אַ געוואַלדיקער מסירה ונתינה צו דעם רבין שליט"א.

י' שבט תשי"א צום ערשטן יאָרצייט פון דעם רבין נ"ע איז דער רבי שליט"א מודיע אין זיין מאמר באתי לגני, אַז אונזער דור איז דער דור השביעי, וועלכער דאַרף פאַרענדיקן די אַרבעט און אַראָפּברענגען די שכינה אויף דער ערד. דעם רבינס שליט"א פאַרברענגען בכלל און דער מאמר בפרט רופן אַרויס אַ געוואַלדיקע התעוררות.

עם בליען צווייגן

דער רבי שליט"א גרינדעט די „צעירי אגודת חב"ד", וועלכע פאַרנעמען זיך מיט הרבצת תורה און הפּצת החסידות, אויף אַ גרויסן מאַסשטאַב און די „נשי ובנות חב"ד", וועלכע טוען די זעלבע אַרבעט צווישן פרויען.

דער קעמפּ „גן ישראל", אונטער דער אויפזיכט פון דעם מרכז לעניני חינוך, ווערט שנעל באַרימט אַלס מוסטער־קעמפּ סיי אין גשמיות און סיי אין רוחניות.

פּערמאַנענטע פּאַרשטייער פון מרכז לעניני חנוך באַזעצן זיך אין פאַרשידענע שטעט איבערן לאַנד און ספּעציעל אין קאַליפאָרניע, און זיי ברענגען אַ גרויסע חסידישע אויפלעבונג אין און אַרום זייערע שטעט.

ליכט אין פינסטערניש

דער „ועד לחזרת דא"ח בבתי כנסיות" ברענגט אַריין דעם אור החסידות אין הונדערטער שולן איבערן לאַנד יעדן שבת און יומא דפגרא, און דער „ועד להפּצת חסידות" ברענגט דעם תניא אין טויזנטער אידישע היימען דורך דער ראַדיאָ.

דריי געדרוקטע ווערק פון „פּלפּול התלמידים" אין נגלה און חסידות וויזן דעם הויכן ניוואָ פון דעם רבינס תלמידים וועלכע לערנען אין זיין בית המדרש אויף איסטערן פּאַרקוויי.

„נעוץ תחילתן בסופן", איינעם סוף שטעקט די התחלה. דוקא אין אונזער העלם והסתר־דיקער תקופה און אין דער מגושם'דיקער מדינה איז פונעם חושך לייכט אַרויס דער יתרון האור פון חסידות, וואָס דער בעש"ט האָט מגלה געווען פּאַר דער וועלט, דורך דעם נשיא פון אונזער דור, דער רבי שליט"א, וועלכער וועט אונז בקרוב פירן צו קבלת פני משיח צדקנו. אמן.

מיר שטייען צום משפט

• הרבנית א. סלאווין, בני ברק — ניו־יורק

דאס פאלק ישראל שטייט איצט אין די טעג פון חשבון הנפש, אין די טעג פון אלול, עשרת ימי תשובה, אין די טעג ווען עס ווערן געציילט די מעשים פון יעדן מענטשן.

דער משפט גייט, מען רופט אַרויס די עדות, מען לאָזט ניט דורך קיין איין זאַך, קיין איין מענטשן. „כי זכר כל היצור לפניך בא", די דערמאָנונג פון יעדן באַשאַפענעם קומט פאַר דעם אויבערשטן.

יעדערער ווייל וויסן וואָס עס גרייט אים דער קומענדיקער יאָר.

און אין וואָס באַשטייען די סגולות פון פאַרטיידיקן זיך, פון באַקומען אַ גוטן פּסק־דין?

די הפטרה פון שבת שובה זאָגט אונז: „קחו עמכם דברים" — נעמט מיט זאַכן, דאָס באַדייט: מעשים טובים. יעדער מענטש דאַרף צוגרייטן גוטע מעשים צו די טעג פון תשובה ותפילה וצדקה.

לאָמיר זיך פאַרהיטן פון דער מחלה.

אין דעם מענטשלעכן לעבן איז פונקט ווי אין מעדיצין פאַראַן צוויי סאָרטן רפואות: עס איז דאָ אַ דאָקטאָר וואָס היילט די מחלה ר"ל, און עס איז דאָ אַ דאָקטאָר וואָס פאַרהיט דעם גוף פון דער מחלה. דעם צווייטן סאָרט דאָקטאָר האָט ניט יעדערער ליב. עס איז נאַטירלעך אַז ווען אַ מענטש ווערט קראַנק ר"ל לויפט מען צום רופא און מען בעט ראַטעווען. אָבער שטענדיק האָבן אַן עסק מיטן רופא וואָס פאַרהיט, היטן זיך אויף יעדן טראָט: דאָ ניט גיין, דאָס ניט עסן — דערעסט אָפּט מאָל, אָבער דער רעזולטאַט, די תוצאות זיינען אַלע מאָל גוטע.

וועו דאָס ליכט שטראַלט...

און אויף דעם גייט דער מאמר פון מדרש וואָס די חז"ל קומען אונז לערנען: „אמר ר' אמי, האי מאן דבעי למידע אי מסיק לי' שתא אי לא? ליתלו שרגא בהדי עשרה יומי דבין ריש שתא ליומא דכפורי בביתא, דלא נשיב זיקא בגויה, אי משיך נהוריה לידע דמסיק לי' שתא!" וועו אייגער וויל וויסן צי ער האָט אַ קיום לשנה הבאה, זאָל ער אויפהענגען אַ ליכט אין זיין הויז, צווישן ראש השנה און יום הכפורים, און אויפפאַסן עס זאָלן ניט בלאָזן אויף איר קיין ווינט, און אויב די ליכט וועט ברענען, און עס וועט זיך הויבן און ציען איר שיין, דאַן קען ער האָפן אויף קיום.

דער מאמר גייט אויף דעם מענטשלעכן לעבן. די נשמה פון דעם מענטשן הייסט נר — ליכט, ווי עס שטייט „נר ה' נשמת אדם", די תורה און די מצוות רופן זיך אויך נר און ליכט „כי נר מצווה, ותורה אור". דער גוף פון דעם מענטשן הייסט „בית", הויז, ווי עס שטייט אין קהלת: „ביום שיזעו שומרי הבית".

און דאָס קומט אונז ר' אַמי זאָגן: „ליתלו שרגא" — אויפהענגען אַ ליכט — אָנצינדן דאָס ליכט פון אמונה, יראת שמים, תורה ומצוות און היטן איר אַז עס זאָל ניט בלאָזן דער שעדלעכער ווינט אויף איר; פאַרהיטן די נשמה פון די אַלע בייזע ווינטן וואָס בלאָזן פון אַלע זייטן זי זאָל חלילה ניט אויסגעלאָשן ווערן, און אויך פאַרהיטן דעם „בית", דעם גוף, וואָס דאָס איז די גשמיות פון דעם מענטשן זאָלן ניט אַריינבלאָזן אויך אין איר קיין רוח שטות, קיין הבל הבלים, און אַז עס וועט זיך ציען איר שיין, אַז די ליכט וועט ברענען, דאַן קען מען ווייסן אַז ער האָט אַ קיום.

דער ערלעכער סך־הכל.

דער רבש"ע האָט געמאַכט שותפות מיט זיין פאָלק ישראל. עס שטייט „נרי בידך ונרך בידי" — מיין ליכט — וואָס דאָס איז די תורה, גיב איך אין דיין האַנט, און דיין ליכט, וואָס דאָס איז די נשמה, איז אין מיין האַנט. און הקב"ה זאָגט: אויב איר וועט היטן מיין פקדון, די תורה, וועל איך היטן אייער פקדון, די נשמה.

אַזאַ שותפות מוזן מיר היטן זי זאָל זיין ראַיעל. און וועו מען מאַכט דעם סך־הכל פון דעם גאַנצן יאָר מוז מען זיך היטן פון אַ דעפיציט, מיר זאָלן ווייטער אָנפירן די שותפות, און אויסנוצן די עצות פון דעם דאָקטאָר וואָס פאַרהיט פון מחלות ר"ל, פון בייזע ווינטן און פון פאַרקילונג, היטן די נשמה און היטן דעם גוף, זאָל זיך האַלטן דער „נר" אין דעם „בית" און זאָל זיך הויבן און שיינען דאָס ליכט פון אמונה און יראת שמים און באַלייכטן אונזער לעבן אויף יאָרן, פאַרשטאַרקן דעם קיום פון אידן, עם הנצח, עם התורה.

דער לעצטער שמחת־תורה־טאַנץ

א דאַקומענט וועגן א גרויסער פאַסירונג אין וואַרשעווער געטא שמחת תורה 1942, איז דורך אַן עדות וועלכער האָט עס פערזענלעך בייגעוואוינט, צוגעשטעלט געוואָרן צו דער „אידישר היים". צוליב דער היסטאָרישער חשיבות פון דעם דאָקומענט מיר אים בוכשטעבלעך — רעד.

געווען איז עס אין לעצטן שמחת תורה פון די לעצטע אידן פון וואַרשעווער געטא, אין תש"ג, 1942. בלויז אַ קליינע צאָל איז פאַרבליבן פון דעם האַלבן מיליאָן אידן פון דער גרעסטער אידישער קהילה אין אייראָפּע.

מיר האָבן זיך צונויפגעקליבן, אַ צווייַ מניינים אין הויז פון רבי מנחם זעמבא, הי"ד, ביים גאון פון פוילען, צום דאַוונען. צווישן אונז איז געווען ר' יהודה לייב אַרלעאַן, דער דירעקטאָר פון"ם בית־יעקב סעמינאַר פון קראָקע.

נאָך שחרית האָט מען אַרויסגענומען די עטלעכע ספרי תורה, און, זאָגנדיק אָנא ה' הושיעה נא, איז מען שלאַבעריק און אומעטיק אַרומגעגאַנגען אין די הקפות אַרום דעם טיש וואָס האָט געדינט פאַר אַ שולחן.

פלוצים עפנט זיך די טיר און עס קומט אַריין אַ באַ'חנ'ט קינד. אַ אינגעלע פון אַ 8־9 יאָר. דאָס איז געווען אַ חידוש, ווייל עס זיינען שוין דעמאָלט נישט געווען קיין אידישע קינדער אין וואַרשע. דער דייטש, ימח שמו, האָט שוין געהאַט אַלע אויסגע'הרג'עט, אַלע... ווער איז דאָס קינד? פון וואַנען איז ער געקומען? ווי אַזוי האָט ער באַוויזן נאָך צו פאַרבלייבן לעבן? קיינער האָט עס נישט געוואוסט. קיינער האָט עס נישט געפרעגט. דאָס קינד האָט געמומען אַ סידור און נאָכגעזאָגט מיט'ן עולם.

אָבער אונזערע מחשבות זיינען שוין געווען אַוועקגעריסן פון די הקפות. אַלעמענס אויגן זיינען געווענדעט צום קינד. אַ קוריאָז...

וועג אָרלעאַן האָט באַקומען אַן הקפה, טוט ער פלוצים, מיטן ספר תורה אין דער האַנט, אַ שפרונג צו צום אינגל און שרייט אויס מיט אַ יאָמערלעך קול: „יונגער איד מיט דער הייליקער תורה!"... ער כאַפט אַרום דאָס קינד, דריקט אים צום האַרץ צוזאַמען מיטן ספר, און לאָזט זיך אין אַ התלהבות'דיקן רקוד, זינגענדיק־ווייַנענדיק: „יונגער איד מיט דער הייליקער תורה!... יונגער איד מיט דער הייליקער תורה!..."

מיר אַלע, ווי פאַר'חושכ'ט און פאַראומערט מיר זיינען געווען, זיינען מיטגעריסן געוואָרן פון דעם רקוד, וואָס איז געווען ווי פון עפעס אַן אַנדערער וועלט. אייַנער ביי אייַנער האָבן מיר אַרויפגעלייגט האַנט אויף אַקסל און געבילדעט אַ קרייז אַרום דער ספר־תורה, ר' יהודה לייב אָרלעאַן און דעם אומבאַקאַנטן קינד.

פאָטערס וואָס האָבן פאַרלאָרן זייערע קינדער, מענער און פרויען, האָבען געשפרייזט און זיך געהויבן אין רקוד, טרערן זיינען געפלאָסן אויף די תשעה־באב'דיקע אומעטיקע פנימ'ער — וואָס האָבן געקוקט אין תהום פון אומגליק, — בעת אָרלעאַן, דער גרויסער מחנך, וואָס האָט אויף פאַרלאָרן זיין משפחה, זיינע תלמידות און תלמידות פון תלמידות, האָט אין משך פון אפשר אַ האַלבע שעה, געגאַנגען אין התלהבות'דיקן רקוד, איבער'חזר'נדיק ווידעראַמאָל און ווידעראַמאָל: „יונגער איד מיט דער הייליקער תורה!... יונגער איד מיט דער הייליקער תורה!..."

* * *

ווער עס האָט געזען דאָס בילד וועט עס שוין נישט פאַרגעסן. יעדער יאָר שמחת תורה, אין העכסטער ברען פון פרייד, קומט אויף דאָס בילד פון"ם מחנך מיט דער תורה און דעם קינד, טאַנצנדיק אין לעצטן שמחת־תורה פון די לעצטע אידן אין וואַרשעווער געטא.

הלל זיידמאַן

חגים וזמנים

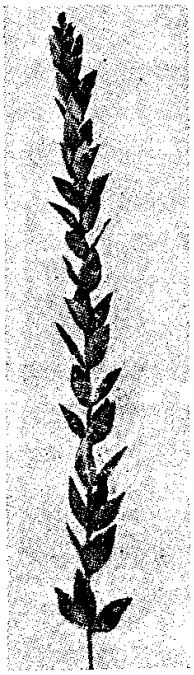
די פיר מינים

„ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (און איר זאָלט פאַר אייך נעמען אין דעם ערשטן טאָג (סוכות) אַ פרוכט פון אַ פראכט־בוים, בלעטער פון טייטל־ביימער און אַ צווייג פון אַ פלעכטן־בוים און טייך־ערבות און איר זאָלט אייך פרייען פאַר ג־ט אייער ג־ט זיבן טעג). (ויקרא, כג, א)

"פרי עץ הדר"

— דאָס זיינען די אידן, פונקט ווי דער אתרוג האָט אין זיך אַ טעם און אַ ריח, אַזוי זיינען צווישן אידן פאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן אין זיך תורה און האָבן אין זיך מעשים טובים.

"כפות תמרים"

— דאָס זיינען די אידן, פונקט ווי די טייטל האָט אין זיך אַ טעם און האָט ניט קיין ריח, אַזוי זיינען צווישן אידן פאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן אין זיך תורה אָבער האָבן ניט קיין מעשים טובים.

"ענף עץ עבות"

— דאָס זיינען די אידן, פונקט ווי דער הדס האָט אין זיך אַ ריח און האָט ניט קיין טעם, אַזוי זיינען צווישן אידן פאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן אין זיך מעשים טובים אָבער האָבן ניט קיין תורה.

"וערבי נחל"

— דאָס זיינען די אידן, פונקט ווי די ערבה האָט ניט אין זיך קיין טעם און ניט קיין ריח, אַזוי זיינען צווישן אידן פאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן ניט אין זיך קיין תורה און ניט קיין מעשים טובים.

* * *

און וואָס טוט הקדוש ברוך הוא צו זיי? האָט געזאָגט הקדוש ברוך הוא: בינדט זיי צוזאמען אין איין בינטל און זיי ווערן מכפר זיין איינע אויף די אנדערע.

(ויקרא רבה, ל'; ילקוט שמעוני אמור)

לערן און פארשטיי

בסכות תשבו שבעת ימים

(ויקרא כ"ג)

ר' בונים פון פשיסכע פלעגט זאָגן: גרויס איז די מצוה פון סוכה, ווייל דער גאַנצער מענטש גייט אין איר אריין מיט זיין גאנצן קערפּער, מיט זיינע אברים, מיט זיינע מלבושים און אויך — מיט זיינע שטיוול...

•

האָט געזאָגט ר' לוי: וועי ס'איז מקיים די מצוה פון סוכה אויף דער וועלט, וועט אים הקב"ה אַוועקזעצן אין דער סוכה פון דער פעל פון לויתן.

•

ר' לוי יצחק בערדיטשעווער פלעגט אריינ־לאָזן אין זיין סוכה אויך פשוטע מענשן און עמי הארץ. האָט מען אים געפרעגט:

— רבי, פאַרוואָס טוט איר דאָס?

און ער האָט געענטפערט:

— וועז די צדיקים וועלן זיצן אין דער סוכה פון דער פעל פון לויתן וועל איך, לוי יצחק, אויך וועלן אריינקומען. און אַז מ'וועט מיר ניט וועלן אריינלאָזן, ווייל וועי בין איך? אַ פשוטער מענטש, וועל איך זאָגן: אויך איך האָב אריינגענומען פשוטע מענשן צו מיר אין סוכה.

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב

•

סוכה איז מכפּר אויף דעם עונש פון גלות.

האָט געזאָגט ר' אלעזר דר מרום: פאַרוואָס מאכן מיר אַ סוכה נאָך יום־כיפור? — ראש השנה זיצט הקדוש ברוך הוא און ער משפט די גאַנצע וועלט, און יום־כיפור זוכט ער אַ וועג אונטערצוגראָבן דעם פסק־דין. טאָמער איז נגזר געוואָרן אויף אידן צו זיין אין גלות — מאַכן זיי אַ סוכה, זיי וואגלען ארויס פון זייערע היימען אין דער סוכה, און דער אויבערשטער פאַרעכנט עס צו זיי פונקט ווי זיי וואָלטן געגאַנגען אין גלות קיין בבל, ווי דער פסוק זאָגט: ווייל איצט וועסטו ארויס פון שטאָט און דו וועסט זיין אין פעלד, און דו וועסט קומען קיין בבל, דאָרט וועסטו זיך אָפרוען, דאָרט וועט דיך ה' אויסלייזן פון די הענט פון דיינע פיינט.

די גרויסקייט פון א מנהיג ישראל

פון נ. בן יוחנן

איינס פון די חידושים וואס דער אלטער רבי האט אויפגעטאן מיט זיין תורת החב"ד, איז זיין אפטייטש פון דעם קבלה־טערמין „צמצום".

צמצום מיינט, אין בוכשטעבלעכן זין, איינגעשרומפנקייט, פארענגען זיך, ניט ארויסווייזן זיך אין דער פולער אריגינעלקייט.

די חכמי הקבלה מיטן אריז"ל בראש האט געארט די קשיא: ווי אזוי האט געקענט פון אזא אין סוף באשאפן ווערן א וועלט וואס איז אזוי באגרענעצט אין צייט און פלאץ?

און נאכמער האט זיי געארט: ווי אזוי איז עס מעגלעך אז די בריאה וואס עקזיסטירט נאר א דאנק דעם חסד ה', ווי אזוי זאל אט די דאזיקע בריאה זיך קענען פילן אלס א מציאות פאר זיך, ווי א באזונדער זאך, און ניט אויסגיין אין ביטול פאר'ן אין־סופ'דיקן כוח וואס באלעבט איר?

אויף דעם איז געקומען דער תירוץ פון צמצום, דאס הייסט אז אין דעם פראצעס פון בריאה — און דאס זעלבע אויך אין טאג־טעגלעכן חידוש הבריאה — האט זיך דער אויבערשטער כביכול „מצמצם" געווען, אזוי אז עס איז דורכדעם דערמעגלעכט געווארן די באשאפונג און די עקזיסטענץ פון אזא געוואויגן און געמאסטן וועלט, און דערצו נאך — א וועלט וואס זאל אפילו ניט זען דעם דבר ה' וואס האלט איר אויף.

צמצום מיינט צוימען

לויטן אלטן רבין איז צמצום נאר א באצייכענונג אויף דער השפעה פון דעם ג־טלעכן כוח צו באשאפן און באלעבן די וועלט. דער אויבערשטער אליין איז אומבאווירקט פון דער באשאפונג און ער געפינט זיך היינט, פונקט ווי ער האט זיך געפונען פאר די וועלט־באשאף — אומעטום. דער צמצום, דער פארשטעל אדער די איינגעשרומפנקייט, איז חס ושלום ניט פאר אים. דאס איז נוגע בלויז אונזער געניסן פון דער ג־טלעכער השפעה, וואס אן דעם צמצום וואלט די וועלט ניט געקענט באשאפן ווערן אזוי וויי זי איז און דער נברא וואלט מיט זיך ניט געקענט פארשטעלן א בריאה פאר זיך, א וועזן וואס זאל זיך פילן זעלבסשטענדיק.

ווי איז עס אבער פארט מעגלעך אז דער ג־טלעכער כוח זאל זיין דא אונטן און דאך זאל ער זיין אזוי פארבארגן אז דער מענטש זאל אים ניט פילן מיט זיינע חושים?

אויף דעם זאגט דער אלטער רבי (שער היחוד והאמונה, פרק ד') אז פונקט ווי דער מענטש קען ניט באנעמען די גרויסקייט פון כביכול אין באשאפן א וועלט יש מאין, פונקט אזוי איז דער מענטש צו־ארעם צו קענען פארשטיין זיין מדה פון קענען זיך פארבארגן, די מדה פון צמצום.

דער תכלית פון צמצום

וואס איז דער תכלית און די כוונה פון צמצום? צוליב וואס אייגענטלעך ווייל דער אויבערשטער, כביכול דעם גאנצן צמצום־פראצעס?

כדי צו באשאפן א פיזיש־קערפערלעכן מענטש וואס זאל זיך, דורך זיין עבודה, ארויסהויבן פון גוף אין וועלכן זיין נשמה ווערט ארריינגעזעצט.

כדי צו קענען געבן אידן א תורה און דורך איר זאלן זיי דורכברעכן די וואנט פון גוף און זיך פארא־איינציקן מיט'ן כביכול.

דער אלטער רבי טייטשט דעם פשט פון דער תפילה „אהבת עולם אהבתנו" וואס מיר זאגן פאר קריאת שמע, אין פאלגנדיקן זין:

אהבת עולם, די אהבה וואָס דער אויבערשטער האָט צו אידן איז אַזוי גרויס און אומענדלעך, אַז ער האָט צוליב זיי איינגעשרומפן זיין אין־סופ׳דיקן אור אין אַן עולם, אַ וועלט, וואָס איז אַזוי באַגרענעצט און דער היפוך פון אין־סוף.

דער אַלטער רבי נוצט אויף דער דאָזיקער אהבה פון כביכול צו אידן, דעם אויסדרוק פון „אהבה דוחקת הבשר" (תניא פרק מ״ט).

אין אַנדערע ווערטער: דער אויבערשטער האָט זיך כביכול פאַרענגט און פאַרבאָרגן כדי צו קענען זיך דערנענטערן צו אונז און צו דערנענטערן אונז צו אים.

און דער אַלטער רבי לערנט אונז, אַז פונקט ווי אַ איד דאַרף זיך אָפּלערנען פון דעם אויבערשטן די מידות פון חנון, רחום און גומל חסדים, פונקט אַזוי דאַרף ער אויך זיך אָפּלערנען פון דעם אויבערשטן די מדה פון צמצום, פון זיין גרייט צו פאַרקוקן און פאַרבויגן אויף זיך אַליין, אויף די אייגענע באַדערפענישן — כדי צו „באַהעפטן זיך אין אים... און עס זאָל ניט עקזיסטירן פאַר אים קיין שום שטערונג... ניט פון אינעווייניק און ניט פון דרויסן..." (תניא פרק מט).

צמצום מיינט אויך אַז מען דאַרף זיין גרייט צו מוותר זיין אויף דער אייגענער צייט וואָס מען קען פאַרנוצן אויף דברים העומדים ברומו של עולם, בכדי צו קענען דערנענטערן צו זיך אַן איש פשוט און לערנען מיט אים אלף־בית.

גרויס אין צמצום — גרויס אין התפשטות

וועל עס קוקט זיך צו פון דער נאָענט צו דער הנהגה פון דעם רבי׳ן שליט״א אין די פאַרגאַנגענע ערשטע צען יאָר פון זיין נשיאות, זעט אַז דאָ האָבן מיר פאַר זיך אַ מנהיג ישראל וואָס זיין מדת הצמצום איז פונקט אַזוי גרויס ווי זיין מדת ההשפּעה.

פונקט ווי ער איז דורכגעדרונגען מיט אַ מיסיע צו משפּיע זיין אויפן כלל און אויפן פרט און צו גרייכן זיי מיט זיין רוף צו יהדות און חסידות, איז ער אויך דער גרויסער קענער און פראַקטיצירער פון דעם סוד הצמצום.

מיר זיינען געוואוינט צו טראַכטן וועגן דעם רבי׳ן שליט״א ווי פון אַ צדיק און גאון, מיר טראַכטן אָבער זעלטן פון דעם „והאיש משה", פון דער פערזענלעכקייט וואָס איז זיך אַזוי אָפּט מצמצם בכדי צו קענען צוקומען צום פאָלק.

ניט אַזוי לייכט איז עס פאַר איינעם וואָס איז געווען אויפן באַרג סיני און וואָס „בכל ביתי נאמן הוא", צו קענען זיך געפינען צווישן פאָלק און זיך פאַרנעמען מיט זייערע פראָבלעמען פון וואַסער, ברויט און פלייש.

ניט אַזוי לייכט איז עס פאַר איינעם וואָס אַלע שערי תורה, נגלה און נסתר, זיינען פאַר אים בריט פאַנאַנדערגעעפנט, אַוועקצוגעבן נעכט אויף אויסצוהערן און צו פאַרענטפערן די קלוגע און נאַרשע קשיות פון אידישע פאָלקס־מענטשן און אינטעלעקטואַלן וועלכע ראַנגלען זיך אין פלאָנטער פון דעם פרשת דרכים אויף וועלכן זיי שטייען.

ניט אַזוי לייכט איז עס פאַר איינעם וואָס „כל רז לא אניס לי׳", וואָס אַלע סודות פון תורה און באַשאַף זיינען פאַר אים אָפן, זיך אָפּצוגעבן מיט וויטע און דערווייטערטע און מאַכן זיי פילן ווי אייגענע און נאָענטע; מיטן איש פשוט אַזוי גוט ווי מיטן גדול בתורה, מיטן קינד אַזוי ווי מיטן דערוואַקסענעם, ווי דער רבי שליט״א טוט עס.

וועל עס איז בייגעווען דעם זומער דעם רבי׳נס באַזוך אין קעמפּ „גן ישראל", האָט זיך געקענט איבערצייגן אין דעם אמת פון דאָס אויבן־גערעדטע.

פאַר זיך אַליין פאָרט דער רבי שליט״א קיינמאָל ניט אַרויס מפּתח ביתו, אָבער כדי צו קומען דערציילן אידישע קינדערלעך וועגן בעל שם טוב און הערן ווי זיי מאַכן אַ ברכה, האָט ער אַוועקגעגעבן אַ גאַנצן טאָג!

הייסט עס דען ניט „פערזענלעכער צמצום" ווען אַ נשיא בישראל און אַ גדול בתורה וואָס קען זאָגן די גרעסטע חידושי תורה און די טיפסטע השכלות אין חסידות, זעצט זיך אַוועק ביים טיש מיט קליינע קינדערלעך און רעדט מיט זיי אויף זייער שפּראַך?

אַזוי טוט דער רבי שליט״א אַליין, און אַזוי לערנט ער אויך זיינע תלמידים.

חסד פלוס גבורה — מיינט השפעה

פונקט ווי דער בעל שם טוב אין זיין צייט איז אַרומגעפאָרן איבער פאַרוואָרפענע אידישע ישובים און קרעטשמעס און אויפגעזוכט פאַרלוירענע און פאַרשטויסענע אידישע נשמות, אַזוי פאָרן אַרום דעם רבי'נס שלוחים איבער לענדער, שטעט און דערפער און זוכן־אויף פאַרלוירענע און פאַרבלאָנדזשעטע אידישע קינדער און דערמאָנען זיי ווער זיי זיינען.

אויב עס איז היינט דאָ אַ מאַנגעל אין פירערשאַפט בא אידן, איז עס ניט וויל מיר האָבן ניט קיין גדולי תורה ויראה, נאָר ווייל אונזערע גדולים טוען ניט נאָך די הוראה פון רבי'ן שליט"א אין צונויפפאָרן די מדת הגדולה, דעם סימבאָל פון השפעה און חסד, מיט דער מדת הגבורה, דעם סימבאָל פון איינשרומפן און מצמצם זיין, בכדי אפילו די וואָס קענען ניט פאַרנעמען דעם אור אין זיין אָריגינעלן שיין, זאָלן דאָך צו אים קענען האָבן אַ צוטריט.

די אויסשפרייטונג אין בריטקייטן

אין אַ געוויסן זין איז אונזער דור אין אַמעריקע, בנוגע אידישקייט, ענלעך צום דור פון בעל שם טוב, ווען דער גרעסטער טייל פון אידישן פאָלק איז געווען פאַר'עם־הארצ'ווע, פאַרגרעבט און איזאָלירט פון די אנשי רוח.

דער אַמעריקאַנער איד קען זיך אַפילו האָבן אַ דאָקטאָראַט און זיין אַ גאַנצער אינטעליגענט, אָבער וואָס ס'איז נוגע דעם אלף־בית פון יהדות איז ער דער זעלבער, און אפשר נאָך מער אומוויסענדיקער איש פשוט ווי דער אַמאָליקער אַרענדאַר אין פאָדאָליע, צו וועמען מען דאַרף זיך באַציען מיט רחמנות אָנשטאָט פאַראַכטונג, מיט ליבע אָנשטאָט ביטול.

אַמאָל, מיט צוויי הונדערט יאָר צוריק אין די דערפער און אַרענדעס פון פאָדאָליע, איז עס געווען ר' ישראל בעל שם טוב וואָס האָט געריידט צום פאָלק.

און היינט, מיט צוויי הונדערט יאָר שפעטער, אין דער גרויסער אַמעריקע, איז עס דער רבי שליט"א, וואָס שטרעקט אויס זיינע אָרעמס צו אַלע אובדים ונידחים און זיצט ביי אַ טיש מיט קליינע קינדערלעך, אָדער מיט דערוואַקסענע וואָס זיינען ניט מער ווי קינדער בנוגע אידישקייט.

פלאַקערנדיקע אהבת ישראל

און פונקט ווי ביים צמצום פון כביכול איז די סיבה און די שטויס־קראַפט פון דעם רצון אייגצושרומפען און צו פאַרבאָרגן זיך — די אהבה, די גרויסע אומענדלעכע אהבה צו אידן, אַ גרעסערע אהבה אפילו ווי צו מלאכים און צום גאַנצן צבא מעלה, אַזוי איז אויך ביים אמת־גרויסן מנהיג ישראל וועלכער איז זיך מצמצם און מסתיר פאַר דער טובה פון כלל ישראל, אויך ביי אים איז די סיבה פון זיין צמצום און זיין אַרונטערלאָזן זיך צום פאָלק — זיין גרויסע ברענענדיקע אהבה צו אַלע אידן בכלל און צו יעדן אידן בפרט.

נאָר אַ מנהיג ישראל וואָס פאַרמאָגט אין זיך אַ פלאַקערדיקע אהבה צום כלל ישראל און טראָגט אויף זיך די אחריות פאַר יעדן פרט, נאָר אַזאַ מנהיג איז בכוח צו באַהעפטן זיך, אין אַזאַ מאָס, אין דעם באַשעפערס מדה פון צמצום.

אין ירושלים אַמאָל

• הרב א. צימער

(זכרונות פון דער ני־וויטער
פאַרגאַנגענהייט)

אַ געסל אין ירושלים׳ער אַלט־שטאָט וואָס פירט צום כותל המערבי

ענג און פינסטער ציען זיך די שמאָלע געסלעך פון דעם אַראַבישן מאַרק „סוק על־באַטראַק", וועלכער ציט זיך פון דעם „יפו׳ער טויער" און וועלכער צווייגט זיך אָפּ אין פאַרשידענע קלענערע געסלעך צווישן די אַלטע, הויכע מויערן פון דער ירושלים׳ער אַלט־שטאָט, אָדער „די שטאָט" סתם, ווי מען פלעגט איר רופן אין דעם ירושלים׳ער אידיש.

אַ מאַרק, אַ לעבעדיקער, אַ רעש׳יקער, אויסגעשטעלט לויט דעם אַלטן־אַלטן סדר, נאָך ווי די גמרא באַשרייבט, מיט אַן עקסטרע געסל פון שניידערס, שוסטערס, בשמים־העגדלער, לעדער־העגדלער א. א. וו.

דורך די ענגע געסלעך שטופן זיך דורך קונים און פאַרבייגייער, אַראַבער מיט אייזעלעך און אַמאָל קעמלען, און איינער שרייט אַריבער דעם אַנדערן, לויבענדיק זיין סחורה. פון צייט צו צייט שטופט זיך דורך אַן אַראַבער מיט אַ מין שעפּסענעם פעל־זאַק — „קירבע", פלעגט מען עס רופן אויף אַראַביש און אין דעם ירושלים׳ער אידיש — אָנגעהאַנגען אויפן אַקסל און קלאַפּנדיק מיט מעשענע כלים מיט דער האַנט, און אויפן הויכן קול אָנבאָטן אַ קאַלטן טרונק.

די ריחות פון די פאַרשידענע געווירצן, שפּייז, לעדערס און אַנדערע סחורות פון די קראָמען מישן זיך אויס מיט דעם אייגנאַרטיקן ריח פון שוואַרצער טערקישער קאַווע און מיט די בענקענדיקע קלאַנגען פון אַראַבישער מוזיק וועלכע הילכט אַרויס פון די „קאַוועענעס" (קאַפע־הייזער), וואו עס זיצן באַקוועם פעטע, רייכע אַראַבישע „עפענדיס", שפּילן זיך מיט שנירלעך קרעלן אין די הענט און קוקן אַריין פאַר׳חלומ׳ט אין דעם ווייסן רויך פון דער „נאַרגילע" (וואַסער־ליולקע).

אין דער אַלט־שטאָט. און צווישן דעם דאָזיקן קאָך־קעסל וואָס קאָכט און זידט זיבן טעג אַ וואָך, פלעגט מען זען אַ אידן מיט אַ באָרד און פיאות, אָנגעטאָן אין אַ קאָלירטן קאַפטן, דורכשפּאַרנדיק זיך צו דער אידישער שכונה אין דער ירושלים׳ער אַלט־שטאָט.

ערנסט און שטרענג האָבן אויסגעקוקט די מויערן אין די געסלעך פון דער אידישער אַלט־שטאָט, אין דער „חב"ד׳סקער גאַס", דעם „דייטשן פּלאַץ", און אויף די הויכע, שטיינערנע וועגט פלעגן ווערן אויפגעקלעפּט צעטלען וועלכע רופן צו תשובה און מעשים טובים.

יאָ אַ שטרענגן און ערנסטן אייגדרוק פלעגט ירושלים מאַכן אויף דעם באַזוכער, און בפרט די אַלטע שטאָט, אפילו אַ גאַנץ יאָר — און מכל שכן אין חודש אלול, אין די פאַרכטיקע טעג. דער דאָזיקער איינדרוק איז ניט קיין פאַלשער. עס רעדט זיך דאָך דאָ וועגן אַמאָליקע יאָרן, ווען וועלט איז נאָך געווען וועלט און ירושלים איז נאָך געווען ירושלים. ווען מען ווייסט

און מען פילט — און אַמאָליקע ירושלים׳ער אידן האָבן דאָס גוט געפילט, אַז אָט־דאָרט וואו די פענסטער קוקן אַרויס, האָט אברהם אבינו געבראַכט יצחק׳ן אויף דער עקידה; אָט־דאָרט וואו מען זעט די בלויע כיפּה פון דעם „על־אַקסאַ" מעטשעט, איז — להבדיל — געווען דער בית המקדש מיט דעם קדשי קדשים; דאָרט וואו דער פוס טרעט, דאָרט זיינען געווען די מלכי בית דוד, די נביאים; אַז מען געפינט זיך ניט נאָר „בפלטרין של מלך", נאָר אין דעם סאַמע אינווייניקסטן טייל פון דעם „פלטרין" — מוז דאָס אָנוואַרפן אַ געוויסע ערנסטקייט אויף דעם גאַנצן לעבן.

ערנסטקייט און פרייד. די דאָזיקע ערנסטקייט און שטרענגקייט איז אָבער נאָר אַ טייל פון דעם ירושלים׳ער לעבן פון אַלטן נוסח, אָדער, ווי מען רופט עס היינט „דעם ישוב הישן". דער אמת איז אַז עס איז שווער צו געפינען נאָך אַן אָרט, וואו מען האָט געקאָנט זען אַזויפיל אייביק נייע און זיך באַנייענדיקע, פּערלדיקע פרישקייט, לעבעדיקייט און שמחה, ווי מען פלעגט אַמאָל זען צווישן די הויכע, שטרענגע מויערן פון דער ירושלים׳ער אַלט־שטאָט.

ווען מיר זיינען נאָך געווען קינדער, האָבן מיר אַלעמאָל געוואוסט אַז קייער קען ניט אַזויפיל געשמאַקע פריילעכע ניגונים און ריקודים ווי אַ „שטאָטיקער". ביי אַמאָליקע חתונות פלעגט הערשן אַזאַ מין הייליקע, אינערלעכע שמחה, מען פלעגט זינגען און טאַנצן גאַנצע נעכט — און דערבי — לויט אַן אַלטן איסור פון ירושלים׳ער בית־דין מיט העכער הונדערט יאָר צוריק — פלעגט מען אין ירושלים ביי קיין חתונות ניט שפּילן קיין שום מוזיק אויסער אַ פּויק.

די שמחה און קדושה. מערסטן אָבער פלעגט די שמחה זיין קאָנטיק אין די ימים־טובים און בפרט סוכות און שמחת תורה, „זמן שמחתנו".

דער הייליקער ברען פון דער דאָזיקער לויטערער, ריינער שמחה האָט שטאַרק דערמאָנט אין דער שמחה פון שמחת בית השואבה אין דער זעלביקער ירושלים, אין בית המקדש, און פונקט ווי ביי דער שמחת בית השואבה אין בית המקדש פלעגט אויך פון די שמחות בית השואבה אין ירושלים אָפּקלינגען דער הילך פון די זעלבע ווערטער וועלכע מען פלעגט זאָגן אין בית המקדש „...ומי שחטא ישוב וימחל לו" (סוכה נג.) — מיט דעם האַרציקן ירושלים׳ער ניגון, וועלכער האָט שוין ביי ניט־איינעם דערוועקט אַן אינערלעכן געפיל פון תשובה־מתוך־שמחה, וואָס דאָס איז דאָך דער ענין פון סוכות.

חסידים — פון אַלע סאָרטן — און מתנגדים, ספרדים און אשכנזים, אַלט און יונג אַלע פלעגן פּראַווען די שמחת בית השואבה גאַנץ סוכות, נאַכט ביי נאַכט.

די שמחה האָט דערגרייכט איר שפּיץ — שמחת תורה. דער ירושלים׳ער שמחת תורה אין יענע יאָרן, ווען עס האָבן נאָך ניט געהאַט אַריינגעדרונגען די פאַרשידענע שטורם־ווינטן — איז געווען אַן איבערלעבונג וואָס לאָזט זיך ניט באַשרייבן מיט קיין ווערטער.

וואָס ערנסטער, וואָס מער דורכגעזומען מיט יראה דאָס לעבן איז געווען אַ גאַנץ יאָר — אַלץ שטאַרקער און פייערדיקער איז די שמחה געווען שמחת תורה. די הקפות פלעגן זיך ציען שעה׳ן לאַנג, און עס האָט זיך אויסגעדאַכט אַז מען קען גאָרניט מיד ווערן.

מען פלאַנצט אין קינדער. איך ווייס ניט, צו איז דאָס דוקא אַ ירושלים׳ער מנהג, אָבער מיר דוכט זיך אַז אין ירושלים האָט ער געהאַט אַ באַזונדער חן: ביי דער זעקסטער אָדער זיבעטער הקפה פלעגט מען אויסשטעלן אויף אַ טיש אַלע קליינע קינדערלעך, און עמעצער פלעגט מיט זיי זינגען דעם פזמון „יבא אדיר במהרה" (געדרוקט אין פאַרשידענע סידורים און מחזורים), און נאָך יעדן בית פלעגן די גאַנצע סטאַדע קינדערלעך מיט זייערע ריינע, דינינקע קול׳עכלעך זינגען: יבא אדיר במהרה, יבא בחור בימינו, יבא אלי׳ לבשרנו, יבא משיח צדקנו — יבא, יבא — זאָל ער קומען

אוי געוואַלד — זאָל ער שוין קומען / שאַט ניט שרייט: — ער וועט קומען
וואָס וועט זיין אַז ער וועט קומען? / יום גילה, יום רינה, יום דיצה, יום חדוה / גילה, רינה, דיצה חדוה — הללוי׳
און דער מלמד פלעגט פרעגן: וער וועט קומען:
און די קינדערלעך אין כאָר פלעגן ענטפערן: משיח!!

— צאן קדשים — פרות הבשן
— מעע! — מו...

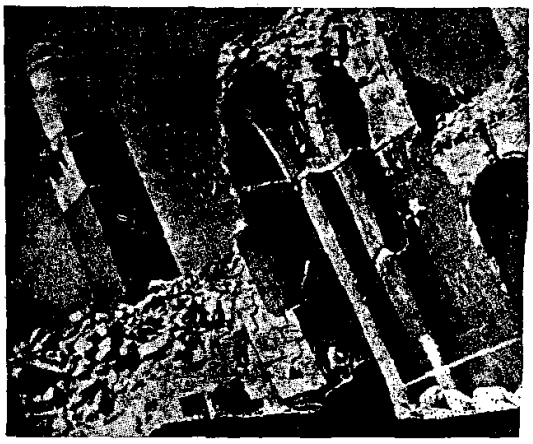
אָט אַזוי פלעגט מען אינפלאַנצן אין די יונגע הערצעלעך די טיפע אמונה אין משיח׳ן, און ניט ביי איינעם — און בפרט ביי די מוטערס אין דער וויבער־שוהל — פלעגן זיך גיסן טרערן בשעת מען פלעגט הערן די קינדערלעך שרייען „אוי געוואַלד — זאָל ער קומען!״

אין פּלטרין של מלך. רייך איז דאָס לעבן אין ירושלים ניט געווען. „עיד על־דזשאדזש״ (יום־טוב פון די הינער) פלעגן די אַראַבער אַנרופן דעם טאָג פון ערב־יום כיפור, וואָרום דעמאָלט פלעגט מען ביי די פּויערים קויפן עופות. אַ גאַנץ יאָר האָט מען זיך דאָס ניט אַזוי אָפט פאַרגונען — אָבער עס איז געווען אַ צופרידן לעבן, אַן אמת׳דיק תורה־לעבן, אַ לעבן וואָס איז געווען באַוואוסטזיניק יעדע מינוט אַז מען געפינט זיך „בפלטרין של מלך״ און דוקא דערפאַר איז דער „זמן שמחתנו״ אין דעם דאָזיקן לעבן געווען אַזוי פּנימיות׳דיק פריילעך.

* * *

שוין העכער צוועלף יאָר אַז מען זעט דאָס ניט, שוין העכער צוועלף יאָר וואָס אין דאָס גאַנצע ירושלים „בין החומות״ — צווישן די מויערן פון דער אַלטער שטאָט, וואו עס געפינט זיך דער כותל מערבי, דער מקום המקדש, וואו עס האָט זיך געפונען דער אַלטער אידישער קוואַרטאַל מיט זיינע אַמאָל גרויסע און באַרימטע שוהלן: ר׳ יוחנן בן זכאי, חורבת ר׳ יהודה החסיד, רמב״ן׳ס שוהל און פיל אַנדערע — וואוינט שוין ניט קיין איין איד.

רעשטלעך פון אַלט ירושלים. נאָך מיט קאַרגע הונדערט יאָר צוריק האָבן אידן פון דער דאָזיקער אַלטער שטאָט אויפגעשטעלט שכונות אין דרויסן פון די שטאָט־מויערן: נחלת שבעה, ימין משה, מאה שערים א. א. און אַפילו היינט, נאָך די אַלע שטורעמען — בגשמיות וברוחניות, דרויסענדיקע און אינערלעכע, וואָס ירושלים האָט דורכגעמאַכט — זיינען נאָך דעם געבליבן רעשטלעך פון דעם איינציק־אַרטיקן אַלט ירושלימ׳ער לעבנס שטייגער, וואָס האָבן איבערגעלעבט אַלע שטורעמס.

חורבות פון דער „אַלט־שטאָט״ אין ירושלים

ניטאָ מער קיין אידישע שכונה אין דער אַלטער שטאָט, פאַרמאַכט איז דער וועג צום כותל מערבי, צו דער „מאַמע רחל״ (ווי מען פלעגט רופן דעם קבר רחל), צו דער מערת המכפלה וואוהין יעדער איד, יעדע אידישע מוטער, יעדע כלה אין דעם טאָג פון איר חופה פלעגט זיך גיין אויסווייזען און אויסבעטן. וויסטע שטורמדיקע ווינטען האָבן געבלאָזן אין בער ירושלים, און אַרויסגעטריבן פון דאָרט אַ סך, אַ סך פון דער אַמאָליקער טיפער שמחה.

פּ׳פלאַקערט נאָך דער הויליקער פייער. און דאָך זיינען נאָך געבליבן ווינקעלעך אין ירושלים וואו עס פלאַקערט נאָך דער אַלטער פייער. דער סוכות און שמחת תורה אין ירושלים איז ניט מער דאָס וואָס איז אַמאָל געווען — און דאָך הילכט נאָך אָפּ דער שיין פון קדושה, און דאָך איז נאָך היינט, נאָך די אַלע שטורעמס, פאַרבליבן עפעס פון דעם ספעציפישן „נוסח ירושלים״.

און נאָך היינט, אין דעם פאַר׳יתום׳טן דור, זיינען נאָך פאַראַן קליינע קינדערלעך אין ירושלים וואָס שרייען: „אוי געוואַלד — זאָל ער שוין קומען!״

פינפטע יערלעכע קאָנווענשן

רעזאָלוציעס אָנגענומען אויף דער פינפטער יערלעכער קאָנווענשאָן פון אגודת נשי ובנות חב״ד אין אמעריקע און קאַנאַדע.

* * *

די קאנפערענץ...

... באַשליסט אין אַנזיכט פון דעם צווי הונדערטסטן יאָרצייט פון בעל שם טוב ז״ל וועלכע פאַלט אויס דעם פאָלגענדעם שבועות, דורכצופירן דורך וואָרט און שריפט, אַ בריטע אַקציע אויף פאַרשטארקן שלום, חבר׳שאַפט, ליבשאַפט און מדות טובות, צווישן דער אייגענער מיטגלידערשאַפט, און אין דער אַרומיקער סביבה בכלל.

... וועקט די אויפמערקזאַמקייט פון די אידישע פרויען-מאַסן אויף דעם מצב פון צניעות בכלל און צניעות׳דיקער קליידונג בפרט.

... פאַדערט אויף באַזונדערס צו נעמען אין אַכט די שלעכטע פאַלגן פון ניט צניעות׳דיקער קליידונג, ספעציעל מצד דער יוגנט.

... וועגדעט זיך דעריבער מיט אַ רוף צו רבנים, עלטערן, מחנכים, פרעסע א. א. וו. מיטצוהעלפן מיט אַלע מעגלעכקייטן דעם אַפשטעל פון דער יריד אויף דעם געביט, און צוריקשטעלן אויף דער אידישער גאַס די מוסטערהאַפטע צניעות מיט וועלכער אידישע טעכטער האָבן זיך אויסגעצייכנט פון אַלע מאָל.

... באַשליסט אַנצוהויבן אַן אינטענסיווע און פלאַנמעסיקע טעטיקייט לטובת דעד דערציאונג פון די אידישע טעכטער, ספעציעל אין היי-סקול עלטער, אין די שטעט און שטעטלעך וואו עס פעלן ביז היינט די געהעריקע דערציאונגס-אַנשטאַלטן פאַר דעם צוועק.

... פאַדערט אויף אַלע חברות מיטצוהעלפן וואָס מער אין דער פאַרשפרייטונג פון זשורנאַל ״די אידישע היים״, וועלכער דערשיינט איצט פערטל-יערלעך, און ברענגט אַריין אין די היימען פון דער לעזער-שאַפט אידישע ליכטיקייט און וואַרעמקייט.

... נעמענדיק אין אַכט די גרויסע אחריות וועלכע מיר טראָגן אין דער היינטיקער תקופה אויף דורכצופירן אונזער הייליקע שליחות אין דער פאַרשטאַרקונג פון חיזוק התורה והיהדות —

פאַדערט אוף אַלע סניפים צו אַקטיווירן אַלע מיטגלידערינס אַז יעדע זאָל דורכפירן דעם מאַקסימום פון אירע פליכטן אויף די געביטן וועלכע זיינען פאַר איר אַמבעסטן צוגעפאַסט.

... באַאויפטראָגט די פירערשאַפט פון די אינגערע גרופן פון בנות חב״ד, מיטצוהעלפן די אַנטוויקלונג פון די באַזונדערע פייאיקייטן מיט וועלכע איינצעלנע חברות צייכענען זיך אוים, און געבן זיי די מעגלעכקייט אויצונוצן די דאָזיקע פייאיקייטן אויפן בעסטן אופן.

שבט־אדר ה'תשכ"א, באנד 2, נומער 4 (7)
קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקווייי ברוקלין נ.י.

חמשה עשר בשבט — ראש השנה לאילנות — איז אַ מנהג צו עסן פרוכט פון בוימער באַזונדערס אַזעלכע, מיט וועלכע ארץ ישראל איז געלויבט געוואָרן, ווי ווייַנטרויבן, פייגן, מילגרוימען, טייטלען און אויליבירטן.

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

טעמא גוראַרי — רעדאַקטאָר

טבת־שבט־אדר ה'תשכ"א - באַנד 2 נומ. 4

אינהאַלט

ר' שבט - נ. בן־יוחנן ..... א

די יונגע יאָרן פון רבי'ן - הרב א. צימער ה

לערן און פאַרשטיי ..... ח

אַרייַנפיר צום שולחן ערוך

הרבנית ע. חאדאקאוו ..... ט

פון רוסישן גלות — דערציילונג —

דוב ראַווסקי ..... יב

דער רבי - ד"ר הלל זיידמאַן ..... יז

אַ חסידיש שטעטל - הרב ש. ב. גאָרדאָן .. כא

די אידישע שטוב - הרבנית מ. עלברג .... כג

געדאַנקען צו פּ' שקלים - הרבנית ש. יודאַסין כד

●

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען און פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות ווי זיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב"ד.

ברכת הנהנין

● ווי באַוואוסט, בעפאָר מען עסט אַ פרוכט פון די פרוכטן וואָס וואַקסן אויף בוימער מאַכט מען די ברכה „בורא פרי העץ".

● נאָכן עסן די פרוכט מאַכט מען די ברכה „בורא נפשות רבות".

● אויב צווישן די פרוכט וועלכע מען האָט געגעסן זיינען געווען פירות מיט וועלכע די תורה לויבט ארץ־ישראל, דאַרף מען נאָכן עסן מאַכן די ברכה „על העץ ועל פרי העץ" — ניט „בורא נפשות".

● אויב מען האָט געגעסן פרוכט אין אַ סעודה נאָך וועלכער מען דאַרף בענטשן, דאַרף מען ניט מאַכן קיין ספעציעלע ברכה אחרונה נאָכן עסן די פרוכט, ווייל דער בענטשן נאָכן עסן איז מוציא אַלץ וואָס מ'האָט געגעסן.

שבט

• נ. בן יוחנן

דער גרויסער, דורכנעמענדיקער פראסט צוזאמען מיטן יאגענדיקן ווינט און שניי האבן פארשפארט מיליאנען ניו־יארקער אין זייערע היימען. ניט בלויז פוס־גייער האבן מורא צו שטעלן אן איבעריקן טראט, נאר אויך די אויטא־באוועגונג, וועלכע וויסט געווינלעך ניט פון קיין רו, ניט בייטאג און ניט ביינאכט, אויך דער דאזיקער סמבטיון אויף רעדער, האט יענעם טאג געמוזט רוען אונטערן דרוק פון דער צעברויזטער נאטור.

אויב ניו־יארק איז יענעם טאג געלעגן ווי א פאראליזירטער ריז, באדעקט פון שניי מיט אייז און זיך ניט געקענט רירן פון ארט, איז עס נאך הונדערט מאל ערגער געווען אויף די וועגן און שטעגן וואס פירן צו און שניידן דורך לאנג־איילאנד, אט דער אום־ענדלעכער אינזל, וואוהין ניו יארקער אנטלויפן פון גרויס־שטאטישן טומל.

און אין דאזיקן פארזילירטן טאג איז אין א ווינקל פון לאנג־איילאנד, און דערצו נאך אויף אן אלטן אידישן בית־החיים, געקומען צום אויסדרוק עפעס אזוינס וואס קען ניט באצייכנט ווערן מיט קיין אנדער נאמען ווי — דאס אייביקע לעבן פון א צדיק.

אין די שוועכע הונדערטער זיינען אידן פון נאענט און פון ווייט, עלטערע און אינגערע, געקומען יענעם טאג, י' שבט, צום שטילן ווינקל אין לאנג־איילאנד, וואו עס רוט דער ארון פון דער הייליק־ברויזנדסטער רעליגיעזער פערזענלעכקייט פון אונזער לעצטער שטורעמישער תקופה.

ניט די קעלט, ניט דער פראסט, ניט דער שניי, האט עמעצן אפגעהאלטן פון קומען י' שבט צום אהל פון ליובאוויטשער רבי'ן ר' יוסף יצחק שניאורסאן זצ"ל, און אין טאג פון זיין יארצייט שטיין פנים אל פנים מיט זיין אומפארגעסלעכער הדרת־קודש'דיקער געשטאלט און דורך מזמורי תהלים און מאמרי זוהר באנייען און פארשטארקן די פעדעם וואס באהעפטן זייערע נשמות דא, מיט זיין נשמה דארט אין אייביקן צרור החיים.

א שטיק הימל האט זיך יענעם טאג ארונטערגעלאזט צווישן די פיר גראניטענע וועגט וואס רינגלען ארום דעם ציון מיט דער מצבה פון דעם רבי'ן, וועלכער איז אריין אין דער אידישער געשיכטע אלס „דער רבי פון מסירת נפש". דער גייסט פון ר' שמעון בן יוחאי און זיינע חברים און תלמידים אטעמט דא דורך זייערע סודות'פולע מאמרים וועגן דעם צדיק וואס רוט ניט אפילו אויף יענעם עולם ווען אידן באדן זיך אין צרות אויף דער ערד.

די אינערלעכע וואַרעמקייט

ווער שפירט דען א פראסט ווען נשמות באגעגענען זיך און פילן אן דעם חלל מיט מיסטעריעזע סודות וועגן לעבן און טויט? וועגן דער גאנצער בריאה?... וועמען קימערט דען די קעלט שטייענדיק האלב ביי די מיט שניי באדעקטע אותיות וואס רייסן נאך אויף עד־היום טיף אין האלצן און עפענען אויף יעדעס מאל א נייע וואונד מיט זייער אום־גלויבלעכער וויטקלעכקייט: פה נגנז ארון הקודש.

ס'איז שטיל ארום און ארום. דממה־דקה'דיק טראגט זיך פון יעדן ווינקל אבער דער גרויסער געשריי וואס שפאלט זיכער אלע הימלען און גרייכט ביז צום כסא הכבוד, א געשריי וואס באשטייט פון בלויז איין ווארט — רבי!

ס׳איז אַ געשריי אין דער בחינה פון „צעק לבם". הערצער גיסן זיך דאָ אויס אין בענקשאַפט און לעכצונג צום אין־סוף און צו זיין עבד נאמן, ווייל דער „חוט וואָס פאַרבינדט רבי מיט חסידים און חסידים מיט רבי׳ן, האָט קיינע מחיצות ניט און איז העכער פון דער הגבלה פון מקום וזמן" (לוח „היום יום", כ״ו שבט, תש״ג).

ביים ציון . . .

עס שטייען חסידים אַרום און אַרום דעם ציון, פונקט ווי זיי זיינען געשטאַנען פריער אַרום זיין טיש און געשעפט פון דעם שפרודלדיקן באר מים חיים.

אַ סך שטייען מיטן „מענה לשון" אין די הענט און זאָגן מיט כוונה די תפילות און מאמרים. אַ סך שטייען אומבאַוועגלעך, מיט צוגעמאַכטע אויגן און הערן נאָך אַמאָל דאָס וואָס זיי האָבן שוין איין מאָל זוכה געווען צו הערן פון רבי׳ן.

אָט שטייט אַן עלטערער חסיד, פון די רוסישע, איינער פון די צאָל־רייכע לעגענדאַרע סאָלדאַטן אין דער נאָך ניט־באַזונגענער רעוואָלוציע פון ליובאַוויטש אונטערן סאָוויעטישן רע־זשים. ער שטייט לעבן דעם שניי־באַזילבערטן קבר און אין זיין געדאַנק זעט ער גאָר אַ בילד פון דעם רבי׳נס אַ באַזוך אין מאָסקווע אינמיטן ברען פון דער יעווסעקישער העץ־אַקציע קעגן אידישקייט.

דאָס ליובאַוויטשער שטיבל אין מאָסקווע איז יענעם אָנפאַנג אדר גע־ווען באַלויכטן פונקט ווי עס וואָלט גאָר קיין יעווסעקציע אויף דער וועלט ניט געווען. שוין לאַנג זינט ס׳איז געווען אַזוי ליכטיק אין דעם איינציקן שטיבל וואָס איז נאָך דאָן געווען אין מאָסקווע.

אָבער „משנכנס אדר מרבים בשמחה", און דערצו איז דער רבי געקומען אויף אַ באַזוך פון לענינגראַד, און היינט ביינאַכט וועט ער זאָגן אַ חסידות.

די שול איז געפאַקט — צווישן עולם איז אויך דאָ אַ היפשע צאָל גע־פע־או אַגענטן — און דער רבי זיצט אויף אַ שטול אויף דער בימה און רעדט:

„זייט וויסן אידן אַז דער נס פון פורים ווייזט אויף דער שטאַרקייט פון אידן אין יענעם דור ניט צו לאָזן זיך איינרייד פון אחשורוש׳ן און זיינע אונטערטאַנען אַז זיי זאָלן זיך אַסימילירן . . . דער כוח פון אידן האָט זיך דאָן געוומען פון די צוויי און צוואַנצייק טויזנט קינדערלעך וואָס מרדכי האָט אויפגעזאַמלט און מיט זיי געלערנט תורה, טראָץ דעם פאַרבאָט פון דער מאַכט, אָט די קינדערלעך וואָס האָבן געזאָגט צו מרדכי׳ן — מיר זיינען מיט דיר אויף לעבן און טויט . . . און אָט די קינדערלעך האָבן באַזיגט המן הרשע" . . .

יאָ, דער רוסישער חסיד געדענקט גוט יענעם אַוועַנט אין מאָסקווע. עס זיינען געווען אַזעלכע, צו וועמען עס האָבן זיך שוין דערטראָגן ליטוואַקאַוו׳ס וואַרענונגען; אַז די יעווסעקציע וועט ניט שווייגן און עס זיינען געמאַכט געוואָרן פאַרזוכן אָפצוריידן דעם רבי׳ן פון זאָגן חסידות בפומבי יענעם אַוועַנט.

אָבער „מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". ניין, ס׳איז האַרט פאַר פורים, ערב אַ גרויסן נס. ניטאָ וואָס מורא צו האָבן!

און דעם רבי'נס קול ווערט נאָך שטאַרקער און מעכטיקער:

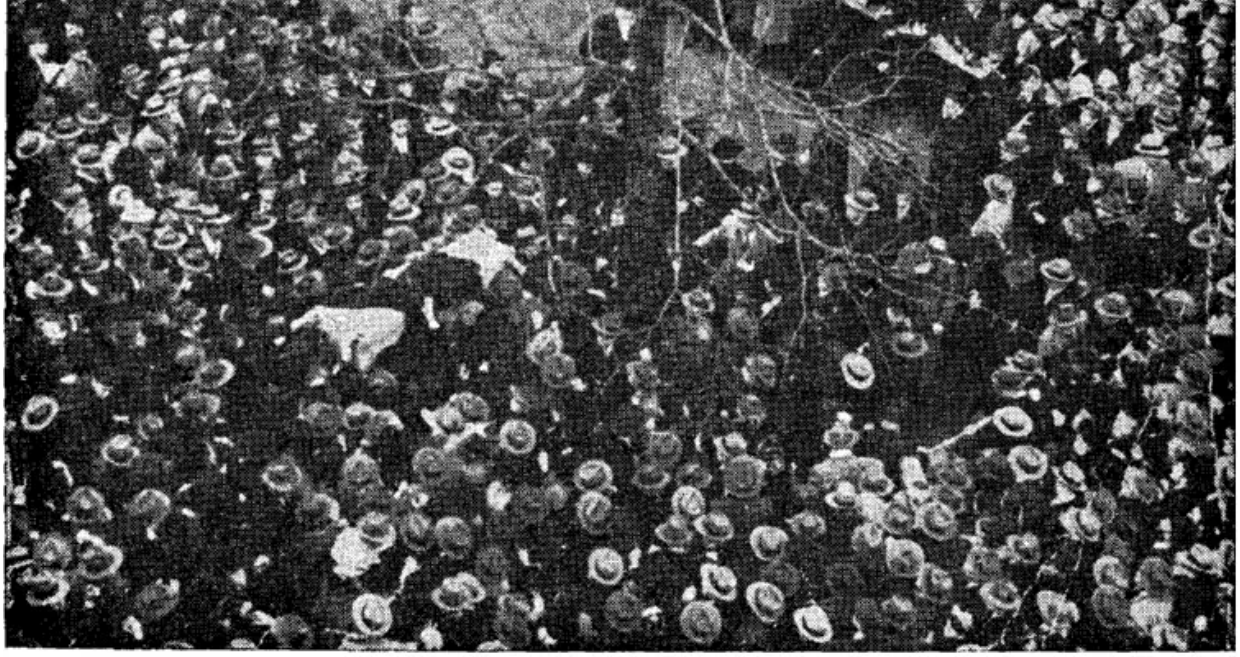
„די דאָזיקע מלחמה רוחנית איז אַ נצחית און חורֿט זיך איבער אין יעדן דור און יעדן פלאַץ... נאָר מיט אויפהאַלטן דאָס לערנען פון תינוקות של בית רבן וועלן מיר מנצח זיין"...

עס קלינגען אָפּ די דאָזיקע ווערטער איצט, אָט דאָ אין דער ווייטער אַמעריקע, מיט דער זעלבער מוטיקייט און אַנטשלאָסנקייט, מיט וועלכע זיי זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרן אין דער יעוסעקציע־באַלאַגערטער מאָסקע מיט איבער אַ פערטל יאָרהונדערט צוריק.

צוויי זודיקע טערען קייקלען זיך אַרונטער פון חסיד'ס אויגן וועלכע זיינען שוין איצט געוועגדעט אויף דעם ווייטן בערגל לעבן דער מצבה.

קיין שום ווינט קען עס פאַרלעשן...

און אָט שטייט דאָ ביים וואָגט פון אהז, לעבן דער פאַר'עקשנ'טער יאָרצייט־גלאָז וואָס וויל בשום אופן ניט אויסלעשן פון קיין שום ווינט און שטורם, אַ יונגערמאַן מיט אַ בלאָנדער באָרד, קוקט אויפן פייער פון דער יאָרצייט־ליכט וואָס קעמפט — פונקט ווי דער בעל־ההילולא — אַזוי הערָאיש פאַר איר רעכט צו לייכטן און וואַרעמען, קוקט און זעט פאַר זיך אַ בילד אויפן לענינגראַדער וואָקזאַל בעת דעם רבי'נס טויט־אורטייל איז אין יאָר 1927 פאַרביטן געוואָרן אויף פאַרשיקונג אין דער ווייטער שטאָט קאָסטראַמאַ.

לוי' פונעם רבי'ן ז"ע, י"א שבט, תש"י, אויף איסטערן פּאַרקוויי, ברוקלין

טראָץ דעם געפאַר פאַר יעדן איינעם מיט אַ שייכות צום אַרעסטאַנט, איז דער וואָקזאַל אויף שנעל אָנגעפילט געוואָרן מיט אידן וועלכע זיינען זיך געקומען געזעגענען מיטן רעצטן געגנערַאל פון אַמאָליקן שטאָלצן רוסישן אידנטום. דער אַרעסטאַנט, געשמידט אין קייטן און אונטער אַ שטרענגער וואַך מיט אָפּענעם און גרייט געווער, האָט זיך מיט אַמאָל אַ קער געטאָן מיטן פנים צום עולם און געזאָגט:

„נאָר אונזערע גופים זיינען פאַרשיקט געוואָרן אין גלות, נאָר די גופים, ניט די נשמות. וועט עס האַנדלט זיך וועגן תורה און מצוות, זיינען מיר ניט אונטער־ווָאָרפן צו קיין שום פרעמדער מאַכט, און קיין שום צוואַנג וועט אונז ניט באַווועגן אָפּצוגיגן פון דער דאָזיקער איבערצייגונג. מיט דער אַלטער עקשנות פון עם קשה עורף און מיטן כוח פון מסירת נפש פון אַלע דורות, רוף איך אויס — אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו".

דער יונגער מאַן מיט דער בלאָנדער באָרד האָט זיך אויפגעהאָדעוועט אין איינער פון די געהיימע ישיבות פאַר וועלכע דער רבי האָט שיער ניט באַצאָלט מיטן לעבן. ער הערט און פאַרשטייט איצט נאָך אַמאָל די דעקלאַראַציע אויפן לעצינגראַדער וואָקזאַל.

נאָר דער גוף איז אין גלות, אויף דער נשמה האָבן די אומות קיין שליטה ניט!...

„אידן איר זייט מיר טייערע" . . .

און אָט איז אַ חסיד פון „נאָך רוסלאַנד", שוין אַביסעלע „געכאָפט" אין דער אַמעריקאַנער פאַסטקע, אָבער ער שטייט ווי אַ סאָלדאָט מיטן „מענה לשון" אין האַנט און זאָגט מיט אַ נאָגנדיק־טיפן טרויער אין האַרצן דעם „שלום עליכם אדוננו מורנו ורבנו", און בעת מעשה זעט ער דעם רבי'ן אויף אַ באַזוך אין אַ קליינער פּראָווינץ־שטאָט אויף די קרעסטן אין 1934, און ער הערט נאָך אַמאָל ווי די שטימע פון רבי'ן דונערט אויס:

„אידן, איר האָב אייך ליב! די אַלע איבערלעבענישן און סכנות נפשות'ן מיט וועלכע די אַרבעט לטובת הכלל איז געווען פאַרבונדן אין דער צייט פון דער וועלט־מלחמה און נאָכדעם אין די צייטן פון הונגער, קרענק, נויט און רדיפות, דערלויבן מיר צו זאָגן:

„אידן, איר זייט מיר טייער!"

געציילטע יאָרן זיינען אַוועק זינט דער גרויסער מנהיג ישראל איז נסתלק געוואָרן, און זעט נאָר, ווי פרעמד און עפעס ניט־דאָ'איק די וועלט קלינגען היינט.

ניט בלויז האָט ער ליב געהאַט יעדן אידן מיט אַן אומבאַגרענעצטער אהבה, נאָר ער האָט עס נאָך געהאַלטן פאַר אַ זכות וואָס נויטיקט זיך אין אַ הקדמה פון ליידן פאַר אידן און אידישקייט.

ער איז געווען דער גרויסער קנאי און צו דער זעלבער צייט און דער זעלבער מינוט דער גרויסער אוהב ישראל, אַ קאָמבינאַציע וועלכע איז ליידער היינט מער ווי אַ זעלטנהייט.

אַמעריקאַנער יוגנט

צווישן די חסידים און תלמידים וואָס שטייען ביי זיין ציון געפינען זיך אין אַ גרויסער צאָל די לעצטע פון די „נפשות" וואָס ער האָט געשאַפן פאַר תורה און פאַרן אור החסידות — אַמעריקאַנער אידישע יוגנט.

אָט ערשט דאָכט זיך איז דער ליובאַוויטשער רבי זצ"ל אַרונטערגעפירט געוואָרן אויף אַ „וווהיל־טשער" פון דער שיף „דראטנינגהאָלם" אין ט' אדר ב', ת"ש.

און זעט נאָר וואָס פאַר אַ פייער דער פיזיש קראַנקער אָבער גייסטיק־מעכטיקער גיבור האָט אָנגעצונדן אין די צען יאָר וואָס ער האָט דאָ געווירקט און געשאַפן! אַ פייער וואָס האָט ניט צו זיך קיין גלייכן דאָ אין לאַנד מיט זיין דורכדרינגנדיקן ברען און ליבלעכער וואַרעמקייט.

אָט דער דאָזיקער עמוד־האש האָט זיך באַוויזן אין זיין פולער גלאָריע גראָד אין אַ קאָלטןווינטער טאָג צווישן די פיר וועגט פון אהל וואו ער רוט. ס'איז אַ פייער־זייל וואָס באַהעפט הימל און ערד און באַלייכט דעם וועג פון זיין „העכער פון וועלט — אין וועלט".

די עדה קדושה און איר שליח צבור

די הייליקע עדה אידן פאַרזאַמלט אַרום דעם ציון פון רבי'ן זצ"ל האָט געהאַט איר אייגענעם שליח־ציבור, וועלכער איז פאַר נאָענט דריי שעה צייט געשטאַנען באימה וביראָה אין אַ תפילה וואָס בלויז די ליפּען באַוועגן זיך קוים און קיין קול הערט זיך ניט.

דער שליח־ציבור איז געווען דער געטרייסטער און דער נאָענטסטער חסיד פון בעל־ההילולא, צו וועמען ער האָט אַלע מאָל אַרויפגעקוקט מיט דער זעלבער אומבויגזאַמער אמונה ווי די אידן צו משה'ן בעת קריעת ים־סוף, אויף וואָס די תורה אַליין זאָגט עדות אַז „ויאמינו בה' ובמשה עבדו". און היינט איז ער דער גייסטיקער יורש און ממלא מקום און ער שטייט דאָ ווי דער ממשיך פון דער חב"ד'ער גאָלדענער קייט וואָס ציט זיך פון ליאָזנע, דורך ליאַדי, ליובאַוויטש, ראָסטאָוו, ביז ברוקלין.

פאָרזעצונג אויף עמ' ז'

די יונגע יארן פון דעם רבי'ן זצ"ל

• הרב א. צימער

נאך אין זיינע גאָר יונגע יאָרן האָט אים זיין פאָטער, דער רבי (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב) נ"ע, שטאַרק צוגערעט ער זאָל אַלץ פאַרשרייבן. דער רבי האָט דעריבער נאָך גאָר יונגערהייט אָנגעהויבן פירן אַ טאָג־בוך. טיילן דערפון האָט ער שפּעטער, דורך די יאָרן, אָדער אַליין פאַרעפנטלעכט אָדער געגעבן רשות מעתיק צו זיין. אַזוי אַרום האָבן מיר זוכה געווען צו באַקענען זיך מיט אַ גרויסער צאָל פּרטים פון זיינע קינדערשע יאָרן.

* * *

ווען ער איז אַלט געווען פיר יאָר, האָט ער אַמאָל ביי זיין פאָטער געפרעגט: פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער באַשאַפן דעם מענטשן מיט צוויי אויגן — עס וואָלט דאָך גענוג געווען איין אויג, אַזוי ווי עס איז פאַראַן איין מויל און איין נאָז?

דער פאָטער האָט אים צוריק געפרעגט: אל"ף בי"ת קענסטו?

— יאָ — האָט דער רבי געענטפערט.

פרעגט דער רבי, דער פאָטער, ווייטער: וווייסטו אַז עס זיינען פאַראַן צוויי שינ'ען, אַ „שין" און אַ „סין"? — וואָס איז דער חילוק צווישן די צוויי?

— ביי אַ שין — ענטפערט דער רבי — איז דאָס פינטעלע אויף דער רעכטער זייט, און ביי אַ סין איז דאָס פינטעלע אויף דער לינקער זייט.

האָט דער רבי דער פאָטער אויסגעפירט: פאַראַן זאָכן אויף וועלכע מען דאַרף קוקן מיט דער רעכטער אויג און פאַראַן זאָכן אויף וועלכע מען דאַרף קוקן מיט דער לינקער אויג. אויף אַ סידור און אויף אַ אידן דאַרף מען קוקן מיט דער רעכטער אויג; אויף אַ צוקערל, אויף אַ צאַצקע און כדומה דאַרף מען קוקן מיט דער לינקער אויג.

זינט דעמאָלט — דערציילט דער רבי — איז אין מיין האַרץ און מוח איינגעקריצט געוואָרן דער ענין פון אַהבת ישראל, אַז אויף יעדן אידן, ווער ער זאָל ניט זיין, דאַרף מען קוקן מיט אַ גוטער אויג.

* * *

ווען ער איז אַלט געווען אַרום אַכט יאָר, איז ער אַמאָל אַרײַנגעגאַנגען צו זיין באָבע'ן (וואָס איר יאָרצייט איז, אגב, אויך יו"ד שבט), און זי האָט אים דערלאַנגט אַן האַרבוז (וואַסער־מעלאָן). ער האָט זיך אַוועקגעזעצט מיט זיין חבר אויף אַ באַנק קעגנאיבער דעם פענסטער פון זיין פּאָטערס שטוב. דער פאָטער האָט געזען ווי ער האָט דערלאַנגט דעם חבר אַ שטיקל האַרבוז. דער פאָטער האָט אים צוגערופן און צו אים געזאָגט: „אמת, דו האָסט טאַקע געגעבן דיין חבר, אָבער ניט מיטן גאַנצן האַרץ", און ער האָט מיט אים אַ סך גערעדט וועגן דעם ענין פון טוב־עין און רע־עין.

דעם פאָטערס רייד האָבן אויף דעם קינד שטאַרק געווירקט. ער האָט זיך שטאַרק צעווויינט און זיך ניט געקענט באַרואיקן, ביז וואַנען ער האָט אויסגעבראָכן אַלץ וואָס ער האָט געגעסן. ווען די מוטער האָט דאָס דערזען, האָט זי ביים פאָטער געפרעגט: וואָס ווילסטו פון דעם קינד? האָט דער רבי נ"ע געענפערט: עס איז גוט אַזוי, זאָל זיך ביי אים איינפלאַנצן אַ מדה טובה.

— אָט דאָס — פירט אויס דער רבי, דערציילנדיק די מעשה — הייסט חינוך.

* * *

אין יאָר תרמ"ט —וועו דער רבי איז אַלט געווען ניין יאָר — איז אַרויס פון דרוק דער סידור „תורה אור". דער פאָטער האָט אים דעמאָלט אַרײַנגעזופן צו זיך אין צימער און אים געהייסן דאָוונען פון דעם דאָזיקן סידור. ער האָט אים פאַרהערט אין עברי און פירוש המלות, און איז ניט געווען צופריידן — דער עיקר וועגן ענינים פון דקדוק: די תנועות מלעיל און מלרע (לייגן דעם טראָפ אויף דער ריכטיקער זילבע), דגש און רפה. דער רבי דער פאָטער

האָט פאַר אים דעריבער געדונגען דעם מלמד ר׳ יצחק גרשון, אַז ער זאָל מיט אים לערנען צוויי מאָל אַ וואָך פירוש המלות און דקדוק. דעם פירוש המלות האָט דער רבי זיך גוט אויסגעלערנט אין משך פון צוויי וואָכן, אָבער אין דקדוק איז אים ניט אַזוי געגאַנגען. דאָס וואָס ער האָט געלערנט ביינאַכט האָט זיך ניט געהאַלטן ביז אויף מאָרגן — באַזונדערע שוועריקייטן האָט ער געהאַט מיט דעם ענין פון מלעיל און מלרע, דגש און רפה.

איינמאָל, לערנענדיק דקדוק מיט ר׳ יצחק גרשונ׳ען, איז דער מלמד געווען זייער צופרידן פון אים. דאָס קינד האָט אָבער געוואוסט ביי זיך אין האַרצן אַז די זאַכן שוועבן בלויז אין זיין זכרון און וועלן באַלד פאַרגעסן ווערן. איז ער אַריין צום פאָטער און האָט מיט טרערן אין די אויגן אויסגעגאָסן זיין האַרץ פאַר אים. ער איז געווען גרייט אַז דער פאָטער זאָל אים זאָגן מוסר, אָבער דער פאָטער האָט זיך באַצויגן גאָר אַנדערש, און האָט אים געגומען דערקלערן:

— מלעיל (אויבן) און מלרע (אונטן) — מיינט: הימל און ערד. מלעיל, אויבן איז תורה ומצוות, מצוות עשה און מצוות לא תעשה. מלרע (אונטן) זיינען דברי הרשות (זאַכן וואָס מען מעג אָבער זיינען ניט קיין מצוה). „מלעיל" (אַנהויב וואָרט — ד. ה. „אויבן") דאַרף זיין מיט אַ דגש, שטאַרק. יעדער דגש פאַרטאָפלט דעם אות און אין צווייען איז שטאַרקער. „מלרע" (סוף וואָרט — ד. ה. דברי הרשות, „אונטן") דאַרף זיין רפה, שוואַך, וואָרום כאָטש דאָס זיינען זאַכן וואָס מען מעג, וויבאַלד אָבער מען מוז עס ניט האָבן, דאַרף עס זיין שוואַך, ניט מער וויפל מען מוז.

* * *

אין יאָר תרנ״א — וועו דער רבי איז געווען עלף יאָר אַלט — איז דער פאָטער דער רבי זייער קראַנק געוואָרן ל״ע אויף אַ פיבער־קראַנקייט. די קראַנקייט האָט זיך זייער פאַרשטאַרקט, און די זאַך האָט דעם רבי׳ן דעם זון זייער דערנומען ביים האַרצן.

איינמאָל אין אַ פרימאָרגן — דערציילט דער רבי — נאָך איידער עס איז טאָג געוואָרן, בין איך געלאָפן צו ר׳ זלמן לייבלס (אַן אייניקל פון דעם רבי׳נס פעטער מהרי״ל מיאַנאָוויטש. איז געווען דער שמש פונעם אוהל אין ליובאָוויטש און פלעגט יעדן טאָג גיין אין מקוה און דאַן גיין אויפן אוהל) און איך האָב זיך געבעטן בתחנונים ער זאָל מיך מיטנעמען אויפן אוהל און ער זאָל מיר צוזאָגן אַז קיינער וועט דערפון ניט וויסן.

ר׳ זלמן האָט דערקענט אַז די זאַך רירט מיר שטאַרק אָן, אויך האָט ער געוואוסט אַז דעם פאָטערס געזונט דאַרף גרויס רחמים, האָט ער דערפילט מיין בקשה.

עס איז געווען אַ גרויסער שניי און אַ פראָסט. קומענדיק הינטער דער שטאָט האָט דער וויגט מיך עטלעכע מאָל אומגעוואָרפן. ר׳ זלמן, כאָטש ער איז געווען אַ נידעריקער און אַן אַלטער איד, איז געגאַנגען מיט שטאַרקע טריט, אָבער איך בין אָפט געפאַלן און האָב זיך קוים דערשלעפט ביז צום אוהל.

איידער איך האָב נאָך געעפנט די טיר, איז מיין יונג האַרץ דערציטערט געוואָרן און שטראָמען טרערן זיינען גערונען פון מיינע אויגן. וועו איך בין אַריין אינעווייניק האָב איך דערזען די הייליקע קברים, אַ דינע שיכט שניי האָט זיי צוגעדעקט — אַרום איז שאַ־שטיל. איך האָב געזאָגט די ברכה, ברכת המתים. אַ ציטער כאָפט מיר אָן און איך קען ניט זאָגן די פסוקים פון תהלים, איך האָב בלויז געווויינט: דער טאַטע איז קראַנק; איך דערצייל פאַר די ישני־עפר אַז דער טאַטע, דער וועלכער איז אַ צדיק און אַ חסיד, ליגט אין בעט און איז קראַנק; דער טאַטע, וועלכער האָט מער ניט ווי דעם איינעם בן יחיד... בעט דעם אויבערשטן, בעט רחמים אַז ער זאָל אין גיכן געזונט ווערן.

דערווייַלע קומט צו מיר צו ר׳ זלמן און זאָגט: צינד אָן דעם ליכטל און זאָג דעם נוסח, און ער וועט מיר אָן אין מענה לשון, און פירט אויס: בעט רחמים ביי דיינע זיידעס אַז זיי זאָלן בעטן רחמים פאַר דיין פאָטער אַז דער אויבערשטער זאָל רחמנות האָבן און אים לאָזן לעבן.

זיינע רייד האָבן מיר שטאַרק דערנומען און איך האָב אויסגעשריען מיט אַ ביטער קול: „זיידעס, הייליקע צדיקים, דער טאַטע איז קראַנק, בעט דעם אויבערשטן ער זאָל בלייבן לעבן און זיין געזונט און ער זאָל מיר מדריך זיין, און איך זאָל זיין אַן ערלעכער איד!" — און איך האָב זיך שטאַרק צעווויינט. די געפילן פון מיין צער־בראָכן האַרץ האָבן זיך מיט יעדער מינוט פאַרשטאַרקט, ביז ר׳ זלמן — כאָטש ער אַליין האָט אויך שטאַרק געווויינט — האָט מיך אָנגענומען ביים האַנט און מיר אַרויס־געפירט פון אוהל.

דערווויילע איז געוואָרן טאָג, איך בין גע־לאָפן אַהיים אין איין אָטעם, ניט קוקנדיק אויף מיין מידקייט. קיינער אין שטוב האָט ניט געוואוסט וואו איך בין געווען.

אָנקומענדיק אַהיים האָב איך געטראָפן אַ שמחה אין שטוב. דעם אויבערשטנס חסדים אין דער ענדערונג צום גוטן פון דעם פאָטערס געזונט, האָט זיך אויף אַלעמען אָנגעזען.

וועט קען דען האָבן אַ באַגריף אין דער התדבקות פון צוויי גרויסע נשמות וואָס קומען ביידע פון איין און דעם זעלבן קדושה׳דיקן קוואַל און וואָס איינער זעצט פאָר דאָרט וואו דער אַנדערער האָט אויסגעלאָזט.

וועט ווייסט צו וואָס פאַר אַ הויכן יעדער געדאַנק דערלאַנגט און ווי טיף יעדער רגש דרינגט אַריין?... אפשר איז ער מתפלל מיט אַ ציטער אַז דער בעל־ההילולא זאָל שטיין ביי זיין רעכטער האַנט אין אָפּהיטן די מסירת־נפש דורכגעווייקטע גייסטיקע ירושה, די ג־טלעכע נחלה בלי מצרים, אַז ער זאָל וואַכן איבער אים אין דער אָנפירונג פון דער עדה אידן וואָס זעט איצט אין אי ם דאָס וואָס זיי האָבן פריער געזען אין בעל־ההילולא.

אפשר באַווגט ער די ליפן אין אַ תפילה פאַר די טויזנטער אידן, וועמענס נעמען זיינען אים צוגעשיקט געוואָרן פון אַלע עקן וועלט, פון די זאַמדן אין מדבר סאַהאַרא אין אַפריקע ביז אַ פאַרוואָרפן שטעטעלע ערגעץ וואו אין דער אַמעריקאַנער סאַאוט, וואו אַ ליובאַוויטשער שליח האָט פאַרפלאַנצט אַ קערנדל פון אמונה. יעדער רשימה מיט נעמען וואָס גייט איצט דורך זיין האַנט אַנטהאַלט דאָך מענטשלעכע, אידישע לעבנס, פרייד און טרויער, האָפענונג און אַנטוישונג. יעדער נאָמען איז דאָך אַן עולם מלא.

וי אַ שליח־ציבור אינמיטן שמונה עשרה אַזוי שטייט דער רבי שליט״א ביים ציון פון זיין אייגענעם רבי׳ן. זיינע בליקן שוועבן צווישן די הונדערטער רשימות מיט נעמען און דעם אַרומגעצאַמטן קבר וועלכער איז באַדעקט מיט זויבער־וויסן שניי, אויסגעמישט מיט די צעריסענע שטיקעלעך פון די קוויטלעך וואָס אידן האָבן שוין דאָ היינט געלייענט.

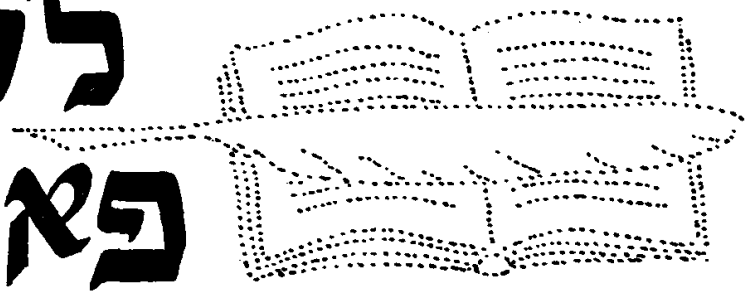
יעדער וויילע האָט דער וויגט אויפגעהויבן אַן אַנדער צעריסען פאַפּירל און עס אַוועק־געטראָגן אויף זיינע פליגלען אין אומענדלעכן חלל אַריין. און יעדער וויילע איז אַ ניי צעריסן קוויטל געפאַלן אויפן וויסן שניי און אויסגעפילט דעם ליידיקן אָרט.

דער שליח־ציבור איז וי געשטאַנען שמונה עשרה און מיט זיינע שטילע בליקן באַגלייט יעדן אַוועקפליענדיקן קוויטל און אויפגענומען יעדער ניי־פאַלנדיקע בקשה אויף „רחמים רבים ממקור הרחמים והחסדים האמתים".

* * *

וועט דער טאָג פון י׳ שבט האָט זיך דערנענטערט צו פאַרגיין און דער שטיק הימל וואָס איז אַרונטערגעלאָזט געוואָרן צווישן די פיר גראַניטע וועגט, האָט זיך אויפגעהויבן צוריק צו די שבעה רקיעים, האָט ער אויך מיטגענומען אַ שטיק ערד וועלכעס איז יענעם טאָג פאַרוואַנדלט געוואָרן אין הימל...

לערן און פארשטיי

די חכמים האבן געזאגט . . .

אויפן טענענבוים הָאט המן געווָארפן גורלות:

ער הָאט געווָארפן אויפן וויינשטָאק און ס׳איז אים ניט געלונגען. הָאט ער געזָאגט: די אידן זיינען גלייכן צום גפן (תהלים פ);

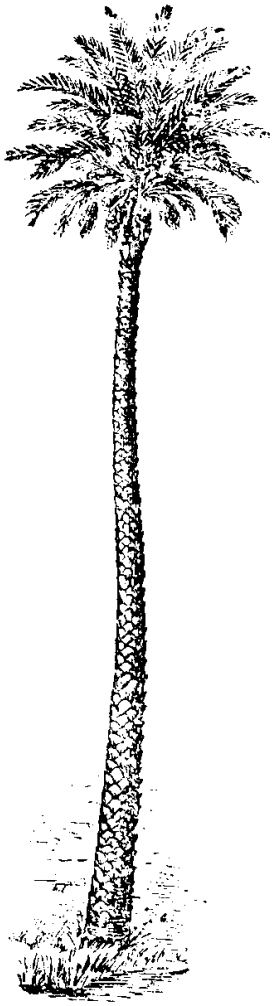
הָאט ער געווָארפן אויפן אייבירט־בוים, און ס׳איז אים ניט געלונגען, ווייל די אידן זיינען גלייכן צום זית (ירמי׳ יא);

הָאט ער געווָארפן אויפן עפל־בוים און ס׳איז ניט געלונגען, ווייל די אידן זיינען צו אים גלייכן (שיר השירים ח);

הָאט ער געווָארפן אויפן מילגרוים און ס׳איז אים ניט געלונגען, ווייל ישראל זיינען צו אים גלייכן (דָארט ו);

הָאט ער געווָארפן אויפן טייטל־בוים און ס׳איז ניט געלונגען, ווייל חנוי׳ מישָאל ועזרי׳ זיינען צו אים גלייכן;

הָאט ער געווָארפן אויפן נוס־בוים און ס׳איז ניט געלונגען, ווייל כנסת ישראל איז גלייכן צו אים;

הָאט ער געווָארפן אויפן הדס, אויף דער ערבה און אויפן אתרוג און ס׳איז אים ניט געלונגען, ווייל זיי זיינען די גוט־זָאגערס פָאר ישראל און זיי בעטן אויף זיי רחמים.

הָאט ער געווָארפן אויפן קנה (אַ וויכער שטעקל, „טשערט", וואָס וואַקסט ביים וואַסער). הָאט צו אים געזָאגט הקדוש־ברוך־הוא:

„שוטה! ישראל זיינען דָאך גלייכן צום קנה, וואָס שטייט אין וואַסער און בויגט זיך צו יעדןווינט, און כָאטש דָאס וואַסער איז שטַארק, שטייט דער קנה אויף זיין אָרט; זיי זיינען ניט גלייכן צום טענענבוים, וואָס דער ווינט צעברעכט אים. די אומות־העולם זיינען צו אים גלייכן (יחזקאל לא, ג), און ישראל זיינען גלייכן צום קנה (מלכים א, יד). דער טענענבוים איז פַאר דיר אָנגעגרייט פון ששת ימי בראשית (און מען הָאט אים אויף דעם בוים אויפגעהָאנגען).

(לויט ילקוט שמעוני, אסתר ג).

אידן זיינען גלייכן צו ביימער

דער אריינפיר צום שלחן ערוך...

• הרבנית ע. האראקאוו

דער ערשטער סעיף פון דעם ערשטן סימן אין שולחן ערוך הויבט זיך אָן: יהודא בן תימא אומר — יהודאָ בן תימאָ זאָגט: הוי עז כנמר — דו זאָלסט זיין מעכטיק און האָבן עזות ווי דער טיגער, וקל כנשר — און לייכט ווי דער אָדלער, רץ כצבי — זאָלסט לויפן ווי דער הירש, וגבור כארי — און שטאַרק זאָלסטו זיין ווי דער לייב, און דאָס אַלץ, לעשות רצון אָביך שבשמים — צו טאָן דעם ווילן פון דיין פאָטער אין הימל.

דער דאָזיקער אַריינפיר צום שולחן ערוך דאַרף אונז אָנצייכענען די וועגן וועלכע זאָלן אונז פירן דערצו אַז די דינים וועלכע מיר לערנען אין די ווייטערדיקע סעיפים און סימנים פון שולחן ערוך זאָלן פון אונז ניט נאָר געלערנט ווערן, נאָר אויך פינקטלעך דורכגעפירט ווערן.

פון יעדער זאַך בכלל, און פון דעם אַרט לעבן פון די לעבעדיקע באַשעפענישן בפרט, קען אַ מענטש לערנען ווי צו דינען דעם אויבערשטן. דער תנא יהודא בן תימא כאַראַקטעריזירט פאַר אונז די גרונט־שטריכן פון פיר בעלי־חיים: אַ טיגער, אַן אָדלער, אַ הירש און אַ לייב, פון וועלכע מיר דאַרפן לערנען פיר אופנים און דרכים אין עבודת ה'.

אין דער וועלט־באַשאַפונג איז ניטאָ קיין איבעריקע זאַך. און ס'איז ניטאָ קיין איין זאַך וועלכע זאָל זיין אַבסאָלוט שלעכט, אַז דערפון זאָל מען גאָר קיין גוטס ניט קענען דערוואַרטן. יעדער זאַך האָט אין זיך איר גוטע זייט. מען דאַרף נאָר וויסן וועז און ווי אַזוי דאָס אויסצונוצן.

דאָס זעלבע באַציט זיך אויך צו די מידות פון מענטשן. אַפילו די שלעכסטע פון זיי קענען אויך אויסגענוצט ווערן צום גוטן. מען דאַרף נאָר וויסן ווי אַזוי. אינטערעסאַנט, אַז גראד עזות, אָדער ווי מען רופט עס פשוט, חוצפה, כאָטש זי איז דאָך איינע פון די ערגסטע מידות פון וועלכע מען דאַרף זיך פולשטענדיק דערווייטערן, און זי איז אין קעגנזאַץ צו כאַראַקטעריסטישע שטריכן מיט וועלכע אידן צייכענען זיך אויס פון דער נאַטור: ביישנות, שעמעווידיקייט, — באַוואָרנט אונז טאַקע דער זעלבער תנא גלייך אין דער זעלביקער משנה אַז עז פנים לגהינום, אַז העזה פירט צום גהינום, און בושת פנים, שעמעוודיקייט פירט צום גן עדן — פונדעסטוועגן איז די ערשטע געבאָט וועלכע מען ברענגט אין שולחן־ערוך — דוקא יאָ צו האָבן העזה — וועז דאָס איז נויטיק, און נאָך אין וואָס פאַר אַ מאָס העזה — כנמר, אַזוי ווי דער טיגער.

דערקלערט אונז דער שו"ע גלייך אויפן אָרט, וואָס ס'מיינט עז כנמר — שלא יבוש מפני המלעיגין, ער זאָל זיך ניט שעמען פון די וועלכע לאַכן אָפּ פון אים.

דאָס מענטשלעך לעבן איז אַ שטענדיקע קאַמף מיט די פאַרשידענע שטערונגען, מיט וועלכע עס קומט אים אויס זיך צו באַגעגענען אויפן וועג פון דורכפירן זיין לעבנס־ציל, וועלכע איז תורה ומצוות, כי הם חיינו ואורך ימינו. וואָלט דער מענטש ניט געהאַט קיין שטערונגען, וועז ער וואָלט ניט געהאַט קיין יצר הרע און וואָלט ניט געהאַט קיין נסיונות — דאַן וואָלט אים דאָך געפעלט די בחירה און ער וואָלט במילא ניט געווען דאָס וואָס וועלט אָנגערופן מענטש. ער וואָלט אפשר געווען אַ מלאך, אָבער ניט קיין מענטש.

אין אַלגעמיין, געפינען זיך צווייערליי שטערונגען, אויסערלעכע און אינערלעכע, וואָס יעדע פון זיי טיילן זיך אויך אין צוויי סוגים: א) שטערונגען אין טאָן דאָס וואָס מען דאַרף, אָדער, ריכטיקער געזאָגט, אין מקיים זיין די מצות עשה; ב) סיבות וועלכע רייצן דעם מענטשן צו טאָן דאָס וואָס ער טאָר ניט טאָן, ד. ה. עובר זיין אויף די מצוות לא תעשה.

פון נאַטור אויס איז אַ מענטש באַווירקט פון דער אַרומיקער געזעלשאַפט, פאַר וועלכער ער וויל יוצא זיין און פאַר וועלכער ער שעמט זיך צו טאָן דאָס וואָס ס'איז אין קעגנזאַץ פון זייערע השקפות און פון

זייער לעבנס־שטייגער. אויף אַזוי ווייט, אַז דער תנא רבן יוחנן בן זכאַי האָט אין דער ברכה צו זיינע תלמידים, וועלכע זיינען אַליין אויך געווען גרויסע תנאים, זיי גע־בענטשט: „יהי מוראָ שמים עליכם כמוראָ בשר ודם", איר זאָלט מורא האָבן פאַר דעם אויבערשטן אַזוי ווי פאַר אַ מענטשן. „דאָס אַלץ"?! האָבן די תלמידים פאַרוואונדערט געפרעגט. „יאָ", האָט זיי דער גרויסער רבי געענטפערט, מיר ווייסן אַז אַ מענטש איז בכוח זיך צוריקצוהאַלטן פון טאָן אַ שלעכטע זאַך, ווען עס איז דערביי אָנ־ווענד אַ צווייטער. דאָס זעלבע קען אויך טרעפן, אַז אַ מענטש זאָל זיך אָפהאַלטן פון טאָן אַ גוטע זאַך, אַ מצוה, צוליב דער אָנווועזנהייט פון אַזעלכע מענטשן וועלכע זיינען עלול צו לאַכן פון דעם.

און כאָטש דער איד פאַרשטייט זייער גוט מיטן שכל די גרויסקייט פון דער מצוה און די נידעריקייט פון די מענטשן ביי ווען עס קען גאָר אינפאַלן ניט צו טאָן די מצוה, קען אָבער די נאַטירלעכע שוואַכקייט פון מענטשן אים ברענגען דערצו, אַז ער זאָל באַווירקט ווערן פון יענעמס אָפשפּעטונג, און ניט טאָן די מצוה.

איז דאָ, אין אַזאַ פאַל, זאָגט אונז דער תנא יהודא בן תימא, דאַרף אַ איד זיך באַנוצן מיט דער גרעסטער מאַס העזה — עז כנמר, און אַבסאָלוט ניט נתפעל ווערן פאַר קיין מענטש, פאַר קיין זאַך און פאַר קיינע שוועריקייטן, נאָר גיין פאָראויס זיין וועג דרייסט און זיכער ווי דער טיגער, און מקיים זיין אַלץ וואָס ער דאַרף על פי תורה.

עס מיינט ניט בלויז דאָס ניט נתפעל ווערן נאָר פאַר מענטשן וועלכע לאַכן אָפּ פון אים אויפן קול דוקא; ווייל אויב עס פעלט ביי אים די דערמאָנטע פעסטקייט אין קיום המצוות, שעמט ער זיך אַמאָל אָפּילו אויך דאָן ווען ס׳איז דאָ בלויז אַ פאַרדאַכט, אַז דער צווייטער וועט אַ לייכטן שמייכל טאָן, אָדער גאָר אַ קרים טאָן מיט דער נאָז, אָדער טאָמער וועט יענער, וועל־כער פירט זיך אַנדערש, טראַכטן מיט ביטול וועגן אים.

דאָס איז, צום ביישפּיל, איינע פון די הויפּט־סיבות ביי אַ פרוי ניט צו טראָגן קיין שייטל, אויב די פרויען פון איר געזעל־שאַפט אָדער נאַכבאַרשאַפט טראָגן עס ניט.

אויך די ניט געהעריקע אָפּגעהיטקייט אין צניעות׳דיקער קליידונג שטאַמט אָפּט פון דער מורא, אַז די אַרומיקע זאָלן איר ניט האַלטן פאַר ניט גענוג מאָדערן.

ביז מען איז אַמאָל אָפּילו גרייט מקריב צו זיין די דערציאונג — און במילא אויך די צוקונפט — פון קינדער, אַבי נאָר אויס־צונעמען ביי די וועלכע האָבן אַן אַנדערע און פאַלשע אַנשויאונג ווי אַזוי די דער־ציאונג פון אידישע קינדער זאָל זיין.

איז אין אַזעלכע, און אין די פאַרשידנס־טע אַנדערע און ענלעכע פאַלן, זאָגט דער תנא: הוי עז כנמר!

* * *

אַלס צווייטן שוצמיטל קעגן דעם אוי־סערלעכן אָנגרייפער אין דעם גייסטיקן קאַמף פון דעם מענטשן, גיט אַן דער תנא דעם „קל כנשר". דאָס מיינט, אַז מיט דער לייכטקייט מיט וועלכער דער אָדלער פליט אין דער הויך זאָל אַ מענטש קענען לייכט און שנעל פאַרמאַכן זיין אויג און אָפּוועגדן זיין בליק פון דער זאַך, וועלכע רייצט אים צו טראַכטן, ריידן אָדער טאָן דאָס וואָס ער דאַרף ניט.

איז דאָך די אויג — אויב נאָר מען גיט איר נאָר אַבסאָלוטע פרייהייט — איינע פון די הויפּט־פאַרמיטלער אין אַראָפּפירן דעם מענטשן פון ריכטיקן וועג. און ווי די חז״ל זאָגן: „העין רואה, והלב חומד וכלי המעשה גומרים". די אויג זעט און די האַרץ גלוסט און נאָכדעם פאַרענדיקט מען עס דורך טאָן, דורך מעשה.

אַמאָל דריקט זיך עס אויס אין פאַר־קוקן זיך אין צווייטנס רייכקייט, צו ווערן דורכדעם דערוועקט צו בלויזער קנאה, אָדער נאָכצוטאָן זיין רייכן לעבנסשטייגער, און צוליב דעם אָנצוהויבן אויך אַליין פירן אַ לעבן בריייטער ווי זיינע מעגלעכקייטן, און ניט אויף זאָכן פון פראַקטישער נויטוועג־דיקייט, נאָר אויף פיל לוקסוס זאָכן, וואָס דאָס פירט שוין שפּעטער צו אַ סך אומ־געוואונטשענע רעזולטאַטן, צו פאַרבאָרגן זיך איבערן קאָפּ, אַמאָל אָפּילו אויך צו אַ צע־שטערטן שלום־בית. א. ו. א. ו.

אָדער אַן אַנדער משל: די אויג האָט געכאַפּט אַ בליק אויפן כבוד, וועלכן מען טיילט־צו זיין חבר און ער וועלט דורכדעם דערמוטיקט צו זוכן אַליין אויך כבוד, באַ־נוצנדיק זיך דערביי מיט כשר׳ע אָדער ניט כשר׳ע מיטלען, אַבי נאָר דעם כבוד צו דערגרייכן.

מיר ווייסן אויך, אַז אין דעם גאַנצן תאוה׳דיקן לעבן פון מענטשן איז זייער אַ סך פאַראַנטוואָרטלעך די אויג, וועלכע שפּילט דערביי מייסטנס די ערשטע ראָלע.

ניט אַלעמאָל איז אַ מענטש אַ בעל־הבית אויף ניט צו זען דאָס וואָס ער דאַרף ניט זען. ווייל עס קען דאָך טרעפן אַז צופעליק, קעגן זיין ווילן, דערזעט ער פלוצ־לונג אַזעלכעס וואָס ער וואָלט לכתחילה ניט געוואָלט זען. וואָס דאַרף אָבער אַ מענטש קענען טאָן אין אַזאַ פאַל? — ער מוז ביי זיך דערוועקן די קראַפט זיך תיכף צוריק־ציען פון דעם וואָס ער האָט געזען און פאַרמיידן דורכדעם די פאַרשפּרייטונג פון דעם לאָקענדן פייער.

און אויף אָט דער אַנטויקלונג פון דעם כוח וואָס דער מענטש דאַרף אין זיך שאַפן, זאָגט אונז דער תנא, ער זאָל זיין קל כנשר, לייכט צו פאַרמאַכן זיין אויג.

אויך, אַז פונקט ווי דער אָדלער וואָס הויבט זיך אויף לייכט צו פליען העכער און העכער אין די הימלען אַריין, זאָל דער מענטש אין אַזעלכע מאָמענטן פון נסיון זוכן זיך גייסטיק צו דערהויבן כדי ער זאָל זיין אַ טפח העכער פון דער ערד, העכער איבער די אַלע זאַכן צו וועלכע די אויג לאָקט און רייצט אים אַזוי שטאַרק.

* * *

איינע פון די אינערלעכע הויפּשטערונגען ביים קיום המצוות איז פּשוט פוילקייט, אָפּגעלאָזנקייט, מאַנגל אין ענערגיע און ד. גל. רופט דער תנא דעם מענטשן ער זאָל זיין „רץ כצבי", ער זאָל לויפן ווי אַ הירש.

דורך התבוננות, דורך אַריינטראַכטן זיך, אין דער גרויסקייט וואָס אַ מצוה באַדייט, און דורך פראַקטישער געוואוינהייט — ענערגיש און מיט שמחה צו טאָן אַלעמאָל דאָס וואָס דער אויבערשטער פאָדערט פון אים; זיין צו יעדער צייט גרייט באַלד ווי עס מאַכט זיך אים צום האַנט אַ מצוה צו טאָן, צי עס איז בין אָדם למקום אָדער בין אָדם לחברו, טאָן עס ניט אָפּגעלייג־טערהייט און מיט דער גאַנצער מאַס אי־בערגעבנקייט.

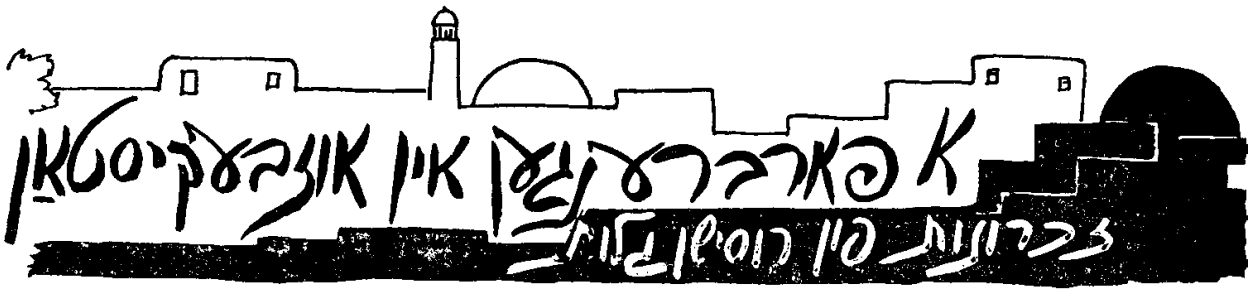
אָבער וועג אַ מענטש וועט פרעגן: ווי קען איך פאַרטיק ווערן מיט מיין אינער־לעכן שונא, דעם יצר הרע, ווי קען איך באַזיגן אַזאַ גרויסע מלחמה, וועלכע גייט אַן אין מיר, אַן אויפהער טאָג און נאַכט? זאָגט אים דער תנא, דו זאָלסט זיין „גבור כאַרי" — שטאַרק ווי אַ לייב. און ווי־באַלד אַז דאָס זאָגט אונז דער תנא, די משנה, די תורה, זאָגט עס דאָך, הייסט עס, דער אויבערשטער אַליין, וואָס ער ווייסט סיי דעם מענטשנס קאַמף מיט זיינע נסיונות און סיי דעם מענטשנס כחות וועל־כע ער האָט אים געגעבן, דעם דאָזיקן קאַמף צו זיגן; איז אַז מען זאָגט אַן דעם מענטשן: דו זאָלסט זיין גבור כאַרי, איז דאָס די בעסטע ראַי׳ אַז ער קען עס אויך זיין, ער דאַרף נאָר וועלן.

און אַזוי זעען מיר ווי עס ווערן דאָ באַוואָרנט די 4 הויפּט־פאַקטאָרן אין טאָג טעגלעכן גייסטיקן לעבנסקאַמף: א) אויי־סערלעכע שטערונגען, בעיקר ביי קיום פּוז מצוות עשה. קעגן אַזעלכע שטערונגען דאַרף מען זיך באַנוצן מיטן עז כנמר.

ב) אויסערלעכע אָנגרייפער וועלכע ווילן צווינגען עובר צו זיין חלילה אויף מצוות לא תעשה, וואָס דער שוצמיטל אין דעם פאַל איז קל כנשר.

ג) אינערלעכע סיבות וועלכע שטערן די פראַקטישע דורכפירונג פון מצוות, וואָס אַזעלכע שטערונגען ווערן באַזייטיקט מיט רץ כצבי.

ד) די אינערלעכע מלחמות מיטן יצר און שלעכטע מדות פון וועלכע — מיט דעם אויבערשטנס הילף — אַ מענטש קען אַלעמאָל אַרויסגיין אַלס זיגער, ווייל ער קען און דאַרף און מוז זיין גבור כאַרי. „איזהו גבור — הכובש את יצרו".

• דוב ראוופקי

די חסידישע פאַרברענגענס זיינען אַלע מאָל געווען אַ קוואַל פון וועלכן אנשי־שלומנו, האָבן געשעפט חיות, דערהויבונג. אויך זייער טאָג־טעגלעך לעבן איז פון די התועדות'ן, אין אַ גרויסער מאָס, באַאיינ־פלוסט געוואָרן. אַ חסידישע סביבה האָט געגעבן מוט, שמחה און לעבנס־לוסט אויך אין וועלטלעכער פאַרהאַוועטקייט.

מיט וויפל דערוואַרטונג און אומגעדולד מיר פלעגן אין אונזערע קינדער־יאָרן אויס־קוקן אויף די דאָזיקע טעג! מיר האָבן נאָך מיט אַ משך זמן פריער פשוט גע־צייכנט „ספירה": ס'איז שוין אַ דורך נאָך אַ וואָך! ס'איז געבליבן נאָך אַיין טאָג! ניט האָבנדיק קיין געוויסע באַגריף, וואָס ס'באַדייט פאַר אונז אַזאַ התוועדות, האָבן מיר אָבער דאָך געפילט, אַז דאָס וואָס מיר געניסן דערביי איז פאַר אונז וויכטיק און גוט.

י"ט כסלו אין סאַמאַרקאַנד

איך געדענק אַ י"ט כסלו־נאַכט אין סאַ־מאַרקאַנד, וועו מיר, עטלעכע ישיבה־אינג־לעך, האָבן זיך אַרויסגעלאָזט זוכן דעם „פאַרברענגען", וואָס איז ערגעץ־וואו פאַר־געקומען. צוליב געוויסע סיבות, פאַרשטענד־לעכע פאַר יענע צייטן און פאַר יענער מדינה, האָט מען פון אונז פאַרהוילן דעם אַרט פון דער התוועדות. אונז איז אָבער געווען באַוואוסט, אַז אונזערער אַ חבר, וואָס וואוינט אין אַ פאַרוואַרפן „טופיק" (אַ „טוי־בע" געסל), האָט יאָ דערשנאַפט דעם סוד. זיינען מיר דעריבער צוערשט אַוועק צום דאָזיקן חבר.

די שמאָל־געדרייטע, אַריענטאַלישע געס־לעך פלעגן תמיד ביי אונז אַרויסרופן אום־היימלעכע געפילן און פחדים. זייער זעלטן האָט מען אין זיי געקענט באַגעגענען וואָ־סער ס'איז באַלייכטונג. די אַן־פענסטערדי־קע הייזער האָבן פאַרגליווערטע געשאָטנט הינטער די ליימענע וועגט, וועלכע האָבן פאַרן דרויסן פאַרבאָרגן יעדן צייכן פון לעבן, וואָס איז געווען פאַרשטעקט ערגעץ אין זייערע אינגעווייד.

די נעכט אין יענע וויטע מקומות זיינען געווען ווי אָנגעלאָדן מיט אַ באַזונדערער און געהיימער שטילקייט, וואָס איז געווען באַגלייט מיט אַ מאָנאָטאָנעם פליסטער — צי פון אַ נאָענטן וואַסער־אַריק, אָדער אפ־שר גאָר פון די הינטער־שטאָטישע וויס־טענישן, צי ווער וויסט וואָס. פון צייט צו צייט פלעגט דאָס דאָזיקע שטילקייט איבערגעשניטן ווערן דורך אַ ווילדער גע־הירזשעריי פון אַן אייזל, וואָס האָט מיט זיין מאָדנעם רעווען ווי געמאָנט פון דער

טיפער נאַכט אַרויס. דאָס אַלץ האָט אונז דערמאָנט, אַז מיר געפינען זיך אין יענע ווייטע, זאַמדיק־מדבר־דיקע מקומות. באַזונדערס האָבן געלויערט מיט זייער חושך־דיקייט די „טופיקעס". פון זיי פלעגן טאַקע אָפט אויך אַרויסשפרינגען אוזבעקישע שקצים און באַפאַלן די דורכגייער, ספּעציעל ישיבה־אינגלעך און פרומע אידן.

את אחי אנכי מבקש...

אין איינעם אַזאַ „טופיק" האָבן מיר זיך פאַרקירעוועט. דאָרט אין אַ ווינקל פון געסל האָט געוואוינט אונזער חבר, וואָס האָט געווואוסט דעם פלאַץ פון פאַרברענגען. מיר זיינען צוגעקומען צום טויערל, אָבער ער איז געווען געשלאָסן. ווען מיר האָבן אין אים אָנגעקלאָפט, איז אַרויסגעקומען אַ יונגער אוזבעק מיט אַ פלאָקן אין האַנט. תחילת האָט ער גענומען פרעפלען אויף זיין שפּראַך, פרעגנדיק, מסתמא, וואָס מיר ווילן. ווען מיר האָבן אָנגעהויבן אַרויסשטאַמלען, אַז מיר דאַרפן דעם און דעם, האָט ער באַלד אַ הויב געטאָן זיין פלאָקן, טאַקע אין אונזער ריכטונג, און דערביי אַרויסגעפלאַצט מיט אַ שטראָם פון אוזבעקישע זידלעריייען און קללות. פון דערפאַרונג האָבן מיר געוואוסט, אַז דאָס בעסטע אין אַזאַ פאַל איז צו מאַכן „ויברח" — און דאָס האָבן מיר טאַקע אָן שהיות געטאָן.

מיר האָבן אָבער ניט אויפגעגעבן די האָפענונג צו געפינען דעם פאַרברענגען. מיר האָבן ווידער געגומען בלאָנדזשען אין די פאַרשטומטע געסלעך. מיר האָבן אפילו רייזקירט און געפּרואווט אַריבערקלעטערן אַ ליימענעם פלויט ביי אַ הויז, אויף וועלכן מיר האָבן געהאַט אַ חשד אַז דאָרט קומט פאָר דאָס פאַרברענגען, אָבער היות אונזאָבן מקבל־פּנים געווען אַ פאָר פיר־פּיסיקע מיט אַ געוואַלדיקער בילעריי און טאַקע שיער ניט פאַרכאַפּט אויף יענעם זייט מיינס אַ פוס — האָבן מיר אויך פון דאָרט געמוזט אָפּטרעטן אנטוישטע.

גייענדיק אַזוי, שוין עטוואָס פאַרצווייפלט, איבער אַ „צענטראַלער" סאַמאַרקאַנדער געסל, האָבן מיר צו אונזער מזל באַגעגנט ר׳ א. פ. אַ קורצינקער אין גרויסע, שוועכע ענגלישע שיך און מיט אַ לאַנג שטעקן אין האַנט, האָט ער אַפּערדיק געשפּאַנט אין בערן שטיינערנעם וועג און צוגעקלאַפּט מיט אַ דרייענדיקער געקלאַפּעריי אין דער שטילער נאַכט אַרײַן, וואָס האָט אונז פון ווייטן אַביסל אָנגעשראָקן. מיר האָבן אים באַלד אַרומגערינגלט און אויפן אָרט זיך דערוואוסט, אַז... יאָ, ער גייט טאַקע צום פאַרברענגען, און צו אונזער פרייד האָט ער אויך מסכים געווען, געמוזט מסכים זיין, אונז מיטצונעמען.

מיר זיינען צוגעקומען צום געגאַרטן אַדרעס, אין אַ געוויסן טופיק, אַרום אָט דער „צענטראַלער" געסל. דאָס טיר פון הויף איז געווען אָפן, און ווי נאָר מיר האָבן זיך אַריינגעכאַפּט אין הויף און דערהערט דעם גוט־באַקאַנטן ניגון „אשרינו" — האָבן מיר זיך שוין געלאָזן אין געלאַף אין דער ריכטונג פון געזאַנג, און אַלע פינף האָבן מיר זיך געגעבן אַ וואַרף אַריין דורך דער שמאָלער טיר גלייך אין הויז אַריין.

אַ חפּידישע „סעודה"

דער „זאַל" פון דעם פאַרברענגען איז געווען אַ ניט צו־גרויסער חדר מיט גרויע וועגט, שוואַרצער סטעליע און ערדענעם דיל; דריי וועגט זיינען געווען באַלעכערט מיט קרומע „נישעס" און די פערטע וואַנט האָט שוין פאַרמאָגט גאַנצענע דריי פענסטער, דאָס הייסט: צוויי קליינע פענסטערס מיט גלאָז און אַ דריטע, נאָך אַ קלענערע, אָן גלאָז, איז בלויז טיילווייז געווען פאַרשטאָפּט מיט שמאַטעס. דאָס גאַנצע „מעבל" איז געווען קאַנצענטרירט אין דערמיט פון צימער און געבילדעט דאָס „געהעריקע" באַדינונגס־פּלאַץ פאַר דער מסיבת יום־טוב. איין הילצערנע בעט האָט געדינט זויזיץ־פּלעצער; אַ צווייטע בעט, מיט אייזערנע וועגטלעך און אָנגעהויפּנט מיט פאַרשידענע שטוב־כלים — אַ קורצע „כאַרטשאָוקע" וכדומה אַזעלכע כלים — האָבן געשאַפן די פאַרמע פון אַ טיש, וועלכער איז געשטאַנען היפּש שיפּוע׳דיק און מחמת דעם איז איין זייט פון גלאָז אויפן קעראָסין־לאָמפּ, וואָס איז אויף אים געשטאַנען, געווען שטאַרק פאַררויכערט. די איבעריקע זיץ־פּלעצער זיינען געווען: אַ פאַר בענקלער, אַ טשעמאָדאַן, אַ קורץ אוזבעקיש

שטייסל און נאָך אַזוינע זאַכן וועלכע איך האָב ניט געקענט באַמערקן. אַ ווייס טיש־טוך האָט באַדעקט דעם טיש און אויף דעם — די יום־טוב׳דיקע „סעודה״: אַ ליימענע כלי מיט „סאַמאַגאַן״ (אייגן־געמאַכטער בראַנפן), שטיקלעך ברויט, געקאָכטע קאַר־טאָפל און אַפילו... אַ צעשניטן העכרינג (און וואונדער: דאָס דאָזיקע באמת „רייכע״ סעודה פאַר יענער צייט, ווערט גאָר ניט פאַרשלונגען! כאָטש כ׳בין געווען זיכער אַז כמעט אַלע אָנווועזנדיקע זיינען געווען ווייט פון זאָט). אין דער לופט איז געהאָנגען אַ דעמפיקע היץ און האָט געשלאָגן מיט עסן־דיקן ריח פון סאַמאַגאַן — און דאָך וואָס פאַראַ ליכטיקייט, וואָס פאַראַ שיינקייט אין אונזערע אויגן דאָן!

דאָס געזאַנג אין דער נאַכט...

אַרום צוויי מנינים חסידים, יונגעלייט און עלטערע, זיינען געזעסן אַרום טיש, צוזאַמענגעדריקט ווי איין פאַרפלאָכטענע מאַסע: דער אָנגעשפאַרט אויף דעם, יענער אַרומגענומען מיט זיין אָרעם א צווייטן, און אַזוי האָבן זיי געזונגען. אייניגע האָבן געזונגען שטיל־האַרציק, מיט פאַרמאַכטע אויגן, אַנדערע ווידער — מיט אָפענע אויגן, פאַרטיפטע ערגעץ אין ווייטקייטן, און אַנדערע האָבן געהילכט מיט אָפענער שטורעמישקייט און זיך נאָך ווי צוגעהאָלפן מיט די באַוועגונגען פונעם קערפער.

אַלע קולות האָבן זיך אָבער צוזאַמענגע־גאָסן אין אַזאַ פלייצנדיקן און ברויזנדיקן געזאַנג, וואָס האָט פאַרכאַפט, געצויגן און מיטגעריסן. מיר האָט זיך געדוכט, אַז איך ווער, אויף די דאָזיקע קלאַנגען־כוואַליעס, ווי אָפגעטראָגן פון דער גאַנצער פינסטער־רער וועלט און נאַכט און פון דעם אָרעם־חושכ׳דיקן באַשטאַנד פון חדר.

אויבן־אָן און אַרום...

אויבן־אָן, אויף דער אייניציקער שטול, איז געזעסן דער עלטערער חסיד ר׳ י. נ. אַ געזיכט פול מיט זעלטענער האַרציקייט און ווארעמקייט, באַצירט מיט אַ גרויסער שנייי־ווייסער באָרד, איז ער געזעסן מיטן קאָפּ עטוואָס פאַרהויבן און מיט צוזאַמענגעדריקטע אויגן־לעפלעך, פון וועלכע עס האָבן געפערלט אַזעלכע פינקלדיקע טראָפּ־לעך. מיט זיין האַנט־פלאַך האָט ער זיך געריבן זיין שטערן אַרויף און אַראָפּ צום טאַקט פון ניגון. אָט דער גרויסער איד, וואָס איז אַדורך די „רויטע״ פייערן און וואַסערן און זיין גייסט און נשמה איז דורך זיי געליי־טערט געוואָרן און ווי שטאָל פאַרהאַרטע־וועט געוואָרן, איז אָבער זיין האַרץ — אַזוי געפיל־רייך, אַזוי ווייך, אַזוי אָפן־

בריט, ממש כּמתחו של אולם. אונז אינגלעך, וועז ס׳איז אונז אויסגעקומען צו פאַרברענ־גען מיט אים, פלעגט ער אָפט אַרומנעמען, קושן און האַלזן, און מיט פאַטערלעכער ליבע אָנקוועלן דערביי.

און אָט איז מ. פ. דער דאָזיקער יונגער־מאַן מיט דער געדיכט־שוואַרצער, געקרייזל־טער באָרד און מיט די גרויסע טונקעלע אויגן, וואָס האָבן געפינקלט מיט לעבע־דיקייט און מונטערטקייט, איז ביי אַלעמען געווען באַליבט. זיין בריטהאַרציקע פשטנות און גוט־ברודערישקייט פלעגט ער אַנט־קעגן־טראָגן יעדן איינעם, אויך אין יענע ערגסטע צייטן וועז ער אַליין איז געלאָפן, אַ הונגעריקער, זיך ערגעץ צו באַהאַלטן פון די גרויזאַמע נאָכשפירער. שטייט ער איצט דאָ מיט איין פוס אויף אַ בענקל און פון האַרצן אַרויס דונערט ער מיט זיין לייבן־שטים: „מה טוב חלקנו״... ער האַלט זיין האַנט אויפן אַקסל פון איינעם אַ יונגערמאַן

(אַ ניט־באַקאַנטער פאַר מיר, אָן אַ באָרד) און דערביי האָבן זיינע פייכטע, שוואַרצע אויגן, ממש געפלייצט מיט צוציענדיקער איבערגעגעבנקייט.

דאָרט ביים ברעג טיש זיצט שוין דער, וועלכער האָט אונז אַהער באַגלייט. ער האַלט נאָך אַלץ זיין לאַנגן שטעקן אין האַנט און שאָקלט זיך אונטער ביים זינגען. פון צייט צו צייט וואַרפט ער מיר צו אַ שמייכלענדיקן בליק, ווי געזאָגט: נו, ס׳האָט זיך געלוינט צו קומען... (ווען איך דער־מאָן זיך אויף אים, שטעלט זיך מיר פאָר דאָס בילד, ווי ער פלעגט זיך אָפט אַריינ־רוקן שטילערהייט אין אונזער לערן־צימער מיט אַ זעקל אויף די פלייצעס. פון זעקל האָט ער אַרויסגענומען פאַר אונז... ברויט, כדי מיר זאָלן קענען זיצן און לערנען. שפעטער האָבן מיר זיך דערוואוסט, אַז געטאָן האָט ער פאַר אונז, צוזאַמען מיט מ. פ. פיל, פיל מער דערפון).

אין דאָרטן זיצט איינגעבויגן איבערן טיש ר׳ א. ב. זיין ווייס פנים געדיכט באַוואָקסען אַרום, וואָס זעט אויס ווי אַ שוואַרץ־האָריקע גריווע. ערשט נעכטן האָב איך אים געזען אַ פאַר־צער־טן, פאַרהאָוועטן, מיט באָרווע־סע פיס — אַ פאַרצווייפלטן טאַטן וואָס רייסט אַ וועלט צו ראַטעווען זיין קינד פון דער הונגער־קראַנקייט — און דאָ ביים טיש ברומט ער מיט אַזאַ עקשנות׳דיקייט און היציקייט די ווערטער: „אשרנו... ומה נעים גורלנו״.

יום־טוב׳דיקע פנימ׳ער

— — — אָט די באַקאַנטע פנימ׳ער פון נעכטן — פאַרהונגערטע, פאַרצאָגטע פון פיינלעכן לעבן — האָבן זיך דאָ ביים טיש ווי אַראָפגעשיילט און ס׳האָט פון זיי אַרויס־געבליקט אַן אינערלעכע נשמה׳דיקע פייער־לעכקייט, לגבי וועלכער דאָס גאַנצע פעקל וואָכעדיקייט האָט קיין שום באַטרעף ניט. זוען אַ יונגערמאַן האָט ביים טיש געזונטן לחיים, האָט ער זיך געוואונטשן — און מיט זיין טיף־אמת׳דיקער און ערנסט־צאַפל־דיקע תמימות וואָס קען נאָר קומען צום אויסדרוק — „לחיים, מיר זאָלן זיך זען מיטן רבי׳ן!״ אָדער: „לחיים, מיר זאָלן אויספירן דעם רביצ׳ס כוונה!״

אשרינו...

„אשרינו, אשרינו, אשרינו״... אַ לאַנגע צייט האָבן די ווערטער פאַרקלונגען דעם חדר. דער עלטערער חסיד האָט דערנאָך געזונטן דערקלערן דעם חסידישן באַדייט פון די ווערטער. אויף וויפל ס׳איז מיר געבליבן אין זכרון, האָט ער דאָן באַטאָנט די הייליקייט און די שיינקייט פון דער חב״ד־ירושה — מה יפה ירושתנו — וואָס דעריבער איז „אשרינו״, וואויל איז אונז.

אַ בריוו פונם רבי׳ן

...ס׳איז געווען אַ שפעטע שעה אין דער נאַכט וועו אַ קלאַפּ אין טיר האָט איבער־געהאַקט דעם פאַרברענגען. נאָכן פרעגן ווער דאָס איז האָט מען געעפנט די טיר און ס׳האָט זיך דורך איר ווי אַריינגעגליטשט אַן עלטערער, דאַרער בחור מיט אַ שיטער בערדל, אַ פאַרסאָפּעטער און מיט מאָדנע, אויפגערעגטע אויגן. ער האָט שווייגנדיק, מיט גרויס פאָרזיכטיקייט, אַרויסגענומען פון בוזעם־קעשענע אַ דין, פאַרוויקלט פעקעלע. ער האָט אים פאַנאַנדערגעוויקלט און אַרויס־געזונמען אַ פאַרשריבן בלעטל מיט דראָבנע אותיות, וועלכן ער האָט איבערגעגעבן צום ראש־המסובים, זאָגנדיק: „דאָס איז דער בריוו!״ דער עלטערער חסיד האָט זיך ראַפ־טום געגעבן אַ הויב־אויף פון זיין פלאַץ, זיינע אויגן האָבן אויפגעלויכטן. אויך דער גאַנצער עולם, אין שווייגנדיקער דערוואַר־טונג, האָט זיך ווי פון זיך אַליין אויפגע־שטעלט.

דער עלטערער חסיד האָט זיך אַרומגע־קוקט אַרום זיך און געוואָרפן אַ פאָרזיכטיקן בליק צו דער טיר. דערנאָך האָט ער אונז אַלעמען מודיע געווען מיט אַ האַרץ־קלאַפּ־דיקער שטים, אַז דאָס איז אַ קאָפּיע פון אַ בריוו פון... רבי׳ן, טאַקע פון ערשט ניט־לאַנג צוריק, וואָס איז דורך פאַרשידענע אומוועגן דערגאַנגען צו אונז.

איך געדענק איצט ניט די דאַטע און דעם גענויעם אינהאַלט פונעם בריוו (אפשר צו־ליב דער פלוצלונגדיקער איבערראַשונג דאָן). איך געדענק בלויז, אַז ס׳איז געווען אַ בריוו פון טרייסט, בטחון, דערמוטיקונג און טיי־ערע ברכות. כ׳געדענק אויך, אַז בעת דער עלטערער חסיד האָט געלייענט דעם בריוו

האָט מיר עפּעס געקלאַפּט אַ צאָן אין אַ צאָן, אַ דורכנעמענדיקער ציטער האָט געוואַנדערט איבער מיין קערפּער און אַזוי באַוועלטיקט פון געפילן־שטראָם, אַז כ׳האָב זיך געפילט ווי באַנומען. דער ראש־המסובים האָט מיט ביידע הענט געהאַלטן דעם בריוו, ווי ער וואָלט אים וועלן אין זיך אַרייַנציען, אייַנזאָפּן. געלייענט אַ פּאָר שורות — און זיך פאַרהאַקט, געלייענט — און די וועדטער האָבן אים אין האַלז געשטיקט — ביז די וועדטער, וואו דער רבי האָט אויסגעדריקט די וואַרעמע ברכות, ביי וועלכע דער חסיד האָט זיך געמוזט אינגאַנצן אָפּשטעלן; ער האָט אַראָפּגעבויגן זיין קאָפּ צום בריוו — און דאָס דינע בלעטל פּאַפּיר איז געווארן באַדעקט מיט נאַסע, גרויסע פלעקן...

פ׳הילכט־אָפּ אין אונזער נשמה

בעת׳ן לייענען זיינען אַלע געשטאַנען אין אַ פאַרגאַפּטער שטילקייט. אויך אַ געוויסע צייט דערנאָך איז מען נאָך אַלץ געווען ווי עלעקטריזירט. דער עכּא פון די הייליקע וועדטער האָט נאָך געקלונגען אין די אויערן. וועז דער עולם האָט זיך אויפגעוואַכט, האָט יעדערער געקוקט אויפן צווייטן מיט אַזעלכע מאָדנע, נייע בליקן. די הענט האָבן זיך אויטאָמאַטיש געשטרעקט צו די גלעזלעך „משקה״ און אַזוי ווי אין קול האָט זיך אַרויסגעריסן פון אַזויפיל מיילער: „לחיים, השי״ת זאָל געבן זיך צו זען מיטן רבי׳ן!״

מ׳איז אַלע אָפּגעפּרישט געווארן און מיט אַ באַזונדערן פלאַקער געמומען זינגען דעם פריילעך־חסידישן ניגון מיט די אוקראַיניש ווערטער. דאָס גאַנצע איינגעאָרדנטע טיש און זיץ־פלעצער איז פאַררוקט געווארן אין אַ זייט און איז תיכף פאַרוואַנדלט געווארן אין אַ הרודע זאָכן, וואו מ׳האָט שוין ניט געמערקט קיין שפּור פון טיש און בענק. מען האָט געטאַנצט, פאַרפלאָכטענע אַרעמס, האַנט אויף פלייצע, און די פיס האָבן לייכט געשוועבט, זיך געהויבן פון ערדענעם דיל; אַ ניגון נאָך אַ ניגון, אַ קרייז נאָך אַ קרייז — און דער צימער מיט די פינסטערע לעכער און באַרג שמאַטעס, צוזאַמען מיטן חשבון פון צייט, זיינען גלייך ווי ערגעץ פאַרדרייט און פאַרהוילן געווארן.

עד עלות השחר...

און אַזוי איז אויך דורכגעפלויגן די נאַכט.

דורך די קליינע פענסטערלעך האָבן זיך אַנגעהויבן באַווייזן סנאָפּן פון ליכט, דאָס קעראָסין־לעמפּל האָט געווארפן זיינע לעצטע פלעמלעך אינדערהויך, אָבער סיי ווי זיינען זיי פאַרלוירן געגאַנגען אין דער אַלץ־שטייגנדיקער העלקייט. פון אָפענעם פענסטער־לאָך האָט געבלאָזן אַ קילע פרימאָרגן־לופט, צוזאַמען מיט ברעקלעך גערויש פון אויפגייענדיקן טאָג. די שאָטנס אויף די וועגט זיינען אַלץ בלאַסער געווארן און אַלץ טונקעלער אוו לויזער איז געווארן אונזער ליכטיק־וואַרעמע אָפּגעשלאָסנקייט אינעם „ליכט״ פון פרימאָרגן. אָבער אויך טיפער האָט זיך אין האַרץ פאַרפעסטיקט און אייַנגעווארצלט דער פאַרזאָג פון פאַרברענגען: נאָר ניט נתפּעל צו ווערן און ווייטער צו ציען אונזער הייליקע חסידישע ירושה.

דער רבי

● ד"ר הלל זיידמאן

אַ מפורסם און אַ נסתר

שוועד צו שרייבן וועגן אַ מענטשן וואָס דער בעסטער קוואַל וועגן אים איז פאַרבאָרגן. וואָס איז דער בעסטער קוואַל וועגן אַ מענטשן? ער אַליין. און דער ליובאַוויטשער רבי איז זייער וויט צו ריידן וועגן זיך. אפילו נישט אומדירעקט. זיין בליק איז שטענדיק געווענדעט אַרויס. ער רעדט וועגן ענינים און דעות, קיינמאָל נישט וועגן זיין פערזאָן.

ער איז אין צענטער פון חב"ד־חסידות, ער איז דער צענטער. אָבער ער אַליין רוקט זיך אָפּ ווי אין אַ זייט פון זיין אַמט, פון זיין אויפגאַבע, פון זיינע צילן. זיי זיינען דער עיקר, נישט ער, לויט אים.

איז דער רבי אי מפורסם, אי אַ נסתר. אַלע קענען אים — אָדער אַזוי דאַכט זיך זיי, וויניקסטנס — און זעלטן וועט קען אים. וועט זאָגט עס, אַז גרויסע רביים זיינען בכלל נתגלה געווארן? ניין! זיי זיינען שטענדיק געבליבן נסתרים. און אַזוי, און אפשר נאָך מער, דער ליובאַוויטשער רבי, אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסאהן, שליט"א.

גרויס איז זיין כוח אין נגלה און גרויס איז זיין כוח אין נסתר — און נישט בלויז אין לערנען נסתר, נאָר אויך אין זיין נסתר.

דאָס וואָס מ'זעט און מ'הערט פון אים איז בלויז וואָס ס'גייט אַריבער איבער די ברעגעס פון אַן אינערלעך גאָר רייכער פערזענלעכקייט, וועלכע איז בעצם אַ פאַרשלאָסענע אין זיך.

ער איז אַ גרויסער משפיע. זיין כח אויסצושפרייטן השפעה גרייכט וויט און בריט, וויטער און ברייטער ווי מ'זעט עס בחוש, ווי מ'וויסט. ער נעמט אַרום מרחקים אין שטח און אין געדאַנקן־גאַנג פון מענטשן פאַרשידענע אין אַלעמען, און אין פלוג פרעמדע. ער באַווירקט בריט און וויט. אָבער נישט קלענער איז זיין קאָנצענטראַציע אין פאַרטיפסטן, פנימיות'דיקן זין. ער פאַרמאָגט אי דעם סוד התפשטות, אי דעם סוד הצמצום. דורך אויס־שפרייטן כוחות ווערן זיי נישט, אין דעם פאַל, דין. פאַרקערט, מ'דאַרף זאַמלען אַ סך כוחות אין צענטער, כדי ס'זאָל געגנוג־זיין פאַר דער וויטסטער פעריפעריע. און וואָס וויטער די פעריפעריע, אַלץ קאָנדענסירטער און אינטענסיווער דער ברען אין מיטל־פונקט.

געגנוי דער היפוך פון דעם וואָס איז געווויינטלעך אָנגענומען. געווויינטלעך מיינט מען, אַז כדי צו „ציען" אַן עולם דאַרף מען זיך צופאַסן צום אים, זיין פלאַך, צוגענגלעך, ליידיק. איז אָבער דער עולם נישט אַזוי ליידיק ווי די וואָס ווילן אים פירן, מיינען, אָדער זיינען עס אַליין. און אויב פאַראַן אַ לידיקייט רופט זי, ווי יעדער חלל, נאָך אויספילונג. דער „עולם" איז איבערזעטיקט מיט פלאַכקייט און שאַבלאָן. דאָס „פאָפולערע" איז גאָרנישט אַזוי פאָפולער. פאַרקערט, מ'זוכט תוכן, רעיון.

און אין דער תוהו־ובוהו־עפאָכע פון אונזער צייט זוכט מען אינהאַלט און אָנהאַלט. אַלץ אַרום וואַקלט זיך. יסודות אין וועלכע מ'האָט געגלויבט זיינען אויפגעטרייסלט. זוכט מען אַ פעסטן פונקט אין — יהדות. און וואו איז נאָך אַזוי פעסט ווי ביים ליובאַ־ויטשער רבי'ן? ער איז אַרייַנגעטאָן אינגאַנצן אין תורה און אין חסידות, און דערביי וואַך אויף דער וועלט אַרום. די „סטעזשקעס פון הימל זיינען פאַר אים קלאָר ווי די סטעזשקעס פון נהרדעא", אָבער ער קען אויך די סטעזשקעס פון נהרדעא. ער קען די וועלט און אירע וועגן און — אומווועגן.

און ער קען דעם מענטשן, און איז נאָענט צו אים. צו יעדן יחיד באַזונדער און צום כלל אינאיינעם. זיינע אויגן זיינען אָפן אויף די געשעענישן אין דער גרויסער וועלט און זיין אויער איז פיין־דערהערעוודיק צו די אינערלעכע וויבראַציעס פון דער סימפאָניע פון אַ מענטשלעכער נשמה.

וועז איר הערט אים רעדן, נישט בלויז אין „יחידות", ד. ה. פריוואַט מיט אייך אַליין, נאָר אויך ביי אַ „פאַרבערגנגען" וועז אַלע זיינען פאַרזאַמלט, הערט אים נישט רעדן צו אַ „פובליקום", נאָר איר פילט אַז אייך מיינט ער, אַז ער רעדט צו אייך, צו דעם יחיד, און צו די פאַרבאָרגנסטע ווינקעלעך אין מהות פון יחיד.

ס׳איז פאַראַן דאָ דאָס כולל־דיקע, דאָס אַלץ און אַלעמען אַרומנעמענדיקע, אין דערביי אויך דאָס אינדיווידועלע, דאָס פערזענלעכע פון דעם יחיד.

איז ער דאָך אַ גרויסער בקי אין חכמת־הנפש. אַ בקי נישט דורך אויסגעלערנטען שטודירן, נאָר מיט דעם אינטואיטיוון און העכערן אַריינקוקן, מיט וועלכן בלויז געציילטע אויסדערוויילטע זיינען געבענטשט בחסד עליון. איז דעריבער זיין צוגאַנג אַן אינדיווידועלער. געוויס איז אמונה פשוטה אַ גוטע זאַך, אָבער וועז עמעצער איז געבענטשט מיט אַ טיפן מוח, מיט אַריינדרינגענדיקן דענקען, איז נישט גענוג פאַר אים קיין אויבערפלעכלעכער גלויבן. דער רבי אַנטפלעקט די יחיד׳ישע כוחות און דעם „בית קיבול" פון דעם באַטרעפענדן. און לויט דעם רעדט ער צו אים. און וועז דער רבונו של עולם האָט איינעם געבענטשט מיט כשרונות, דאַרף ער די כשרונות אויסנוצן פאַר יהדות און יהדות־פאַרשפרייטונג, האַלט דער רבי, און באַמיט זיך צו מאָבליזירן די דאָזיקע כשרונות צו זייער העכערער שליחות. אין דער בחינה פון „כל עצמותי תאמרנה", יעדער עצמיות, יעדער אינדיווידועלע קראַפט, דאַרף געשטעלט ווערן אין העכערן דינסט.

דאָס איז איינס פון די צילן, און פון די טויערן, פון זיין משפיע זיין. די התקשרות צווישן רבי׳ן און חסיד, צווישן רבי׳ן און יעדן וואָס קומט מיט אים אין באַרירונג, איז אַ קעגנזייטיקע. און צוערשט קומט דער אַריינדרינגענדיקער געהער פונעם רבי׳ן.

מיר האָבן זיך אָפגעשטעלט אויף זיין באַציאונג צו מענטשן, כדי דורך דעם צו עפענען אַ פענסטערל, און זען דעם רבי׳ן. וואָרום ער אַליין, זייענדיק אַ ממשיך פון אַ שלשלת, איז אויך אַן אַליין־גייער. געוויס איז די השפעה פון די פריערדיקע ליובאַוויטשער רביים גרויס — דאָס זעט מען אין זיין אַריינלעבענען און פאַרטיפן זיך אין די חיבורים פון די פריערדיקע נשיאי חב״ד, — און באַזונדער גרויס, איז די השפעה פון זיין שווער, דעם פריערדיקן רבי׳ן, אדמו״ר רבי יוסף יצחק שניאורסאָהן, זצ״ל. אָבער — ער גייט אויך זיין אייגענעם וועג. מיט פעסטע טריט און זיכערע.

נישטאָ ביי אים קיין שמץ פון נאָכמאַכן; אפילו נישט לגבי די געשטאַלטן, וועלכע זיינען ביי אים פאַרהייליקט ביז גאָר. ער געניסט נישט סתם פון ירושה. און איז נישט זוכה מן ההפקר. זכות אבות, וועלכע איז גרויס, איז פאַר אים אויך אַ חוב אָבות. ער איז עס קונה במשיכה, מיט דעם גרויסן כוח המושך, מיט וועלכן ער ציט־צו די אַלע פונקן וואָס לייכטן אין די פריערדיקע נשיאי חב״ד, צו וועלכע ער איז דער זיבעטער. און מיט יגיעה, מיט שוועראַר עבודה פון אַריינאַרבעטן און אַריינטראַכטן. דער כלל פון מרבה נכסים מרבה דאגה, גילט ביי אים אויך לגבי נכסים רוחניים, לגבי גייסטיקן פאַרמעגן. און דאָס גייסטיקע פאַרמעגן איז גרויס און רייך, און — איר מעגט זיין זיכער, אַז דער רבי וועט גאָרנישט פאַרלירן דערפון.

אָבער דערביי פאַרדייעט ער עס מיט אייגענעם טראַכטן, און לעבט נישט בלויז פון ירושה. ער איז אין שטענדיקן שעפעריש פראָצעס. די קערנער זיינען פאַרזייט טיף אין זיין נשמה, אָבער זיי גייען אויף מיט אייגענער שפראָצונג. זיי וואַקסן מיט אייגענער ברכת ה׳. דער רבי האָט קיינמאָל גאָרנישט קונה געווען בהיסח הדעת.

אַ מאמר פונעם רבי'ן

האָט איר אַמאָל געהערט אַ „מאמר" פונעם רבי'ן ביי אַ „פאַרברענגען" מיט חסידים אַ שבת־מברכים, אַ יום־טוב, אַ יומא דפגרא?

אויב יאָ, האָט איר זיך געמוזט פרעגן: אין וואָס ליגט דער כוח זיינער?

שווער צו געבן דערויף אַ ענטויע אויפקלערונג. פליסט דאָך דער דאָזיקער כוח פון פאַרבאַרגענע טיפענישן, פון פאַרבאַהאַלטענע קוואַלן. וועלן מיר פרואוון געבן בלויז אייניקן דרוקן פון דעם וואָס מ'זעט, און וואָס מ'פילט ווען מ'הערט זיך צו צום רבי'נס אַ „מאמר".

צוערשט וועגן אונטערגרונד, וועגן דער סביבה און אַטמאָספערע. וואָרום אויך דער ספּעציפישער ליובאַוויטשער „קלימאַט" איז וויכטיק פאַר — נישט בלויז הערן — נאָר דערהערן דעם רבי'נס וואָרט.

דאָס אָנזאַמלען זיך פונעם עולם. יאָ, ס'איז אַן „עולם", נישט קיין „פובליקום". נישט קיין צופעליק־„אַריינגעפאַלענע" אָדער „געבראַכטע" צוהערער. ניין. דאָס זיינען אידן וואָס זייער נשמה לעכצט נאָך ג־ט'ס וואָרט. קומען זיי דאָ אַהער, און אַיידער וואָס שטראַלן זיי שוין אין געשפּאַנקייט פון הייליקער דערוואַרטונג. דאָן קומט אַריין דער רבי. די יראת הכבוד פילט אָן מיט פייערלעכקייט. די ניגונים גייען־אויף מיט אייגענטימלעכער חב"ד'ישער התלהבות. אַלץ צוזאַמען נעמט אַרום מיט בענקעניש, מיט דערוואַרטונג. און דאָן קומט דער „מאמר".

דאָס איז אי אַ טיפּע באַטראַכטונג, אי אַ גרויסע התעוררות, אי פאַר זיך אַליין אַ פייערלעכע עבודה. דעם תוכן פון דעם מאמר דאַרף מען הערן, אָדער לייענען; און ס'איז אייגנס פון די סימנים פון זיין וואָגיקייט וואָס ווען איר לייענט אים, און איר זייט נישט אונטער דער אוממיטלבאַרער השפּעה פונעם רבי'נס שטים, פון זיין באַטאָנונג, פון זיין פערזענלעכקייט, גענישט איר נאָך אַלץ פון דער רייכקייט און טיפקייט פון די רעיונות אין אים.

מיר וועלן דאָ ריידן וועגן אופן, וועגן דער פאָרם, וועלכע איז אין דעם פאַל אויך אַ טייל פון תוכן.

אַ גלייכער און גראָדער פאָדעם ציט זיך אינעם „מאמר", וועלכער איז אייגנטלעך אַ קייט פון מאמרים, און אויף דעם פאָדעם שנירן זיך פערל. יעדע פון די פערל גלאַנצט מיט אַ באַזונדער קאָליר, שטראַלט מיט אייגן ליכט. וואָרום יעדער פון די רעיונות וואָס איר הערט דאָ איז אַ מסכתא פאַר זיך. אָנגעלאָדן מיט מיין און זין. אַ מסכתא וואָס מ'דאַרף לערנען, אין וועלכער מ'דאַרף זיך פאַרטיפן.

אָבער ביים רבי'ן זיינען עס חלקים פון איין ענין. נעמלעך, פון דעם ענין, ביי וועלכן ער האַלט איצט. די חלקים זיינען זיך מצרף צו, איין גאַנצקייט, הגם יעדער פאַר זיך איז „אַן ענין פאַר זיך".

דער רבי איז אַ מייסטער אין יעדן דעטאַל, אין יעדן אינצלנעם פּרט, ווי אין דער גאַנצקייט און האַרמאָנישקייט פון דעם גרויסן אַרכיטעקטאָנישן געבוי. גאָרנישט איז דאָ איבעריק. דער רבי איז מקמץ אין מאַטעריאַל, גיט בלויז דאָס נויטיקסטע; אָבער גאָרנישט פעלט. איר האָט דאָ אין ענגסטן צמצום כולל'דיקע שלימות.

דערביבער, הגם איר ווערט פאַרכאַפט פון דעם אָדער יענעם בליץ, ווערט איר אָבער נישט פאַרלוירן אין דער רייכקייט, און איר פאַרלירט נישט די הויפּט־ליניע, די צענטראַלע טעמע, וועלכע איז דאָ אין מאמר.

דאָס איז אויך אַ רעזולטאַט פון דעם גרויסן כוח אין הסברה פונעם רבי'ן. דער דאָזיקער כוח איז נישט קיין זייטיקער כשרון. מ'קען עס בכלל נישט באַצייכענען אַלס „כשרון". וואָרום כדי אַזוי קלאָר צו מאַכן אַ שווערן ענין מוז מען אַליין זיין קלאָר. די לויטערקייט פון זיין דיבור קומט פון דער לויטערקייט פון זיין פערזענלעכקייט. די ווערטער פליסן נישט פונעם האַלז, נאָר פונעם האַרץ.

די שטים וויברירט מיט אינערלעכן רגש, געצוימט, איינגעהאַלטן, און פעסט ווי אַ באַפעל פון אַ קאָמאַנדיר. איר הערט דאָ נישט קיין רוף, נישט קיין עצה, נאָר ווי אַ באַריכט, אַ רעפּאָרט פונעם מצב, פון פאַקטן, וואָס ווערן בלויז „פעסטגעשטעלט", אַזוי איז עס און — שוין!... די מסקנות ציט איר. און איר פילט, אַז אַזוי איז עס, אַז ס'קען אַנדערש נישט זיין.

וואָרום דאָס זיינען נישט קיין „ווערטער אָן דעקונג". אונטער יעדן וואָרט ליגט אַ פעסטער יסוד. דער „מאמר" איז געבויט אויף פונדאַמענטן וואָס גרייכן טיף אין די סאַמע אורשפרונגען פון יהדות. יעדעס וואָרט האָט אַ מיין, אַ באַדייט און — אַ כוונה. דאָס הייסט, אַז זיי קומען פון די וויטקייטן פון אייביקייט און האָבן ציל — דער ציל ווערט אָנגעצייכנט דורך כוונה, אין אייגנטלעכן, און טיפסטן זין פונעם וואָרט.

יעדעס וואָרט האָט אַ מיין, און אין מיין. איר קענט נישט, ווי געוויסע דרושים, אַרייַנטייטשן וואָס איר ווילט הערן. נישט מעגלעך איר זאָלט בלאָנדזשן אין אַ ווערטער־וואַלד, נישט מעגלעך קיין מיספֿאַרשטענדעניש. מ׳פירט אייך אויף אַ גלייכן וועג, אָן זיגזאַגן, אָן אָפּשטעל, אָן אָפּווייכונגען צו דרך־אגב׳ס, און אָן „נישט דאָס בין איך אויסן" און נעבנביי . . .

וואָרום דער רבי איז אויך אַ מייסטער פון הגדרה, פון אָפּצייכענען גרענעצן צווישן באַגריף און באַגריף, צווישן געדאַנק און געדאַנק. ווען איר הערט אים האָט איר פאַר זיך אַ קלאָר פעלד, מיט צוימען צווישן ענין און ענין, אַזוי אַז איין פרשה קען נישט אַריינגיין אין רשות פון דער צווייטער, און איין פרק קען נישט מטשטש זיין אָן אַנדערן.

היות די טערמינען זיינען קלאָר פעסטגעשטעלט, בפרט פאַר די וואָס זיינען באַהאַוונט אין לשון פון חב״ד, וועלכעס באַזיצט אַ באַזונדער טערמינאָלאָגיע; היות יעדער געדאַנק ווערט דעפינירט געניי און פינקטלעך, שאַפט זיך ביי אייך אין מוח — און אין דער נשמה — אַ ליכטיקע קלאָרקייט.

הויכע עגינים זענען אייך אויס אַזוי פשוט, אַזוי איינפאַך, אַז איר פרעגט זיך: ווי איז דען מעגלעך אַנדערש? אָבער — נאַרט אייך נישט. ס׳קען טאַקע נישט זיין אַנדערש, אָבער ס׳זיינען דאָך הויכע עגינים. נישט מער וואָס דער „פילטער", דער צינור איז אַזעלכער, אַז למעלה־מן־השכל׳דיקע עגינים גייען דורך אים דורך ווערן זיי שכל׳דיקע. למעלה־מן־הטבע׳דיקע עגינים ווערן נאַטירלעך. דאָס איז איינס פון די וואונדער פונעם רבי׳ן — מופת וואָס איר זעט אים בחוש — וואָס נסתר ווערט נגלה, הגם באמת איז דאָס וואָס אייך דאַכט זיך, אַז ס׳איז נגלה איז גאָר נסתר . . .

דאָס איז דער סוד, וואָלט מען געקאָנט זאָגן, פון מקרב זיין דעם שכל העליון צום פשוט׳ן מענטשלעכן שכל. אָדער דערהויבן אייער געדאַנק צו די הויכקייטן, פון וואַנען איר זאָלט קענען באַנעמען, רעיונות „וואָס זיינען פאַרהוילן פון יעדן רעיון" . . .

פאַרשטייט זיך, אַז אויף אַזאַ הויך קען קיין רייד נישט זיין פון הסברה־טאַלאַנט אָדער רעדנערישע קונסט. דער רבי איז ווייט דערפון, ווי ער איז בכלל ווייט פון אויסערלעכע עפעקטן. זיין „רעטאָרישע קונסט" באַשטייט אין דעם וואָס ער רעדט ווי אַיינער דענקט הויך (הויך אין טאָפלטן זין פונעם וואָרט . . .). נישטאָ דעריבער קיין באַצירונגען, קיין וואָרט „לשם נוי", קיין אויסדרוק וואָס זאָל ווען מאַכן אַן אַיינדרוק. און דווקא דערפון קומט דער אַיינדרוק, וואָס טרייסלט־אויף יעדע אַידעלע סטרונע אין אייער נשמה.

צילעוועז זיך די געדאַנקען ווי די גמרא דערציילט פון רבי עקיבא׳ן, פון תורה צו נביאים, פון נביאים צו כתובים, און ווייטער און ווייטער. און גרייכנדיק אַזוי ווייט זיינען אָבער די רייד פריש, אַקטועל, דאָאיק, „און ס׳זיינען די רייד פרייליך ווי אין דעם טאָג ווען זיי זיינען געגעבן געוואָרן פונעם באַרג סיני", ווי די גמרא דריקט עס אויס.

וואָרום איר האָט פאַר זיך אַ גרינטלעך־לאָגישע אַנאַליזע, אַ שכל׳דיקע צעגלידערונג פון דעם ענין, וועגן וועלכן ס׳איז די רייד, און אַ סינטעטיש צוזאַמענלייגן צו אַ גאַנצקייט — ווייל כולל׳דיק און שלימות׳דיק איז דער מאמר, אָן ברעקלעך און פיצלעך — אָבער קומען דאָך אַרויס די וועַרטער בדחילו ורחימו, מיט אַ הייליקן תפילה׳דיקן ציטער, מיט דביקות און, ווי געזאָגט, מיט כוונה.

און וועַן איר זעט די גראָדע ליניע אינעם „מאמר", דאָן שטייט איר פאַר דער אַנטפֿלעקונג פון המשך אין טיפסטן און ווייטסטן זין. המשך פון איין רעיון צום אַנדערן, פון איין מאמר צום אַנדערן, אָבער אויך פון איין רבי׳ן פון דער שלשלת־ליובאַוויטש צום אַנדערן, איין קייט דורך די זעקס נשיאי חב״ד, פונעם רב מליאַדי אָן, פון וועלכע דער היינטיקער רבי איז דער זיבעטער, און המשך נאָך ווייטער, ביז צו די ווייטסטע מרחקים פון תורה שבעל־פה און תורה שבכתב. און אָט די ווייטקייטן מאַכן פאַר אייך די ענינים אַזוי נאָענט.

אַ חסידיש שטעטל אין דער אלטער היים

פון הרב ש. ב. גארדאן

די ערשטע ימים טובים וואָס איך געדענק אַלס קינד אין מיין חסידיש שטעטל דאָקשיץ זיינען שמחת תורה און י"ט כסלו, טעג אין וועלכע דאָס גאַנצע שטעטל האָט געיובל'ט מיט אַ טיפער, דורכדרינגלעכער שמחה.

חסידות האָט אַריינגעדרונגען אין דאָקשיץ — שטעטל אויפן גרענעץ פון מינסקער און ווילנער גובערניעס — נאָר אין דעם אַלטן רבי'נס צייטן. אין ספר „בית רבי" ווערט דערמאָנט דעם אַלטן רבי'נס אַ חסיד ר' זעליג דאָקשיצער, וועלכער איז געווען באַוואוסט אין יענער צייט אַלס אַן איש רוחני, גייסטיקער מאַן.

אין די צייטן פון דעם רבי'ן „צמח צדק" זיינען שוין חסידים דער רוב מנין און רוב בנין פון שטעטל. די חסידים פון סטאַראָשע־ליער שטיבל, וועלכע זיינען אין דעם מיטעלן רבי'נס צייט געווען מקושר צו ר' אהר'לע סטאַראָשעליער, ווערן די שטאַרקסטע מקו־שרים צום רבי'ן דעם צמח צדק.

די חסידישע מלמדים ר' אהרן קוגעל און ר' יקותיאל דייטש האַלטן דאָס שטעטל צוגעבונדן צו ליובאַוויטש אַפילו אין דעם פעריאָד תרמ"ג־תרנ"ג ווען די נשיאות פון רבי'ן מהורש"ב איז נאָך נישט געווען בגלוי.

אין יאָר תרס"ג ווערט דורך זייער הש־תדלות געגרינדעט אין דאָקשיץ אַן אָפטיי־לונג פון ישיבת תומכי תמימים. די ישיבה ברענגט אַריין אַ רוח־חיים אין דעם גאַנצן אידישן לעבן פון שטעטל.

אַרום יענער צייט וואוינען אין דאָקשיץ אויך די חסידים ר' בערל משה שמאָטקין און ר' יוסף יוזיק גורעוויטש, וועלכע ציען זיך שפעטער אַריבער קיין וואַרשע און לייגן דעם פונדאַמענט פאַר ישיבת תומכי תמימים דאָרט.

אַ ספּעציעלע אויפלעבונג נעמט אַרום דאָס שטעטל נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה מיטן אָנקומען פון הרב ר' ארי' ליב שיינין הי"ד אַלס רב און, יבדל לחיים, מיין פאָטער ר' יוחנן גאָרדאָן שי' אַלס שוחט. ר' לייב שיינין, וועלכער איז אין ליובאַוויטש געווען באַוואוסט ווי אייגער פון די גרעסטע עובדים, איז געשיקט געוואָרן פון אדמו"ר הריי"ץ זצ"ל איבערצונעמען דאָקשיצער רבנות. ער האָט פון אָנפאַנג אָנגעטראָפן אויף גרויס קעגנערשאַפט און ער האָט שוין געוואָלט דאָס שטעטל פאַר־לאָזן. אָבער דער רבי האָט אים געהייסן פאַרבלייבן אויף זיין פּאָסטן און האָט אים צוגעזאָגט אַז אַלע זיינע קעגנער, וועלכע האָבן אין זיך עטוואָס אמת וועלן סוף כל סוף ווערן זיינע פריינט. דעם רבי'נס הב־טחה איז מקוים געוואָרן אין איר פולער גאַנצקייט.

הרב שיינין איז געווען רעספּעקטירט און פאַרהייליקט אין גאַנצן געגנט אַרום. דעם גרעסטן טייל פון טאָג האָט ער פאַרברענגט אין בית המדרש דאַוונענדיק. זיין התקשרות צום רבי'ן זצ"ל איז געווען אויסערגעווייג־לעך. אין די שווערסטע צייטן פון בירגער־קריג אין רוסלאַנד איז ער געפאָרן רעגעל־מעסיק אויף ימים נוראים צום רבי'ן קיין ראָסטאָוו, הגם דאָס איז געווען פאַרבונדן מיט גרויס געפאָר. ער פלעגט דערציילן פילע סיפורים פון די נסים וואָס האָבן מיט אים פאַסירט אויף זיינע נסיעות.

זיין צוגעבונדנקייט צום רבי'ן און צו חסידות האָט זיך אָפּגעשפיגלט אין די אידן פון שטעטל. וועו דער רבי איז געקומען ווינטער תרצ"ד אין דער דערבייאיקער שטאָט גלובאָקע, פאָרן הונדערטער אידן צום רבי'ן.

אַריינקומענדיק אין אַ געווויינטלעכן שבת פאַרטאָג אין סטאַראָשעליער שטיבל האָט מען געטראָפן ר' לייבן לערנענדיק לקוטי תורה אָדער תורה אור ביי אַ טיש מיט היפשע עטלעכע מנינים אידן. ביי אַ צווייטן טיש האָט אויך מיין פאָטער שי' געלערנט

דעם רבי'נס מאמרים מיט אַ גרויסן עולם.

נאָך אייִדער עס איז אַרויסגעגעבן גע־ווארן די תקנה וועגן פאַרברענגען שבת מברכים, איז שוין אין דאָקשיץ דער מנהג געווען איינגעפירט. די פאַרברענגעניס פלעגן פאַרקומען אין אונזער הויז אוֹן ביי ר' שמואל הויכמאַן הי"ד, דער פאָטער פון התמים ר' יעקב הויכמאַן הי"ד משגיח אין ישיבת תומכי תמימים אין ווילנע. ר' שמואל איז געווען אַ פייערדיקער חסיד וועלכער האָט מיט מסירות נפש געקעמפט פאַר חינוך על טהרת הקודש אוֹן פילע יאָרן אויפ־געהאַלטן אַ חדר מיט אַ חסידישן מלמד ביי זיך אין הויז.

דער הויכפונקט פון יאָר איז אָבער גע־ווען י"ט כסלו. אויף דעם גאַנצער שטעטל איז געווען אויסגעגאָסן אַ יום־טוב'דיקע שמחה. דער ערשטער אָנזאָג פון יום טוב איז געווען דאָס נישט זאָגן קיין תחנון אין דער ערב י"ט כסלו'דיקער מנחה. אין אָוונט פלעגן פאַרקומען קלענערע מסיבות אין פריוואַטע הייזער. אין די חדרים האָט מען געלערנט אַ האַלבן טאָג. די חסידישע מלמדים פלעגן דערציילן די תלמידים דעם סיפור פון דעם אַלטן רבי'נס אַרעסט אוֹן באַפרייאונג. ספעציעל באַרימט פאַר זיינע מעשיות איז געווען ר' אפרים דער מלמד, דעם רבי מהורש"ב'ס אַ חסיד, וועלכער האָט מחנך געווען עטלעכע דורות חסידים אין אַ פעריאָד פון איבער פופציק יאָר.

דער קלימאַקס פון טאָג איז געווען די טראַדיציאָנעלע י"ט כסלו־סעודה, אור לכ' כסלו, וועלכע איז פאַרגעקומען אינעם רב'ס הויז. די רביצין, מיט דער הילף פון די שטעטלדיקע פרויען, האָט אַ גאַנצן טאָג צוגעגרייט די מאכלים אוֹן ספעציעל די טראַדיציאָנעלע קאַשע וואָס ווערט סערווירט ביי אַ י"ט כסלו־סעודה.

ביי דער סעודה האָט מען געזען די חסידישע אחדות אוֹן אהבת ישראל אין דער גאַנצער פראַכט. דאָרט האָבן זיך באַגע־גענט דער פרעזעס פון דער קהלה מיט אָשר דעם טרעגער, דער שטאָט־למדן ר' זלמן רויצעס מיט די ברידער בעלי־עגלות גרשון אוֹן יואל.

בין פרשה לפרשה, צווישן די סיפורים אוֹן שמועסן וואָס זיינען דערציילט אוֹן גע־דרעדט געוואָרן ביי דער סעודה האָט מען געזונגען פריילעכע חסידישע ניגונים אוֹן מאַרשן. דעם אויבן־אָן האָבן פאַרנומען די ניגונים „פדה בשלום" אוֹן „שושנת חסי־דים", וועלכע זיינען געזונגען געוואָרן פון גאַנצן עולם מיט אויסערגעווייניטלעכער הת־להבות.

אין ר' לייב'ס שטילע, דממה־דקה'דיקע רייד האָט זיך געהערט אַז „אי לאו האַי יומא", וועלכע נישט דער טאָג וואָס האָט ג־ע־ברַאכט דעם נצחון פון תורת החסידות אוֹן די אַנטפלעקונג פון פנימיות התורה, וואָלט דער כלל ישראל חס ושלום נישט אויס־געהאַלטן דעם ביטערן חושך פון אונזער עקבות משיחא־פעריאָד. עס האָט זיך אויך געהערט אַז אין דעם שכר וואָס מען האָט געגעבן דעם אַלטן רבי'ן פאַר זיין מסירות נפש — גדולה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות — קען יעדער איד קויפן גייסטיקע נצחיות פאַר זיך אוֹן זיינע קינדער אוֹן קינדס־קינדער דורך האַלטן זיך אין דעם אַלטן רבי'נס קליאַמקע.

חרוב זיינען די היימישע שטעטלעך, פאַר־שוואונדען זיינען די קליין־שטעטלדיקע י"ט כסלו'ס. פאַר אונז, די איבערגעבליבענע רעשטלעך פון די ליכטיקע ווינקעלעך, איז דאָ בלויז איין טרייסט. זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חייתני. מיר לעבן אין אַ צייט וועו אַלע פאַלשע ערזאַץ־ליכטער, סיי אַל־געמיינע אוֹן סיי אידישע, ווערן פון טאָג צו טאָג אַלץ מער דיסקרעדיטירט אוֹן דער גאַנצער כלל ישראל זעט איין אַז דער אור התורה בכלל, דער אור החסידות בפרט אוֹן דער אור פון חסידות חב"ד בפרטי־פרטיות זיינען די אמת'ע מאורות וואָס לאורם נסע ונלך עד ביאַת המשיח בב"א.

די חנוך ראל פון דער אידישער שטוב אמאל און היינט

• הרבנית מ. עלבערג

מער ווי אַלעמאָל מוז היינט דאָס רעליגיעזע אידנטום אין אַמעריקע זאָרגן פאַר דער אמת־טראַדיציאָנעלער, אידישער דערציאונג. אַמאָל, מיט יאָרן צוריק, איז יעדער אידישע שטוב געווען אַ דערציאונגס־אַנשטאַלט פאַר זיך אַליין. אַ אידישע שטוב, איר יעדער ווינקעלע, איז געווען באַהויכט מיט אידישן גייסט. די וועלט פון אַן אידישער שטוב זיינען אָנגעזאָפּט געווען מיט תורה־דיקייט און אין דער לופט האָט געשוועבט האַרציקע אידישקייט. אין יענע אידעאַל־געבענטשטע יאָרן, האָט מען אפשר ניט געדאַרפט דערציילן אַ קינד אַזויפיל וועגן אידישקייט און אָפּהיטן שטרענג זיין יעדן טראָט, זיין יעדער באַוועגונג, וואָס זאָל זיין אין אייגקלאַנג מיט דער אידישער טראַדיציע. ווייל די גאַנצע סביבה, די גאַנצע שטוב־אַטמאָספערע איז געווען זיין בעסטער לערער און וועג־וויזער.

שבת צי יום־טוב, און אפילו אין וואָכען־טאָג אין אַ אידישער שטוב, האָט געהערשט אַ גייסטיקע דערהויבנקייט. דאָס קינד האָט אין זיך אַריינגעאָטעמט אַ גייסטיקן אַראָמאָט, וואָס האָט אָנגעפילט די שטוב. פון אַלעמען וואָס האָבן דאָרטן געוואוינט, פון אַלץ וואָס איז דאָרט פאָרגעקומען האָט דאָס קינד געלערנט און דעריבער איז עס פון זיך אַליין אויס־געוואַקסן אַ פולער, שלימות׳דיקער איד.

אויך שפּעטער, וען דאָס קינד איז אונטערגעוואַקסען, האָט עס אויף יעדן טריט און שריט געקענט לערנען פון דער סביבה אין וועלכער ער האָט זיך געפונען. די אידישע גאַס האָט געשפּרודלט מיט אידישקייט. די גאַנצע אידישע סביבה האָט אויף זיך געטראָגן די ירושה פון דורות און יעדערער וואָס האָט אין איר געלעבט איז אוממיטלבאַר געוואָרן פון איר באַווירקט. די שטוב ווי די גאַס, דער אינטימער קרייז ווי די גענעלשאַפטלעכע סביבה, האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט איין גרויסע דערציאונגס־אינסטיטוציע וואָס האָט מיט שטאַרקע כוחות באַאיינפלוסט יעדן איינעם.

היינט צו טאָג, איז דער דאָזיקער נאַטירלעכער חנוך־אַנשטאַלט כמעט ווי פאַר־שוואונדן. די אידישע שטוב האָט פאַרלוירן איר היסטאָרישע צורה. זי איז אויסגעליידיקט געוואָרן פון אידישן תוכן און פרעמדע ווינטן בלאָזן דאָרט. נאָר מער ווי די אידישע שטוב איז די אידישע גאַס געוואָרן דערמאָראַליזירט. ניטאָ היינט קיין ספּעציפּישע אידישע גאַס וואָס זאָל, ווי אַמאָל, לייכטן מיט באַשיידנקייט און גוטסקייט. די אידישע גאַס איז הפקר; די אידישע סביבה איז פרעמד געוואָרן; די היינט־צייטיקע מאָראַל האָט געבראָכן טויזנט־יאָריקע מחיצות, וואָס האָבן געהיט דעם אידישן גייסט.

ניט די אידישע שטוב, ניט די אידישע גאַס און ניט די אידישע סביבה קען היינט אויספירן אַ פאָזיטיווע דערציאונגס־ראָלע. פאַרקערט גאָר, היינט ליגט אויף אונז אַ שוועריקייט אויפגאָבע פון וועלכער מיר האָבן קיינמאָל אין אונזער געשיכטע ניט געוואוסט. מיר מוזן מיט פאַרשידענע וועגן אַרויסראַטעווען דאָס קינד און אַרויסנעמען עס פון דער פרעמדער אידישער שטוב, באַפרייען עס פון דער השפּעה פון דער גאַס און אַרויסרייסן עס פון דער סביבה, ווייל אויב אַמאָל זיינען טאַטע־מאַמע געווען די גרעסטע לערער פון קינד דאַרף מען היינט אָפט אַוועקשטעלן אַ געוויסע מחיצה צווישן דעם קינד און זיינע עלטערן. אָנשטאָט וואָס אַמאָל האָבן טאַטע־מאַמע דערצויגן זייער קינד, מוז היינט דאָס קינד זיין די שטויס־קראָפט פאַר דער איבערדערציאונג פון די אייגענע עלטערן. ווער עס פאַרנעמט זיך אַביסל מיט דערציאונג, דער ווייסט אַז די קינדער פון פרומע שולן שטאָמען ניט אַלע פון פרומע עלטערן. און אַ סך פרעמדע הייזער דינען אָלס רעזערוואָאַר פון וועלכן רעליגיעזע דערציאונג שאָפט איר אַוואַנגאַרד.

די שטוב ווי די גאַס דינען אָלס איין גרויסע שטער פאַר אידישער דערציאונג. דעריבער, אין אָנבליק פון דאָזיקן מצב, ליגט אויף אונז אַ היסטאָרישער חוב צו בויען וואָס מער תורה׳דיקע חינוך־אינסטיטוציעס, וואָס זאָלן העלפן איבערבויען די אידישע שטוב און ווי אַ רעזולטאַט דערפון וועט אויך די אידישע גאַס באַקומען אַן אַנדער געשטאָלט.

צוגרייטונג און יהדות השקפה

געדאנקען צו פרשת שקלים

• הרבנית ש. יודאסין

פאר יעדער וויכטיקער היסטאָרישער געשעעניש, קומט אַ צוגרייטונג כדי צו באַווירקן דעם געדאַנק; כדי משפיע צו זיין אויפן געפיל און אויף די מידות פון מענטש; אום צו קענען מיט ישוב־הדעת אַנטקעגן גיין יעדן גרויסן מאָמענט.

כדי צו קענען געהעריק אויפנעמען דעם יום טוב פון יציאת מצרים, דעם חג החרות, האָבן מיר אויך יאָר־יערלעך, אַ גייסטיקע הכנה און דאָס זיינען די פיר שבתים: פרשת שקלים, פרשת זכור, פרשת פרה און פרשת החדש.

די ערשטע פון די פיר שטאַפלען, וואָס דערהויבן אונז צו אונזער יום טוב פון חרות, איז פרשת שקלים. דער ענין וועגן שקלים ווערט אַרויסגעלייענט פון פרשת "כי תשא". מען לייענט עס אין דעם שבת וואָס מ'בענטשט ראש חודש אדר, אָדער אין דעם שבת וואָס אין אים פאַלט אויס ראש חודש אדר.

דער טעם דערצו: ווייל וועז דער בית המקדש איז געשטאַנען, איז געלעגן אויף יעדן איד דער חוב צו געבן אַ "מחצית השקל" יאָר־יערלעך, און דער טערמין דערצו איז געווען פון ראש־חודש אדר ביז ראש־חודש ניסן, ווייל דאַן האָט מען שוין פון דעם פריש געלט געקויפט פרישע קרבנות פאַרן בית המקדש און יעדער איינער האָט געמוזט האָבן אַ חלק אין זיי, ווייל זיי זיינען דאָך געקומען מכפר צו זיין אויפן גאַנצן כלל ישראל.

די צוזאַמענגענומענע שקלים אין צייט פון בית המקדש האָבן אין אַלגעמיין געהאַט צוויי צוועקן: צו ציילן די אידן (ווייל אויף אַן אַנדער אופן איז עס נישט דערלויבט געווען) און צו קויפן קרבנות אויף אַ גאַנץ יאָר, פאַרן גאַנצן כלל.

כאָטש די מצוה איז היינט נישטאָ, אָבער די רוחניות פון דער מצוה איז שטענדיק פאַראַן, ווייל די תורה מיט אַלע אירע מצוות זיינען אייביק.

און אָט ווי אַזוי מיר לערנען "פרשת שקלים":

דער ציווי אין דער תורה קלינגט: "זה יתנו, כל העובר על הפקודים — מחצית השקל בשקל הקדש". — וער ס'וויל אַדורכגיין צווישן די געציילטע, וער ס'וויל פאַרעכנט ווערן אַלס אַ מיטגליד פון אַ כלל, פון אַ געוויסע געזעלשאַפט — "יתן" — קען נישט בלויז נעמען, געניסן פונעם כלל, נאָר מוז אויך געבן זיין צושטייער, זיין חלק.

וויפל דאַרף יעדער געבן? — "מחצית השקל"... — אַ האַלבן שקל, וואָס איז אויך פאַר זיך אַ גאַנצקייט; עס האָט דעם ווערט פון 10 גרה. און דאָס זאָל ווייזן: "לא עליך המלאכה לגמור" — נישט אויף דיר ליגט די פאַראַנטוואָרטלעכקייט דעם גאַנצן כלל־בנין אויפצובויען, אָבער אויך "ולא אתה בן חורין להבטל ממנה" — דו מוזט אויך דיין צושטייער געבן, אָבער דער האַלבער טייל זאָל זיין דיין גאַנצקייט.

דערפאַר אויך, וועז ד' זאָגט צו משה רבנו וועגן דעם "מחצית השקל" און באַצייכנט

עס איז אַ „כופר נפש", — דערשרעקט זיך משה, טראַכטנדיק: וואָסערע מטבע דאַרף דאָס זיין, וואָס זאָל האָבן אָט די סגולה פון מציל זיין אַ נפש; און דאַן — זאָגט אונז דער מדרש — נעמט ד' (דער יודע מחשבות) אַרויס אַ פייערדיקע מטבע פון אונטערן כסא הכבוד, ווייזט עס משה'ן און זאָגט: „כזה יתנו". נישט די גרויס פון דער מטבע דעצידירט, נאָר וואָגיק איז די גרויסקייט, די פלאַמעדיקייט פון דער כוונה, מיט וועלכער עס ווערט געגעבן און אָט־אָ־דאָס שאַפט און בויט. אָט־אָ־דאָס האָט דעם כוח צו זיין אַ „כופר נפש". און דער־פאַר אויך קומט די ווייטערדיקע באַוואַרעניש: „העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל". ביי ד' זיינען גלייך סיי דער רייכער, סיי דער אָרעמער, ווייל דער פאַרטיילער פון רייכטום איז דאָך נאָר ד'. ווי ער זאָגט: „לי הכסף — ולי הזהב".

אויך האָט געלט די סגולות פון פייער. פייער, ווען עס געפינט זיך אין געצוימטע גרענעצן, קען אויסגענוצט ווערן צום פּאָזיטיוון: אַלס ענערגיע צום באַוועגן, צו דערוואַרעמען מענטשן, צום קאָכן שפּייז א. א. וו. — ווען אָבער פייער גייט אַרויס פון די גרענעצן, קען עס חרוב מאַכן חס ושלום וועלטן. דאָס זעלבע איז מיט געלט: עס איז דער מעכטיקער פאַקטאָר אין לעבן, וואָס קען בויען, שאַפן, מחי'־זיין, ווען עס איז רעגולירט לויט די גרענעצן פון תורה. — גייט עס איבער די גרענעצן, ווערט עס אַ דעסטרוקטיוואר כוח, וואָס צעברעכט און מאַכט חלילה חרוב וועלטן.

וועגן דער ראָל פון די שקלים לערנען מיר ווידער אַרויס פון אַן אַנדער אָרט. עס פרעגן די חכמים: „למה קודמת פרשת שקלים לפרשת זכור, שהרי מצות מחית עמלק נאמרה לישראל קודם מצות מחצית השקל?" (פאַרוואָס לייענט מען פריער די „פרשת שקלים" — אין דער צייט, ווען די מצוה פון אָפּמעקן דעם זכר פון עמלק איז דאָך געזאָגט געוואָרן צו די אידן פריער?)

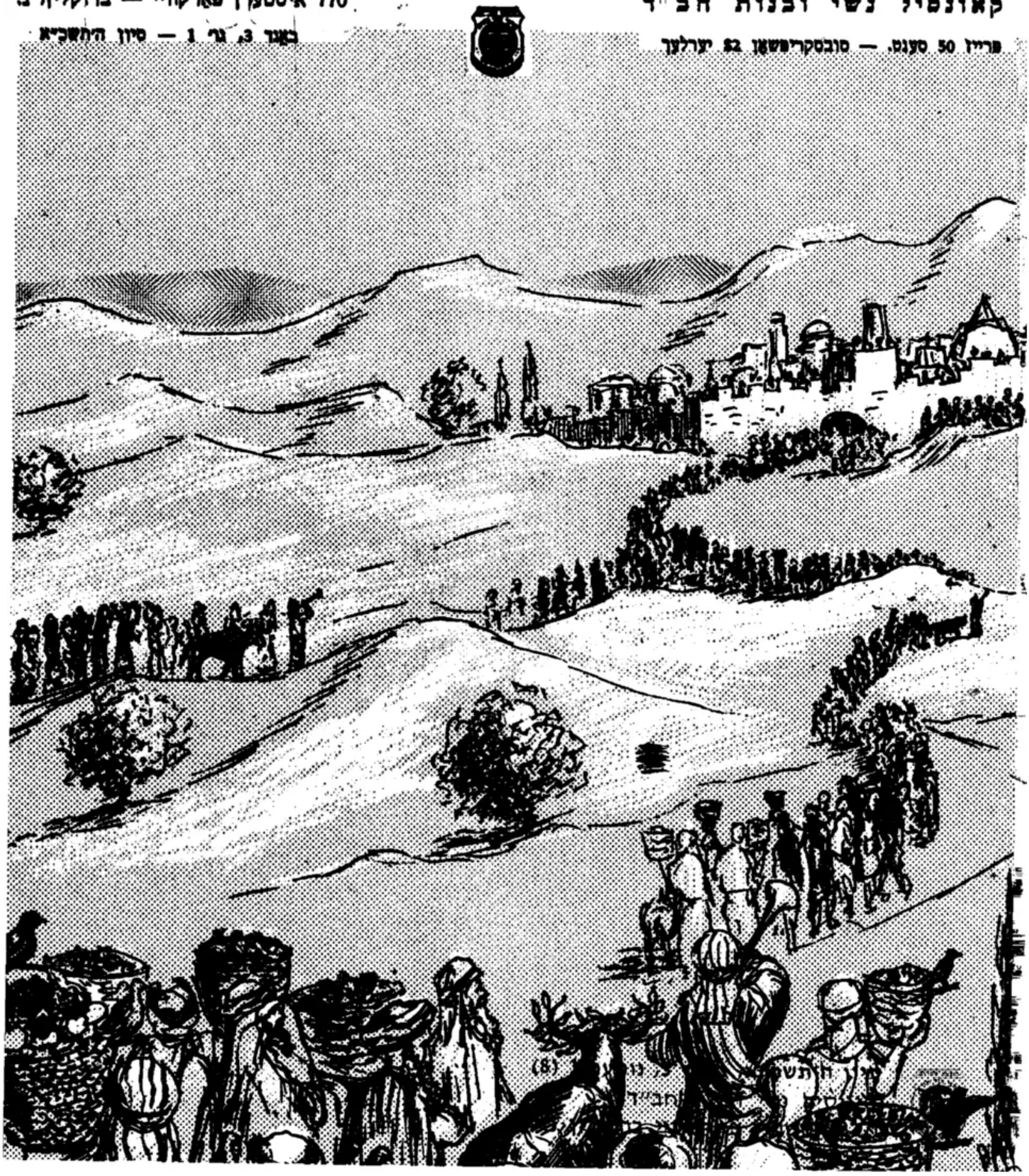
און מיר באַקומען דעם ענטפער: „ד' מקדים רפואה למכה"... אמר ריש לקיש: „גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקליו" ד' האָט געוואוסט, אַז אין דער צוקונפט וועט המן וועלן מיט זיינע שקלים אָפּקויפן דאָס לעבן פון די אידן, האָט ד' מקדים געווען די רפואה פאַר דער מכה און באַפויליז די אידן אויסצוקויפן זייערע לעבנס פריער דורך שקלים, — זיי זאָלן ווערן דער קנין פון ד', כדי המן זאָל שפּעטער מער קיין שליטה איבער זיי נישט קענען האָבן; צוליב דעם טעם טאָקע האָבן די אידן געדאַרפט געבן זייערע שקלים פאַר „שבת זכור".

איצט לערנען מיר דעם ווייטערדיקן טייל פונעם ציווי וועגן שקלים. אויף וועמען גייט דער ציווי אַרויף? „מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ד'". ווען דאַרפן זיך אָנהויבן די לייסטונגען פונעם יחיד פאַרן כלל? און די תשובה איז: „מבן עשרים". פון דער צייט, ווען מ'דערפילט אין זיך די שטאַרקסטע ענערגיע, די גרעסטע אויפגעוועקטע כחות; ווען מ'איז אין ברען פון לעבן, פול מיט מוט, קראַפט און שטאַרקן ווילן — דאָן דאַרף מען עס ווידמען, אָפּגעבן פאַרן כלל.

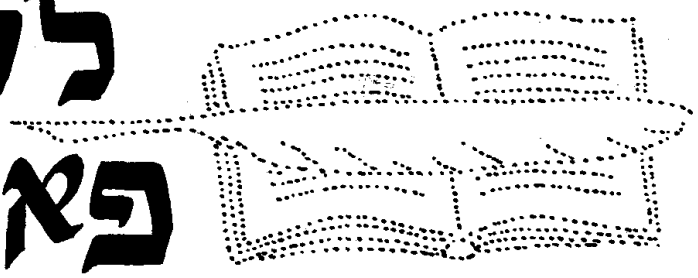
דורך דער גאַנצער „פּרשת שקלים" וועבט זיך אַדורך דער געדאַנק, אַז מעכטיק איז דער כוח פון אחדות, דער כוח פון רבים, וואָס פון קליינע, אייגצלנע ציגל בויט עס דעם ריזיקן פאָלקס־בנין, וואָס זייער אייגציקער ציל איז אַוועקצוגעבן אַלץ וואָס ליגט נאָר אין זייער מעגלעכקייט, דאָס בעסטע און ווערטפולסטע וואָס אַ מענטש פאַרמאָגט, כדי צו טאָן דעם רצון פון דעם בורא, יתברך שמו — און אין דעם גופא במילא דערשפירן דאָס גרעסטע גליק און דעם העכסטן תכלית אויך פאַר זיך אַליין.

אין דעם וואָרט „מחצית" ליגט אַן אַנווייזונג און אויך אַ וואָרנונג פאַרן מענטש, ווי אַזוי זיך צו פירן. ביים וואָרט „מחצית" שטייט דער „צ" (צדיק) אין דער מיט. די צוויי נאָענטסטע אותיות פון ביידע זייטן פון „צ" זיינען „ח" און „י", וואָס שאַפן דאָס וואָרט חי. די צוויי אותיות, וואָס שטייען ווייט פונעם „צ" פון ביידע זייטן זיינען „מ" און „ת", וואָס שאַפן דאָס וואָרט מת. דאָס ווייזט, אַז ווען די דרכים און מעשים פונעם מענטש זיינען ווייט פון די וועגן פונעם צדיק — פירן זיי חלילה צום אונטערגאַנג (מת); און פאַרקערט: ווען די וועגן און מעשים פונעם מענטש זיינען ענלעך צום צדיק'ס וועגן ברענגען זיי דעם מענטש לעבן (חי).

קאונסיל נשי ובנות חב"ד
פריז 50 סענט. — סובסקריפשען $2 יערלעך
770 איסטערן פארקווייי — ברוקלין, נ.י.
בנין 3, נר 1 — סיון התשכ"א

לערן און פארשטיי

חג הפסחים

וואס לערנט אונז די מצוה פון ברענגען ביכורים?

• צו צוימען די תאווה פון עסן. איידער מען כאַפט זיך צו צום עסן זאָל מען צוערשט ברענגען ביכורים — דערמיט וועט מען זיך צוריקהאַלטן פון נאָכצוקומען די תאווה.

•

• צו דערוויטערן זיך פון אומדאַנקבאר־קייט, פון זיין אַ כפוי־טובה. די מידה פון הכרת טובה (דאנקבארקייט) איז אַ שיינע מידה און דער היפוך דערפון איז מיאוס אין די אויגן פון השי"ת.

•

• צו געדענקען, אַז אין צייט פון וואי־שטאנד זאָל דער מענטש נישט פאַרגעסן די צייט פון נויט. דאָס פארהיט פון גרויסע האַלטן זיך וועט מ'האָט הצלחה.

•

• איינצופלאַנצן אין זיך די מידה פון ענ"ה. וויל דער וואָס האָט געבראַכט די ביכורים האָט דאָך געזאָגט: „הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה". איך האָב א[illegible]

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

טעמא גוראַרי — רעדאַקטאָר

סיון־תמוז־אב ה'תשכ"א - באַנד 3 נומ. 1

אינהאַלט

פסח און שבועות - הרב י. ווינבערג .... א
לאַמיר לערנען - מרת ר. חיטריק ..... ד
דער צער פונ'ם צדיק - נ. בן־יוחנן ..... ו
טעפעלע אין קעפעלע - הרב א. צימער .. ט
אין איינעם — דערציילונג —
- דוב ראָזנסקי ..... יב
דער רבי — צווייטער אַרטיקל —
- דר. הלל זיידמאַן ..... יז
די תורה דערהויבט אירע דערהויבער
- הרבנית ש. יודאַסין ..... כא
רעספעקט פאַר תורה - הרב ד. האַלענדער כג

•

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען אין פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות וויי זיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב"ד.

• הרב יוסף ווינבערג

פסח און שבועות זיינען ענג פאַרבונדן אייניר מיטן אַנדערן. יעדער אייניר פון די דאָזיקע ימים טובים, איז משלים און דערגענצט דעם צווייטן. מ׳קאָן זאָגן, אַז פסח איז דער אָנפאַנג און שבועות דער סיום.

אַזוי איז עס אין דעם ענין פון חירות, פרייהייט, וואָס פסח שטעלט מיט זיך פאָר, אַז די שלימות פון דעם איז ערשט שבועות דורך מתן תורה. ווייל דער גאַנצער ציל פון „בהוציאך את העם ממצרים", די פיזישע באַפרייאונג פון מצרים, איז דער „תעבדון את האלקים על ההר הזה" — דאָס נעמען די תורה אויף דעם בארג סיני.

די בלויזע פרייהייט פון קערפערלעכער פאַרשקלאַפונג פון מצרים איז נאָך ניט קיין פולקאָמע פרייהייט. כל זמן עס קאָן נאָך בלייבן אַ גייסטיקע פאַרשקלאַפונג צו די „תועבות מצרים", צו די אומווירדיקייטן פון מצרים, איז מען נאָך ניט באַפרייט פון מצרים. ערשט דאַן וועט מען נעמט די תורה אויף דעם בארג סיני, און מען רייסט אינגאַנצן איבער מיט די שלעכטע זיטן און וועגן פון מצרים, ערשט דעמאָלט איז די כרייהייט אַ פולקאָמע. „אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה". בלויז דער וואָס איז זיך עוסק אין תורה איז באמת אַ פרייער מענטש. דאָן איז ער פרי פון יעדער גייסטיקער פאַרקנעכטונג.

און אַזוי איז עס אויך אין די אינערלעכע נקודות פון השפעה וואָס די ימים טוביב פסח און שבועות האָבן אויף דער אידישער נשמה. ווייל יעדער יום טוב באַרייכערט דאָך די אידישע נשמה מיט זיינע ספעציפישע ענינים, דורך זיינע ספעציעלע מצוות.

אמונה און פאַרשטאַנד דערגענצן אייניר די צווייטע

פסח, וואָס ווערט אָנגערופן חג המצות, באַרייכערט באַזונדערס די האַרץ פון אַ אידן דורך דעם וואָס עס שטאַרקט אין אים די אמונה. שבועות, דער זמן פון מתן תורתנו, באַרייכערט באַזונדערס דעם קאָפּ פון אַ אידן, דורך תורה און איר פאַרשטאַנד.

אויך דאָ זיינען פסח און שבועות פאַרבונדן, און אין אַן אופן, אַז פסח איז די התחלה און שבועות דער סיום.

דער צוזאַמענהאַנג פון שבועות מיט תורה און פאַרשטאַנד, איז קלאָר, שבועות האָבן מיר דאָך באַקומען די תורה. דאַקעגן די שייכות פון פסח מיט אמונה פאָדערט אַ דערקלערונג.

די גאולה פון מצרים איז געווען אין זכות פון אמונה, ווי חז״ל זאָגן „בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים", אין זכות פון אמונה זיינען אונזערע עלטערן אויסגעלייזט געוואָרן פון מצרים. בלויז די אמונה איז ביי די אידן אין מצרים פאַרבליבן אַ ריינע און לויטערע („זכות" פון לשון זך, לויטער). ווי דער נביא זאָגט אין דעם אויבערשטנס נאָמען: „זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", איך געדענק דיר דעם חסד און ליבשאַפט פון דיין יוגנט, דיין גיין נאָך מיר אין מדבר, אין אַ ניט פאַרזייט לאַנד. אידן זיינען גרייט געווען זיך צו לאָזן אין אַ וויסטן מדבר, ניט האָבנדיק אָנגעגרייט קיין שפייז און קיינע אַנדערע מענטשלעכע באַדערפענישן צו נעמען מיט זיך — בלויז אַדאָנק זייער שטאַרקער אמונה.

אויך די מצות וואָס מיר עסן באַווייזן אויף דעם ענין פון אמונה, און זיי שטאַרקן די אמונה. די פשוט׳ע דערקלערונג איז, ווייל עסנדיק מצה און דערמאָנענדיק זיך אַז אונזערע עלטערן זיינען אַרויס אין איילעניש פון מצרים, און זיי האָבן ניט באַווייזן אָפצובאַקן זייער טייג ביז דער מלך מלכי המלכים האָט זיך צו זיי אַנטפלעקט און זיי אויסגעלייזט פון מצרים, — די דאָזיקע דערמאָנונג שטאַרקט די אמונה ביי אַ אידן.

לויט דער חסידישער דערקלערונג, האָט די עצם מצה אין זיך דעם כוח צו שטאַרקן אַ אידנס אמונה. ווייל, אַזוי ווי די חז״ל זאָגן: אַז אַ קינד קאָן ניט רופן „טאַטע״ ביז ער פאַרזוכט דעם טעם פון דגן (קאָרן). דאָס מיינט אַז דער קינד האָט ניט דעם דעת צו דערקענען זיין פאָטער כל זמן ער עסט ניט אַ מאכל וואָס קומט פון קאָרן. אַזוי אויך האָבן אונזערע עלטערן אין מצרים ניט געהאַט די הכרה אין אונזער פאָטער אין הימל, ביז זיי האָבן געגעסן מצה, ווייל מצה איז, אין גייסטיקן זין, אַ מאכל וואָס ברענגט צו דער דערקענונג אין אָבינו שבשמים.

די הכרה וואָס אַ קינד דערקענט זיין פאָטער נאָך דעם וואָס ער פאַרזוכט דעם טעם פון דגן, קומט ניט פון שכל, ווייל ער וויסט דאָך ניט און פאַרשטייט ניט וואָס אַ פאָטער מיינט, און דאָך דערקענט ער זיין פאָטער מיט אַ טיף־אינערלעכער איבערגעגעבנקייט און צובונד. דאָס זעלבע איז אויך די אמונה און הכרה אין אָבינו שבשמים, וואָס איז געקומען דורך עסן מצה. דאָס איז טאַקע בלויז אמונה און ניט קיין פאַרשטאַנד, אָבער דאָס איז מיט אַ טיפער נפש׳דיקער צוגעבונדנקייט.

אמונה אַליין איז נאָך ניט קיין שלימות

אמונה אַליין, ווי הויך זי זאָל ניט זיין, און טראָץ דעם וואָס זי איז דער יסוד אין דעם לעבן פון אַ אידן, איז זי אָבער נאָך ניט קיין שלימות. אין דער חסידישער שפראַך הייסט אמונה: אַ נקודה, אַ פינטעלע — דאָס פינטעלע נשמה פון אַ אידן. אַ נקודה איז טאַקע דער אָנפאַנג פון יעדער אות און ענין, עס איז אָבער נאָך ניט קיין אות און אַודאי ניט קיין ענין. ערשט ווען דאָס פינטעלע ווערט אויסגעברייטערט, דאַן שאַפט זיך אַ שלימות׳דיקער ענין. אַזוי איז אויך מיט אמונה, וואָס איז אַ פינטעלע אין דער טיפעניש פון האָרץ, דאָרף זי נתגלה ווערן און זיך צעשפרייטן אין אַלע אברים פון אַ איד בכדי זיי צו באַלעבן מיט איר חיות, — און דאָס ווערט דערגרייכט דורך תורה, דורך פאַרשטאַנד אין גדלות השם, וואָס דער דאָזיקער פאַרשטאַנד שפייזט די אמונה.

געגויער: מצד אמונה אַליין וואָס געפינט זיך אין די פאַרבאָרגנקייט און טיפעניש פון האָרץ, קאָן פאַסירן, אַז דער מענטש זאָל טאָן דאָס פאַרקערטע פון דעם וואָס זיין אמונה דיקטירט. ווי די חז״ל זאָגן עס אַרויס בילדלעך אין דעם מאמר „גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא״, אַ גנב ווען ער גייט גנב׳נען און בעט דעם אויבערשטן ער זאָל מצליח זיין אין דער גניבה, גלויבט ער דאָך אין השי״ת און דאָך האַלט די אמונה אים ניט אָפּ פון טאָן אַ זאַך וואָס איז קעגן דעם רצון השם. דאָס איז דערפאַר ווייל ער שפייזט ניט זיין אמונה און ברענגט איר ניט אַריין אין אַלע פאָזן פון לעבן, זיי זאָלן זיין לויט ווי די אמונה דיקטירט.

אַ זייער כאַראַקטעריסטישן עפיזאָד פון די קינדער־יאָרן פון דעם רבי׳ן רש״ב נ״ע פון ליובאַוויטש — האָט אַמאָל איבערגעגעבן זיין זון, דער פריערדיקער רבי נ״ע. דער עפיזאָד קאָן דינען ווי אַ דערקלערונג אויף דעם אויבנגעזאָגטן.

ווען דער רבי רש״ב נ״ע איז געווען נייַן יאָר אַלט און זיין עלטערער ברודער ר׳ זלמן אהרן — אָדער, רז״א, ווי חסידים האָבן אים גערופן אין פאַרקירצונג — איז געווען צען און אַ האַלב יאָר אַלט, האָט רז״א שוין געלערנט דקדוק און דער אינגערער, רש״ב — נאָך ניט. פלעגט דער רז״א פרעגן ביים רש״ב דקדוק־פראָגן, ווי דער שטייגער פון אַ קינד צו ווייזן אַז ער קאָן שוין דקדוק. איין מאָל פרעגט ער ביי אים: „אין „מודה אני״, וואָס מען זאָגט גלייך ווי מען כאַפט זיך אויף פון שלאָף, שטייט נאָך דעם וואָרט „בחמלה״, אַ פינטעלע.

נאָך וואָס דאַרף מען דאָרט פּינטעלע?" ענטפערט אים רש"ב: "דו פרעגסט נאָך וואָס מען דאַרף דאָרט דאָס פּינטעלע און איך מיין אַז דער עיקר איז דאָס פּינטעלע!" מיינענדיק דערמיט דאָס פּינטעלע פון אמונה, ווייל מודה אני דריקט אויס דעם געפיל פון אמונה ביי אַ אידן. וועלן אַ איד שטייט אויף פון שלאָף, נאָך ניט געדאַוונט און נאָך ניט געלערנט, ער האָט נאָך מיט זיין שכל ניט געטראַכט וועגן דער גרויסקייט פון אויבערשטן, איז די ערשטע זאַך זאָגט ער מודה אני, איך בין מודה, כאָטש איך פאַרשטיי נאָך ניט, בין איך אָבער מודה אַז עס איז אַזוי.

אַ צווייט מאָל פרעגט רז"א ביים רש"ב: "פאַרוואָס שטייט אויך אין ברכות קריאת שמע דאָס וואָרט חמלה, און דאָרט שטייט ניט קיין פּינטעלע?" ענטפערט אים רש"ב: "דאָ איז שוין דאָס פּינטעלע זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען אין אַלע אברים!..." מיינענדיק דערביי, אַז דאָס פּינטעלע פון אמונה, פון מודה אני, וואָס פאַרן דאַוונען איז עס בלויז טיף אין האַרץ, און האָט נאָך ניט אַריינגעדרונגען אין דעם גאַנצן מענטש, דאַרף דער דאַוונען ווירקן אַז זי זאָל זיך פאַנאַנדערגיין אין אַלע אברים, אַז אַלע אברים פון אַ איד זאָלן ווערן באַלעבט מיט דעם חיות פון אמונה, וואָס דאָס איז אין אַ גרויסער מאָס דורך דעם אַריינטראַכטן אין דער גרויסקייט פון דעם אויבערשטן בשעת'ן דאַוונען. און דערפאַר האָט ער אים געענטפערט אַז ביי ברכות קריאת שמע איז דאָס פּינטעלע זיך שוין פאַנאַנדערגעגאַנגען אין אַלע אברים.

* * *

אידישע פרויען האָבן זייער חלק אין דעם אויבנאָן פון ביידע ימים טובים, פסח און שבועות, און אין דער השפעה פון זייער אינהאַלט און לערע. אין זכות פון די נשים צדקניות זיינען אידן אויסגעלייזט געוואָרן פון מצרים — זאָגן אונז חז"ל, און דאָס איז אפשר דער זעלבער געדאַנק פון דעם דערמאָנטן מאמר חז"ל, אַז אין זכות פון אמונה איז געווען די גאולה, ווייל אין אמונה האָבן זיך באַזונדערס אויסגעצייכנט — און צייכנען זיך אַלע מאָל אויס — אידישע פרויען.

די אידישע פרויען האָבן אַרויסגעווויזן זייער טיפע אמונה אויך אין אַ צייט פון „אמונתך בלילות", אין דער צייט פון דער גרעסטער פינסטערניש, וועלן קיינע שטראַלן און צייכנס פון גאולה האָבן זיך נאָך ניט געזען. די פינסטערניש, וואָס האָט זאַריינגעוואָרפן אין פאַרצווייפלונג אַזאַ גדול הדור ווי עמרם, האָט אָבער קיין ווירקונג ניט געהאַט אויף דער טיפער אמונה און בטחון פון זיין טאָכטער מרים, וועלכע האָט באַשטראַלט איר פאָטער מיט איר ריינער און ערהאַבענער אמונה און בטחון, וואָס האָט דערפירט צום געבוירן ווערן פון דעם אידישן גואל משה רבינו.

אויך ביי מתן תורה, וועלן עס איז געקומען דעם אויבערשטנס וועגדונג צו אידן וועגן נעמען די תורה, זיינען עס געווען די פרויען צו וועמען די וועגדונג איז געווען צום ערשטן: „כה תאמר לבית יעקב — אלו הנשים", צו די פרויען, און ערשט נאָכהער „ותגד לבני ישראל", צו די מענער. און אַזוי איז עס שטענדיק ביים איבערגעבן די תורה צו די קומענדיקע דורות, דורך דער דערציאונג פון קינדער אין די וועגן פון תורה און מצוות, — אַז דער מוטערס ביישטייערונג צו דער דערציאונג קומט פריער. די מוטער איז די ערשטע אייגצוגעווואוינען דעם קינד צו זאָגן מודה אַני וועלן ער כאַפּט זיך אויף פון שלאָף, אַפּצוגיסן נעגל־וואַסער, אַכטונג צו געבן דער קינד זאָל זאָגן ברכות און מאַכן אַ ברכה אויף יעדער זאַך וואָס ער עסט און טרינקט א. ד. גל. און אייגקריצן אין זיין יונגער נשמה די ליבשאַפט צו תורה און מצוות.

דער פסח און אמונה וואָס אַ מוטער פלאַנצט אייַן יונגערהייט אין אַ קינד, דערפירט אים שפּעטער צו זיין שבועות, צו זיין קבלת התורה.

הצופה

ירושלים, שבת פרשת בראשית, כ"ג בתשרי תשכ"ח, 7 באוקטובר 1967 • גליון מס' 24

ישראל כבשה את רמת הגולן בקרב עקוב מדם

הסורים נסוגו מהר יותר מהצפוי, ומפקד הצבא הסורי הודיע על נסיגה מכל הרמה. הקרבות הכבדים ביותר התנהלו סביב קוניטרה, שנכבשה בסופו של דבר. מפקד חטיבת הגולן, אל"מ דן אבידן, נפצע קשה ופונה לטיפול רפואי. מספר ההרוגים בצד הישראלי עדיין לא ידוע במדויק.

המשך בעמוד 2

בית הכנסת

הכנסת הגדולה

דער צער פון'ם צדיק

● נ. בן יוחנן

גלות השכינה, אין פשוט'ן זין, מיינט: אַז וועו אידן זיינען אין גלות איז די שכינה אויך מיט זיי אין גלות.

רבי שמעון בן יוחאי האָט געזאָגט (מסכת מגילה כט): קום און זע ווי ליב די אידן זיינען פאַרן אויבערשטן, אומעטום וואו זיי זיינען פאַרטריבן געוואָרן איז די שכינה מיט זיי... און ער לערנט עס אַרויס פון פסוק אין פרשה נצבים וואו עס שטייט „ושב ה' אלקיך את שבותך", און ג־ט דיין ג־ט וועט צוריקקערן דיין צוריקקערונג. האָט דאָך אייגענטלעך געדאַרפט שטיין „והשיב"? נאָר דער פשט איז טאַקע „ושב", אַז דער אויבערשטער אַליין וועט זיך אויך, כביכול, צוריקקערן מיט די אידן וועו זיי וועלן אויסגעלייזט ווערן, ווייל כל זמן זיי זיינען אין גלות איז ער מיט זיי צוזאַמען!

רש"י ברענגט עס אויפן אָרט און זאָגט אַז „רבותינו למדו מכאן, אונזערע חכמים האָבן פון דאַנען אָפגעלערנט, אַז דער אויבערשטער איז כביכול מיט אידן אין דער צרה פון גלות".

אויפן צער פון גלות השכינה האָבן אידן אויסגעווויינט זייערע אויגן צו חצות ניט ווייניקער ווי אויפן אייגענעם גלות. אידן זיינען מתפלל אין בעטן „עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר?" ביז וואַנען, רבונו של עולם, וועט דיין שטאַרקייט זיין אין געפענגעניש און דיין שיינקייט אין האַנט פון שונא? די שכינה איז, כביכול, מיט אידן צוזאַמען; דעם אויבערשטן איז ענג וועו אידן איז ענג, „בכל צרתם לו צר".

די חז"ל גיבן אונז אַ בילד פון דעם אויבערשטנס מיטלייד צוזאַמען מיט אידן אין אַלע זייערע צרות און ליידן, וועו זיי דערציילן אונז (אין פרק הניזקין, מסכת גיטין) אַז וועו טיטוס הרשע האָט אַרייגעשטאָכן זיין שוועד אין פרוכת, איז געשען אַ נס און בלוט האָט אָנגעפאַנגען צו שפריצן. און תוספות זאָגט אויפן אָרט אַז דאָס איז געשען כדי צו ווייזן אידן אַז אויך דער אויבערשטער כביכול ליידט צוזאַמען מיט זיי פון חורבן בית המקדש, די שכינה כביכול בלוטיקט צוזאַמען מיט אידן.

גלות השכינה אין מענטשלעכער נשמה

על פי נסתר, און באַזונדערס ווי דער אַלטער רבי איז עס מבאר אין תניא, האָט גלות השכינה אַ טיפערן באַדייט.

די נשמה פון אַ אידן, אַדער ריכטיקער געזאָגט, דער נפש האלקית, איז אַ טייל פון כביכול אַליין, אַ חלק אלוקה ממעל ממש. דאָס הייסט אַז יעדער איד האָט אין זיך אַ נשמה וואָס איז בלויז ג־טלעכקייט. מיט דער דאָזיקער הנחה, פירט אויס דער אַלטער רבי אַ ריי יסודות'דיקע מסקנות וואָס אַלע צונויפגענומען שטעלן זיי מיט זיך פאָר די הויפט־שליחות פון אַ אידן אויף דער ערד און ווייזן אים וואו עס ליגן אין אים אַליין די כוחות און מעגלעכקייטן דורכצופירן די דאָזיקע שליחות, טראָץ די פאַרשידענע שוועריגקייטן און שטרויכלונגען וואָס שטייען אים אין וועג.

וועו אַ איד נוצט ניט אויס די כחות וואָס ער פאַרמאָגט אין זיין ג־טלעכער נשמה, און אָנשטאָט וואָס די נשמה זאָל באַהערשן דעם גוף און די פאַרלאַנגען פונעם יצר הרע און נפש הבהמית, וועלט גאָר דער גוף דער בעל־הבית איבער דעם מענטשן — דאָן איז די נשמה אין גלות, זי איז אונטערדריקט און קען ניט דורכפירן די כוונה צוליב וועלכער זי איז אַרונטערגעשיקט געוואָרן דאָ אויף דער וועלט אין אַ גוף.

און אָט דאָס איז די טיפערע באַדייטונג פון גלות השכינה.

וועו די ג־טלעכע נשמה פון אַ איד, אַ טייל פון כביכול אַליין, איז אין געפענגעניש ביי אַ גוף וואָס פירט זיך לויט די תאוות׳דיקע קאַפריזן פון יצר הרע, הייסט עס אָז די שכינה איז אין גלות.

„גלו לאדום שכינה עמהם" — זאָגן די חז״ל. וועו די איד זיינען פאַרטריבן געוואָרן קיין אדום איז די שכינה געגאַנגען מיט זיי.

אַזוי לערנט דער אלטער רבי . . .

דער אַלטער רבי (תניא פרק י״ז) טייטשט דעם דאָזיקן מאמר חז״ל אָז וועו איד טוען זאָכן וואָס פאַסן פאַר אדום׳ן, מעשה אדום, דערנידעריקן זיי דעם ג־טלעכן ניצוץ פון זייער נשמה וועלכע וועלט דערדריקט אין די קייטן פון גלות.

אין פרק כ״ד זאָגט דער אַלטער רבי אָז ס׳איז גאָר ניטאָ קיין גרעסערער גלות דערפון. ער גיט אַ משל פון איינעם וואָס האַלט דעם קאָפּ פון אַ קעניג און שטופט עס אין אַן אומריינעם אָרט, וואָס „קיין גרעסערע שאַנדע פון דעם איז ניטאָ" . . .

אויף אַן אַנדער אָרט אין תניא עצה׳ט דער אַלטער רבי וויי אַזוי איינער קען צוקומען צו דער הויכער מדרגה פון לערנען תורה און טאָן מצוות לשמן דורך דערוועקן רחמים ביים אויבערשטן אויף דעם ג־טלעכן ניצוץ וואָס איז ביי אים אין גלות. ער טייטשט דאָרט דעם פסוק „וישוב אל ה׳ וירחמהו" אין זין אָז וועו אַ איד טוט תשובה איז ער זיך מרחם כביכול אויפן רבונו של עולם!

און אין די חשבונות וואָס דער אַלטער רבי גיט אויף צו דערוועקן ביי זיך שמחה און צו דינען דעם אויבערשטן מיט פרייד, זאָגט ער (אין פרק ל״א) אָז מ׳דאַרף שעפּן פרייד אַ גאַנץ לעבן פון דעם וואָס דורך לערנען תורה און טאָן מצוות דערפרייט מען די נשמה מיט דעם וואָס זי וועלט באַפרייט פון די נידעריקע און עקלהאַפטע תאוות פון גוף און „קערט זיך צוריק צו איר פאָטערס הויז".

אַ איד דאַרף, הייסט עס, זיין בשמחה אַ גאַנץ לעבן, וויל דורך זיין אַ איד און היטן אידישקייט, באַפרייט ער די נשמה פון גלות, ער באַפרייט די שכינה פון גלות.

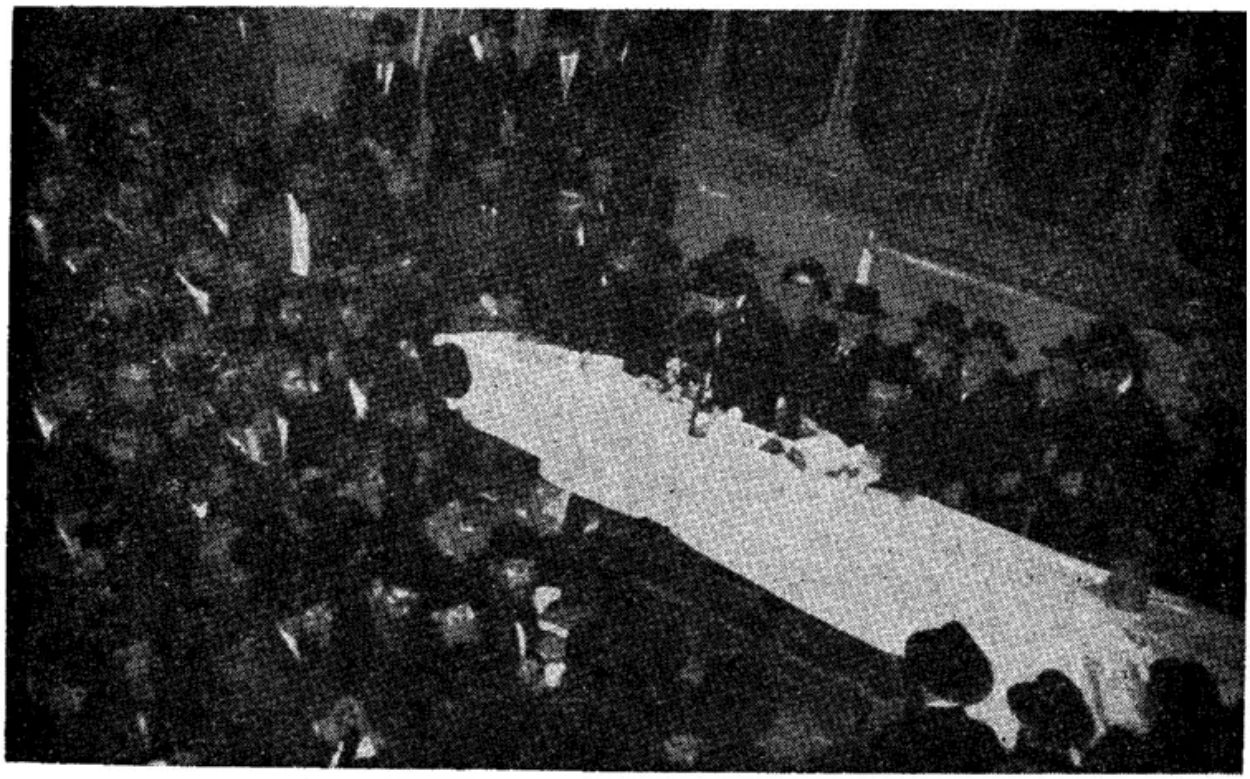
ממילא קומט אויס, אָז דאָס וואָס איידן זיינען אין גלות פיזיש מיט זייערע גופים, נעמט זיך פון דעם וואָס די שכינה איז אין גלות ביי יעדן איידן באַזונדער, און די גאולה וועט קומען נאָר דאָן וועו כלל ישראל וועט אויסלייזן די שכינה פון איר גלות.

עס קען זיין אָז דערמיט וועלט מער פאַרשטענדלעך דאָס וואָרט פון פריערדיקן רבי׳ן זצ״ל וואָס ער האָט געזאָגט וועו מ׳האָט אים פאַרשיקט אין דער גלות־שטאָט קאָסטראַמאַ: „נאָר דעם גוף פון אידן האָט דער אויבערשטער איבערגעגעבן אין גלות, אָבער ניט די נשמה, אויף וועלכער די אומות זיינען ניט קיין בעלי דעה".

דער אויבערשטער האָט געשיקט דעם אידישן גוף אין גלות אַלס רעזולטאַט פון דעם וואָס דער איד האַלט די אייגענע נשמה ביי זיך אין גלות. אויף זיין אייגענער נשמה איז דער איד אַ בעל בחירה און קען און האָט די כחות צו באַפרייען און אַרויסנעמען איר פון גלות.

ווי דער רבי פילט גלות השכינה

דער וואס איז אמאל געווען ביי אַ פאַרברענגען פון רבי'ן שליט"א קען זען אַז ס'איז ניטאָ נאָך אַזאַ זאַך וואס זאָל אים אַזוי דערנעמען און ברענגען צו אַ התרגשות וואס קען שוין מער ניט אויסבאַהאַלטן ווערן, ווי ווען עס רעדט זיך ווען דעם דאָזיקן ענין פון גלות השכינה, ווי חסידות טייטשט עס אויס.

אַ טייל פונעם עולם ביי אַ פאַרברענגען מיט כ"ק אדמו"ר שליט"א

במשך פון אַ פאַרברענגען ווערן דאָך יעדעס מאָל באַרירט צענדליקער ענינים, דברים העומדים ברומו של עולם סיי ברוחניות און סיי בגשמיות. פילע פון די דאָזיקע ענינים פאַרמאָגן אין זיך אָפט זייער סענטימענטאַלע נקודות, ענינים וואָס רירן אַ מענטשלעך האַרץ.

אָבער דעם רבי'נס שטים ווערט פאַרשטילט אויף עטלעכע סעקונדן ווייל ער קען שוין מער ניט צוריקהאַלטן דעם ווייטאָג און דעם צער וואָס נעמט אים אַדורך, דאַן ווען דער שמועס רירט אָן די כוונה פון אַרונטערלאָזן אַ נשמה אונטן אין גוף און ווי אַזוי די נשמה — דאָס הייסט די שכינה — איז געבונדן אין די קייטן פון אַ גוף וואָס זעט נאָר עולם הזה און פאַרגעסט דעם אייגנטלעכן ציל צוליב וועלכן די נשמה איז אַנגעטאָן געוואָרן אין אַ גוף.

די וועלט איז דאָך אַנגעפילט מיט צער און יעדער מענטש טראָגט זיין צער, זיין אייגענעם פריוואַטן צער, זיין אייגענעם פּעקל.

איינער קען אַפילו פילן דעם צער פון צרות ישראל און ווייטיקן אויף דער ירידה פון אידישקייט, אָבער עס זאָל דערביי פעלן די נקודה וואָס זאָל אויסדריקן דאָס דערפילן דעם צער פון דער שכינה.

דער רבי שליט"א באַלאַנגט צו די יחידים פון כלל ישראל פון אַלע צייטן וואָס פילן און טראָגן אין זיך דעם צער פון דער שכינה, דעם צער פון גלות השכינה.

און יעדעס מאָל ווען דעם רבי'נס שטים ברעכט זיך, אונטער אַ צוריקגעהאַלטענעם שטראָם פון טרערן, איז עס ווי אַן אָפקלאַנג פון יענעם הייליקן זאָג פון אַלטן רבי'ן:

— איך וויל גאָרנישט, איך וויל ניט דיין גן עדן, איך וויל ניט דיין עולם הבא, איך וויל נאָר דיר אַליין!

• הרב א. צימער

טעפּל אָן קעפּל

„פּאַראַס קוקט מען וואָס מען לייגט אַריין אין טעפּל, אָבער מען קוקט ניט וואָס מען לייגט אַריין אין קעפּל"? — די דאָזיקע ביטערע פראַגע פלעגט דער פריערדיקער רבי (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ) נ"ע פרעגן ווידער און ווידער אין פאַר־שידענע נוסחאות, אין יענע יאָרן, ווען ער איז אָנגעקומען אין אַמעריקע.

און כאָטש געטאָן האָט דער רבי מיט אַלע כחות אויף אַריינצובערענגען „כשרות אין דעם קעפּל" אויך צו אַזעלכע וואָס אין „טעפּל" האָט דאָס נאָך געפעלט (טאַקע מיט דער כוונה אַז איינס זאָל ברענגען דאָס צווייטע) — אָבער מיט דעם דערמאָנטן געוואַלד־געשריי האָט ער זיך געוועדעט צו די וועלכע ווייסן יאָ און זיינען אָפּגעהיטן אין כשרות פון עסן, און צו זיי איז די פראַגע זייער אַ האַרבע: מילא אַזאַ וואָס איז שוין אַזוי וויט פאַרקראָכן אַז ער וויסט שוין פון כשרות אין גאַנצן ניט — דאַרף מען אים אַלץ לערנען פון אַלף בית; איר אָבער, אידישע עלטערן, וואָס פאַרשטייען יאָ וואָס כשרות איז, פאַרשטייט איר דען ניט אַליין, אַז די גייסטיקע שפּייז וואָס איר און אייערע קינדער נעמען אין זיך אַריין דאַרף זיין אַ כשר'ע?

אַוודאי זיינען אַ סך, גאָר אַ סך אידן נתעורר געוואָרן דורך דעם דאָזיקן רוף. אַ סך, גאָר אַ סך, כ"י, האָבן זינט דעמאָלט איינגעזען אַז אויף דער קשיא איז טאַקע קיין תירוץ ניטאָ, און זיי האָבן געזומען מער אַכטונג געבן אויף דעם, וואָס מען לייגט אַריין אין זייערע קינדער'ס קעפּלעך. פונדעסטוועגן זיינען דאָך פאַרבליבן גענוג אַזעלכע, וואָס ביי זיי איז נאָך דאָ וואָס צו מתקן זיין.

אויף דעם געביט פון חינוך האָט זיך, בע"ה, זינט דעמאָלט עפּעס אַ ריר געטאָן אין אַמעריקע. עס איז נאָך וויט פון דעם וואָס דאַרף און קען זיין, אָבער על כל פּנים עפּעס איז געטאָן געוואָרן.

פאַרלאָזן געביט וואָס אַנטהאַלט סכנות

פאַראַן אָבער אַ געביט, וועלכער גייט אויך אַריין אין דעם כלל פון „וואָס מען לייגט אַריין אין קעפּל", אין וועלכן מען האָט זיך אָבער ליידער אַ סך וויניקער צוגע־הערט, און עס איז נאָך געבליבן גאָר־גאָר פיל מתקן צו זיין: די זאַכן וואָס עלטערן און קינדער ליינען.

די דאָזיקע גייסטיקע שפּייז, האָט נאָך אַ שטאַרקערע ווירקונג אויפֿן מענטש ווי קערפּערלעכע שפּייז. ניט־כשר'ע גייסטיקע שפּייז קען ווערן געפערלעכער אַפילו ווי

ניט־כשר׳ע קערפערלעכע שפייז. אפילו דער קלענסטער כמות פון דיעות כוזבות איז אַ סם וואָס עגבערט און פרעסט דעם מוח, און מען דאַרף האָבן גרויס סיעתא דשמיא און אַ גרויסע האָרעוואַניע פון דעם פּטור צו ווערן. דער געדאַנק ווערט באַוונדער דערקלערט דורך דעם אַלטן רבי׳ן אין תניא, בעת ער רעדט אַרום דעם חילוק צווישן פאַרנעמען זיך מיט סתם דברים בטלים און מיט די גוי׳אישע חכמות, וואָרום זיי, די לעצטע, זיינען, ווי דער אַלטער רבי דריקט זיך אויס, „מטמא חב״ד שבנפש״ — ד. ה. זיי זיינען מטמא דעם מוח און די מחשבה — די סאַמע איידלסטע טיילן פון מענטשנס נשמה.

דער טעלעפאָן

על כל פנים דאַרף די פאַרזיכטיקייט אין דער כשרות פון דער גייסטיקער שפייז ניט אַראָפּפאַלן פון דער פאַרזיכטיקייט אין כש־רות פון דער מאָגן־שפייז. וועט נאָך ווי אַ אידישע בעל הבית׳טע ווייסט אויף וויפל מען מוז זיין אָפּגעהיטן און אויף וויפל מען מוז אַכטונג געבן אויף דער כשרות פונעם עסן. אויב בלויז איין שטיקל ניט־כשר׳ע שפייז וועלט גענוצט ביים קאָכן — מיינט דאָס ניט בלויז, אַז אין דער כשרות פעלט איין פּרט — נאָר עס פעלט די גאַנצע כשרות.

נאָך מער: אויב אַפילו די קיך האָט אַלע אינריכטונגען, און אַלע פּראָדוקטן זיינען בתכלית הכשרות, איז אויב אָבער מען וועט דאַרט אַוועקשטעלן אַ קעכין וועל־כע איז אַליין ניט אָפּגעהיט אין כשרות — אַפילו ווען זי מיינט ניט קיין „שלעכטס״ — וועט זי אין אַ קורצער צייט איבערפירן די גאַנצע כשרות.

וויים, שוואַרץ — און פאַרנעפלט

אָבער נאָך מער דאַרף מען זיין אָפּגע־היטן אויסער דער אייגענער שטוב. אַ דורכ־שניטלעכער איד, אַ שומר תורה, אויב ס׳וועט אים אויסקומען אונטערוועגנס אַריינצוגיין אין אַ גוי׳אישן רעסטאָראַן, וועט ער ניט קומען צו קיין גרויסן נסיון. ער וויסט גאַנץ גוט אַז אַלץ איז דאָרט טריפה, און ממילא וועט ער נישט נעמען אין מויל אַ ניט־כשר׳ע זאַך. ווער עס וועט אים דאָרט זען אַריינגיין, וועט אויך פאַרשטיין אַז ער וועט דאָרט קיין טרפות ניט עסן. אַ סך שווערער איז עס אין פאַל פון אַ האָטעל אָדער רעסטאָראַן וואו עס שטייט מיט גרויסע אותיות „כשר״, אָבער די כשרות איז ניט קיין פאַרלעס־לעכע. אַז עמיצער וועט דאָרט אַריינגיין עסן, קען ער טאַקע נכשל ווערן אין מאכלות אסורות. אויב מען וועט פון דאָרט ברענגען אַ מאכל צו זיך אַהיים און אָפּקאָכן אין דער אייגענער קיך — אַפילו אויב עס וויזט זיך אויס אַז דער מאכל איז אַ פאַרוווער — וועט דאָס זיין נאָך פיל ערגער. ערש־טענס — ווער גאַראַנטירט דאָס אַז ער איז טאַקע פאַרוווו. צווייטנס, אַפילו אויב יאָ — זיינען דאָך די דאָרטיקע מאכלים צוגעגרייט געוואָרן אין די זעלבע כלים וואָס אַ גאַנץ יאָר קאָכט מען אין זיי „יענע״ פליישיקע אָדער מילכיקע שפייז. איבעריק צו זאָגן אַז עס איז ניט קיין נפקא מינה וואָס פאַר אַ מאכל דאָס איז. עס קען אַפילו זיין אַ טיפּיש־אידישער מאכל ווי קוגל אָדער גע־פילטע פיש — איז דער שאָדן אַ דאָפּל־טער: ערשטנס, ריכט מען דערמיט איין די אייגענע קיך — וואָס די גאַנצע צייט היט מען איר אָפּ. צווייטנס, אַפילו אויב מען וועט פעסטשטעלן און קלאָר מאַכן — דורך פרעגן שאלות ביי די גרעסטע און פאַרלעסלעכסטע רבנים — אַז אין אָט דעם מאכל גופא איז ניטאָ קיין שום חשש פון אַריינגעמישטע ניט־כשר׳ע טיילן אָדער פון זיין צוגעגרייט אין ניט פאַרלעסלעכע כלים, — די שכנים אָבער, וועלכע קענען די בעל־הבית׳טע אַלס אַן אָפּגעהיטענע אין כשרות און וועלן זען אַז זי ברענגט צו זיך אין שטוב אַ פּראָדוקט וואָס קומט פון אַזאַ אָרט, וועלן דאָך ניט וויסן פון דעם גאַנצן בירור וואָס מען האָט געמאַכט, און ביי זיי וועט בלייבן אַז אין דער דאָזיקער שטרענג־אָפּגעהיטענער שטוב נוצט מען פּראָדוקטן פון דער און דער פירמע — וועט דאָס ביי זיי וועלן אַ פשוט׳ער היתר. פאַרשטייט יע־דערער ווי שטאַרק מ׳דאַרף זיין אָפּגעהיטן.

ד׳ קאַפּלאַן

טרפה׳נע גייסטיקע שפּייז

ווי געזאָגט, פּאָדערט די כשרות פון דעם וואָס מען לייגט אַריין אין קעפּל נאָך אַ פּיל גרעסערע פּאָרזיכטיקייט ווי די כשרות פון מאכלים — אָבער געוויס ניט וויניקער.

לאָמיר זיך דעריבער צוקוקן צו די דער־מאָנטע פּרינציפּן אין שייכות צו דער „כש־רות" פון דעם לייגן־מאַטעריאַל וואָס מען שפּייזט דערמיט דעם מוח:

אויב עס האַנדלט זיך וועגן זאַכן וואָס זיינען געשריבן געוואָרן פון גויים — איז אָט דער פּאַקט גופא אַ געוויסע שוץ. מען וווייסט אַז דאָס האָט געשריבן אַ ניט־איד און אַז דאָס האָט צו קיין אידן קיין שייכות ניט, אויסער אפשר — אַ שטייגער ווי אַ גלאָז וואַסער וואָס מען גייט אַריין טרינקען אונ־טערוועגנס — אַ נייעס־באַריכט אין אַ גוי׳־אישער צייטונג א. ד. גל. און אַפילו אויב מען איז, ח״ו, אַריבערגעפאַלן, וווייסט מען כאָטש אַז מען איז אַריבערגעפאַלן, און דאָס גופא וואָס מען וווייסט אַז ס׳איז געשריבן פון אַ גוי, העלפט אַז עס זאָל ניט אַזוי טיף אַריינקריכן אין מוח.

שווערער ווי דאָס איז די א. ג. „אידישע" ליטעראַטור, ווער שמועסט נאָך אַז זי נוצט זיך מיט דער אידישער שפּראַך אָדער גאָר מיט לשון הקודש. נאָך שווערער אָבער איז — און נאָך גרעסער דער נסיון — אויב מען רעדט וועגן רעליגיעזע טעמעס.

פּאַראַן תמימות׳דיקע, אומווייסנדיקע אידן וואָס וועלן זיי זעען אַ רעקלאַמע וועגן אַ געוויסן סאָרט קוגל, אָדער געפילטע פיש, אָדער אַפילו אַ פליישיקן מאכל, וועלכער קוקט אויס „ווי די מאַמע פלעגט מאַכן", מיינען זיי אַז דאָס איז כשר. אַזאַ „כשר סטייל"־מאכל קען זיין טריפה ווי דבר־אחר. אַן אַרומשרייבונג וועגן אַ גדול בישראל, דעם רמב״ם, דעם בעל שם טוב, דער באַר־דיטשעווער א. ד. גל. אויב עס איז געשריבן דורך איינעם וואָס איז ניט דורכגעדרונגען מיטן קדושה־גייסט, קען אין זיך האָבן אַ פיל גרעסערע מאָס גייסטיקן סם ווי אַ באַשרייבונג פון פעלדער און וועלדער.

דער דורכשניטלעכער לעזער וועט זיך אפשר ניט כאַפן, וואָרום אויב דער שרייבער איז אַ פייאיקער, קען ער דאָס מאַכן אַזוי קונציק אַז עס זאָל דאָרט ניט זיין קיין איין וואָרט ליגן, אַז אַלע פאַקטן זאָלן טאַקע זיין פון אמת׳ע מקורות — און דאָך זאָל עס זיין פול מיט גיפט.

אומהיליקער צוגאַנג צו הייליקע ענינים

אויב איינער וועט, למשל, שרייבן וועגן דעם רבי׳ן דעם „צמח צדק" נ״ע, און וועט באריכות באַשרייבן זיין גאונות אין נגלה, זיינע שאלות ותשובות, זיין גרויסע אהבת ישראל, דאָס וואָס ער האָט מקרב געווען און זיך אינטערעסירט מיט די „קאַנטאָ־ניסטן", זיינע מופתים א. א. וו. — אַלץ ריכטיקע און אמת׳ע פאַקטן; אויב אָבער ער וועט בכוונה דורכלאָזן, אַז דער „צמח צדק" איז געווען דער גרעסטער און פירנ־דיקער קעמפער קעגן די „משכילים" אין רוסלאַנד — קען דאָס שאַפן אַ פאַלש בילד, ניט קוקנדיק אויף דעם וויי שיין און וויי ריכטיק די אַנדערע טיילן פון בילד זאָלן ניט זיין, און ניט קוקנדיק אַפילו אויף דעם וואָס עס איז ניט אָפגעפרעגט די מציאות, אַז איינער זאָל לכתחלה בלויז שרייבן וועגן געוויסע פּרטים פון צמח צדק׳ס געשטאַלט.

און וואָס שענער די באַשרייבונג וועט זיין, אַלץ געפערלעכער וועט זי זיין.

דאָס אַלץ איז בלויז איין ביישפּיל ווי אַזוי מען קען אין אַן אויבערפלעכלעך־כשר׳ער זאַך אַרייַנגנב׳נען די ערגסטע סם, און קיינער זאָל דאָך ניט קענען דערויף אָנווייזן.

איבעריק צו זאָגן אַז די דאָזיקע זאַכן, אַפילו אויב מען נעמט זיי אַריין אין אָפּ־געהיטענע ערטער, ווערן זיי דורך דעם ניט כשר׳ער, נאָר פאַרקערט — זיי שטעלן אין סכנה די דאָזיקע ערטער. וואָרום אַפילו אויב מען זאָל בודק זיין און מברר זיין מיט אַלע בירורים אַז דאָס געוויסע שרייבן אַנטהאַלט ניט קיין שלעכטס אין זיך — וועט אָבער דער פשוט׳ער לעזער ניט וויסן (אויב ער אָדער זי וועט בכלל וויסן פון דעם בירור) אַז ער באַציט זיך בלויז אויף אייַן געוויסן שטיקל; דאָס גופא, וואָס מען גע־פינט דאָס אין אַ כשר׳ן אָרט וועט דינען

(פאַרזעצונג אויף ז׳ כד)

אין אייגם

דוב ראווסקי

(דערציילונג)

זיי אמת׳ער נאָמען איז גאָר געווען משה מוזשיראָוו, אָבער אין אונזער שטעטל ק. איז ער געווען געקרוינט מיטן געהויבענעם צונאָמען „מאַרשאַל". געוויס האָט מען אים אַזוי בעיקר מסתמא צוליב זיין „הילוך": ער איז מערסטנס געווען געקליידט אין מיליטעריש בגדים, פאַרגאַרטלט מיט אַ זייער ברייטן רימען און מיט גאַליפע־הויזן — ירושה־קליידער פון זיין טאַטן. אויך פילייכט מחמת ריידן האָט ער געהאַט מיט אַ הילכיק־אָפגעהאַקטער שטימע: זיינע דיקע, פייכטע ליפּן האָבן מיט עפּעס מאָדנער עקשנות זיך אָפּגעזאָגט אַרויסצוברענגען גאַנצע זאַצן און ווערטער, דערפאַר אָבער האָט ער זיי אַרויסגעברומט אויף אַזעלכע טענער — עלעהיי ער וואָלט קאָמאַנדעוועט מיט אַ פּאָלק סאָלדאַטן און ניט איינמאָל איז אַ פּאַרטאַכטער פּאַרבייגייער איבערגעשראָקן געוואָרן אויף טויט, דערהערנדיק פּלוצים מאַרשאַל׳ס משונה׳דיק קול. דערצו איז ער געווען ניט צו־פּאַרשפּיצט און דאָס שטעטל האָט אים אַפילו געהאַלטן פאַר אַ קאַפּן בר־שכל.

ווען מאַרשאַל איז אַלט געווען צוויי יאָר איז זיין פאָטער אַוועק פון דער וועלט. זיין מוטער, גאָלדע־חי׳, האָט נאָך איר מאַנס טויט געסקראָבעט דילן און אָן אַ שיעור הרודעס וועש געקלאַפּט ביים טייכל און נאָך אַזעלכע מלאכות, וועלכע האָבן פון איר אויסגעצאַפּט דאָס לעצטע ביסל קראַפט. ווי האָט מאַרשאַלן איבערגעלאָזט אַ קיילעכדיקן יתום וועז ער איז קוים אַלט געווען פופצן יאָר. אַ פּאָר טעג פאַר איר טויט, אויף איר קראַנקן־בעט, האָט זי געבעטן דעם שוחט, ר׳ בנימין, ער זאָל אַכטונג געבן אויף איר בן־יחיד ער זאָל בלייבן אַ איד. זי האָט וואויל געוואוסט, אַז אויב ס׳איז דאָ אַ מעגלעכקייט און אויב עמעצער קען וואָס ניט איז טאָן פאַר איר „נעבעכל" (ווי זי פלעגט מיט מאַמישן האַרץ־וווייטיק רופן איר משה׳לע) — איז עס נאָר „דער טייערער ר׳ בנימין, געזונט זאָל ער אימער זיין".

פיל מי און צייט האָט ר׳ בנימין דער שוחט אָפּגעגעבן דעם מאַרשאַל. מיט גרויס מאַטערניש האָט ער אים אויסגעלערנט עברי. ער האָט אויך, נאָך אַ לאַנגער צייט, אויסגעלערנט מאַרשאַלן צו זאָגן קדיש אויסנווייניק צו זיין יאָרצייט נאָך טאַטע־מאַמע, מחמת אין סידור פלעגט ער זיך שטענדיק פאַרפלאָנטערן ביי די לאַנגע, שווערע תרגום־וועריטער.

גאָלדע חי׳ האָט אויך כמעט באַשוואוירן ר׳ בנימין׳ן, ער זאָל זען, איר „זונעלע"

זאָל זיך דערנערן פון זיין פּראַצע, און זאָל חלילה ניט ווערן „איינער פון דער כאָפּטע שטעטל־שנאָרייסים", — און ר׳ בנימין האָט זיך באַמיט עס צו מקיים זיין.

קיין גרויסער פּאַרבריכער איז מאַרשאַל ניט געווען. פון דער נאַטור אויס איז ער ניט געווען קיין גרויסער גלוסטער. עס האָט זיך אים, למשל, ניט געוואָלט בדווקא ווייס ברויט, אָדער אַנדערע אַזעלכע געשמאַקע זאַכן. אויך אויף קליידער איז ער ניט געווען קיין גרויסער „מהדר". דעריבער זיינען אים געווען גענוג די עטלעכע מלאכות, וואָס ר׳ בנימין האָט אים צוגעשאַרט.

אָט האָט ר׳ בנימין דורך פּראָטעקציע, אים איינגעאָרדנט אין דער שטעטלדיקער דרוקעריי, וואו ער האָט געדרייט דאָס ראָד פון פּרעס־מאַשין. די אַרבעט האָט ער געטאָן בלויז אַ פּאָר טעג אין וואָך, אָבער מאַרשאַל האָט זיך געפילט זייער געהויבן פון זיין פּאָסטן: עפּעס אַ קלייניקייט! די דאָזיקע דרוקעריי האָט אַרויסגעגעבן דאָס אינציקע לאָקאַלע וואָכן־בלעטל, וועלכן די פויערים פלעגן צעכאַפּן באַלד וויּ ס׳האָט זיך באַווייזן אין „קיאָסק". די פויערים האָבן די דאָזיקע „קליינע פאַרשמירטע גאַזעטקע" באַטראַכט פאַר זייער גוטן פּאַפּיר צו פאַרדרייען דערין די „מאַכאָרקע"; שוין ניט רײַדנדיק וועגן אַנדערע וויכטיקע „געברויכן" פון דאָזיקן פּאַפּיר.

(אגב, האָט דער אידישער עולם דעם צייטונגל געפרופן: „מאַרשאַלס גאַזעטע", וויל געהאַט האָבן זיי צווישן זיך אַ געוויסע ענלעכקייט: אויך די וועדטער פון דער „קאָלהאָספּנאיע סעלאָ" זיינען פון דרוק אַרויס אַזוי, אַז ס׳איז כמעט ניט שייך געווען צו לייענען, מחמת, באמת, האָט מען געדאַרפט אָנשטרענגען די ראי׳ צו כאַפּן קלאָר וואו ס׳איז זיין אויבן און וואו דער אונטן, און זיין אַלגעמיין אויסזען האָט געמאַכט דעם איינדרוק, ווי למשל, אַ מאַסע שוואַרצינקע אינזעקטן, מיט משונה׳דיקע קעפּלעך און פיסלעך, וואָלטן זיך צעשפּרייט אויפן פּאַפּיר.)

אָבער גאָר אויפלעבן פלעגט מאַרשאַל ערשט, ווען ר׳ בנימין פלעגט אים יעדעס יאָר אַריינענעמען אין זיין מצה־„פּאָדראַד". גאָר אַן אַנדער בחור איז ער דאָן געווען: האָבט אין האָבט מיט ר׳ בנימי׳ן פלעגט ער אַרומאַרבעטן אַ צעפלאַמטער פון פּאַרטאָג ביז שפּעט ביינאַכט, ער פלעגט אַפילו אויף זיין אופן „קאָמאַנדעווען" און אַכטונג געבן אַלץ זאָל זיין ווי געהעריק. ר׳ בנימין פלעגט אים טאַקע זייער גוט באַלוינען. לעולם האָט ר׳ בנימין אַלע אַרבעטער געצאָלט מיט אַ ברייטער האָבט. ווייל אייגנטלעך האָט ר׳ בנימין קיינמאָל קיין חשבון ניט געמאַכט צי ער פאַרדינט פונם „פּאָדראַד" צי ניט, וואָרעם געטאָן האָט ער עס ניט לשם פאַרדינען, איז צו וואָס די חשבונות?

אַזוי האָט זיך פאַרקניפט אַ טיפע נאָענטקייט צווישן חשוב׳סטן אידן פון שטעטל מיט דעם דאָזיקן טעמפּן בחור׳ל. מאַרשאַל איז געווען זייער אַן אָפּטער אורח בייַ ר׳ בנימי׳ן׳ס טיש: שבתים, ימים־טובים און אַזוי אַ מיטוואָך. אמת, זיין מאַמעס צוואה, ניט צו נעמען אומזיסט געלט, האָט מאַרשאַל שטרענג אָפּגעהיט, ער האָט אָבער ניט געקענט אָפּזאָגן דעם „רעבּ" פון צו זיין אַן „אורח" בייַ אים. און ר׳ בנימין האָט טאַקע געהאַט אַ באַזונדערן געפיל פאַר אים, צי צוליב דעם וואָס זיין אייגציקער זון, פונקט אין מאַרשאַלס עלטער, איז אינגלווייז געשטאָרבן, און די צוויי טעכטער זיינען אַוועק אין דער גרויסער שטאָט; און אפשר וויל ר׳ בנימין האָט אין מאַרשאַלן געזען דעם סימבאָל פונעם גאַנצן רוסישן אידנטום — דערדריקט, צעבראָכן; פאַרטעמפּט די געפילן און פון קאָפּ, האַרץ און שפּראַך.

אמת, אויך מאַרשאַל איז געווען שטאַרק איבערגעגעבן און צוגעקלעפּט צו ר׳ בנימי׳ן׳ס הויז. ער איז אַפילו מיט דער צייט געוואָרן אַ שטילער מיטהעלפער אין אַלע ר׳ בנימי׳ן׳ס „ניט־כשר׳ע" טועכצן אין שטעטל — און וועט מאַרשאַל האָט געהאַט אַ ליידיקע מינוט, פלעגט ער באַלד קומען צו ר׳ בנימי׳ן אין הויז און זיך שטעלן ביים טיר, וואַרטן שטום, אַז ר׳ בנימין זאָל אים עפּעס געבן אַ „שליחות": צי דאָס איז געווען דאָס אָפּפירן שטילערהייט אַ אינגל פון לערנען, צי עפּעס אַן אַרבעט פון כשרות, אָדער אַנדערע פון דעם

מין. און ביי די דאָזיקע אַרבעטן איז מאַרשאַל געווען פאַרלעסלעך ביז גאָר: דאָס מויל געשלאָסן, און אַפילו תמ׳עוואַטע־כיטרע.

אוֹן אַזוי האָט זיך עס געצויגן פאַר יאָרן — ביז ס׳האָט פאַסירט אַזוינס, וואָס האָט זיי צייטווייליק צעשיידט... ר׳ בנימין איז דאַן שוין אַלט געווען אין די ווייטע פופציקער און מאַרשאַל — אין די צוואַנציקער.

אין שטעטל האָט מען מער־ווייניק געהאַט אונטער פאַרדאַכט די יעניקע לייט וואָס „אַרבעטן" פאַר די „פיר אותיות" (נ. ק. ו. ד.). מ׳האָט די פאָר „געכאַפטע" אידלעך אויסגעמיטן מיט פאַרזיגלטע ליפן און מיט אומרואיקע פאַרשנעלערטע טריט. גלייכצייטיק האָט מען זיך שטילערהייט געשאָקלט מיטן קאָפּ מיט באַדויערן אויף אַזאַ „נפש": „נעבעך, די מחבלים האָבן אים שוין אין זייער נעץ, באַשירעמט זאָל מען ווערן". געוואוסט האָט מען, אַז זעלטן וועלכער איד גייט עס מיט פרייען ווילן אין יענעם שטיינערנעם, רויטן הויז כדי צו „אַרבעטן דאָרט מיט דער צונג". אַפילו ניט די גרעסטע קבצנים. סיידן דער גראָבער אידישער פאָטאָגראַפער, מיטן אייגציקן מאָטאָרציקל אינעם געגנט, וועלכער האָט זיך אָפן געגרויסט דערמיט וואָס ער איז אַ גאַנצער חבר־לאַפּ מיט די „רויטע היטלען".

פונדעסטוועגן זיינען די פּאָר אידישע „אַגענטלעך" געווען פון די „העכטן" וואָס האָבן זיך געלאָזט „כאַפן", ווייל זיי האָבן פאַרמאָגט די פאַסיקע אייגנשאַפטן דערצו. די „רויטע לייט" ווייסן שוין ווי און וועמען צו נעמען. דעריבער, ווען אין שטעטל האָט מען גענומען מורמלען, אַז אויך מאַרשאַל איז געווארן אַן אַרייַנגייער אינעם דאָזיקן הויז, האָט מען פשוט געשטוינט: דאַרפן זיי אַזאַ איינעם ווי מאַרשאַל? אַפילו די יענע, וואָס זיינען גוט באַהאַוונט מיט אַלע „זייַ־ערע" קונצן, האָבן עס ניט געוואָלט גלויבן: „קיין גרעסערן מיניסטער האָבן זיי שוין ניט געקענט קריגן? ווייס איך וואָס — באָבע־מעשיות!"

ס׳איז אָבער יאָ אמת געווען. ישראל דער קרעמער — וואָס זיין פוסט־היל־צערנע קלייטל שטייט נעבן דעם רויטן הויז מיט די קראַטעס — האָט זיך גע־שוואירן מיטן לעבן פון זיין יעדן קינד באַזונדער, אַז ער האָט אַליין אין די פאַרטאָגן געזען, ווי מאַרשאַל קומט דאָרט אַריין שוין אַ סך מאָל — אַמאָל אַליין און אַמאָל מיט אַ באַגלייטער. וועו אַ פּאָר היימישע אידן האָבן געגומען מאָטיע דעם הויקער, וואָס איז אַליין געווען מאַרשאַלס אַ שכן, אויפן צימבל, האָט ער אויך שטומערהייט באַשטעטיקט דעם קלאַנג. ער האָט אָבער דערביי באַראַיקט: ס׳איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבן — אַזאַ טייער האַרץ! און איז אפשר קליגער פון צען אַנדערע.

עולם האָט אָבער מורא: אַז מען גייט שוין דאָרט אַריין, און מען גייט טאַקע אויך אַרויס... נו, וואָס איז דאָ צו טראַכטן...

בעיקר האָט עס טאַקע ר׳ בנימין דערשפירט: מאַרשאַל האָט אויפגעהערט צו קומען. און ווען ר׳ בנימין האָט אים עטלעכע מאָל געפרעגט: וואָס איז געשען? האָט מאַרשאַל אַזויפיל געלעפּעט מיט די דיקע ליפן, זיך אַזוי שטאַרק געקרימט דעם פנים מיט טיפן ווייטיק — אַז ר׳ בנימין פלעגט באַלד אַוועקגיין ניט באַנעמענדיק אַ וואָרט.

דער שוחט, ר׳ בנימין, האָט זיך געזומען פילן אומרואיק ווי קיינמאָל ניט. אמת, אין האַרצן האָט ער געפילט, אַז מאַרשאַל וועט באַזונדערס אים קיינמאָל ניט פאַר׳מסר׳ן, וואָס מ׳זאָל אים דאָרט ניט טאָן. אָבער פאָרט איז מאַרשאַל געווען ביי אים אַ בן־בית, אויסגעקניפט מיט אַלע זיינע „ניט־כשר׳ע" מעשים. און אפשר טאַקע מיינען „זיי" מיט מאַרשאַלן טאַקע נאָר אים, בנימינ׳ען?

ר׳ בנימינ׳ס לעבעדיקע אויגן האָבן באַקומען אַן אויסדרוק פון נאָגנדיקע זאָרג. ער פלעגט אַרומגיין און צופֿן זיין שיטער גלעל בערדל און געטראַכט כסדר וואָס טוט מען אין אַזאַ פאַל. זיין קליינער קערפּער איז נאָך דערצו היפש געוואָרן איינגעבויגן. די ווייבער האָט ער געבעטן, זיי זאָלן די הינער און די קאַטשקעס פאַרשטעקן וואָס טיפער אין די קוישן און הינטער די טיכער. וואָס קען ער נאָך העלפן? שוין צענדליקער יאָרן אַז דאָס שטעטל האָט ניט פאַרזוכט קיין שטיקל רינדן־פלייש — זאָל ער אויך צונעמען דעם ביסן שבת׳דיק הינער־פלייש? נאָך אַלעמען — פלעגט ער זיך טראַכטן — ווייס דאָס גאַנצע שטעטל פון אים מיט אַלע זיינע מעשים. דאָך האָט ער דעם „פרומן מנין" מיט דער ספר תורה איבערגעטראָגן פון זיין הויז צו איינעם אַ אידישן שוסטער, וועמענס קינדער ס׳זיינען געווען גאָר גרויסע שישקעס אַזש אין מאָסקווע. די פֿאָר בערדיקע בחורים פון דער וואַנדער־ישיבה וואָס האָבן זיך געשטיצט און געשיצט כמעט אינגאַנצן אינעם שוחט׳ס הויז — איז איינעם פון זיי האָט ער איבערנאַכט אַרויסגעשמוגלט ערגעץ וויטער... דעם צווייטן, וואָס איז פונקט דאַן געלעגן קראַנק, האָט ער טיף פאַרשטעקט אינעם קליינעם אַלקערל, היטערן שלאָפצימער.

אויך אויף מאַרשאַלן האָט מען געמערקט ענדערונגען אין משך פון דער צייט. די ערשטע עטלעכע וואָכן נאָך דער מעשה פלעגט ער אַרומגיין אַ ניט־דאָאיקער מיט אַ שוידער אין זיינע אויגן. מיט דער צייט האָט מען אָבער אָנגעהויבן מערקן וואָס וויטער אַלץ אַ מונטערערן, היימישן אויסדרוק אויף זיין פנים. מענטשן האָבן אָפילו געטראַכט: גייט ער אין שפּאַן? ער האָט אָפילו אָפט געזומען עפענען זיין געשלאָסן מויל און אַרויסבאַלעבוטשעווען גאָר מאָדנע וועדטער. ר׳האָט למשל צו חייקע דער פישערין אַ זאָג געטאָן: „וואָס, ניט איך מענץ, האָ? כעסיידר, כעסיידר שלעכט, צרות... שמעליע, עליע גוט לעבן — ניט מוזשיראָוו"... צום בעל־עגלה האָט ער ג׳טענה׳ט: „פראָוואָס דו און פערד קריכן בלאָטע? מיר ניט האָבן שטובעס, נאָר קעלער, דר׳ערד, צרות, פון קאָפּ ביזקע פיס..." אָפּנים, אַז „זיי" האָבן מיט אים אינגעקנעלט זייער „יושר", בכדי צו געווינען אים.

עס זיינען אַדורך נאָך אַ פּאָר חדשים און אין שטעטל איז אַלץ געווען שטיל. מ׳האָט קיינעם ניט געטשעפּעט. ר׳ בנימין האָט זיך אָנגעהויבן באַראיקן און וועדן ס׳האָט זיך אָנגערוקט די צייט פון מצה־באַקן, האָט ער באַשלאָסן אויך דאָס יאָר צו מאַכן דעם „פּאָדראַד".

„עט, שוין אַ לאַנגע צייט — האָט ר׳ בנימין געזאָגט צום ווייב — ווי מאַרשאַל איז אין דער „מעשה" און „זיי" טשעפּען ב״ה קיינעם ניט... איך האָב אָבער אַלע מאָל געפילט, אַז מאַרשאַל איז ערלעכער פון טויזנט אַנדערע, און אַמאָל ווייסט ער זייער גוט וואו איין און וואו אויס"...

פאַרשטייט זיך, אַז דער „פּאָדראַד" איז געווען שטילער און קלענער ווי אַלעמאָל. די אַרבעטער זיינען געווען די עטלעכע שומרי שבת פון שטעטל און די וועלגערינס האָט זיין ווייב אויסגעקליבן פון די מער־פאַרלעסלעכע, א. א. וו.

אויפן צווייטן טאָג פונעם באַקן, האָט זיך די בעקערייַ פאַנאַנדערגעאַרבעט ווי געהעריק: די וועלגער־העלצער האָבן פריילעך געקלאַפּט אין די ברעטער; ביים רויטן שיין פון פלאַמיק־קנאַקעדיקן אויוון האָט דער צעהיצטער שיבער אימפּעטיק געזודערט מיט די לאַנגע שטעקנס, לאָפאַטעס; ר׳ בנימין אַליין איז מיט אַ צעלאָזענעם טלית־קטן געלאָפן פאַרשמאַיעט הין און צוריק, און דער פּנים האָט אים געשוויצט און געלויכטן, ווי אין די אַמאָליקע יאָרן — פונקט דאַן האָט אויפן שוועל זיך אַריינגעשטעלט... יאָ, מאַרשאַל.

זיינע אויגן האָבן, דערזעענדיק דעם אַזוי־היימישן געראדער, זיך צעשטראַלט מיט פרייד. אָבער נאָר אויף אַ ווייל. דער גאַנצער עולם האָט אים באַגעגנט מיט אויפרעגנדיקער פאַרשטילטקייט און מיט אַזעלכע אויפגעריסענע בליקן, אַז מאַרשאַל האָט באַלד אַראָפגעלאָזט זיינע אויגן און זיין געזיכט האָט באַזעצט אַ כמורנע רויטקייט.

ר׳ בנימין איז צו אים צוגעלאָפן און געפרעגט: „דער זעלבער מאַר...משה׳לע, האַ? ווילסט מיט אונז אַרבעטן דאָ?" מאַרשאַל האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ אויף יאָ, אָבער וועג ער האָט ווידער אויפגעהויבן די אויגן צום עולם, איז ער ווידער געבליבן פאַרלוירן, צעמישט. ער האָט געוואָלט עפעס זאָגן און ניט געקענט; געשטאַנען אַ ווייל און מיט אַן אַראָפגעלאָזטן קאָפּ זיך אַרויסגעשאַרט. אַזוי האָט עס זיך איבערגע׳חזר׳ט עטלעכע מאָל אין פאַרלויף פון די פאָר טעג. ער האָט זיך יעדעס מאָל פאַרמאָסטן צו ריידן, עפעס אַראָפדריקן פון האַרץ — און בשום אופן ניט געקענט.

ר׳ בנימינ׳ען האָבן זיינע באַזוכן אי באַרואיקט און אי פאַרקערט: וועי ווייסט וואָס ער האָט געוואָלט אַרויסברענגען?

אין דער גאַנצער צייט פונעם באַקן ביזן יום טוב פסח האָט זיך מאַרשאַל מער ניט געווויזן. ר׳ בנימין האָט געוואַרט, ער זאָל קומען נעמען מצה, אָבער ער איז ניט געקומען. נאָר אין דער ערשטער נאַכט פסח, וועג ר׳ בנימין האָט שוין אַ באַרואיקטער באַשלאָסן צו מאַכן גאָר אַ שטיל מנין ביי זיך, — איז מאַרשאַל פלוצים ווידער געקומען.

די עטלעכע אידן וואָס זיינען געקומען צום מנין, האָבן זיך גענומען פאַררוקן אין די ווינקלען אינעם צווייטן צימער. דאָס מאָל איז שוין מאַרשאַל צוגעלאָפן צו ר׳ בנימינ׳ען, זיינע אויגן האָבן געווויינט, אָבער זיין שטימע — גראָב און ווילד ווי געווען:

„רבעב, זאָל איכ׳ל פגר׳ן זיבעציק הונדער מאָל, די מאַמע זאָל ליכטיקן גן־אייִדעם. — איך ניט מסור! קיין, קיינעם איך ניט מסר׳ן — וועג זיי שיסן מיר טאָדאָ! (ער האָט אויפגעריסן זיין העמד ביים האַרץ), וועג זיי געפרעגן אַ סך, זיי געשלאָגן, איך ווי די מאָנץ פינגער ניט געדאַברעט... נאָר אַ ביסלקע, אַ ביסלקע כ׳ געמיינט זיי אמת ריידן... אָבער איך באַלד שפּעטער וויסן, זיי רשעים, גזלנים, זיי געזאָגט גאָרנישטאָ, אין הימל... איך היינט געפרעגט אין קאָפּ די מאַמעס יאָרצייט? פסח ערשטע טאָג? האַ? איך חמץ אויך ניט עסן..."

קיינמאָל האָט ר׳ בנימין אים ניט געהערט ריידן אַזוי פיל, און מיט אַזוי פיל האַרץ און ווייטיק. פון זיין גאַנצן ריידן האָט ר׳ בנימין באַנומען, אַז מאַרשאַל האָט זיך בלויז געלאָזט עטוואָס פאַרפירן פון זייערע „אידעאָלאָגיעס". אָבער וועג די זאַך איז געקומען צום פאַרלייקענען דער מאַמעס יאָרצייט, פסח, א. ד. גל. האָט ער עס ניט געקענט פאַרנעמען. ער איז געקומען צוריק.

ר׳ בנימין האָט אים באַרואיקט: „גוט, מיין קינד, קום, דו וועסט זאָגן קדיש, דו וועסט זיין ביי מיר פסח", און צום עולם האָט ער אַ וואונק געגעבן, זיי זאָלן ניט מורא האָבן.

יענעם ערשטן סדר איז ר׳ בנימין געווען זייער אויפגעלייגט, פונקט ווי ער וואָלט אָקאָרשט געפונען אַ פאַרלוירן קינד. אים האָט שוין פאַרדראָסן פאַרוואָס ער האָט געלאָזט אַוועקפאָרן דעם ישיבה־בחור פון פסח. דעם סדר האָט ער געפראָווט מיט מער שמחה ווי אַלעמאָל, כאָטש דער טיש איז געווען אָרעמער ווי אין די פריערדיקע יאָרן. אויך מאַרשאַל האָט געלאָפּטשעט די הגדה מיט אַ באַזונדער שרייאיק קול. בלויז, יאָ בלויז, דאָס קרענקלעכע ווייב זיינע האָט אויף זיי געווארפן שטומע, צער׳דיקע בליקן. עפעס האָט איר דאָס האַרץ געגאָיעט, יעדער פריידיקער באַווג פון איר מאַן האָט איר אַ טיאָנקע געטאָן... עפעס ווי פאַרגעשפירט...

און מאָדנע, דער וואַנט־זייגער האָט שוין געהאַלטן באַלד ביי צוועלף, ווען ר׳ בנימין האָט געהאַלטן ביים סוף סדר; מאַרשאַל איז פונעם וויין און איבערלעבונג איינגעשלאָפן ביים טיש; ווען די זיסע ווערטער פון „הלל״ האָבן פאַרקלונגען דעם צימער, און האָבן שוין אויך עטוואָס פאַרטריבן דאָס נאָגעניש פון ווייבס געמיט — פונקט דאַן, האָבן זיך דערהערט קלעפּ אין טיר. דריי הויכע מחבלים אין אוניפאָרמען און אַ קירצערער אין ציווילן האָבן מיט די שטיוול געדונערט איבערן דיל פון צימער. זיי האָבן גענישטערט, געזוכט און געשאָלטן...

און ר׳ בנימין האָט זיך געוואונדערט: „אין דער נאַכט? וואָס איז געהיט פון שדים, מזיקים? ווי קומען זיי אהער? איז עס אפשר אַ דמיון?״ אָבער ניין, ס׳איז דאָס ביטערסטע וואָר, קלאָר ווי די שוואַרצע פינסטערע נאַכט...

איך וויל דאָ ניט שילדערן די יסורים און געבעטעריען פון זיין ווייב.

אין יענעם לאַנד האָבן זיך אַזעלכע קאָשמאַר־סצענעס אָפגעשפילט אין הונדערטער טויזנטער הייזער. איך וויל נאָר דערציילן, אַז ווען מאַרשאַל האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן פון שלאָף און האָט דערזען ווי דער גוי מיט די קנעפּלען רייסט מיט רציחה דעם פערטן כוס פון ר׳ בנימינ׳ס האַנט, האָט ער זיך אַ וואַרף געטאָן אויף אים מיט זיין גאַנצער ביסל גבורה, און געשריגן: „טשעפּע אים ניט באַנדיט, הונט!״

פאַרשטייט זיך, אַז די דאָזיקע „נאַכט־געשפּענסטער״ האָבן טאַקע דאָרט אויפן אָרט מאַרשאַלן שטאַרק צורעכט געמאַכט מיט זייערע פויסטן — און ווען ר׳ בנימין איז שוין געשטאַנען גרייט מיטן פּעקל מצה אין האַנט געזעגענדיק זיך מיט זיין פאַרשמאַכטער פרוי, מיט אַ שעפּטשען און בלוטיק־פאַרלאָפענע אויגן, און ווען מ׳האָט מיט אַ שטורך אין פלייצע באַפוילן מאַרשאַלן אויך מיטצוגיין — האָבן כסדר אין דער לופט פון צימער זיך געטראָגן ווערטער, און דוקא גאָר פריידיקע, שטאַלצע ווערטער: „איך גיי מיט רערע אינאיינעם... ווי כסדר אינאיינעם... איך בלייבן מיט רדעב אינאיינעם...״

און מאַרשאַל האָט צוגענומען דעם פּעקל פון ר׳ בנימינ׳ס האַנט.

דער רבי

● דר. הלל זיידמאַן

דעם רבי'נס אָפּיס

(צווייטער אַרטיקל)

ד'עם „רבי'נס אָפּיס" איז אייגענטלעך נישט דעם רבי'נס און נישט קיין אָפּיס... ס'איז נישט דעם רבי'נס — וואָרום, דינט עס דען זיינע ענינים? דאַרף ער דען אַן אָפּיס פּאַר זיך? „פּאַר זיך" איז ער דאָך אַרייגעטאָן אין תורה ועבודה, אין לעילא'דיקע מחשבות און עמקות'דיקן לערנען, זאַכן וואָס האָבן נישט צו טאָן מיט קיין „אָפּיס". דער אַפּאַראַט וואָס איז פּאַראַן, און וואָס אַרבעט דינאַמיש און אינטענסיוו טאָג און נאַכט, איז פּאַר די חסידים, און פּאַר אידן בכלל, וואָס קוקן אַרויף צום רבי'ן אַלס מנהיג, אַלס מדריך. און פּאַר די אידן איז עס נישט סתם קיין אָפּיס, נאָר אַ נערוון־צענטער, וואָס זיין מוח און הארץ איז דער רבי. אַן אַפּאַראַט וואָס שטייט אין שטענדיקער, מסירת־נפש'דיקער דינסט פון יעדן אידן וואָס גויטיקט זיך אין אַן עצה, הדרכה, אין אַ ברכה, און אין וואָסער ס'איז מין הילף. אַן אַפּאַראַט, וואָס קומט אַרויס, און ווערט געטריבן פונ'ם רבי'נס אויסגעארבעטן חוש פּאַר סדר, פון זיין גרויסקייט אויך אַלס אָרגאַניזאַטאָר און אדמיניס־טראַטאָר, — זייטיקע כשרונות פון זיין מהות אַלס מנהיג; און פון דער איבערגעגעבנקייט פון דעם „סטעף", וואָס זייענדיק עפעקטיוו, פּעאיק, געניט און געשיקט, (אין ליובאַוויטש דאַרף מען נישט קיין בטלנים!) הערט ער נישט אויף פּאַר קיין מינוט צו זיין — חסידים, און חסידים מיט אַ באַזונדער שליחות און אַ באַזונדער אחריות. קען מען עס באַצייכענען מיט'ן שאַבלאָנישן וואָרט „אָפּיס"? איז דען נישט פּאַסיקער די אַלטע באַצייכענונג „דינער אין הייליקייט", משמש בקודש, אין פּשוט'ן זין פונ'ם וואָרט?

„אַ דינען אין הייליקייט"

וען איר קומט אַריין אין דעם וואָס מ'רופט דעם רבי'נס אָפּיס, לאָזט אייך נישט פּאַרווירן פון די שרייבמאַשינען און טעלעפאָנען און „פיילס" — ס'איז אַ „דינען אין הייליקייט". וואָרים וויפל קרעכצן און וויפל צער ליגט אין יעדן פון די בריוו וואָס קומען אָן אַהער צום רבי'ן? און וויפל בטחון און התחזקות און תורה און חסידות שטראַלן אין די ענטפערס וואָס גייען פון דאָנען צוריק?...

וואוהין גייען די ענטפערס? צוויי קרייזן נעמען זיי אַרום, וואָס פאַרינגלען זיך איינער אין אַנדערן. איין קרייז, דער ענגערער, דאָס זיינען די אייגענטלעכע ליובאַוויטשער חסידים, צעשפּרייטע איבער קאָנטינענטן און לענדער, וואָס בעטן הדרכה און ברכה ביים רבי'ן. דער צווייטער, דער ברייטערער, נעמט אַרום אַלערלייַ אידן און אַלערלייַ ענינים, רוחניות'דיקע און גשמיות'דיקע.

וועלט־אַרומנעמענדיק

ד'י ליובאַוויטשער רביים, די נשיאי חב"ד, זיינען קיינמאָל נישט געווען באַגרענעצט אין אַ „הויף", אין „שטיבל" אַדער שול. זייערע האָריזאָנטן האָבן זיך אויסגעשפּרייט אויף מרחקים, אויף ווייטקייטן אין אָרט, און ווייטקייטן אין מענטשן, ד. ה.

אויף מענטשן וואָס זיינען לכאורה ווייטע. און אַוודאי איז עס דער פאַל ביים היינטיקן ליובאַוויטשער רבי'ן, הן מצד דעם מענטשן, וועלכער איז אי אַליין פאַר זיך, אי פון דער השפּעה פון זיין גרויסן שוועד, דעם פריערדיקן רבי'ן זצ"ל, אַ מנהיג פון ברייטן פאַרנעם און גרויסן שוואונג. און בפרט אין דער היינטיקער צייט, וועו צוליב די קאָמוניקאַציע־דערפיגדונגען זיינען ווייטקייטן געוואָרן נענטער. דער רבי זאָרגט דערפאַר אַז דאָס זאָל געשען, די דערנעענטערונג, אויך אין רוחניות'דיקן זין, צווישן די פאַרשידענע אידישע קיבוצים, און צווישן זיי און אים, ד. ה. און דער השפּעה פון חב"ד אין הרבצת התורה און חסידות.

דאָס אָפּיס אויף 770 איסטערן פאַרקווער אין ברוקלין, נ. י., איז דער צינור, און דער אינסטרומענט, פון דעם נאָענט מאַכן, וועו ס'האַנדעלט זיך אין דער טעכנישע פאָרם, (וואָרים דער רבי אַליין איז דאָך סיי ווי האַרציק נאָענט צו יעדן אידן באשר הוא שם); אין איבער־טראָגן די אומזעבאַרע אימפולסן אין קאָנקרעטער הדרכה און דירעקטער השפּעה.

די ענטפערס גייען פון דאָנען צו די אַלע וואָס וועגן זיך אַהער. און ס'וועגן זיך די וואָס זוכן אַן אָנהאַלט. וואָס מיינט אַן „אָנהאַלט"? געפינט זיך עמיצער אין אַ מצוקה, בגשמיות צי ברוחניות, שטייט איינער פאַר אַ שוועד פּראָבלעם, וואָס איז איבער זיינע כוחות עס צו לייזן, בויגט זיך איינער אונטער אַ משא פון דאגות וואָס ס'איז שוועד זיי צו דערטראָגן, ראָנגלט זיך איינער אין ספקות, אין יאוש — ווייסט ער אַן אַדרעס: דער ליובאַוויטשער רבי. ווייסט ער, אַז זיין דאגה איז דעם רבי'נס דאגה, און אויב וועד קען פאַרענטפערן זיין פּראָבלעם איז עס דער ליובאַוויטשער רבי.

דער יחיד און דער צבור

עלנדע נשמות, אויסגעווארצלטע פונ'ם אייגענעם שורש, און אין ערגעץ נישט איינגעווארצלטע; מענטשן וואָס פייניקן זיך אין שווערן עול פון לעבן, פון „מאַכן אַ לעבן", פּרנסה; פאַרלוירענע און וואַקלדיקע, בלאָנדזשנדיקע און זוכנדיקע — געפינען אַן אָנהאַלט ביים רבי'ן. פאַרביטערטע און פאַרצווייפלטע גייען אַרויס געשטאַרקט און געטרייסט. און ברויכט עמיצער הילף, מאַטעריעלע הילף, געפינט ער זי אויך דאָרט. פאַראַן אַ ספּעציעלע זאָרג פאַר אַזעלכע, געפאַלענע און בכבוד'דיקע, און וואָס ס'וועלט געטאָן וועלט געטאָן בכבוד און מיט דעת.

ליובאַוויטש האַלט אַז כדי עמעצן מקרב צו זיין ברוחניות דאַרף מען אים מקרב זיין בגשמיות. איז עס אַ טאָפּלטע טובה וואָס מ'טוט אַ אידן.

און נישט בלויז יחידים שרייבן. עסקנים און מנהיגים פון פאַרשידענע לענדער, וואָס, זייענדיק אין ניו יאָרק, האָבן זיי אַמאָל באַזוכט דעם רבי'ן, דערהאַלטן ס'רוב דעם איינמאָל אָנגעבונדענעם קאָנטאַקט דורך בריוו. די ענינים וועלכע זיינען נישט אויסגעשעפּט געוואָרן אין געשפּרעך, און די וואָס זיינען אויפגעקומען דערנאָך, — און ס'קומען דאָך אויף שטענדיק נייע פראָגן — ווערן אויסגעשמועסט אין בריוו. דאָס זיינען ענינים וואָס זיינען נוגע דעם כלל, וויידער אַמאָל בגשמיות וברוחניות. דער רבי איז אַזוי אַרום פאַרבונדן מיט פיל מענטשן וואָס שטייען אין דער שפּיץ פון אָרגאַניזאַציעס און אַמטן, מוסדות און פאַרטייען, און איז אינפאָרמירט וועגן אַלעמען וואָס ס'קומט פאָר אין דער אידישער וועלט — פון די ערשטע קוואַלן.

נאָר לאָמיר צוריקקומען צום ערשטן קרייז, צו דעם מער ענגערן פון די ליובאַוויטשער חסידים. אַ חסיד וועט גאָרנישט טאָן נישט פרעגנדיק פריער דעם רבי'ן, נישט האָבנדיק „די הסכמה פונ'ם רבי'ן" אין חסידישן לשון. טויזנטער חסידים שרייבן, פרעגנדיק אַן עצה, בעטנדיק אַ ברכה. אין יעדער ענין וואָס איז נוגע, אין רוחניות און אין גשמיות.

שלימות׳דיקער פאַרשטיין

און וועט איז נאָך אַזוי קאָמפּעטענט צו געבן אַן עצה ווי דער ליובאַוויטשער רבי? מיר ריידן דאָ נישט פון דעם איבערנאַטירלעכן, חסידישן נסתר׳דיקן צד פון דעם ענין, פון דעם אמונת־צדיקים אַספּעקט, נאָר פשוט בנגלה — ווי דער רבי רעדט כּמעט תּמיד בנגלה — איז ער דאָך באַהאַוונט אויף די פאַרשידענע געביטן פון׳ם לעבן, סיי מיט אַלזייטיק וויסן, סיי מיט טיפן פאַרשטיין. און איז דאָך דער רבי אַ גדול אויך אין חכמת הנפש, האָט אַן אויסגעפיינטן געהער אויף די אינערלעכע ווייבראַציעס פון די איידלסטע סטרונעס פון דער מענטשלעכער נשמה. זיין האַרץ איז ווי אַ סייסמאָגראַף וואָס פילט און נאָטירט יעדע „ערדציטערניש" אין יענעמס מהות.

קען ער דעריבער גרינטלעך סיי דעם אָביעקט סיי דעם סוביעקט. דאָס הייסט: סיי דעם ענין וועגן וועלכן ס׳איז די רייד — וואָסער ענין ס׳זאָל נישט זיין — סיי דעם מענטשן וואָס האָט אַ שייכות צו דעם ענין, וואָס דער ענין איז אים נוגע. איז דעריבער זיין עצה באַגרינדעט אויף פילזייטיקן קענען פון אַלע פאַקטאָרן, אויף שלימות׳דיקן אַרומנעמען פון גורמים וואָס קומען אין באַטראַכט. ער פאַרזעט גאָרנישט. קיין מינדסטער פּרט זונ׳ם ענין אוֹן נישט קיין מינדסטער שטריך פון׳ם מענטשן איז פאַר אים פאַרהוילן. די עצה קומט אַרויס קלאָר, פשוט, אַזוי פשוט, אַז מ׳מערקט גאָרנישט, אַז ער איז אַ רעזולטאַט פון אַ קאָמפּליצירטן דענק־פראָצעס, באַזירט אויף אמונה׳דיקע, למעלה־מן־השכל׳דיקע יסודות; ווי מ׳זעט בלויז דעם רעזולטאַט און נישט דעם מעכאַניק און פלאָנטער פון דעם עלעקטראָנישן אויסרעכענען פון אַ מאָדערנסטער „קאָמפּיוטאָר"־מאַשין.

ווי פאַרשידנאַרטיק זיינען די בריוו, וואָס קומען אָן אַהער. איינער פרעגט אַן עצה וועגן אַ שידוך, אַ צווייטער וועגן ביזנעס, אַ דריטער פרעגט אַ שאלה אין הלכה, אַ פערטער בעט אַן הדרכה אין לערנען, אין דאַוונען, אַ פינפטער פרעגט אַ האַרבע קשיא, וואָס ער קען נישט פאַרענטפערן אין זיין לערנען, אַ זעקסטער האָט אַ ספק וואָס פיניקט אים, אַ זיבעטער פרעגט וועגן אַ ענין פון חסידות, אַן אַכטער וועגן אַ שוועך ענין אין קבלה, א. אז. וו.

כּוללי׳דיקע פראַגן און ענטפערס

אסך בריוו גייען אַריין אי אין ערשטן אי אין צווייטן קרייז; זיי זיינען פון חסידים אָבער זיינען נישט נוגע זייערע ענינים, און נישט דווקא סטריקטע חסידישע פראַגן, נאָר כּלל־ענינים, נעמלעך זייער טעטיקייט פאַר חינוך, זייערע שולן, ישיבות, מוסדות, צעשפּרייטע אין דער גאַנצער וועלט, פון אויסטראַליע אין דרום ביז מאַראָקאָ אין צפון, פון ארץ ישראל ביז אין דער ווייטער אַמעריקאַנער וועסט. די עסקנים, מנהלים, ראשי ישיבות באַריכטן וועגן זייער אַרבעט, ראַטן זיך וועגן דער צוקונפט, און ווי אָפט בעטן זיי אויך הילף, אין פינאַנסיעלן און אָרגאַניזאַציאָנעלען זין.

די אַרבעט און די פראָבלעמען זיינען דורכגענומען מיטן חב״ד׳ישן גייסט, אָבער זיי זיינען נישט קיין חסידות אין ענגן זין פונ׳ם וואָרט, ווי מיר זיינען עס געוואוינט (הגם לויטן ליובאַוויטשער באַגריף פון „חסידות" אין בריייטערן זין נעמט עס יאָ אַריין די אַלע ענינים); זיי זיינען נוגע דעם כּלל, אין חינוך, אין הרבצת תורה, אין אַלעמען.

דער רבי עפנט אַליין יעדן בריוו, לייענט דורך, און דיקטירט זיין תשובה צו די סעקרעטאַרן. צו אַ דאגה פון אַ יחיד וועט געוועדט די זעלבע אויפמערקזאַמקייט ווי צו אַן ענין פונ׳ם כּלל. דער יחיד וועט געמאָסטן סיי פאַר זיך אַליין — און יעדער איד איז חשוב און וויכטיק — סיי לויט דער וואָג פון מעגלעכער השפּעה, פון פאָטענציעלע אויפטוען פאַר׳ן כּלל, פאַר אידישקייט — וואו ס׳זאָל נישט זיין.

• רעב. ש. יודאַסין

„די תורה דערהויבט אירע דערהויבער"

ידעע באַשעפעניש האָט זיין אָנגעצייכנטן פלאַץ פון ווירקונג און איז באַשאַפן געוואָרן צוליב אַ באַשטימטן תכלית. ווי מיר ווייסן זיינען די ברואים איינגעטיילט אין פיר דרגות:

„דומם" — די אומבאַוועגלעכע; „צומח" — געוויקסן; „חי" — לעבעדיקע ברואים; „מדבר" — דער מענטש, וואָס איז באַשאָנקן מיטן כוח הדיבור.

אויך אין דעם „מין האנושי" גופא זיינען פאַראַן מדרגות. פעלקער שאַצט מען לויט זייער קולטורעלן מצב. אָבער דער באַגריף „קולטור" איז רעלאַטיוו, פאַרשידן. יעדער פאַרשטייט עס אַנדערש. וואָס איז בכלל דער מיין פון קולטור? קולטור הייסט אַנטוויקלונג. און אין דעם ווערט נכלל אַלץ וואָס העלפט דערצו, ווי: חנוך, טעכניק, ליטעראַטור, קונסט, סביבה און, פאַרשטייט זיך, אויך געזעצן. דער קוק אָבער אויף דעם אַלעם ענדערט זיך במשך דורות — לויט די אומשטענדן, לויט דער צייט, לויט דער טעכניק א. א. וו. דאָס וואָס איז נעכטן פאַרהייליקט געווען, ווערט מאָרגן אויסגעלאַכט; — עס טרעט אָפּ דאָס אָרט אינעם לעבן און פאַרנעמט דעם פלאַץ אין מוזעאום.

אמת, און אַבסאָלוטער אמת

א חכם, אַ פילאָזאָף שאַפט אַ היפאָטעזע — און דערנאָך שטייט אויף אַן אַנדערער, וואָס צעשטערט די פריערדיקע באַהויפטונג און בויט אויס אַ נייע חכמה. און אָט אַזוי ציט עס זיך אָן אַ סוף. ס'איז נישטאָ ביי זיי דער ענדגילטיקער אמת.

דער רמב"ם זצ"ל דערקלערט עס: מיר קענען נישט זאָגן אַז ביי די אומות העולם איז נישטאָ קיין חכמה, אַז עס זיינען נישטאָ געוויסע אמת'ן. אָבער עס זיינען פאַראַן צוויי אַמת'ן: אַן אמת און אַן אַבסאָלוטער אמת. די אומות העולם בויען היפאָטעזן, אָבער די הנחות קענען דורך אַ קליגערן צעשטערט און אומגעוואָרפן ווערן. אָבער ביי אונז (להבדיל) איז פאַראַן אַן אַבסאָלוטער אמת וואָס קיין מענטש און קיינע אומשטענדן קענען קיינמאָל נישט ענדערן. און דעריבער, פירט אויס דער רמב"ם, זיינען זייערע אמת'ן „כמו פרחים בלי פירות", ווי בלומען אָן פרוכט. זיי קענען פאַר דער וועלט, פאַרן גוטס פון דער מענטשהייט, פאַר זיין עתיד, קיין פירות נישט אַרויסגעבן.

און אַנטפלעקט געוואָרן איז עס צו אונז ביי הר סיני — מתן תורה.

דער קפיצת הדרך אין אידישער געשיכטע

פון פתום און רעמסס ביז צום בארג סיני, פון אַ שקלאַפן־פאָלק ביז צו אַ ממלכת כהנים וגוי קדוש — וואָס פאַראַ ריזיקער פלי צו די העכסטע הויכקייטן! ווערט דאָך אויף יענעם מאָמענט אָנגעדייטעט: „ואשא אתכם על כנפי נשרים". פונקט ווי

אַן אָדלער קען אין פּיזישן זין איבערשטייגן מיט זיין פּלי־כוח אַנדערע פּייגל און אַדורכמאַכן אַ גרויסן מרחק אין אַ סך אַ קירצערער צייט, — אַזוי האָבן די אידן אַדורכגעמאַכט זייער גייסטיקן פּלי פון מ״ט שערי טומאה צו מתן תורה אין אַן אומגלויבלעך־קורצער צייט. ד׳ אַליין העלפט זיי ביי דער „טהרה״, ביי דער שטייגונג צו קדושה, כדי צו באַקומען זיין אייביקן ספר — די תורה.

די תורה איז געגעבן געוואָרן אין מדבר, אין אַ הפקר׳דיקן פּלאַץ, ווי די חז״ל זאָגן, וואָס געהערט נישט צו קיינעם, אָדער צו אַלע גלייך, „מפני שעתידה תורה להתקבל אצל כל אומות העולם״, ווייל דער רצון פון הקב״ה איז, אַז אין דער צוקונפט זאָל די תורה ווערן דאָס אייגנטום פון אַלע פעלקער פון דער וועלט.

וועלכן אָרט האָט ד׳ אויסגעקליבן צו דעם גרעסטן היסטאָרישן וועלט־געשעעניש? נישט קיין ריזיקע און מעכטיקע בערג, נאָר דעם קלענסטן, נידעריקסטן און אויך דעם אָרעמסטן באַרג, וואָס באַזיצט נישט קיין נאַטור־אוצרות און נישט קיין וויכטיקע פלאַנצונגען.

וועמען האָט ד׳ אויסגעקליבן אָנצופאַרטרויען דעם גרעסטן אוצר? — נישט קיין מעכטיקן און שטאַרקן פאָלק, נאָר דעם עלנדסטן, שוואַכסטן און אַממייסטנס פאַרפאַלגטן פאָלק פון דער וועלט.

און פונקט ווי דער קליינער מדבר׳דיקער באַרג סיני האָט פאַרשטעלט און פאַרטונקלט אַלע הויכע בערג פון דער געצנדינערישער וועלט, ווייל ד׳ מסיני בא, — פונקט אַזוי האָט דאָס פיזיש־שוואַכע אידישע פאָלק איבערגעלעבט אַלע מעכטיקע און ריזיקע פעלקער, שעפּנדיק זיין אומבאַזיגבאַרע גבורה פון דעם באַרג סיני, וואו עס איז אויסגעשמידט געוואָרן דער אייביקער בונט פון: „אורייתא, ישראל וקודשא בריך הוא״.

און פון דעם מאָמענט אָן זיינען מיר באַשטימט געוואָרן צו זיין אַן „אור לגויים״, צו טראָגן טריי און מיט מסירת נפש דעם הייליקן פּייער פון באַרג סיני צווישן די פעלקער.

און פאַרוואָס האָבן מיר אידן זוכה געווען דערצו? צוליב אונזער גרייטקייט צו נעמען אויף זיך דעם שוערן, אָבער זיסן עול תורה אַפילו בלינדערהייט (נעשה ונשמע).

וויסן און אמונה

זייער אינטערעסאַנט איז דער אויסטייטש פון אונזערע גדולים אויפן פסוק: „ויאמרו אל משה: דבר אתה עמנו ונשמעה — ואל ידבר עמנו אלקים״. נאָך דעם, ווי דאָס פאָלק הערט די עשרת הדברות „מפי הגבורה״, בעטן זיי, אַז ד׳ זאָל ווייטער נישט ממשיך זיין צו ריידן צו זיי, נאָר משה זאָל ממשיך זיין זיי איבערצוגעבן. נישט פאַרשטענדלעך איז די דאָזיקע האַנדלונג פון פאָלק, און די חכמים פרעגן: וועז אַ מענטש האָט אַ מעגלעכקייט צו הערן אַן ענין פון רבי׳נס מויל אָדער פון מויל פון דעם רבי׳נס אַ תלמיד, פון וועמען וויל ער בעסער מקבל זיין? פאַרשטייט זיך, אַז פון דעם רבי׳ן אַליין. אָבער דאָ זעען מיר אַ פאַרקערטע דערשיינונג — און די חכמים ווייזן אָן, אַז אָט אין דעם ליגט די אויסערגעווייניטלעכע גרויסקייט פונעם פאָלק. דאָס פאָלק האָט געוואוסט, אַז הערן „מפי ד׳״ הייסט פאַרשטיין — די אידן האָבן אָבער פאַרשטאַנען די גרויסקייט און וויכטיקייט פון ריינער אמונה, און דעריבער זיינען זיי געווען גרייט צו מוותר זיין אויף דער גרויסער ג־טלעכער התגלות, אָבער דערביי צו האָבן דעם זכות פון דער ריינער אמונה. און דאָ ליגט די גרויסקייט, דערהויבנקייט פון פאָלק.

הר סיני, מתן תורה, איז נישט בלויז געווען אַן איבערלעבונג פאַרן אידישן פאָלק אַליין, נאָר עס האָט אויך געבראַכט אַן אויפטרייסלונג ביי אַלע פעלקער, וועלכע זיינען אומבאַוואוסט, קעגן זייער ווילן, באַווירקט געוואָרן פון דער תורה, פון די עשרת הדברות.

מיר מוזן טראָגן די ליכט פון דער תורה איבער דורות און צייטן מיט מסירת נפש און דאַן וועט זי אויך אונז טראָגן, אויפהויבן העכער און העכער איבער אַלע צרות און ליידן, ווי די חז״ל זאָגן: „ארון נושאיו נושא״, דער אָרון טראָגט זיינע טרעגער.

ווי אזוי געווינען דעם רעספעקט פאר תורה און פאר תורה וואַרט-זאגער

הרב ד. האָלענדער

יעדער פאָלק צייכנט זיך אויס אויף אַ געוויסן געביט, אויף וועלכן ער שטייגט איבער אַלע אַנדערע פעלקער. עס זיינען דאָ, למשל, אַזעלכע וועלכע האָבן זיך קונה שם געווען אין אַרכיטעקטור, אין טעכנישן פראָגרעס, אין פינאַנץ, אָדער אין מיליטעריש פעאיקייטן און נצחונות. מיר אידן, להבדיל, זיינען געקרוינט געוואָרן אַלס דער עם הספר. אַפילו אונזערע ביטערסטע שונאים האָבן געמוזט מודה זיין, אַז לימוד התורה, און בכלל דער דאָרשט פאַר קענטעניש, איז ביי אונז ממש אַ נאַטור־זאַך.

אמת, עס זיינען געווען, און עס זיינען פאַראַן, גרויסע געלערנטע ביי די אומות העולם, אָבער דאָס קען ניט פאַרגליכן ווערן מיטן אידישן לערנען. ביי אידן איז דער לערנען ווייט ניט באַגרענעצט צו אַזוי־גערופענע „פראַקטישע" לימודים. אונזערע חכמים האָבן געוואָרנט קעגן אַ „פראַקטישן" צוגאַנג, וועלכער זאָגט, אַז מ׳דאַרף לערנען כדי מ׳זאָל קענען אַרייַנגיין אין אַ געוויסער פראָפעסיע. נייַן, ביי אונז איז דער עיקר צווועק פון לערנען דער „מאור שבתורה", וועלכער דאַרף דעם מענטשן בעסער מאַכן אין כאַראַקטער, אין מדות. און אַלס אַ רעזולטאַט דערפון, איז דאָס לערנען פון גייסטיקע לימודים ביי אונז אידן ניט באַגרענעצט.

יעדער איד שטרעבט צו זיין אַ תלמיד חכם, און נישט דווקא כדי צו ווערן אַ רב, אַ ראש ישיבה. ביי אונז איז ניט קיין נייַעס אַז דער שוסטער, דער בעל עגלה, אָדער דער סטאַליער זאָל זיין אַ למדן.

אַזוי איז געווען דער אידישער לעבן ביז כמעט ענדע פון נייַנצנטן יאָרהונדערט, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ טענדענץ ביי אידן פון „נהי׳ ככל הגוים". מיר האָבן געזען גרינגשעצן דעם טיטול „עם הספר" און די „גמרא־קאָפּ" האָט זיך געוואָלט אויסצייכענען דוקא אין וועלטלעכער „פראַקטישקייט". ספעציעל אין אַמעריקע, וואָס איז געווען, ב״ה, דער גרעסטער אידישער ישוב אין דער וועלט, איז די שטרעבונג צו מאַטעריעלער הצלחה געוואָרן ביים רוב דער הויפט־ציל אין לעבן. און אויף דעם מזבח פון „סוקסעס" האָט מען מקריב געווען דעם שבת, די אידישע שטוב און חנוך הבנים. עס האָט אויסגעקוקט פאַר אַ צייט, אַז מיר האָבן געלאָזט פאַרביליקן דעם טיטול „עם הספר".

אין די לעצטע 25־20 יאָר איז, ב״ה, געקומען אַ גרויסע ענדערונג לטובה. עס האָט טאַקע געזומען צייט און מסירת נפש, אָבער ענדלעך האָט מען ב״ה דערזען די פרוכט. די „הזורעים בדמעה" זיינען געבענטשט געוואָרן מיט „ברינה יקצרו". היינט זיינען שוין פאַראַן, ב״ה, פילע ישיבות און טויזענטער ישיבה־בחורים, כ״י.

אָבער די פראָגע איז, צי איז דער פרעסטיזש פון תורה־אידישקייט געשטיגן ביי אַמעריקאַנער אידן וועלכע זיינען אינטעלעגענט און געבילדעט אין וועלטלעכע לימודים? על־פי לאָגיק וואָלט געדאַרפט זיין, אַז וויבאַלד דער ישיבה־בחור און דער אָרטאָדאָקסישער רב איז אַמעריקאַניזירט און רעדט אַ גלענצענדיקן ענגליש, איז געביל־דעט אין די אַמעריקאַנער קאַלעדזשעס און אוניווערזיטעטן און קוקט אויס ווי דער מאָדערנסטער אַמעריקאַנער, וואָלט ער גע־דאַרפט קענען משפיע זיין לכל הפחות אויף דעם „רעליגיעזען" עלעמענט.

דער ביטערער פאַקט איז אָבער, אַז דער גרויסער טייל פון דאָזיקן עלעמענט געפינט זיך ליידער אונטער דער השפעה פון דעם רעפאָרם אָדער קאָנסערוואַטיוון ראַביי.

די צייט ווען דער „ישיבה־בחור" אָדער רב איז געווען אַ זכר פון דער „אַלטער

היים" — איז פאַראיבער. איז דאָך די קשיא: אויב אַזוי, פאַרוואָס ציען מיר ניט צו אַמוויניקסטנס דעם דענקנדיקן עלעמענט ביי די אַמעריקאַנער אידן? פאַרוואָס קוקט ניט דער אַמעריקאַנער איד אויף די גראָדואירטע רבנים מיט געוג יראת הכבוד, אַז ער זאָל איבערלאָזן די פאַלשע באַוווּגונגען אין "אידישקייט" און קומען צו אָרטאָדאָקסיש אידישקייט?

לערנען מיט אייגענעם מוסטער

בכדי צוציען דעם דענקענדיקן עלעמענט פון אַמעריקאַנער אידן מוז מען אים באַווייזן אַז אין דער באַציאונג בין אָדם לחבירו פון דעם בן־תורה, אָדער סתם פרומע אידן, שטייט ער אויף אַ פיל העכערער מדריגה פון דעם אַזוי־גערופענעם פרייען אידן. דער תלמיד־חכם, דער לערנער מוז אַלעמאָל געדענקען וואָס די חז"ל זאָגן: „שיהא שם שמים מתאַהב על ידך", מיט דער תורה'דיקער באַציאונג פון דעם אמת־רעליגיעזן אידן צו זיינע מיטמענטשן וועט ער אַרויסרופן דרך־ארץ צו דער תורה און צו אירע טרעגער.

דער אַמעריקאַנער איד דאַרף זען אַ טיפן מסירת נפש ביי דעם תורה־איד. דער אויסדרוק „מסירת נפש" איז לעצטנס פיל פאַרוואָסערט געוואָרן. עס איז ניטאָ כמעט קיין דבר מצוה וואָס אַ איד טוט וואָס וועלט ניט באַצייכנט אַלס אַ טאַט פון מסירת נפש. דער אמת איז אָבער אַז מסירת נפש מיינט וועגן אייגענער איז גרייט צוליב זיין אידעאַל אויף אַלע סאָרטן קרבנות.

מ'טאָר ניט אַנטלויפן פון פראָבלעמען און פליכטן!

אייגענער פון די קרבנות וועלכע עס פאַדערט זיך כסדר, איז דער קאַמף פאַרן אמת, און זיך אַנטקעגנשטעלן יעדער עוולה און רשעות, ניט קוקנדיק ווער עס איז דער רשע און ווער עס איז דער קרבן. אַזאַ מסירת נפש איז שוין אָנגעזאָגט געוואָרן אין דער תורה „לא תגורו מפני איש".

מען טאָר ניט אַנטלויפן פון פראָבלעמען! דער „לא תוכל להתעלם" מוז שטענדיק שטיין פאַר אונזערע אויגן! מיט דער גערעקער שטאַרקייט וועלן מיר אונזערע פראָבלעמען קענען לייזן. דערמיט וועלן מיר אַרויסרופן דעם דרך־ארץ פונעם אַמעריקאַנער אידן.

אַ חסיד האָט זיך באַרימט פאַר זיין רבי'ן אַז ער האָט געלערנט גאַנץ ש"ס. פרעגט אים דער רבי: נו, און וואָס האָט דער ש"ס דיך געלערנט?

די תורה וועט צוציען אַלע אידן ווען מיר וועלן געדענקען, אַז נישט בלויז מיר דאַרפן לערנען תורה, נאָר מיר דאַרפן אויך לערנען פון תורה...

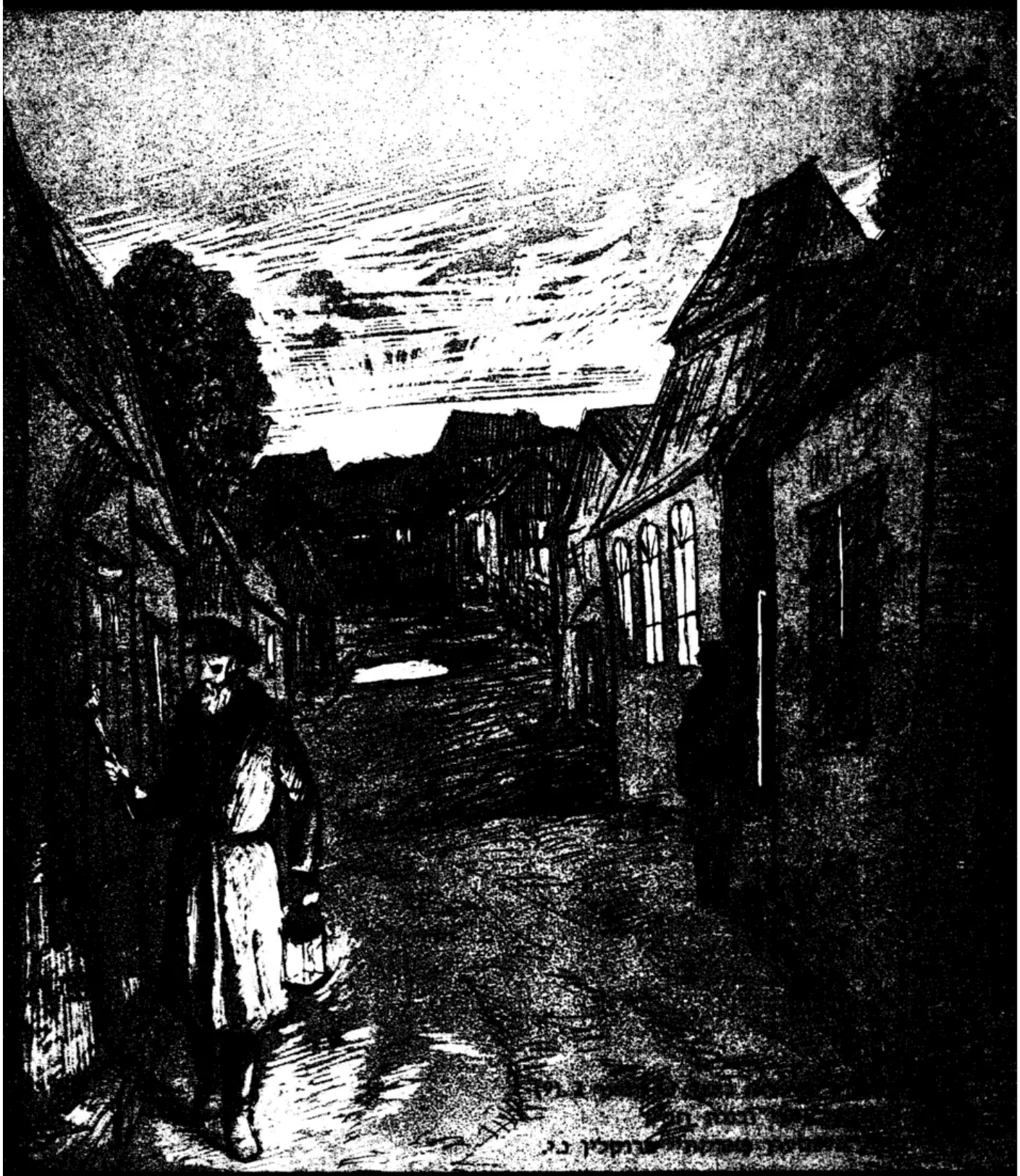
דערציאונג / (פאָרזעצונג פון עמ' יא)

אַלס אַ „הכשר" אויף אַנדערע שאַפונגען פון דעם זעלבן מקור.

אַזוי ווי מיר האָבן פריער דערקלערט וועגן דער כשרות פון טעפל — אַזוי, און נאָך אַ סך מער, איז דאָס שייך ביי דער כשרות פון דעם וואָס מען שפייזט דעם מוח: די גרעסטע זהירות דאַרף זיין דוקא ביי די זאַכן וועגן כשר'ע טעמעס. קיין ביכל וועגן אַ גוי'אישער טעמע קען ניט זיין אַזוי געפערלעך ווי „ביבל־קריטיק"; קיין דברים בטלים קענען ניט זיין אַזוי געפערלעך ווי רייד וועגן דעם אויבערשטן כביכול, אויב זיי קומען פון ניט קיין כשר'ן מקור.

דאָס איז דער אל"ף בי"ת פון כשרות — אין טעפל און אין קעפל. וועגן די פרטים — וועט זיך נאָך אפשר מאַכן אַ געלעגנהייט צו רייַדן.

די אידישע היים

זועקן צו סליחות אין די אלול׳דיקע נעכט.

תשובה · תפילה · צדקה

תשובה, תפילה, צדקה — דריי באַגריפן וואָס מען קען ניט איבערזעצן אויף אַ פרעמדן לשון.

תשובה — תפילה — צדקה — די דאָזיקע דריי ווערטער לאָזן זיך ניט ריכטיק איבערזעצן אין קיין שום אַנדער שפּראַך. פֿאַרוואָס ? ווייל די אומות העולם פֿאַרמאָגן ניט דעם אינהאַלט וואָס ס׳באַצייכענען אָט די דריי ווערטער.

- ביי זיי איז פֿאַראַן חרטה, אָבער איז דען חרטה — תשובה ?
- ביי זיי איז פֿאַראַן בעטן, אָבער איז דען בעטן — תפילה ?
- ביי זיי איז פֿאַראַן טשאַריטי, וואוילטעטיקייט, אָבער איז עס דען צדקה ?

●

תשובה איז פיל מען איידער חרטה. תשובה מיינט צוריקקום. תשובה אַנטהאַלט דעריבער אין זיך די הנחה, אַז „אַ מענטש דאַרף צוריקקומען צום אייגענעם שורש" — וואָס דאָס מיינט צוריקקומען צו השי״ת. אם תשוב ישראל אלי תשוב, אויב אומקערן — מיינט עס צוריקקערן צו הקב״ה.

●

תפילה איז ניט בלויז געבעט. ווייל אויך תכילה מיינט צוריקקום צום שורש, זיך באַהעפטן מיט ג־טלעכקייט, זיך דערהויבן צו די העכסטע מדרגות. ווי למשל די תפילה פון חנה״ן (אין שמואל א ב, א), וואָס מיר לייענען אין דער הפטרה דעם ערשטן טאָג ראש השנה : עלץ נפשי באלקים. איז עס דען אַ בעטן ? דאָס איז דאָך דערהויבונג, התרוממות הנפש צו די העכסטע הויכקייטן. קען מען תפילה איבערזעצן „געבעט" ?

●

צדקה אויך דאָס מיינט צוריקקום, צוריקקומען פונעם געגעבענעם דאָרט וואו דאָס געהערט. ד. ה. דער מענטש וואָס באַזיצט פֿאַרמעגן איז אייגנטלעך אַ שומר פון דעם באַזיץ וואָס השי״ת האָט אים געגעבן, און ער דאַרף עס באַנוצן לויט השי״ת געבאָטן ! דאָס אַנטהאַלט אין זיך דער אויסדרוק „צדקה" וואָס דאָס מיינט דאָך געריכטיקייט, אין גערעכטיקייט איז מען מחויב צו טאָן. צדקה זיינען אידן פֿאַרפליכטעט צו געבן. איז עס „טשאַריטי" ?

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

טעמא גוראַרי — רעדאַקטאָר

אלול־תשרי ה׳תשכ״א־ב - באַנד 3 נום. 2

אינהאַלט

מ׳דאַרף ניט זינדיקן - ה. פריידין . . . א
לערן און פֿאַרשטיי . . . . . ה
דער נייער ניגון - נ. בן־יוחנן . . . . ו
די פרוי אין ליכט פֿון תורה - דוב ראַוואָסקי ח
ביים כותל מערבי - הרב א. צימער . . יא
לאָמיר לערנען - הרב ש. ז. העכט . . יד
על חטא שחטאנו - הרבנית ש. יודאַסין יז
אוי, די פיקטשעס - י. ליפמאַנזאָן . . יט
דער יובל פון „האח״ - ש. בר יוחאי . כג

●

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען אין פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות וויי זיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב״ד.

דעריבער זיינען — **תשובה, תפילה, צדקה**, די דריי זיילן פון אונזערע ימים נוראים, אַן אייגענטימלעך אידישער אויסדרוק וואָס קיין שום אַנדער אומה ולשון באַזיצט עס ניט. דער תוכן פון אָט די ווערטער איז אַן אייגענטימלעך אידישער.

מ׳דארף נעט ניט זײַן

• ה. פריידין

דחסיד ר׳ שמואל גרונם אסתרמאַן ז״ל איז געווען דער ערשטער און דער הויפּט־משפּיע אין דער ישיבה תומכי תמימים אין ליובאַוויטש. ער איז געווען אַ גרויסער חכם אין חכמת הנפש און אַן אויסערגעווייניליכער מחנך. ער האָט געהאַט אַ פערלדיק מויל און זיינע פאַרבערענגענס זיינען געווען אַ שם־דבר.

ווען ר׳ גרונם האָט געשמועסט ביי אַ גלעזל משקה איז מען פשוט געווען פאַר־כאַפּט פון זיין ריידן. צו יעדן געדאַנק האָט ער געהאַט צו דערציילן אַ צוגעפּאַסטע מעשה. ער האָט אויך געהאַט אַ כוח אַרויסצוברענגען אַ טיפּזיניקן געדאַנק אין אַ „וועדטל״, וואָס איז געווען אנגענעם צו הערן און האָט אויך געגעבן געוג שטאָף אויף נאָכצוטראַכטן.

אין איינעם פון די שמועסן האָט ער געדעדט וועגן תשובה. ער האָט אַזוי געזאָגט: „ווען עמעצער באַגייט ח״ו אַן עבֿירה, איז אויב ער האָט געלט, קען ער זיך אויסלייזן מיט צדקה; אויב ער האָט כוח, קען ער פאַסטן תעניתים, און זיין זינד וועט אים פאַר־געבן ווערן. וואָס זאָל אָבער טאָן דער וואָס איז שוואַך אין געזונט און האָט אויך קיין געלט ניט?״

ביי די וועדטער האָט ער זיך אָפּגעשטעלט. די צוהערער האָבן פאַרהאַלטן דעם אָטעם. וועד וויל עס דען ניט האָבן אַ גוטע עצה פּטור צו ווערן פון די אייגענע חטאים, אַן עצה וואָס קאָסט ניט קיין געלט און מ׳דאַרף אויך ניט איינשטעלן דעם געזונט?

דאָ האָט דער משפּיע געדעדט זייער געלאַסן און האָט אויסגעפּירט מיט אַ שמייכל: „אַז מ׳האָט קיין געלט ניט און מ׳האָט אויך קיין כוח ניט — דאַרף מען ניט זינדיקן...״

* * *

סׄ׳איז אַ שיין וועדטל. אָבער ר׳ גרונם איז ניט געווען קיין וויצלער. אין דעם דאָזיקן זאָג ליגט באַהאַלטן אַ טיפער געדאַנק וועגן תשובה ווי חסי־דות לערנט עס.

תעניתים און סיגופים, אַזוי אויך צדקה־טיילן זיינען גאָלדענע עצות. צי איז דען אָבער מעגלעך טאַקע אויסצולייזן אַלע חטאים מיט פאַסטן? אין די תיקוני תשובה פון אריז״ל וועדט אויסגערעכנט די צאָל תעניתים וואָס פאָדערן זיך אויף מתקן זיין גע־וויסע חטאים. צי שטעלט מען זיך אָבער פאָר וויפל מ׳דאַרף פאַסטן בכדי צו מתקן זיין איין אייגציקן חטא? איך גלויב אַז אַ גרויסער טייל פון אונזערע לייענער וווייסן עס ניט. דער אריז״ל לערנט אונז אַז בלויז אויף איינמאָל זיין אין כעס דאַרף מען פאַסטן 151 (הונדערט מיט איין און פופציק) תעניתים. און אַזוי איז מיט אַנדערע עבֿירות.

אין אונזערע שוואַכע דורות, וואָס מ׳האָט פשוט קיין כח ניט צו פאַסטן, איז מען זיך דעריבער נוהג צו טיילן אַ סך צדקה. דער אַלטער רבי נ״ע פסקנ׳ט וויפל צדקה מ׳דאַרף געבן אויף אויסצולייזן זיך פון אַ תענית. ניט יעדער קען אָבער טיילן אַזויפיל צדקה בכדי צו רעכט־פאַרטיקן זיך פאָר זיינע בזגאַנגענע פעלערן.

דאָ קומט אונז חסידות צו הילף און לערנט אונז, אַז תשובה גאָר איז ניט פאַסטן און ניט טיילן קיין צדקה. תשובה מיינט: אַז מ׳דאַרף ניט זינדיקן. מ׳מיינט דערביי זאָגן, אַז דאָס עצם אַריינטראַכטן זיך אַז מ׳האָט ניט געדאַרפט זינדיקן, אַז מיט עבֿירות ווערט מען, רחמנא לצלן, דערווייטערט פון השי״ת, מ׳איז פּוגם (מען שעדיקט) די אייגענע נשמה, מ׳גיט אַ כוח דער סטרא אחרא (און חסידות רעכנט אויס בפרטיות די ניט־גוטע

זאַכן וואָס ווערן דורך דעם עובר זיין אויפן רצון השי"ת). דאָס אַריינטראַכטן אין דעם אַלעם ברענגט דעם מענטש צו אַ טיפער פאַרביטערונג; די דאָזיקע פאַרביטערונג רייסט אַרויס דעם רצון, דעם געשמאַק וואָס מ'האָט געהאַט אין דער ניט־גוטער טואונג, און דער־מיט אַליין ווערט שוין דער מענטש פיל גע־ריניקט; ער מאַכט אָפּ ביי זיך דאָן אַ טיפן באַשלוס, אַז ער וועט זיך מער צו קיין נאַרישקייט ניט אומקערן, און ער דערפילט, אַז השי"ת, וואָס איז אַן אב הרחמן און אַ א־ל טוב וסלח, וועט אים פאַרגעבן די זינד, און וועט אים צוריק צונעמען פאַר אַן עבד נאמן.

* * *

צו טאָן תשובה איז מען אַמאָל דעם מענטשן מעורר פון אויבן. דער בורא ב"ה גיט דעם מענטשן פולע מעגלעכקייטן צו גיין בדרך הישר פון תורה און מצוות, אויך דעם וואָס איז ח"ו אַראָפּ פון דרך הישר, גיט מען אים אַ מעגלעכקייט צו תשובה־טאָן און גוטמאַכן דאָס וואָס ער האָט קאַליע געמאַכט.

השי"ת גיט טאַקע דעם מענטשן אַ פרייע בחירה, אויסצוקלייבן זיין לעבנס־וועג. דער פסוק זאָגט: „ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע", השי"ת גיט דעם מענטשן ביידע וועגן: די וועג פון גוטס — וואָס איז אַ קערפערלעך־כער און אַ גייסטיקער לעבן פאַרן מענטשן; און די שלעכטע וועג — וואָס איז אַ קער־פּערלעכער און גייסטיקער טויט־אורטייל, און דער מענטש אַליין קלייבט זיך אויס זיין לעבנס־וועג ווי אים געפעלט. און דאָך, ווען דער מענטש קלייבט זיך אויס אַ שלעכטן וועג, און ווערט דערווייטערט פון דרך התורה והמצוות — איז מען אויך דעם דאָזיקן פאַרשטויסענעם און אָפּגעריסענעם, מעורר מלמעלה, צוריקקערן זיך צו אידישקייט.

די דאָזיקע אויפוועקונג, אָדער התעוררות, קומט אין פאַרשידענע פאָרמען און דורך פאַרשידנאַרטיקע סיבות. דורך די דאָזיקע סיבות נעמט אים אַרום אַ שטאַר־קער האַרץ־ווייטיק, עס טוט אים זייער ווי זיין נידעריקער גייסטיקער צושטאַנד און ער ווערט זייער צעבראָכן ביי זיך.

אָט די צעבראָכנקייט ברענגט דעם פריערדיקן בעל־עבירה אָנצונעמען ביי זיך אַן אייזן־שטאַרקן באַשלוס, אַז פון דעם טאָג אָן זאָל ער ווערן אַ שומר תורה ומצוה. ער צע־ברעכט זיינע טריפה כלים און רייסט־איבער זיין חבר'שאַפט מיט שלעכטע חברים און ווערט אַ מניח תפילין, אוכל כשר, שומר את הטהרה, שומר שבת, און טוט אַלע מצוות ווי השי"ת האָט געבאָטן.

מען דאַרף אָבער ניט ווארטן ביז מ'וועט מעורר זיין מלמעלה. פון צייט צו צייט דאַרף מען מאַכן אַ חשבון הנפש וואו מ'האַלט אין דער וועלט, און די פאַסיקסטע צייט דערצו איז אין חודש אלול. ווייל דער־אָ חודש איז דער זמן פון אונטערציען דעם סך־הכל פון אַלץ וואָס ס'האָט פאַסירט מיטן מענטשן במשך פון פאַרגאַנגענעם יאָר.

אָבער ניט נאָר דער זינדיקער דאַרף תשובה טאָן. חסידות לערנט אונדז אַז תשובה איז ניט ווי די וועלט מיינט אַז דאָס איז נאָר אויף א חטא ועוון. דער ענין פון תשובה איז צו ווערן בעסער און אַידעלער ווי געווען. און צו גוטסקייט איז דאָך ניטאָ קיין גרענעץ.

באמת, ווען מ'מאַכט אַ ריבטיקן חשבון, קען מען דערביי געפינען אַז מען איז גאָר ניט אַזוי פיין און איידל ווי עס דוכט זיך אויס. אויב מ'איז אַפילו ריין פון האַרבע עבירות — זיינען אָבער פאַראַן זייער אַ סך אַזוי־גערופענע „קליניקייטן", וואָס זיינען באמת גאַנץ היפשע חטאים, וואָס מ'מוז אויף זיי תשובה טאָן.

* * *

לאָמיר נעמען אַלס ביישפיל אַזאַ מין ענין ווי היטן דאָס מויל. אַלע ווייסן קלאָר אַז לשון הרע טאָר מען ניט רעדן. אויך דער וואָס פאַלט אַמאָל אַדורך איז אים קלאָר אַז ער איז באַגאַנגען אַ זינד, און אויב ער וויל תשובה טאָן ווייסט ער אין וואָס ער דאַרף זיך פאַריכטן.

וועמען וועט עס אבער איינפאלן אז מ׳דארף תשובה טאן · אויף זאגן אַ שוועך וואָרט אויף אַ צווייטן. עס טרעפט אמאל אז עמעצער באגייט אַן עוולה אנטקעגן אונז און אין אַן אויפגערעגטן צושטאנד זאגט מען זיך ארויס: „איך וועל אים...״

דאכט זיך: וואס האב איך דאָ געטאן? איך האב ניט געריידט קיין לשון הרע, איך האב מיין קעגנער ניט באלולט, איך האב אים ניט געטשעפעט. עס גייט אַדורך אַ שטיקל צייט און מ׳פארגעסט וועגן דעם גאנצן אינצידענט. עס פאלט גאָר ניט איין אז מען איז באגאנגען אַ פאַרברעכן אויף וועלכן מ׳דארף אויף אַן אמת תשובה טאָן.

דער רבי שליט״א דערציילט וועגן דעם אַ מעשה פון בעל שם טוב נ״ע:

איינער פון די מעזשבוזער בעלי־בתים האט געהאט אַ מחלוקת מיט עמעצן, און זייענדיק אמאל אין דעם בעל שם טוב׳ס בית־מדרש האט ער, זייענדיק אויפגערעגט, געשריגן, אז ער וואלט זיין בעל מחלוקת צעריסן ווי אַ פיש.

דער בעל שם טוב האט געהייסן זיינע תלמידים געבן איינע די אַנדערע די הענט און זיך שטעלן לעבן אים מיט צוגעמאכטע אויגן. ער אַליין, דער בעל שם טוב, האט אַרויפגעלייגט זיינע הייליקע הענט אויף די אַקסלען פון די צוויי תלמידים וואס זיינען געשטאנען לעבן אים.

פלוצלונג האבן די תלמידים אנגעהויבן שרייען פון גרויס שרעק: זיי האבן געזען ווי דער בעל־הבית וואַרפט זיך אויף זיין קעגנער און צערייסט אים אויף שטיקלעך, רחמנא לצלן.

נאָך מער: ניט בלויז דאס זאגן וואס מ׳וואלט אַ צווייטן געטאָן ווען ער איז קעגן אונז באגאנגען אן עוולה איז אַ זינד, נאָר אויך דאס ארויסזאגן אז יענער איז וועדט פאר זיין באגאנגענעם טאט אזא און אזא שטראָף איז אַן עבירה. אויך דאס ריידן וועגן זיך אַליין אַ שלעכט וואָרט איז אַ חטא.

* * *

דער רבי מהוריי״צ נ״ע רעדט אַרום זייער בריט אין אייניגע פון זיינע מאמרים וועגן די דאזיקע חטאים. מיר וועלן דאָ ברענגען אייניקע אויסצוגן פון זיינע וועדטער (מיט קליינע שינויים):

„...וען דער מענטש זאגט אַ שלעכט וואָרט אויף יענעם, איז באמת זאגט מען דאס אויף זיך. די גמרא זאגט: „לעולם אל יפתח אדם פה לשטן״, דאס הייסט, אז דער מענטש זאל אויף זיך אַליין ניט זאגן קיין ניט־גוטן וואָרט, על־פי תורה באַדאַרף אַ מענטש בכלל זיין אַ „נזהר בלשונו״, אָפגעהיטן אין זיינע רידן: רידן נאָר מיט אַ ריינער איידעלער אויסשפראַך.

עס איז אויך באַוואוסט דער גרויסער עונש וואָס השי״ת איז מעניש דעם וואָס זאגט אַרויס אַ קללה־וואָרט און דער גרויסער שכר וואָס השי״ת באַצאָלט דעם וואָס זאגט אַ ברכה דעם צייווייטן, ווי ס׳שטייט באריכות אין ספרי מוסר.

דער טעם דערפון איז וויל אידן וועלן אָנגערופן השי״ת׳ס קינדער, ווי ס׳שטייט „בנים אתם לה׳ אלקיכם״, איר זייט קינדער ביי השי״ת. אין גשמיות זעען מיר אַ פאָטער וועלכער האָט ליב זיין קינד, איז וועו מען בענטשט זיין קינד איז ער זייער צייופרידן און באַצייאָלט דערפאַר מיט גוטס, און וועו ס׳איז חלילה מקלל זיין זוו באַשטראָפט ער אים.

אזוי איז אויך למעלה. דער וואָס בענטשט אַ יידן, באַצאָלט אים השי״ת שכר טוב, און דער וואָס זאגט זו״ו אַ קללה־וואָרט וועלט ער זייער באַשטראָפט.

און אפילו זאָגן אַ שלעכט וואָרט אויף זיך אַליין דאַרף מען זיך היטן. ווי דער בעש״ט האָט געטייטשט די משנה „ונפרעים מן האדם מדעתו ושלא מדעתו״, מען באַצאָלט דעם מענטשן פאַר זייער ניט־גוטע זאכן וועלכע ער האָט געטאָן, מיט זיין וויסן און אפילו אָן זיין וויסן: מיט זיין וויסן הייסט, וען דער מענטש רעדט זיך אויס אויף זיך אַליין אַ שלעכט וואָרט...

דער „שלא מדעתו" איז, ווען איינער רעדט ווענן דעם צווייטן און זאָגט, אַז יענער וועלכער האָט געזאָגט אָדער געטאָן דאָס־און־דאָס, איז ווערט אַזאַ־און־אַזאַ עונש. איז מיט דעם וואָס ער זאָגט אַזוי, פסק׳נט ער דאָס ניט אויף יענעם, נאָר אויף זיך אַליין. און דאָס מיינט „ונפרעים מן האדם שלא מדעתו", אַז דער מענטש ווייסט ניט, אַז ער פסק׳נט דעם עונש אויף זיך אַליין. דאָס הייסט, מיט דעם וואָס ער זאָגט אַז יענעם קומט אַזוי־און־אַזוי, זאָגט ער דאָס אויף זיך אַליין...

אַ מענטש דאַרף שטענדיק זיין אַ מלמד־זכות אויפן צווייטן. וואָרום: „אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", אַ מענטש האָט ניט דאָס רעכט צו זאָגן אַ מיינונג אויפן צווייטן ביז ער וועט ניט זיין אויף זיין פלאַץ. וויל באמת ווייסט דאָך איינער ניט וואָס דער צווייטער לעבט איבער, און ווי שווער ס׳איז אים צו טאָן וואָס מ׳דאַרף טאָן און אָפהאַלטן זיך ניט צו טאָן וואָס מען באַדאַרף ניט טאָן. אָט אַזוי ווי מענטשן אונטערשיידן זיך אין זייערע פאַרשטאַנדן און געזיכטער, אָט אַזוי אונטערשיידן זיי זיך אין זייערע מידות און רצונות און געפילן, און איינער ווייסט ניט וואָס ביים צווייטן אויפן האַרצן איז.

איז חוץ דעם, וואָס מצייד מענטשלעכקייט דאַרף מען זיין אַ מלמד־זכות אויף אַ צייווייטן און קוקן אויף אים מיט אַ גוטער אויג, אַז דאָס וואָס דער צייווייטער טוט איז גוט, — איז אַ מענטש מיט אַ געזונטן שכל און אַ „דעתן", דאָס הייסט אַן איבערלייגטער מענטש, קען פאַרשטיין דעם צווייטנס איבערלעבונגען פון זיך אַליין. דער מענטש ווייסט בייַ זיך, אַז אין אים זיינען דאָ אַזעלכע שלעכטע זאַכן, הן אין דעות, הן אין מידות אָדער נידעריקע נייגונגען און תאוות, וואָס דער צווייטער קען דאָס אויף אים גאָרנישט משער זיין. אָבער ער אַליין ווייסט, ווי גרויס ס׳זיינען זייַנע פעלערן און ווי־פל יסורים ער האָט פון דעם און ווי־פל ער דאַרף זיך מאַטערן צו באַצווינגען זייַנע תאוות אָדער שלעכטע נייגונגען. איז במילא פון זיך פאַרשטייט ער אויף דעם אַנדערן און איז אויף אים מלמד־זכות.

אָבער דאָס איז דאָך נאָר מצד דער מידה פון לימוד־זכות, וואָס דאָס איז דאָך צוליב דעם צווייטן. אָבער, ווי געזאָגט, דאַרף מען זיין אַ „נזהר בלשונו", ניט זאָגן קיין שווער וואָרט אויף אַ צייווייטן, וויל ווען מען זאָגט עס אויפן צווייטן זאָגט מען דאָס באמת אויף זיך אַליין... "

אין יענעם מאמר רעדט דער רבי אויך ווענן דער תשובה פרטית אויפן חטא הדיבור, ווי מ׳זאָל ריידן גוטע רייד אויף אידן און אויסער דעם מרבה זיין אין אותיות פון תורה און תפילה וואָס דערמיט איז מען מתקן דעם דאָזיקן חטא.

* * *

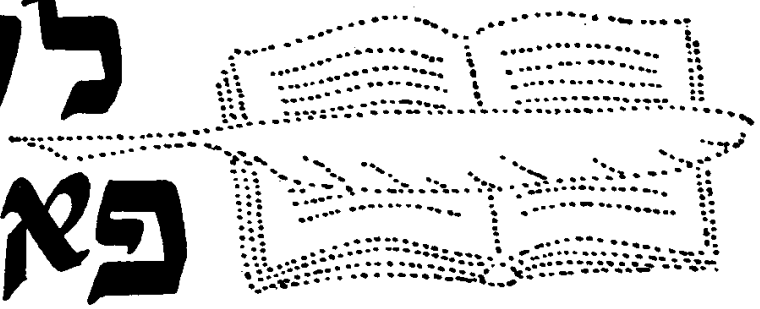
דאָס אויבן־געבראַכטע באַווייזט אונז אַז מ׳קען געפינען אין זיך דאָס ניט־גוטע אויך ווען עס דוכט זיך אויס אַז מ׳איז ריין פון האַרבע חטאים.

פיל גרינגער איז צו געפינען אייגענע פעלערן אין „ועשה טוב", וואָס מ׳האָט ניט דערטאָן וואָס מ׳האָט געדאַרפט טאָן. יעדער קען ביי זיך געפינען אַז ער איז ניט גאַנץ אינעם קיום פון „מצוות עשה", אין די מצוות וואָס השי״ת האָט געהייסן טאָן. עס פאַסירט זייער אָפט, אַז צוליב פוילקייט אָדער נאַכלעסיקייט דערטוט מען ניט עטוואָס. מ׳פילט דאַן אַליין אַז מ׳האָט ניט משלים געווען דאָס וואָס ס׳האָט זיך געפאָדערט.

ספעציעל ווען מ׳נעמט אין אַכט וואָס מ׳האָט ניט געטאָן אויפן געביט פון הרבצת התורה און פאַרשפרייטן חסידות, וואָס אין אונזער דור — דער דור פון ביאת המשיח בב״א — איז די דאָזיקע אַרבעט א חוב אויף יעדן איינעם און איינער, און דאָס ניט טאָן געבוג אויפן דאָזיקן געביט איז געוויס אַ האַרבער חטא.

און ווי געזאָגט: דאָס עצם אַריינטראַכטן אין דעם אַז מען טאָר ניט זינדיקן איז שוין אַ גרויסער טייל פון דער תשובה, און בעיקר ווען דאָס וועט טאַקע ברענגען צו אַ בעסערער אויפפירונג אין דער צוקונפט.

לערן און פארשטיי

ראש השנה

פֿאַרוואָס רופט מען דעם טאָג **ראש** השנה, די **קאָפּ** פון יאָר, און ניט, דער **אָנהויב** פון יאָר?

פונקט ווי דער קאָפּ איז ניט בלויז דער אָנהויב פון גוף נאָר עס גענפינט זיך אין אים דער חיות פון גאַנצן גוף און פון אים קומט אַראָפּ לעבן אין יעדן אבר בפרט, אַזוי גענפינט זיך דער גאַנצער לעבן פון יאָר אין טאָג פון ראש השנה, און פון אים ווערט עס נמשך אויף יעדן טאָג בפרט.

און דעריבער דאַרף מען טייער האַלטן יעדער מינוט פון ראש השנה, ווייל יעדער מינוט פון ראש השנה איז אין זיך כולל אַ געוויסע צייט פון יאָר.

אלול און תשרי

צווישן אלול און תשרי איז פֿאַראַן אַן אינהאַלטלעכע שייכות — נישט נאָר ווייל תשרי קומט נאָך אלול. און דאָס איז דאָס שייכות:

תשרי איז דער אָנהויב פונ׳ם יאָר, אין וועלכן השי״ת באשטימט פאַר׳ן מענטשן זיינע גשמיות׳דיקע און רוחניות׳דיקע שפּייז אויף אַ גאַנץ יאָר. אָבער די דאָזיקע השפּעה איז אויף בּאָרג, דאָס מיינט, אַז דער מענטש דאַרף באַצאָלן דערפאַר. ווי אַזוי? דורך תורה און מצוות פונ׳ם גאַנצן יאָר.

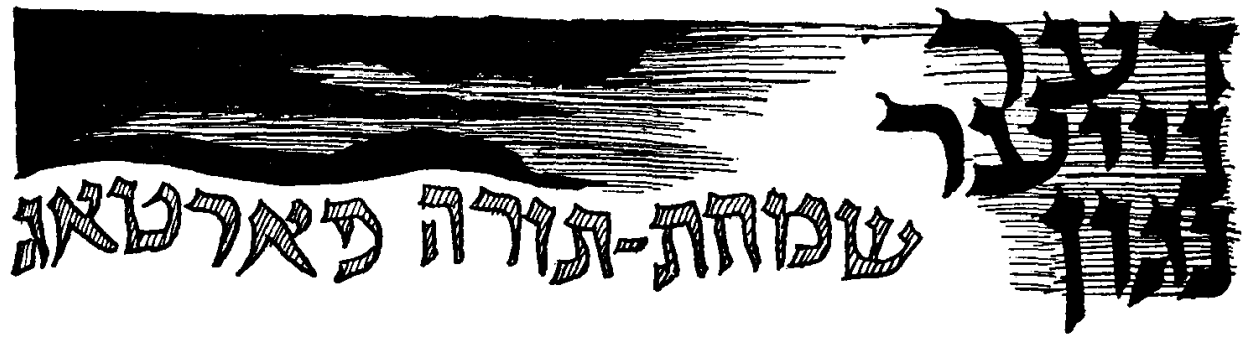
ס׳זיינען פֿאַראַן אַ צאָל שטאַפּלען אינעם ממשיך זיין די ג־ט׳לעכע השפּעה אין משך פונ׳ם חודש תשרי, אָנהויבענדיק פון ראש השנה און ענדיקנדיק שמיני עצרת און שמחת־תורה מיט הקפות. הקפות, וואָס פּשוט מיינט עס אַרומרינגלען, אַרומגיין דעם שולחן מיט די ספרי תורה, האָט אויך אַן אַנדער באַדייט, נעמלידְ, הקפּה מיינט באָרג. דאָס איז דער רמז אויף דעם פּריער געזאָגטן, אַז השי״ת גיט דעם מענטשן זיינע באַדערפענישן אויף באָרג.

ווען ס׳קומט דער סוף יאָר, אין חדש אלול, און די התחייבות ווערט „פּעליק״, אַזוי צו זאָגן, און דער מענטש ווייסט דאָך, אַז ער האָט נישט אָפּגעצאָלט דעם חוב וואָס איז אים געגעבן געוואָרן אויף באָרג, דאָס הייסט, אַז ער האָט נישט אָפּגעדינט מיט תורה און מצוות פּאַר די גשמיות׳דיקע און רוחניות׳דיקע מזונות, וואָס ער האָט באַקומען אין משך פון יאָר, — דערויף קומט די תשובה אין חודש אלול.

מיט דעם איז אלול די צייט פון אויסצאָלן דעם „באָרג״ פון אָפּגעלאָפענעם יאָר, און באַקומען „קרעדיט״ אויף דעם קומענדיקן יאָר, דורך דער השפּעה פון חודש תשרי. דעריבער זיינען אלול און תשרי ענג פאַרבונדן.

אַ רמז גענפינט מען אויך אין דעם פּסוק אני לדודי ודודי לי, וואָס די ראשי תבות זיינען אלול, — די סופי תבות פון דעם פּסוק זיינען פיר מאָל „י״, וואָס דאָס באַטרעפט 40, דאָס איז אַן אָנדייט אויף די פערציג טעג פון ראש חדש אלול ביז יום הכפורים.

און דאָס איז נאָך אַ קשר פון אלול מיט תשרי.

• נ. בן יוחנן

די פרי־מאַרגען זון איז שוין פון לאַנג אויפגעגאַנגען און אירע שטראַלען וואַרעמען שוין די זיץ־בענקלעך וואָס זיינען אויסגע־שטעלט איבער דער לענג פון דער פאַראדנער איסטערן פאַרקוויי. אַ קילער האַרבסט־ווינטל שפּאַצירט זיך געמיטלעך צווישען די בוימער וואָס שטייען זוי טרייע וועכטער אויף ביידע זייטן פון דער בריייטער ברוקלינער גאַס, וועלכע איז אַ דורכפאָר־ארטעריע פאַר אומצאָליקע אויטאָמאָבילן און וויסט ניט פון קיין רוה, ניט בייטאָג און ניט ביינאַכט.

די ערשטע אַראָפגעפאַלענע בלעטער פון די בוימער וואַלגערן זיך אונטער די פיס פון די הונדערטער וואָס שטראָמען צו דער סאָבוויי־סטאַנציע און איילן זיך איינגעשלונגען צו ווערן אין קעסל פון דער רוישענדיקער ניו יאָרק, ביים אָנפאַנג פון נאָך אַ טאָג אַרבעט.

אומגעדולדיקע אויטאָמאָביל־טרייבער בלאָזן האַסטיק מיט זייערע טרומייטערס, און נאָך מער אומגעדולדיקע פוס־גייער יאָגן זיך אַריבערצוגיין די גאַס איידער דער רויטער ליכט־סיגנאַל ווערט גרין און אַ נייע כוואַליע אויטאָמאָבילן ווערט פאַרשוועמקען דעם וועג.

אינדרויסען פון דער געביידע וואָס איר טיר איז באַצירט מיט די דריי גוט־באַקאַנטע ציפערן — 770, שטייען עטלעכע פרויען וואָס קענען שוין מער ניט באַהאַלטן זייער מידן אויסזען, וועלכער זאָגט עדות אַז זיי זיינען נאָך ניט געגאַנגען אַהיים פון די שמחת תורה הקפות נעכטן ביינאַכט. איינע פון זיי וויגט הין־און־צוריק אַ קינדער־וועגעלע מיט אַן עופה׳לע וואָס האָט אין זיין שלאָף איינגעזאַפּט אין זיך די פרייד און געזאַנג פון אַ שמחת־תורה־נאַכט אין ליובאַוויטש. די פרויען וואַרטן אויף זייערע מענער און קינדער וועלכע זיינען נאָך אינעווייניג אין 700 איסטערן פאַרקוויי.

אינעווייניג אין בית מדרש לערנט איצט דער רבי אַ נייעם ניגון.

די פרי־מאָרגן זון איז שוין טאַקע אויפגעגאַנגען, אָבער דאָ האַלט זיך ערשט ביים פאַרענדיקן דער נעכטיקער אָוונט. דער רבי איז ניט לאַנג צוריק אַרונטערגעקומען פון דער יום טוב׳דיקער סעודה פון שמחת תורה ביינאַכט און זיך געזומען צו דער עבודה פון׳ם נייעם ניגון.

דער רוב פון די זייטיקע אידן וואָס זיינען געווען פאַרזאַמלט אַ גאַנצע נאַכט צו הקפות, זיינען זיך אָדער צעגאַנגען אַהיים אָדער אַוועקגעפאַלן מידע. געבליבן זיינען נאָר די וואָס וועלן פאַר קיין פאַל ניט פאַרפעלן דעם מאָמענט אויף וועלכען עס לוינט צו וואַרטן אַ גאַנצע נאַכט, דאָס הערן אַ נייעם ניגון שמחת־תורה פאַרטאָג.

דער נייער ניגון איז ווי דער לעצטער ריקוד פון דער זיבעטער הקפה פון נעכטן ביינאַכט. כאָטש אַלע שטייען צוגעשמידט צו זייערע ערטער און אַלעמען׳ס אויגען זיינען געריכטעט צום רבי׳ן, איז עס אָבער אייגענטלעך אַ שטורמיט־באַוועגלעכער ריקוד, נאָר אנשטאָט פיס הויבען זיך דאָ מחות און עס קלאַפן הערצער.

און ווען דער רבי קומט אַרונטער מיט׳ן מאַנטל אויף די אַקסלען ווי אַ פאַלערינע און שטייגט אַרויף די עטליכע טרעפ, אַרומגערינגעלט מיט באַלאַגערטע טישען און בענק, פאַריאָגט ער מיט זיין קוק יעדן דרימל פון אויג און פאַרטרייבט יעדן סימן פון אויסגע־מאַטערטקייט.

עס הויבען זיך הענט מיט גלעזלעך נאָך אַ ביסל משקה וואָס איז באַשטימט נאָר פאַר די וואָס נעמען אויף זיך צו פאַרגרעסערן אויפֿן נייעם יאָהר זייערע שיעורים אין חסידות. אַ מאַסע מיט הענט איז אויסגעפלאָכטן און אויסגעשטרעקט צום רבי׳ן, אָבער ווען די משקה גיסט זיך, איז עס נאָר אין איין באַשטימטער גלעזעלע, און דער גיכער בליק צווישן רבי און חסיד ביים זאָגען לחיים איז די פאַרשטאַרקונג פון אַ נשמה׳דיגען בונד און אַ נייעם קבלת עול.

דער ניגון איז ניט סתם אַ געזאַנג, נאָר אַ ניגון מיט אַ געשיכטע, אַ משל מיט אַ נמשל. ס׳איז אַ ניגון וואָס דערציילט, וואָס לערנט, מאַנט און וועקט.

געווען אַמאָל — האָט דער רבי אָנגעפאַנגען די הקדמה צום ניגון — אַ פּרינץ אין די קאווקאזער בערג וואָס האָט פאַר קיין פאַל ניט געוואָלט אויפגעבן די פרייהייט פון זיין שבט און ניט געוואָלט זיך אונטערגעבן צום רוסישען צאָר. ער האָט געקעמפט מיט אַלע כחות און אַרויסגעוויזן גרויס העלדישקייט אַליין, און אַרויסגערופן דאָס זעלבע אויך ביי זיינע טרייע מיטקעמפער.

אַזוי האָט דער קאַמף געפלאַקערט, ביז דער צאָרישער קאָמאַנדיר האָט אָנגעבאָטן צום קאַווקאַזער פּרינץ — שאַמיל האָט ער געהייסן — ער זאָל אַרונטערקומען פון בארג און שליסן אַ שלום מיט׳ן צאָר. דער צאָר האָט, הייסט עס, אָנערקענט זיין העלדישקייט און באַווילליקט אויפצוגעבן דעם קאַמף קעגן זיין שבט, וועלכער וועט ווייטער קענען לעבן אין שלום און פרייהייט.

שאמיל האָט אין זיין ערלעכקייט געגלויבט דעם אָנבאָט און איז אַרונטערגעקומען פון בארג.

אָבער ווי נאָר ער איז געקומען אונטן, איז ער גלייך געפאַנגען געוואָרן און איז אַריינגעזעצט געוואָרן אין געפענגעניש. דער צאָרישער קאָמאַנדיר האָט אים שענדלעך פאַרראַטן. שאַמיל איז׳ געזעסן אין געפענגעניש און זיין שבט איז געוואָרן פאַריאָכט צום צאָר.

זיצענדיק אין געפענגעניש האָט שאמיל, דער פאַרעטענער העלד, אויסגעזונגען זיין האָרץ אין אַ מעלאָדיע. ריידן צו זיינע באַצווינגער און זאָגן זיי וואָס ער טראַכט ביי זיך, האָט ער ניט געקענט, אָבער זינגען, זינגען דין אוֹן לירישׁ, דאָס האָט אים קיינער ניט געקענט שטערן.

האָט שאמיל געזונגען אַ ניגון, אָבער ניט סתם געזונגען כדי צו פאַרטרייבן די לאַנגווייליקייט, נאָר געזונגען מיט אַ מיין אוֹן אַ כוונה.

איין טייל פון זיין ניגון האָט אויסגעדריקט זיין צעברָאכנקייט, ווי עלנד און פאַרלאָזן ער איז און ווי פאַרשקלאַפט און אונטעריאָכט זיין שבט איז.

אוֹן אַ צווייטער טייל פון זיין ניגון האָט אויסגעדריקט זיין האָפנונג אויף ענדגילטיקער פרייהייט, אַז קומען וועט אַ טאָג וועו ער וועט צעברעכן די קייטן פון זיין געפענגעניש אוֹן ווידער אַרויפגיין אויפֿן באַרג אוֹן לעבן אַ פריי לעבן אינאיינעם מיט זיין שבט.

דער נמשל דערפון איז די נשמה אין גוף.

די נשמה איז אַרונטערגעקומען פון די העכסטע הויכען אין אַ נידעריקן גוף, כדי צו דערהויבן אוֹן אויסצואיידלען אים, אָבער צו איר טיפן צער אוֹן פאַרדרוס איז זי גאָר אַריינגעפאַלן אין אַ געפענגעניש פון וועלכער זי קען זיך ניט באַפרייען אַזוי לייכט.

די נשמה פילט זיך אַנטוישט אוֹן פאַרלאָזן אוֹן זי זינגט דעם ניגון וואָס יענער קאווקאזער פרינץ האָט געזונגען אין דער צאָרישער געפענגעניש.

אוֹן דער רבי האָט געזונגען שאַמיל׳ס ניגון אין מאָל אוֹן ווידעראַמאָל, ביז דער עולם האָט אויפגעכאַפט די מעלאָדיע אוֹן זי געזונגען מיט יעדן קלאַנג אוֹן קנייטש ווי דער רבי האָט עס איבערגעגעבן.

(פאַרזעצונג אויף זייט כב)

• דוב ראַזומסקי

ווער דעם כאַראַקטער פון דער פרוי און איר ראָלע אין דער געזעלשאַפט און אין דער מענטשהייט בכלל, האָט די וועלט אַרויסגעזאָגט פאַרשידענע מיינונגען און אפילו אָפט אַרויסגעבראַכט קעגנזעצלעכע אורטיילן. געווען צייטן, וועו צוזאַמען מיטן באַזינגען און פאַרהערלעכן דער פרוי, אין דיכטערייען און לידער, האָט די פאַקטישע וויר־קלעכקייט זי געשטעלט כמעט ווי אין איין ריי מיט די שקלאַפן, און מען האָט אויף איר געקוקט ווי אויף אַ נידעריקערן מענטש־באַשאַף. אויך אין היינטיקער צייט, וועו אין פיל ציוויליזירטע לענדער האָט שוין די פרוי דערגרייכט די גלייך־באַרעכטיקונג כמעט אויף אַלע געביטן פון דער געזעלשאַפטלעכקייט און פאַרנעמט אָנגעזעענע פּאָזיציעס אויף כל־ערליי צווייגן פון וויסענשאַפט, פּאָליטיק וכדו', — גלייכצייטיק געפינען זיך אויך היינט לענדער, וואו דאָס וויבערישע מין איז בשפל המצב, און דאָס אפילו מצד דער זעלבסט־באַראַכטונג פון דער פרוי גופא.

די וויסנשאַפטס־לייט און דענקער אפילו פון אונזער יאָרהונדערט אייניקן זיך ניט דערין. געווייסע פון זיי האַלטן אין איין ווידערהאַלן דורך לעבנס־באַווייזן, אַז די פרוי איז ממש דער ווארצל פון אַלדאָס בייזעס; אַז זי איז אַן אמת'ער טויגענישטס הויפּטזעכלעך וועו עס קומט צו העכערע גייסטיקע ווערטן. קומען אָבער אַנדערע זאַך־קענער מיט פאַרשערישן באַגאַזש און צייגן דעם היפוך: די פרוי איז פאָטענציעל קלוג, שעפעריש אַזוי ווי דער מענערישער צד; געווייסע שטריכן פון אַריענטאַציע און באַנעמונג מערקן זיך ביי איר אפילו בולט'ער ווי ביי „אים" — נאָר מער: אויך פיזיש איז זי שטאַרקער, מיט מער אויסדויער־קראַפט ווי ביים „שטאַרקערן" מין.

אויף וויפל ס'איז דאָ פאַראַן אַ פונק פון אמת אין יעדער פון די דאָזיקע סתירות'דיקע מיינונגען, זיינען זיי אָנגעוואונקען אין דער תורה: פון איין זייט קען מען פילייכט געפינען אַן ענלעכקייט, אַן אַנאַלאָגיע צווישן באַוואוסטן פראַנצויזיש וואָרט: „שערשע ליאַ פאַם" (אין יעדער צרה, זוך די פרוי) מיט, להבדיל דעם תורה'דיקן לייגן דעם גרעסערן שולד־געוויכט אויף דער פרוי ביים „חטא עץ הדעת" — דער אורשפרונג פון אַלע זינדס־אומגליקן אויף דער וועלט. פון דער צווייטער זייט געפינען מיר זייער פיל באַוויזן פון תורה הק', וואו דוקא אין באַצוג צו חטאים האָט די פרוי אַרויסגעוויזן אַ פיל גרעסערע שטאַנדהאַפטיקייט פון נשמה־קרעפטן, ווי למשל, אין מצרים, ביי די חטאים פון מדבר, און פיל אַנדערע. אפילו די מאָדערנע „דערפינדונג" פון אַ געווייסן איבערוויכט ביי דער פרוי וואָס שייך איר אַריענטאַציע־פעאיקייט — האָבן דאָך חז"ל שוין לאַנג אָנגעמערקט: „בינה יתירה ניתנה באשה יותר מבאיש".

אָבער בעת די דאָזיקע השערות זיינען ווידערשפּרעכלעך פונעם שמאָלן ווינקל־קוק און טאָפּנדיקן געדאַנקען־גאַנג פון מענטשלעכן פאַרשטאַנד — זיינען זיי אָבער גאָרניט סתירה'דיק אינעם ליכט פון תורה־באַגריף. זאָגן דאָך אונזערע חכמים אַז די תורה איז דער „פלאַן", די „בלופּרינטס" פון דער גאַנצער וועלט־באַשאַפונג. פאַרשטענדלעך, אַז פנימיות התורה, דאָס אינערלעכע אַנטפּלעקונג פון תורה (חסידות), וואַרפט גאָר אַ באַזונדער־קלאָרן שיין אויפן פאַרהוילענעם ג־ט'לעכן כוח און באַשאַף־קאָנסטרוקציע. חסידות, ווי די אינערלעכע השגה אין תורה, בינדט צוזאַמען דאָס אינערלעך־ג־ט'לעכע אינעם אידס פאַרשטאַנד מיטן אינערלעך־רוחניות'דיקן, איבער־הימלישן קוואַל פון עולם ומלואה.

וויסן מיר דאָך, אַז בכדי צו אַנאַליזירן און פאַרגלייכן פאַרשידענע ווערטן פון זאַכן, מוזן די דאָזיקע עלעמענטן זיך געפינען פולשטענדיק אין אונזער באַאַבאַכטונגס־ספערע, דאַן קענען מיר ציען שלוסן, פאַראַלגן און אונטערשיידן. מען קען אָבער דורך בלויזן באַטאַפן אוּן באַטראַכטן ניט געבען קיין קאָנקרעטע שאַצונגען פון, למשל, אַזעלכע אַפאַראַטן פון וועלכע ס׳ציען זיך געהיימע פעדעם העט־העט וויטער און העכער פון אונזערע אָבסערוויר־ראַמען. דער גאַנצער ראַציאָנעלער באַגריף פון העכער־נידעריקער פאַרלירט זיין אויסגע־האַלטנקייט דאָרט וואו די חסידישע לערע אַנטהילט דעם פאַרהאַנג צו יענער זייט גרענץ פון אונזער „פאַראַן״, דאָס וועזענטלעכע אייגנעווארצלקייט פון יעדער זאַך און אומענדלעכער העכערקייט.

אָט, למשל, געפינען מיר אַז אפילו אין באַצוג צו מצוות — וועלכע זיינען אונז געגעבן געוואָרן אין אַ פאָרם פון געוויסע קלאסיפיקאַציעס: „קלות וחמורות״, גרינגערע און האַרבערע מצוות — און פונדעסטוועגן האָבן חז״ל געזאָגט: „אל תהי יושב ושוקל״, דו זאָלסט די מצוות ניט וועגן, ווייל אַלע מצוות, די גרינגסטע ווי די האַרבסטע, זיינען אַלע גלייך. און חסידות דערקלערט עס: וויבאַלד אַז אַלע מצוות זיינען „רצונו וחכמתו של הקב״ה״, זיי זיינען דער אייגנטלעכער אויסדרוק פון ג־ט׳ס ווילן און חכמה, זיינען זיי ממילא העכער פון מענטשלעכע ראַמען — איז ווי קען דער מענטש וועגן און מעסטן די דאָזיקע מצוות? נאָך טיפער: מצד דעם וואָס זיי זיינען ג־ט׳לעכע מצוות, וואָס ער איז דאָך אין־סוף, האָבן זיי דאָך באמת ניט קיין וואָג און קיין מאָס.

אַזוי אויך בנוגע אידן. דער בעש״ט הקדוש, ווי דער אַנטפלעקער פון תורת החסידות, האָט שטאַרק באַקעמפט די אָנגענומענע ביטול באַציאונג צו פשוט׳ע אידן מצד די בני תורה. ווידער דאָס זעלבע: וואו האָבן מיר די כלים צו מעסטן די ג־ט׳לעכע אויסווירקונג אינעם איד? ווי איז שייך — נאָכן אַנטפלעקן די אינטימע פעדעם וואָס בינדן אידן צום אויבערשטן — צו וועגן די חשיבות פונעם פאַרבונד צו ג־ט דורך די הויכע שטעגן פון פאַרשטאַנד, קעגן דעם וועלט פון פאַראייניקונג מיט ג־ט דורך דער טיפער לעכצונג און אויפברויז פון האָרץ? איז דאָך די דאָזיקע פאַרבינדונג אָן אַן ערך העכער אי פון קאָפּ, אי פון האָרץ.

באַוויזט אונז אויך חסידות, אַז אין דער פונדאַמענטאַלער אינטיילונג פון וועלט־שטאָפן — דומם, צומח א. אַ. וו. — איז דווקא צומח, דאָס נידעריקסטע, איז אין וואָרצל דערהויבענער און פאַרמאָגט טאַקע גרעסערע ווערטן ווי די אָנגענומענע העכערע שטאָפן־קאַטעגאָריעס. בקיצור: אינעם אמת׳ן אויסבליק פון די הינטער־קוליסן פון וועלט און מענטש, קען דאָס נידעריקע אויפשטייגן גאָר הויך, און אַזוי פאַרקערט, ווי זאָגן חז״ל: עליונים למטה ותחתונים למעלה. דאָס קען מען פאַרשטיין אויך בנוגע דער אידישער פרוי.

בכלל איז דאָס אידישע פאָלק, זיין קיום, דאָס גאַנצע טאָג־טעגלעכקייט זיינע קען ניט באַטראַכט ווערן ווי אַ זאַך פאַר זיך, ווי אַ נאַטירלעכן אָביעקט פאַר מאָס און וואָג. אינעם גאַנצן געבוי פונעם איד, פון שכל, מידות און חושים, און אין זיין גאַנצן לעבנס־שפאַן פון געבוירן ביזן לעצטן אָטעם־צוג, איז שווער צו געפינען אַ בלויז, אַ חלל, וואָס זאָל נישט זיין דורכגעדרונגען, פאַרקניפט מיט תורה ומצוות און מיט העכער־פון־וועלט — צי דאָס איז דער מאָן מיט זיינע פליכטן און שליחות אין וועלט צוגעפאַסט לויט זיין פיזיש־גייסטיקן מהות; צי דאָס איז די פרוי, לויט אירע לעבנס־פאַרמען און ראָל אין יהדות. (וועג דער איד איז אַפגעריסן פון אידישקייט, האָבן אַפילו זיינע אייגנעבוירענע חושים און מידות אַן אַנדער וועג און מדריגה).

אָט די אַלע שאַצונגען וועגן דער מענטאַליטעט פון דער פרוי, זיינען נאָר לויטן אויסבליק פון אירע אייגנשאַפטן און נאַטור אין שייכות מיט וועלט, מיט אומשטענדן פון אָרט און צייט, וועלכע באַווירקן זי אין אַ גרויסער מאָס. אין איר שייכות אָבער מיט העכער, זייענדיק אויף איר אופן אינטים אינגעפלאָכטן אין דער שליחות פון דער השגחה — מוז מען שוין איר כאַראַקטער און אירע אַקטיוויטעט פונקציעס דורכלייכטן אינעם זעלביקן זין פון

איבער־וועלט־און־מענטש — קענען מיר עס דען באַווייזן מיט אונזערע ראַציאָנעלע מיטלען?

אין ליכט פון אויבן־געזאָגטן איז לייכטער צו באַגרייפן דער פרוי׳ס „סטאַטוס" לויט דער תורה, מיט די כלומר׳שטע פאַרצאַמונגען, דיסקרימינאַציע אָדער פאַרקערט, די פּריווילעגיעס וכדו׳. אין צוזאַמענהאנג מיט דער אידישער פרוי.

אין חסידות ווערט בריט און טיף אַרומגערעדט וועגן די רוחניות׳דיקע מדריגות פון „דכר" „ונוקבא", משפיע ומקבל — סימבאָלישע באַגריפן, סינאָנימען פאַר דער צעטיילונג פון פאַרשידענע כחות אין זין פון העכער און נידעריקער. אין דער גאַנצער קייט פון פאַרבונד פון ג־ט און וועלט גייט אַדורך די דאָזיקע צעטיילונג, דורך וועלכער דער אויבערשטער כביכול האָט איינגעשרומפט און באַהאַלטן זיין אומענדלעכקייט ס׳זאָל קענען געשאַפן ווערן אַ וועלט ווי מיר זעען זי.

ניט דאָ איז דאָס אָרט צו ריידן באריכות דערפון. אָבער אַ פאָר ווערטער אין שייכות צו אונזער ענין. ווי הסידות גיט צו פאַרשטיין, איז דוקא אין דער מדרגה פון „ניקבא" — פון דעם דאָזיקן באַגריף אין די העכסטע גייסטיקע דרגות ביז אינעם פשוטן זין פון „פרוי" אין אונזער וועלט — זיינען באַהאַלטען טיפערע ג־ט׳לעכע כחות. למשל: דער כוח צו באַשאַפן, פון בריאה יש מאין, קומט צום אויסדרוק דוקא און נאָר אין דער דאָזיקער נידעריקערער מדריגה פון „נוקבא" (מלכות). ביי אונז זעען מיר דעריבער אויך, אַז דוקא די פרוי פאַרמאָגט בעיקר דעם וואונדער־כוח צו פאָרמירן דעם מענטשלעכן מין. אויב די „מאַמע ערד" — וואָס איז אויך אין דער דאָזיקע סימבאָלישער מדריגה, פון „מקבל", מלכות — דוקא זי אַנטהאַלט דעם ג־ט׳לעכן באַשאַף־קראַפט צו מאַכן שפראַצן, וואַקסן, כמאמר: „הכל הי׳ מן העפר" — אַן אייגנשאַפט וואָס העכערע פון איר, וויזן עס ניט אַרויס; דוקא אין דער ערד זיינען באַהאַלטן די שענסטע און טייערסטע זאַכן: אבנים טובות מיט די אומגעהויערע סגולות און נאָך, און נאָך.

דערמיט דערקלערט זיך אויך וואָס „בינה יתירה וכו׳", מצד דעם העכערן שורש פון „אשה", וואָס רייסט זיך אַדורך אויך דאָ אין דער נידער. ממילא איז עס ניט קיין סתירה וואָס פון דער צווייטער זייט און צוזאַמען דערמיט זאָלן אַ סך קוואַליפיקאַציעס פון דער פרוי באַטראַכט ווערן און געשטעלט ווערן נידעריקער: דוקא דאָס העכערע קען זיך אַראָפלאָזן נידעריקער. דאָס איז דער כוח פון ג־ט׳לעכקייט, וועלכער בינדט העכער מיט נידעריקער, וויל ער איז בכלל אומבאַגרענעצט.

ווי חסידות און קבלה גיבן אונז צו וויסן, וועט אין דער ליכטיקער צייט פון לעתיד־לבא פאַרקומען אַ געוויסע „רעוואָלוציע" — „אשת חיל" וועט זיין „עטרת בעלה" — דאָס מיינט ס׳וועט עפּנטלעך אַנטפּלעקט ווערן די פאַרהוילענע העכערקייט פון „אשת חיל" אַקעגן „בעלה".

קען מען אפשר דערמיט דערקלערן אַ ספּעציפישע היינט־צייטיקע דערשיינונג.

„זה לעומת זה עשה אלקים" — ד. ה. אין דער גאַנצער קאָנסטרוקציע פון וועלט־מעכאַניזם האָט השי״ת איינגעטיילט אַ מין גלייך־מאָס פון כחות פון קדושה, און, להבדיל, טומאה, (צוליב וואָס? ווי אַזוי? — דאָס געהערט שוין צו אַנדערע טיפע ענינים און כוונות השי״ת). מיר זעען דערפאַר, אַז ווען אין וועלט איז געווען מער קדושה־אַנפּלעקונג, ווי נבואה, למשל, — האָבן אין וועלט אויך געהאַט אַנהאַלט אַזעלכע טמא׳דיקע דערשיינונגען ווי עבודה זרה; און אין די גאָר שפּעטערדיקע יאָרן, ווען ס׳איז נתגלה געווארן דאָס ג־ט׳לעכע ליכט פון חסידות, האָט זיך דאָן אַרויסגעהויבן דאָס פינצטערע „ליכט" פון דער „השכלה". א. א. וו.

אין אונזער היינטיקער צייט שפּירט יעדער די פאַרגרעסערטע ראָלע פון דער אידישער פרוי אינעם קדושה׳דיקען אידישן לעבן; מען באַגרייפט איצט מער די ערנסטע אחריות וואָס ליגט אויף איר, אין פאַרגלייך מיט פריערדיקע דורות. דאָס גייט האָט אין האָט, ריכטיקער: האָט אַנטקעגן האָט, מיט דער אויפוואַכנדיקער עמאַנציפּאַציע פון דער פרוי אין „וועלטלעכער" וועלט.

דער רבי שליט״א רעדט זייער פיל וועגן די פליכטן און דער ריזיקער פאַראַנט־וואָרטלעכקייט פון דער אידישער פרוי היינט, ווען ביי איר אין האָט ליגט דער שליסל

(פאָרזעצונג אויף זייט כד)

• הרב א. צימער

שטיל, כמעט שווייגנדיק, ווי ביי אַ לוי׳ (ר״ל) האָט זיך געצויגן דער גאַנג פון די המונים אידן דורך דער ירושלים׳ער לבנה־נאַכט. די שטאָפענע אָדער גומענע שיכלעך וועלכע מ׳האָט געטראָגן האָבן נאָך שטילער געמאַכט דעם לאַנגן גאַנג. בלויז די לבנה האָט געוואָרפן איר בלאַסן שיין פון דעם קלאָרן זומער־הימל אויף די גאַסן וועלכע זיינען שוין ניט געווען באַלויכטן אין דער דאָזיקער שפעטער נאַכט־שעה פון תשעה־באב.

ביים יפו׳ער טויער פלעגן זיך צוזאַמענ־גיסן די שטראָמען מענטשן וועלכע זיינען געקומען פון צפון און מערב זייט פון דער שטאָט, און האָבן אינגאַנצען אָנגעפילט די געסלעך פון דער אַלטער שטאָט צווישן די מויערן. מען איז שטיל דורכגעגאַנגען דעם אַרמענישן קוואַרטאַל, וואָס איז געווען פאַר־זונקען אין טיפן שלאָף, אָדער — איבער־הויפט אין די פריערדיקע יאָרן — דעם בייטאָג־אַזוי־טומלדיקן „באַטראַק" מאַרק, וועלכער איז אפילו אין מיטן העלן טאָג געווען כמעט פינסטער, און איצט, אין מיטן דער נאַכט, געווען אינגאַנצען חושך־אפילה. אויף דעם „נייעם וועג" — ד. ה. דער וועג וואָס האָט געפירט לעבן דער מויער — פלעגט מען גייענדיק זען דעם עמק יהושפט, דעם טאָל פון שילוח מיט׳ן אַראַבישן דאָרף מילוואַן, און דעם הר־הזיתים מיט זיינע אור־אַלטע מצבות־שטיינער. דער שטראָם מענטשן האָט זיך אָבער וויניג־וואָס אָפגעשטעלט ביי די אַלע פלעצער, נאָר איז געגאַנגען מיט אייליקע שריט וויטער און וויטער — אַראָפּ די טרעפ — זיך פאַרקירעווענט לינקס, ביז מען איז צוגעקומען צו אַ שמאָל געסל וואָס האָט אויסגעקוקט ווי אַ טויער — וועלכער האָט געפירט צו דעם שמאָלן פּלאַץ — לעבן דעם כותל מערבי, גענויער לעזאָגט: דאָס דרויסנדיקע זייט פון כותל מערבי.

דער כותל מערבי איז געווען אַ טייל פון ירושלים׳ער לעבן. אין ירושלים זיינען געווען פאַרשידענע סאָרטן אידן. געווען אַזעלכע וועלכע פלעגן אַהין גיין בלויז אין געוויסע צייטן פון יאָר: ימים־טובים, תשעה־באב פאַר אַ חתונה א. ד. גל. זאָגן אַ פּאָר קאַפּיטלעך תהילים, תחינות אָדער אַזוי זיך אויסווייזען דאָס האַרץ. אַנדערע פלעגן דאָרטן דאַוונען תפילה בציבור — צי בלויז שבת צו מוסף (דער ערשטער — עכ״פ צווישן אשכנזים — וועלכער האָט דאָס איינגעפירט אַלס אַ מנהג קבוע איז געווען דער גוטער־איד הרה״צ ר׳ יהושע׳לע טאָמאַשאָווער), אָדער אַלע שבת׳דיקע תפי־לות. און געווען אַזעלכע וועלכע פלעגן דאָרט אפילו דאַוונען אַלע טאָג (איבער־הויפט די בראַסלאַווער חסידים פון דער אַלטער שטאָט). ביי אַלעמען אָבער, איז

דער כותל מערבי געווען אַ טייל פון לעבן און ממילא איז דער אָנבליק פון כותל מערבי געווען אַזאַ היימישער, מיט וועלכען מען איז אויפגעוואַקסן פון קינדווייז אָן. אַנדערש איז עס געווען תשעה באב ביינאַכט, אפילו ביי די גאַנץ היימישע האָט דער כותל מערבי געהאַט אַ באַזונדערן פנים, אַ באַזונדער דערהער.

אַ גאַנץ יאָר האָט מען אין דעם כותל מערבי דערהערט דעם „שריד בית מקדשנו" — די טייערקייט פון דעם איינציק־פאַרבליבענעם זכר פון בית המקדש. תשעה באב האָט מען דערהערט דעם גרויסן, איבערוועלטיגענדן צער פון דעם גרויסן חורבן — פון וועלכן עס איז איבערגעבליבן בלויז דער כותל מערבי.

וועג מען איז בלויז אַריינגעקומען תשעה באב ביינאַכט אין דעם פלאַץ אַדער הויף פאַר דעם כותל, האָט מען זיך געפילט ווי אין אַן אַנדער וועלט. עס איז ווי פאַרשוואונדן די דיסטאַנץ פון יאָרן. קוקנדיק אויף דעם שטיקל הימל וואָס מען האָט פון דעם ענגן הויף אַרויסגעזען, האָט מען ניט־ווילנדיק געטראַכט: פונקט אַזוי האָבן אויף דעם זעלבן אָרט מיט העכער אַכצן הונדערט יאָהר צוריק אַראָפגעקוקט די לבנה און די שטערן בשעת דער בית המקדש האָט גע־ברענט, און די גרויסע, שווייגנדיקע שטיי־נער פון די אונטערשטע שורות (די העכערע שורות זיינען אַ סך שפּעטער צוגעבויט געוואָרן) זיינען געשטאַנען אויף דעם זעלבן אָרט און האָבן אין זיך אַריינגעזאַפּט דעם צער, דעם ווייגעשריי פון דעם חורבן. דאָ ניט־ווייט האָט ירמי׳ הנביא באַקלאָגט דעם חורבן און דאָ ניט־ווייט האָבן ר׳ עקיבא און זיינע חברים געזען דעם פוקס ווי ער איז אַרויסגעלאָפן פון דעם אָרט פון קדשי קדשים.

— און דאָך לערנען אונז די חכמים (מדרש תהלים י״א): אמר ר׳ אלעזר בין שחרב בית המקדש ובין שלא חרב אין השכינה זזה מתוכה (סיי וועג דער בית המקדש איז חרוב, סיי וועג ער איז ניט חרוב, רירט זיך די שכינה ניט אַוועק פון אים); אמר ר׳ אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי שנאמר (שיר השירים ב׳) הנה זה עומד אחר כתלנו (די שכינה גייט קיינמאָל ניט אַוועק פון כותל מערבי ווי עס שטייט: אָט שטייט ער (כביכול) הינטער אונזער וואַנט).

דוקא אין דער נאַכט פון תשעה־באב האָט זיך דאָרט דערהערט און דערפילט אַ מין פאַרשווינדן פון צייט און אָרט. מען האָט זיך געפילט פאַראייניקט מיט די טרערן פון די דורות, און מ׳האָט קיינמאָל ניט געקענט פאַרשטיין — און מען קען עס ביז היינט ניט פאַרשטיין — ווי אַזוי עס האָט געקענט אַריין, און נאָך דערצו זיך אויס־זעצן אויף דער ערד, אַזאַ ריזיקער עולם אין אַזאַ קליינעם פלאַץ? עפעס האָט זיך דערפילט — אין מיטן דעם טיפסטן צער אויפ׳ן חורבן בית המקדש — אַ מין קליינע אָפשפיגלונג פון דעם נס פון „עומדים צפופים ומשתחוים רווחים", וועלכער איז געווען איינער פון די נסים וואָס האָבן כסדר פאַ־סירט אויף דעם פלאַץ בעת ער איז נאָך געווען דער „יפה נוף משוש כל הארץ"...

דער עולם האָט זיך צוגעזעצט אויף דער ערד. ווער עס האָט געזאָגט „איכה" — ביים שיין פון דער לבנה, צי ביים שיין פון אַ קליין ליכטל — ווער עס איז סתם געזעסן פאַרטראַכט אין זיך.

וועג די שעה פון חצות איז געקומען, האָט דער גאַנצער עולם געמומען זאָגן „תיקון חצות".

אַרום אַ שעה נאָך האַלבע נאַכט פלעגט ר׳ בן־ציון יאַדלער, דער אַלטער ירושלים׳ער שטאָט־מגיד, זאָגן זיין דרשה. מען פלעגט אים אַרויפשטעלן אויף אַ קעסטל, און ער פלעגט אָנהויבן מיט אַ פאַרשטיקטן קול פון געווייַן, מיט דעם אַלטן מגידישן ניגון:

עס איז דאָ אַן אַלטער ספרדישער מנהג, אַז תשעה באב פרעגן די קינדער: „מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות"?*) און מען ענטפערט אַז „בליל זה" — אין דער דאָזיקער נאַכט איז חרוב געוואָרן דער בית המקדש.

---

*) דער מקור פון דעם מנהג איז מסתמא אין דעם פאַרגלייך, וואָס די חז״ל מאַכן (מדרש איכה רבתי ג, יג) צווישן פסח און תשעה באב, געבויט אויפ׳ן פסוק (איכה ג) השביעני במרורים (מלשון מרור) — זה ליל ראשון של פסח; הרוגי לענה — זה ליל תשעה באב. די ביידע טעג, וי באוואוסט,

דערנאָך פלעגט דער מגיד איבערזאָגן אַ שטיקל מדרש איכה:** ווי כביכול, זעענדיק דעם חורבן האָט השי"ת אַליין געווויינט און געפרעגט: מיינע קינדער, וואו זיינט איר? מיינע כהנים, וואו זייט איר? מיינע טייערע, וואו זייט איר? און דערנאָך האָט כביכול געזאָגט צו ירמי': איך בין געגליכן צו איינעם וואָס האָט געהאַט אַ בן־יחיד און האָט געמאַכט פאַר אים אַ חופה און ער איז געשטאָרבן אין מיטן דער חופה; און ווי ירמי' איז אַרומגעגאַנגען צו די אבות און צו משה רבנו, און ווי אברהם אבינו האָט ניט צוגעלאָזן ניט די תורה אַליין און ניט די כ"ב אותיות פון אל"ף־בי"ת עדות צו זאָגן קעגן זייגע קינדער, און דערנאָך איז ער אַליין און די אַנדערע אבות און משה רבנו געקומען פאַר דעם כסא הכבוד און געבעטן רחמים אויף אידישע קינדער, אָבער דער אויבערשטער כביכול האָט זיך ניט צוגעהערט צו זייערע טענות, ביז וואַנען אונזער מאַמע רחל איז אַליין געקומען און האָט דערמאָנט פאַר דעם כסא הכבוד איר זכות און געטענה'ט: „מה דאָך איך, וואָס איך בין אַ מענטש פון פלייש און בלוט, ערד און אַש, האָב איך ניט מקנא געווען מיין שוועסטער וועמען מען האָט איר געגעבן צו יעקב'ן, און איך האָב איר ניט געלאָזן פאַרשעמט ווערן, — היינט דו, וואָס דו ביסט אַ מלך חי וקיים, אַ דערבאַרעמדיקער, פאַרוואָס ביזטו זיך מתקנא אין עבודה זרה וואָס האָט אין זיך ניט קיין ממשות, און האָסט פאַרטריבן מיינע קינדער אין גלות, און זיי זיינען געהרג'עט געוואָרן מיט דער שווערד, און די שונאים האָבן מיט זיי געטאָן וואָס זיי ווילן?" — און די טענה האָט דער אויבערשטער גלייך אָנגענומען און האָט זיך דערבאַרעמט און געזאָגט: צוליב דיר, רחל, וועל איך די אידן צוריקברענגען.

אַלע, יונג און אַלט, האָט מיטגעווויינט מיט די אבות, מיטגעווויינט מיט דער מאַמע רחל. מיטגעווויינט מיטן צער פון דער שכינה, און מען האָט זיך בשעת מעשה געפילט אַזוי נאָענט איינער מיט'ן צווייטן, אַזוי נאָענט, אַזוי דירעקט פאַרבונדן מיט דער וועלט וואָס איז העכער פון צייט און אָרט, מיט יענעם עולם, וואו ירמי' הנביא גייט זיך בעטן ביי די אבות, וואו עס געפינט זיך די מאַמע רחל וועלכע שטעלט ניט אָפּ איר „נהי ובכי תמרורים" ביז וואַנען אַז כביכול אַליין טרייסט איר: „מנעי קולך מבכי" און זאָגט איר אָן „כי יש שכר לפעולתך — ושבו בנים לגבולם".

נאָך ר' בן־ציון יאַדלערס דרשה איז דער עולם נאָך אַ ווייל פאַרבליבן ביים כותל מערבי. ווער עס האָט פאַרענדיקט דעם תיקון חצות און ווער עס האָט געזאָגט אַנדערע זאַכן מעניני דיומא.

שטיל, ווי אבלים, האָט מען זיך געגומען גיין אַהיים.

אַרויסקומענדיק פון יפו'ער טויער אין דער שטילער נאַכט, האָבן זיך די אויגן, ווי פון זיך אַליין געגעבן אַ קער צו דרום, צום חברון'ער וועג, וועלכער פירט דורך בית לחם און הויבט זיך אָן טאַקע גלייך ביים יפו'ער טויער (וועלכער הייסט טאַקע ביי די אַראַבער: „באַב על־כאַליל": חברון'ער טויער) פון דער אַלטער שטאָט־מויער. אויף יענער וועג, ניט ווייט פון ירושלים, אַ קליין שטיקל וועג פאַר בית־לחם, געפינט זיך דער מאַמע רחל'ס ציון. און אין דער שטילער נאַכט האָט זיך אויסגעדאַכט גלייך מען וואָלט פון דאָרט הערן דעם שטילן געווויין פון דער מוטער וועלכע וויל זיך ניט טרייסטן איבער אירע קינדער...

אַ סך, אַ סך טערערן זיינען פאַרגאָסן געוואָרן אין יענע תשעה־באב נעכט. הייסע, ערלעכע טערערן. עס איז געווען דער אמת'ער „מתאבל על ירושלים" — און ממילא, טאַקע צוליב אָט־דער באַוואוסטזיניקייט, „זוכה ורואה בבנינה", מען האָט דערהערט — ווי ווייט עס איז מעגלעך אין אונזער גלות־צייט פון אָט־דער ירושלים, וועלכע איז ניט חרוב געוואָרן — אַ קליינעם אָפּקלאַנג, פון אָט־דעם כותל מערבי און מקום המקדש, פון וועלכן די שכינה איז קיינמאָל ניט אַוועק.

(פאָרזעצונג אויף זייט כד)

פאַלן אַלע מאָל אויס אין דעם זעלבן טאָג פון דער וואָך (א"ת ב"ש סימן).

**) פתיחתא דאיכה רבתי כ"ד.

אַלע אַרום — אפילו די אַלטע שטיינער פון דעם כותל מערבי — האָבן באַווויינט און

● הרב ש. ז. העכט

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם (וילך לא, ל).

און משה האָט גערעדט אין די אויערן פון דער גאַנצער געמיינדע פון די אידן די רייד פון דער דאָזיקער שירה ביזן סוף.

פרעגט זיך: צו וואָס די ווערטער „**באזני** כל קהל ישראל", אַז מ'רעדט, רעדט מען דאָך אין די אויערן — ווי דען אַנדערש?

איז דער ענטפער:

ווען דער רעש איז גרויס, און מ'קען ניט הערן צוליב דעם געפילדער, מוז מען אַריינרייַדן יענעם אין אויער אַריין.

משה רבנו'ס רייַדן איז אַ לימוד פאַר אידן אין אַלע צייטן און אין אַלע ערטער.

דאַרפן מיר דערפון לערנען: ווען מיר געפינען זיך אין אַ צייט און אין אַן אָרט, וואָס דער געפילדער איז גרויס, קען מען דאָך מיינען אַז מ'איז ניט מחויב לאָזן הערן דעם דבר ה', מ'הערט דאָך סיי ווי ניט צוליב דעם גערויש; ניין, מ'טאָר אַזוי ניט טראַכטן. דאָס לערנען אונז משה'ס רייַדן באזני כל קהל ישראל, אַז אַפילו אין געפילדער ווען מ'הערט ניט, דאַרף מען אַריינרייַדן אין אויער, אין אויער פון יעדן אידן, ווי ס'שטייט: כל קהל ישראל.

עד **תומם**, ווערט אויך געטייטשט: ביז זיי, דער כל קהל ישראל, די גאַנצע עדה אידן, איז גאַנץ געוואָרן. משה רבנו האָט אַזוי לאַנג אַריינגערעדט אין די אויערן פון כל קהל ישראל ביז זיי זיינען געוואָרן גאַנצע אידן.

דאָס איז אפשר איינע פון די ענינים פון שבת שובה וואו מיר לייענען אין דער הפטרה:

„קחו עמכם דברים ושובו אל ה'".

נעמט מיט מיט אייך ווערטער און קערט זיך צוריק צו דעם אויבערשטן (ב"ה).

יעדעס וואָרט פונעם פסוק ווייל אונז דאָ אויפמערקזאָם מאַכן אויף עפעס וואָס קען האָבן אַ שייכות צו יעדן איינציקן פון אונז:

בעת מען הערט ווערטער פון אַ מנהיג ישראל קענען זיין פאַרשידענע אופנים ווי אַזוי מען הערט זיי. למשל, איינער גייט זען אַן אויסשטעלונג פון

טייערע זאכן. ער קוקט זיך צו צו וואונדערבאַרע בילדער און אויסערגעווינלעכע אַנטיקן. ער זעט טאַקע, ער ווערט אפילו באַווירקט פון דעם וואָס ער זעט — אָבער די זאַכן אַליין לאַזט ער איבער, ער נעמט זיי ניט מיט.

בעת מען הערט ווערטער פון א מנהיג ישראל, טרעפט אַמאָל אַז די ווערטער הערט מען, מען ווערט פון אַפילו נתפעל, אָבער מען נעמט זיי ניט מיט. דעריבער זאָגט דער נביא הושע: **קחו עמכם, נעמט** מיט זיך דאָס וואָס איר הערט.

אַמאָל פאַסירט אַז מען הערט ווערטער, מען נעמט זיי אויך מיט, אָבער ניט פאַר זיך: מען הערט א גוטן משל, א פיינע מעשה, א טייער ווארט, אָבער באַלד קומט אויפן געדאַנק, אַז די דאָזיקע רייד וואָלט געווען זייער גוט זיי איבערצוגעבן א צווייטן, אָבער צו זיך האָט מען די רייד ניט צוגעטראָגן (ווי א מיקראָפאָן וואָס גיט נאָר איבער די ווערטער, און ער גיט עס טאַקע איבער אין העכערן קול — אָבער צו אים האָט עס קיין שייכות ניט).

זאָגט אונז דערפאַר דער נביא: קחו **עמכם,** נעמט מיט די זאַכן פאַר **אייך אַליין,** און ניט בלויז פאַר אַן אַנדערן.

עס קען אַמאָל זיין אַז מען **נעמט** טאַקע, און פאַר זיך, אָבער וואָס נעמט מען איבער — בלויז די מעשה, דעם משל, דאָס ווארט, עס פעלט אָבער דער תוך, דער בכן; הערן הערט מען, אָבער דעם **עיקר** קען מען אַמאָל דורכלאָזן.

זאָגט אונז דער נביא הושע: קחו עמכם **דברים,** נעמט מיט אייך דעם **אינהאַלט,** דעם **בכן,** ניט נאָר דעם ספור המעשה אַדער דעם משל; עס איז ניט אַזויפיל נוגע דער משל ווי עס איז נוגע דער **נמשל**; עס איז ניט אַזויפיל נוגע די מעשה ווי עס איז נוגע די **לערע** וואָס די מעשה דאַרף אַרויסברענגען.

אַמאָל איז מעגלעך אַז מען **הערט,** מען **נעמט מיט** דעם **תוכן,** און טאַקע פאַר זיך **אַליין,** אָבער מען נוצט עס ניט, מען לייגט עס אַוועק אויף שפּעטער, פונקט ווי אייניר פאַרדינט געלט און לייגט עס אַוועק אין דער באַנק אויף זיין אַקאונט, אָבער ער נוצט עס ניט, ער לאַזט עס ליגן אויף שפּעטער.

זאָגט אונז דער נביא: קחו עמכם דברים **ושובו אל ה',** אַז דאָס וואָס איר נעמט מיט זאָלט איר ניט אַוועקלייגן אויף שפּעטער נאָר איר זאָלט עס תיכף ומיד אויסנוצן און אומקערן זיך צו דעם אויבערשטן ב"ה.

מיט די דאָזיקע ווערטער רעדט מען צו יעדן איינציקן פון אונז און מען דערמאָנט אונז די ענינים וועלכע מיר דאַרפן וויסן וועז מיר הערן זיך צו צו די ווערטער פון א נביא, צו די ווערטער פון דעם מנהיג ישראל צו וועלכן מיר האָבן א שייכות. יעדעס וואָרט פון א נשיא בישראל דאַרף אונז באַווירקן אין דעם טאָג-טעגלעכן לעבן.

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' א' ולביתך (פ' כי תבא כו, יא).

און דו וועסט זיך פרייען מיט אלעם גוטס וואס דער אויבערשטער ב"ה האט דיר געגעבן און צו דיין הויז-געזינד.

מען קען אפשר זאגן, אז די תורה וויל אונז דא דערקלערן אן ענין וואס יעדער דארף אים צוטראגן צו זיך אליין אין טאג-טעגלעכן לעבן.

וועז א איד איז געקומען אין בית המקדש און ער האט מיט זיך געבראכט זיינע ביכורים, — ער האט געזומען דעם ערשטן און בעסטן חלק פון זיינע פרוכט, און ער האט עס אוועקגעגעבן פאר דעם אויבערשטנ'ס וועגן — האט ער דאך געטאן א גוטע זאך מיט זיין פארמעגן וואס דער אויבערשטער ב"ה האט אים געגעבן, האט ער דערפאר זוכה געווען און דערפילט אז אלץ איז גוט און עס איז באמת דא מיט וואס זיך צו **פרייען**.

דער גרעסטער גליק אין דעם לעבן פון א איידן איז, אז מען קען זיין ניט נאר **צופריידן** מיט דעם וואס מען האט, נאר מען קען אויך דערמיט זיין **פריילעך**.

דאס איז דער דיוק אין דעם אויסדרוק: „איזהו עשיר **השמח** בחלקו" — ניט בלויז וואס ער באנוגנט זיך מיט דעם וואס ער האט, נאר עס באפרידיקט אים, ער **פרייט** זיך דערמיט. די דורכשניטלעכע נאטור פון א מענטשן איז, אז כאטש ער איז צופרידן פון זיין פארמעגן, באפרידיקט עס אים אבער ניט, וויפל ער האט — וויל ער אלץ מער. ווי די חז"ל זאגן: „מי שיש לו מנה רוצה מאתים", וועז ער האט הונדערט וויל ער צוויי הונדערט. אלעמאל דוכט זיך אוים דעם מענטשן אז ער האט נאך ניט גענוג, און דעריבער איז ער ניט פריילעך.

אבער נאכדעם ווי א איד האט געבראכט ביכורים צו דעם אויבערשטן ב"ה אין בית המקדש, האט ביי אים אויפגעשיינט אזא ליכטיק געפיל פון דאנקבארקייט צו השי"ת; ער איז געווארן זייער פריילעך וויל ער האט דערפילט אז אלץ וואס ער האט איז שוין גוט, זיין חלק האט אים באפרידיקט.

און דאס מיינט דער פסוק:

ושמחת, און דו וועסט זיך פרייען; **בכל הטוב**, דו וועסט דערפילן אז **אלץ** וואס דו **האסט** איז גוט; דו וועסט דערפילן אין יעדער זאך וואס דו האסט אז דאס איז אזוי גוט וואס עס קען נאר בעסער ניט זיין.

מיט וואס האסטו דערצו זוכה געווען? דוקא מיט דעם וואס דו האסט געטאן די מצוה פון געבן דעם אויבערשטן פון דעם וואס ער האט דיר געגעבן.

עס איז דא א ספעציעלע ברכה וואס דער אויבערשטער ב"ה גיט צו איידן: מען זאל קענען אנערקענען אז מען האט מיט וואס צו זיין דאנקבאר און פריילעך, און דאן קען מען זיין פריילעך מיט אלדאס גוטס וואס דער אויבערשטער גיט אונדז און אונדזערע בני בית.

על חטא שחטאנו לפניך בפריקת עול

• רעב. ש. יודאסין

לויטן רמב״ם לעבט דער מענטש און געניסט אמת׳דיק פונעם לעבן נאָר דעמאָלט, ווען ער לעבט זיך אויס גייסטיק, און זיין קערפער איז אויך דערפון זאַט. דאָס גרעסטע גליק פונעם מענטשן איז ווען ער קומט צו „הכרת אלקים״, — ער דערפילט דעם אויבערשטן און ווערט זיין געטרייער דינער, אַן עבד ה׳.

עס איז אָבער פאַראַנען אַ וואַנט, וואָס פאַרשטעלט פאַרן מענטש דעם צוגאַנג צו אָט דעם גליק, — און דאָס איז זיין חומריות, גשמיות, וואָס זייער הנאה דערפילט דער מענטש פריער, ווייל עס דאַרף נעמען צייט ביז דער מענטש ווערט אויסגעאיידלט און אַנטוויקלט אין זיך דעם דעליקאַטן חוש פאַר דעם, וואָס ס׳איז זיין אמת׳ע אויפגאַבע אין לעבן.

פאַקטיש איז דאָך איינגעוואָרצלט אין יעדן מענטש אַ נאַטירלעכע נייגונג נאָכצוטאָן אַ קליגערן פון זיך. אַ מענטש האָט אַ געפיל פון מנוחה ווען ער האָט דאָס באַוואוסטזיין, אַז ער האָט עמעצן, צו וועמען ר׳קען קוקן אַרויף, וועמען ר׳קען נאָכקאָפירן, אויף וועמען ר׳קען זיך פאַרלאָזן... דאָס לאָזט זיך אָבסערווירן שוין ביי אַ קליין קינד, און נאָך בולטער ביי אַ ביסל מער דערוואַקסענעם. אַ פסיכאָלאָג האָט אַמאָל געמאַכט אַן עקספערימענט מיט אַ גרופע קינדער. ער האָט זיי איבערגעלאָזט אין אַ באַגרענעצטן שטח גאַנץ אַליין, אָן אויפזיכט פון אַן עלטערן. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די קינדער האָבן צווישן זיך אַליין אויסגעקליבן אַ פירער, צו וועלכן זיי זאָלן קענען אַרויפקוקן און וועלכער זאָל זיי געבן באַפעלן. דאָס באַווייזט, אַז די נייגונג פון ווען זיך אונטערארדענען איז גרויס ביי יעדן מענטש. מ׳דאַרף אָבער דעם דראַנג ניט דערדריקן. מ׳דאַרף נאָר שטיין אויף דער וואַך עס זאָל ניט געווענדעט ווערן ח״ו אין אַ נעגאַטיוער ריכטונג. די פאָזיטיווע ריכטיניע, וואו אַלץ דאַרף געריכטעט ווערן איז יראת ד׳. דערצו פירן צוויי ווענגן: מעשה (טאַטן) און עיון (אַריינטראַכטונג). די ביידע ווענגן זיינען וויכטיק, אָבער דאָס ערשטע, מעשה, איז קודם פאַר דעם צווייטן — עיון, לערנען.

מעשה האָט דאָך אַ גרויסע השפעה אויפן מענטשלעכן לעבן. ניט נאָר די גרויסע מעשים פונעם מענטש, נאָר אפילו יעדע קלענסטע, טאָג־טעגלעכע פעולה, וואָס דער מענטש טוט, ווירקט אַזוי שטאַרק אויף זיין הכרה, אויף זיין געדאַנקן־גאַנג.

וויסן מיר דאָך קלאָר, אַז דער דרך החנוך ביי אונז אידן איז, אַז צוערשט אידער מען לערנט דעם קינד דעם אַלף־בית, מאַכט מען מיט אים פריער אַ ברכה פאַר יעדן עסן. עס ווערט שוין דאַן אינעם האַרץ פונעם קליינעם קינד צעפלאַמט די אויסערגעווינלעכע אהבה צו ד׳, די אויסערגעווינלעכע שמחה פון קענען אים דינען.

דער צווייטער טויער צו יראת ד׳ איז עיון, לערנען, כדי צוצוקומען צו דעת, ווייל „אין בור ירא חטא״... — זאָגן דאָך די חכמים. מ׳דאַרף לערנען, כדי צו האָבן דאָס פולע באַוואוסטזיין צו טאָן מעשים, וואָס געפעלן ד׳.

ווען אַ מענטש וויל למשל עסן פלייש פון אַ בהמה אסורה און ער עסט ניט, ווייל דאָס איז פאַרבאָטן מן התורה, האָט זיין פעולה אַ דאָפלטן רעזולטאַט:

קודם כל, ווערט אויסגעהאַמערט ביי אים די ידיעה, אַז ער איז ניט דער בעל־הבית איבער זיך, נאָר ד׳, וואָס אַסר׳ט און איז מתיר, און אָט־אָ־דאָס שטעלט גרענעצן

פאַר זיין ווילן. צווייטנס, דער מענטש געוואוינט זיך צו צו הערשן איבער זיך — און ביידע צוזאַמען האַמערן אויס ביים מענטש דעם געזונטן קוק, אַז אַלע מצוות זיינען גזרות פון ד׳, און אויב אַזוי, איז דאָך ניט וויכטיק, צי מיר פאַרשטייען, אָדער מיר פאַרשטייען ניט זייער טעם. אונזער לערנען דאַרף נאָר האָבן דעם צוועק צו וויסן ווי אַזוי בעסער מקיים זיין דעם רצון ד׳.

אויף אַזאַ אופן פאַרשטייען מיר, ווי אַזוי יראה מוז זיין צוזאַמענגעפאַרט שטענדיק מיט אויסערגעווייגלעכער אהבת ד׳. פאַלש איז די מיינונג, וואָס ביים וואָרט „יראה" מאָלט עס אַ מענטש מיט אַ דערשראָקענעם בליק, אַ געבויגענעם, אַ שטענדיק פאַר׳צער׳טן. ניט דאָס איז יראה. יראה גייט צוזאַמען מיט אהבה. דער מענטש שטראַלט פון פרייד, דאָס האַרץ צאַפלט פון אינערלעכן גליק.

אַ זייער אינטערעסאַנטן משל ברענגען די חכמים מיט דעם גליקלעכן פאָטער, וואָס האַלט אויף זיינע אַקסלען זיין געליבטן זון און טאַנצט מיט אים פון פרייד, אָבער דערביי איז ער פאַרזיכטיק און ציטערט, ער זאָל דאָס קינד ניט אָפלאָזן. צי איז דאָס אַ ציטער וואָס צעברעכט? אומגעקערט: עס איז דאָך אינעם האַרץ פון דעם פאָטער קאָנצענטרירט אַן אויסערגעווייגלעכע פרייד, און דער ציטער דערמאָנט אים שטענדיק צו שטעלן פאַרזיכטיק זיינע שריט, כדי צו קענען פאַרלענגערן דעם טאַנץ און דער תענוג זאָל זיך קענען ציען און ציען. דאָס איז דאָך דער וואונדערבאַרער באַגריף פון „יראת ד׳ תוסיף ימים", וואָס מער יראה פאַר ד׳, אַלץ מער וועלט פאַרלענגערט דאָס לעבן.

דערפון פאַרשטייען מיר, אַז עול מלכות שמים איז ניט קיין לאַסט וואָס ברענגט צו דעסטרוקציע, נאָר אומגעקערט, עס איז אַ קאָנסטרוקטיוועס כוח, וואָס באַפרייט, וואָס בויט און שאַפט. טייטשן טאַקע די חז״ל די וועלטער: „חרות על הלוחות" — „אל תקרי חרות, אלא חירות, שאין לך בן־חורין, אלא מי שעוסק בתורה".

אויב דו וועסט מקבל זיין, וואָס ס׳איז „חרות על הלוחות", וואָס ס׳איז געשריבן אין די לוחות, דאן — „חירות", — וועסטו באַשאָנקען ווערן מיט חירות אין עניני דרך ארץ און אין עניני מלכות.

עול מלכות שמים דערהויבט דעם מענטש העכער איבער זיינע זאָרגן, איבער זיינע לוסטן; באַפרייט אים פון דער משא פון טאָג־טעגלעכע דאגות, און טראָגט אים אויף די פליגל פון אמונה. נאָר דאָן, ווען מ׳וואַרפט אַראָפּ פון זיך דעם „עול מלכות שמים", דערפילט מען די שווערע משא פון „דרך ארץ" און דעם עול הגויים, וואָס דריקן מיטן גאַנצן גרויל און ביטערקייט.

דער דובנער מגיד זצ״ל ברענגט אויף דעם אַן אינטערעסאַנטן משל: איינער אַ בעל הבית איז געקומען אַהיים פון וועג ערב שבת פאַרנאַכט, האָט ער זיין פּעקל איבערגעלאָזט ביים בעל עגלה און געבעטן, ער זאָל עס אים צושיקן מיט אַ שליח אַהיים. דער בעל עגלה האָט אויסגעפילט זיין וואונטש אוך צוגעשיקט דעם פּעקל. דער שליח לייגט אַוועק דעם פּעקל אין האָל און אַליין קומט ער אַריין אַ פאַרסאָפּעטער צום בעל־הבית און בעט אַ גרויסע באַלוינונג פאַר אַזאַ שווערן פּאַק, וואָס האָט אים אַזוי שווער פאַרמאַטערט. דער בעל הבית זאָגט אַ פאַרוואונדערטער: האָסט אַוודאי מיר געבראַכט אַ פרעמדן פּעקל, וויל מיינער איז אַ זייער לייכטער, וואָס אפילו אַ קינד קען אים טראָגן מיט אַיין האַנט...

ווען מיר קרעכצן און אָטעמען שווער אונטער דער שווערער משא פון לעבן, איז עס אַ סימן אַז דאָס זיינען פרעמדע פּעקלעך, עול גויים, עול דרך ארץ, און ניט דער „עול מלכות שמים", וויל די תורה איז אַ לייכטע און זי טראָגט דעם מענטשן. „ארון נושאיו נושא".

אין דעם יום הדין שטייען מיר פאַר ד׳ און בעטן מחילה:

„על חטא שחטאנו לפניך בפריקת עול"...; מיט אַ געלייטערט האַרץ און מיט אַ באַוואוסטזיניקן געדאַנק זיינען מיר גרייט צו נעמען אויף זיך צוריק דעם זיסן „עול מלכות שמים" און אונזער הייסע תפלה צו ד׳ איז: „ושבור עול הגויים מעל צוארנו ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו!...

• י. ליפמאַנזאָן

דו וואונדערסט זיך, האַ? — זאָגט מיר אַנומלט מיט אויפרעגונג מיין ישיבה־חבר, שלמה, גייענדיק פון זיין קוזינעס חתונה — דו וואונדערסט זיך פאַרוואָס איך האָב געהאַנדלט ווי דער ריכטיקער יאָלד און ניט געוואָלט האָבן מיין פּרצוף אויף דער משפּחה־פאָטאָגראַפיע? אַ יאָ, ס׳איז ניט מעשה דזשענטלמענדל? זאָג איך דיר, אַז כ׳קען עס ניט פאַרטראָגן, איך האָב עס געהאַט גענוג אויף מיין אייגענער חתונה — און פון דאַמאָלט אָן ווען איך דערזע די פּיקטשעצערעמאָניע, רייצט עס מיר אויף, ווי אַ רויטע טיכל דעם צעווילדעוועטן אָקס.

— דו ווילסט אַביסל הערן? וועל איך דיר עפּעס דערציילן — רעדט שוין געלאַסענער מיין חבר, אַננעמענדיק מיך אונטערן אָרעם. מיין חבר שלמה, מעגט איר וויסן, איז אַן עכטער חסידישער יונגערמאַן, גאָר ווייט פון אַ נאַר, ניט קיין בטלן און בכלל אַ לעבעדיקער נפש. איך בין גרייט אים אַלעמאָל אויסצוהערן.

— ... דו ווייסט דאָך, ווי מען פילט זיך אינעם חופה־טאָג — מ׳פאַרלאָזט די געשמאַקע, וואַרעמע ישיבה־וועלט און מ׳דאַרף אַרײַנקריכן אין אַ פרעמדער, שווערער וועלט אוּן דערצו נאָך מיט „מילשטיינער אויפן האַלז". נו, האָב איך מיך געפילט גאַנץ נישקשה צערודערט. צו מנחה דאַרף מען דאָך אין האַרץ אַרײַנקלאַפן — ריכטיקער: פּרואוון אַרויסקלאַפן — אַזאַ לאַנגע רשימה מיט „על חטא׳ס". האָט מען דאָך ניט אַ האַרץ פון אַ טאָטער — איז ווען מ׳גיט עס עטלעכע בוכצעס הויבט עס אָן כליאַפען, זיינען מיינע אויגן מסתמא געווארן רויטלעך. נו, איז עס דאָך גאַנץ נאַטירלעך פאַר אַ חתן. ווען איך בין שוין געווען אָנגעקליידט אין חתן־יוניפאָרם און מיינע אינטערפירער זיינען געשטאַנען גרייט מיר צו „נעמען אין זייערע הענט" — עפּנט זיך די טיר און עס שטעלט זיך אַריין אַ פאַרסאָפּעטער, אַ חברה־מאַן מיט אַ פּאָר קיילעכדיקע, קעלבערנע אויגן אוּן מיט אַ פּיצינקער יאַרמלקע ערגעץ אויפן קאָפּ הינטערן אויער. זיין גאַנצער פּולער געזיכט פאַרמאָגט אַזאַ מאָדנעם גלאַנץ, ווי אָס דערמאָנט מיר אין אַן אויפגעבלאָזן טייג באַשמירט מיט געלכל. ער דערלאַנגט מיר אַ צעצויגענעם לעקעשעוואָטן שמייכל:

„האַי, קאָסן, האָו דו יו דו?"

איך האָב אים גוט אָנגעקוקט: נאַדיר גאָר אַ קאָזין! ווי וואַקסט עס עפּעס אַרויס אַ קאָזין, אַזוי, פון דער העלער הויט אַרויס? (מיין ענגליש לשון האָט דאַן שטאַרק אונטערגעהונקען) כ׳וואָלט זיך געשוואירן, אַז אפילו מיין עלטער־באָבע האָט אַזאַ קאָזין ניט געהאַט. אויך מיין כלה, וויס איך, פאַרמאָגט ניט אַזאַ קאָזין מיט אַזאַ גלאַנציק פנים און מיט אַ בליק וואָס קוקט דאַכט זיך יאָ אויף דיר אָבער גלייכצייטיק קוקט עס אין בוידעם אַריין.

דער אָנגעפלויגענער קאָזין גיט מיר אַ טורקע ביים אָרעם: „וואָס דו ווייסט ניט ווער איך בין? איך מאַך פּיקטשעס פון דיין וועדינג". ער שטעלט אָן זיינע קוקערס אויף מיינע רויטע אויגן: „העי, אַ קאָסן דאַרף זיין העפּי, לאַכן. אַ שיינער קאָסן, אָבער דיינע אויגן וועלן הרג׳ענען די פּיקטשעס".

ערשט איצט האָב איך זיך געכאַפּט, אַז „קאָסן" איז אַ מין אַמעריקאַנער גלגול פון חתן. איך גיב אים, מיין פּיקטשע־מאַכער, אַזוי פשוט פון טשעקאָווען אַ פּרעג: צו וואָס דאַרף מען די פּיקטשעס? „וואָטסע מעדער וויט יו, קאָסן! דו ווילסט ניט אַז

דיינע קינדער זאָלן דיר געדענקען? אפילו ווען דו שוין ניט לעבן, וועלן זיי קומען צו סעמעטערי, זאָגען קדיש, — אַלץ געדענקען ווען זיי קוקן אויף שיינע פיקטשע פון טאַטן"....

און מיינע צרות האָבן זיך אָנגעהויבן. דער פאָטאָגראָפער האָט פון ערגעץ אַרויסגעשלעפּט אַ טיכל און געווישט מיינע אויגן, ביז זיי האָבן מיר אויף אַן אמת געזונדן וויטיקן. ער האָט אַריינגעטראָגן די קלאַפּערגעצייג און מיך געזונדן צוגרייטן: צום־ערשטן האָט ער געזונדן דרייען מיין קאָפּ אויף אַלע זייטן, גלייך דאָס וואָלט געווען אַ קאָפּ פון אַ שניי־מענטש אָדער גאָר פון אַ סטראַשידלע צו שרעקן פייגל; היינט די ענט! איך מוז זיי האַלטן בדווקא אָט־אַזוי, ווי אָפּגעלייטט, ווי זיי וואָלטן געווען ניט מער ווי אַראָפּהענגעדיקע קלעצלעך. און פונקט דאַן שמאַרצט דער נאָז, קיצלט הינטערן אויער אָדער בייסט אין דער פּאַטיליצע — מ'איז דאָך ניט מער ווי אַ בשר־ודם. אָבער בעיקר די אויגן, אוי, די אויגן! כ'בין זיכער, ווען דער דאָזיקער „נפש" וואָלט אין קעשענע געהאַט נאָך אַ פּאָר גלאַנציק־גלעזערנע אויגן, וואָלט ער געווויס אַרויס־געזונדן מיינע לעבעדיקע רויטע אויגן און אַריינגעשטעלט יענע...

ווען ער האָט מיך אויסגעשטוקעוועט ווי געהעריק, האָט ער אַרויסגעלאָזט אַזאַ מאָדנע קוויטשיק געלעכטער, אַז אויך איך האָב זיך געמוזט צעלאַכן, און מיט אַ צופרידענעם „אָקעי" האָט ער מיר מיט מזל אַראָפּגעפּיקטשעט אַ מאָל זעקס, צוזאַמען מיט מיינע אונטערפירער.

מיר, איך מיט די אונטערפירער, שפּאַנען זיך ערנסט־חשיבות'דיק צום „באַדעקען", און מיין פּאָטאָגראָפער לויפט פּאַראויס מיט פּאַנאַנדערגענומענע העמדן. יעדע ווייל גיט ער זיך אַ קער, אַ „שאָס", און לויפט ווייטער. ווען מיר זיינען אַריין אין חדר וואו ס'איז געזעסן די כלה, האָבן די צענדליקער אַרויס־געשטאַרטע אויגן, — וואָס האָבן מיך באַקוקט מיט בליקן פונקט ווי איך וואָלט ערשט אַרונטער פון דער לבנה, — מיר געמאַכט פאַרגעסן מיין „נאַכפאָלגער". ערשט — ויבוא, ער איז דאָ. מיט געוואָלט האָט ער פאַר־טריבן אַ פּאָר אַלטע מחותנת'טעס, אָנגע־סטראָפט די כלי מיט'ן גלעזערנעם אויג און געזונדן קאָמאַנדעוונען: „וואַרט, קאָסן! האַלט די טיכל! נענטער!... אָקעי!!"

נו, ב"ה, איך שטיי שוין אונטער דער חופה, באשיצט מיט אַ ריזיקן עולם־מויער. דאָ וועט „ער" שוין ניט אַריינקריכן... איך שטיי מיך אַזוי און ציטער־אונטער, ווי דער שטייגער איז פון אַ חתן אונטער דער חופה. מיינע אויגן צו דער ערד, מיינע ליפּן טרייסלען עפּעס אַרויס אַ מין תפילה, די כלה מיט די אונטערפירער דרייען זיך, שטופּן זיך אַרום מיר, און דער עולם ברומט אַזוי ווי אַ מין קלאָג־מאַרש... פלוצים כאָפּ איך אויף אַ גע־טומל: „אוי מיין היטל!" „געוואָלד, פּאַ־מעלעך, מיינע ברילן!" — ערשט איך זע: ממש איבער קעפּ, אויף אַלע פיר ווי אַ צפרדע, קריכט און הוידעט זיך מיין „פיקטשע־שיסער" מיט זיין כלי. ער האָט זיך אַרויפגעכאָפּט אויף אַ פּענ־סטער — און געזונדן בליצן מיט זיין קאַמערע, אַזש פונקען פון די אויגן האָבן געזונדן פליען... איך האָב קוים געקענט אָנטאָן דעם קידושין־פינגערל.

הכלל, מען האָט אונז ווי עס איז אַרייני־געפירט אין יחוד־צימער. דאָ, האָב איך געטראַכט, זיינען מיר שוין זיכער געשיצט, אָבער כ'האָב נאָך ניט באַוויזן ענדיקן מיין

גלעזל טיי — אַ קלאַפּ אין טיר און... אוודאי, דאָס איז ער צוזאַמען מיט זיין נאַרישעוואַטן געלעכטער. ער האָט גלייך אַרײַנגערוקט אין דער כלה׳ס הענט אַ ריזיקן בוקעט בלומען, אַזוי גרויס ווי אַ בינטל סכך — און מיר זיינען שוין אַזוי גוט ווי געפאַנגען. ער האָט אונז צוגעשטעלט צום וועגטל צום „שיסן" און נאָך געהייסן שמייכלען. אָבער, גיי לאַך אַז מיינע ליפּן ציטערן פון פֿאַרדרוס: כ׳האָב שוין געוואָלט משלח זיין דעם דאָזיקן שלאַק, אָבער מיין כלה האָט מיר שטום געבעטן עס ניט צו טאָן. (געוואָלט! ווער האָט עס אָנגעשיקט אויף אונז? מיין שווער איז פון תמיד אַ קבצן אין זיבן פֿאָלעס און די חתונה האָט אים געווויס צוגעשטעלט נאָך אַן אַכטע פֿאָלע).

דאָ, אין יחוד־צימער, האָט ער פון אונז געמאכט „פֿאָזעס" — אַזוי רופט ער עס. דער קאָפּ דאַרף זיין צו צפון, די אויגן צו מערב און דער כלה׳ס חופה־קלייד צעשפרייט צו אלדי רוחות. מיין היטל מוז ליגן קרומלעך און פון מיין מויל דאַרפן אַרויסשטאַרטשען די ציינער. דער כלה מיי־נער האָט זיך דער קאָפּ געמומען דרייען פון אַזאַ „געדרייעכץ" און די הענט אירע זיינען געוואָרן פאַר׳חלש׳ט פונעם בינטל בלומען. דער בחור אַליין האָט זיך אַ פאַרשעמטער פאַרטשעפעט אין זיינע דראָטן און זיך אויס־געצויגן אויפן דיל מיט אַן אָפּן מויל.

ווער ווייסט ווען און ווי אַזוי מיר וואָלטן פון דאָרטן אַרויס — צי אויף אייגענע פיס אָדער עמעצנס הענט — ווען ניט אַ קלייני־קייט. גאָר אַ גאָרניט, אַ נאַרישקייט קען אַמאָל ראַטעווען פון די גרעסטע אומגליקן. דער בוקעט בלומען האָט זיך אַזויפיל געדרייט אַרום מיין נאָז, ביז אַ דין בלעטעלע, אָדער סתם אַ שטעכיק ריח׳ל איז מיר אַריין טיף אין נאָז. האָב איך באַלד געמומען ניסן. און אַז איך הויב שוין אָן צו ניסן, גייט עס אַ גאַנג. מיין כלה, אויס סאָלידאַריטעט, מסתמא, (טאַקע פון דאָן אָן זיינען מיר אין פולער סאָלידאַריטעט) האָט אויך געמומען ניסן, אָבער ניט גלייך מיט מיר, נאָר — איינמאָל איך „האָפּטשו!", באַלד דערויף נעמט מיין כלה און מאַכט: „פּטשוך" אא״וו. דאָס האָט אונז געראַטעוועט.

איך האָב פריי אָפּגעאָטעמט ווען איך בין אַרײַנגעפאַלן אין דעם זינגענדיק־טאַנצנדיקן עולם. מען האָט מיר דערלאַנגט וואַסער צום וואַשן זיך און איך האָב שוין געוואָלט צעשניידן די גרויסע געפלאָכטענע חלה — ערשט פון אַנטקעגנדיקן טיר שפּרינגט אַריין אָט־דער מיט׳ן קאַלבן־פּנים, מיט זיין האַנט האַלט ער צו די קליינע יאַרמעלקע און שרייט ווי אַ הייזעריקער האָן: „האַלט!" פון גרויס אויפרעגונג האָבן מיינע הענט געמומען טרייסלען. נעמענדיק די חלה, האָבן מיינע ציטערדיקע הענט פאַרכאַפּט די שיטער־לאַנגע באָרד פון כלה׳ס פעטער און מיט׳ן מעסער האָב איך איבערגעקערט די גרויסע לייכטער. כ׳בין געקומען צו זיך ווען מיין כלה׳ס פעטער האָט זיך געלאַסן־גוטמוטיק אַ זאָג געטאָן: „אויב דו ווילסט בדווקא אַרויסרייסן אַ שטיק באָרד, וואָלט איך דיר געראָטן אָנצוכאַפּן מיין ברודער יעקב׳ס געדיכטע באָרד. מיין ציגן־בערדל קען נאָך, חלילה, אינגאַנצן בלייבן אין דיין האַנט פון אַזאַ ריס".

ניט איינמאָל האָט זיך מיר געגלוסט דעם פּיקטשע־שיסער, פאַרשטעקן אים אין אַ טיש און בעטן חברה, זיי זאָלן אים צוהאַלטן די הענט און פיס. אָבער פאַרפאַלן — מען מוז ליידן און שווייגן. דערויף בין איך דאָך עפּעס אַ חתן, דאַרף מען האַלטן פאַסאָן.

בקיצור, וואָס זאָל איך דיר זאָגן, ערשט שפּעט ביינאַכט, נאָכן צעגיין פונעם עולם האָט זיך דער „חברה־מאן" מיט די קיילעכ־דיקער אויגן ערשט פאַרקאַטשעט די אַרבל און זיך געמומען איזדיעקען — שוין ניט בלויז איבער חתן־כלה, נאָר איבער דער גאַנצער משפּחה. ער האָט זיי צעשטעלט, צעזעצט, געביטן און גערוקט אָט אַזוי ווי די הילצערנע פיגורלעך אויפן שאַך־ברעטל. מיין שוועסטער אַ גליקלעך־מידן, האָט ער קוים געקענט אינרעדן זיך צו זעצן אין דער משפּחה־פּיקטשע, אָבער איידער וואָס־ווען איז ער דאָרטן איינגעשלאָפן אויף מיין אַקסל.

יאָ, איין שטיקעלע נקמה האָב איך יאָ געזען אינעם פאַטאָגראַפער: וועז ער האָט געזומען שלעפּן אויך מיין זיידן — אַ איד אַ פּיקח און אַ גרויסער למדן — האָט דער זיידע, זייענדיק אַביסל בגילופין, אים אָפּ־געמאָסטן מיט אַזאַ שארפן בליק, אַז יענער האָט געזומען פּינטלען מיט די לאַכודרע־וואַטע אויגן און די קליינינקע יאַרמעלקע האָט זיך אַראָפּגעגליטשט פון זיין קאָפּ. דער זיידע האָט אַ זאָג געטאָן: „וואָס פּיקטשעס, וועלכע שטותים? אַוועק, קאָזיאָלי!"

איך וועל דיר לאַנג ניט באַמיען: אפשר אַ גאַנץ חודש האָט די דאָזיקע פּיקטשע־אַנשיקעניש מיך אפילו אין חלום פאַרפאָלגט. איין חלום געדענק איך קלאָר ווי איצט. אַ מאָדנער חלום: דער דאָזיקע פאָטאָגראָפער איז גאָר געווען באַוואָפנט מיט די פיר חופה־שטעקנס און פון זיי האָט ער געשאָסן. זיינע אויגן האָבן אַזוי ווי געבליצט אין דער פינסטערער נאַכט. און געפּלויגן איז ער מיט גרויס רעש וזי אַ רוח, רייטנדיק אויף... אַ מין ריזיקער זשאַבע, וואָס איז געשפּרונגען איבער בערג און טאָלן, יאָגנדיק זיך נאָך מיר. און איך לויף ממש אָן כוחות, האַלטנדיק אין האַנט אַ גרויסן געפּלאָכטענעם קוילעטש, (עפּעס ווי באַדעקט מיט בלומען). „ער" שרייט פון הינטן: איך שיס! אַ געדודער, ס׳בליצט נאָכאַנאַנד... אַ קנאַל, אַ שאָס! איך וויל שרייען „שמע ישראל" און קען ניט. איך פאַל... און זיך אויפגעכאַפּט.

דו הערסט, אָבער ערנסט געדענקסט, ווי פאַסט זיך אַריין אַזאַ פּוסטע, געלט־פאַר־שוועדערישע, וועלטלעכע נאַרישקייט ביי אַ אידישער חסידישער חתונה? מוזן טאַקע אַזעלכע אידן, אין אַזאַ צייט און נאָך אַזעלכע איבערלעבונגען, לאָזן זיך קאָסטן געלט און מי — אַבי נאָכצוטאָן די מאָדע? קענסט עפּעס דערויף ענטפערן? — האָט פאַרענדיקט מיין חבר שלמה.

איך האָב קיין ענטפער ניט געקענט געבן.

דער נייער ניגון — (פאַרזעצונג פון זייט 7)

די נשמה איז טאַקע איינזאַם און צעבראָכן, אָבער זי גיט ניט אויף די האָפענונג אַז ס׳וועט קומען אַ סוף צו אירע ליידן, אַז זי וועט סוף כל סוף דורכברעכען די קייטן פון איר חומריות׳דיקער געפענגעניש און זיך צוריקקערן צו די הויכען פונוואַנען זי קומט.

און אַזוי גייט עס אָן פאַר די לעצטע זעקס יאָר שמחת תורה פאַרטאָג, אין ליובאַוויטש וואָס אין ברוקלין.

יעדעס מאָל ווערט געבוירן אַ נייער ניגון וואָס דערציילט, לערנט, מאָנט און וועקט, אַ ניגון וואָס ווערט אַנטפלעקט דורך אַ גרויסער און הייליקער נשמה וואָס פילט דעם צער פון דער שכינה און פון דער אידישער נשמה וועלכע איז אַ טייל פון דער שכינה כביכול.

אין די דאָזיקע שמחת תורה׳דיקע פאַרטאָגן זיינען געבוירן געוואָרן אַזעלכע היינט־פאַרשפּרייטע ניגונים ווי „דרכך אלקינו", „כי אנו עמך", „רחמנא דעני" און „אתה בחרתנו".

איז אויב איר וועט זיין שמחת תורה אין ליובאַוויטש, איז מיין עצה צו אייך: למען השם ניט צו פאַרפעלן דעם נייעם ניגון וואָס וועלט געבוירן פאַרטאָג. ס׳איז אַ ניגון וואָס קומט נאָך אַ נאַכט פון גרויס פרייד מיט דער תורה און שפּרודעלט מיט ברונעמער וואָס קענען אייך אָנזעטיקן מיט שמחת תורה אויף אַ גאַנץ יאָר.

פופּציק יאָר זינט דער דערשיינונג פון „האח"

ש. בר־יוחאי

אין יאָר תשכ"א אין געוואָרן 50 יאָר זינט ס'האָט אָנגעהויבען דערשיינען, אין תרע"א, אין ליובאַוויטש דער קינדער זשורנאַל „האח". „די אידישע היים" דאַרף דערמאָנען די דאַטע.

אויב דעמאָלט, מיט אַ יובל יאָרן צוריק, אין דער צייט פון שטאַרקן תורה־לעבן און חסידות, האָט ליובאַוויטש באַטראַכט פאַר נויטיק אַרויסגעבן אַזאַ זשורנאַל, איז עס אַ קל־וחומר, אַז היינט איז עס אוודאי אין אוודאי נויטיק.

איז דעריבער כדאי צי דערמאָנען דער זשורנאַל „האח" און זיך באַקענען מיט זיין כאַראַקטער און אינהאַלט.

דער „האח" האָט אָנגעפאַנגען דערשיינען אין יאָר תרע"א און איז אַרויסגעקומען וועכענטלעך אונאונטערבראָכן ביז דעם אויסברוך פון דעם ערשטן וועלט־קריג אין תרע"ד. די הויפּט־שפּראַך פון דעם זשורנאַל איז געווען לשון קודש. די מערסטע אַרטיקלען זיינען געדרוקט געווארן מיט נקודות, אַזוי אַז אויך חדר־אינגלעך זאָלן פאַרשטיין. עס זיינען אָבער אויך געדרוקט געווארן סעריעס און אַרטיקלען אין אידיש ספּעציעל פאַר דער אידישער פרוי.

דער לייט־אַרטיקל פון יעדן נומער האָט געוויינליך געהאַט צו טאָן מיט דער סדרה פון דער וואָך, אָדער מיט אַ געוויסן יום טוב וועלכער איז אויסגעפאַלן אין יענער וואָך. אַ גרויסער טייל פון די אַרטיקלען איז איבערגעדרוקט געווארן אין „ספר השנה" אַרויסגעגעבן פון „מרכז לעניני חנוך" אין יאָר תש"ב. אויסער דעם פלעגן אויך געדרוקט ווערן זייער אינטערסאַנטע מעשיות אין המשכים. די אַלע אויסגאַבעס זיינען אַ ביישפיל פון דעם הויכן סאָרט מאַטעריאַל וואָס איז דערשינען אין „האח".

אַן אמת־ריכטיקע אָפּשאַצונג פון דעם זשורנאַל און זיין וויכטיקונג אויף דער אידישער גאַס וואָלט געדאַרפט געגעבן ווערן פון איינעם וואָס האָט געלייענט דעם זשורנאַל בשעת זיין דערשיינען.

אויב דער שרייבער פון די שורות נעמט זיך אונטער צו געבן אַן אָפּשאַצונג פון אַן „אח" שלא ה' בעולמו, אַ זשורנאַל וואָס איז דערשינען נאָך אַיידער ער איז געבאָרן געווארן, פאַרלאָזט ער זיך אויף אַ היתר פון הרב חדקוב שי', ועלכער שרייבט אין זיין „במקום־הקדמה" צום אויבנדערמאָנטן „ספר השנה" בנוגע די אַרטיקלען פון „האח": די תורה איז אייביק און זי ענדערט זיך נישט אין קיין צייט און אין קיין פלאַץ און דעריבער איז אַלע שריפטן וואָס זיינען באַגרינדעט אויף תורה און קומען אַרויס פון אַ ריינער האַרץ און ריידן צו יונגע הערצער צו גיין אין ועג פון תורה — איז זייער ווערט אַן אייביקע; דאָס זיינען לעבעדיקע רייד וואָס זיינען מחי' דעם וואָס לעזט זיי אין אַלע צייטן און אין אַלע פלעצער.

דער שרייבער פון די שורות איז אַליין אַ לעבעדיקער עדות פאַר דעם אמת פון די ווערטער. ער האָט פאַרבראַכט זיין קינדהייט ביז בר מצוה אין אַ קליין שטעטל אין ווילנער געגנט אין די צוואַנציקער און די דרייסיקער יאָרן. דאָס איז געווען אַ צייט ווען די פאַרשידענע סאָציאַליסטישע באַוועגונגען האָבן דאָמינירט דאָס לעבן פון די אידישע קינדער אין יענע שטעטלאך.

די רעגירונגס־גזירות בנוגע צוואַנגס־שולע האָבן — אין דער אָפּוועזנהייט פון זיין פאָטער ז. ג. ז. וועלכער איז אַוועקגעפאָרן קיין אַמעריקע — אים פאַרשלעפט אין אַ שולע וואו אַ טייל לערער זיינען געווען אָפענע כופרים. אויב ער איז נאָך דעם אַלעמען געבליבן אַ שטיקל איד — איז אַ באַנד פון 2 יאָר־געגנ „האח" געווען דאָס רעטונגס־שיפל וועלכע האָט אים געראַטעוועט פון דעם ים פון כפירה און הפקירות אין וועלכן דער גרעסטער טייל פון זיינע חברים זיינען פאַרזונקען געווארן.

ספּעציעל איינגעקריצט אין זכרון איז אַ פריער־דיקער פּעריאָד, ווען אַלע אינגלעך וואָס האָבן געלערנט ביי אפרים דעם מלמד זיינען אַוועק זוכן „תכלית" אין דער פּוילישער רעגירונג־שולע און דער שרייבער פון די שורות איז געבליבן לערנען אין חדר איינער אַליין. זייַנע בעסטע חברים אין יענע יאָרן זיינען געווען די אינגלעך פון די מעשיות אין „האח": „שלמקה" פון „השקדן", „נפתלי" פון „שני אחים", „דודל" א. א. ו.

דעם גרעסטן איינדרוק האָט געמאַכט דער סיפור „דודל", וואו עס איז אָפּגעמאָלן אַ בילד פון אַ אידיש הויז אין רוסלאַנד, וואו דער פאָטער, אַן ערלעכער איד, וויל מאַכן די קינדער פאַר ערלעכע אידן, אָבער די מאַמע, אַ „געכאַפּטע", וויל זיי געבן אַ וועלטלעכע בילדונג. דאָס לעבן מאַכט אַ פשרה. דער זון דודל בלייבט אין חדר און פאָרט נאָכדעם לערנען אין אַ ישיבה; די טאָכטער שרה־לע גייט אַוועק אין אַ רוסישער שולע צוזאַמען מיט זייערס אַ קאָזין, מישא. פון דאָרט גייען זיי אַריבער אין גימנאַזיע און דאַן אין אוניווערזיטעט וואו זיי ווערן אַקטיוו אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג און פירן דורך טעראָריסטישע אַקטן. ווען מישא ווערט אַרעסטירט און האַלט ביים פאַרמשפט ווערן צום טויט ווערט ער געראַטעוועט דורך זיין קאָזין דודל, וועלכער ווערט במשך דער צייט אַן איידעם ביי אַ גרויסן געשעפטסמאַן וואָס האָט גרויסע באַקאַנטשאַפט אין די רעגירונגס־קרייזן.

ב"ה

האח

№ 28.

יום א' פ' קרח כ"ט סיון התרע"א.

ליובאוויטש

כל ילד מאחי-התמימים שיתנדב בכל שבוע לא פחות משני ק"כ יקבל את „חאח" בכל שבוע חנם, אם יש סוכן בעירו, וכל המקבל על שמו ביחוד, מהירו: לשנה שני רו"כ. לחצי שנה רו"כ אחד, לרבע שנת חצי רו"כ, לחדש עשרים ק'.

שמות הילדים, אחי-התמימים נרשמים בהגליונות ע"פ א"ב כסדרם לעריהם. כל הילדים יהיו מוצים בהרשמת שמותיהם עליהם להודיע לבא בבריתי-אחים ולהודיע עפ"י האדרים' הי שוטח בסוף.

דאָס קעפל פון „האח"־זשורנאַל פון יאָר תרע"א.

דער „האח" האָט אַרום זיך אויפגעבויט אַן אָרגאַניזאַציע פון יוגנטלעכע מיט'ן נאָמען „אחי התמימים", וועלכע האָבן מיט זייערע קאָפיקעס געשטיצט די ישיבת תומכי תמימים אין ליובאַוויטש, און וועלכע זיינען מיט דער צייט געוואָרן דער רעזערוואַאַר פון וואָנען די ישיבה האָט געוומען אירע תלמידים.

דער רעדאַקטאָר פון „האח" איז געווען ר' משה ראָזענבלום, אַ חסידישער איד, וועלכער האָט געהאַט אַ גאָלדענע פּען און האָט געשריבן מיט אַ לעבעדיקייט, וואָס האָט געשאַפן אַ מין פּערזענלעכן קאָנטאַקט צווישן דעם צייט־שריפט מיט זיינע לייענער.

עס ווילט זיך פאַרענדיקן מיט דער האָפענונג אַז מיין אַרטיקל וועט זיין אַן אַרויסרוף צו די וועלכע האָבן געהאַט אַ נעענטערן קאָנטאַקט מיט'ן זשורנאַל און זיין פּעריאָד און וועלכע קענען געבן אַ בריייטערן איבערזיכט וועגן דעם „האח" און זיין קאָלאָסאַלע ווירקונג אויף דער אידישער היים אין יענער צייט.

די פּרוי אין ליכט פון תורה — (פאָרזעצונג פון זייט ו')

פון דער אידישער היים און וועז די פּרוי, די עקרת הבית, דאָרף דעמאָנסטרירן איר וואָכזאַמקייט און השפּעה ביים אויפשטעלן און צעמענטירן צוקונפטיקע דורות ברוח ישראל סבא — דאָס אַלץ היינט מער ווי אַלע מאָל.

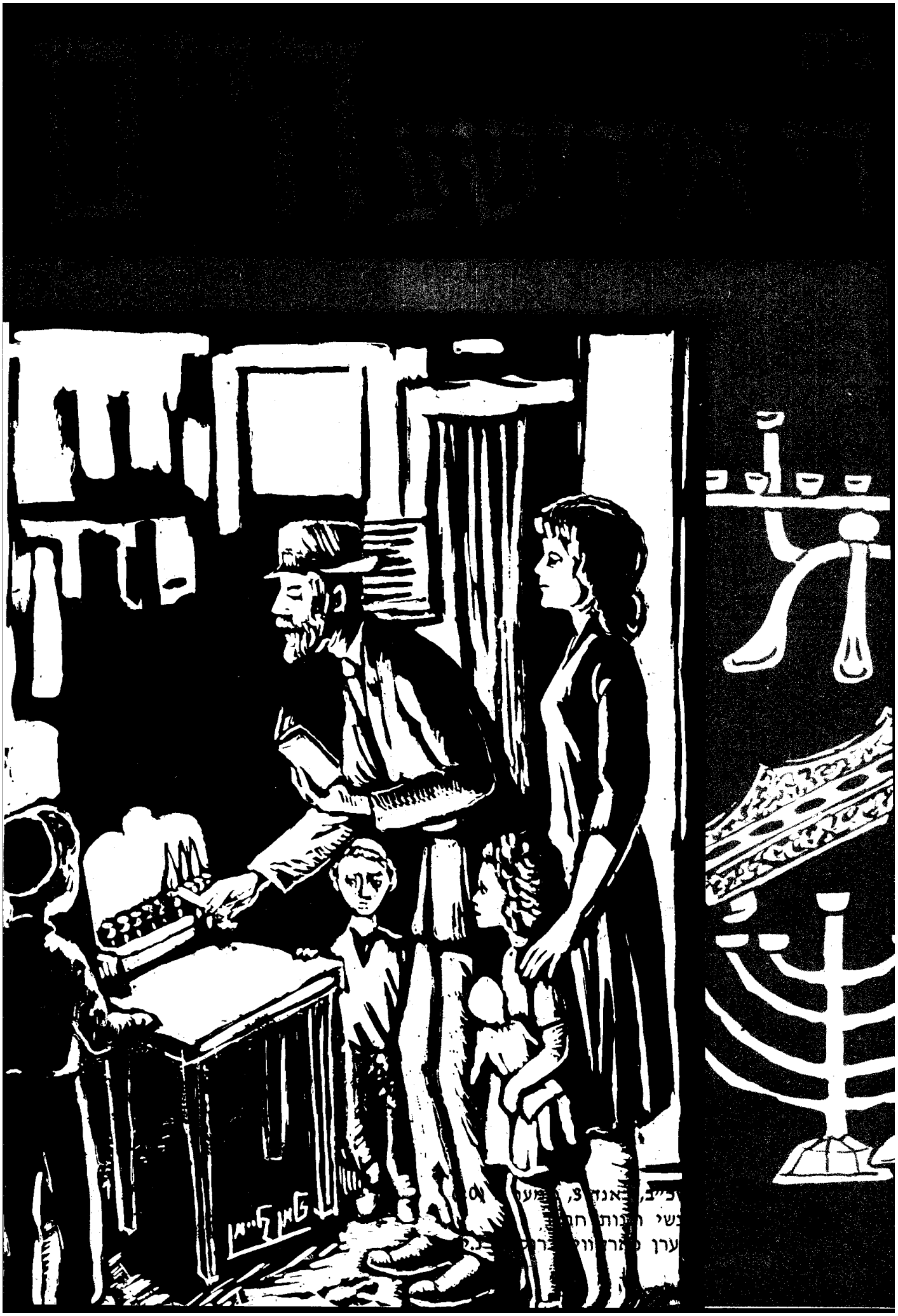
ווי מיר קענען פאָרשטיין פונעם רבי שליט"א'ס רייד, איז ווייל מיר געפינען זיך אין דער צייט פון „ערב שבת בין השמשות", וועז אין דער לופט שפּירט זיך שוין דער אָנקום פון גרויסן, ליכטיקן טאָג, אַ טאָג נאָך וועלכן אידן האָבן אין טויזענטער יאָרן, דורך בלוט און טרערן, דורך חלום און וואָר, געלעכצט און געפּיבערט — דער טאָג פון משיח'ס קומען, האָבן מיר איצט דעם אות, דעם צייכן דערפון אין דער ראָל פון דער פרוי אין אַן ערב שבת בין השמשות. ווי זעט אויס אַן ערלעכע, טייערע אידישע מאָמע אַ מינוט פאָר ליכט־צינדן? . . .

תשעה באב ביים כותל המערבי — (פאָרזעצונג פון זייט י"ג)

היינט איז שוין דאָס אויך מער ניטאָ. קיין איד קען מער ניט צוקומען צום כותל מערבי, קיין איד קען מער ניט צוקומען צו דער מאָמע רחל'ס ציון — און ליידער זיינען נאָך פאָראַן אַזעלכע וואָס רופן דאָס אַן מיט'ן נאָמן „אתחלתא דגאולה" . . .

און דאָך גייט די שכינה כביכול ניט אַוועק פון כותל מערבי, און דאָך נעמט די מאָמע רחל ניט אַן קיין טרייסט, און וואָרט אויף אירע קינדער — די וועלכע זיינען אַזוי מתאבל אויף ירושלים — ביז וואָנען עס וועט מקויים ווערן די הבטחה:

„כי נחם ד' ציון נחם כל חרבותי' וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ד' ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה" — און דעמאָלט וועט אויך זיין „שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה".

אינטערעסאנטע נייע אפטיילונג אין קומענדיקע נומערן פון „די אידישע היים"

מיט צופרידנקייט לאָזן מיר וויסן אונזערע לייענער וועגן אַ נייער, אינטערעסאַנטער אָפּטיילונג וואָס וועט אי"ה אויסגעפירט ווערן אין דער „אידישער היים" אָנהויבנדיק מיטן קומענדיקן נומער, דאָס איז אַן אָפּטיילונג פון

פראגן און ענטפערס וועגן דערציאונג

אָנגעפירט פון באַוואוסטע מחנכים, וואָס שטעלן מיט זיך פאָר אַ פיל־יאָריקע דערפאָרונג אויפן געביט פון אידישער דערציאונג.

אין אונזער אומרואיקער צייט ראַנגלען זיך גאָר אַ סך עלטערן מיט פראָבלעמען וואָס קומען אויף אין צוזאַמענהאַנג מיט קינדער־דערציאונג. די רעדאַקציע דריקט אויס די האָפענונג אַז די נייע אָפּטיילונג וועט אין אַ געוויסער מאָס העלפן לייזן אָט די פראָבלעמען.

מיר דערוואַרטן אייערע פראגן וועלכע וועלן גוט באַטראַכט ווערן אין די קומענדיקע נומערן אי"ה.

פאַרשטענדלעך, אַז מיר וועלן דרוקן נאָר אָזעלכע פראגן וואָס האָבן אַן אַלגעמיינעם אינטערעס.

די פראגן דארפן געשיקט ווערן אויפן אַדרעס:

„די אידישע היים"
700 איסטערן פּאַרקוויי
ברוקלין, ניו יאָרק

ר ע ד א ק צ י ע

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

טעמא גוראַרי — רעדאַקטאָר

כסלו־טבת־שבט ה'תשכ"ב באַנד 3 נומ. 3

אינהאַלט

דאָס ביסעלע אויל - הרבנית ע. חאדאקאוו א

דעם טאַטנס אַ קינד - נ. בן־יוחנן . . . ג

תורת חסידות חב"ד - הרב י. כהן . . . ו

דער צער פון אַנטלויפן (דערציילונג) - דוב ראַווסקי . . ט

אידישע דערציאונג - הרבנית ד. פערקאָווסקי טו

אידישע נשמות - ש. ברייוחאי . . . . יח

קליינינקע ליכטעלעך (שיר) - יודיטה . . כ

לאַמיר דאַנקען דעם אויבערשטן ב"ה - הרב ש. ז. העכט . . כא

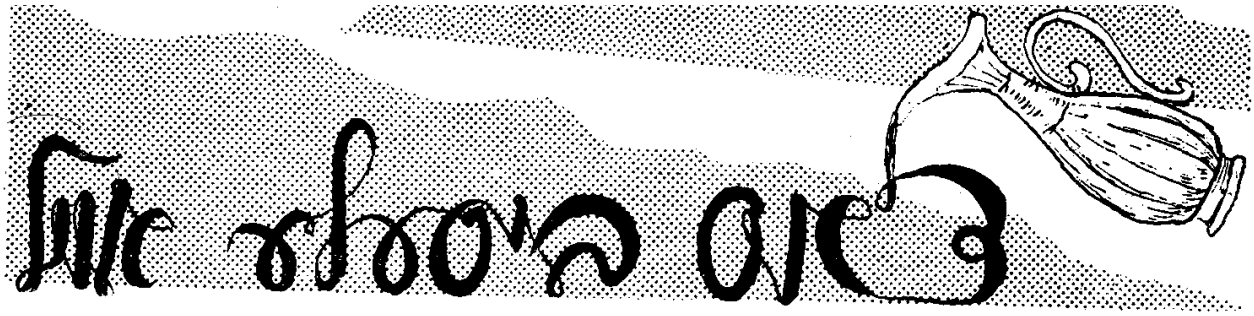
הנרות הללו... (זאַמלונג) - הרבנית ש. יודאסין . . . . . כד

די רעדאַקציע פון „די אידישע היים" דריקט אויס איר טיפן צער אין גרויסן וויטיק אויפן פריצייטיקן פאַרלוסט פון אונזער פריינט און מיטאַרבעטער,

מיט ראַט און טאַט,

הרב אוריאל צימער ע"ה.

הרב צימער האָט געהאָלפן אונזער צייטשריפט פון דעם ערשטן טאָג פון זיין דערשיינען. זיין פאַרלוסט איז פאַר אונז אַ שוועריקייט. מיר דריקן אויס אונזער טריסט צו זיין פרוי עלטערן און משפחה. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

• הרבנית ע. האדאקאוו

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה!

ווידער זיינען אַנגעקומען די חנוכה־טעג. מיר האָבן די מעגלעכקייט צו דערוועקן אין זיך פון דאָסניי די הויכע געפילן וואָס חנוכה ברענגט מיט זיך.

אָבער קודם כל, לאָמיר זיך אַריבערטראָגן מיט אונזערע געדאַנקען אין דעם ווייטן עבר, כדי צו זען פאַר זיך אַ לעבעדיק בילד פון דעם וואָס ס׳איז געשען אין דעם ערשטן חנוכה.

זייענדיק ווייניק אין צאָל און שוואַך אין פיזישע כחות אין פאַרגלייך צו דעם מעכטיקן שונא, האָבן די חשמונאים, אין האָפענונג אויף דער הילף פון ג־ט, געקעמפט מוטיק צו ראַטעווען אידישקייט, און ג־ט האָט טאַקע געהאָלפן און געוויזן נסים.

מיט אַ גרויסן נצחון האָבן די חשמונאים פאַרענדיקט זייער קאַמף פאַר אידישקייט קעגן די צאָלרייכע און שטאַרקע יוונים.

ירושלים וועלט באַפרייט. דער בית המקדש איז שוין ריין פון די יווני׳שע אומ־וירדיקייטן, און מען דאַרף שוין אָנהויבן די עבודה אין בית המקדש. דאָס האַרץ פון די אידן ציטערט אין דערוואַרטונג אויפן הייליקן מאָמענט וען אין בית המקדש וועט ווידער אָנגעצונדן ווערן די הייליקע מנורה. די קנייטלעך פון דער מנורה, וועלכע דער כהן האָט יעדן טאָג געדאַרפט אָנצינדן, האָבן געברענט מיט ריינעם אויל, שמן זית, וועלכע איז ספּעציעל פאַר דעם צוועק געמאַכט און אָפּגעהיט געוואָרן, אַז קיין אומריינקייט זאָל צו איר ניט צוקומען.

ריינער אויל אין אַ הייליקער מנורה, וועלכע שטייט אין אַ הייליקן בית המקדש און ווערט אָנגעצונדן דורך אַ הייליקן כהן, האָט אַריינגעבראַכט ליכטיקייט אין דעם גאַנצן אידישן לעבן.

פאַרצווייפלט זיינען דערפאַר די חשמונאים געוואָרן ווען זיי האָבן נישט געפונען קיין ריינעם אויל, וויל די יוונים האָבן די גאַנצע אויל טמא געמאַכט. און ביז מען וועט קענען צוגרייטן נייעם אויל, האָט געדאַרפט נעמען וויניקסטנס אַכט טעג.

קען מען דען צולאָזן דעם געדאַנק אַז אין די אַכט טעג זאָל ניט אָנגעצונדן ווערן די מנורה ווי עס דאַרף צו זיין, נאָכדעם ווי מען האָט שוין אַזוי לאַנג אויף דעם געוואַרט?

עס ווילט זיך ניט גלויבן, אַז נאָך דעם ווי דער אויבערשטער האָט באַוויזן אַזעלכע גרויסע נסים און מען האָט שוין ענדלעך דערלעבט די שעה, ווען מען קען שוין אָנצינדן די מנורה, זאָל ערשט זיין די מניעה צוליב אויל. ניין, מען דאַרף נאָך זוכן!

מען זוכט, מען זוכט — און מען געפינט איין־איינציק קריגעלע אויל פאַרזיגלט מיטן זיגל פון כהן־גדול, אַ סימן, אַז דער אויל איז אַבסאָלוט ריין.

אָבער ס׳איז ניט מער ווי איין קריגעלע, וועלכע איז גענוג ניט מער ווי פאַר איין נאַכט.

און עס שטעלט זיך די פראַגע: וואָס זאָל מען איצט טאָן? זאָל מען עס איצט אָנצינדן, טאָ וואָס וועט מאָרגן זיין? עס וועט אויסברענען דאָס ביסעלע אויל און נאָכדעם אַ הפסקה?

אָבער היינט איז דאָך די מצוה אָנצוצינדן די מנורה, אויף היינט האָסטו אויל, — טאָ זיי מקיים די מצוה, און וועגן ווייטער — האָף, אַז פאַר מאָרגן וועט דער אויבערשטער זאָרגן.

עס גייט אַוועק אַ טאָג. ווען מען דאַרף שוין ווידער אָנצינדן די מנורה און קיין אַנדער אויל איז נישטאָ, טוט מען אַ קוק און מען זעט, אַז ווידער איז אַ נס געשען!

עס האָט נאָר אויסגעברענט אַן אַכטל פון דער מאָס אויל וואָס וועט געווויינלעך אויסגעברענט אין אַזויפיל צייט.

אַז די כהנים האָבן געטאָן אַלץ וואָס עס ליגט אין זייערע מעגלעכקייטן, האָט השם יתברך זיי געהאָלפן אַז די גאַנצע אַכט טעג זיינען געשען נסים און דאָס ביסל אויל האָט געברענט ביז מען האָט באַווייזן צוצוגרייטן נייעם אויל.

כדי צו געדענקען אָט־דעם נס, איז אַ מצוה אַז יעדעס יאָר, אין די אַכט טעג פון חנוכה, דאַרף יעדער איד אָנצינדן בייַ זיך אין הויז חנוכה־ליכט.

* * *

דער בית המקדש איז חרוב געוואָרן. אָבער דער חיוב פון אָנצינדן חנוכה־ליכט איז געבליבן אויף אַלע דורות. אָט די ליכטעלעך דאַרפן באַלייכטן דאָס לעבן פון יעדן אידן. זיי דאַרפן אַריינברענגען ליכטיקייט אין יעדער אידישער הויז. אַ ליכטיקייט, וואָס זאָל אויך אַרויסגעטראָגן ווערן און באַלייכטן די אידישע גאַס.

מענער און פרויען, יעדערער, אָן אויסנאַם, איז מחוייב אין דער מצווה פון צינדן חנוכה־ליכט. יעדער איינער איז פאַרפליכטעט אָנטייל צו נעמען אין דער דאָזיקער הייליקער באַלייכטונגס־אַרבעט.

ווען אַ איד פילט זיינע אינערלעכע שווערקייטן אָפצוהיטן אידישקייט, זיין אייגענעם יצר־הרע, זיין שטענדיקן שטרעבן צו מאַטעריאַליזם, צו קערפּערלעכע פאַרגעניגנס א. ד. גל. דערוועקט זיך ביי אים אַמאָל די פראַגע: „ווי אַזוי בין איך אומשטאַנד זיך אויסצואיידלען?"

אויך ווען אַ ציבור פון אידן, וועלכע ווילן עפעס אויפטאָן פאַר אידישקייט וואַרפן אַ בליק אויף דעם מצב אין גאַס, אויף די גרויסע עם־הארצות וואָס פאַרפלייצט אויך די אידישע מאַסן; אויף די אינערלעכע און אויסערלעכע שטערונגען, און דערצו נאָך זענדיק (אָדער ווי עס דוכט זיך נאָר אויס) ווי וויניק מען איז אין צאָל און ווי שוואַך מען איז אין כחות — ווערט מען אַמאָל אַנטמוטיקט און עס גיט זיך אַ טראַכט: „וואָס קענען מיר אויפטאָן?"

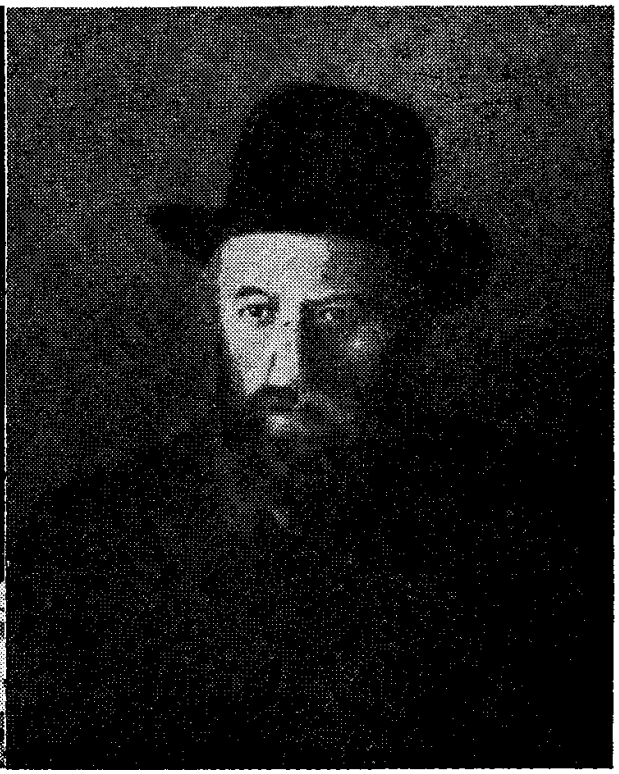
קומט אָבער די מצווה פון חנוכה־ליכט און דערמאָנט יעדן אידן בפרט און דעם אידישן ציבור בכלל, אַז כל זמן עס איז נאָך דאָ אַ קריגעלע פון ריינעם אויל און מען צינדט עס אָן אין דעם געהעריקן פּלאַץ און אין דער געהעריקער צייט, געשעט, אויב נויטיק, אויך אַ נס. די ווירקונגס־קראַפט ווערט ניט געמאָסטן מיט די נאַטירלעכע מעגלעכקייטן, — מען איז מצליח איבערנאַטירלעך.

— אידישער מאַן, אידישע פרוי, — זאָגט צו אונז די ברענענדיקע חנוכה־ליכטעלע, — קוק אויף מיר און דערמאָן זיך אַז דיין פליכט איז אָנצוהויבן לאַנגזאַם, די ערשטע נאָכט נאָר איין ליכטעלע. מיט אָט־דער ליכטל הויב אָן ליכטיק צו מאַכן קודם־כל דיין אייגענע פינסטערניש. הויב אָן אַריינצוברענגען אידישע ליכטיקייט אין דיין הויז, אין דיין אייגענער משפּחה, צו דיינע אייגענע קינדער. און פונקט אַזוי ווי איך, ליכטעלע, ווער אָנגעצונדן טאָקע אין שטוב, אָבער צום גאַס, דאַרפסטו דערפון לערנען, אַז אויף אַלץ וואָס דו זעסט אין גאַס, דאַרפסטו קוקן אין דעם שיין פון אָט־דער ליכטיקייט און לייזן אַלע פראָבלעמען פון גאַס פון תורה־שטאַנדפונקט.

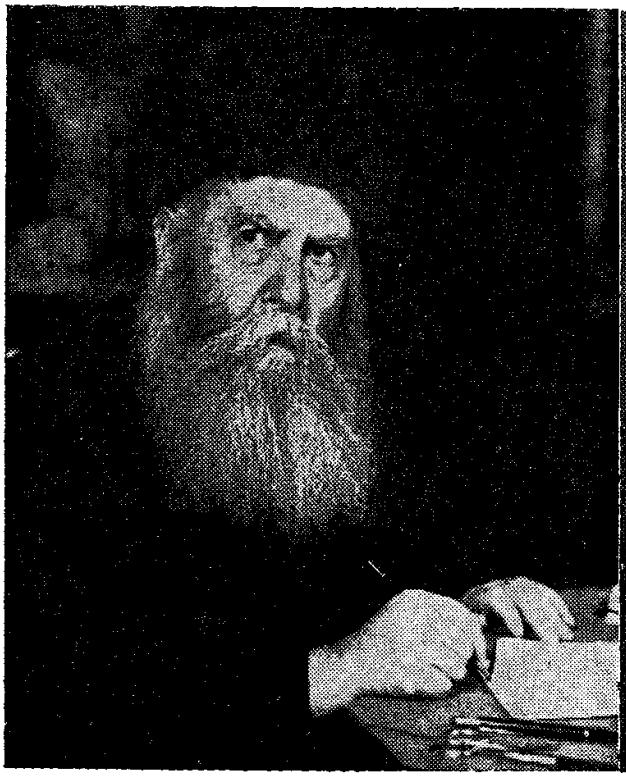
זאָל דער חנוכה אַריינברענגען מוט און קראַפט בייַ אונז אַלעמען, אין פריוואַטן און געזעלשאַפטלעכן לעבן.

דעם טאַטנ׳ס אַ קינד

נ. בן־יוחנן

דער פאַטער, כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב נ״ע

דער זון, כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ נ״ע

צווישן די פילע קרוינען וואָס האָבן באַצירט דאָס ליכ־טיקע געשטאַלט פון רבי׳ן ר׳ יוסף יצחק זצ״ל און אים אַוועקגעשטעלט אין סאַמע אויבנאָן פון דער אידישער געשיכטע אין אונזער תקופה, ווערט כמעט ווי פאַרקוקט איין קרוין וואָס איז אפשר כאַראַקטעריסטיש מער ווי די אַנדערע, פאַר זיין אַזוי אויסערגעווײנלעך־רייכער און קאָלירפולער פערזענלעכקייט.

די וועלט ווייסט, אַז ער איז געווען אַ גרויסער רבי פון חסידים און אַ גרויסער מנהיג פון כלל ישראל. אָבער ווייניק מענטשן, אַפילו צווישן אייגענע אנ״ש, גיבן זיך אָפּ אַ חשבון אַז פון זיין סאַמע פריסטער יוגנט אין ליובאַוויטש ביז צו זיין לעצטן אָטעם־צוג אין ברוקלין איז ער געווען אַ געטרייער זון וואָס האָט שטענדיק געטראַכט פון זיין פאָטער (דער רבי ר׳ שלום בער נ״ע), און האָט ביי יעדער געלעגנהייט געשעפט גאַנצע אוצרות פון זיין זכרונות־קוואַל איבער די יאָרן וואָס ער איז געווען אין דער מחיצה פון זיין פאָטער.

אין די דערהויבנסטע מאָמענטן פון שמחה און אויפגעלייגטקייט, אַזוי גוט ווי אין די מאָמענטן פון גרויס צער און וויטיק, איז אים אַלעמאָל געשטאַנען פאַר די אויגן דער „דמות דיוקנו״ פון טאַטן, וועמען ער האָט אַזוי שטאַרק ליב געהאַט און צו וועמען ער איז געווען אַזוי שטאַרק צוגעבונדן.

דער רבי ר׳ יוסף יצחק איז אַלט געווען פערציק יאָר ווען זיין פאָטער, דער רבי ר׳ שלום בער איז נסתלק געוואָרן אין יאָר תר״פ (1920). דרייסיק יאָר איז דער רבי ר׳ יוסף יצחק געווען בגשמיות אָן דעם טאַטן, פון תר״פ ביז תש״י (1950), ווען ער איז נסתלק געוואָרן אין ברוקלין. די דאָזיקע דרייסיק יאָר פון זיין לעבן זיינען געווען אָנגעפילט מיט אָן אַ שיעור צרות, געפאַרן, ליידן און וואַנדערונגען.

וועָן מיר קוקן אַריין, אָדער ריכטיקער געזאָגט, וועָן מיר פאַרטיפן זיך אין זיינע שיחות פון די לעצטע דרייסיק יאָר, אַנטפלעקט זיך פאָר אונז אַן אהבה צווישן פאָטער און זון, וואָס מיטן פשוט'ן שכל איז עס ניט צו משיג זיין. די צוגעבונדנקייט איז דאָ געווען פיל מעכטיקער ווי דער נאָרמאַלער, נאַטירלעכער בונד צווישן פאָטער און קינד. אין איינעם פון זיינע קאַפּיטלען וועגן פאָטער באַמערקט דער רבי, אַז אין זייער אמת'ן באַגריף, זיינען פאָטער און זון פאַראייניקט מיט אַזאַ פאַראייניקונג אַז ס'איז אומעגלעך צו פאַנאַנדערטיילן צווישן זיי („אב ובן במושגו האמיתי הוא מתעצם ומתאחד ביחוד גמור, יחוד כזה אשר אי אפשר להפרידם". ליקוטי דיבורים ח"ד, ז. תער"ב).

ביי אים איז געווען טיף איינגעקאַרבט אין דער נשמה — און טאַקע אויך פאַרצייכנט בכתב — יעדער קער פון טאַטן. אין זיינע נאָטיצן דערמאָנט ער, אַז מיטן אויסנאַם פון בלויז צוויי מאָל האָט ער יעדן יאָר נאָכאַנאַנד, פון תר"ן (1890) וועָן ער איז געווען אַ 10־יאָריקער אינגעלע, ביז תרע"ט (1919) וועָן ער איז געווען באַלד 39 יאָר אַלט, ניט פאַרפעלט צו זאָגן דעם קרבן־פּסח מיטן טאַטן פון איין סידור.

אמת, ער האָט געהאַט אַ גרויסן טאַטן פון וועמען צו לערנען, און דערצו נאָך אַ טאַטן וואָס האָט זיך אויסערגעווינלעך אָפּגעגעבן מיט אים און אים מחנך געווען צו דער גרויסער שליחות צו זיין אַ נשיא און אַ מנהיג ישראל. אויף איין אָרט (ספר המאמרים תש"י, ז. 244) דערציילט ער אַז דער טאַטע האָט אים אָנגעזאָגט, בעת ער איז נאָך געווען גאָר אַ קליין קינד, ווי נאָר ער האָט אָנגעפאַנגן צו רעדן, אַז „אַלץ וואָס דו וועסט וועלן פרעגן זאָלסטו פרעגן ביי מיר". אָבער דער גרויסער טאַטע איז געווען געבענטשט מיט אַ קינד וואָס האָט מיט אַן אָפן מויל געטרונקען דעם טאַטנס רייד מיטן דאָרשט פון אַ מידן וואַנדערער אין מדבר.

אָפילו אין די שיחות וואָס דער רבי ר' יוסף יצחק האָט געהאַט אויף דער עלטער, אין לעצטן יאָרצענדליק פון זיין לעבן אין אַמעריקע, רעדט ער וועגן טאַטן מיט דער ליבע פון אַ קינד וואָס דער טאַטע איז ביי אים אַלץ אין דער וועלט. און ווי רירנדיק און צאַרט זיינען זיינע שיחות וואו ער רעדט וועגן זיינע גאָר פריע קינדער־יאָרן, וועגן דעם צער וואָס ער האָט געהאַט וועָן דער טאַטע איז ניט געווען אין דער היים, און ווי גליקלעך ער איז געווען וועָן דער טאַטע איז צוריקגעקומען און זיך אָנגעפאַנגען אָפּצוגעבן מיט אים.

אויב מ'זאָל זיך קענען דערוועגן צו מעסטן דעם רבי'נס זכרונות פון זיינע פריע קינדער־יאָרן מיט אַ וואָכעדיקער ליטעראַרישער מאָס, קענען זיי בלי שום ספק באַצייכנט ווערן ווי ליטעראַרישע קונסט־ווערק. און דערצו נאָך איז כדאי צו געדענקען אַז אַ סך פון די דאָזיקע זכרונות האָט ער פאַרצייכנט אַלס אַ יונג קינד, וועָן ער האָט אָנגעפאַנגען צו פירן אַ טאָג־בוך — לויט דער עצה פון זיין רבי'ן ר' ניסן סקאָבלא — און דאָרט פאַרצייכענען יעדן אָוונט אַלץ וואָס האָט מיט אים און אַרום אים פאַסירט במשך פון טאָג.

צו 47 יאָר, וועָן ער איז געזעסן אַרעסטירט און איז געקומען צו אַ פונקט וואָס האָט אויסגעזען האָפענונגסלאָז, האָט ער באַלד צוריקגעקראָגן מוט און שטאַרקייט און זיין געדאַנק האָט אין אותיות המחשבה אויסגעשריען „אבא, אבא קדישא"... (ליקוטי דיבורים חלק ד', עמוד תרל"ט).

* * *

דאָס סאַמע רירנדיקסטע איז דוכט זיך די שילדערונג פון זיין צעבראָכנקייט אין תרנ"א (1891) וועָן דער פאָטער איז קראַנק געוואָרן און ער, דער זון, האָט פון זיך אַליין באַשלאָסן צו גיין אויפן אוהל פון די הייליקע זיידעס אויפן בית עולם אין ליובאַוויטש, צו מתפלל זיין פאַרן טאַטן. (פון ספר השיחות קיץ ת"ש, ז. 149, ווייזט אויס אַז דאָס איז געווען די פאַרקילונג וואָס איז געקומען נאָך דער גרויסער התועדות פון שבת פּרשה תרומה און אויף מאָרגן נאָך פּורים קטן).

דער רבי ר' יוסף יצחק איז דאָן געווען אינגאַנצן צען און אַ האַלב יאָר אַלט.

און אַמבעסטן קען די דאָזיקע רירנדיקע שילדערונג אַרויסגעבראַכט ווערן אין דעם רבי'נס אייגענע רייד (אין אידישער איבערזעצונג), ווי ער האָט עס פאַרצייכנט מיט זיין כתב יד קודש (ליקוטי דיבורים חלק ד', ז. תרע"ז):

„אין דער צייט פון זיין קראַנקייט האָב איך וויניק געלערנט, וויל איך בין מערסטנס געזעסן אין מיין צימער און געווײנט, געזאָגט תהלים און געווײנט, געדאַוונט און געווײנט. זיין קראַנקייט איז דאָך ניט געווען אַזאַ שטאַרקע, אָבער אויף מיר איז געפאַלן אַ גרויסע שרעק, אַ פינסטערע מורא... דער טאַטע איז קראַנק!... רבונו של עולם, ס׳איז ערשט אַ יאָר און אַ האַלב אַז איך האָב אַ טאַטן, וויילע דורך די פאַרגאַנגענע צוויי יאָר וואָלט איך, ווען ניט זיין קומען אַמאָל אַהיים אויף עטלעכע טעג, אינגאַנצן געהאַט פאַרגעסן וואָס אַ טאַטע איז... און איצט איז דער טאַטע קראַנק!...

„איין מאָל ווען מיר האָבן געוואַרט אויפן קריזיס, בין איך אויפגעשטאַנען פאַרטאָג ווען עס איז נאָך געווען נאַכט, און בין אַוועקגעלאָפן צו ר׳ זלמן לייבעלעס (דער שמש פון אוהל) און זיך ביי אים געבעטן ער זאָל מיר נעמען צום אוהל און אַז ער זאָל עס קיינעם ניט אויסזאָגן.

„ר׳ זלמן האָט דערקענט אַז דאָס רירט מיר שטאַרק אָן, ער האָט אויך געוואוסט אַז דער געזונט פון טאַטן דאַרף האָבן גרויס רחמים און אַז די באָבע און אויך די מאַמע זיינען געווען אויפן אוהל, און ער האָט נאָכגעגעבן מיין בקשה.

„דער שניי איז געווען הויך און די קעלט גרויס. קומענדיק אויסערן שטאָט האָט מיר דער ווינט געהאַלטן אין איין שטויסן. ר׳ זלמן איז טראָץ דעם וואָס ער איז געווען אַן אַלטער מענטש און קורץ געוואַקסן, געגאַנגען מיט פעסטע טריט. איך בין אָבער אויף יעדן טראָט געפאַלן און מיט גרויסע שוועריקייטן אָנגעקומען צום הייליקן אוהל.

„איך האָב נאָך ניט באַוויזן צו עפענען די טיר, און מיין קליין הערצל איז פאַרקלעמט געוואָרן און טייכן טרערן האָבן געפלייצט פון מיינע אויגן. ווען איך בין אַריינגעגאַנגען אינעווייניק און האָב דערזען די הייליקע קברים צוגעדעקט מיט דינעם שניי, די מיסטישע שטילקייט, די ברכה וואָס מען מאַכט צווישן נפטרים, דאָס אַלץ האָט אויף מיר אַרויפגעוואָרפן אַ ציטער. איך האָב ניט געקענט עפענען דאָס מויל צו זאָגן תהלים, נאָר געהאַלטן אין איין ווינען און דערציילן די זיידעס:

„— דער טאַטע איז קראַנק... דער טאַטע, דער חסיד און צדיק, ליגט אין בעט קראַנקערהייט... דער טאַטע וואָס האָט נאָר אַן איין־אייניציקן זון און וואָס האָט ערשט אַ יאָר און אַ האַלב אָנגעפאַנגען צו מדריך זיין מיר, איז קראַנק... בעט ג־ט... בעט רחמים אַז ער זאָל האָבן אַ רפואה...

„דערווייַלע איז צוגעקומען ר׳ זלמן און מיר געהייסן אָנצינדן אַ ליכט און געוויזן וואָס צו זאָגן אין מענה לשון, פאַרענדיקנדיק אַז איך זאָל בעטן רחמים ביי מיינע זיידעס אַז זיי זאָלן בעטן רחמים פאַרן קראַנקן טאַטן, אַז דער אויבערשטער זאָל אויף אים רחמנות האָבן און אים לאָזן לעבן.

„די דאָזיקע רייד זיינע האָבן מיר אינגאַנצן צעבראָכן און איך האָב אויסגעשריען מיט אַ ביטער געווײן (דאָס איז דער אָריגינאַל אין אידיש): זיידעס, הייליקע זיידעס, בעט דעם אויבערשטן ער זאָל בלייבן לעבן און זיין געזונט... און ער זאָל מיר מדריך זיין אַז איך זאָל זיין אַן ערלעכער איד.

איך האָב געווײנט אַזוי לאַנג און פון מינוט צו מינוט איז מיין צעבראָכן האַרץ געוואָרן אַזוי איבערפולט, אַז ר׳ זלמן, אַליין אַ וויינענדיקער, האָט מיר געזומען פאַרן האַנט און אַרויסגעפירט פון אוהל״.

אַז ער איז אַהיים געקומען, ווען עס האָט אָנגעפאַנגען צו טאָגן, האָט ער זיך דערוואוסט אַז דער קריזיס איז אַריבער בשלום און די דאָקטוירים זיינען זייער האָפענונגספול. ער שילדערט דאָרט וויטער ווי דער רבי זיינער, ר׳ ניסן, האָט אים געהייסן יענעם טאָג פאַסטן און ווי ער איז שפּעט יענעם אָוונט, נאָך אַלץ אַ פאַסטנדיקער, אַריין צום טאַטן אין צימער.

די ערשטע זאַך וואָס דער טאַטע האָט אים געפרעגט איז געווען:

„יוסף יצחק, וואָס מאַכסטו? לערנסטו?... וואָס האָסטו געלערנט די גאַנצע צייט?... האָסט אָפּגעהיט צו דאַוונען מיט אַ מנין?...״

(פאָרזעצונג אויף זייט כה)

תורת חסידות חכמה בינה דעת

וואס לערנט חסידות?

(ערשטער פון טערי"ע)

פון הרב יואל כהן

די לייענער פון „די אידישע היים" זיינען שוין זיכער באַקאַנט, אין אַ געוויסער מאָס, מיט דער חסידישער שיטה און ווייסן אויך וועגן דער אויפלעבונג אין אידישקייט אין אַלגעמיין וואָס חסידות האָט אַרייַנגעבראַכט ניט נאָר צווישן חסידים נאָר אויך, דירעקט און אומדירעקט, אין דעם גאַנצן כלל ישראל.

נעמענדיק אין באַטראַכט די אַנטוויקלונג פון דער אידישער געשיכטע אין די לעצטע פאָר הונדערט יאָר, די צרות וואָס אידן האָבן אין דער תקופה געליטן סיי פיזיש דורך אַנטיסעמיטיזם און סיי גייסטיק דורך די פאַרשידענע באַוועגונגען וואָס האָבן געצילט אַריין־צוברענגען אַ קאַלטקייט אין דעם אידישן לעבן פון תורה און מצוות, איז שווער זיך פאָרצושטעלן ווי אידישקייט וואָלט היינט צו טאָג אויסגעקוקט ווען ניט די התגלות פון דעם בעל שם טוב מיט זיין שיטה און לערע — תורת החסידות.

דאָס אויבנגעזאָגטע קאָן אויך דינען ווי אַן ענטפער צו די וואָס פרעגן: פאַרוואָס איז די חסידישע שיטה און לערע ניט נתגלה געווארן פריער, צו יענע דורות וואָס זיינען אין פלוג געווען מער ראַוי און פאַסיק, אַז צו זיי זאָל אַנטפלעקט ווערן דער חלק פון תורה וואָס איז געווען דורות פאַרבאַהאַלטן? איז דער ענטפער אויף דעם: וואָס די פינסטערניש איז גרעסער אַלץ מער ליכט דאַרף מען האָבן צו באַלייכטן די פינסטערניש; וואָס אַזוי איז אויך אין גייסטיקן חושך און אור: וואָס גרעסער דער גייסטיקער חושך אויף דער וועלט, אַלץ מער אור דאַרף מען האָבן דעם דאָזיקן חושך צו באַלייכטן.

פאַקטיש איז עס דאָך אויך אַזוי אין דעם סדר פון התגלות פון תורה בכלל. חז"ל[1] זאָגן אונז, אַז ווען ניט דער חטא העגל און ווען עס וואָלטן ניט צעבראָכן געווארן די ערשטע לוחות, וואָלט תורה באַשטאַנען ניט מער ווי פון די חמשה חומשי תורה און ספר יהושע; נאָר דוקא צוליב דעם חטא העגל און דעם צעברעכן די לוחות האָט מען זיך גענויטיקט אין מער אור פון תורה, איז דערפאַר געגעבן געווארן גאַנץ תורה שבכתב און תורה שבעל פה. אַזוי אויך אין משך פון די דורות איז דאָך וואָס ווייטער אַלץ מער צוגעקומען אין דעם אור פון תורה, כדי צו דערלייכטן דעם גייסטיקן חושך וואָס איז פון דור צו דור גרעסער געווארן. און אין די לעצטע דורות פאַר ביאת המשיח, מיט דער פיל־פאַרגרעסערטער גייסטיקער פינסטערניש, האָט זיך געפאָדערט די התגלות פון תורת החסידות צו באַלייכטן דעם חושך פון די איצטיקע דורות.

עס איז באמת שוין פון־אַלעם אַנערקענטער פאַקט, אַז בלויז די חסידישע וואַרעמקייט און התלהבות — ביז מסירת נפש — האָט אין פיל פאַלן געראַטעוועט דאָס באַדראָטע אידישקייט. דער קאַפּיטל „אידישקייט אין רוסלאַנד" אין די לעצטע פאָר צענדליק יאָר איז אייַנער פון די בולט׳ע באַווייזן אויף דעם.

* * *

מיר ווילן זיך בעיקר אָפשטעלן אויף דעם „מהות" פון חסידות אַליין. מיר זיינען ניט אויסן צו באַשרייבן וואָס חסידים און חסידות האָבן אויפגעטאָן אין דער אויפלעבונג פון

1) נדרים כב, ב. שמות רבה פמ"ו.

אידישקייט אין אַלגעמיין; מיר צילן דאָ אויך ניט צו דערקלערן און שילדערן די וואַרעמקייט און התלהבות וואָס חסידים האָבן געהאַט און האָבן, אין זייער אייגענעם תורה און מצוות־לעבן. אַ סך איז שוין וועגן דעם געשריבן געוואָרן (כאָטש פאַקטיש איז דאָס אַלץ ניט מער ווי אַ טראָפן פון ים). וואָס מיר זיינען יאָ אויסן מיט אונזער וויטערדיקן שרייבן, איז צו דערקלערן — ווי וויט עס איז מעגלעך אין די ראַמען פון אַרטיקלען אין אַ פעריאָדישער צייטשריפט — וועגן דער חסידישער לערע גופא.

אָזוי ווי יעדער באַוועגונג באַשטייט דאָך פון צוויי טיילן: די שיטה און אידעאָלאָגיע פון דער באַוועגונג, און די פראַקטישע זייט וואָס איז אַ פאַרווירקלעכונג פון דער שיטה און אידעאָלאָגיע, אָזוי איז אויך בהנוגע צו חסידות. בשעת מיר קוקן זיך אויפמערקזאַם צו צו דער וואַרעמקייט, התלהבות און מסירת נפש וואָס חסידים האָבן געהאַט און האָבן ביז היינטיקן טאָג, ווערט אונז קלאָר, אַז דאָס קומט ווי אַ רעזולטאַט פון תורת החסידות וואָס חסידים לערנען, וואָס די דאָזיקע לערע האָט עס זיי געגעבן די אייגנאַרטיקע חסידישע וואַרעמקייט און התלהבות. טאָ לאָמיר פרובירן דערקלערן אַ טייל פון די יסודות פון שיטת תורת החסידות.

נאָר איידער מיר פאַנגען דאָס אָן, פאָדערט זיך אַ קורצע הקדמה:

מיר האָבן פריער דערקלערט דעם טעם, פאַרוואָס חסידות איז נתגלה געוואָרן דוקא אין די לעצטע דורות, אַז צוליב דעם פאַרגרעסערטן חושך אין די לעצטע דורות האָט זיך געפאָדערט מער אור. לויט דעם טעם איז די התגלות החסידות אין די דורות פאַרבונדן מיט דעם חסרון און נידעריקייט פון די דורות. עס איז אָבער דאָ נאָך אַ טעם פאַרוואָס חסידות איז נתגלה געוואָרן איצטער דוקא, און דאָס איז: צוליב דער באַזונדערער מעלה וואָס ס׳פאַרמאָגן די איצטיקע דורות. און וועט איינער וועט פרעגן: אין וואָס באַשטייט די מעלה פון די איצטיקע דורות, וויסן מיר דאָך אַז די פריערדיקע דורות זיינען געווען פיל העכער? איז דער ענטפער אויף דעם, אַז וואָס אַ דור שפּעטער, אַלץ נעענטער קומט מען צום זמן פון ביאת המשיח, און טאַקע אין דעם באַשטייט די מעלה פון אונזערע דורות: די נאָענטקייט צום זמן פון ביאת המשיח פאָדערט דאָס צוגרייטונג צו ביאת המשיח דורך דער הכנה און הקדמה פון עבודת החסידות.

ווי באַוואוסט, שרייבט דער בעל שם טוב — דער גרינדער פון תורת החסידות — אין איינעם פון זיינע בריוו, אַז ער האָט געמאַכט אַן עליית נשמה און איז געווען אין היכל פון משיח׳ן, וואו ער האָט ביי משיח׳ן געפרעגט: אימתי קאתי מר (ווען וועט משיח שוין קומען)? האָט אים משיח געענטפערט: לכשיפוצו מעיינותיך חוצה, ווען דיינע קוואַלן — געמיינט די קוואַלן פון תורת החסידות — וועלן צעשפרייט ווערן און דערגרייכן אויך אין דרויסן, אין ערטער וואָס זיינען נאָך דערווייל ווייט פון דעם וואָס חסידות שטעלט מיט זיך באמת פאָר.

פאַרוואָס איז טאַקע חסידות אַ הקדמה צו משיח׳ן?

ווי באַוואוסט וועט משיח לערנען תורה מיט אַלע אידן, אַריינגערעכנט די אָבות און משה רבינו, טראָץ דעם וואָס זיי האָבן דאָך שוין געלערנט די גאַנצע תורה. שטעלט זיך די פראַגע: וואָס וועט משיח צו זיי מגלה זיין? נאָר אין תורה איז דאָ „פנימיות" און „חיצוניות". „חיצוניות" איז דער אויסערלעכער, אַנטפלעקטער טייל פון תורה, און „פנימיות" איז דער אינערלעכער, באַהאַלטענער טייל פון תורה. (אויך די תורה וואָס נשמות לערנען אין גן עדן איז פנימיות התורה, וויל דאָרט זיינען דאָך ניטאָ די אַלע גשמיות׳דיקע זאַכן וועגן וועלכע מיר לערנען אין דער תורה אין עולם הזה. זיי לערנען דאָרט די רוחניות, די פנימיות פון אונזערע הלכות[2])

2) אין דער אמת׳ן איז דווקא די תורה וואָס איז אַנגעטאָן אין גשמיות, די תורה וואָס מיר לערנען דאָ למטה, כאָטש ס׳איז אַנגעטאָן אין גשמיות, און עס ווערט אַנגערופן „חיצוניות", האָט אין זיך אַ פיל העכערע מעלה ווי די תורה וואָס מען לערנט אין גן עדן, ווי עס ווערט דערקלערט ווערן אי״ה בייַ אַן אַנדער געלעגענהייט.

משיח וועט לערנען מיט אידן פנימיות התורה (פיל העכער אויך פון דער תורה וואָס נשמות לערנען אין גן עדן), און אַזוי ווי אַלע ענינים וואָס משיח וועט מגלה זיין, זיינען אָפהענגיק איז דער עבודה פון אידן אין דער גלות־צייט, אַזוי אויך אין דעם ענין פון פנימיות התורה וואָס משיח וועט מגלה זיין, איז עפעס אַן אָפשיין דערפון האָט זיך געמוזט אָנפאַנגען אין דעם זמן הגלות. דערפאַר איז דווקא אין די לעצטע דורות פאַר משיח'ן האָט דער אויבערשטער אונז מגלה געווען — דורך דעם בעש"ט און די רביים וואָס נאָך אים — תורת החסידות, וואָס איז אַ „מעין" פון די פנימיות התורה וואָס משיח וועט מגלה זיין. און פון דור צו דור ווערט דורך די רביים נתגלה תורת החסידות אַלץ מער און מער, ווי אַ הקדמה און אַ הכנה צו די פנימיות התורה וואָס משיח וועט אונז בקרוב מגלה זיין און מיט אונז לערנען.

— איבעריק צו זאָגן, אַז אַלע חלקים פון תורה, אויך די תורה וואָס משיח וועט מגלה זיין און לערנען, איז געגעבן געווארן ביי מתן תורה, נאָר די פנימיות איז דאָן געגעבן געווארן אין אַ פאַרבאָרגענעם אופן, און משיח וועט עס דאַרפן מגלה זיין. —

דאָס וואָס מיר האָבן פריער געזאָגט, אַז די התגלות פון פנימיות התורה דורך משיח'ן דאַרף האָבן אַ הכנה און הקדמה, איז אייגענטלעך דאָס זעלבע געווען ביי מתן תורה בכלל. מתן תורה האָט געהאַט אַ הכנה און הקדמה: אברהם אבינו איז געווען דער ערשטער וואָס האָט אָנגעפאַנגען באַלייכטן די וועלט מיט דער ליכט פון תורה און נאָך אים האָבן עס פאָרגעזעצט נאָך זעקס דורות: יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם און משה (נאָך איידער ער האָט מקבל געווען די תורה). און ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס די תורה וועלכע זיי האָבן פאַרשפרייט איז געווען ניט מער ווי אַן אָפשיין פון עצם התורה וואָס איז שפעטער געגעבן געווארן, דאָך איז עס געווען אַ גוטע הכנה צו מתן תורה.

דאָס זעלבע איז אויך בנוגע פנימיות התורה פון משיח'ן. מיר געפינען זיך שוין אין דעם לעצטן דור פון דער הכנה, און מיר האַלטן שוין גאָר נאָענט צו איר סוף, וועט גאָר אינגיכן אונז נתגלה ווערן די שיין פון פנימיות התורה, וואָס משיח צדקנו וועט לערנען מיט אונז בקרוב.

* * *

אין תורת החסידות זיינען פאַראַן עטלעכע חלקים: 1) פאַרשידענע דערקלערונגען אין פסוקים, מאמרי חז"ל און הלכות פון תורה. 2) פאַרשידענע דערקלערונגען וועגן ספירות, מלאכים, נשמות און עולמות עליונים. 3) די דערקלערונג וועגן דער אויפגאַבע פון דעם מענטש אויף דער וועלט, אַ טיפערער קוק וואָס עס מיינט תורה, וואָס עס מיינט אַ מצוה און וואָס עס מיינט אַ איד. כאָטש פון לערנען תורה בכלל באַגרייפט מען די גרויסע הויכקייט און קדושה פון תורה און מצוות און אידישע נשמות, גיט אָבער תורת החסידות גאָר אַ באַזונדער דערקלערונג אין דער הויכקייט און הייליקייט פון תורה און מצוות און אידן, אַזוי אַז עס שאַפט זיך אַ גאָר באַזונדערער הדרת הקדש פאַר יעדערער פון די דערמאָנטע זאַכן, און פאָלגלעך גיט עס צו חיות און התלהבות אין דעם מקיים זיין תורה און מצוות, און גיט גאָר אַן אַנדער השקפה אויף דער וועלט און איר תכלית.

אויף דעם דריטן טייל פון תורת החסידות ווילן מיר זיך בעיקר אָפשטעלן אין די וויטערדיקע אַרטיקלען אי"ה.

דער צער פון אנטלויפן

• דוב ראַווסקי

דאס גאנצע שטעטל איז געווען פאַרזונקען אין דער געדיכטער שטילקייט פון אַווינטערדיקער מיט־נאַכט. ס׳איז געשטאַנען אַ טיפע שבט־נאַכט. אַלץ איז געלעגן ווי פאַרטאַיעט, איינגעהילט אין גליווער־דרימל אונטערן ווייסן צודעק פון־נעם שניי־ליילעך, וואָס האָט זיך צעלייגט מיט דער איינגעזעסענער רחבות פון יענעם יאָר־אָפשניט. אויך די לופט איז געווען ווי איבערגעפרוירן — רואיק, אָן קיין שאַרעך פון ווינט אָדער גערויש פון לעבן. דער טונקל־בלויער הימל האָט זיך ווייט געשפרייט איבער די טיף־דורכזיכטיקע הויכקייטן און געאָטעמט מיט נאַכטיקער שלוה. ס׳האָט זיך געדוכט, אַז אויך די אומציליקע שטערן גלאָצן שלעפעריק אַרונטער צום פאַרגליווערטן שפיל פון שניי־ווייסקייט מיט חושך פון נאַכט...

* * *

ר׳ יעקב האָט פאַמעלעך אַראָפגעלאָזט די קליאַמקע פון זיין הויף־טיר און איז אַרויס אין דרויסן. ער האָט באַלד אַ קער געטאָן דעם קאָפּ און זיך איינגעגעסן מיט זיין בליק אין די פאַרפינסטערטע פענסטער פון זיין הויז, פון וואַנען עס האָט זיך קוים געמערקט אַ בלאַס אָפּבילד פון אַ מענטשן־געשטאַלט. אַ קורצע וויילע זיינען זיינע אויגן דאָרט געווען צוגעשמידט, ווי אין שטומער געזעגעניש, אָבער באַלד האָט ער זיך געגעבן אַ ריס פונעם אָרט און איז מיט האַסטיקע טריט אַוועק אין דער נאַכט אַריין.

געגאַנגען איז ר׳ יעקב צום „וואָקזאַל". כאָטש זיין גאַנץ רייזע־באַגאַזש איז געווען אַן „אומשולדיק" היימישער שטרוי־קאָשיק, האָט ר׳ יעקב דאָך ניט געטרויט די גאַסן, וואו מ׳קען אָנטרעפן אַ שפּעטיקן דורכ־גייער מיט אַ „ניט־גוט אויג". ער האָט דעריבער זיך פאַרנומען דורך זייטיקע געס־לעך, אין וועלכע אַפילו די לייכטנדיקע גאַס־לאַמטערנעס „שטייען ניט אין וועג". ר׳ יעקב האָט אויך ניט געוואָלט „מטריח" זיין אַ בעל־עגלה, אים אָפּצופירן צו דער באַן — ס׳איז „געזינטער" גיין צופוס. „עפּעס זיינען די בעל־עגלה׳ס צופיל חבר־לאַפּ מיט די רויטע קנעפלעך". דערצו האָט זיך ר׳ יעקב ניט געקענט אַנטשליסן צו נעמען טאַקע שוין און פאָרן. ער האָט נאָך גע־וואָלט איבערטראַכטן. איז ער טאַקע אַרויס מיט אַ שיינע פאָר שעה פאָרן באַן־אָפּגיין.

ר׳ יעקב האָט געגומען טאָפּטשען איבער די שנייאיקע סטעזשקעס, מיט אַזאַ אימפּעט, גלייך עמעצער אַנדערש וואָלט אים געטריבן, געיאָגט. אַזוי אָפּגעלאָפן אַ פאָר געסלעך, האָט זיך ר׳ יעקב אָפּגעשטעלט, זיך אייי־געהערט צום געזודער פון זיינע אייגענע מחשבות, און איז ווייטער אַוועק, שוין מיט פאַמעלעכע, קרומלעכע טריט פון אַ בלאַנ־דזשענדיקן. פון צייט צו צייט האָט זיך זיין

האָנט געשטרעקט צום בוזעם־קעשענע: יאָ, ס׳איז דאָרט אַלץ אין אָרדענונג — דער בילעט, דער פּראָפוסק (רייזע־דערלויבעניש), און אַפּילו אַ דאָקטאָר־צייגעניש צו פֿאַרלאָזן די אַרבעט בכדי צו פֿאָרן זיך היילן — אַלץ אַדאַנק דער פּראָטעקציע פון גוטע פריינט צוזאַמען מיט אַ גוטע פּאָר רובל. אָבער דאָרט ווייטער, אַהינטער דער טאַש, האָט פּאָרט דאָס האַרץ אַזוי אומרואיק געזעצט...

די אייזיקע קעלט האָט זיך אַלץ טיפער איינגעשניטן אין זיין קערפער. וואָס פאַר אַ ווערט האָבן זיינע אַלטע, אָפּגעריבענע מלבושים קענן אַזאַ בייזן, קרעפּטיקן פראָסט?! האָט זיך טאַקע זיין גוף געהויקערט און דער קאָפּ האָט זיך געבויגן, געווארעט אינעם קאָלנער פון מאַנטל. בלויז זיינע אויגן, — תמיד לעבעדיקע, פריידיקע, — האָבן איצט געקוקט מיט אויפגעריסנקייט אין סאַמע חושך־אויסשפרייט.

זיינע אייגענע טריט, וואָס האָבן הילכיק געכרושטשעט, און געריסן שטיקער פון בייַנאכטיקער שטילקייט, האָבן אומהיימלעך אָפּגעזעצט, געראַיצט זיין געמיט. אין זיינע היציקע טראַכטענישן האָבן כסדר אויפגעטויכט שמערצלעכע, מאָענדיקע ווערטער: „יעק׳ל, דו האָסט זיך אונטערגעגעבן! דו אַנטלויפסט, אַנטלויפסט!״ און דערביי פלעגט ער אַרויסרוקן זיין קאָפּ פון קאָלנער, ווי ער וואָלט ווילן אָפּקילן זיין צעפלאַמט געזיכט.

ב.

אָנשטאָט גיין דירעקט צום „וואָקזאַל״ האָט זיך ר׳ יעקב פאַרנומען אין אַ שמאָל, זייטיק געסל, וואָס גייט אין אַ פאַרקערטער ריכטונג. פון אַן איינזאַם פענסטערל האָט געשלאָגן אַ שוואַכע ליכט און ר׳ יעקב האָט מיט פאַרפרוירענע פינגער אַרויסגענומען דעם קעשענע־זייגער: „עט, ס׳איז נאָך דאָ גענוג צייט!״ ווי וואויל דער דרויסן האָט געפראָסטיקט, איז עס אין קאָפּ אָנגעגאַנגען אַ פיבער פון וואַקלעניש, קעגנזעצלעכע באַשלוסן און בריזנדיקע דמיונות.

אָט האָט ער זיך דערמאָנט, ווי שוין אַ פּאָר חדשים, אַז זיינע נאָענטע פריינט דריקן אויף אים צו פאַרלאָזן דאָס שטעטל. זינט די לאָקאָלע מאַכט־פירער זיינען דורכן נאַכט אין ערגעץ פאַרשוואונדן און זייער אָרט האָבן פאַרנומען אַראָפּגעשיקטע נייע, בייזע נעזער, — האָט דאָס אידישע שטעטל איינגעהאַלטן דעם אַזוי אויך פאַרשטיקטן אָטעם: דאָס זיינען דאָך די באַוואוסטע סיגנאַלן פאַר דער נייער שרעקלעכער כוואַליע פון דער „טשיסטקע״־מגיפה, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט טויזנטער שטעט און שטעטלעך אינעם דאָזיקן לאַנד. ער, ר׳ יעקב, האָט אָבער אָפּילו ניט געטראַכט פון פאַרלאָזן דאָס שטעטל. ער פלעגט ענטפערן זיינע פריינט מיט סתם אַ שמייכל, אַ קנייטש מיט דער פלייצע, אָדער גאָר מיט אַ שטילערנסטן זאָג: „איך קען עס ניט, ווי מען איך איצט אַנטלויפן? השי״ת וועט העלפן!״

דער אמת איז, — האָט ר׳ יעקב אַ טראַכט געטאָן מיט אַ ביסל וואונדער אויף זיך אַליין — אַז זינט דער רבי שליט״א האָט אים געשיקט אין דאָזיקן שטעטל צו פאַרנעמען די רבנות, האָט ער זיך גאָר קיינמאָל ניט געשראָקן, ניט געשפירט דעם פּחד פון די שרעקלעכע געשעענישן — און איצט מאַכט ער גאָר „ויברח״. ר׳ יעקב האָט זיך אַזש אַ קרים געטאָן ביים דערמאָנען אין געדאַנק דאָס דאָזיקע וואָרט.

ר׳ יעקב האָט פאַרלאַנגזאַמט די טריט. ער האָט פאַרמאַכט די אויגן און געפּרוווט זיך פאָרשטעלן דאָס הייליקע בילד פון רבי׳ן. ער האָט עס אָבער ניט געקענט באַווייזן: עפעס גרויסע, טונקל־גרויע פלעקן, קרייזן פון דער אַרומיקער פינסטערניש האָבן זיך געמישט הינטער די אויגן־לעפּלעך און פאַרטושט דאָס דאָזיקע בילד: דאָס בילד, וואָס האָט אים אַזוי אָפט געווארעמט, האָט קוים, קוים געבלאַסט אינעם צעהיצטן קאָפּ.

אַ פּרישער ציטער האָט אים פאַרנומען. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און מיט ביטערקייט אַרויסגעמורמלט: „אָפּילו דאָס געשטאַלט פונעם רבי׳ן — אויך ניט! ס׳איז ניט גוט! וואָס טוט מען?״ די קעלט האָט אָבער געטריבן — מען מוז גיין. אָבער וואוהין? צו דער באַן? אפשר גאָר צוריק אַהיים?...

ר׳ יעקב האָט איצט געמומען איבערטראַכטן און מאַכן אַ חשבון פון זיין „כשרות״ אינעם שטעטל. דער אמת איז, אַז ער איז שוין היפשע יאָרן אַן אמת׳ער

פֿראָלעטאַריער: ער און זיין ווייב אַרבעטן ווי „נאַדאָמניקעס" (היים־אַרבעטער), זיי שטעפּן כאָלעווע פון שטיוול פאַר דער מלוכה, צי כ'וויס פאַר ווער (ווייל באמת האָט מען אין שטעטל קיינמאָל ניט געזען פון די דאָזיקע שטיוול אויף עמעצנס פיס...). און אַזוי טראַכטנדיק, האָט אַן אַנ־געזעסן־וואַרעם געפיל געזומען שטייגן אין דער אָפּגעטאָמפּטער פּוסטקייט פון האַרץ. מ'האָט דאָך טאַקע אים, ר' יעקב'ן, ביז איצט ניט געטשעפּעט! מ'דאַרף גיין צוריק! און וואָס האָט ער בכלל אָנצווועלן? אָבער...

אַז אַלע ווי איינס האָבן זיך אויף אים אָנגעזעצט, אַפילו דער אַלטער חסיד ר' נחמן, וואָס איז אַלעמאָל זיין שטילער שותף אין אַלע געפאַרן — אויך ער האָט לעצטנס געזומען איינ'טענה'ן: צי־אָפּ פון דאַנען. „אויב ער, ר' נחמן, האַלט שוין אויך אַזוי, איז שוין טאַקע אויס מיט אַלץ און אַלעם! טפו צו אַזאַ פינסטערער וועלט!" ר' יעקב האָט זיך פאַרהאַלטן און אַ שפּיי געטאָן אויף אַ הורבע שניי. פאַר זיינע אויגן האָט זיך באַוויזן אַ בילד:

אָט ערשט איז עס געווען, ביי דער י"ט כסלו־„סעודה", וואו נאָר זיי ביידע, ער און ר' נחמן, זיינען געזעסן און „פאַרבראַכט". ר' נחמן האָט געהאַלטן דאָס גלעזל, ווינציק געטרונקען און אַ סך געווויינט. ער האָט כסדר אָנגעהויבן ריידן — אָבער זיך שטעג־דיק פאַרהאַקט. לסוף האָט ער אַראָפּגעלאָזט די היטל טיף איבער די אויגן און ווי מיט געוואַלט אַרויסגעריסן: „יעקל, דו הערסט? דו דאַרפסט, דו מוזט אַוועקפאָרן. איך גלויב, ניין, איך בין זיכער אַז דער רבי אַליין וואָלט עס דיר געהייסן טאָן... איך בין שוין אַ שברי־כלי, אָבער דו, דו דאַרפסט זיך ראַטעווען — אפשר טאַקע ווייל דו דאַרפסט נאָך עפּעס אויפטאָן... און... אַ רחמנות אויף דיין ווייב..."

„אוי, ר' נחמן!" האָט ר' יעקב אַרויס־געאָטעמט אַ טיפן קרעכץ. דערמאָנט זיך ר' יעקב ווי אָט־דער זעלבער אַלטער חסיד איז געשטאַנען אַ באַרוועסער און געקנאָטן דעם צעמענט פאַר דער מקוה, וואָס זיי האָבן אין לאַנגע, שטילע נעכט געבויט. ר' נחמנ'ס פּנים, מיט זיין לאַנגער הדרת־פּנים באָרד, האָט גשוויצט און געלויכטן מיט לייטזעליקער פרייד... ביז — זיי האָבן קוים באַווויזן צו פאַרשיטן די גרוב מיט זאַמד און די פּאָר שלעכטע מיילער — מיט געלט...

פון ערגעץ האָט זיך פּאַיאַוועט אַ שי־כורער פויער, וואָס האָט זיך געוואַקלט פון איין באַרג שניי אין דעם צווייטן. דער שיכור האָט געכאָטשעט, געשריען, גע־זידלט און געשאָלטן די גאַנצע וועלט. ר' יעקב האָט מיט עטוואָס קנאה באַטראַכט דעם פויער, וואָס האָט אים פאַרבייגע־שלייכט מיט אַזאַ ביטול צו אַלץ און אַלעמען. „גלוואַלט, וואָס טוט זיך מיט מיר? אַזויפיל וואַקלענישן, ספקות?" וואָס אמת, איז גאָר ר' יעקב פון נאַטור אויס אַ מוטיקער, אַן אַנטשלאָסענער.

ר' יעקב האָט אַוועקגעשטעלט דעם קאָ־שיק, איז צוגעגאַנגען צו אַ בוים און אָנ־געלענט זיין קאָפּ אויף זיין שטאַם. אַ מאָדנע הוילקייט האָט באַזעצט זיין אינגע־ווייד, אַ מין פּוסטע פרירעניש ביים האַרצן. דורכן פאַרהויבענעם קאָלנער האָט געזומען כוואַליען מיט קעלט איבערן גאַנצן לענג פון רוקן. ער האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ און מיט שטאַרע בליקן געקוקט אויף די ווייסע פאַרשנייטע דעכער. „או־וואַ! ס'איז דאָך שוין באַלד נעבן מיל" — האָט ר' יעקב זיך אַ כאַפּ געטאָן, אַז ער איז גאָר ווייט פאַרקראָכן.

ר' יעקב האָט זיך איינגעבויגן, געזומען דעם קאָשיק און איז אַוועק צוריק. אַ באַקאַנט הייזל איז אים אָנגעקומען אַנט־קעגן, און זיין פאַרשמאַכט פּנים האָט אויפ־געלויכטן: „אָט דאָ לעבט ראובן דער סטאָ־ליער! אַ טייערער איד אָט דער סטאָליער, היינט זיינע צוויי אינגעלעך — אַזעלכע תמימות'דיקע גאָלדענע קינדער", זיי זיי־נען כמעט די אייניקע מיט וועלכע ר' יעקב לערנט נאָך עד היום. ר' יעקב דער־מאָנט זיך, ווי ער האָט אַנומלט געכאַפּט אַ שמועס מיט ראובנ'ען וועגן „תכלית", וועגן אַוועקשיקן זיינע קינדער אין דער געהיימער ישיבה. דעם סטאָליערס ענטפער האָט אים פשוט פאַרבליפט מיטן תמימות'־דיקן קוראַזש:

„רבי, טוט ווי איר פאַרשטייט. מיינע קינדער זיינען אפשר מער אייערע קינדער,

אַזוי שטייט דאַכט זיך ערגעץ אין די הייליקע ספרים, ניט אַזוי, רבי? אַ דאַנק אייך וועלן זיי דאָך זיין ערלעכע אידן"...

„נייַן, צוליב די צוויי אינגלעך אַליין טאָר איך ניט אַנטלויפן. מיין אָרט איז דאָ!" און ר' יעקב איז אַריבערגעגאַנגען אויפן צווייטן זייט געסל. דער באַשלוס האָט אים אָנגעפילט מיט דערלייכטערונג און ער האָט געגומען שפּאַנען גיך, ווי ער וואָלט מורא געהאַט צו פאַרלירן די ערשט־באַקומענע זיכערקייט. אָבער וועג ער איז שוין צוגעקומען צום ענדע פון געסל און זיך געוואָלט פאַרקירעווען אַהיים, האָט זיין גאַנצע מוטיקייט זיך אויסגעוועפט: „ווי קען ער קומען איצט צוריק אַהיים? דאָס ווייב וועט עס ניט אויסהאַלטן".

און ווידער האָט עס געגומען ווירבלען אין קאָפּ מיט צווייפל און דמיונות. ער האָט איצט פאַר זיך דערזען דאָס בלייכע פּאַר־אומערטע געזיכט פונעם ווייב, מיט רויטע, פאַרווויינטע אויגן. זינט יענעם פרימאָרגן, וועג די שכנה האָט זיי אָנגעזאָגט די פּינס־טערע בשורה וועגן אַרעסט פון די עטלעכע אידן — איז זיין ווייב געוואָרן אויס מענטש: זי איז אַ שווייגענדיקע אָפּט געשטאַנען ביים פענסטער, געווויינט דורך די נעכט און געהאַלטן אין איין פאַרשליסן די טיר — פונקט ווי דאָס וואָלט געווען אַ שמי־רה...

אַלעמאָל איז זי דוקא געווען מוטיק, קיינמאָל ניט איבערגערעדט פון זיינע „טריפה" טואונגען, אויך לעצטנס האָט זי כסדר געשוויגן... ביז דאָ, מיט עטלעכע טעג צוריק, פאָרט אַ וויבערישע נשמה — זי האָט ניט אויסגעהאַלטן און מיט פאַרשטיקטן געוויין אים געזאָגט: „יעקל, האָב אויף מיר רחמנות, פאָלג וואָס אַלע זאָגן דיר... און וועמען האָב איך נאָך, וועמען?..."

ג.

פונדערווייטנס האָט געלויכטן אַ לאַמטערן, וואָס איז געשטאַנען ביים ראָג פון דער צענטראַלער גאַס. ר' יעקב איז געשווינד צוגעלאָפן צום ליכט. די הענט זיינען געווען באַלד ווי אָפּגעליימט, דאָך האָט ער ווי עס איז אַרויסגעצויגן דעם זייגער. אָבער וויפל ער האָט ניט אָנגעשטרענגט די ראַי' — געקנייטשט די אויגן, געקערט דעם זייגער אויף אַלע זייטן — האָט ער דאָך ניט געקענט דערבליקן די ציפערן. „נו, נו, ס'מוז שוין זיין גאָר שפּעט! די באַן איז שוין מסתמא העט־וויט אַוועק..." ער, ר' יעקב, האָט שוין, דוכט זיך אים, געהערט אַפילו דאָס פייפעניש...

אָבער מאָדנע, דווקא וועג ר' יעקב האָט בלויז געקענט לייגן זיין האָפענונג אויף דעם געווויינטלעכן פאַרשפּעטיקן פון די רוסישע באַנען — האָט אים אַ נייער קראַפט געגומען טרייבן צום וואָקזאַל. אַלע קלעררעגישן זיינען צעפלויגן, און פון גאַנצן תוהו־ובוהו אין קאָפּ האָט זיך אַרויסגעשיילט איין דראַנג: וואָס גיכער קומען צו דער באַן, און בכדי צו שפּאָרן צייט — איז ער אַוועק מיט דער צענטראַלער גאַס.

נאָר אַז מען הויבט זיך אָן צו איילן — דאַרף פונקט עפּעס טרעפן: ר' יעקב'ס

שורשענדיקע טריט האָבן, ווייזט אויס, אי־בערגעוועקט אַ פאַרפרוירענעם, בייזן הונט ערגעץ אַהינטער אַ טויער. דער כלב, אַ גאַנץ היפשער, האָט מיט הינטישער רציחה און בילעריי זיך געוואָרפן אויף ר׳ יעקב׳ן, געביסן דעם קאָשיק און געריסן ד׳י פאָלעס. „נאַדיר נאָך אַן אָנשיקעניש״ — האָט ר׳ יעקב אַרויסגעהעשעט און געזומען זוכן מיט וואָס צו מכבד זיין דעם „פיר־פיסיקן״.

אין זיין פאַרטוענקייט האָט ר׳ יעקב ניט באַמערקט דאָס אָנפאָרענעניש פון אַ פאַסאַזשיר־שליטן. געווען איז עס וויניצקי „חמץ״, דער בעל־עגלה מיט זיין סקאָראָכאָד (שנעל־גייער — אַזוי האָט ער גערופן זיין בלינד פערד).

וועז מאיר וויניצקי איז צוגעפאָרן צום „מלחמה־פלאַץ״, האָט ער פאַרהאַלטן זיין פערד, באַטראַכט אַ ווייל דעם ווילדן געדריי פון מענטש־און־הונט, און ווען ער האָט דערקענט ר׳ יעקב׳ן שוין אַ האַלב־ליגנדיקן — האָט ער געזומען שרייען אויף רוסיש, מיט די אַלע געפעפערטע רוסישע „באַגלייט־וועדטער״:

— העי, איוואַן... דו פּיאַניצע איינער! אין דיין... וואָס שלייכסטו זיך אַרום אין מיטן דער נאַכט! שלאָגסט זיך אַרום מיט הינט, דו כאַמרילע...

מאיר וויניצקי איז צוגעלאָפן און מיט דער בייטש אַ שוויטשט געטאָן דעם צע־בושעוועטן כלב, אַז יענער איז מיט אַ פאַרגייענדיקער יללה אַוועקגעפוירט אונ־טערן טויער. ער האָט ר׳ יעקב׳ן אַ כאַפּ געטאָן אונטערן אָרעם און אַרויסגעשעפ־טשעט: „רבי, אָן רייד, האַידאַ אין שליטן אַריין. נישט קיין פּיפּס!״

ווי אַ פאַרלוירן קינד איז ר׳ יעקב מיט־געגאַנגען. סייווי האָט געהערשט אַ מין פאַרוויסטעניש פון זיין גאַנצן ווילנס־קראַפט. ווען ר׳ יעקב איז שוין געווען אין שליטן, איינגעדעקט מיט אַ גראָבער שמאַטע ביז איבער אַ העלפט פון קערפער, האָט ער ערשט דערפילט אַ זלידנע שטעכעניש אין אַלע אברים. ער האָט מיט אַ שוואַכער שטימע, ווי ניט פון זיין מויל, אַ פרעג געטאָן: „מאיר, וואו פירסטו מיך?״

מאיר האָט אים ניט געענטפערט. ער האָט מעשה וויכטיקער מאַן זיך אַ גלעט געטאָן דעם שטערן און אַ טרייב געטאָן דאָס פערד, וואָס האָט זיך שנעל פאַר־קירעוועט אין אַ זייטיקער גאַס.

וועז זיי זיינען אָפּגעפאָרן אַ שטיק וועג, האָט מאיר געעפנט זיין מויל:

„איר׳ט מיר, רבי, שוין מוזן יאַקאָש פּאָ... מוחל זיין. איך האָב געמוזט אַזוי האָרלאַיען ווי אַ כאַמולע צו אַ שיכורן ערל. איר פאַרשטייט, דאָרטן, אַ פּאָר הונ־דערט טריט פון אייער געשלעגעריי מיטן פיר־פיסיקן — געפינט זיך די פאַרפלוכטע נאָרע פון די „רויטע״ צוויי־לאַפּעדיקע הינט... און צו אַלדי רוחות איז פונקט דאָן געווען „דיזשורנע״ אָט דער פליכע־וואַטער פאַראַזיט ליסענקאָ. געזעסן ביים טויער און געשאָקלט מיט דער מאָרדע — מסתמא זיך אָנגעזשליאָקעט...״

ר׳ יעקב האָט יאָ און ניט געהערט זיין געריידעכץ. ער האָט נאָכאַמאָל אַ מורמל געטאָן: „וואָס רעדסטו דאָרט?״

„איר הערט, רבי, אַזאַ שטיק „חמץ״ זאָל איך האָבן סאַראַ גוואַלדאַוונע מזל איר האָט. זאָל אַזוי מיין טייער פערדל זיך האָבן קריכאַס־ימים, ווי דער הונט האָט אייך טאָטשנע ווען מ׳דאַרף פּאָצאַפּעט. וואָ! איר זייט אַ מזל׳דיקער האָז, וואָס אויך מאיר חמץ מיט זיין סוס׳ל האָבן קאַקראַז נא־סקאָטשעט (אָנגעשפּרונגען אין צייט). רבי, אפילו מיין גראָבע קאָפּ זאָניוכעט (דער־שפּירט) אַז איר זייט דאָרט גאָר אַ וואַזשנע כאַראַקטער, אָט־אָ דאָרט, אין די זאַפּיסקעס (צעטלעך) פון הימל...״

„וואָס האַקסטו דאָרט? מאיר, רייד קלאָר. וואו פירסטו מיר?״

„רבי, גערעכט, איך וועל רייד טאָלקאָם. טאָ הערט: וועז איך בין געקומען מיט אַ פּאָר פּאַסאַזשירן, די ריכטיקע ספעקו־לאַנטן, פאַרשטייט זיך, צום וואָקזאַל, זיינען

זוי נעטשיסטע (אומריינע) רוחות אָנגעלאָפן עטלעכע זשלאָבעס מיט לעמפלעך אין די הענט. מאיר האָט גלייך דערשמעקט אַז דאָס זיינען יענע „רויטע באַנדיטן" מיט שיסערס אונטעֿר די פאָלעס. זיי האָבן אָנגעשטעלט די לעמפלעך אויף מיינע פאַסאַ-

זשירן, האָב איך ווי אַן איידעלער בחור געפרעגט: „חברים, וועמען זוכט איר?" „ניט דיינע הינטישע געשעפטן" — האָבן זיי מיר אָפגעליאָפעט. נו, טראַכט מאיר המץ, טאָ, גייט אייך צו אַלדי שוואַרצע יאָר און ברעכט הענט און פיס און טאַקע די פערדישע קעפ אויך — אַבי איר טשע-פּעט ניט מיינע פאַסאַזשירן... דאָס איז אַלץ טשעפּוכאַ, אָבער מיינער אַ יאַט, אַ ריכטיקער כלאָפּ, וואָס זשליאָקעט מיט די אַלע קנעפּלעך, האָט מיר געכאַפּט אין אַ ווינקל. ער האָט געשטשירעט מיט די ציין און געזאָגט: „ברודער, קום אַ טרונק טאָן, וועל איך דערציילן אַ נייעס, שוין איינמאָל אַ נייעס"... וואָס זאָל איך צופיל ברייען, דער יאַט האָט מאיר'ן דערציילט, אַז יענע גאַרגל-שניידער האָבן געזוכט דעם „זשיד" מיטן באָרד — יאַקאָב פ. וואָס דאַרף פאָרן אַהין און אַהין... מיינע לאַפּעס האָבן גע-נומען שליידערן ווי אין קדחת... איך האָב באַמערקט אַז די באַן איז אַוועק און איר, רבי, זייט ניטאָ, האָב איך שטילערהייט פאַרטריבן די פּאָר פאַסאַזשירן, וואָס האָבן מיך געוואָלט נעמען, און גענומען טרייבן דעם ליידיקן שליטן — וואוהין, האָט מיין קאָפּ נאָך ניט דערביוועט, אָבער איך האָב אייך ערגעץ געמוזט פאַקן און — אָט, איך פאָר, זע איך ווי איר, רבי, שפּילט זיך גאָר מיט אַ הונט... אָט אַ מאָדנע קאָ-מעדיע..."

ר' יעקב האָט ווידער, שוין אַ שטיל-ציטערדיקער, אַ פרעג געטאָן: „מאיר, וואָס טוט מען? וואוהין פאָרן מיר איצט?"

מאיר „חמץ" האָט אַ וויל געטראַכט: „אַזאַ שטיק חמץ זאָלן מיר ביידע האָבן, ווי איך בין גערעכט — איר וועט מוזן אַ פּאָר נעכט איבערנעכטיקן אין מיין כאַ-לופע... בעסער ווי ביי „זיי"..."

מיט דריי נעכט שפּעטער איז ר' יעקב, אין אַ שטורעם-וואויענדיקער נאַכט, אָפ-געפאָרן מיט דער באַן — אָבער שוין ניט פון זיין שטעטל, נאָר פון אַ צווייט, דער-בייאיק שטעטל.

אידישע דערציאונג — ניט מער ווי איבערגעבן מאָראַלישע ווערטן?

הרבנית ד. פערקאָווסקי

דאָס אידיש פאָלק איז אין אמת'ן נישט דאָס איינציקע וואָס איז שטאַרק פאַראינטערעסירט אינעם חינוך פון זיינע קינדער; אין אַלע וועלט־פעלקער געפינען מיר פערזענלעכקייטן וואָס באַשעפטיקן זיך מיטן דאָזיקן חינוך־פראָבלעם: ווי אַזוי איבערצופירן דעם גייסטיקן באַגאַזש פון זייער פאָלק, זייער קולטור און טראַדיציעס צו זייערע קינדער. ס'איז אָבער דאָ אַ גרינטלעכער אונטערשייד ווי אידן באַנעמען דעם באַגריף פון חינוך און וואָס דער דאָזיקער באַגריף באַדייט ביי אַנדערע פעלקער.

חינוך ביי אַנדערע פעלקער מיינט: דאָס בלויזע „איבערגעבן" די לערעס און מאָראַלישע ווערטן, וואָס דאָס פאָלק באַזיצט, צום ווייטערדיקן דור. ס'ווערט אָבער דערביי ניט גענוג באַוואָרנט, אויב דער דאָזיקער „איבערגעבער", דער לערער און דערציער, איז טאַקע דער פאַסיקער פערזאָן דערצו, און צי עס ווערן ביים איבערגעבן גענוצט די ספּעציעלע מעטאָדן און באַדינגונגען וואָס זיינען נויטיק דערצו. זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז אויב דער תלמיד איז פלייסיק און באַגאַבט, און אויך דער לערער פאַרמאָגט דערפאַרונג און וויסן, אין דעם פאַל איז דער תלמיד מצליח און דערגרייכט מיט זיין לערנען דעם ציל.

ניט אַזוי איז אָבער ביים אידישן פאָלק. ביי אונז זיינען נישט בלויז וויכטיק די קוואַליפיקאַציעס פון די צוויי: לערער און תלמיד; ס'איז דאָ נאָך אַ דריטער פאַקטאָר וואָס האָט צו זאָגן — און דאָס איז די תורה אַליין. די תורה זעלבסט, אַזוי צו זאָגן, קלייבט אויס דעם געהעריקן פלאַץ וואו צו איינשטיין. מיט בלויז לערנען תורה — נעמט מען זי נאָך ניט (צ. ב. די תורה קען ניטווערן דאָס „אייגנטום" פון אַ בעל־גאווה, אַ גרויס־האַלטער).

די חז"ל אין פרקי אָבות רעכענען אויס מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם — אַכט און פערציק זאַכן דורך וועלכע די תורה וועט געזומען און פאַראייגנט.

צווישן זיי זיינען דאָ אַזעלכע וואָס מיר פאַרשטייען, אַז זיי זיינען וויכטיק ווי אַ פאָרבאַדינג צו באַקומען, צו באַנעמען די תורה, למשל: שמיעת אוזן (אייגהערן זיך ביים לערנען), בינת הלב (צוטראָגן דעם פאַרשטאַנד). מיר פאַרשטייען אויך אַז „מיעוט שינה", פשוט ניט דערשלאָפן, איז אָפט נויטיק ביים לערנען תורה. עס זיינען אָבער דאָ צווישן די אַכט און פערציק תנאים אויך אַזעלכע, וואָס מיר פאַרשטייען ניט לכאורה זייער דירעקטע צוזאַמענהאַנג און פאַרבונד מיט לערנען תורה. פאַרוואָס, למשל, איז אַזוי נויטיק צו דערווערבן תורה דער באַדינג פון „קבלת יסורים" (אַננעמען אויף זיך יסורים)? אָדער וואָס פאַראַ וויכטיקונג האָט עס אויפן „קנין התורה" וועג מ'איז נושא בעול עם חבירו (טראָגן דעם יאָך צוזאַמען מיטן חבר)?

לכאורה קען מען אויך פרעגן: צוליב וואָס אין אַלגעמיין רעכענען אונז חז"ל אַזש

אַכט און פערציק זאַכן? איז דען ניט גענוג פאַרן לערנער צו באַזיצן בלויז צוויי אַלגעמיינע אייגנשאַפטן פון פלייסיקייט און גוטע כשרונות?

אין אמת'ן אָבער וויזן דערמיט אונזערע חכמים, אַז תורה איז ניט ווי אַנדערע לערעס. דערפאַר איז פאַר תורה ניט גענוג דאָס וואָס וואָלט געווען גענוג פאַר אַנדערע חכמות. בכדי צו נעמען תורה, בכדי אַז תורה זאָל ווערן אונזער אייגנטום, מוזן מיר האָבן אַ סך מער ווי דאָס בלויז צופאַסן אונזערע אויפנאַמס־פעאיקייטן, נאַטירלעך אָדער דורך האַרעוואַניע. מיר דאַרפן דערצו אַ פאַרבאַדינג וואָס אַנטהאַלט אַכט און פערציק זאַכן, וואָס ערשט דאַן קען מען זאָגן, אַז די תורה איז אונזערע.

* * *

אַ חוץ די אויבנדערמאַנטע תנאים, וואָס דריקן זיך אויס ווי וויכטיקע פאַקטאָרן אינעם לערנען אַליין, זיינען אויך פאַראַן אויסערלעכע באַדינגונגען, וואָס אויך זיי קענען אָפהאַלטן פון אַ געהעריקן לימוד התורה, אויב זיי ווערן ניט פאַרווירקלעכט לויט אַלע אָנווייזונגען פון אונזערע חכמים ז"ל.

חז"ל דערציילן אונז: "האָט געזאָגט ר' חייא: אויב חס ושלום תורה וואָלט פאַרגעסן געווארן ביי אידן, וואָלט איך זי געקענט אומקערן דורך דעם, וואָס איך ווער אַזוי טאָן: איך ווער זייען פלאַקס, פונעם פלאַקס ווער איך שפינען פעדים און פון די פעדים ווער איך ווענבן שטריק, און פון די שטריק ווער איך שטריקן נעצן, און איך ווער ניין אין וואַלד און פאַנגען הירשן און זיי שעכטן; דאָס פלייש ווער איך צעטיילן די אלמנות און יתומים און פונעם פעל ווער איך מאַכן פאַרמעט, און איך ווער אַוועקזעצן סופרים זיי זאָלן שרייבן ספרי תורה, און איך ווער אַוועקזעצן מלמדים וואָס זאָלן לערנען תורה מיט קינדערלעך פון ישראל", און די חז"ל האָבן דערויף געזאָגט: "ווי גרויס ס'זיינען די מעשים פון ר' חייא!"

אויבנאויף איז אונז שווער צו פאַרשטיין: וואָס פאַר אַ גרויסע נייעסן אַנטפלעקט אונז דאָ ר' חייא? און אין וואָס באַשטייט זיין אויפטו — איז דען אין יענעם דור ניט געווען געגנוג ספרי תורה? קען מען דאָך גיין און קויפן אַ ספר־תורה, אָדער אַפילו קויפן פאַרמעט און דערויף שרייבן אַ ספר־תורה. איז דאָך דער צוועק פון דעם אַלעם דאָס לערנען תורה מיט קינדער — טאָ צוליב וואָס דאַרף עס ר' חייא אַוועקגעבן אַזוי פיל אַרבעט און צייט אויף די אַלע צוגרייטונגען נאָך פאַרן שרייבן די ספרי תורה? זעט עס ניט אויס ווי אומנויטיקע צייט־און אַרבעט־פאַרוועגדונג?

ענטפערן דערויף מפרשים: אַז ר' חייא האָט דערמיט געוואָלט באַטאָנען, אונטערשטרייכן די וויכטיקייט און חשיבות אויך צו די הכנות פון תורה, אַז אַלע צוגרייטונגען צום לערנען דאַרפן זיין באַזירט אויף קדושה, אַלץ דאַרף גיין אין דער ריכטונג פון תורה — אַלץ זאָל זיין "לשמה".

אַנטפלעקט טאַקע פאַר אונז ר' חייא אַ גרויסן און וויכטיקן פונדאַמענט אין חינוך: בכדי אַז דאָס קינד זאָל האָבן דערפאָלג אין זיין לערנען תורה, "נעמען" תורה און שטייגן אין תורה, דאַן מוז אויך דער ספר, פון וועלכן ער לערנט, זיין געשריבן מיט קדושה, און ניט בלויז דאָס שרייבן, נאָר אויך דער פאַרמעט דאַרף זיין "לשמה". און נאָך מערער: ניט בלויז דער פאַרמעט, די נעצן און די שטריק, נאָר טאַקע נאָך איידער זיי ווערן שטריק, און אַפילו דאָס אינזייען די קערנדלעך פון פלאַקס דאַרף זיין בקדושה וטהרה. דערפון קען מען פאַרשטיין:

אויב אַט־די זאַכן, די "דוממים", וואָס האָבן ניט קיין דירעקטע ווירקונג אויפן קינדס לערנען, מוזן אַזוי זיין באַגרינדעט און דורכגענומען מיט קדושה — היינט ווי וויט דאַרף מען שויז זיין געהיט, אַז דער מלמד אַליין זאָל זיין אַן אמת'ער ירא שמים, אַז זיין לערנען מיטן קינד זאָל זיין מיט קדושה און טהרה.

און אין דעם זינען האָבן עס אונזערע חכמים אַזוי געלויבט ר' חייא'ן: "כמה גדולים מעשי חייא!"

דער אידישער חינוך, דער חינוך וואָס איז אין אינקלאַנג מיט אַלע אָנווייזונגען פון חז״ל — סיי לויט זיינע אויסערלעכע און סיי לויט זיינע אינערלעכע באַדינגונגען און פאָרמען — אָט אַזאַ דערציאונג פון אידישע קינדער איז דער פונדאַמענט פון אונזער פאָלקס עקזיסטענץ, וואָס ציט זיך שוין דורך טויזנטער יאָר און וועט זיך ציען אין אייביקייטן!

* * *

אַפילו ביי דעם ערשטן פון אונזערע אָבות, אַברהם אָבינו, וואָס איז ביים אויבערשטן געווען אַזוי באַליבט, און וואָס איז בייגעשטאַנען די „עשרה נסיונות"; ער אַליין האָט זיך געלאָזט וואַרפן אין קאַלך־אויוון און איז אויך געווען גרייט צו ברענגען אויף דער עקידה זיין אייניציקן זון, יצחק'ן, — נאָך אָט־די אַלע זיינע דערהויבנקייטן אַנטפלעקט אונז די תורה: וואָס איז די אורזאַך פאַר דער גרויסער אהבה און הייליקן בונד פון השי״ת צו אברהם'ן — „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו". די תורה דערמאָנט ניט זוי אַ סיבה צו דער גרויסער ליבשאַפט דאָס וואָס אברהם איז בייגעשטאַנען די נסיונות, נאָר „למען אשר יצוה את בניו" — דוקא אָט־די אייגנשאַפט פון אברהם'ן צו דערציען און אייגפלאַנצן אין זיינע קינדער דעם אויבערשטנס וועגן; און ווייל אָט־אַזוי וועט די הייליקע ירושה איבערגיין פון אברהם צו יצחק, פון יצחק צו יעקב און אַזוי ווייטער ביז סוף כל הדורות.

הגאון ר' אלחנן וואַסערמאַן ז״ל הי״ד גיט צו פאַרשטיין פון פסוקים אין תורה, אַז ביי אברהם'ן איז דאָס איבערגעבן דעם הייליקן ג־ט'לעכן בונד צו זיינע קינדער און צוקונפטיקע דורות געווען אַ סך וויכטיקער פון זיין אייגענעם שכר און עולם־הבא. דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו אברהם'ן: „אל תירא שכרך הרבה מאד", טייטשן חז״ל: „אל תירא" — זאָלסט ניט מורא האָבן פאַר די מלחמות; „שכרך הרבה מאד" — מיט דעם וואָס דו געווינסט די מלחמה הייסט עס אָבער ניט אַז דו געניסט און מינערסט דיין שכר וואָס איז דיר גרייט לעתיד לבוא, אויף יענער וועלט. הייסט עס דאָך, אַז השי״ת זאָגט אים צו סיי עולם הזה און סיי עולם הבא. פונדעסטוועגן פרעגט אברהם נאָכדעם דעם אויבערשטן: „מה תתן לי ואנכי הולך ערירי?" (וואָס וועסטו מיר געבן און איך בין קינדערלאָז). איז דאָך שווער, וואָס פרעגט אברהם „מה תתן לי", ער האָט דאָך שוין אַלץ? נאָר דאָ וועלט גענומען — טייטשט ר' אלחנן — אַז אברהם האָט געזאָגט: אויב איך האָב ניט קיין קינד, וואָס זאָל פאַרזעצן מיין וועג צו פאַרשפרייטן שם־שמים אין דער וועלט, אויב „ואנכי הולך ערירי" — איז „מה תתן לי", וואָס איז מיר דאָן וועלט דער גאַנצער שכר, אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט, וואָס דו וועסט מיר געבן.

* * *

פון דעם אויבנגעזאָגטן זיען זיך צוויי גרונט־שלוסן:

חינוך מיינט: איבערגעבן דאָס ג־טלעכע, דאָס הייליקע און ריינע וואָס אין דער אידישער טראַדיציע, און דעריבער איז וויכטיק צו לייגן גרויס געוויכט אויף די מלמדים, די לערערס, זיי זאָלן זיין יראים ושלמים ביי וועמען דאָס דערציען אידישע קינדער איז ניט בלויז וויי אַ „פאַך", נאָר אַ הייליקע פליכט צו פאַרבינדן די קינדער מיט השי״ת.

צווייטנס: יעדער איד דאַרף וויסן, אַז מיט מצוות און מעשים טובים, אַפילו ווען זיי זיינען פאַרבונדן מיט מסירת־נפש, איז מען נאָך ניט יוצא. דאָס טייערסטע ביי אידן איז מחנך זיין אידישע קינדער זיי זאָלן גיין אין דרך ה'. דורך דעם איז מען זוכה צום ג־טלעכן בונד און צו די ברכות: לזרעך נתתי את הארץ וגו', וואָס מ'האָט איבערגעגעבן צו אברהם אבינו.

אידישע נשמות

• ש. בר יוחאי

והנפש והרוח מי יודע גדולתן
ומעלתן (תניא פרק ל״ב)

„פאלגט

מיר, שלאָגט זיך די זאַכן אַרויס פון קאָפּ״, — דאָס איז געווען דער ענטפער פון הרב ש., ווען איך בין, אָנקומענדיק מיט 17 יאָר צוריק אין שטאָט ס. מ., אין אַ שליחות פון דעם רבי'ן נ״ע זכותו יגן עלינו, אַריין צום רב נאָכפרעגן זיך וואו מען קען אין שטאָט באַקומען חלב־ישראל און גלאַט־כשר׳ע פלייש. כמעט דעם זעלבן ענטפער האָב איך אויך באַקומען פון ר׳ ד. ל. אַן עלטער רער לומדישער איד, ווען מען מען האָט אין שטאָט געזופן דער „חסיד״, ביי ווען איך בין איינגעשטאַנען ביז מיין חתונה.

זייענדיק פאַרנומען מיט דער אַרבעט פון לייגן אַ יסוד פאַר אַ ישיבה, וואָס דאָס איז געווען דער צווועק פון מיין קומען אין יענער שטאָט, איז ניט געווען קיין צייט צו טראַכטן צופיל וועגן עסן. אַזוי איז דורכגעגאַנגען די ערשטע וואָך אָן אַ שטיקל פלייש און אָן אַביסל מילך. ווען איך האָב זיך שבת אין שול באַקענט מיט מ. ח. — אַ געווען ישיבה־בחור וואָס האָט געאַרבעט אין שטאָט — און האָב אים דערציילט וועגן מיינע פראָבלעמען, זאָגט ער צו מיר: „אויב איר ווילט אַ טובה, זאָלט איר גיין צו נחמן ס—קי. ביי אים זיינען קיין אוממעגלעכע זאַכן נישטאָ״.

„ווער איז דאָס מר. ס—קי. און וואָס איז זיין פאָזיציע?״ פרעג איך ביי אים, פאַרשטעלנדיק זיך אַז ער מוז זיין איינער פון די כלי־קודש.

„נחמן ס—קי — ענטפערט ער מיר — איז אַ „דזשעק אָוו אָל טריידס״: ער איז דער גרעבער אויפן בית הקברות, ער אַר־בעט ביי שוסטעריי און ער פאָרט אַרום איבער די דערפער און האַנדלט מיט די פאַרמערס. מיט די אַלע מלאכות פאַרנעמט ער זיך אָבער נאָר ווען עס זיינען נישטאָ קיין אורחים אין שטאָט. טאָמער קומט אַן אורח אין שטאָט, דאַן לייגט ער אַוועק אַלע מלאכות און ער מיט זיינע צוויי אַלטע, סקריפּענדיקע קאַרס שטייען צו דער דיס־פאָזיציע פון דעם אורח. היינט אָוונט, מוצאי שבת, דאַרף פאַרקומען אַ מלוה־מלכה אין דער רוסישער שול, וואו ער דאַוונט, קומט־צו, וועל איך אייך באַקענען מיט אים״.

ביי דער מלווה מלכה האָט מ. ח. מיר פאַרגעשטעלט פאַר ר׳ נחמן ס—קי. אַ מיטל־וואוקסיקער, אַ פשוט־אַנגעטאָענער איד, אָבער מיט אַ ליבן, תמימות׳דיקן שמייכל. ווען מ. ח. האָט אים געזאָגט, אַז איך האָב אַ גאַנצע וואָך ניט פאַרזוכט קיין ביסל מילך, איז ער צוגעלאָפן צו זיין פלונית׳טע, חנה־שרה, און מיט התפּעלות אויסגערופן: „חנה־שרה דו הערסט? דער ליובאַוויטשער יונגערמאַן טרינקט ניט די היגע מילך״.

חנה־שרה, אַ אידענע מיט אַ פאַטשייל־קע אויפן קאָפּ, האָט אים געענטפערט: „וואָס איז דאָס ביי דיר אַזאַ נייעס? גע־דענקסט ניט, אַז מען האָט אין דער היים ניט געטרונקען קיין מילך וואָס אַ גוי האָט געמאָלקן, אויב אַ איד איז ניט געשטאַנען דערביי?״

ר׳ נחמן האָט זיך אַ קראַץ געטאָן דעם קאָפּ און זיך אָפּגערופן צו מיר: „ווייסט איר וואָס, מאַרגן פאָר אויף די פאַרמס, וועל איך בעטן אַ פאַרמער ער זאָל פאַר מיר אין די אויגן אָנמעלקן אַ כלי מיט מילך און איך וועל דאָס אייך צוברענגען אויף אייער אכסניא״.

דעם מאַרגנדיקן טאָג, זונטיק, בין איך געווען שטאַרק פאַרנומען „קענוועסנדיק״ קינדער פאַר דער ישיבה. ווען איך בין שפעט בייגאַט געקומען אויף מיין אכסניא, קריג איך אַ טעלעפאָן־רוף פון ר׳ נחמן ס—קי, אַז ער איז מיט עטלעכע שטונדן צוריק געווען אין מיין אכסניא מיט אַ קאַן מילך, אָבער די באַלעבאָסטע האָט אים ניט אַריינגעלאָזן.

די באַלעבאָסטע, אַן עלטערע נערוועזע פרוי, האָט זיך פאַרענטפערט, אַז מען האָט געקלאָפט אין טיר, אָבער אַזוי ווי זי האָט ניט דערקענט דעם קול פון דעם מענטשן,

האָט זי אים ניט אַרײַנגעלאָזן.

אין פּופּצן מינוט אַרום איז ר׳ נחמן שוין געווען צוריק מיט די מילך. אַרײַנ־קומענדיק אין הויז און זעענדיק ווי איך זיץ בײַם טיש און עס „סאַרדינס״ מיט „טאָמייטאָס״, האָט ר׳ נחמן, ווײַזט אויס, גלײַך פֿאַרשטאַנען, אַז מיר פּעלט ניט בלויז מילך, נאָר בכלל אַ געקאָכטער מאָלצײַט, ווײַל אין אַ קורצער ווײַלע אַרום האָט מיר שוין חנה־שׂרה אָנגעזאָגט דורכן טעלעפֿאָן, אַז מאָרגן פֿאַרנאַכט מוז איך קומען צו זיי עסן „סאַפּער״, פֿאַרזיכערנדיק מיר, אַז זי האָט אײַגן־געמאַכטע סמעטענע און קעז. ווען איך האָב איר געזאָגט אַז איך ווײל באַצאָלן פֿאַר דעם עסן, האָט זי נאָך לאַנגע דינגע־ניש מסכים געווען צו נעמען אַ דאָלאָר פֿאַר אַ „סאַפּער״ וואָס זי האָט שפּעטער סייווי אַוועקגעגעבן פֿאַר דער ישיבה.

אַרײַנקומענדיק אויף מאָרגן אין הויז, איז דער טיש געווען געגרייט אַזוי ווי פּסח צום סדר, און עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ סדרה פון פֿאַרשידענע מאכלים און גע־בעקסן. ביי יעדער מאכל האָט זיך חנה־שׂרה געשוואָרן, אַז דאָס איז אַלץ היימיש־געמאַכט און כשר. אויפֿן טיש איז גע־שטאַנען ווײַן, שנאַפּס און סאָדע־וואַסער, און ר׳ נחמן האָט זיך געבעטן אַז איך זאָל טרינקען לחיים.

צוגרייטנדיק דעם סאַפּער — זאָגט צו מיר חנה־שׂרה — האָט זי זיך פֿאַרגעשטעלט, אַז אירע דריי זין, וועלכע געפינען זיך אויף די מלחמה־פֿראָנטן, קומען אַהיים און דאָס גרייט זי צו פֿאַר זיי. זי האָפֿט אַז אין זכות פון הכנסת אורחים וועט דער אויבערשטער ברענגען די קינדער אַהיים גאַנץ און געזונט.

וועז איך בין אין אַ געווישן ערב שבת, שוין נאָך אונזער חתונה, צוריקגעקומען מיט מײַן פּרוי פון אונזערע שבעת ימי המשתה אין אַ פּוירנישד אַפּאַרטמענט וואָס מיר האָבן געמומען, האָט שוין ר׳ נחמן געוואָרט אויף אונז מיט אַ פּאַרטיק־אָפּגעקאָכטן שבת וואָס זיין פּרוי האָט צוגעגרייט.

וועז איך האָב דעם קומענדיקן ווינטער מסדר געווען מלווה מלכה׳ס, וואו מען פלעגט חזר׳ן חסידות, לייענען דעם רבי׳נס שיחות, און זינגען חסידישע ניגונים, פלעגט חנה־שׂרה זיין די הויפּט־מתעסקת ביים צוגרייטן די בולבעס מיט די הערינג און ר׳ נחמן פלעגט זיצן ביים טיש און מיט אַן אהבה־בתענוגים־שמייכל זיך צוהערן.

וועז איך האָב אים איינמאָל בין פּרשה לפּרשה אַ פּרעג געטאָן: „ר׳ נחמן וואָס טראַכט איר?״ האָט ער מיר שעמעוודיק געענטפֿערט: „איך טראַכט, אַז הלוואי זאָל מיר אין גן־עדן זיין אַזוי גוט ווי עס איז מיר ביי דער מסיבה״.

די זין זיינען בע״ה צוריקגעקומען פון דער מלחמה. אין הויז האָט מען אָנגעהויבן בענטשן מיט אַ מזומן.

איינער פון די זין, לייזער, — אַ צייטונגס־רעפֿאָרטער, אַ שומר שבת — איז מיט מזל געווארן אַ חתן פֿאַר אַ מיידל פון נ. ב. ביי דער חופּה האָט דער דאָרטיקער רב, אַ מוסמך פון אַ באַוואוסטער אייראָ־פּעאישער ישיבה, אָנגעפֿאַנגען זאָגן אַ תפילה אין ענגליש. חנה שׂרה האָט אים אָבער אָפּגעשטעלט מיט אַן אויסגעשריי „ביי מיין קינדס שמחה וועט מען זאָגן גוי׳אישע מאַדליטוועס?״ די כלה איז שפּעטער גע־וואָרן די פּרעזידענטין פון דער פּרויען־אָרגאַניזאַציע פֿאַר דער ישיבה.

איינע פון די טעכטער איז ביי אונז אין ישיבה געווארן אַ קינדערגאַרטן־לערערין, און וועז איינער פון די העברעאישע לערער אין שטאָט האָט ביי מיר געפרעגט: וועלכן אידישן סעמינאַר זי האָט געענדיקט? האָב איך אים געענטפֿערט, אַז ר׳ נחמן׳ס הויז איז דער בעסטער אידישער סעמינאַר און חנה־שׂרה איז דער בעסטער אויטאָריטעט אויף אידישער דערציאונג.

איך האָב פֿאַרבראַכט אין ס. קאַרגע פיר יאָר און במשך דער צייט דורכגעמאַכט גענוג שוועריקייטן, מאָמענטן אין מיין חינוך־אַרבעט. אין די שוועריקייטן, וועז איך האָב געפילט אַז איך קען עס שוין מער נישט אויסהאַלטן, פלעג איך זיך אַריינ־באָפֿן ביי די ס—קיס אין הויז. ר׳ נחמן׳ס שמייכל און חנה־שׂרה׳ס תמימות זיינען געווען דער בעסטער באַלזאַם פֿאַר מיין געמיט און מיטן גרעסטן דרך־ארץ האָב איך געקוקט אויף זייערע איידעלע מידות.

אַ ליכטיקן גן־עדן זאָל האָבן דער בעל־שם־טוב וועלכער האָט געעפנט אונזערע אויגן אויף צו זען די טייערקייט פון די פּשוט׳ע אידן און אידענעס, ווי זיי זיינען מיט זייערע מעשים־טובים מכשיר די וועלט צו ביאת המשיח במהרה בימינו, אמן.

קליינינקע ליכטעלעך

• יודיטלת

❀

קליינינקע פלעמעלעך אַכט
אין דער פינסטערער נאַכט,
זיי פינקלען, שיינען, מיט יאָר־טויזנטער פלאַם;

און וואונדער־געשיכטעלעך
ס׳דערציילן די ליכטעלעך
וועגן העלדישן זיג פון אייביק־אידישן שטאַם.

און אין בלאַסקייט פון ליכט
עם שפיגלט אַ געזיכט —
דער אַלטער ישראל, פֿאַרצויבערט, דאַרט שטייט.

עם גליען זיינע אויגן,
זיין קאָפּ איז געבויגן
פון ליכטעלעכם שעפּטשען ער ציטערט מיט פּרייד:

ווי מיט צאָרן און האַס
ס׳לויערט תמיד די גאַס
דאַס אידישע הויז צו פֿאַרפֿלייצן מיט געוואַלד

דורך ווינטן שטורמדיק־גרויסע
און שטראָמען, וואָס טראָגן זיך בייזע —
אוי, די ליכטעלעך קליינע זיי פֿאַרלעשן דאַך באַלד!

ווי שאָטנס, אָבער, ס׳פֿאַרשווינדן
די אַלע בייזע שטורעמס און ווינטן —
דאַס אידישע הויז ס׳שטייט אַלץ נאָך ביז היינט.

און יעדעס דור און יאָר באַזונדער
דער אייביק־זעלביקער וואונדער —
דאַס אמאָליקע ליכטעלע קליינע, עם שיינט אַלץ און שיינט.

לאמיר דאנקען דעם אויבערשטן ב"ה...

הרב ש. ז. העכט

מיט יאָרן צוריק, זייענדיק אויף אַ זומער־דאַטשע, איז מיר אויסגעקומען אַריינגיין צו אַ פאַרמער בכדי צו נעמען ביי אים אידישע מילך. ער איז געווען אַן עלטערער איד, אַ אידישער איד, און ער איז פונקט דאָן געזעסן ביים טיש און געגעסן מיטאָג. וועז איך בין אַריינגעקומען, האָט ער מיר זייער שיין אויפגענומען און מיר געבעטן אַז איך זאָל זיך זעצן מיט אים צוזאַמען ביים עסן. וועז ער האָט געענדיקט זיין מאָלצייט האָב איך געזען וויי ער בויגט זיך צו צום טיש, און זאָגט, „איך דאַנק דיר, רבונו של עולם, פאַר דעם וואָס איך קען זיצן ביי מיין אייגענעם טיש מיט מיין אַלטיטשקער זאָל געזונט זיין און איך דאַרף נישט אָנקומען צו קינדער. איך דאַנק דיר, ליבער פאָטער אין הימל". און ערשט דאָן האָט ער זיך געמומען צום בענטשן.

ס'זיינען אַריבער זינט יענעם טאָג פיל יאָרן, אָבער דעם דאָזיקן רושם האָב איך קיינמאָל נישט פאַרגעסן. פיל מאָל טראַכט איך מיר אַליין: וויי גליקלעך איז אַ איד, וואָס קען אין זיין טאָג־טעגלעכן לעבן אויסדריקן כסדר אַ דאַנק צו דעם אויבערשטן פאַר די זאַכן, וועלכע יעדער אייגער פון אונז נעמט זיי אָן וויי זיי וואָלטן געווען אַזוי פשוט, אַז וויי קען דען זיין אַנדערש. וויי גליקלעך ס'איז אַ איד, וועז ער קען זיך איבערצייגן אַז דאָס דאַנקען דעם אויבערשטן איז אייגע פון די גרעסטע זכותים וואָס אידן פאַרמאָגן.

אין די שיחות און מכתבי קודש פון כ"ק אדמו"ר מהריי"צ זצוקללה"ה זיע"א, ובפרט אין דעם קונטרס ח"י אלול תש"ג, רעדט זיך זייער בריייט וועגן דער גרויסער חשיבות פון דאַנקען דעם אויבערשטן. דאָרט דערציילט דער רבי זכותו יגן עלינו, וויי אַזוי דער בעל שם טוב האָט נאָך פון זיינע יונגע יאָרן אָן אָנגעפאַנגען צו לערנען די וויכטיקייט פון דעם פשוט'ן דאַנקען דעם אויבערשטן פון דעם אַרענדאַר און אַרענדאַרקע פון אַמאָל. דער בעל שם טוב האָט דאַן געזאָגט, אַז נאָך דעם וויי ער האָט דערשפירט דעם גרויסן נחת רוח אין הימל פון דעם לויב וואָס מענער, פרויען און קינדער לויבן דעם אויבערשטן, האָט ער געמומען אויף זיך אָט־דעם וועג אין עבודה. אַ משך פון יאָרן האָט ער אַליין דורכגעפירט דעם דאָזיקן דרך, און שפעטער איז דאָס אָנגענומען געוואָרן וויי אַ דרך אין עבודה פאַר אַלע צדיקים נסתרים.

וואָס לערנען מיר פון די ווערטער? — מיר לערנען אַז נאָך איידער דער בעל שם טוב האָט זיך פאַרנומען מיט זיין שליחות צו פאַרשפרייטן דעם דרך ותורת החסידות, האָט ער זיך פריער אָפגעגעבן מיט מפרסם זיין די מעלה פון דאַנקען דעם אויבערשטן. דאָס מיינט, אַז איידער מען קומט נאָך צו צו דרכי החסידות און צו לימוד החסידות, דאַרף מען זען צו האַלטן ביי דעם ענין פון דאַנקען דעם אויבערשטן, און דוקא פאַר די זאַכן וועלכע קומען פאַר אַזוי נאַטירלעך און נאָרמאַל אין טאָג־טעגלעכן לעבן. אָט־דער ענין קומט נאָך פאַר חסידות. דאָס איז פשוט אַן ענין וואָס אַ מענטש אַלס מענטש דאַרף קענען אין דערין האָבן אַ טיפע דערקענונג. מען דאַרף פאַרשטיין, אַז מען האָט אויף וואָס צו דאַנקען און מען דאַרף פשוט אין דעם אַריינטראַכטן פון צייט צו צייט, אַז מען זאָל נישט פאַרגעסן שטענדיק צו דאַנקען דעם אויבערשטן ב"ה.

דער מהר"ל מפראָג אין דער הקדמה פון זיין ספר „דרך החיים" גיט צו פאַרשטיין, אַז דער גאַנצער ענין פון תורה פאַנגט זיך אָן נאָך דעם וויי עס לאָזט זיך אויס דער פאַרשטאַנד פון מענטשן. מענטש אַלס מענטש

האָט אַ שכל, וועלכער דיקטירט אים מענטש־לעכע זאַכן, אָבער אונזער תורה הקדושה באַלייכט אַ אידן אין די ענינים וועלכע האָבן צו טאָן מיט ג־טלעכקייט, דאָרטן וואו דער מענטשלעכער שכל קען בשום־אופן נישט דערגרייכן. דער ענין פון דאַנק־באַרקייט איז אַ זאַך וואָס האָט צו טאָן מיט מענטשלעכקייט, נאָך איידער מען קומט צו צו תורה.

אַ איד, ווי דער אויבערשטער ב״ה האָט אים באַשאַפן, פאַרמאָגט אַ נשמה, וועלכע האָט בכוח צו אַנערקענען און פאַנאַנדער־קלייבן ליכטיקייט פון פינסטערניש, און אַ פשוט׳ער ענין ווי זאָגן אַ דאַנק, איז אַ זאַך וואָס אַפילו אָן דער ליכטיקייט פון דער נשמה וואָלט מען דאָך דאָס אויך באַדאַרפט אַנערקענען, היינט על אחת כמה וכמה מיט דער ליכטיקייט פון דער נשמה, ווי טיף וואָלט מען באַדאַרפט דערהערן די רייכקייט פון דעם גאַנצן ענין.

אַמעריקע איז אַ לאַנד פון ״טהענק יו״. וועג מען רופט אין טעלעפאָן, הערט מען פון אָפּעראַטאָר נאָר ״טהענק יו״. וועג מען גייט אַריין אין אַ געשעפט, צי מען קויפט יאָ אָדער ניט, הערט מען אויף יעדן טריט ״טהענק יו״. דער ״וועסטערן יוניאָן״ טע־לעגראַף האָט אַמאָל באַקאַנט געמאַכט וויפל צענדליקער און צענדליקער טויזנטער דאָ־לאַרן עס ווערט אויסגעגעבן יערלעך ביי דעם אַמעריקאַנער פובליקום פאַר אַרייַ־שטעלן דאָס וואָרט ״טהענק יו״ אין אַ טעלעגראַם, נישט מער ווי צוליב העפ־לעכקייט אַליין.

אין אַמעריקע איז ״טהענק יו״ זייער תופס מקום, אויף אַזוי ווייט, אַז וועג עס פעלט דער אויסדרוק איז דאָס כמעט אַ סימן אַז מען איז נישט ציווילייזירט, אין דעם מאָדערנעם באַגריף פון ציווילייזאַציע. און פונדעסטוועגן איז עס נישט מער ווי טרוקענע ווערטער אַליין. ווייל אַן ענין וואָס איז געבויט אויף אַ טיפקייט פון געפיל פון דאַנקבאַרקייט דאַרף איבערלאָזן אַ רושם נאָך דעם ווי מען האָט די ווערטער גע־זאָגט — און דאָך שפירט מען נישט דעם רושם.

דאָס לעבן פון אַ אידן איז אַ לעבן פון דאַנקען השי״ת פון דער ערשטער מינוט וועג מען שטייט אויף ביז דער מינוט וואָס מען ווערט אַנטשלאָפן. אמת טאַקע, מען זאָגט ״אַ דאַנק דעם אויבערשטן״, אָבער פיל מאָל דוכט זיך, אַז עס פעלט דער ריכטיקער געפיל פון אַנערקענונג אין דעם דאַנק, וואָס עס איז באמת אַ זכות פאַר יעדן איינציקן פון אונז צו קענען אויס־ריידן.

אין דער תורה געפינען מיר אַ ספור המעשה, אַ מעשה וואָס מען לייענט זי אין דער תורה אום ראש השנה, און דעריבער — אויך אַ מעשה וואָס דאַרף אונז זיין אַ לערע אין טאָג־טעגלעכן לעבן (ווייל יעדער ענין פון ראש השנה איז דאָך נוגע צו אַלע טעג פון נייעם יאָר).

די תורה דערציילט אונז, אַז נאָך דעם ווי שרה האָט אַוועקגעשיקט הגר׳ן מיט איר זון ישמעאל און זי, הגר, איז געווען אין גרויס צער און ישמעאל איז געווען אין גרויס סכנה, האָט צו איר געזאָגט אַ מלאך פון הימל און ער האָט איר גע־טרייסט און געשטאַרקט, ווי די פסוקים פון דער תורה דערציילן אונז בפרטיות. דאָן זאָגט דער פסוק, אַז דער אויבערשטער האָט געעפנט אירע אויגן: ״ותרא באר מים״, און זי האָט דערזען אַ וואַסער־ברונעם, ״ותלך״, און זי איז געגאַנגען, ״ותמלא את החמת מים״, און זי האָט אָנגעפילט איר לאָגל מיט וואַסער, ״ותשק את הנער״, און זי האָט אָנגעטרונקען דעם קינד.

מערקווירדיק, אַז די תורה דערציילט אונז דאָ זאַכן וועלכע יעדער פאַרשטייט אַליין: ישמעאל שטייט אין אַ סכנה און הגר איז צוליב דעם אין גרויס צער, פלוצלונג דער־זעט זי אַ ברונעם וואַסער — דאַרף אונז דען די תורה זאָגן אַז זי איז געגאַנגען און זי האָט אָנגעפילט איר לאָגל מיט וואַסער און אָנגעטרונקען ישמעאל׳ן? ווי קען מען זיך דען פאַרשטעלן אַנדערש?

נאָר עס קען אפשר זיין, לויט דעם אויבנ־דערמאָנטן ענין, אַז די תורה וויל אונז דאָ באַמערקן, אַז הגר, מיט אַלע מעלות וואָס זי האָט געהאַט דורך דעם חינוך

פון אברהם אבינו, האָט זי אָבער פאַר־
געסן אַן עיקר גדול וואָס וואָלט באַדאַרפט
האָבן אַן אָרט אַפילו אין פשוט־מענטשלעכן
פאַרשטאַנד, נישט נאָר לויט דעם חינוך
פון אברהם אָבינו'ס שטוב.

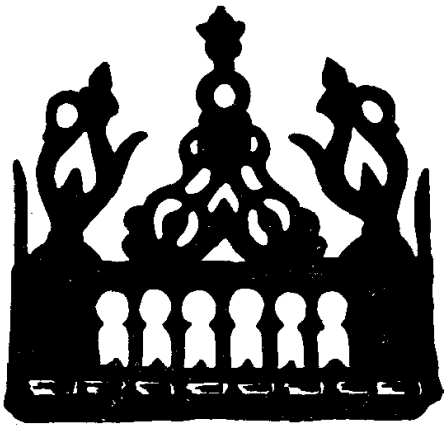
בעת הגר האָט דערזען דעם ברונעם
וואַסער, שטייט: „ותלך", זי איז געגאַנגען,
עס שטייט נישט אַז זי איז געלאָפן, עס
שטייט נישט קיין אויסשפראַך וואָס זאָל
באַווייזן איילעניש, נאָר פשוט „ותלך", זי
איז געגאַנגען; מיינט דאָך עס אַז דער
קוואַל איז נישט געווען ממש נאָענט צו
איר. און בעת זי איז געגאַנגען האָט זי דאָך
געדאַרפט אַ טראַכט טאָן: דער אויבער־
שטער האָט דאָך ספעציעל פון אירטוועגן
אַרופגעבראַכט אַ ברונעם (ווייל געווים האָט
זי דאָך פריער אַליין געזוכט וואַסער און
נישט געפונען, און אַז איצט האָט זי דאָס
יאָ דערזען, האָט זי דאָך זיכער דערפילט אַז
דער אויבערשטער האָט איר באַווייזן אַ
זאַך וואָס פריער איז עס גאָרנישט געווען),
וואָלט איר ערשטער געפיל באַדאַרפט זיין:
אָפגעבן דעם אויבערשטן אַ שבח והודי'.
פונדעסטוועגן רעכנט אויס דער פסוק אַלע
איינצלהייטן ווי זי האָט געזען דעם ברו־
נעם, ווי זי האָט באַדאַרפט גיין צו אים,
ווי זי האָט דאָך מיט זיך נישט מיטגע־
براַכט ישמעאל'ן צום ברונעם, נאָר זי האָט
אַנגעפילט דעם לאָגל, און ערשט דאַן וועט
זי איז צוריקגעקומען האָט זי געגעבן צו
טרינקען ישמעאל'ן, האָט זי דאָך גוט גע־
פילט דעם נס וואָס האָט פאַסירט, ווייל
געבנדיק אים צו טרינקען האָט זי דאָך
געקענט פילן די בעסערונג אין זיין מצב
פון מינוט צו מינוט — און נאָך די אַלע
פרטים האָט זי נישט אָפגעגעבן קיין שבח
והודי' צום אויבערשטן.

דעריבער רעכנט די תורה אויס די אַלע
איינצלהייטן בכדי צו אָנמערקן אַז זי האָט
דורכגעלעבט אַלע פרטים, און דעם עיקר,
צו געבן אַ שבח והודי' להשי"ת, האָט זי
נישט דערפילט. פאַרוואָס? ווייל איר האָט
געפעלט דער אמת'דיקער באַגריף אויף צו
קענען אַנערקענען, אַז מען דאַרף דאַנקען
דעם אויבערשטן אויף יעדער זאַך און זאַך.

דערפאַר אפשר זאָגט אונז דער פסוק
שפעטער וועגן ישמעאל'ן, אַז ער איז אויס־
געוואַקסן און ער איז געוואָרן אַ פאַנגער
פון ווילדע חיות — ווייל פון אַזאַ חינוך,
וועט מען פאַרפעלט אינעם דאַנקען און
לויבן דעם אויבערשטן, וואַקסט מען אויס
אַ פראָסטער חיות־פאַנגער, וואָס גייט אַרום
מיט פייל־און־בויגן און פאַרגיסט בלוט,
אָבער אַן איידעלע פאַרבינדונג פון מענטש
צו מענטש איז אוממעגלעך פון אַזאַ חינוך
צו באַקומען.

עס קען אפשר אויך זיין אַז די תורה
וויל אונז דאָ אָנדייטן אַז מיר זאָלן זיך
אָפלערנען אַ מוסר־השכל, אַז מען קען
אַמאָל זען במוחש ווי דער אויבערשטער
טוט נסים און נישט אַנערקענען דעם עיקר.
וואָס דאַרף מען מער ווי הגר, וועלכע איז
דאָך געווען די פרוי פון אברהם אבינו
וואָס איז געווען אַ מרכבה לשכינה, האָט
זי דאָך געוויס געוואוסט וואָס עס מיינט
קדושה וטהרה; זי האָט אַליין געהערט ווי
אַ מלאך האָט צו איר דירעקט געredt;
און תיכף נאָך דעם פילט זי אַז דער אוי־
בערשטער האָט געעפנט אירע אויגן און
זי האָט דערזען אַ ברונעם וואַסער, וואָלט
זי דאָך געוויס דאַרפן אויסשרייען מיט אַלע
אירע כחות אַ שבח והודי' להשי"ת —
פונדעסטוועגן האָט זי פאַרזען דעם סאַמע
עיקר פון דעם גאַנצן ענין.

דאָס איז צו אונז אַ לערע, אַז מען דאַרף
זיך פשוט איינגעווואוינען אַריינצוטראַכטן פון
צייט צו צייט: „וויפל דאַרף איך דאַנקבאַר
זיין צו דעם אויבערשטן ב"ה פאַר אַלץ".
אויב מען טראַכט אין דעם ניט אַריין איז
רעכט, אַז מיט אַלע מעלות פון פאַרשטאַנד
און צוזעענדיק מיט די אייגענע אויגן די
וואונדער פון דער השגחה, זאָל מען חלילה
פאַרגעסן אין דעם עיקר: צו דאַנקען דעם
אויבערשטן ב"ה אויף יעדן אָטעם און אויף
יעדן טריט.

הנרות הללו...

• רעב. ש. יודאסין

אין דעם יום טוב חנוכה, האָבן די חכמים באַשטימט

אַלס אייביקן סימבאָל דאָס אָנצינדן די לעכטלעך, וואָס דאַרפן דערמאָנען דעם נס מיטן „פּך השמן" (דאָס קריגעלע בוימל), און מען האָט עס ניט פאַרבונדן מיט אַנדערע ניסים וואָס זיינען געווען אין יענער צייט.

זענען מיר טאַקע, אַז אין דעם סימבאָל פון די ליכטלעך איז באַהאַלטן דער גאַנצער תוכן און אינערלעכער מהות פון „חג החנוכה", אין אָט די קליינע ליכטעלעך ליגט דער אייביקער סוד פון אונזער לעבנס־דערהאַלטונג, וויל אינעם ליכט ליגט דער ספּעציעלער כוח פון אידישן פאָלק, וואָס באַלייכט אים דעם וועג אין זיין גלות־פינסטערניש; אַזוי וויּ ס׳דריקט זיך טאַקע אויס די כנסת ישראל: „כי אשב בחשך — ד׳ אור לי..."

און אַמ׳בולט׳סטן דריקט עס אויס דער „פּך השמן", וויל טראָץ דעם, וואָס אַלע אוילן (שמנים) זיינען פאַראומריניקט געוואָרן און ס׳איז געבליבן נאָר איין קליין קריגעלע אויל, וואָס ס׳איז גענוג געווען נאָר פאַר איין טאָג, אָבער וויל ער איז געווען ריין (טהור), האָט ער געהאַט די קראַפט צו דערהאַלטן דאָס ליכט אויף גאַנצע אַכט טעג ביז מ׳האָט געבראַכט פרישן שמן; אַזוי איז עס אויך מיטן עם ישראל: אַז אפילו דער קליינער טייל (נר אחד) דער מיעוט וואָס איז ריין (טהור בקדושת התורה), איז אומשטאַנד נישט נאָר דערהאַלטן זיין אייגענעם עקזיסטענץ, נאָר אויך רייניקן און לייטערן דאָס גאַנצע פאָלק, און אין זייער האַרץ דערוועקן דעם ג־טלעכן פונק צו אַ פלאַם פון אמת׳ער תשובה, און צוברענגען דערצו, אַז ס׳זאָל אויפלייכטן פאַר אַלע דער „אורו של משיח"...

אונזערע ימים טובים, וואָס פאַראייביקן די געשעענע נסים האָבן אַ פאַרבינדונג מיט ליכטיקייט (דער זיג פון ליכט איבער פינסטערניש).

בייַ די נסים אין מצרים: „ולכל בני ישראל היו אור במושבותם"...

בייַם נס פורים: „ליהודים היתה אורה"...

בייַם נס חנוכה: הדלקת הנרות.

לאָמיר באַטראַכטן די שיינע פונקן פון דברי פז״ל פאַר דעם נס חנוכה און לאָמיר דערפון לערנען.

חנוכה־ליכט — נשמה־ליכט

רבי אברהם זצ״ל פון סלאָנים זאָגט: נישט נאָר די חנוכה־ליכט דאַרף דער מענטש אָנצינדן אין חנוכה, נאָר דער עיקר זיך אַליין, זיין נשמה־ליכט. מיט וואָס? מיטן נר־חנוכה, ד. ה. מיטן ליכט פון אמונה, וואָס מ׳לערנט אַרויס פונעם נר חנוכה.

מלחמת־יון איז נאָך נישט פאַרענדיקט

הצדיק ר׳ ישראל זצ״ל פון טשאָרטקאָוו פרעגט: פאַרוואָס האָט מען דעם נס חנוכה נישט פאַראייביקט אין א ספר, ווי דעם נס פורים, למשל? און ער דערקלערט, אַז די מלחמה מיט „יון" (פאַרשידענע אופנים פון אַסימילאַציע) איז נאָך

נישט געענדיקט, נאָר אין יעדן דור נעמט עס אָן אַנדערע פֿאָרמען; און אַזוי ווי מיר שטייען נאָך אינעם קאַמף, קען מען עס נאָך נישט אויפשרייבן.

„מאי חנוכה?" — פֿאַרוואָס האָט מען דאָך באַשטימט ליכט צו צינדן ווי אַ זכר צו דעם גרויסן געשעעניש, וואָס איז נאָך ניט אינגאַנצן פֿאַרענדיקט? ווייל טאָקע פֿאַרן קאַמף מיט די פֿרעמדע קולטורן אין אַלע דורות, אין אַלע צייטן, דאַרפֿן מיר זיך באַנוצן מיט דעם נר (וואָס סימבאָליזירט תורה) אַלס „כלי זין" און דערמיט מנצח זיין.

הלל והודאה — ביי יעדן לויט זיין מדרגה

די חכמים פֿרעגן: פֿאַרוואָס ווערט דער נס פֿורים געפֿייערט „במשתה ובשמחה" און דער נס חנוכה „בהלל ובהודאה"? און זיי ענטפֿערן דערויף: די גזירה פֿון המן איז געווען „להשמיד, להרג ולאבד..." און ס'האָט אַרומגענומען אַלע אידן גלייך, אַלע זיינען געווען אין דער זעלבער צרה, דערפֿאַר ווערט אויך דער נצחון אויסגעדריקט דורך אַלע גלייך: „במשתה ובשמחה". אָבער די גזירה פֿון אנטיוכוס איז דאָך געווען „להעבירם מחוקי רצונך" — און דאָס האָבן שוין נישט אַלע גלייך געפֿילט, ווייל דער וואָס איז געווען מער ירא שמים, האָט ער פֿון דער גזירה מער געליטן, און דערפֿאַר האָט מען פֿאַראייביקט דעם נצחון פֿון נס חנוכה מיט „הלל והודאה", וואָס דאָס איז אויך נישט ביי יעדן גלייך, נאָר ס'איז אַפֿהענגיק פֿונעם אידנס מדרגה אין עבודת ה'. וואָס מער ירא שמים — אַלץ שטאַרקער איז זיין הלל והודאה.

ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה

חנוכה איז אַ מנהג צו שפּילן אין דריידל, אויך פֿורים ווערט געדרייט מיט אַ גראַגער. די שפּילצייגן זיינען אַ רמז אויף אַלע דורות, אַז אין די שווערסטע אומשטענדן חס-ושלום אין גלות זאָל מען נישט פֿאַרצווייפלען, ווייל אַלץ קען זיך שטענדיק אויסדרייען צום גוטן.

אָט, בימי המן האָט ער שוין געהאָט די חתימה פֿונעם קעניג „להשמיד, להרג ולאבד..." און דאָך האָט דער אויבערשטער געגעבן אַ דריי דעם גורל און ס'איז געשען פֿונקט ס'פֿאַרקערטע. אויך בימי אנטיוכוס זיינען די יונים געווען זיכער, אַז זיי וועלן מנצח זיין דאָס שוואַכע הייפּעלע אידן, אָבער דער אויבערשטער האָט „איבערגעדרייט דאָס ראָד" און ס'איז געשען דאָס פֿאַרקערטע: „מסרת גבורים ביד חלשים..."

דעם טאַטנ'ס אַ קינד / פֿאַרזעצונג פֿון זייט ה'

זיין גרעסטער פֿאַרגעניגן יענעם טאָג איז געווען ווען דער טאַטע האָט אים דערלויבט אַז ער זאָל אים דערלאַנגען אַ גלאָז ווארעמע מילך.

* * *

אַזוי האָט געפֿילט און זיך געפּירט אַ קינד פֿון בלויז צען און אַ האַלב יאָר, און אַזוי האָט געפֿילט דאָס זעלבע קינד ווען ער האָט עס איבערדערציילט מיט קאַרגע פּערציק יאָר שפּעטער, אין יאָר תרפ"ח (1928) אין ריגע.

און יעדעס מאָל שטייענדיק ביים אוהל פֿון רבי'ן ר' יוסף יצחק, אין טאָג פֿון זיין יאָרצייט י' שבט, אוּן קוקנדיק אויף די צוויי נעמען, פֿון אים און פֿון טאַטן, וואָס זיינען אויסגעקריצט אויף דער מצבה מיט די זעלבע גרויסע אותיות, קומט אויפן געדאַנק דעם בעל ההילולא'ס שילדערונג פֿון זיין גיין אויפן אוהל אין ליובאַוויטש אין אַ ווינטערדיקן, פֿראָסטיקן פֿאַרטאָג, צו אויסבעטן אַ רפואה פֿאַר זיין פֿאָטער.

אָפֿילו אונטער דער מצבה איז ער נאָך אַלץ געבליבן דער בן יחיד וואָס איז ניט מסיח דעת פֿון זיין טאַטן.

ב"ה

דאס ירושלים פון

תשכ"ב, באנד 3, נומער 4 (11)
קעמפיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י.

פאַרוואָס שלאָגט מען המנ'ען?

אַ טעם אויף דעם מנהג צו שלאָגן, קלאַפּן און גראַגערן ביים דערמאָנען דעם נאָמען המן — ווייל המן שטאַמט פון עמלק'ן אויף וועמען עס שטייט „תמחה את זכר עמלק" (זאָלסט אויסמעקן דעם אָנדענק פון עמלק) און אין לשון קודש מיינט דאָס וואָרט „מחה" אויך קלאַפּן און שלאָגן, ווי עס שטייט „וכל עצי השדה ימחאו כף" (און אַלע ביימער פון פעלד וועלן קלאַפּן מיט די הענט).

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

טעמא גוראַרי — רעדאַקטאָר

אדר־ניסן־אייר ה'תשכ"ב באַנד 3 נומ. 4

אינהאַלט

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א . . . . . א

אַ מאַמעס נחת - נ. בן־יוחנן . . . . . ב

סאַמאַרקאַנדער שלח מנות (דערציילונג)
- ש. חיימאָוו . . . ה

וואָס איז אַ רבי? - הרב ש. ריבקין . . . . י

תורת חסידות חב"ד (צווייטער פון סעריע)
- הרב י. כהן . . . יג

כשרונות זיינען אַ שליח'ת און אַ חוב
- ד"ר ה. זיידמאן . . . יז

הייגטיקע קינדער (סאַטירע) - א. ב. . . . . כב

●

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצוברענגען און פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות ווי זיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב"ד.

פורים דאַרף מען טרינקען זויין

וויבאַלד דער נס פורים איז געווען דורך ווייַן: ושתי איז אומגעקומען דורך ווייַן (במשתה היין) און אסתר איז געקומען אויף איר אָרט; המנ'ס מפלה איז געווען דורך ווייַן (ביים ווייַן מאָלצייט פון אסתר'ן); אויך האָבן די אידן, דורך תשובה, מתקן געווען דעם חטא וואָס זיי האָבן זיך באַטיליקט אין דער סעודה פון אחשורוש — דעריבער האָבן די חכמים געזאָגט: „חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (אַ איד איז מחוייב צו טרינקען אַזויפיל אין פורים ביז ער וועט ניט וויסן דעם אוועטערשייד פון ארור המן און ברוך מרדכי).

פורים דאַרף מען פריילעך זיין

די סעודת פורים האָט אין זיך אַ באַזונדערע מעלה: כאָטש אויך דער גוף האָט פון איר הנאה, פונדעסטוועגן איז זי מתקן דעם נפש און דערהויבט די נשמה צו זייער אַ הויכע מדריגה, ווי עס שטייט אין זוהר הקדוש, אַז דאָס וואָס וועט אויפגעטאָן יום־כיפור דורך פייניקן דעם גוף, טוט מען אויך פורים דורך דער שמחה און תענוג בסעודת פורים, און דאָס מיינט: יום כ־פורים — אַ טאָג ווי פורים.

געזאַמלט פון „ספר ההודעה",
פון א. כי טוב

קאַווער: אַ פורים בילד פון כפר חב"ד — פון ז. קליימן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

זאל מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין נ. י.

ב"ה, י"ב אדר ב' ה'תשי"ד
ברוקלין, נ.י.

צו די אידישע פרויען און מעכטער
און צו נשי ובנות חב"ד בפרט
ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום:

אין די קומענדיגע טעג וועלכע פארבינדן פורים מים פסח, דארף זיך יעדע אידישע פרוי און מאכטער אריינטראכטן אין דעם ויכטיגען חלק וואס די אידישע פרוי האט אין דאזיגע ימים טובים, און וואס מען דארף זיך דערפון אפלערנען.

דער יום־טוב פורים, וי אויך דער יום־טוב פסח, זיינען מחייב די אידישע פרוי אפצוהיטן די ספעציעלע מצוות וועלכע זיינען פארבונדן מים די דאזיגע ימים־טובים (וי מגילה, הגדה וכו'), דערפאר וויל די אידישע פרוי וואס געהאט א ספעציעלן פארדינסט און חלק אין די נסים וועלכע האבן פאסירט בימים ההם בזמן הזה.

די מגילה (מגילת אסתר) דערציילט אונז דיטלעך וי אזוי אסתר האט געהאלפן ברענגען דעם גרויסן נס פאר כלל ישראל, און אויף איר נאמען ווערט אנגערופן דער תענית פאר פורים און די מגילה.

וועגן די גרויסע פארדינסטן פון די אידישע פרויען איז צוזאמענהאנג מים פסח, זמן חירותנו, ווערט דערציילט אויספירלעך אין מדרש. אין ענע שווערע צייטן פון גלות מצרים זיינען די אידישע פרויען געווען די וועלכע האבן אויפגעהאלטן דעם טוט און בטחון פון די מענער און האבן אויפגעהאלטעם דורות פון מריע אידן, וועלכע האבן זוכה געווען צו באקומען די תורה אויפן בארג סיני און די אייבקע נחלה, ארצנו תקדושה חבנה וחכונן על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

דער אופן וי אזוי די אידישע פרויען און מעכטער האבן בייגעטראגען צו די גרויסע נסים פון די דערמאנטע ימים־טובים איז נים געווען דאך זעלבער:

אין פאל פון פסח - איז די השפעה און וירקונג פון די פרויען געווען אנגעוואנדעם הויפטזעכלעך אויף דער היים, כל כבודה בת מלך פנימה, דורך צניעות און משפחה לעבן.

אין פאל פון פורים - האט זיך גע׳פארעמט אז די אידישע פרוי זאל לוים דער דרישה און געוויינ אנטיזונגן פון גדולי התורה והיראה אויסניצען אין פולער מאס איר מצב און השפעה איינגאנצען למובת איר פאלק, און זי האט עס געטאן מים מסירות נפש בפועל, איינשטעלנדיק איר לעבן למובת דעם קיום פון אונזער פאלק.

די צוויי ימים־טובים - פורים און פסח - זיינען אייבקע צוויי עדות, אז די אידישע פרוי, סיי אין דערהיים, סיי אין דרויסן ווען די אומשטענדן פארלאנגען עס, איז אייבערגעגעבן מים לייב און לעבן־פאר תורה און מצוות, סתרה חמשפחה, און חינוך הכשר פון די קינדער - די פאסע יסודות פון דעם קיום און גאולה פון אונזער פאלק.

אידישע פרויען און מעכטער! טוט נאך דעם בישפיל פון די נשים צדקניות פון אלע דורות, ווארום אויף אייך און אין אייערע הענט ליגם, אין א גרויסער מאס, דער גורל פון אונזער פאלק.

און אז מ'גים זיך אפ מים אן אמת צו דערפילן די ג־טלעכע פליכטן, וועלפט דער אויבערשטער, וי ער האט געהאלפן אסתר'ן, און אלע שווערקייטן פארשווינדן און ער שיקט זיינע ג־טלעכע ברכות בבני חי ומזוני רויחי ובכל טוב בשפי ורוחני.

בברכה

א מאמעס נחת

נ. בן־יוחנן

געוויידמעט צו הרבנית חנה שניאורסאָהן, צו דער געלעגנהייט פון 60־טן געבורטסטאָג פון איר זון, דער ליובאַוויטשער רבי שליט״א.

צו זיצן און הערן ווי דעם רבי׳נס מוטער דעראינערט זיך פון די יאָרן וועלן זי איז געווען רביצין אין יעקאַטערינאָסלאַוו און אויפגעצויגן ביי זיך אין הויז אַ קינד וועמען זי האָט זוכה געווען צו זען אַלס דער נשיא פון חב״ד, איז אייגס פון יענע איבער־לעבונגען וואָס באַאיינדרוקן אייך צוליב מער ווי אין סיבה.

ערשטנס, ווערט אַביסל געשטילט אייער דאָרשט צו וויסן עפעס פון דעם רבי׳נס קינדהייט און יוגנט. ניט אַלץ דערציילט זיך און ניט אַלץ ווילט זיך פרעגן, איבערהויפט וועלן צוזאַמען מיטן נחת איז אויסגעמישט אַ פאַרגאַנגענהייט וואָס איז אָנגעפילט מיט ניט וויניק יסורים אוך ליידן. אָבער די קורצע אָפּגעהאַקטע ווערטער און בילדלעך וואָס איר כאַפּט אויף, זיינען גענוג אויף צו געבן אייך אַ באַגריף אַז איר גרויסער זון איז פון זיין פריסטער יוגנט אָן געווען אַנדערש ווי אַנדערע, אַז ער איז נאָך אַלס קינד געווען באַשאָנקן מיט מעלות און אייגנשאַפטן וואָס זאָגן אָן אַן עתיד פון גדלות, כאָטש דער מענטש אַליין, דער בעל מעלה, טראַכט גאָר אפשר אין אַנדערע טערמינען און מיידט אויס די עפּנטלעכע אויג.

צווייטנס, באַקענט איר זיך אַביסעלע מיט דער פּערזענלעכקייט פון אַ קעניגין וואָס טראָגט נאָך עד היום מיט אַזויפיל שטאָלץ און מאַיעסטעטישקייט די קרוין פון אַ רביצין ביי אידן, די קרוין פון אַ בת טובים וואָס האָט זיך אויפגעהאָדוועט אין אַ חסידיש־רבנ׳ישער הויז און פון אַן אשת חבר, אַ גדול בישראל וואָס איז געווען גרויס אין אַלע מקצועות התורה און האָט אַוועקגעגעבן זיין לעבן אויפן מזבח פון תורה.

דער מאַן און יבלח״ט דער זון — וואָס מער זי רעדט וועגן זיי, אַלץ מער וואָקסט אייער נייגער צו הערן נאָך און נאָך. זי רעדט וועגן ביידן אין אין אָטעם און מיטן זעלבן ציטער. זי זעט אין דעם זון די גרויסקייט פון איר מאַן, און פאַראַן מאַמענטן וועלן די געבראָכנקייט פון איר שטימע גרייכט אַ פונקט וואָס איר איילט זיך צו פאַרקירעווען דעם שמועס אין אַן אַנדער ריכטונג כדי צו בייטן די שטימונג.

אין אירע דעראינערונגען יאָגן זיך די בילדער פון מאַן און פון זון אייגס נאָכן צווייטן. אָט איז זי נאָך אַלס יונג־פאַרהיראָטע פרוי ביים טאָטן אין ניקאָלייעוו, וואו איר מאַן איז געווען ביז זיין אָנקומען אין יעקאַטערינאָסלאַוו אין יאָר תרס״ז (1907), אוך אָט איז זי אין אַ דאָרף אין קאָזאָכסטאַן אין אַ פויער׳ישער כאָטע, אַרומגערינגלט מיט אַ דרויסן פון שקצים און חזירים, וואוהין זי איז געקומען פון יעקאַטערינאָסלאַוו צו העלפן פאַרלינדערן די גלות־יסורים פון איר מאַן.

״...אין דאָרף טשילי אין קאָזאָכסטאַן וואו דער מאַן איז פאַרשיקט געוואָרן, האָט מען ניט געזען קיין אידן פאַר די אויגן... איין מאָל, ס׳איז געווען ב׳ ניסן, האָט זיך דער מאַן אָפּגערופן: היינט איז ב׳ ניסן, דער יאָרצייט פון רבי׳ן נ״ע... ריידן חסידות איז ניטאָ פאַר וועמען... שרייבן איז ניטאָ מיט וואָס, דאָרף מען טראָכטן...

״...און ער איז שטונדן לאַנג געזעסן מיט צוגעמאַכטע אויגן און געטראָכט... און איך בין געזעסן אין אַווינקל״...

ריידנדיק וועגן יענעם ב׳ ניסן האָבן זיך אין אירע אויגן אָנגעפאַנגן ווייזן ריטשקעלעך

טרערן, אפשר נאָך אַן איבערלייב פון יענעם אָוונט וועלן זי איז געזעסן אין אַ ווינקל פון דער פֿויערישער כאַטע און מיט אַ פּאַרקלעמט האַרץ צוגעקוקט ווי איר מאַן איז פּאַרטיפט אין זיינע מחשבות וועלכע האָבן אים אַוועקגעפירט גאָר ווייט און הויך.

זי האָט צוגעמאַכט די אויגן אויף אַ וויילע און זיך געזעצט אין אַ פּאַרטיפטער פּאָזע, ווי צו אילוסטרירן איר מאַן׳ס אויסזען יענעם ב׳ ניסן. אָבער אין דער דאָזיקער ווייליטשקע איז זי אַליין אַוועקגעפירט געוואָרן צוריק צו יענע טראַגישע און אויך העלדישע יאָרן.

און אָט כאַפּט זי פון קאַזאַכסטאַן אַ פּלי אויף צוריק, קיין יעקאַטערינאָסלאָוו, וועלן איר זון איז געקומען זיך זעגענען מיט דער משפּחה פּאַרן פּאַרלאָזן דאָס לאַנד, אויפן וועג קיין ריגע, וואו עס האָט אויף אים געוואַרט זיין צוקונפטיקע לעבנס־באַגלייטערין און די גורל׳דיקע מיסיע וואָס ליגט היינט אויף זיינע שולטערן.

„...דער רבי (ד. ה. כ״ק אדמו״ר מהריי״צ נ״ע) איז דאָך אַוועקגעפאָרן פון לענינגראַד גלייך נאָך שמחת תורה תרפ״ח, און דער זון איז געקומען אַהיים צו זיין דעם לעצטן יום־טוב מיט טאַטע־מאַמע. קיינער, אַחוץ איך און מיין מאַן, האָט ניט געוואוסט אַז ער גרייט זיך אין וועג אַריין, אין אַ ווייטן וועג.

„יענעם שמחת־תורה האָט מען זייער אַ סך פּאַרבראַכט, געטאַנצט אָן אַ שיעור. ווי בכדי צו אויסבאַהאַלטן אונזערע אמת׳ע געפילן, האָבן מיר זיך יענעם יום טוב אָנגעשטרענגט מיט אַלע כחות צו זיין מונטער און פריילעך מער ווי אַלעמאָל. געווען אַ קאָצקער חסיד דאָן אין שטאָט און ער האָט געטאַנצט זייער פריילעך און צוגעזונגען אַ ליד וואָס האָט אונז דרייען ווי געשאָטן זאַלץ אויף די וואונדן וואָס יעדער אייגער פון אונז האָט אויסבאַהאַלטן פון צווייטן״.

די רביצין געדענקט נאָך אַפילו די וועריאַנטן פון יענעם ליד:

„יאַנקל פּאָרט אַוועק — יאַנקל קומט צוריק
אין אַ ווייטן וועג — פון ווייטן וועג
אין אַ ווייטן וועג — מיט אַפּולע געלט.
אָן אַ קאָפּקע געלט,

„...דער זון האָט זייער אַ סך געטאַנצט יענעם שמחת תורה אין זעלבן קאַראַהאָד מיטן קאָצקער חסיד, און יעדעס מאָל וועלן ער האָט פּאַרבייגעטאַנצט דעם אָרט וואו איך בין געשטאַנען, האָט ער מיר אָנגעקוקט מיט אויגן וואָס האָבן מיר דערציילט ווי שטאַרק עס טוט אים וויי דאָס פּאַרלאָזן אונז... אָבער זיי האָבן אויך ווי געזאָגט — זאָרג ניט מאַמע״...

די רביצין געדענקט גוט איר זונ׳ס בר מצוה, דעם גרויסן עולם וואָס איז געווען אויף דער שמחה און די קלינגנדיקע שטימעלע פון בר־מצוה בחור וועלן ער האָט געזאָגט די דרשה.

באַזונדערס געדענקט זיך איר דער מזל טוב וואָס זי האָט דאָן געקראָגן פון איינעם פון די רייכע באַלעבאַטים פון שטאָט, אַן „אויפגעקלערטער״ איד וואָס האָט זיך נאָך צייטנווייז דערמאָנט אַז ער האָט יונגערהייט געלערנט ביי ר׳ הלל פּאַריטשער. אויפן אידישן נאָמען האָט ער געהייסן שמערל פּייטל׳ס, אָבער אָפּיציעל האָט מען אים געפונען סערגיי פּייטעלאָוויטש. און בעת ר׳ לוי יצחק, דעם רבי׳נס פּאָטער, האָט געהאַלטן ביי אָנקומען אויף דער רבנות אין יעקאַטערינאָסלאָוו איז ער — שמערל פּייטל׳ס — געווען דער פּאַרזיצער פון אַלע ציוניסטן אין אוקראַינע. פון פּראָפּעסיע איז ער געווען אַן אינזשעניר און אין שטאָט האָט מען זיך מיט זיין מיינונג גאָר שטאַרק גערעכנט.

אָט ווי די רביצין שילדערט עס:

„...פונקט דעמאָלט וועלן דער מאַן איז געווען אַ קאַנדידאַט אויף דער יעקאַטע־רינאָסלאָווער רבנות האָט דער רבי רש״ב אַרויסגעגעבן אַ שטאַרקן רוף קעגן ציוניזם. פּאַרשטייט זיך אַז די ציוניסטן האָבן פּאַרלייגט כחות אַז זייער פּאַרזיצער, וועלכער איז

געווען דער בעל דעה אין די קהל׳שע ענינים פון שטאָט, זאָל ניט דערלאָזן אַז דעם רש״ב׳ס אַ חסיד זאָל אויפגענומען ווערן אויף דער שטעלע.

„אַ חסידישע נשמה קען מען אָבער ניט אָפשאַצן... אפשר האָט ער זיך דערמאָנט אין זיין רבי׳ן ר׳ הלל פֿאַריטשער, ווער ווייסט?... שמערל האָט קיינעם ניט געפֿאָלגט. ער האָט געזאָגט אַז ער וויל אַליין זען ווער דעם ניקאָלייעווער רב׳ס איידעם איז, און זיך באַקענען מיט אים.

„פון 10 אין אָוונט ביז 4 פֿאַרטאָג איז שמערל פייטל׳ס אָפּגעזעסן מיט מיין מאַן אויג אויף אויג, אין הויז פון אַ באַלעבאָס, יאָפע האָט ער געהייסן, און זיך דורכגעשמועסט ווען קבלה, חסידות און קאָסמאָפּאָליטיזם. אויף מאָרגן אינדערפרי האָט שמערל געלאָזט וויסן אַז ער רעזיגנירט פון זיין פֿאָרזיצערשאַפט ביי די אוקראַינער ציוניסטן און אַז ער איז פֿאַר מיין מאַנ׳ס אָנקומען אין יעקאַטערינעסלאָוו.

„...אָט דער שמערל איז געווען אויף מיין זונ׳ס בר מצוה אוֹן נאָך דער דרשה איז ער צו מיר צוגעקומען און געוואונטשן מזל טוב, צוגעבנדיק אַ פּאָר ווערטער וואָס האָבן געזאָגט ווי צופרידן ער איז וואָס ער האָט אַ חלק אין האָבן אַזאַ רב מיט אַזאַ זון ביי אים אין שטאָט״...

„צו דעם רבי׳נס חתונה אין יאָר תרפ״ט אין וואַרשע האָט אים דער פאָטער געשיקט אַ טעלעגראַמע פון 105 ווערטער און דער טישטוך אויף וועלכער ער האָט געשריבן איז געווארן נאַס פון זייַנע טרערן״.

„...מען האָט מיין מאַן אין מאָל געזופן קיין כאַרקאָוו און אים געהייסן אונטער־שרייבן אַ דערקלערונג אַז די רעגירונג רודפֿ׳ט ניט דעם דת. ער האָט זיך קאַטעגאָריש אַנטזאָגט צו טאָן עס און פון דעמאָלט אָן האָבן זיך פֿאַרשטאַרקט די צרות און רדיפות ביז זיי האָבן אים ענדלעך אַרעסטירט אין 1939״...

און תוך כדי דבור גייט די רביצין אַריבער צום זון, ציענדיק אַ גלייכע ליניע צווישן דער שטאַרקער אויסגעהאַלטנקייט פון ביידן.

ווען די רביצין דערציילט פון איר באַגעגעניש מיטן זון אין פֿאַריז, וואוהין ער איז געקומען נאָך איר אין 1947, איז עס אין גאָר אַן אַנדער טאָן ווי בעת זי דערציילט פון די פריערדיקע יאָרן.

די באַגעגעניש מיטן זון האָט איר געבראַכט דאָס ערשטע ביסעלע נחת נאָך אַזויפיל שוועריקייטן. זי דערציילט מיט אמת׳ער מאַמע־נחת ווי דאָס אין פֿאַריז האָבן אים „די רוסישע אידן דערקענט און ניט אָפּגעלאָזט״...

„...און דאָס האָב איך זיי דאָן דערציילט צום ערשטן מאָל אַז זיין יום הולדת פֿאַלט אויס י״א ניסן״...

* * *

אויפן פּסוק „ותרא אותו כי טוב הוא״ זאָגן די חז״ל (אויך געבראַכט אין רש״י אויפן ארט) אַז „נתמלא הבית כולו אורה״, אַז דאָס גאַנצע הויז איז אָנגעפילט געווארן מיט ליכטיקייט וען משה איז געבוירן געווארן.

אָבער דאָך, טראָץ דעם וואָס די ליכטיקייט האָט אָנגעפילט דאָס גאַנצע הויז, איז די מאַמע יוכבד געווען די ערשטע צו זען עס, צו באַמערקן עס און פֿאַראויסזען די גרויסקייט פון איר קינד.

עס איז געווען אַ בית לוי, אַ הויז וואו עס האָבן פֿאַרקערט גרויסע מענטשן פון שבט לוי. דער טאַטע עמרם איז געווען יעקב אָבינו׳ס אַן אייניקל און ער האָט געהאַט ברידער וואָס האָבן צוזאַמען מיט אים מעמיד געווען דעם שבט לוי, וואָס האָט געטאָן די עבודה אין בית המקדש.

און דאָך וען משה רבנו איז געבוירן געווארן, זאָגט די תורה, אַז די מאַמע זיינע איז געווען די ערשטע צו דערזען וואָס פֿאַראַ ליכט ס׳איז אַרונטערגעקומען מיט אים אויף דער וועלט.

סאמאר קאנצער "שלח מנות"

די דאָזיקע דערציילונג איז זיך פאַרלאָפן אין די יאָרן פון דער צווייטער וועלט־מלחמה, ווען אין מיטל־אַזיאַטישן רוסלאַנד האָט זיך קאָנצענטרירט אַ גרויסע צאָל אידישע פליטים וואָס זיינען אַנטלאָפן פון די דייטשע מערדערישע חיילות.

• יש. חיימאָוו

באלד ווי משה־חיים איז יענעם פורים בייטאָג אַריבערגעטראָטן די שוועל פונעם בוכאַרער שולכל, נעבן „מאַכאַלאַ" (אַן אָריענטאַליש־בוכאַריש מערקל), איז ער שטיין געבליבן נעבן טיר אומאָנט־שלאָסן. אַ פאַרלוירענער האָט ער גע־קוקט אויף זיינע אַלטע, צעפאָרענע שיך, וואָס האָבן אַריינגעטאָפטשעט אינעם גרויסן, וויכן טעפּיך מיט די אָריענטאַלישע צייכענונגען. ער האָט גלייך געוואָלט כאַפּן די פיס צוריק, אָבער דער „חכם" — מיט אַ שיין, איידל געזיכט, און אויגן וואָס האָבן געפינקלט מיט אַן אומבאַקאַנט פייערל — האָט אים מיט דער האַנט געוויזן ער זאָל זיך זעצן אויפן טעפּיך. משה־חיים האָט ווי עס איז צונויפגעקנוילט זיינע פיס אויפן דאָרטיקן שטייגער און זיך פאַרשטעקט אין אַ ווינקל, באַגלייט דורך אָנגעכמורעטע בליקן פון די בוכאַרער אידן.

פורים ביי אַ בוכאַרער חכם

מ׳האָט שוין געהאַלטן נאָך מגילה־לייענען. „חכם" גבריאל, וואָס איז געזעסן אויף אַ רויטן קישעלע, האָט פון אַ ספר אַריסגעזונגען מיט אַ גערגלדיקער שטים. וואָס ער האָט דאָרט געדעט, האָט משה־חיים, פאַרשטייט זיך, ניט באַנומען. ער האָט נאָר אויפגעכאַפּט באַקאַנטע ווערטער: פורים, צדיקים, מרדכי, אסתר...

פון ביידע זייטן פון „חכם", אין אויבן־אָן פון מזרח־וואַנט, איז געזעסן אַ שורה עלטערע בוכאַרער, די נכבדים פון שול, מיט ווייסע טיכער אויף די קעפּ און לאַנגע געבלימטע כאַלאַטן, וואָס האָבן זיך ווי צונויפגעגאָסן מיטן קאָלירטן טעפּיך. זיי האָבן חשיבות׳דיק עטוואָס אונטערגעשאָקלט מיט די קעפּ — כמעט דער איינציקער צייכן אַז זיי זיינען לעבעדיקע מענטשן, און ניט אויסגעהאַקטע דענקמעלער פון אַמאָל. אַזוי אויך די איבעריקע בוכאַרער, וואָס זיינען געווען צעזייט איבערן טעפּיך, האָבן אין געליימטער שטילקייט געגלאָצט דעם „חכם" אין מויל אַריין. בלויז פון צייט צו צייט, ביי אַ געוויסן זאָגן פון „חכם", האָט עמיצער אַרויסגעמורמלט אַזוי ווי אַ ברכה און דערביי געבליקט מיט בענקשאָפט אַרויף־צו. אין מיטן חדר איז געשטאַנען אַ נידעריק טישל, אויף וועלכן ס׳האָבן זיך געפונען איבערגעדעקטע בריי־טע קופּערנע טאַצן, וועלכע זיינען געווען וויייזט אויס, אָנגעפילט מיט אַלערליי זיס־וואַרג, און כלים מיט שמאָל־געדרייטע נעזער און לאַנגע, אויסגעצויגענע העלזער. נעבן

טיר האָבן זיך, אין גרויס אָפשיי און פאָרכ־
טיק, געטוליעט צוויי אַלטע בוכאַרקעס. אַלע
ווייַלע האָבן זיי פרום צוניפגענומען די
ענט, מיט די ענגענדיקע ברייטע אַרבל,
און שטיל אַריינגעפליסטערט אין זיי.

ווי וואויל משה־חיים האָט אין די פּאָר
חדשים, פון זיין וואוינען אין סאַמאַרקאַנד,
שוין געזוג זיך אָנגעזען מיט ספרדישע
אידן — האָט אים אָבער דאָס בילד אין
שולכל שטאַרק פאַרכאַפט. אים האָט זיך
באַלד געדוכט, אַז ער זעט עס אין לעבן
יענע הערלעכע אידישע געשטאַלטן, וואָס
זיינען געמאָלן אויף די אַלטע הגדות
און מחזורים; יענע הערלעכע פאַרגאַרטלטע
אידן מיט די לאַנגע קליידער, אידישע נע־
זער און מאָדנע בערד פון פּרס ומדי, אָדער
פון בבל מיט אירע ישיבות און ריש
גלותא'ס, און זייערע שטימעס הערט ער,
משה־חיים, דאָ אין די מאָנאָטאָנע אַלט־
צייטיקע טענער.

משה־חיים האָט זיך אויפגעכאַפט דאַן,
וועז דער „חכם" האָט געענדיקט און עט־
לעכע בוכאַרער האָבן זיך ראַפּטום אַ שטעל
אויף געטאָן און געזאָגט קדיש... ערשט
איצט האָט ער דערפילט אַז די פיס זיינען
ביי אים ווי אָפּגענומענע פונעם זיצן אויף
זיי. ער האָט זיך אויך דערמאָנט, אַז אייגנט־
לעך איז ער בעיקר געקומען אַהער זען
דעם בוכאַרער מאַלאַקוף, וועמען ער האָט
אָבער דאָ ניט געזען.

וועז משה־חיים האָט זיך ווי עס איז
אויפגעשטעלט, האָט זיך צו אים צוגעשאַרט
אַן אָרעמער בוכאַרער אין אַ צעפליקטן
כאַלאַט און אים אַריינגעשעפטשעט אין רו־
סיש, אַז דאָ וועט מען באַלד געבן גוטע
זאַכן: ברויט, פירות, און אַז ער, דער
בוכאַרער, שפירט אַפילו דעם ריח פון פלאָוו
(אַזאַ מין קאַשע פון רייז): „בלייב דאָ, איך
וועל שוין זען דו זאָלסט עפּעס האָבן, דו
זעסט די איבערגעדעקטע טאָץ? דאָרט איז
אַ בארג מיט גוטע־זאַכן"! משה־חיים האָט
אים באַדאַנקט און האָט זיך שטיל אַרויס־
געזוקט פון דאָרט.

„אַ מאָדנעם מזל האָט דאָס דאָזיקע שטיק סחורה" — טראַכט ער — וואָס איז אָנגע־
קומען פון אויסלאַנד נאָך מיט יאָרן צוריק.
זינט דאַן פאַרנעמט עס דעם חשוב'סטן
אויבן־אָן אינעם „קליידער־אוצר" פון דער
משפחה, און ליגט בכבוד'יק איינגעוויקלט
אין אַן אַלטער צעריסענער טישטוך. דער
„אָטריעז" האָט אַפילו אויפגעהיט דעם ספּע־
ציפישן אָנגענעמען גערוך פון זאַכן „וואָס
שמעקן מיט אויסלאַנד". געוועז אַפילו זייער
אָפּט צייטן, וועז אין משה־חיים'ס הויז האָט
זיך דער „דלות" צעפייפט מיט אַזאַ אימ־
פּעט, אַז ער האָט אויך דעם דאָזיקן „אוצר"
געוואָלט פאַרשלינגען. עט! שוין צייט פטור
צו ווערן אויך פון דעם דאָזיקן „בורזשויסקן"
איבערבלייב. אָבער, אַ פּנים, אַז זיין אויס־
לענדישער יחוס איז אים דאָך בייגעשטאַנען
— ווייל תמיד האָבן משה־חיים און זיין
ווייב זיך געהאַלטן ביי זייערס: די עטלעכע
מעטער סחורה, מוזן וואַרטן אויף אַ געלעגנ־
הייט — וועז עס איז לכשירחיב — אויפ־
צונייען דערפון אַ שבת'דיקן סורדוט פאַר
משה־חיים'ען, און אפשר וועט אויך בלייבן
פאַר אַ בגד'ל פאַר שלום'קען?... שלום'־
קע איז דערווייל געוואָקסן, צוזאַמען מיטן
א'עמקייט פון הויז און מיט די לאַטעס
אויף משה־חיים'ס אַלטן סורדוט — און
די געלעגנהייט איז אַלץ ניט געקומען.

אָבער נעכטן, אסתר־תענית, האָט ער,
משה־חיים, אַ מאָל געטאָן מיט דער האַנט:
וויס איך וואָס דאָרטן אַ סורדוט! מען
דאַרף פונעם „אָטריעז" מאַכן אַ שלח־מנות
אויף פורים — עטלעכע „לעפּיאָשקעס" און
נאָך עפּעס. וועז משה־חיים האָט געזומען
דעם צוזאַמענגעלייגטן שטאָף אין האַנט,
האָבן וויב און קינדער באַזומען וואָס ער
וויל טאָן דערמיט און אים באַגלייט מיט
טרויעריקע אויגן. וועז ער איז ביינאַכט,
נאָך דער מגילה, געקומען אַהיים, זיינען
די קינדער אים אַנטקעגן געלאָפן מיט
פרעגנדיקע אויגן: וואָס האָסטו דאָרט אין
פעקל? אין פעקל איז אָבער געווען בלויז
אַ מגילה, וואָס ער האָט געליען צום לייע־
נען אין שטוב. דער בוכאַרער האָט נאָך
אים ניט באַצאָלט פאַרן „אָטריעז".

דערהויבנקייט אין דחקות

גייענדיק איצט פונעם בוכאַרער שולכל, האָט זיך משה־חיים דערמאָנט, אַז ער האָט זיך נעכטן ביינאַכט כמעט ניט אָפּגעפאַסט. אמת, דער קליינער טישל איז געווען באַ־דעקט מיטן אַלטן טישטעך אוּן אויף דעם איז געלעגן זיין „פּאָרציע" ברויט (זיין פּאָרציע? — אין אמת'ן האָט ער צוליב די צרות מיט זיינע פּאַפּירן, גאָר קיין ברויט־קאַרטע ניט געהאַט), וואָס דאָס ווייב האָט צוגעשניטן ס'זאָל אויסזען... ווי אַ המן־טאַש מיט אַ קליין הייפּעלע ראָזשינקעס אויף אים... ס'איז פּאָרט פּורים אויף דער וועלט! ער האָט אָבער איר געזאָגט, אַז ער האָט זיך שוין אָפּגעפּאַסט אין שול. האָבן טאַקע בעיקר פון זיין „סעודה" געגאָסן בלויז זיינע קינדער. דערפּאַר ווען זיי זיי־נען אַלע שוין געלעגן אויף זייער געלעגער — איין גרויסער געלעגער אויף דער ערד, באַדעקט מיט עטלעכע קאָלדרעס אוּן קישנס — האָט ער אין דער פינסטער דערציילט אַזויפיל שיינע מעשיות פון די וואונדער פון פּורים, אַז ער האָט קלאָר אַרויסגעפילט אין די התּפּעלות'דיקע שטימעלעך פון די קינדער ווי זייערע הערצער קלאַפּן פון פּרייד. ער אַליין, משה־חיים, האָט אויך אין אוּן דורך זיינע רייד פאַרגעסן אין דער טרויעריקער ווירקלעכקייט.

— מען קען זיך דאָך אָבער ניט שפּייזן כסדר מיט שיינע מעשיות — האָט משה־חיים געטראַכט, וועַן ער איז שוין באַלד געווען נאָענט צו זיין היים. ער האָט ווידער געזומען טראַכטן וועגן שולכל אוּן וועגן „חכם" — אוּן אַ געדאַנק האָט אים אַ בליץ געטאָן: אמת, די בוכאַרער זיינען גאָר ניט פריינטלעך צו די אָנגעלאָפענע אשכנז'ישע ברידער; דערצו זיינען די מערסטע בוכא־רער אַליין אויף היפּשע צרות. אָבער דער „חכם" — זיין אייגל געזיכט, זיין האַלטונג מונטערט יאָ, — איז אפשר זאָל ער, משה־חיים, אים דערציילן די גאַנצע מעשה מיטן „אָטערז" אוּן... אפשר וועט ער אים באָרגן אַ פּאָר רובל אויף דעם חשבון...

דער „חכם" האָט אים גאַנץ פריינטלעך אויפגענומען, אים געגייט זיך צו זעצן ביים נידעריקן טישל אוּן פאַרזוכן פון די פּירות אויפן קופּערנעם טאַץ. נאָכן אויסהערן די געשיכטע פון משה־חיים'ען, האָט דער „חכם" פאַרגלאָנצט די אויגן, אַ טיפּן קרעכץ גע־טאָן אוּן אויף לשון קודש אַרויסגעברומט: „אונזער פאָטער דערבאַרעמדיקער, פאָטער פון ישראל, העלף, שיץ, לייז אויס אין זכות פון מרדכי הצדיק..."

דערנאָך האָט ער משה־חיים'ען אַזוי גע־זאָגט: „מיר, איך אוּן דו, זיינען ברידער, בני אברהם יצחק ויעקב, זייער זכות אוּן

צדקות זאָל אונז שירעמען. וועט דען זאָל דיר העלפן? די ישמעאלים? די בני המן? ברוך הוא וברוך שמו האָט אונז אַלעמען גע־געבן פּורים מיט די נסים ונפלאות... אַ מצוה, אַ גרויסע מצוה איז העלפן אביו־נים. איך זע, דו ביזט אַן איש ישר, אויך מאַלאַקוף איז אַן אמת'ער צדיק... דו גיב מיר דיין האַנט, אַז אין אַ וואַך אַרום וועסטו מיר געבן דאָס געלט צוריק, וועל איך דיר באָרגן 70 רובל, און גיי לשלום און מאַך שמחה אין דיין הויז"... דער „חכם" האָט אים אַפילו אַרײַנגעשאָטן אין קעשענע ראָזשינקעס מיט ניס: שלח מנות פאַר די קינדער.

משה־חיים האָט פריידיק געזומען שפּרייזן גלייך צום מערקל פון „מאַכאַלאַ". ער האָט אין געדאַנק באַשלאָסן, אַז 10 רובל וועט גיין אויף שלח מנות פאַר פריינט, און פאַר די איבעריקע — זיך אינקויפן ברויט, קאַרטאָפל, און נאָך און נאָך.

אַ אידיש אינגל אין קלעם

צוקומענדיק צום מערקל, וואָס האָט שטענ־דיק געוויינט מיט הונגעריקע קויפער און בייזע פאַרקויפער, האָט משה־חיים באַמערקט אַ רעדל פון טומלדיקע בוכאַרער, קוויטשענ־דיקע בוכאַרקעס און אַ פאָר טאָדזשיקן. זיי האָבן אַלע משונה'דיק איבערגעשריען איינער דעם צווייטן מיט טענות, קללות אין רוסיש און בוכאַריש. משה־חיים וואָלט זיכער ניט צוגעטראָטן צו אַזאַ פלאַץ, וואו מ'קען נאָך גאַנץ לייכט אַרײַנכאַפן די ריכ־טיקע שטורכאַטשעס פון די ווילדע מענטשן. ער האָט אָבער אינעם געזעמל באַמערקט ווי אַ הויכער טאָדזשיק האַלט פעסט פאַרן אָרעם אַן אָפּגעריסן אינגל און טייטלט אויף אים מיט אַ גזלנ'ישער פויסט, שרייענ־דיק נאָכאַנאַנד: „קאַראַבטשוק" (גנב אויף בוכאַריש).

— אוי, — האָט משה־חיים'ן אַ ריס געטאָן דער מוח אין שאַרבן — אוי, דאָס איז דאָך שמערעלע, שניאור'ס זון! וואָס טוט זיך דאָ? ווי האָט ער, משה־חיים, געקענט פאַרגעסן, אַז זיין בעסטן חבר'ס קינד איז שוין אַ פאָר וואָכן אַ קיילעכ־דיקער יתום! ווי אַזוי האָט ער גאָרניט געטראַכט, וואו דאָס אינגל געפינט זיך? פון וואָס לעבט עס אַזאַ אומגליקלעך יתומ'ל...

משה־חיים האָט ניט קיין סך געטראַכט. ער איז שנעל צוגעלאָפן צום הויכן טא־דזשיק, וועלכער האָט, ווייזט אויס, נאָר געוואָלט דעם אינגל אַוועקשלעפּן מיט זיך אין מיליציע, אָדער ווער ווייסט וואו. משה־חיים האָט בשום אופן ניט געקענט דערגיין וואָס פאַראַ גניבה דאָס אינגל האָט גע־מאַכט. משמעות, אַז ס'איז געווען אַ „פיינע" שטיקל אַרבעט, ווייל געווינטלעך באַקומט אַ קליין גנב'ל בלויז אַ פאָר קלעפּ און יוצא.

משה־חיים האָט דעם טאַדזשיק אָנגענומען ביי דער האַנט און אים אַרײַנגערוימט אין אויער אַ פאָר כישוף־וועדטער: איך וועל געבן געלט, לאָז אים אָפּ... דער גוי האָט זיך דאַן דורך משה־חיים'ן געלאָזט פירן אין אַ שמאָל געסל. לכתחילה האָט דער גוי געוואָלט נאָר 100 רובל. מיט גרויס מי האָט משה־חיים ביי אים ג'פּועל'ט ער זאָל מסכים זיין אויף פופציק — און משה־חיים האָט עס אים טאַקע באַלד אויסגעציילט.

ווען דער גוי האָט אָפּגעלאָזט דעם פאָר־קראַמפטן אָרעם פונעם אינגל, האָט משה־חיים ערשט גענומען באַטראַכטן זיין אויס־זען: זיין בגד איז געווען אויף אים זייער גרויס, מסתמא זיין טאַטנס; די אַרבל פו־נעם בגד זיינען געווען פאַנאַנדערגעריסן ביז דער פלייצע; דער קאָלנער אָפּגע־ריסן, קיין איין קנעפּל האָט ער ניט פאַר־מאָגט; די הויזן האָבן זיך אונטן פאַר־ענדיקט מיט שטיקער אויסגעצויגענע פע־דעם און אויף די פיס — גרויסע קאַ־לאָשן שטייף איינגעבונדן מיט שטריק. נאָך מער האָט דאָס האַרץ פאַרקלעמט פונעם אויסדרוק פון זיין פנים: ער האָט דווקא ניט געווויינט, אָבער זיינע גרויסע העלע אויגן האָבן געקוקט מיט אַזאַ וויסטן טרויער צוזאַמען מיט אַ פאַרהאַרטעוועטן, פאַרבי־סענעם כעס. ערשט ווען משה־חיים האָט אים צערטלעך אַ גלעט געגעבן דאָס קעפּל און געזאָגט: קום, שמערעלע, מיט מיר. האָט שמערעלע זיך גאָר שטאַרק צעכליפּעט.

משה־חיים האָט דעם אינגל גאָרניט געפרעגט — ניט וואָס ער האָט געזאָגט, אוך ניט וואו ער געפינט זיך און וואָס מיט אים געשעט. ער האָט דעם אינגל געזען מיט זיך — צו זיך.

אַ חיים פאַר אַ היימלאָזן יתום

פאַר די צוואַנציק רובל, וואָס איז אים איבערגעבליבן נאָכן „פדיון שבויים", האָט ער געקויפט אַביסל עסנווארג, און מיט אַ געפיל פון דערהויבענער באַפרידיקונג, דורכגעוועבט מיט שנעידיקע ווייטיקן, האָט ער אַ זאָג געטאָן צום אינגל: „נו, קום, מיר וועלן גיין אַהיים און פראַווען די פּורים־סעודה"...

חנה, זיין ווייב, שלום'קע און צירעלע, זייערע קינדער, האָבן מיט אויפגעריסענע אויגן באַגעגנט דעם קליינעם גאַסט. און משה־חיים האָט, אַ וואונק טוענדיק צום ווייב, געזאָגט: „קינדער, איך האָב געבראַכט „שלח־מנות"... דאָס איז שמערל, ער וועט זיין אייער עלטערער ברודער. און השי"ת האָט געהאָלפן, מיר האָבן אויף דער סעודה: ברויט, קאַרטאָפל, ראָזשינקעס..."

אַ שטיקל צייט האָבן זיך די דריי קינדער אָנגעקוקט מיט פאַרוואונדערטע בליקן. דערנאָך האָט שמערעלע האַסטיק אַרײַנגעשטעקט זיין האַנט אין הויזן־קעשענע, אַרויסגענומען פיר גרויסע ניס און זיי צעטיילט צווישן ברודער און שוועסטער. און דערביי האָט ער, ווי זיך באַוואָרנדיק, געזאָגט, קוקנדיק משה־חיים'ן גלייך אין די אויגן: „די ניס זיינען מיינע אייגענע, מען האָט זיי מיר געגעבן... אַ גוטער מאַן..." און ער האָט אַראָפּגעלאָזן די אויגן, וואָס האָבן אין דער מינוט פאַרלוירן זייער פאַרביסנקייט.

תורת חסידות חב"ד/פאָרזעצונג פון עמוד 8

דער תוכן פון די ערשטע פרקים תניא

דער ענין פון צדיק און בינוני איז בקיצור דער אינהאַלט פון די ערשטע פרקים פון תניא. וואָס דאָס גיט אַ באַגריף, אַז אין עבודת השם איז דאָ עפעס אַ טיפערע זאַך ווי דער בלויזער קיום המצוות ווי ער שטייט אין שולחן ערוך, וואָס אין דער טיפערע זאַך באַשטייט דער גאַנצער חילוק צווישן צדיק און בינוני.

לערנענדיק די ערשטע פרקים פון תניא, קען מען שוין האָבן עפעס אַ בליק וואָס עס מיינט, לויט פנימיות התורה, עבודת השם. וועגן מחשבה דיבור ומעשה רעדט זיך ניט. אויף דעם דאַרף מען ניט אָנקומען צו חסידות. דאָס וועלט בריי אַרומגערעדט אין שולחן ערוך: וואָס מען מעג טאָן און וואָס מען טאָר ניט טאָן; וואָס מען מעג ריידן און וואָס מען טאָר ניט ריידן; וואָס מען מעג טראַכטן און וואָס מען טאָר ניט טראַכטן. וועגן וואָס רעדט חסידות? — וואָס פאַראַ פאַרשטאַנד מען דאַרף האָבן און וואָס פאַראַ געפיל מען דאַרף האָבן. און חסידות באַגונגט זיך ניט בלויז מיט מודיע זיין דעם מענטשן אַז ער דאַרף האָבן אַזעלכע פאַרשטאַנדן און געפילן. זי ווייזט אויך דעם וועג ווי צוצוקומען צו די דאָזיקע פאַרשטאַנדן און געפילן.

וואס איז א רבי?

• הרב ש. ריבקין
סיאַטל, וואַשינגטאָן

ס׳איז א פאקט, וואס יעדער איינער קען זען

און פילן, אַז די איבערגעגעבנקייט פון אַ חסיד צו אַ רבי׳ן איז אַנדערש ווי די איבער־געגעבנקייט פון אַ תלמיד צו זיין רבי׳ן פון וועמען ער לערנט תורה. די שייכות פון אַ חסיד צו זיין רבי׳ן איז אַ טיפערע און די דביקות איז אַ שטאַרקערע.

עס איז, דעריבער, נויטיק זיך צו פאַרטיפן אַביסל אין די אייגנאַרטיקע שטריכן פון אַ רבי׳ן פון חסידים, אין פאַרגלייך מיט אַנדערע גדולים און צדיקים.

זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז אַ רבי פון חסידים איז גרויס אין תורה, גרויס אין דער ידיעה פון דעם פולן, אומענדלעכן קוואַל פון הלכה און אגדה, נגלה און נסתר, וואָס איז פאַראַן אין תורה.

ס׳איז אויך פאַרשטענדלעך אַז אַ רבי פון חסידים איז אַ צדיק. די וואָס האָבן געלערנט חסידות בכלל, און דעם ספר התניא בפרט, האָבן אַ שטיקל באַגריף וואָס עס מיינט, על פי חסידות, די מדריגה פון „צדיק".

אַלס אַ גדול בתורה און אַ צדיק אין עבודה, קען מען זיך פאָרשטעלן די פיל מעלות ומדרגות און הפלאות וואָס אַ רבי פאַרמאָגט. די חז״ל (פרק ו׳ דאבות) דערמאָנען דאָך די „דברים הרבה", די פילע זאַכן, צו וועלכע אייגער איז זוכה וועט ער לערנט תורה לשמה. קען מען זיך, דעריבער, פאָרשטעלן די „דברים הרבה" וואָס אַן אמת׳ער גדול בתורה און צדיק אין עבודה פאַרמאָגט.

אַ רבי, אַ נשיא, איז אָבער מער ווי דאָס. ער פאַרמאָגט אין זיך מעלות נוספות צו זיין גדלות אין תורה און צדקות אין עבודה. און אַז מ׳פאַרשטייט אָט־די מעלות נוספות קען מען דאָן באַגרייפן אַביסל מער וואָס איז אַ רבי.

אין וועלט — העכער פון וועלט

אין חסידות[1]) וועלט דערציילט דער אונטערשייד צווישן יוסף הצדיק און זיינע ברידער די שבטי י־ה. עס פאַרשטייט זיך: אַלע ברידער, די שבטים, זיינען געווען גרויסע צדיקים. יוסף איז אָבער געווען אַנדערש. ער האָט פאַרמאָגט אַ באַזונדער מעלה, און ער האָט זוכה געווען צו דעם טיטול „יוסף הצדיק".

דערקלערט חסידות, אַז די אַנדערע ברידער־שבטים האָבן זיך געמוזט אָפּזונדערן פון וועלט בכדי צו קענען זיין שטענדיק דבוק צו אלקות. דערפאַר זיינען זיי געווען רועי צאן, פאַסטוכער, און זיינען געווען אין פעלדער און מדבריות אָפּגעזונדערט פון די שטערונגען און טירדות פון וועלט, וואָס וואָלטן זיי מבלבל געווען פון זייער דביקות אין אלקות.

יוסף הצדיק, אָבער, איז ניט געווען אָפּגעזונדערט פון וועלט. און דאָך, איז ער געווען שטענדיק דבוק צו אלקות. יוסף איז געווען נויט וועלט און ין וועלט. ער האָט געפירט פּוטיפר׳ס געשעפטן; ער האָט געגעבן עצות צו שרים און מלכים; און דערנאָך איז ער דאָך אַליין געוואָרן דער משנה למלך אין מצרים, דער עקזעקוטיוו פון די ריזיקע

---

1) זע באריכות אין מאמר ד״ה בן פורת יוסף (געדרוקט אין תורת חיים), און אין מאמר ד״ה ולא זכר פון כ״ק אדמו״ר מהריי״צ נ״ע, תרפ״ח. זע אויך אין ספר פלח־הרמון פון הרה״ק ר׳ הלל פאַריטשער נ״ע, פ׳ וירא, דרוש ואשה אחת, פרק ט׳.

ענינים וואָס זיינען געווען אין דער גרויסער מצרי׳שער ווירטשאַפט, און דער שפּיז־צושטעלער צו אַלע מדינות אין צייט פון הונגער; אַן עקספּערט אין עקאָנאָמיע און פּאָליטיק פון דער גרויסער מצרי׳שער מלוכה. און דאָך, זייענדיק פּאַהטאָן אין וועלט (אוך נאָך אין מצרי׳שער וועלט...) — איז ער, גלייכצייטיק, געווען דער זעלבער יוסף הצדיק. זיין פּאַרנומענקייט אין וועלט האָט אים גאָרניט געשטערט צו זיין שטענדיקער דביקות צו אלקות.

מפרשים[2]) טייטשן „ויהי ה׳ את יוסף, ויהי איש מצליח" — יוסף האָט מצליח געווען אין וועלט, און דאָך, „ויהי ה׳ את יוסף" איז ער געבליבן דבוק צו אלקות.

די מעלה נוספת פון יוסף׳ן אַנטקעגן זיינע ברידער איז דאָס וואָס יוסף האָט געקענט זיין אין וועלט, און דאָך — צו דער זעלבער צייט — זיין העכער פון וועלט. ער האָט געקענט זיין פּאַרנומען אין וועלטלעכע ענינים, און דאָך זיין דער זעלבער יוסף הצדיק, זיין אַ מרכבה צו אלקות.

דערמיט דערקלערט אויך חסידות[3]) וואָס עס ווערט דערציילט ווען דעם בעל שם טוב נ״ע: ער האָט אין אָנפאַנג ניט געקענט פרייטיק־צו־נאַכט ענטפערן אויף פראַגן פון די וואָס האָבן אים געפרעגט וועגן עניני עולם הזה. האָט ער מתפלל געווען אַז ער זאָל קענען ענטפערן אויך וועגן אָט־די ענינים. ער האָט, הייסט עס, זיך דערהויבן צו אַ העכערער מדריגה פון מוחין דגדלות. און זייענדיק דערהויבן צו דער מדריגה, האָבן אים די עניני עולם הזה ניט מבלבל געווען. אדרבה, זייענדיק פּאַרנומען מיט עניני עולם הזה האָט ער — בשעת מעשה — געקענט נאָך אַלץ זיין אַ מרכבה צו אלקות.

גרויסקייט אויך אין קלייניקייטן

דאָס איז אויך אייניע פון די מעלות פון אַ רבי׳ן אַנטקעגן סתם אַ צדיק אוּן אַ גדול. אַ רבי איז שטענדיק דבוק אין אלקות, דבוק אין תורה, אין עבודה, און דאָך — מצד דער הפלאה פון זיין מדריגה — קען ער זיך פּאַרנעמען מיט וועלט, מיט אדמיניסטראַטיוו אייגצלהייטן, און — אין די דאָזיקע אייגצלהייטן — ממשיך זיין אלקות, און מאַכן לו יתברך אַ דירה בתחתונים.

עס ווערט דערציילט[4]) אַז דער גרויסער חסיד און גאון ר׳ הלל פּאַריטשער נ״ע, האָט אַמאָל דערקלערט אַז „אַ צדיק איז בלי גבול, אַ בינוני איז גבול, אַ רבי — בלי גבול אין גבול"...

זעלבסטפּאַרשטענדלעך, אַז ניט אין דעם אַליין באַשטייט די גאַנצע דערקלערונג וואָס איז אַ רבי. עס זיינען פּאַראַן נאָך פיל וויכטיקע שטריכן, וועלכע דריקן אויס די אייגנאַרטיקע גרויסקייט פון אַ רבי׳ן. און אַפילו, אַז מיר וועלן שוין צוזאַמענעמען אַלע שטריכן, באַרירן מיר מער ניט ווי די גדלות פון רבי׳ן וועלכע מיר באַגרייפן פון זיין פּראַקטישער הנהגה.

אין דעם אַרטיקל, אָבער, ווילן מיר דערקלערן דעם פונקט, אַז ביי אַ רבי׳ן זיינען די צוויי זאַכן — וועלט און העכער פון וועלט — אין איין אוּן דער זעלבער צייט.

וואָס אַרייגטראַכטנדיק זיך אַפילו בלויז אין דעם פונקט אַליין, קענען מיר אויך האָבן עפּעס אַ שטיקל באַגריף אין דער גרויסקייט פון אַ רבי׳ן. וואָרום אייגנטלעך, איז דער חיבור פון גבול מיט בלי גבול, אייניע פון די זאַכן אין וועלכע עס האָט זיך אויסגעדריקט דער גילוי אלקות וואָס ס׳איז געווען אין בית המקדש.

---

2) זע דעת זקנים מבעלי התוספות, בראשית לט, ב, בשם המדרש. זע אויך בראשית רבה פ׳ וישב אויף דעם פסוק „ויהי ה׳ את יוסף".

3) זע ד״ה ולא זכר, הנ״ל.

4) געהערט פון אבא מארי החסיד המפורסם הגרמ״ד שליט״א ריבקין.

גרענעצן און גרענעצלאָז

עס ווערט דערקלערט אין חסידות[5]) וועגן דעם נס וואָס איז געווען אין בית המקדש (צווישן די צען נסים) — „עומדים צפופים ומשתחוים רווחים"; אַז דער נס איז ניט געווען סתם דאָס וואָס ס׳איז געווען גערעם וועג מען האָט זיך געבוקט אין בית־המקדש, כאָטש וועג מ׳איז געשטאַנען איז געווען זייער ענג. דער נס איז געווען דאָס וואָס אין בית־המקדש האָט זיך קאָמבינירט גבול צוזאַמען מיט בלי־גבול.

אין בית־המקדש איז דאָך אַלץ געווען געמאָסטן מיט געניוע פינקטלעכע ציפערן. דער אָרון האָט געמוזט האָבן אַ געניוע, אויסגערעכנטע מאָס. אויך דאָס אָרט פון קדשי הקדשים האָט געהאַט אַ געניוע מאָס. און דאָך איז „מקום הארון אינו מן המדה". די מאָס אַליין, וואָס איז דאָך, אייגענטלעך, גבול — האָט „דערפילט" אַז ס׳איז דאָ העכער פון גבול. אָט־דאָס איז געווען דער חידוש! ניט אַז עס איז ניטאָ קיין גבול, נאָר אַז אין גבול אַליין דערהערט זיך דאָס וואָס העכער פון גבול. ניט אַז ס׳איז גאָר ניטאָ קיין וועלט, נאָר אַז די מציאות פון וועלט איז אַ מציאות פון אלקות, אַ מציאות פון ג־טלעכקייט.

און דאָס איז געווען דער טיפער זין אין דעם נס פון „עומדים צפופים ומשתחוים רווחים". ניט סתם אַ נס וואָס „משתחוים רווחים", אַז דער מקום ווערט אויס מקום און די וועלט אויס וועלט, נאָר אַ קאָמבינאַציע פון „עומדים צפופים" צוזאַמען מיט „משתחוים רווחים"; אַז אין וועלט איז אויך העכער פון וועלט, אַז וועלט אַליין איז אלקות.

דעם הימל אַראָפּברענגען אויף ערד

די וואָס קוקן זיך צו, מיט אָפענע און פֿאַרשטאַנדיקע אויגן, צו די הנהגות פון אונזערע רביים, נשיאי חב״ד, — אין אונזער דור, למשל, צו די הנהגות פון כ״ק אדמו״ר מהריי״צ נבג״מ זי״ע, און — יבדל לחיים טובים — פון כ״ק אדמו״ר שליט״א — זעען פאַר זיך אַ דערשיינונג פון אַ נשיא הדור וואָס פֿאַרקערפערט אין זיך די גאַנצע קדושה פון בלי־גבול פון תורה און צדקות — און דאָך איז ער פאַרנומען מיט די ענינים פון וועלט, און ברענגט אַריין אין זיי כסדר די קדושה פון אלקות, מאַכן דאָ — אין וועלט — אַ דירה לן יתברך בתחתונים. זיי זיינען ממשיך דעם בלי גבול אין דעם גבול פון וועלט.

עס איז מערווירדיק, אַז אייניער פון די הויפּט־ענינים אויף וואָס עס איז געבויט דער מאמר „באתי לגני — תש״י״[6]) איז דער ענין פון „לעשות לו יתברך דירה בתחתונים", מאַכן פאַר דעם רבונו־של־עולם — כביכול — אַ דירה דאָ אויף דער וועלט. אָט־די טעמע אין דעם מאמר איז געווען זיין לעצטע צוואה, און דאָס איז אויך געווען די טעמע פון דער ערשטער חסידות פון דעם נשיא פון אונזער דור, כ״ק אדמו״ר שליט״א. דאָס איז דאָך די הויפּט־אייגנשאַפט פון אַ רבי׳ן פון חסידים, פון אַ נשיא הדור — ניט סתם בלי־גבול, נאָר בלי־גבול אין גבול. ניט סתם דביקות אין אלקות, נאָר ממשיך זיין אלקות אין וועלט.

לעשות לו יתברך — דירה בתחתונים!

---

5) זע אין מאמר ד״ה ואתם הדבקים, פון כ״ק אדמו״ר מהריי״צ נבג״מ זי״ע ועכ״י, תרפ״ד, אות שלישי. ד״ה תשורי מראש אמנה, תרפ״ט אות ה׳. זע אויך תורת שלום פון כ״ק אדמו״ר מהרש״ב נבג״מ זי״ע ועכ״י, שיחת כ״א כסלו תרע״ג אות כ״ה (זייט 190). פאַרגלייך אויך שו״ת חתם סופר חלק יו״ד סי׳ רל״ד.

6) דאָס איז דער לעצטער מאמר בעלמא דין וואָס כ״ק אדמו״ר מהריי״צ נבג״מ זי״ע ועכ״י האָט אַרויסגעגעבן אַ טאָג פאַר זיין הסתלקות, צום יאָרצייט פון אמו זקנתו הרבנית רבקה נ״ע, די מוטער פון כ״ק אדמו״ר הרש״ב נ״ע. דער זעלבער טאָג — יו״ד שבט תש״י — איז אויך יום הסתלקותו, זכותו יגן עלינו.

תורת חסידות חכמה בינה דעת

אַ שטענדיקער אינערלעכער קאַמף

(צווייטער פון סעריע)

• הרב יואל כהן

פֿיל ספֿרים און מאמרים זיינען דאָ אין תורת החסידות. דעם אויבן־אָן צווישן די אַלע ספֿרים און מאמרים פֿאַרנעמט דער ספֿר „תניא", ווָאס איז פֿאַרפֿאַסט געווָארן פון אַלטן רבי'ן. דער תניא רעכנט זיך ביי חסידים אַלס די „תורה שבכתב" פון חסידות. פֿונקט ווי אין תורה בכלל איז פֿאַראַן תורה שבכתב און תורה שבעל פֿה, ווָאס תורה שבעל פֿה איז אַ ביאור צו דערקלערן תורה שבכתב, אַזוי איז אויך אין פֿנימיות התורה, אין תורת החסידות. עס איז פֿאַראַן דער תורה שבכתב פון חסידות, דאָס איז דער תניא, און די תורה שבעל פֿה פון חסידות, דאָס זיינען די אַלע אַנדערע ספֿרים און מאמרים, וועלכע דערקלערן דעם תניא.

די שייכות פון תניא צו תורה שבעל פֿה איז אויך מרומז אין דעם ווָאס אין תניא זיינען פֿאַראַן דריי און פופציק פֿרקים, אַנטקעגן די דריי און פופציק סדרות פון תורה.

איז זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, אַז בשעת מיר ווילן אַנהויבן ריידן וועגן דעם מהות פון תורת, החסידות, מוזן מיר, צום ערשטן, זיך אָפּשטעלן אויף דעם ספֿר התניא.

דער ריכטיקער נאָמען פון ספֿר איז „ספֿר של בינונים"[1], אַזוי האָט אים אָנגערופן דער מחבר אַליין, דער אַלטער רבי. ווייל דער גאַנצער אינהאַלט פון דעם ספֿר איז צו מבאר זיין ווָאס עס מיינט אַ „בינוני", און ווי אַזוי יעדער איד קען זיין אַ „בינוני". מען רופט עס אָבער אויך מיטן נאָמען „תניא" ווייל דאָס ערשטע ווָארט, מיט ווָאס דער ספֿר הויבט זיך אָן, איז דאָס ווָארט „תניא", און דערפֿאַר איז פֿאַרבליבן אויך דער נאָמען[2].

ווָאס איז אַ „בינוני"?

ס'זיינען פֿאַראַן דריי סוגים אין אידן: צדיק, בינוני און רשע. (דאָס ווָארט „צבור" איז אַ ראשי תבות: צדיקים בינונים ורשעים, ווייל דער אידישער צבור באַשטייט פון די דריי קאַטעגאָריעס). דער פּשוט'ער פּשט פון צדיק, בינוני און רשע איז, אַז אַ צדיק איז דער ווָאס האָט מער מצות ווי עבירות; אַ רשע האָט מער עבירות ווי מצות; און אַ בינוני איז דער ווָאס מצות און עבירות זיינען ביי אים אין דער זעלבער צאָל.

דאָס איז אָבער ניט מער ווי דער פֿראָסטער פּשט. אין תניא ווערט אָבער דערקלערט, אַז אַ איד ווָאס טוט עבירות — כאָטש מצות טוט ער פיל מערער — איז ניט נאָר ווָאס ער איז ניט קיין צדיק נאָר ער הייסט אַפֿילו ניט קיין בינוני. זיין ריכטיקער נאָמען איז גאָר: רשע. פיל ראיות ברענגען זיך אויף דעם אין תניא. איינע פון די ראיות איז: די גמרא דערציילט אַז רבה (איינער פון די גרעסטע אמוראים) האָט געזאָגט אויף זיך אַז ער איז אַ בינוני.

רבה איז געווען אַ איד — דערציילט די גמרא — ווָאס האָט ניט מפסיק געווען פון לערנען תורה אַפֿילו אויף קיין איין מינוט. און ווען עס איז געקומען די צייט פון

---

1) כ"ק אדמו"ר שליט"א האָט דערציילט, אַז דער אַלטער רבי האָט מחבר געווען אויך אַ ספֿר מיטן נאָמען „ספֿר של צדיקים". דער ספֿר איז אָבער פֿאַרברענט געוואָרן אין אַ שריפה, „אין דער זעלבער צייט ווָאס דער שפּאָלער זיידע איז נסתלק געוואָרן".

2) אין אמת'ן איז דאָס גופא ווָאס דער אַלטער רבי האָט אָנגעהויבן זיין ספֿר מיטן ווָארט „תניא" — ווייל אין דעם דאָזיקן ווָארט שפּיגלט זיך אָפּ דער אינהאַלט פונעם ספֿר, ווי עס ווערט דערקלערט ווערן אי"ה ביי אַן אַנדער געלעגנהייט. (זע אויך ספֿר המאמרים ת"ש זייט 39. בית רבי זייט 160).

זיין פּטירה, האָט דער מלאך המות צו אים ניט געקענט צוטרעטן, צוליב דער קדושה פון זיין תורה, און דער מלאך המות האָט געמוזט זוכן פאַרשידענע תחבולות, ווי אַזוי צונעמען פון אים זיין נשמה. און טראָץ זיין גאַנצער גרויסקייט, האָט זיך רבה געהאַלטן פאַר אַ בינוני.

איז דאָך דאָס אַ שטאַרקע ראי', אַז אַ בינוני איז ניט אַזאַ וואָס האָט העלפט מצות און העלפט עבירות, ווייל אויב אַ בינוני האָט אַזוי פיל עבירות — ווי האָט רבה געקענט האָבן אַ טעות אין זיך און מיינען אַז ער איז אַ בינוני? מוז מען דאָך זאָגן, אַז אַ בינוני האָט אינגאַנצן קיין עבירות ניט, אָפילו קיין קליינע עבירות אויך ניט, און דעריבער האָט זיך רבה געקענט האַלטן פאַר אַ בינוני.

וואָס איז דאַן דער אונטערשייד צווישן אַ בינוני און אַ צדיק? — דער אונטערשייד איז אַן אינערלעכער. ניט אַז אַ בינוני פירט זיך אויף אַנדערש פון אַ צדיק, און ניט אַז אַ צדיק איז פרימער און מערער אָפּגעהיטן פון אַ בינוני, ווייל אויב דער חילוק וואָלט געווען אין זייער בפועל־ממש'דיקער אויפפירונג, איז דאָך עס אַ זאַך אין וועלכער ס'איז ניט שייך צו האָבן אַ טעות; יעדער מענטש קען דאָך וויסן ביי זיך ווי ער פירט זיך אויף. ממילא וואָלט רבה — וואָס איז באמת געווען אַ צדיק, — ניט געקענט האָבן אַ טעות און מיינען אַז ער איז אַ בינוני. מוז מען דאָך זאָגן, אַז דער חילוק צווישן אַ בינוני און אַ צדיק איז אין עפעס אַ פנימיות'דיקער אינערלעכער זאַך, אין אַזאַ איידעלער זאַך, וואו ס'איז שווער צו באַמערקן אַ חילוק, און דערפאַר האָט זיך רבה געהאַלטן פאַר אַ בינוני, כאָטש אין דער אמת'ן איז ער געווען אַ צדיק.

צוויי נפשות אין איין וועזן

וואו ליגט טאַקע דער אונטערשייד צווישן אַ בינוני און אַ צדיק?

דער אַלטער רבי אין תניא דערציילט אונז, אַז יעדער איד פאַרמאָגט צוויי נפשות: נפש האלקית (אַ ג־טלעך נפש) און נפש הבהמית — פון לשון בהמה, דאָס מיינט אַ נידעריקער נפש. (דערמיט טיילט זיך אויס די העכערקייט פון אידן אויף גויים, להבדיל, — און די מעלה איז אַ צווייפאַכע: ערשטנס, וואָס קיין נפש האלקית האָבן די ניט־אידן אינגאַנצן ניט; צווייטנס, איז אויך דער נפש הבהמית, וואָס אויך דער ניט־איד פאַרמאָגט, פיל נידעריקער פונעם אידישן נפש הבהמית. דער נפש־הבהמית פון אַ איד האָט אין זיך אַ געוויסן טייל פון טוב, פון קדושה; דאַקעגן איז דער זעלבער נפש ביי אַ ניט־איד אינגאַנצן אויסגעליידיקט פון טוב).

יעדערער פון די צוויי נפשות ביי אידן, ווירקט און קומט צום אויסדרוק דורך פאַרשידענע כחות: אַ כוח צו פאַרשטיין, ליב האָבן, פיינט האָבן, אַ כוח צו גלוסטן און פאַרגעניגן האָבן.

דער אונטערשייד צווישן די כחות פון נפש האלקית מיט די כחות פון נפש הבהמית איז אַ גרינטלעכער איז אַ קלאָרער:

די כחות פון נפש האלקית ווירקן אין דער ריכטונג פון קדושה, ג־טלעכקייט: דער שכל איז אַריינגעטאָן אין ג־טלעכע זאַכן, אין תורה, ליב האָבן דעם אויבערשטן, תורה און אידן.

די כחות פון נפש הבהמית, אָבער, זיינען אַריינגעטאָן בלויז אין נידעריקע, ערדישע זאַכן: עסן, טרינקען שלאָפן און אַלע קערפערלעכע גלוסטענישן. דעריבער טאַקע ווערט דער דאָזיקער נפש באַצייכנט מיטן נאָמען „בהמית" — ווי אַ בהמה וואָס איר גאַנץ וועזן איז פאַרנומען בלויז מיט קערפערלעכע באַדערפענישן. אמת, דער נפש־הבהמית פון אַ מענטש פאַרמאָגט אויך שכל, בעת דער בהמה פעלט די דאָזיקע אייגנשאַפט פון פאַרשטאַנד און זי ווערט אינגאַנצן באַהערשט פון מידות־געפילן: גלוסטעניש, פיינטשאַפט, מורא. — אָבער ווען ס'האַנדלט זיך וועגן נפש הבהמית, איז אויך זיין שכל נאַטירלעכווייז אַריינגעטאָן אין זאַכן וואָס געהערן צו דער וועלט פון מדות; דער דאָזיקער שכל דינט ווי אַן אויספיר־מיטל צו פאַרווירקלעכן די גלוסטענישן צו לעבן אַ גוטן טאָג, ווי אַזוי צו באַקומען דאָס וואָס זיין האַרץ געלוסט, ווי אַזוי צו מאַכן זיך געראַטן. הייסט עס, אַז אויך דער שכל פון נפש־

הבהמית ווערט באַהערשט און באַנוצט דורך מידות. אין דעם זין ווערט ער פאַרגליכן צו אַ בהמה.

אין אמת'ן, פאַרמאָגט אויך די בהמה אַ געוויסע קליינע מאָס פון פאַרשטאַנד, ווי ס'שטייט: „ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו". אָבער דאָס ביסעלע פאַרשטאַנד איז געוצלעך אין „דינסט פון דער קאָרעטע". דעריבער, ווען דער פיל־גרעסערער שכל פון נפש הבהמית איז אַריינגעטאָן בלויז אין קערפערלעכע זאַכן, פעלט אים די פונדאַמענטאַלע העכערקייט און איידלקייט וואָס זאָל אים אונטערשיידן פון אַ בהמה.

סיי די כחות פון נפש האלקית און סיי די כחות פון נפש הבהמית — די אויבנ־דערמאָנטע כחות פון נפש — ווערן פאַרטיילט אין צוויי קאַטעגאָריעס: „כחות" און „לבושים". צו דער ערשטער קאַטעגאָריע, „כחות", געהערן די דריי טיילן פון שכל: 1. חכמה. 2. בינה. 3. דעת — און אויך די זיבן איינטיילונגען פון האַרץ־געפילן, וואָס רופן זיך מידות: 1. חסד. 2. גבורה. 3. תפארת. 4. נצח. 5. הוד. 6. יסוד. 7. מלכות.

אינעם צווייטן סוג, „לבושים", גייען אַריין די דריי מענטשלעכע אייגנשאַפטן: 1. מחשבה (טראַכטן). 2. דיבור (ריידן). 3. מעשה (טאָן).

דער אונטערשייד פון די דאָזיקע צוויי סוגים איז אַ פשוט'ער. די כחות, דער ערשטער סוג, האָבן אַ סך אַ שטאַרקערן פאַרבונד מיטן נפש, ווי די לבושים, דער צווייטער סוג.

מיר וועלן אָנכאַפן צ. ב. די כחות פון ליבשאַפט (וועלכע הייסט מיטן נאָמען „חסד") און פיינטשאַפט (וועלכע איז פאַרבונדן מיט דער מידה פון „גבורה"). ליב האָבן אַ געוויסע זאַך אָדער פיינט האָבן אַ געוויסע זאַך, איז אַ געפיל וואָס איז איינגעקריצט טיף אין האַרצן, ביז דאָס ווערט אַ טייל פון דעם מענטשן. בשעת ער וויל איבערמאַכן אַ געפיל, ווי למשל ווען ער האָט פריער פיינט געהאַט אַ געוויסן מענטשן און ער וויל איצט דעם זעלבן מענטשן ליב האָבן, דארף ער אַ סך האָרעווען ביז ער ווערט איבערמאַכן זיין געפיל.

דאָס זעלבע איז אויך בנוגע די כחות פון שכל. בשעת אַ מענטש פאַרשטייט אַ געוויסן ענין, און ביי אים איז אָפגעלייגט אין שכל אַז די זאַך איז אַזוי און אַזוי, און מען וועט צו אים קומען און זאָגן אַז די זאַך איז אַנדערש, וועט זיך דאָס ביי אים ניט צונעמען, ער וועט מוזן לערנען, האָרעווען, און ערשט דאַן וועט ער אָנהויבן צו פאַרשטיין, אַז ער האָט ביז איצט געלעבט אין טעות, און אין אמת'ן איז די זאַך גאָר אַנדערש.

כחות פון מדות און כחות פון שכל

די אַלע צען כחות פון ערשטן סוג, די דריי כחות פון שכל און די זיבן כחות פון מדות, זיינען ענג פאַרבונדן מיטן מענטשן, ביז זיי ווערן אַ טייל פון אים. דעריבער בכדי צו בייטן זיך, דארף מען פיל האָרעווען. מיט וועלן אַליין ווערן נאָך די כחות ניט איבער־געביטן: אַז אַ מענטש וועט זאָגן, איך וויל אָנהויבן ליב האָבן אָט־דעם מענטשן, אָדער, איך וויל אָנהויבן פאַרשטיין אָט־דעם ענין, וועט מיטן וועלן אַליין ביי אים ניט ווערן קיין ליבע אָדער קיין פאַרשטאַנד. צו זיין וועלן מוז ער נאָך אַ סך אַרבעטן מיט זיך בכדי איבערמאַכן זיין פאַרשטאַנד אָדער זיין געפיל.

פאַרוואָס איז עס אַזוי? — ווייל שכל און מדות זיינען ניט קיין פרעמדע זאַכן פון מענטשן. דאָס זיינען כחות וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט אים. דאָס איז זיין געשטאַלט, זיין ציור. וויבאַלד דאָס איז אַ ציור פון מענטשן, איז פאַרשטענדלעך, אַז אויף אומבייטן דאָס, מוז מען האָרעווען.

דאַקעגן אויף מחשבה, דיבור און מעשה, דארף מען ניט האָרעווען. בשעת אַ מענטש וויל טאָן עמעצן אַ טובה, ריידן וועגן אים אַ גוט וואָרט, טראַכטן וועגן אים גוטס, דארף ער זיך גאָרניט מאַטערן אין דעם. באַלד ווי ער וויל, קען ער דאָס נעמען און אָפטאָן. כאָטש אין געפיל פון האַרצן פילט ער ניט צו יענעם קיין ליבשאַפט, אדרבה, ער פילט גאָר צו אים אַ שנאה; אויך אין שכל פאַרשטייט ער גאָר שלעכטס וועגן אים, דאָך איז בנוגע צו מחשבה דיבור ומעשה, איז אויב ער וויל נאָר — מצד וועלכע־עס־איז סיבה — טראַכטן,

רײדן אַדער טאָן יענעם גוטס, קען ער דאָס גלייך דורכפירן, אָן קיינע הכנות, כאָטש דאָס איז קעגן זײנע אינערלעכע געפילן.

מחשבה — דבור — מעשה

דעריבער הייסן די כחות פון צווייטן סוג מיטן נאָמען „לבושים", ווייל זיי זײנען פֿונקט ווי קלײדער וואָס אַ מענטש טראָגט אויף זיך. די קלײדער זײנען צו אים אינגאַנצן פרעמד; זיי האָבן מיט אים ניט קיין אינערלעכן פֿאַרבונד, ניט מער וואָס ער האָט זיך אָנגעטאָן אין זיי.

אַזוי זײנען אויך מחשבה דיבור ומעשה: דאָס זײנען גאַנץ פרעמדע זאַכן צום מענטש; מען קען זיי האַלטן אין אײַן בייטן; מען קען זיי אַמאָל אויך אינגאַנצן ניט נוצן: אויב מ׳וויל ניט רעדט מען ניט און אויב מען וויל ניט טוט מען ניט. אַפילו דער כוח פון מחשבה, וואָס אים נוצט אַ מענטש שטענדיק — ס׳איז ניטאָ קיין מאָמענט ווען אַ מענטש זאָל ניט טראַכטן — דאָך איז עס מער ניט ווי אַ לבוש, ווייל מען קען טראַכטן ווי מען וויל און וואָס מען וויל.

דער אונטערשייד פון מחשבה מיט דיבור ומעשה איז נאָר אַז פון דיבור ומעשה קען זיך אַ מענטש אינגאַנצן אויסטאָן, און פון מחשבה קען ער זיך ניט אויסטאָן. מחשבה ווערט אָנגערופן לבוש המיוחד, אַ לבוש וועלכער איז פֿאַראײַניקט מיטן מענטשן, פון וועלכן ער קען זיך קיין מאָל ניט באַפרייען. ער מוז אַלעמאָל טראַכטן. אָבער אין וואָס עס זאָל ליגן זיין מחשבה, וועגן וואָס זאָל ער טראַכטן און ווי צו טראַכטן, אין דעם איז אַ מענטש ניט פֿאַרבונדן, ער קען בייטן איין מחשבה אויף אַ צווייטער. ניט ווי שכל און מידות, דער ערשטער סוג, אַז בכדי צו אומבייטן אַ שכל אָדער אַ מידה דאַרף מען פיל האָרעווען, ווי געזאָגט פריער.

נאָך דער הקדמה קומען מיר צום פֿאַרשטיין דעם חילוק צווישן אַ צדיק און אַ בינוני:

אין דעם בפועל־ממש׳דיקער אויפפירונג וואָס עס געהערט צו די דריי לבושים מחשבה דיבור און מעשה, איז ניטאָ קיין אונטערשייד צווישן אַ צדיק און אַ בינוני. וואָרום אויך ביי אַ בינוני איז ניטאָ קיין איין מינוט אין וועלכער ער זאָל טאָן, ריידן אָדער טראַכטן וואָס מען טאָר ניט. וואָרום דער וואָס אין בפועל ממש טוט ער אַ זאַך וואָס מען טאָר ניט, הייסט אַ רשע. נאָר וואָדען? דער חילוק איז אין די פֿנימיות׳דיקע כחות.

אַ בינוני האָט דעם זעלבן געשמאַק אין גשמיות׳דיקע זאַכן ווי אַ רשע. ניט מער וואָס ער נעמט זיך מיט דער גרעסטע שטאַרקייט, מיטן תוקף פון קבלת עול מלכות שמים, אויף ניט נאָכגעבן זיינע תאוות און טאָן ווי דער אויבערשטער פֿאַרלאַנגט.

דאָקעגן אַ צדיק איז דער וואָס איז צוגעקומען צו אַזאַ הויכער מדריגה, אַז ער האָט איבערגעמאַכט אויך זיינע פֿנימיות׳דיקע כחות, אַז זיי זיינען געוואָרן קדושה. אין קאָפּ איז ביי אים אָפּגעלייגט אַז דער עיקר איז תורה און מצות און אויסער דעם האָט קיין זאַך קיין חשיבות ניט; אויך אין האַרצן פילט ער אַ ליבשאַפט צום אויבערשטן און אַ שנאה צו אַלע זאַכן וועלכע שטערן צו תורה ומצות.

און וויבאַלד אַז אין פועל ממש איז ניטאָ קיין אונטערשייד צווישן אַ צדיק און אַ בינוני, איז שוין רעכט פֿאַרוואָס רבה האָט געקענט האָבן אַ טעות און מיינען אַז ער איז אַ בינוני, כאָטש אַז אין דער אמת׳ן איז ער געווען אַ צדיק[3]).

---

3) אויך אין אַ בינוני זיינען דאָ פיל מדריגות. ביז ס׳איז דאָ אַ בינוני וואָס ער פילט גאָרניט קיין געשמאַק און ליבשאַפט צו גשמיות. דאָס איז אָבער מער ניט, וואָס דורך זיין עבודה האָט ער געפֿועלט אַז די כחות פון זיין נפש הבהמית „שלאָפן" ביי אים, און דעריבער פילט ער זיי ניט. אָבער טיף אין האַרצן זיינען זיי נאָך פֿאַרבליבן, און ס׳איז רעכט אַז זיי זאָלן זיך אַמאָל אויפכאַפן פון שלאָף, וואָס דערפאַר הייסט ער אַלץ מיטן נאָמען בינוני און ניט צדיק. — דאָס מאַכט לייכטער צו פֿאַרשטיין וי אַזוי האָט רבה, וואָס ער איז געווען אַ צדיק, געקענט האָבן אַ טעות און מיינען אַז ער איז אַ בינוני: ער האָט געמיינט, אַז דאָס וואָס ער פילט ניט קיין ליבשאַפט צו גשמיות, איז ווייל דער נפש הבהמית שלאָפט ביי אים. (זע וועגן דעם תניא פרק יג). (פֿאַרזעצונג אויף עמוד ט)

(פון דער סעריע: דער רבי)

• דר. הלל זיידמאן

וען השי"ת בענטשט איינעם מיט כשרונות, וואלט מען דאך

געקענט מיינען, אז דאס איז א ברכת ה' צו פארלייכטערן דאס לעבן. דאס וואס איינער אן גרויסע כשרונות דארף זיך מאטערן, כדי צו פארשטיין א שווערן תוספות, כדי צו געדענקען א סך, דערגרייבט א צווייטער, וואס באזיצט יא א גיכע תפיסה און א גוטן זכרון, מיט וויניקער ארבעטן. אזוי דענקט דער פשוט'ער מענטש. אזוי האלטן אפילו פעדאגאגן.

פונקט דער היפוך דערפון האלט דער ליובאוויטשער רבי, כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסאהן שליט"א. דער רבי האלט, אז וען השי"ת גיט א מענטשן כשרונות גיט ער אים דערמיט א ספעציעל שליחות. לייגט דאס ארויף אויף דעם געבענטשטן מיט דער מתנת אלקים א באזונדערן חוב. נעמלעך, אויסצונוצן די כשרונות פאר תורה און יהדות.

ג'ט האט אים אנפארטהויט אן אוצר, נישט אים גרינגער צו מאכן, נאר כדי ער זאל שפייזן אנדערע. ער זאל זיין דער משפיע פון זיין גייסטיקער שפע. ער איז דער ציינור פון ג'טלעכער השפעה. דאס איז א ברכה, אבער אויך א חוב. ער טאר נישט חלילה מועל זיין אין זיין הייליקער שליחות. ער דארף אויסנוצן זיין גרויסן בית־הקיבול, כדי אייגזאפן ווי א שוואם וואס מער תורה, וואס מער חסידות, כדי עס ארויסצוגיבן צו אנדערע. כדי, ווי געזאגט, צו זיין א משפיע.

דער דאזיקער צוגאנג צו מענטשן און זייערע פעאיקייטן דרינגט ארויס פונעם רבי'נס רייד, צו יחידים און ברבים, אויך „ברבים" רעדט מען צו יעדן איינעם באזונדער — און אזוי דארף יעדער איינער הערן — און אויך, און בעיקר, פונעם רבי'נס פערזענלעכקייט און פון זיין הנהגה.

בעיקר פון זיין אויסערגעווייגלעכער התמדה פון דער פריסטער קינדהייט אן.

ווארום מיט אזא מוח, מיט אזא פענאמענאלן זכרון, מיט אזא שנעלער תפיסה, וואלט ער שוין געווען א למדן אן התמדה. פונדעסטוועגן האט ער זיך קיינמאל נישט פארלאזט אויף זיין „גוטן קאפ". פון קינדהייט אן האט ער ארייגגעלייגט א סך מי, א סך יגיעה אין לערנען טאג און נאכט, מיט אומגעהויערער התמדה. ער האט מקיים געווען נישט נאר „והגית בה יומם ולילה", נאר אויך „שתהיו עמלים בתורה".

די שווערע מי אין תורה

ער האט זיך קיינמאל ניט פארלאזט אויפן גיכן תופס זיין און אויפן גוטן זכרון. ער האט געזארגט דערפאר ער זאל האבן וואס תופס צו זיין און וואס צו געדענקען. ער האט זיך נישט באנוגנט מיט באנעמען אן ענין „מיטן ערשטן בליק", ער האט — שוין נאכן פארשטיין — אריינגעטראכט, פארטיפט זיך און גע'חזר'ט. און טוט עס ביז היינטיקן טאג.

און די זעלבע תפיסה און די זעלבע התמדה באנוצט ער אין אלעמען; אויך אין דער הנהגה, אין דער אנפירונג פון חסידות חב"ד.

פיר זיינען די סיבות פון דעם דאזיקן שווערן „מיגע זיין זיך אין תורה":

ערשטנס, איז דאָך ביי אים לערנען, זיך און אַנדערע, אַן עבודת ה׳. און ווי קען עבודת ה׳ געזונען ווערן לייכט? אַדער אָנקומען לייכט?

צווייטנס, ער איז בטבע אַ מתמיד, ד. ה. ער פאַרלירט נישט אומזיסט קיין רגע. יעדע רגע איז אויסגעפילט מיט תוכן. דערביי, ווי פאַראַדאָקסאַל ס׳זאָל נישט אויסקומען, איז ער נישט קיין „פאַרנומענער", קיין „טרוד"; וואָרום ער איז נישט משועבד צו דער צייט, ער איז שולט אויף דער צייט. נישט פאַראַן ביי אים קיין לייַדיקע מינוט, אָבער די מינוטן זיינען נישט „אויסגעפילט" פון דרויסנדיקע פאַקטאָרן צו ווילכע דער „פאַרנומענער" איז אַ קנעכט, נאָר ער פילט זיי אויס, מיט תורה, מיט עבודת ה׳, וואָס ביידע זיינען ביי אים איינס.

דריטנס, די ענינים אין ווילכע דער רבי איז עוסק, צי אין לימודים, צי אין הנהגה, דאָס אָנפירן מיט הרבצת תורה, אַדער מיט מענטשן, זיינען שטענדיק טיפע און הויכע, און ער דערגרונטעוועט זיי ביזן סוף.

פערטנס, דאָס אומגעהויערע אחריות־געפיל, וואָס לאָזט אים נישט נעמען קיין שום זאָך „לייכט". ער טיילט נישט קיין זאָכן לויט געווייַנלעכער קוואַליפיקאַציע אויף קליינע און גרויסע. ווייל אַמאָל שפּיגלט זיך אָפּ אין „קליינע" זאָכן — גרויסקייט, ווי אין אַ טראָפּן וואַסער דער ים; און גרויסע מענטשן זיינען גרויס נישט דווקא אין גרויסע זאָכן, נאָר אין — אַלעמען.

פון קליינערהייט — סימנים פון גרויסקייט

שוין פון קינדווייז אָן האָט ער אַרויסגעוויזן סימנים פון שפּעטערדיקער גרויסקייט.

געבוירן י״א ניסן תרס״ב אין יעקאַטערינאָסלאַוו, אין רוסלאַנד, ביי זיין פאָטער, דעם אָרטיקן רב, הרב ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל, אַן אייניקל פונעם „צמח צדק", האָט ער געלערנט מיט אויסערגעווייַנלעכער התמדה ביי פאַרשידענע מלמדים, ווילכע ער האָט גיך איבערגעוואָקסן. דאָן האָט ער געלערנט ביים פאָטער, ווילכער איז געווען אַ גרויסער גאון, מיט טיפער הבנה. אָבער אַממערסטן האָט ער געלערנט אַליין. זיינע רביים זיינען באמת געווען, פון דער פריסטער יוגנט, די תנאים און אמוראים, די קדמונים פון הלכה, און די קדמונים און אחרונים אין קבלה און חסידות חב״ד.

ביידע, הלכה און חסידות, האָט ער געלערנט מיט דער זעלבער התמדה און מיט דעם זעלבן עיון. אין משך פון אַ קורצער צייט האָט ער פאָרבעריטערט און פאַרטיפט זיינע ידיעות אין ביידע. אויב חב״ד האָט בכלל אָפּגעשאַפן די מחיצה צווישן לומדות און חסידות — פאַראַן דאָ חסידות אין לומדות און לומדות אין חסידות — איז עס געווען גאָר בולט ביים ליובאַוויטשער רבי׳ן, ר׳ מנחם מענדל שניאורסאָהן, שליט״א.

אומעטום וואו ער איז אַ בקי — און וואו איז ער ניט קיין בקי? — נעמט ער דאָך אַרום אַלע מקצועות פון תורה, — איז עס מיט עמקות. ער האָט זיך פאַרטיפט אין יעדן ענין אין ווילכן ער האָט עוסק געווען.

די פּגעים פון דער צייט האָבן אים נישט אָפּגעקערט פון זיינע לימודים. און שווער איז געווען די צייט פון זיין יוגנט. ווען ער איז געוואָרן בר־מצוה איז עס געווען אין תרע״ה, אין ברען פון דער ערשטער ווילט־מלחמה. דערנאָך האָבן געבושעוועט אין רוסלאַנד, וואו ער האָט געלעבט, רעוואָלוציעס, איבערקערעניש און פאָגראָמען, נויט און הונגער.

ווען די ווילט איז געווען אין פלאַמען

און אָט אין דער שווערער תקופה, ווען די ווילט איז אויפגעגאַנגען אין פלאַמען, ווען יסודות האָבן זיך געוואַקלט, און אַלץ וואָס איז פעסט און סטאַביל איז צעטרייסלט געוואָרן, איז זיין ווילט געבליבן גאַנץ און פעסט. ער האָט געלעבט אין תורה און חסידות, און אין דער דאָזיקער צייט קונה געווען אַן אויסערגעווייַנלעכע בקיאות און — שלימות.

צוליב די מלחמות און מהומות האָט דער היינטיקער רבי נישט געקענט קומען

אין פערזענלעכער באַרירונג מיט דעם דעמאָלטיקן ליובאַוויטשער רבי'ן כ"ק אדמו"ר ר' שלום דוב זצ"ל, אָבער די השפּעה האָט געוויקט פונדערווייטנס.

ערשט אַרום תרפ"ה, האָט ער זיך צוגעשלאָגן צום דעמאָלטיקן ליובאַוויטשער רבי'ן כ"ק אדמו"ר ר' יוסף יצחק זצ"ל, וועלכער האָט דאַן געוואוינט אין לענינגראַד. דער רבי האָט פאַר זיך געזען אַ יונגערמאַן, קוים 23 יאָר אַלט און שוין אַ גדול אין תורה און חסידות, אין ש"ס און פוסקים, אין ראשונים און אחרונים, אין קבלה און מחקר, ובפרט אין חסידות חב"ד.

און געשטראַלט האָט פון דעם רבי'נס יונגן קרוב מיט הייסער יראת שמים, מיט איידלקייט און אצילות, מיט דערהויבנקייט און מידות.

אָבער געשטראַלט האָט גיכער אין אים. עניוות'דיק, באַהאַלטן, פאַרשלאָסן אין זיך איז געווען דער מענטש, ווי ער איז עס באמת ביז היינט.

אָבער האָט געקענט זיין אַ "באַהאַלטן" פאַרן דורכלייכטנדיקן אויג פונעם פריערדיקן רבי'ן? ער האָט אים דורכגעזען און האָט געזען אין אים דעם מענטש וואָס איז באַשטימט פאַר זיין קינד — און געוויס נאָך מער. ער האָט אים אויסדערוויילט פאַרן מאַן פאַר זיין צווייטער טאָכטער הרבנית חי' מושקא תחי'.

די חתונה האָט אָבער נישט געקענט אַזוי גיך פאָרקומען. שווערע צייטן זיינען אָנגעקומען פאַר ליובאַוויטש. דער רבי איז צוליב זיין הערשאַפט פאַרשפרייטן אידישקייט, צוליב זיין אָפּוזען זיך צו קאַפּיטולירן פאַרן מעכטיקן קאָמוניסטישן און יעוסעקישן רעזשים, אַרעסטירט געוואָרן און געהאַלטן געוואָרן אין תפיסה אין "שפּאַלערקע" אין תרפ"ז.

וועג ער איז באַפרייט געוואָרן האָט ער געמוזט פאַרלאָזן רוסלאַנד. דער רבי האָט זיך באַזעצט אין ריגע, און פון דאָרט אָנגעפירט מיטן חסידות און הרבצת תורה וחסידות פון חב"ד. צוזאַמען מיט אים איז געווען אין ריגע זיין משפּחה, און אויך דער היינטיקער רבי, ר' מנחם מענדל שניאורסאהן. ערשט אין וואַרשע איז פאָרגעקומען, אין תרפ"ט, די חתונה פונעם היינטיקן רבי'ן.

אין פריערדיקן רביינס סביבה

נאָך דער חתונה האָט רבי מנחם מענדל שניאורסאהן פאָרגעזעצט זיינע לימודים מיט זיין אויסערגעווייניגלעכער התמדה. דאָס געפינען זיך אין דער סביבה פונעם רבי'ן האָט געהאַט אויף אים אַ באַזונדערע השפּעה. ער איז געווען צוגעבונדן צום שוועד מיט אַלע פעדעם פון זיין פילבאַרער נשמה, און זיין מוח איז געווען אָפן פאַר די רעיונות, מיט וועלכע דער רבי האָט געקוועלט. דער רבי פלעגט אָפט פאַרברענגען מיט זיין איידים אין טיפע שיחות אין תורה און חסידות.

דער רבי האָט מיט אים אויך איבערגערעדט פאַרשידענע כלל־ענינים, אין וועלכע ער האָט געהאַט אי ברייטע ידיעות, אי קלאָרע השקפות. סיי די ידיעות סיי די דעות זיינען ביים היינטיקן רבי'ן אויסגעפורעמט געוואָרן אין משך פון די יאָרן פון דעם פאַרקער מיט זיין שוועד, צו שלימות'דיקע און פעלזן־פעסטע יהדות־השקפות אויף יעדן געביט פון תורה און לעבן, וועלכע זיינען ביים רבי'ן איינס.

אין דער דאָזיקער צייט, און פון זיין יוגנט אָן, האָט דער היינטיקער רבי זיך מסגף געווען אין תעניתים, עוסק געווען אין ברענענדיקער עבודת ה', און קיינער האָט דערפון נישט געוואוסט — אויסער די גאָר נאָענטסטע, פאַר וועלכע ס'איז געווען אוממעגלעך צו באַהאַלטן.

צוביסלעך האָט דער פריערדיקער רבי אַריינגעצויגן אַלע מאָל מער זיין איידים אין הרבצת תורה, און אויך אין כלל־זאָכן. אָבער ערשט מיטן קומען פונעם רבי'ן און זיין משפּחה קיין אַמעריקע, נאָכן אַרויסראַטעווען זיך פון די דייטשן, ימ"ש, האָט זיך אָנגעהויבן אַ נייע, און אַ מער אויסערלעך אַקטיווע תקופה אין דער אַרבעט פון זיין איידים.

דער פריערדיקער רבי זצ"ל, האָט באַלד ביי זיין אָנקומען קיין אַמעריקע, אין ת"ש, אָנגעהויבן אַ גראַנדיעזע חינוך־טעטיקייט. אין יאָר תש"ב — אַ קורצע צייט נאָכדעם ווי זיין איידים, דער היינטיקער רבי שליט"א, איז אויך אָנגעקומען קיין אַמעריקע — האָט ער אים איבערגעגעבן די אָנפירונג פונעם „מרכז לעניני חינוך" פון ליובאַוויטש, און פון „מחנה ישראל". דער היינטיקער רבי האָט אויך איבערגענומען די אָנפירונג פון דעם חב"ד־פאַרלאַג „קהת" (ראשי תבות: ק'רני ה'וד ת'ורה), וועלכער איז מיט דער צייט זיך צעוואַקסן צו איינעם פון די גרעסטע פאַרלאַגן פאַר יהדות און חסידות־ספרים.

„נעבוביאיקע באַמערקונגען" וואָס זיינען טיפע חיבורים

צו טייל ספרים איז „עפעס" צוגעגעבן געוואָרן. דאָס זיינען די „הערות" און „עיין ס'" פונעם רבי'ן. זיי זיינען געשריבן זייער בקיצור. אָפט זיינען זיי נישט מער ווי אַן אָנווייזונג אַכטונג צו געבן אויף אַן אַנדער אָרט, „עיין שם", אויפן שטייגער פונעם ראָגאָטשאָווער גאון רבי יוסף ראָזין זצ"ל (אגב, אַ חב"ד־חסיד). אָבער אין אָט־דער קאָנדענסירטער פאָרם איז אַריינגעפרעסט די כולל'דיקסטע בקיאות אין די פאַרשידענע מקצועות פון תורה, אין תלמוד בבלי און ירושלמי, אין ראשונים און אחרונים, אין מדרשים, קבלה, מפרשים, חסידות.

און וויפל עמקות אין די דאָזיקע הערות און עיין'ס! דורך אַ רמז קל מן הקל, דורך אַ וואונק, ווערן פאַרענטפערט האַרבע קשיות, אויסגעגלייכט אויבנאויפיקע סתירות, און די קאָמפליצירסטע ענינים ווערן ליכטיק און קלאָר.

אמת, אויך אין די הערות טוט דער רבי אַלץ וואָס מעגלעך צו בלייבן „אין דער זייט", באַהאַלטן; ער שרייבט מיט אַ טאָן פון „מאי קא משמע לן", גלייך ווי ער וואָלט דאָ גאָרנישט אויפגעטאָן, נאָר דאָ און דאָרט מעורר געווען, דרך אגב, אויף אַן ענין וואָס האָט במילא אַ שייכות. ער איז זיך אינגאַנצן מבטל לגבי דעם תוך, וועלכעס איז דאָס ספר גופא. ער וויל אַפילו נישט זיין קיין מפורש — לויט אים קומט אויס, אַז ס'איז אַזוי קלאָר און פשוט, אַז מ'דאַרף נישט קיין פירוש... אָבער — פראָווט לערנען די באַטרעפנדיקע ספרים אָן זיינע הערות, וועט איר ערשט זען ווי שווער עס איז, אָדער פאַרקערט זייט אייך מטריח און פאָלגט אים און זייט מעיין דאָרט וואו ער ראַט אייך „עיין שם": אוצרות פון רעיונות עפענען זיך. אַ ליכטיקייט קומט אַריין אין די באַטרעפנדיקע ענינים — און אין אייך.

אַ חוץ דעם אומגעהויערן ווערט פון די דאָזיקע הערות און „עיינ'ס" פאַר זיך אַליין, פאַרלאַנגט פאַרשטיין אין בעסער פאַרשטיין אין די גרונט־ספרים און השקפות פון חב"ד, דינגען זיי אונז, אין אונזער פאַל, פאַר נאָך עפעס: זיי בילדן אַ פענסטערל אַריינצוקוקן אין מהות פונעם מחבר — וואָרום ער איז אַ מחבר — און זען אַ טייל פון זיין גדלות; אַ פענסטערל, וואָס אָן דעם וואָלט עס געבליבן פאַרמאַכט. וואָרום ער „שמועסט" נישט אין לערנען, אוּן אַוודאי ווייזט ער נישט זיין גדלות סתם אַזוי. איז ער דאָך ווייט ביז גאָר פון „ווייזן" און „אַרויסווייזן".

נאָר דאָ האָט ער דאָך נישט געהאַט קיין ברירה. ער האָט דאָך געמוזט מסביר זיין, איז ממילא אַרויסגעקומען עטוואָס דערפון ווי ווייט זיין הבנה און ידיעה גרייכט.

פשוט און — אין דער זייט

וואָרום דער רבי „פראָווען" נישט קיין ענינים — ער איז עס. דאָרטן וואו מ'דאַרף, נעמלעך, וועט ס'האַנדלט זיך אין יהדות, ווייזט ער אַרויס שטאַנדהאַפטיקייט, מוט, „שטעלט אויף זיך", און שטעלט זיך אַנטקעגן — מעג עס זיין וועמען ס'זאָל ניט זיין.

ער איז אַן ענין נאַטירלעך, ווי ס'איז אַלץ נאַטירלעך אין אים. זיין מאָנומענטאַלע פשטות דערהויבט זיך סיי אין זיין לעבן, סיי אין זיינע לימודים: סיי אין לערנען זיך, סיי אין לערנען אַנדערע. וועָן איר זעט אים אויף איסטערן פאַרקוועי אין ברוקלין, ווי ער גייט איינער אַליין פון זיין בית המדרש אַהיים, דעם קאָפּ צווישן די אַקסלען, אַראָפּגערוקט

דעם ראַנד פון זיין נישט־רבנ׳ישן קאַפּעליוש, פאַרטראַכט אין זיך, — איז אייך שווער זיך פאַרצושטעלן אַז דאָ גייט אַן אמת׳ער מנהיג פון אידן, אַ משפּיע און מדריך. אַזוי פשוט איז זיין גאַנג, — זיין גאַנג אין גאַנצן לעבן.

די נישט־צוגעגרייטע גרייטקייט

דאַרף מען דאָך נישט פאַרגעסן, אַז דעם רבי׳נס לערנען, אַרבעטן אויף זיך, זיין עבודת הבורא טראָגט אויף זיך דעם עכטן שטעמפּל פון „לשמה", אָן שום פּני׳ און נגיעה. האָט ער דאָך קיינמאָל נישט געקלערט צו ווערן רבי, און נישט געוואָלט ווערן רבי, דעמאָלט ווען די צייט איז געקומען, און ווען די חסידים האָבן מפציר געווען אין אים מיט תחנונים, נאָך דער פּטירה פון זיין שווער דער רבי, ר׳ יוסף יצחק זצ״ל, אין תש״י.

ער האָט זיך קיינמאָל נישט געגרייט צו זיין רבי; און גראָד דאָס „נישט־גרייטן זיך", דאָס לערנען תורה און חסידות לשמה, האָט אים געמאַכט פאַר דעם נאַטירלעכן — און אומפאַרמיידלעכן — אויסוואָל פאַר דעם 7־טן נשיא פון חב״ד; האָט אויף אים אַרויפגעלייגט דאָס אחריות פון הנהגה.

ווען ער איז דעריבער געוואָרן רבי, איז ער דער מנהיג וואָס איז ווי געבוירן צו זיין שליחות. און ער פאַרשטייט גרינטלעך די באַדייטונג פון זיין אויפגאַבע — אויפן יסוד פון די דערפאַרונגען פון זיינע פאָרגייער, די ביז איצטיקע 6 נשיאי חב״ד, וועמענס לימודים און גייסט ער האָט אין זיך איינגעזאַפּט דורך זייערע ספרים און מאמרים, בכתב און בעל פּה.

זיין שטאַרק אַנטוויקלט אחריות־געפיל איז נאָך אין גורם ביים דערפילן זיין שליחות, וואָס נישט נאָר די חסידים האָבן אויף אים אַרויפגעלייגט, און נישט נאָר זיינע אָבות, נאָר, ווי ער זעט עס בחוש מיט זיין פעלזנדיקער און קאָנקרעטער אמונה, — די השגחה עליונה.

ער האָט זיך נישט געגרייט דערצו, אָבער די השגחה האָט אים געגרייט. פון זיין פריסטער יוגנט אָן און דורך זיינע יונגערמאַן־יאָרן. איז דאָך זיין יוגנט פאַרלאָפן אין לייטערונג דורך מהומות און רדיפות. און איז דאָך איינס פון די מערק־צייכנס פון ליובאַוויטש — קאַמף, נישט אונטערגעבן זיך שוועריקייטן, קעגנערשאַפטן, נישט קאַפּיטולירן לגבי דער סביבה, אַלץ איינס צי ס׳איז נסיון העוני, ווי אונטער דעם סאָוועטישן רעזשים, צי נסיון העושר, ווי אין אַמעריקע, למשל. איז דאָך איינס פון די אייגנשאַפטן פון ליובאַוויטש בייצושטיין נסיונות, אַלץ איינס צי קליינע, ווי למשל זיך צוצופּאַסן אין אויסערלעכקייטן, צי גרויסע, ווי למשל מרביץ תורה זיין איינשטעלנדיק דאָס לעבן.

גרויסע אויפטרייסלונגען האָבן געברויזט אַרום דעם היינטיקן רבי׳נס יוגנט. מעכטיקע מדינות זיינען אונטערגעגאַנגען, קעניגלעכע טראָנען זיינען געפאַלן, וועלטן האָבן זיך געקערט און אין די דאָזיקע געשעענישן איז זיין כאַראַקטער געשטאָלט געוואָרן. זיין מהות איז נאָך מער געלייטערט געוואָרן. ער האָט קיינמאָל נישט געוואוסט אין זיין לעבן פון קיין שלווה, און ער איז נישט געוואוינט צו אַ שלווה׳דיק, פאַסיוו לעבן, אַפילו ווען ער וואָלט עס געקענט האָבן. דער שטורם אין זיין נשמה ברויזט אַלץ.

וואָרום דער קאַמף גייט אָן. דער קאַמף וועגן יהדות. און ווער האָט נאָך אַזוי געלערנט נישט אונטערגעבן זיך קיין אומשטענדן, נישט קאַפּיטולירן פאַר אַ סביבה — זינט דעם אַלטן רבי׳נס קאַמף פאַר חסידות — ווי חב״ד?

שטייט דער רבי אויף אַ שווערן פּאָסטן פון קאַמף און פון וואַכזאַמקייט. אין קאַמף — פאַר אידישקייט. וואַכזאַם — אויף די סכנות וואָס דראָען, אויף דער פאַרפלייצונג פון פרעמדקייט און אָפּטרינקייט. ער שטייט אין אונזער מיטן ווי אַ לייכט־טורעם.

אונטערגעהערט און פאַרצייכנט פון מרם. א. ב.

ווי

איר קוקט מיך אָן, בין איך נישט עפּעס ערשט נעכטן אַרויסגעקראָכן פון אַהינטערן אויוון. כ׳בין שוין, ב״ה, אַ אידענע אין די יאָרן, און געהאַט האָב איך קאַלטס און וואַרעמס אויפן פּוד. כ׳האָב שוין אַדורכגעוואַנדערט אַזוי פיל מדינות מער וויפּל ס׳איז דאָ האָר אין מיין שבת׳־דיקן שייטל. שוין יאַקאָש איבערגעלעבט בעסערע צייטן, ערגערע און נאָך ערגערע. נו, הייסט עס, קען מען שוין אַביסל דאָס וועלטעלע, ווי זאָגט מען עס, פון אַלע זייטן, נישטאָ וואָס צו נתפּעל ווערן פון דאָס דאָזיקע גאַנצע „וועלטל״. מיר, אידן, האָבן זיך אונזערס אַן אייגענע וועלט.

אַנטקעגן וואָס זאָג איך דאָס? טאַקע וועגן היינטיקע קינדער — אָט־די יונגע וויבלעך און מיידלעך דאָ אין דער אַמעריקע. איידער עס טריקנט אויס דער מוטערס מילך פון זייערע ליפּן — פאַרשמירן זיי טאַקע די ליפּן מיט אַזאַ רויטע געשמירעכץ, וואָס שטעכט אַזש די אויגן — און זיי מיינען שוין אַז זיי זיינען גרויסע מאַצאַצעס. גאַנצע וויסערינס! און אַז זיי קריכן שוין אַרויף אויף די שפּיציקע שיך מיט די לאַנגע, שאַרפע שטעקענעס, — איז גאָר ניט שייך; און וען זיי גייען אַרויס (דאָ הייסט עס גאָר „אויסגיין״ — אַז אויסגיין זאָלן שוין אַלע המנ׳ס און היטלערס) מיינען זיי אַז די גאַנצע גאַס פאַלט כורעים פאַר זיי און שטעלט זיך מיטן קאָפּ אַראָפּ פאַר אַזוינע שמינטעלי־געטקעס, וואָס קענען שוין גאָלאָשטשען „דזשאָקס״ אויף ענגליש...

ווי פלעגט מיין באָבע עלי׳ השלום זאָגן: „קליינע קינדער — קליינע צרות; גרויסע קינדער — גרויסע צרות״. כ׳מיין, ס׳רעדט זיך אַזוי „צרות״ — אַלע שונאי־ישראל זאָלן האָבן צרות צרורות, נאָר וואָס־זשע דען? אָט נעמט אַשטייגער מיין טאַכטער, טאַקע מיין בת־יחידקע גנענדל, זאָל לעבן. שוין אַ מאַמע פון צוויי טייערינקע קינדער־לעך. און וואָס מיינט איר איז מיין טאַכטער אַליין? אַ טייער קינד מיט אַ גאָלדן האַרץ און גאָר אַ געטרייע טאַכטער. זי האָט אויך אַ גוט קעפּל (געראָטן אין איר טאַטן ע״ה). איז זי טאַקע געווען די בעסטע תלמידה אין בית יעקב, און האָט געקענט חומש ווי אַ וואַסער. און ענגליש האָט זי אויך פאַרענדיקט מיט אַ... ווי הייסט עס דאָרט?

נו, און אַז מ׳קען שוין ענגעליש, איז וואָס? אָט האָב איך אַליין אַמאָל געקענט אַ פיינעם רוסיש. און לאָז אייך דאַכטן אַז רוסיש קלינגט טויזנט מאָל שענער ווי זיי האָלערן דאָ דעם ענגעליש. אָבער אַז מיין טאַטע, ע״ה, פלעגט הערן ווי איך רייד צו מיינע חברטעס רוסיש, פלעגט ער געבן אַ געשריי: „וואָס האָט איר זיך דאָרט צערעדט אויפן גוי׳אישן לשון, יענטעס? וואָס, אידיש לוינט אייך שוין ניט, האַ?״

איר הערט? אין מיצקע דערינען איז זיך מיין טאַכטער מיישב און הויבט מיך אָן רופן: „מאָזער״. איר זייט אַ מבין? „מאָזער״ גאָר! און דערביי גיט זי, מיין טאַכטער הייסט עס, אַזאַ דריי מיטן צונג, פונקט ווי אַ בין וואָלט איר דאָרט אַ ביס געטאָן דעם שפּיץ צונג. מאָלט אייך, אַז איך ווייס שוין יאָ וואָס „מאָזער״ מיינט, אָבער דאָס רופּעט מיר אין אויער. שוין צוויי און צוואַנציק יאָר ווי איך בין איר

געווען אַ מאַמע — אַזאַ געשמאַק, היימיש וואַרט — און דאָ מיט אַמאָל: „מאָזער". האָב איך טאַקע געזאָגט צו מיין טאָכטער:

— מילא אַז דו רופסט דיינע קינדערלעך „דאַרלין" צי „שוויץ־האַרץ" — ביסטו דאָך זייער מאַמע. אָבער טאָמער רופסטו מיך „מאָזער" אָדער „פּאָזער", מעגסטו וויסן אַז דו רעדסט צום לאָמפּ...

אַפילו צו איר מאַן, מיין איידעם הייסט עס, נעמט זיך אויך אָפט האַקן אין ענ־גליש. און טאַקע גאָר באַזונדערס ווען ס׳איז דאָ אין הויז איר חברטע מיטן „טורעם אויפן קאָפּ", וואָס „באַזוכט" אונזער הויז גאַנצענע טעג. (אַזוי רוף איך איר, ווייל זי טראָגט יעדן טאָג אַן אַנדער הוט מיט אַן אַנדער מיתה־משונה־קאָליר, אָבער אַלע האָבן זיי אַזעלכע שפּיצן וואָס דערלאַנגען שיער ניט אין דער סטעליע). מיין איידעם, מעגט איר וויסן, איז טאַקע עפּעס אַזוינס און אַזעלכעס. ניט חלילה ווייל ס׳איז מיין איידעם. גיט אַ פּרעג אויף טשיקאַוועס אין שול וועגן מיין איידעם, וועט איר הערן אַז ער איז געווען באַלד דער בעסטער בחור אין דער ישיבה, אַ למדן, מיט אַ קלוגן קאָפּ. אָבער ער איז אַביסל צו־גוט צו מיין טאָכטער.

אַז ער זעצט זיך ביי אַ ספר און נעמט ברומען אַזוי געשמאַק, אַז דאָס האַרץ צע־גייט אַזש, נעמט זי, מיין טאָכטער, הייסט עס, און צעליאַפּעט זיך צו אים אויף איר ענגעליש. און זי ווייסט דאָך אַליין, אַז מיט זיין גאַנצן גוטן קאָפּ יכולט ער ניט איר לשון. אָבער ער הערט זי אויס כלומרשט מיט קאָפּ. און ווען זי גיסט שוין אויס אַ גאַנצע וויאַדרע מיט ענגעלישע ריידעלעך, גיט מיין איידעם אַ שטילן געענטפערט איר אָפּ מיט אַזאַ משונה׳דיקן וואַרט, וואָס קלינגט אַן ערך אַזוי ווי למשל טערקיש: „איניאַמיעס", וואָס קענען קען דאָס מיינען „יע" און טאַקע אפשר „ניין", און אויב איר ווילט, איז עס גאָר בוידעם לאָקש...

אָבער מאָדנע, איר הערט, זי פּירט ביי אים אַלץ אויס, ביי מיין „קלוגן" איידעם הייסט עס. טאָ הערט אַ טשיקאַווע גע־שיכטעלע: אַנוסטן, טאַקע כ׳מיין מיט אַ יאָר צוריק איז עס געשען, שפּאַצירט זי אַריין מיט אַ גאָר וואַזשנעם ענגעלע גלייך צו מיר אין קיך אַריין, און ווען כ׳האָב אויף איר אַ קוק געטאָן איז מיר דער קאָכיקער טאָפּ שיער געפאַלן פון די הענט, ווייל כ׳האָב זיך געוואָלט כאַפּן פאַרן קאָפּ: וויי איז מיר! אירע אויגן זיינען געווען אַזוי גע־אַל־און־גרין און אַרום די אויגן אַזוי שוואַרץ, אָט ווי ניט דאָ געדאַכט ביי איי־נעם וואָס... איר ווייסט שוין וואָס איך מיין... מ׳דאַרף דאָך ניט אַלץ אויסטייטשן.

היינט דער גאַנצער פּנים! אַזאַ קאָש־מאַרנער, אַז מיר איז שוין אונטערגעגאַנ־גען חלשות צום האַרצן. ס׳איז טאַקע געווען אַביסל טונקל אין קיך — האָב איך אויס־געשריען: „טאָכטערקע, וואָס איז דיר?! זאָג שוין!"...

נעמט זי, די חכמה מיינע, און צעלאַכט זיך גאָר: כאַ, כאַ, כאַ! און זי דערציילט מיר, אַז דאָס איז גאָר „מעיקאַב"... איר הערט? איך קען אייך דאָ ניט אויסרעכענען וואָס „מעיקאַב" איז דאָרט אַלץ אַזוינס. אָבער ביי מיין טאָכטער איז „מעיקאַב" אַ היפּשער קאַסטן מיט בוטעלעך, מע־סערלעך און בערשטעלעך, צוועגגעלעך, און דער עיקר אַלערליי קאָלירן פּלעשעלעך. וואָס נעמען אַ אידיש פּנים און מאַכן דערפון אַן אויסגעשמירטע מאַזעפּע.

וואָס דאַרפט איר מער? אַז מיין דרייַ־יאָריק אייניקל האָט איר דעמאָלט דער־זען מיט איר פּנים, האָט ער אַריינגע־שטעקט גאַנצע צוויי פינגער אין מויל אַריין, אויף איר געקוקט און געקוקט ביז ער האָט זיך גוט פאַרקרימט און שטאַרק צע־ווויינט...

וועז מיין איידעם איז יענעם פאַרנאַכט געקומען אַהיים, האָב איך טאַקע געוואָלט זען ווי וועט עס מיך איידעם אויפנעמען. בין איך טאַקע שיער צעפּלאַצט געוואָרן פון געלעכטער. אוי איז דאָס געווען אַ קאָמעדיע — און אפשר איז עס גאָר ניט קיין געלעכטער — ער גיט אַ קוק אויף איר, אויף מיין אָנגעמאַנשעטער טאָכטער, און לאָזט באַלד אַראָפּ די אויגן, און ווידער אַ קוק אויף איר און בלייבט שטיין מיט גרויסע אויגן... כ׳האָ קלאָר געזען אַז ביים איידעם באָמבלט זיך אין קאָפּ אַ חשד: איז דאָס אָט־די אידענע טאַקע מיין גנעגדל, זאָל לעבן, אָדער אפשר איז דאָס ניט מער ווי עפּעס סתם... גיי ווייס?...

טאָמער מיינט איר, אַז נאָר זיך האָט זי אַזוי „צעראַכט געמאַכט״? ווייס איך וואָס! זי האָט טאַקע מיין איידעם, וואָס זעט נאָך אַלץ אַביסל אויס ווי אַ ישיבה־בחור, געגנומען אין די הענט אַריין. מילא, איך האַלט אויך, אַז אַ מאַן דאַרף זיין ריין און אַקוראַטנע. אָבער פאַר איר, פאַר מיין טאָכטער הייסט עס, איז דאָס נאָך גאָרנישט מיט גאָרנישט. אין וועלכן „ספר פראַליק״ שטייט עס אַזאַ זאַקאַן, אַז אַ מאַן דאַרף זיך שטענדיק, טאָג און נאַכט, ווערגן זיין האַלז מיט אַ שניפּס? (אַ „טרייַ״ הייסט עס דאָ) און דער שניפּס — פסק׳נט מיין טאָכטער — מוז זיין מיט די זעל־בע פינטעלעך, פיפערנאָטערלעך, ווי... די שקאַרפעטן! איר הערט אַ שמיץ, עפּעס אַ גלייכעניש פון אַ שניפּס מיט די שקאַר־פּעטן! איך וואָלט יאָקאָש פאַרשטאַנען אַזאַ מאָדע וועז דער מאַן וואָלט זיך מחילה געלאָזט אַרומשפּאַצירן אויף אַלע פיר — נו, כאַפּט שוין דער שניפּס אַנטקעגן די שקאַרפעטן... זי האָט אים געמוטשעט גאָר אַ סך, אַז דער קנייטש פון די הויזן זאָל זיין שאַרף ווי דער חלה־מעסער און אַז די שלאַפּע זאָל זיך זיצן מיט אַ זייט און נאָך, און נאָך. אָבער זי האָט עס ביי אים אויסגעפירט ווי ביים פאַראַיאָריקן שניי.

מיינט איר חלילה, אַז זי, מיין טאָכטער הייסט עס, איז שוין אַראָפּ פון וועג? ניין, זי איז באמת אַ פרומע אידישע טאָכטער. עליע וואָס־זשע דען, דאָ אין אַמעריקע קריכן אַריין אין קאָפּ אַזוינע מאַנקאַליעס, און טאַקע אירע חברטעס, דער עיקרשט אָט־די מיטן „טורעם אויפן קאָפּ״, נודיען אַריין וועגן אַלערלייַ מאָדעס...

האָט מיין טאָכטער זיך אַריינגענומען אין קאָפּ און זי האָט, ווי זיי זאָגן דאָ, „אויס־געפּיקסט״ אונזער הויז, אַז איר מאַן אַליין גייט דאָ אַרום אויף די שפּיץ פינגער און וואַקלט זיך ווי אַ שיכורער. פאַרוואָס? אַז אָט שטייט דיר אין וועג אַ טישעלע מיט אַ קרישטאַלענער באַנדורע; און דאָ איז אַ לאָמפּ מיט פערצן צאַצקעס קלע־נערע און גרעסערע; און דאָרטן אַ גלע־זערנע מעשה מיט פישעלעך א. א. וו. מ׳דאַרף זיין אַ שטריק־גייער צו קענען אַדורכגיין דורך דעם אַלעמען, אָדער פליען טאַקע אין דער לופטן. אונזער שטוב איז ב״ה אַלעמאָל געווען אַן אָפּן הויז. אָבער וואָס מער זי האָט אָנגעשלעפּט די שמאָ־טעס אין הויז אַלץ ווייניקער קומט מען. און די וואָס קומען יאָ, האָב איך נאָך זיי אַ סך אַרבעט צונויפקלייבן די שטיקער גלאָז... און דערצו די קאַרפעטס, אַי די קאַרפעטס, זיי האָבן אָפּגעקאָסט אַ מטמון מיט געלט, און יעדעס טראָפּן וואָס פאַלט אויף זיי מאַכט אַ לאָך ביי מיין טאָכטער אין האַרץ...

יאָ, אירע חברטעס זיינען גאָר אָפּטע געסט אין הויז. זיי באַטאַפּן, באַשמעקן יעדע צאַצקע און מיט אַ קוויטשעריי פון התפּעלות שרייַען זיי איבער איינער דער צווייטער: אוי! „גייס״, שיין, „בוטערפּול״! איר הערט, און אַז די באַלעבאָסטע גיט זיך אַ קער אָפּ, נעמט איינע אַזאַ „מבינטע״ און גיט זיך אַ קרים אין דער דלאָניע אַריין. כ׳האָב שוין אַפּילו געהערט אַז הינ־טער די אויגן מאַכן זיי חוזק פון מיין טאָכטערס „קונסט״, אַז נאָך אַזעלכע באַקו־קענישן קומט אַזאַ ווייבל אַהיים און דער־

לאַנגט איר מאַן אַ „פּאַרציע", ער זאָל געדענקען וואָס פּאַראַ שלימזל ער איז.

ואָג איך טאַקע אָפּטמאָל צו מיין איידעם

אין אַן איידעלן אופן: „הער זיך איין, מיין טייער איידעם, השי"ת האָט דיר געגעבן, דו פּאַרדינסט גאַנץ גוט, און אמת, כ'ווייס, אַז דו גיסט אַ סך פּאָר ישיבות, צדקה, א.א.וו. און זי איז טאַקע מיין אייגענע טאָכטער, אָבער מוזטו טאַקע אַזוי נאָכגעבן דיין וויבל? איז טאַקע ניטאָ קיין נויטיקערע זאַכן וואוהין צו שטופן געלט?"

מיין איידעם הערט מיך אויס מיט אַ שמייכל און ענטפערט מיר: „גערעכט זייט איר טאַקע, שוויגער לעבן, אָבער... נו..." ט'איר אַ מבין אויף רייד? ער מעג טאַקע זיין מיין איידעם אוך אַ למדן דערצו, אָבער ער איז אַ גאַנץ היפּשער ניונקעלע, ווי מיין מאַמע ע"ה פלעגט זאָגן. וואָס איז עס פּאָר אַ וועג? דאַרף ער טאַקע איר אַלץ נאָכגעבן? כ'בעט אייך...

אוי, אוי, היינטיקע קינדער אין אַמעריקע — און זיי מיינען טאַקע אַז זיי זיינען די אמת'ע חכמים.

אָבער איינמאָל האָט דער פּענכער געפלאַצט און מיין טאָכטער איז געבליבן מיט אַ היפּשער נאָז! אַפילו מיין איידעם האָט זיך געשטעלט גאַנץ פּעסט און געזאָגט „לא" מיט אַ ספּאָדיק. געוועז איז דאָס וועז די שכנ'טע האָט מיין טאָכטער איינגעשמועסט, אַז אַ „האַליוואוד קיטשען" איז עפּעס אַזוינס ווי אַזעלכעס, און אַז די טאָכטער מוז עס „טאַקע באַלד אַרײַנשטעלן אין קיך אַ האַליוואוד־קיטשען".

וואָס דאָס איז אַזוינס האַליוואוד־קיטשען, ווייס איך ניט, און איך האָף קיינמאָל ניט צו וויסן. איך ווייס, אַז קיטשען מיינט אַ קיך און האַליוואוד איז עפּעס אַ געגנט צי אַ שטאָט, וואו מענער און ווייבער מאַכן זיך משוגע, מטורף, און מען גיט זיי דערפאַר מיליאָנען. און אַז מ'האָט מיליאָנען וועדט מען שוין ערשט משוגע נאָך מערער: מ'לעבט ווי דברים אחרים און מ'גט זיך פערצן מאָל אַ טאָג, מ'הרג'עט אייגענער דעם צווייטן און מ'וואַרפט זיך פון פערצנטן שטאָק — און דאָס הייסט ביי זיי געלעבט...

אַז מיין טאָכטער האָט גענומען אײַנטענה'ען מיטן איידעם וועגן אַ האַליוואוד־קיטשען, האָט ער איר געענטפערט:

— נו, און וואָס איז שלעכט אונזער ברוקלין־קיטשען? וואָס דאַרף מען אַזש אַ האַליוואוד־קיטשען?

וועָן מיין טאָכטער האָט געזומען קנעלן און געבן צו פּאַרשטיין די מעלות פון דעם האַליוואוד־קיטשען — האָב איך גוט באַמערקט, אַז אויך מיין טאָכטער אַליין וועט נישט פונקט געוויס וואָס אַזוינס דאָס איז. וויל אויף אַלץ וואָס זי האָט נאָר ניט געזאָגט וועגן אַ האַליוואוד־קיטשען, האָט איר מיין איידעם מיט אַ גמרא־ניגון געענטפערט: אָדער אַז אונזער קיטשען פּאָרמאָגט עס שוין פון לאַנג; אָדער אַז זי אַליין האָט דאָס אַמאָל אַרויסגעוואָרפן; אָדער אַז מ'קען, פּאָר אַ פּאָר דאָלער, עס פּאָרריכטן — אָבער עס בלייבט אַלץ די קשיא: צוליב וואָס דאַרף מען אַ קיטשען פון האַליוואוד?

און ס'האָט איר גאָרניט געהאָלפן. אמת, זי האָט זיך אַביסל געבלאָזן, אָבער ס'האָט חלילה צום שלום־בית ניט געשאַדט.

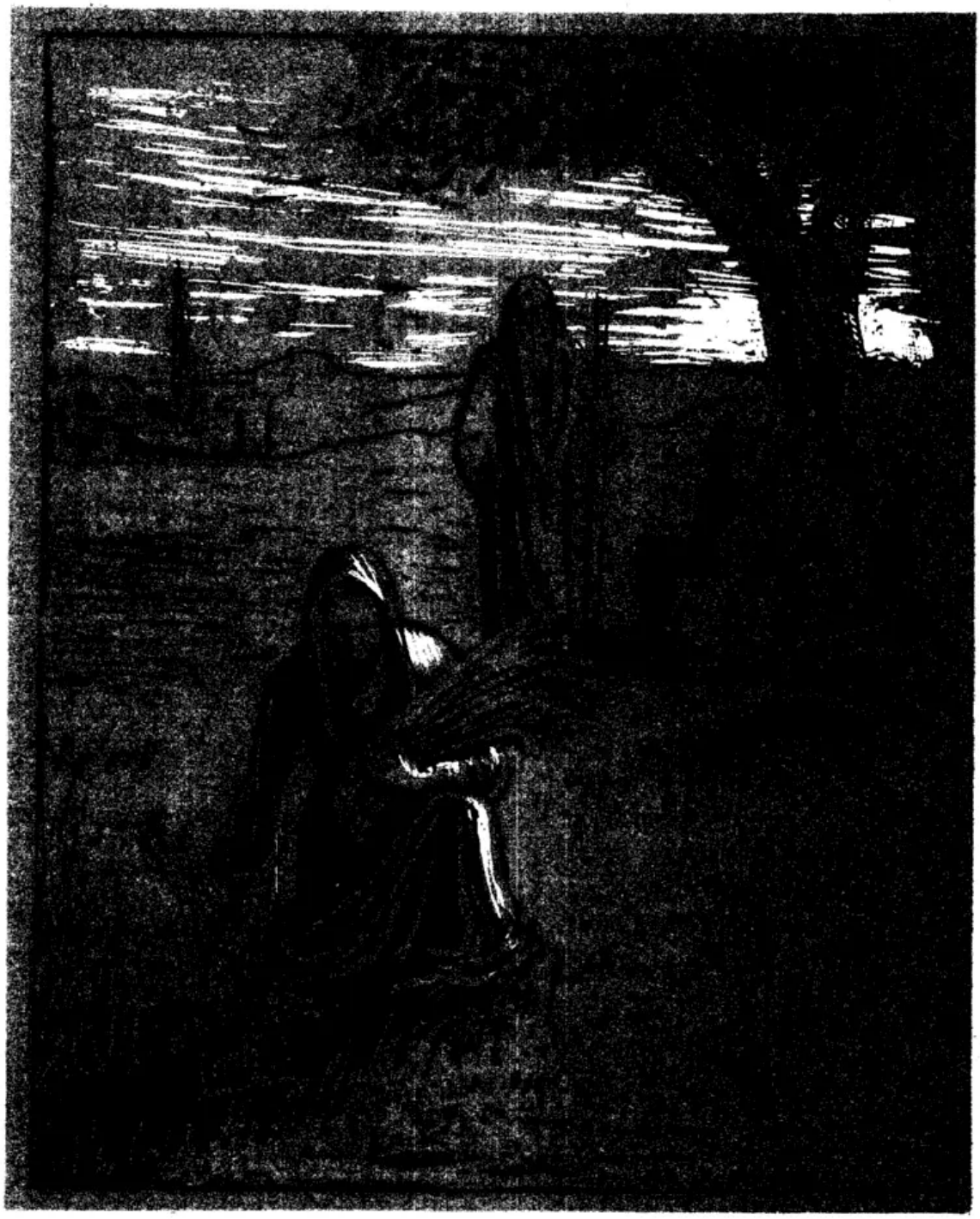
זי איז טאַקע מיין טאָכטער, אָבער כ'בין צופריידן, וואָס זי האָט ניט אויסגעפירט. איר'ט זאָגן: אַ שלעכטע מאַמע?! האַ?...

כ'האָב נאָר אַ סך צו דערציילן, אָבער איך אייל זיך...

ב"ה

די אידישע היים

פריז 50 סענט. סובסקריפשאן $2 יערלעך **קאונסיל נשי ובנות חב"ד** באַנד 4 נומער 1 — סיון ה'חשכ"ב (12)
770 איסטערן פּאַרקוויי — ברוקלין, נ. י.

סיון ה'תשכ"ב, באנד 4, נומער 1 (12)
קאונסיל נשי ובנות חב"ד
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י

זמן מתן-תורתנו

דער שטורעם פון מתן-תורה — ווען הקב"ה איז געקומען צו געבן די תורה צו אידן, האָבן מיט אים אַראָפגענידערט צעווי־און־צוואַנציק טויזנט מרכבות פון מלאכים, אַ קול־שופר איז געהערט געוואָרן אין דער לופט ביז די וועלט האָט אויפגעשטורעמט, און אויף אַלץ איז געפאַלן אַ ג"טלעכער ציטער.

נאָכן שטורעם — שטיל־שווייגן — האָט געזאָגט ר' אבהו אין נאָמען פון ר' יוחנן: ווען הקב"ה האָט געגעבן די תורה האָט אַ פויגל ניט געטוו'שטשעט, אַן עוף איז ניט געפלויגן, אַן אָקס האָט ניט געוואָיעט, אופנים זיינען ניט געפלויגן, שרפים האָבן ניט געזאָגט „קדוש", דער ים האָט זיך ניט באַוועגט, און די באַשעפענישן האָבן ניט גערעדט, נאָר די וועלט האָט געשטומט און שטיל געשוויגן — און מען האָט נאָר געהערט דעם קול: „אנכי ה' אלקיך".

„שבועות" — ר' חיים בן עטר (מחבר פון אור החיים) שרייבט אַ רמז אויפן נאָמען פון חג השבועות: ער באַווייזט אויף די צוויי שבועות („שבועות" איז אויך פון לשון „שבועה" — שווערן) — די שבועה פון הקב"ה צו אידן אַז ער וועט זיי ניט פאַרבייטן אויף אַן אַנדער פאָלק און די שבועה פון אידן אַז זיי וועלן ח"ו ניט פאַרבייטן דעם אויבערשטן ב"ה.

די אידישע היים

פערטל יאָר שריפט

טעמא גוראַרי — רעדאַקטאָר

סיון־תמוז־אב ה'תשכ"ב באַנד 4 נומ. 1

אינהאַלט

בריוו פון כ"ק אדמו"ר שליט"א . . . . . א
זומערדיקע טעג - הרב ש. עלבערג . . . . . ג
אַ פסוק חומש - הרב ש. ז. העכט . . . . ז
ר' לייב דער בינוני פון תניא - נ. בן־יוחנן ח
ואהבת לרעך כמוך - הרבנית ע. חאדאקאוו יב
דעם רבי'נס געדאַנקן־גאַנג וועגן צייטלעכע ענינים - דר. ה. זיידמאן . . . טו
תורת חסידות חב"ד - „ירידה צורך עליה"
(דריטער פון סעריע) - הרב י. כהן . . . יז
די אַלטע שול (זכרונות פון מיין שטעטל)
- ש. ליפמאַנאָוויטש . . . כא

●

אונזער צייטשריפט שטרעבט אריינצובערענגען אין פארשטארקען אין יעדער אידישער היים דעם גייסט פון תורה ומצוות וויזיי זיינען באלויכטען דורך חסידות חב"ד.

פאַרוואָס ווערט געלייענט מגילת רות אין שבועות?

- וויייל בועז האָט חתונה געהאַט אין דער צייט ווען מען נעמט אַראָפּ די תבואה פון די פעלדער, און שבועות איז דער „זמן הקציר".

- צוליב דעם כבוד פון רות וואָס איז געווען אַ גיורת און איז געווען די מוטער פון בית דוד, דערמאַנען מיר אַז מיר אַלע זיינען גרים, וויייל צו מתן־תורה ווען אידן זיינען אַריין אין ג־ט־לעכן בונד, האָבן זיי געדאַרפט האָבן מילה אין טבילה ווי דער דין פון גרים.

- וויייל רות באַטרעפט 606, ווי די צאָל פון די מצוות וואָס זיינען געגעבן געווארן אין שבועות, אין צוגאָב צו די 7 מצוות וואָס עס האָבן געהאַט די בני נח, און צוזאַמען באַטרעפן זיי תרי"ג (613).

- וויייל דוד המלך, וואָס קומט אַרויס פון רות, איז געבוירן געווארן אין שבועות און נפטר געווארן אין שבועות, און אין מגילת רות ווערט אויסגערעכנט זיין גאַנצער יחוס.

❀

בריוו פון כ״ק אדמו״ר שליט״א

-●-

ב״ה, י״א ניסן, ה׳תשכ״ב, ברוקלין, נ. י.

לאחינו בני ישראל בכל אתר ואתר
ה׳ עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

חג המצות, זמן חירותנו, דער יום־טוב פון אונזער באַפרייאונג,

אַ טייל פון תורה, וואָס תורה מיינט דאָך הוראה — לערנען און אָנווייזען,

לערנט אונז און באַלייכט דעם ריכטיגן באַגריף פון פרייהייט, אַ באַגריף וואָס ווערט אויסגעטייטשט אויף פערשידענע, אויך משונה׳דיקע אופנים.

דער יום־טוב פסח איז אַ דערמאָנונג און ערקלערונג וואָס א מ ת׳ע באַפרייאונג באַדייטעט — עס דאַרף זיין אַ פולשטענדיקע און גאַנצע באַפרייאונג אין אַלע דריי געביטן, פון וועלכע עס באַשטייט דער מענטש און זיין לעבן: א) דער געביט פון דער נ ש מ ה, ב) דער געביט פון דעם ג ו ף, ג) די וועלט אַרום עם,

אין יעדערן פון די געביטן און אין זיי אַלע דריי צוזאַמען.

דאָס מיינט, אַז אין יעדערען פון די געביטן דאַרף אַ איד זיין אמת פריי, און דאָס דאַרף זיין אין אַ וועג, אַז עס זאָל ניט זיין קיין מלחמה און צעשפּליטערונג צווישן זיי, נאָר אדרבה, זיי זאָלן דערגענצען און פאַרפולקאָמען אייניער דעם צווייטן; בלויז דאַן איז דאָס אַן א מ ת׳ע ח י ר ו ת.

זעלבסטפאַרשטענדלעך איז עס אונמעגליך, אַז די דערמאָנטע האַרמאָניש און פולע פרייהייט זאָל דערגרייכט ווערן דורכדעם וואָס די נשמה, דער חלק אלקה ממעל ממש (דאָס ג־טליכע אין מענטשן) וועט זיך בויגן צום גוף, און ביידע, נשמה און גוף, וועלן זיך בויגן צו וועלט. דאָס העכסטע קען ניט דינען דאָס נידעריקערע און זיין צופריידען דערמיט. דאָס העכסטע אין מענטשלעכן לעבן, די נשמה, וועט קיינמאָל ניט מסכים זיין צו דערנידעריקן זיך צום גוף. דערפון פאָלגט דער קלאָרער אויספיר, אַז די אמת׳ע פרייהייט קען דערגרייכט ווערן בלויז דאַן, ווען די נידעריקערע באַשטאַנדטיילן פון מענטשלעכן לעבן, דער גוף אין די וועלט אַרום וועלן זיך דערהויבן צו דער העכסטע מעגליכער פאַר זיי מדריגה פון נאָענטקייט צו דער נשמה און אירע שטרעבונגען, און די נשמה וועט זיך אויך באַפרייען פון דעם אַלעם וואָס שטערט איר אין איר דערהויבונג.

* * *

אַזוי געפינען מיר דאָך אין גלות מצרים און יציאת מצרים.

גלות מצרים איז געווען אַ פולשטענדיקע פאַרשקלאָפונג אין די אַלע דריי אויבנדערמאָנטע געביטן פון מענטשלעכן לעבן: (א) די גייסטיקע פאַרשקלאָפונג אין אַ לאַנד און צו אַ לאַנד פון טומאה און נידעריקסטע מאַראַלישע

געפֿאַלנקייט, וואָס דערפֿאַר וועלט דאָך מצרים אָנגערופן — ערות הארץ, (ב) די ערגסטע פיזישע פֿאַרשקלאַפונג פון עבודת פּרך, און (ג) די פולסטע באַרויבונג פון זייער חלק אין וועלט צו וועלכע זיי זיינען געווען באַרעכטיקט אַלס מענטשן בכלל, און אידן בפרט.

יציאת מצרים, די באַפֿרייאונג, איז אויך געווען אין אַלע דריי געביטן, און אויך אין דער פולסטער און העכסטער מאָס: (א) צום אַלעם ערשטן — פולשטענדיגע באַפֿרייאונג פון דער נשמה: משכו וקחו לכם צאן..ושחטו הפּסח — נעמן שאָף און בריינגן פון זיי דעם קרבן פּסח — ניט נאָר ניט דינען דעם אָפּגאָט פון מצרים, נאָר אויך עפּענטליך באַווייזען זיין נישטיקייט. (ב) די פולשטענדיקע באַפֿרייאונג פון גוף פֿאַרשקלאַפונג — מ'גייט אַרויס פון מצרים ביד רמה, מיט אַן אויפגעהויבענער קאָפּ מיט געזאַנג און פֿאַראַד. (ג) און זייער חלק אין וועלט — מען גייט אַרויס ברכוש גדול, מיט אַ גרויסן אייגענטום.

* * *

עס זיינען דאָ אַזוינע וואָסווילן זיך באַנוגענען מיט דער באַפֿרייאונג פון דער נשמה: ער דאַוונט, ער לערנט תורה א. אַ. ז. אָבער אַז ער זעצט זיך עפּען און טרינקען — איז ער פֿאַרשקלאַפט צו דער בהמה וואָס איז אין מענטשן.

עס איז דאָ אַ וויטערדיקע שיטה — מען אָנערקענט אַז אויך דער גוף און זיינע באַדערפענישן דאַרפן באַפֿרייט ווערן און עס דאַרף זיין קענטיג אַז דאָס עסט אַ איד —

אָבער אַז מען גייט אַרויס פון שטוב און מען דאַרף טאָן אין וועלט אויפּטאָן אין וועלט, באַקומען רכוש — דאַרפֿ'ן זיין אַן עבד (שקלאַף) פון ארץ מצרים, וואָרום די תורה, דעם שולחן ערוך, זיין יציאת מצרים — האָט ער געלאָזן און פֿאַרשלאָסן אין הויז,

און דאָס דערמאָנט מען און מען מאָנט ביי יעדערן: תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך — יעדער טאָג פון זיין לעבן דאַרף אַ איד געדיינקען יציאת מצרים:

געדיינק אַז דו ביזסט באַפֿרייט געוואָרען — אַ באַפֿרייאונג פון דער נשמה, אַ באַפֿרייאונג פון דעם גוף, און די באַפֿרייטע נשמה וגוף האָבן געמאַכט פון מצרים'שע רכוש — אַז עס איז געוואָרען זייער רכוש גדול, אַ אידישער רכוש גדול.

* * *

איני מבקש אלא לפי כוחן — דער אויבערשטער וואָס ער איז דאָך דער באַשעפער פון דעם מענטשן זאָגט, אַז דאָס וואָס ער בעט ביי אידן און מאָנט פון זיי איז עס לויט זייער כוח און מעגליכקייט, עס דאַרף נאָר זיין דער פּעסטער ווילן צו ערפילן דעם אויבערשטע'ס בקשה. און דאָס איז אויך דער וועג, דער אינציגער וועג — וואָס פּירט צו חירותנו — צו אונזער אמת'ער באַפֿרייאונג, באַפֿרייאונג פון דעם אינווייניגסטען גלות און דאַן אויך פון גלות כפשוטה — דורך משיח צדקנו.

בברכה צו אַ כשר'ן און פֿרייליכן פּסח

מנחם שניאורסאהן

זומערדיקע טעג

• הרב שמחה עלבערג

די אייגנארטיקע

יהדות־פילאָזאָפיע, וואָס האָט גע־לייגט איר שטעמפל אויף אַלע פאַזן פון אידישן לעבן, קומט אַמ׳בולט׳סטן צום אויסדרוק אין די זומערדיקע מאָנאַטן. אין קיין שום אַנדער צייט פון יאָר ווירקט ניט אַזוי דער ספּעציפישער גייסט פון יהדות, ווי אין די זומערדיקע זונען־טעג. וויל מען פאַרשטיין יהדות, איר באַנעמונג און לערע, איר מאָראַל און עטיק — איז גענוג צו באַקענען זיך מיט איר „זומער־קאָנצעפּציע", מיט איר קאָנטראָלירטער רואיקייט, מיט וועלכער זי נעמט אויף דעם פרייד־צעשטורעמטן, צעברויזטן זומער, וואָס וויל פאַגגען דעם מענטש אין זיין נעץ. יהדות שטעלט אַוועק דעם מענטש אויף אַ גייסטיקער הויך אוּן דערלאָזט אים ניט פאַרוואַנדלט צו ווערן אין אַ קנעכט צו נאַטור־געזעצן.

לאָמיר זען מיט וואָסערע אויגן יהדות קוקט אויף דעם לעבעדיק־לוסטיקן זומער.

גאָלדענע זומער־טעג: דער הימל טובל׳ט זיך אין בלאָקייט; די ערד איז אָנגעטאָן אין אַ ניי גרין קלייד פון פריש־דופטיקע גראָזן אוּן דער גאַנצער קאָסמאָס ברענט אין פורפור־רויטע פאַרנאַכטיקע שקיעות אוּן ווערט יעדן פרימאָרגן ווידערגעבוירן אין זילבערדיקן זון־אויפגאַנג. אין מיטן פון דער דאָזיקער כישוף־פאַנאָראַמע, שטייט דער מענטש־איד, פאַרכאַפּט פון אַלע וואונדער, פאַרבלענדט פון אַלע שקיעות אוּן זריחות, באַגייסטערט פון בערג אוּן טאָלן אוּן שרייט אויס אין עקזאַלטאַציע: מה רבו מעשיך ה׳. זיין האַרץ גייט אויס פון טיפער בענקשאַפט צום אין־סוף אוּן זיין נשמה זינגט: אזמרה לאלקי בעודי. אוּן מער ניט. נאַטור־באַוואונדערונג, נאַטור־באַצויבערונג דאַרף פירן צו אימפּראָוויזאַציע פון אייביקן ג־ט׳לעכן ליד: ברכי נפשי את השם, אָבער ניט צו תאווה־דיקע באַגערן, צו אומקאָנטראָלירטע אימפּולסן, וואָס ווערן אַרויסגערופן פון צעריצטע אינסטינקטן.

אין מאָמענטן פון שכחה

דווקא אין די צעשטראַלטע זונען־טעג, ווען די גאַנצע בריאה שטייט אויף תחיית־המתים, ווען עס קומט זומער־לעב אויף דער וועלט, ווען תבואה־פעלדער שפּראָצן מיט פרייד פון ניי־געבוירענע זאַגגען, אַלץ וואַקסט אוּן בליט, אוּן אויך דער מענטש וויל מיטוואַקסן אוּן מיטבליען — דעמאָלט, אין דער מינוט פון שכחה קומט יהדות אוּן מאַנט חשבון, זי צוימט זיינע באַגערן אוּן באַגרענעצט זיין וויזן.

מיט אַ שטאַרקער שמירה היט יהדות דעם איד, אַז דער ליכטיקער זומער זאָל ניט פאַרטונקלען זיין גייסט.

אין תחלת זומער, באַלד אין די וואונדערבאַר־שיינע נאָך־פּסח־טעג, ווען דער גאַנצער

באַשאַף איז ווי ניי־געבוירן; בלאָע, זוניקע טעג גיסן מיט פאָנטאַנען ליכט און קלאָרע נעכט פאַרשפרייטן זילבער אויף אַלע וועגן; פרייד ליגט אויסגעגאָסן אויף דער גאַנצער בריאה, עס איז די פרייד פון שפראָצונגען און בליען; די לופט איז פול מיט דופטיקע ריחות פון בעז און אַקאַציע, עס עפענען זיך אַלע קנאָספן און עס עפנט זיך בריט דאָס אומגעשטילטע מענטשלעכע האַרץ, וואָס צאַפלט נאָך פריש לעבן און וואָס וויל אַריינאָטעמען גאַנצע עמערס מיט פרייד. פונקט ווי דער נייער באַשאַף פון יעדן בוים, פון יעדן גראָזל, פון יעדן צוויט און פון יעדן זאַנג, אַזוי וויל אויך דער מענטש אויפסניי געבוירן ווערן. דעמאָלט — כדי דער אַראָמאַט פון תחילת־זומער זאָל דעם איד ניט פאַר׳שיכור׳ן — האָט יהדות דעם זומער אַביסל פאַרווינטערט. אַ ספירה־טרויער באַגלייט דעם איד, פון נאָך פסח ביז שבועות.

אין די מאָנאַטן תמוז־אב, ווען דער זומער ליגט אין זיין גאַנצן פראַכט אויסגעשפרייט אין אַלע ווינקעלעך, הייסע זאָמדיקע תמוז־טעג און גלעטיק־מחיה׳דיקע אָב־נעכט פאַנגען דעם מענטש אין עולם־הזה׳דיקע דמיונות; זיי ריידן צום מענטש מיט אַ גליענדיקער כישוף־שפּראַך, וואָס ברענגט שכחה און דאָס אַרעמע מענטשעלע שטייט אַ לעכצנדיקער גרייט אַריינצונעמען די גאַנצע וועלט אין זיינע אַרעמס. דעמאָלט — כדי דער איד זאָל ניט מיטגעריסן ווערן מיט דעם זומער־צויבער — האָט יהדות אָפגעקילט די זומערדיקע היץ מיט געבן דעם איד די „דריי וואָכן" וואָס דאַרפן צוימען זיין צופיל מחותנים׳שאַפט מיט דער לוסטיקער זומער־וועלט.

סוף זומער, אין טעג פון אלול, רעשטלעך פון זומערדיקן גאָלד גלאַנצן נאָך אויף די אויסגעטריקנטע בלעטער, פאַרנאַכטן זיינען געבענטשט מיט שלווה און נעכט מיט סודות׳פולע ווינטעלעך; די פרייד איז אַ שטילע, אַ דויערהאַפטיקע. עס שטייט דער מענטש און וויל מיט אַלע כחות צונויפזאַמלען דאָס ביסעלע פרייד פון אָפגעלאָפענעם זומער, — דעמאָלט קומען אָן די פאַרכטיקע אלול־טעג, וואָס מאָנען פונעם איד חשבון. ווי קען מען שוין זיין באַהערשט פון אַ זומער־גייסט, ווען אַ הייליקער ימים־נוראים־ציטער גייט אַדורך איבערן לייב.

עס איז ניט קיין צופאַל, וואָס דווקא די דאָזיקע האַלב טרויער, האַלב אַבלות־טעג, פאַלן אויס אין זומער. די דאָזיקע טעג פאַרקערפערן אין זיך אַ גרויסע אידייע און סימבאָליזירן דעם כאַראַקטער פון היסטאָרישן איד, פאַר וועמען די נאַטור, מיט אַלע אירע וואונדערלעכע דערשיינונגען, האָט געדינט בלויז ווי אַן אינספיראַציע פאַר דער באַוואונדערונג פון מעשי ה׳, פאַר טיפער באַגייסטערונג פון ג־ט׳לעכן באַשאַף.

יהדות און נאַטור

די דאָזיקע אומעטיקע טעג, אין ים פון זומערדיקער שמחה, שפּיגלען אָפ דעם אמת׳ן מהות פון יהדות, וועמענס יסודות זיינען ניט געבויט אויף קיין נאַטור־אימפּעראַטיוון. די נאַטור מיט איר גאַנצער קראַפט טאָר ניט דיקטירן די מעשים פון איד. פאַרקערט, ער, דער איד, דאַרף ווערן דער מושל איבער דער נאַטור, ווי שטאַרק אַגרעסיוו זי זאָל ניט זיין.

די נאַטור, די גאַנצע טבע דאַרף פירן צו תורה ווי צו אמונה, צו יראה ווי צו אהבת ה׳. ניט איינמאָל זאָגן אונז די חכמים זכרונם לברכה, אַז ווען ניט תורה, וואָלטן מיר געקענט אָפּלערנען תורה ווי מוסר, דינים ווי עטיק פון דער נאַטור אַליין. מען דאַרף נאָר קענען זען די נאַטור מיט די ריכטיקע אויגן און פאַרשטיין די טבע מיטן

ריכטיקן פֿאַרשטאַנד. אַ גרויס, שוועך ספֿר איז די טבֿע. „מה רבו מעשיך ה׳ כלם בחכמה עשית" איז געזאָגט געוואָרן אויף דער טבֿע. די חכמה עליונה דריקט זיך אויס אין דער טבֿע. און אויב די טבֿע איז תורה, טאָ קען זי דאָך ניט זיין קיין תורה. תורה איז דאָך ניט קיין תורה. נאַטור וואָס ברעכט די פונקציעס פון דער תורה, מוז באַקעמפֿט ווערן און קען באַקעמפֿט ווערן, ווייל נאַטור אַלס עלעמענט פון תורה קען ניט עקזיסטירן אָן אַ תורה׳דיקער באַזע. והמבין יבין.

דעריבער, טאַקע דערפֿאַר וואָס די זומער־טעג רייצן מיט אַזוי פיל כישוף־פֿאַרבן, איז נויטיק געווען, אַז מען זאָל זיי האַרמאָניזירן מיט אידישן גייסט און ניט לאָזן דעם זומער באַהערשן די אידישע נשמה.

אַמאָליקע זומער־טעג

וואו נעמט מען די אַמאָליקע, הייליקע זומערדיקע טעג?

געדענק איך נאָך די טייערע אידן פון מיין שטעטל וואָס האָבן אומגעדולדיק אָפּגעווארט דעם ליכטיקן זומער און מיט וואָסער אינערלעכער, הימלישער פרייד זיי האָבן דעם זומער מקבל־פּנים געווען. — פֿאַרוואָס?

ניט כדי אין די דאָזיקע טעג אַראָפּצואַוואַרפן פון זיך דעם עול פון טעגלעכער אַרבעט, און זאָרגלאָז שפּאַצירן אויף גרינע לאָנקעס. אידן, אַרעמע אידן, תמימות׳דיקע אידן האָבן מיט אַ הייליקן ציטער געוואַרט אויפן זומער, ווייל דעמאָלט, אין די ליכטיקע וואַרעמע טעג וועלן ניט זיין קיין שטערונגען צו לערנען ג־ט׳ס תורה. ווינטער איז קאַלט אין שטוב און קיין שפּענדל האָלץ צום הייצן איז ניטאָ. ווינטער־צייט קומען אָן די נעכט מיט שנעלע טריט. קוים אַ שיין געטאָן דאָס טאָג־ליכט און שוין איז צוגעפּאַלן די נאָכט. אין שטוב איז חושך און וועך קען זיך פֿאַרגינען צו קויפן אַ פּינף־גראָשנדיק ליכטל. האָבן אידן ביטער אָפּגעקרעכצט: ביטול תורה. די קעלט, די פּינצטערניש גזל׳ען פון מיר אַוועק די בעסטע צייט און וואָס וועט זיין מיט דער גמרא? אוי, וויפל בלעטער גמרא עס רויבט אַוועק דער ווינטער!

דערפֿאַר האָבן אידן מיט אַזאַ הייליקער שפּאַנונג אָפּגעווארט ווי אַ גוטן גאַסט, דעם זומער. אַ קליניקייט, אַזוי־פיל ליכט אין איין אינציקן טאָג, פון דריי אַ זייגער כּעלות, ביז אַכט־נייַן ביינאַכט. צו וואָס טויג מיר אַזאַ שפּע פון ליכט — פלעגט אַ איד טראַכטן — אויב ניט צו לערנען אונטער זיין שיין. אַזאַ וואַרעמקייט נעמט אַרום די ביינער, אַזויפיל גאָלד גיסט די זון אַריין אין מיין שטוב, צו וואָס אַזאַ עולם הזה, אויב ניט כדי צו לערנען ג־ט׳ס תורה.

געדענק איך זומערדיקע טעג, וועז אידן, יונגע און אַלטע, זיינען דריי אַזייגער פֿאַרטאָג, געקומען אין בית המדרש און זיינען אַווי אָפּגעזעסן ביז אין די שפּעטע טאָג־שעה׳ן, געלערנט, געדאַוונט און ווייטער געלערנט. אידן האָבן, אין זומער, געדענקט אין זייערע גייסטיקע חובות, פֿאַרשולדיקט פון ווינטערדיקע קעלט און פּינצטערניש; וואָס זיי האָבן פֿאַרפּעלט אין ווינטער, האָבן זיי באַצאָלט אין זומער.

און וועז אַ איד איז אַרויסגעפֿאָרן זיך אָפּרוען אין אַ דערבייקן סאָסנע־וועלדל — וואָס האָט ער מיט זיך מיטגענומען? ווי אַזוי האָט ער זיך אָפּגערוט און מיט וואָס איז זיין רו־טאָג אַוועק?

מער ווי ער האָט מיטגענומען מלבושים פֿאַרן גוף, האָט ער גענומען זאַכן פֿאַר דער נשמה. אַ וואַליזע מיט ספֿרים און אַ מלבוש אויף דער האַנט — דאָס איז געווען זיין גאַנצער באַגאַזש. וויל זיין אָפּרו איז געווען אַ גייסטיקער. מער ווי היילן זיין גוף, האָט ער געוואָלט געזונט מאַכן זיין נשמה. אין וועלדל, ווייט פון שטאָט־טומל, האָט דער איד געקענט זיין מיט זיך אַליין. דאָוונען לענגער און לערנען מער. פון דאָוונען מער בכוונה אוּן לערנען מער מיט התמדה, איז אויך זיין גוף שטאַרקער געוואָרן. זעלישע צופֿרידנקייט האָט אויך פיזיש געזונט געמאַכט זיין קערפּער. דאָס פֿאַרן אויף אָפּרו איז געווען אַ יום־טוב אינדערוואָכן. די אָפּרו־טעג זיינען געווען יום־טוב׳דיקע. ומה נהדר הי׳ המחזה צו זען אַ דאָוונען אין וואַלד. עס האָבן מיטגעדאָוונט אַלע ביימער און אַלע פייגל האָבן געשווישטשעט ווי זיי וואָלטן נאָכגעזאָגט אָמן.

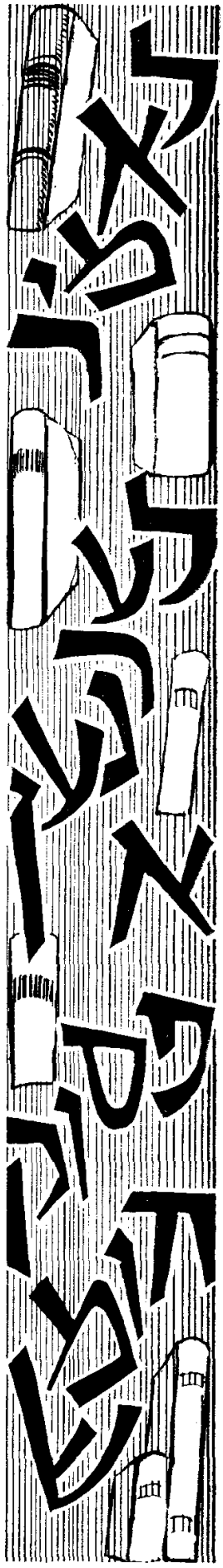
זומער אין אַמעריקע

אין רוישיקן, וואָכעדיקן אַמעריקאַנער לעבן, האָבן מיר פֿאַרלוירן די זומערדיקע טעג. ווי דער אַמאָליקער זומער־טאָג איז געווען אָנגעפילט מיט אידישן אינהאַלט, מיט הייליקן טרוים, מיט הייליקע מעשים, איז היינט דער זומער־טאָג אין אַמעריקע שרעקלעך וואולגאַריזירט געוואָרן. מען וואַרט מיט צערייצטן נייגער אויפן זומער־טאָג, וויל ער ברענגט מיט זיך פּוסטקייט, כאַטישקייט און ביליגע עפעקטן. דאָס וואָס מען דערלויבט זיך ניט אין די שטאָטישע דלת אמות, ווערט טאָלערירט אין דער צייט פון אָפּרו. מען רוט אויס דעם גוף און מען פֿאַר׳שיכור׳ט די נשמה. מען אַנטלויפט פֿון דער היים ווי פון אַ תפיסה, וויל מען ווִיל זיך באַפרייען פון דיסציפּלין, פון פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט; מען אַנטלויפט פון שטוב, פון אָנגענומענע פֿאַרמען, כדי צו זיין כאָטש אַ וויל אין אַ הפקר׳דיקער סביבה. און דאָס ערגסטע איז, וואָס מען מיינט נאָך, אַז אַזאַ כאַאָטיש לעבן וועט היילן די צעשרויפּטע נערוון.

גרויסע, לאַנגע, צעהיצטע זומערדיקע טעג אין אַמעריקע וויינען יאָמערלעך אויף זייער גורל. אַ סך ישיבות און בתי מדרשים זיינען זומער געשלאָסן. פֿאַרוואָס? קיינער טראַכט ניט צו פרעגן. פֿאַרוואָס עפּעס נאָכטאַנצן די גוי׳אישע מנהגים? פֿאַרוואָס עפּעס פֿאַרשטומען דאָס קול תורה פון טויזנטער אידישע קינדער אויף גאַנצע וואָכן? וואו, אין וועלכן לאַנד, איז וועלכער צייט האָבן אידן צוגעמאַכט די גמרות אויף גאַנצע חדשים? וויפל נעמט שפּעטער צוריקצוברענגען דעם תלמיד צו זיין פריערדיקן מצב. פון וועלכן ער ווערט אויף אַ לאַנגע צייט אָפּגעריסן?

זומערדיקע טעג אין אַמעריקע וואַרטן אויף אַ תיקון. די זון דאָ היצט ניט מיט קיין וואַרעמע שטראַלן, נאָר זי ברענט און פֿאַרברענט. זי פֿאַרברענט אונזער ביסעלע גייסט, וואָס מיר זאַמלען צונויף אַ גאַנץ יאָר.

לאָמיר, די אידיש־אידישע אידן, צוריק ברענגען דעם אַלטן אידישן גייסט אינעם אַמעריקאַנער זומער.

ביכורים

והי' כי תבוא אל הארץ וגו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' (דברים, כי תבא, כו).

מיר געפינען אַ מערקווירדיקע זאַך אין דעם גאַנצן ענין פון ברענגען ביכורים.

די תורה דערציילט אונז דעם גאַנצן דאַזיקן ענין מיט אַלע זיינע פרטי פרטים; עס ווערן אויך אויסגערעכנט די אַלע ווערטער וואָס אַ איד האָט געדאַרפט זאָגן ווען ער האָט די ביכורים געבראַכט.

מיר ווייסן אַז עס זיינען פאַראַן זייער אַ סך דינים וואָס מען לערנט זיי אָפּ פון אַן אייניציקן איבעריקן אות פון תורה. ווייל אין תורה איז יעדער אות מדוייק, יעדער אות לערנט אונז אַ געווּיסע זאַך. און דאָך: ווען עס קומט צו דער מצוה פון ביכורים געפינען מיר אין דער תורה אַזוי פיל פרטים, אַזאַ גרויסע אריכות. וואָס באַדייט דאָס?

נאָר עס קען אפשר זיין אַז מיט דעם לערנט אונז די תורה ווי ליב און טייער עס איז די דאַנקבאַרקייט פון אַ איד צו דעם אויבערשטן ב"ה: אַז יעדער פרט און פרט — פון דער ערשטער מינוט וואָס עס ווערט רייף די פרוכט, ביז דעם לעצטן וואָרט וואָס אַ איד זאָגט ביים אַרויסגיין פון בית המקדש — איז תורה, בכדי אַ איד זאָל וויסן אַז מען דאַרף דאַנקען דעם אויבערשטן פאַר יעדן איינצלנעם פרט.

מען זאָל נישט מיינען אַז אַן אַלגעמיינער דאַנק צום בורא ב"ה פאַר אַלץ וואָס ער האָט אונז געגעבן איז גענוג, דערציילט אונז די תורה אַז מיר דאַרפן אָפּגעבן אַ שבח והודי' אויף יעדן פרט און פרט. דער דאַנק צו דעם אויבערשטן איז אַזוי וויכטיק און הייליק אַז פון יעדן וואָרט דערפון ווערט תורה.

אַ איד דאַרף זיך נישט באַנוגענען מיט דעם דאַנק אויף דעם ענד-ציל וואָס האָט מצליח געווען, נאָר ער דאַרף קענען קוקן אויף צוריק און זען השגחה פרטית פון סאַמע אָנפאַנג און דערקענען אַז פון אָנפאַנג אָן האָט דער אויבערשטער ב"ה געגעבן זיין ג-טלעכע ברכה און פון טראָט צו טראָט אים געפירט ביז צו דעם ברענגען ביכורים אין בית המקדש.

ר׳ לייב דער בינוני פון תניא

נ. בן־יוחנן

אַ צופֿעליקער מיש אין אַ פּעקל מיט אַלטע בריוו אין מאַטעריאַלן האָט אַרויפגעבראַכט אויף דער אויבערפלאַך אַ געשטאַלט פון איינעם פון די מערקווירדיקסטע און מוסטערהאַפטסטע טיפּן חסידים פון דער לעצטער תקופה אין אידישן פוילן.

ער איז געווען רב אין דער חסידישער דאָקשיץ וועלכע געפינט זיך — איצט אָבער בעוה״ר אָן אידן — צווישן מינסק און ווילנע. אין ליובאַוויטש האָט מען איבּ געראפן לייבע דאָקשיצער. שפּעטער האָט ער געהייסן דאָקשיצער רב, אָדער ר׳ לייבע שיינין.

זיין אמת׳ער נאָמען איז אָבער אַלעמאָל געווען — חסיד.

חסידות איז געווען זיין לעבן.

און דער רבי איז געווען פֿאַר אים דער קוואַל וואָס האָט אים געגעבן דעם דאָזיקן טל־חיים וועלכער האָט געפֿליסט אין זיינע אָדערן, און צום רבי׳ן איז ער געווען צוגעבונדן מיט אַ התקשרות וואָס האָט ניט קיין גרענעץ.

אַפילו דאָס וואָס ער איז געווארן אַ רב, איז אויך געווען נאָר וויל ער איז געווען אַ חסיד.

ער, דער עובד השם, וואָס איז געווען אויסגעוויקט אין דאָוונען און אין חסידות און האָט ניט געהאַט קיין שום שטרעבונג צו פירן אַ שטעטל מיט אידן, איז געווארן אַ רב מיט קבלת עול. דער רבי האָט אים געהייסן פֿאָרן קיין דאָקשיץ און ווערן רב, איז ער געפֿאָרן און געווארן אַ רב.

ס׳איז געווען שלעכט, צייטנווייז ממש באו מים עד נפש צוליב מחלוקת און רדיפות, אָבער אַז דער רבי האָט געהייסן פֿאָרן קיין דאָקשיץ איז ניט געווען שייך צו דינגען זיך.

אַ דאָקשיצער פרוי, וואָס האָט זיך געראַטעוועט מיטן לעבן קיין אַמעריקע און וואוינט היינט אין וואַשינגטאָן, האָט איבערגעגעבן אַז איר פאָטער האָט פון זיין בוידעם־באַהעלטעניש געזען ווי די נאַציס האָבן געפירט ר׳ לייב׳ן מיט דער רביצין און זייער אינגערן זון שלום בער צו דער שחיטה.

און ערשט אַ קאַרגן יאָר פֿאַרן חורבן האָט ר׳ לייב אין אַ בריוו, פון י״ח כסלו תרצ״ט, צו זיין געווען בן עיר און געווען שוחט פון דאָקשיץ, ר׳ יוחנן גאַרדאָן, זיך געוואונטשן אַז „נזכה לטעום מעט בשמחת החג י״ט כסלו הבע״ל״...

דער באַדן האָט שוין געברענט אונטער די פיס, די שוועדד איז שוין כמעט ווי געלעגן אויפן האַלז, אָבער ר׳ לייב׳ס מבוקש איז געווען: צו טוען זיין לכל הפחות אַביסעלע פון י״ט כסלו!...

געקומען איז ער קיין דאָקשיץ פונעם וואוינאָרט פון זיין פרוי, פון זשעבין, און אין זיין באַגאַזש מיט וועלכן ער איז געקומען האָט ער מיטגעבראַכט אַ בריוו פון רבי׳ן (אדמו״ר ר׳ יוסף יצחק זצוק״ל) אַז ער זאָל ווערן דאָקשיצער רב.

אָבער אין דער חסיד׳ישער שול וואו ער איז געקומען דאַוונען האָט אים דער גבאי ניט געוואָלט אויפרופן מיטן טיטל הרב, און וויבאַלד דער רבי האָט אים געהייסן ווערן רב, איז ער באַשטאַנען מיט אַ תקיפות אויף דעם אַז מ׳זאָל אים אויפרופן מיטן רבני׳שן טיטל.

פאַר ר׳ לייב׳ן איז אַזאַ תקיפות אינעם דאָזיקן ענין געווען אַ שטיק מסירת נפש, וויל פאַר אים אַליין איז געווען פרעמד דער גאַנצער עולם־הזה׳דיקער טומל.

עס געדענקט זיך אַ ביסל — בעת ר׳ לייב איז שוין שפּעטער אָפּיציעל געווען דער אַנערקענטער רב און זיינע פריערדיקע מנגדים זיינען געוואָרן זיינע גרעסטע פריינט — ווי אַזוי מ׳האָט זיך געגרייט פאַרן „סטאַראָסטע״ פון דער דערבייאיקער גלובאָקע, און ר׳ לייב, דער רב פון שטאָט, איז געגאַנגען בראש פון אַ קבלת־פּנים־גרופּע פון די שענסטע נכבדי העיר אויף צו באַגריסן דעם גאָסט מיט עטלעכע וועגטער אויף פּויליש. ער האָט אָבער קיין פּויליש ניט געקענט, ער איז דאָך גאָר געווען געבוירן אין רוסלאַנד...

ער האָט געהאַט אַ נאָענטן ידיד אין דאָקשיץ, ר׳ יוחנן דער שוחט. ווען ר׳ יוחנן איז נאָך געווען אַ יונג בחור׳ל פון אַ יאָר 15 און געלערנט אין די שיעורים פון דער ישיבה אין ליובאַוויטש, איז ר׳ לייב שוין געווען אַן „עובד״ און האָט גע׳שמ׳ט ווי איינער פון די פערלדיקסטע תלמידים פון תומכי תמימים. זייענדיק אין ליובאַוויטש האָט ר׳ יוחנן געהערט אַז דער רבי רש״ב נ״ע האָט זיך אויסגעדריקט אַז „גאַנץ תומכי תמימים איז כדאי צוליב לייבען אַליין און אַף איבעריקע תלמידים זיינען ריוח״.

אַנדערע גיבן איבער אַז דער רבי רש״ב נ״ע האָט אַמאָל געזאָגט אַז „לייבע איז אַ בינוני פון תניא״. די וואָס וויסן עס מיינט אַ בינוני פון תניא, קענען זיך פאָרשטעלן ווי שווער עס איז פאַר אים געווען די פראַקטישע זייט פון רבנות און שטאָט־ענינים, אָבער אַז דער רבי האָט געהייסן איז ער געפאָרן און געוואָרן אַ רב.

פאַר זיין ידיד ר׳ יוחנן — וועלכער האָט זיך אַלס דער שוחט פון שטאָט געפונען אין די ערשטע יאָרן פון ר׳ לייב׳ס רבנות צוויי פייערן — האָט ר׳ לייב פאַרטרויט גלייך ביי זיין אָנקומען אַ מעשה פּלא ווי אַזוי ער האָט זיך דערשלאָגן אויף ראש השנה תרפ״ב קיין ראָסטאָוו:

מ׳האָט דעמאָלט ניט געקענט פאָרן אַן אַ „פראָפוסק״, אַן אַ דערלויבענישׂ, און דאָך האָט ער זיך אַרויסגעלאָזט פון זשעבין און זיך דערשלאָגן קיין כאַרקאָוו.

„וען איך בין אָנגעקומען אויפן כאַרקאָווער וואָקזאַל — האָט ר׳ לייב דערציילט — האָב איך געזען אַ לאַנגע שורה מיט וואַרטנדיקע פאַסאַזשירן אַ 'וויאָרסט' די לענג... און נאָך וויי־וויט פון מיין אָרט אין דער ריי האָט זיך דאָס בילעטן־פענסטערל צוגעמאַכט. שטייענדיק אַזוי אַ פאַרביטערטער, איז צו מיר צוגעקומען אַ מאַן און מיר געפרעגט צי איך ווייל ביי אים אָפּקויפן זיין בילעט אויף וויי־טער וויי ראָסטאָוו״.

— איז דער בילעט אַ גוטער? — האָט זיך ר׳ לייב נאָכגעפרעגט מיט פאָרזיכט.

— יאָ, איר קענט זיך נאָכפרעגן ביים סטאַנציע־מייסטער — האָט אים דער פרעמדער צוריקגעענטפערט אין אַ זיכערן טאָן.

„איך בין אַנגעקומען קיין ראָסטאָוו אין צייט, פאַר ראש השנה און אָן אַ פּראָפּוסק, בעת אַ צווייטער יונגערמאַן פון זשעבין, מיט אַ פּראָפּוסק, האָט זיך ערשט קוים דערשלאָגן אויף יום כיפור. וועלן איך האָב געזאָגט דעם רבי'ן אַז דער מאַן וואָס האָט מיר פאַרקויפט דעם בילעט אין כאַרקאָוו האָט געמוזט זיין ניט קיין געווינלעכער בשר ודם, האָט דער רבי געשמייכלט" — האָט ר' לייב אויסגעפירט.

יענעם תשרי אין יאָר תרפ"ב, ביים שמחת תורה־טיש, האָט דער רבי געהייסן ר' לייב'ן פאַרן קיין דאָקשיץ — וואָס איז שוין דאַן געווען פוילן — און אים אָנגעזאָגט אויף פּוילישׂ:

„זנאַי פּאַנו!... זאָלסט וויסן וועד דער באַלעבאָס איז".

„אַז דו וועסט ביי מיר נאָך יום טוב בעטן וועל איך דיר דערציילן אַ מעשה" — האָט אים דער רבי צוגעגעבן.

ר' לייב איז נאָך יום טוב אַריין צום רבי'ן בעטן דערציילן דעם סיפור, אָבער דער רבי האָט אים גאָרניט דערציילט.

אין ביטערע מאָמענטן פון נויט און מחלוקת פלעגט זיך ר' לייב אַמאָל פאַרטרויען פאַר זיין פריינט ר' יוחנן אַז „אַפּנים אַז דאָקשיץ אַליין דערציילט די מעשה וואָס דער רבי האָט דאַן געמיינט"...

קיין דרשן איז ר' לייב ניט געווען, אָבער וען די שטימונג אין שטאָט האָט זיך געביטן לטובתו און ער איז געווען אָפּיציעל רב, פלעגט ער ריידן פון דער בימה שבת הגדול און שבת תשובה. דער ניגון פון זיין דרשה איז געווען ווי פון חסידות זאָגן און אויך דער אינהאַלט איז געווען פון חסידות, מער ניט, די דרשה האָט ער געזאָגט מיט אָפּענע אויגן, ניט ווי ביי חסידות זאָגן וען ער איז געזעסן מיט צוגעמאַכטע אויגן אָן זיין פּנים האָט געפּלאַמט.

זיין חזר'ן חסידות יעדן שבת פאַרנאַכט נאָך מנחה אין דער „חבד'ניצע" האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט עפּעס אַזוינס וואָס צוריקקוקנדיק היינט אויף יענע טעג, פאַרדריסט אָן אַ שיעור פאַרוואָס מ'האָט דאַן ניט מייקר געווען יעדע מינוט אין זיין געהויבענער מחיצה. ווי נאָר ער האָט נאָכן ניגון אָנגעפאַנגען דעם פּסוק פונעם מאמר איז ער גלייך פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שטיק וואולקאַן וואָס איין לאָווע יאָגט דער צווייטער אָן אַן אָפּשטעל. ניט אַלע אידן וואָס זיינען געזעסן אין דער טונקלקייט פון דער „חבד'ניצע" אין דער סטאַראָסעליער שול האָבן פאַרשטאַנען וואָס ר' לייב זאָגט, אָבער אַלע האָבן געזען במוחש אַז ער ווייסט וואָס ער וויל און אַט־אָט וועט ער אויסגיין אין כלות הנפש.

זינט דער רבי ר' יוסף יצחק איז אַרויס פון רוסלאַנד האָט ר' לייב ביזן חורבן ניט פאַרפעלט קיין איין ראש השנה ביים רבי'ן, כאָטש דאָס איז געווען פאַרבונדן מיט גרויסע הוצאות, פריער קיין אויסלאַנד, וועלן דער רבי האָט געלעבט אין ריגע, און דערנאָך קיין וואַרשע.

וועלן איך כסלו תרפ"ט איז פאַרגעקומען אין וואַרשע די חתונה פון רבי'ן שליט"א און ר' לייב האָט זיך געמומען גרייטן אין וועג אַריין, איז צו אים געקומען ר' יוחנן און געפרעגט אָן עצה וואָס זאָל ער טאָן. ער איז נאָך ניט אַרויסגעקראָכן פון דעם גמילת־חסד וואָס ער האָט געליען אויף צו קענען פאָרן ניט לאַנג צוריק, קיין ריגע אויף ראש השנה, איז ווי זאָל ער קריכן טיפער אין חובות מיט צוויי חדשים שפּעטער און ווידער פאָרן צום רבי'ן?...

„איך וויל דיר ניט צוריידן — האָט אים ר' לייב געענטפערט אויף זיין גיכן, פלייצנדיקן נוסח — אָבער אויף חתונה וועט דאָך זיכער קומען דעם רבי'נס טאַטע... און

ער׳ט דאָך ניט קומען אַליין, נאָר מיט אַלעמען... מסתמא וועט דער אַלטער רבי אויך זיין... אָבער איך רייד דיר ניט צו דו זאָלסט פֿאָרן...״

פֿאַרשטייט זיך אַז דער רב און דער שוחט זיינען ביידע געפֿאָרן אויף דער חתונה.

איין מאָל זייענדיק ביים רבי׳ן אין וואַרשע איז פֿאַרגעקומען אַ שטילער שמועס צווישן ר׳ לייב׳ן מיט זיינעם אַ חבר וועלכער איז פונקט ווי ער אָנגעזאָגט געוואָרן פון רבי׳ן צו זיין אַ רב, ר׳ גדלי׳ דער דאָלהינעווער רב, אָדער ווי מ׳האָט אים געפֿונען אין ליובאַוויטש: גדלי׳ פֿאָטשעפֿער.

ר׳ לייב האָט געזאָגט אַז ניט אַנדערש נאָר דער רבי איז אַ נשמה דאצילות.

— און מיך אַרט ניט אַז ער איז אַ נשמה דבריאה — האָט אים ר׳ גדלי׳ אָפּגעקילט זיין התפּעלות.

אָבער ר׳ לייב איז געבליבן בייַ זיינעם אויך ביי אים איז דער רבי געווען און געבליבן אַ נשמה דאצילות.

און זייענדיק אַזוי שטאַרק מקושר צו אַ נשמה דאצילות איז ער אַליין אויך געווען אַ שטיק אצילות וואָס האָט זיך געמוזט אָנטאָן אין לבוש פון אַ רב וואָס האָט צו טאָן מיט בעלי בתים פון עולם העשיה און נאָך נידעריקער.

* * *

ר׳ לייב פלעגט בלייבן יעדן אינדערפרי נאָכן דאַוונען אין זיין ווינקל לעבן ארון קודש, און איז שעה׳ן נאָכאַנאַנד געווען אַרייַנגעטאָן אין עבודת התפלה.

זעלטן האָט זיך געהערט אַ וואָרט אָדער אַ תנועה פון זיין ווינקל. אָפּט פלעגט די שטילקייט אין שול איבערגעריסן ווערן פון אַ ציין־קריצענדיש וואָס איז געקומען פון אונטער זיין טלית.

אפשר איז די קריצענדיש געווען זיין אויסדרוק פון פֿאַרדרוס אויף זיך אַליין פֿאַרוואָס ער דאַרף אויף זיך טראָגן דעם אומדאַנקבאַרן יאָך פון אַ רב, בעת זיין וועלט איז די אומענדלעכקייט פון תורת החסידות און עבודת התפלה;

און אפשר האָט ער גאָר בעת מעשה זיך אַליין דערמאָנט אין דעם אָנזאָג פון רבי׳ן יענעם ראש השנה פון תרפ״ב אין ראָסטאָוו, דעם אָנזאָג פון „זנאַי פֿאַנו״ וועלכן ער האָט געדענקט יעדע רגע, און אויך אין דער ניט־דערציילטער מעשה וואָס דער רבי האָט פון אים פֿאַרהוילן.

* * *

ר׳ לייב האָט געהאַט צוויי זין פון וועלכע דער אינגערער שלום בער איז אומגעקומען אויף קידוש השם צוזאַמען מיט די עלטערן.

וועגן דעם עלטערן זון חיים יקותיאל זיינען געווען קלאָנגען צווישן לאַנדסלייט אַז ער זאָל זיך האָבן געראַטעוועט ערגעץ וואו אין רוסלאַנד.

אויב די קלאָנגען זאָלן זיך אַרויסווייזן צו זיין ריכטיקע און ר׳ לייב׳ס עלטערער זון איז ערגעץ וואו צווישן די לעבעדיקע, וויל זיך אים איבערשיקן אַ גרוס פון אַ געווּעזענעם דאָקשיצער אינגל וואָס האָט זיין טאַטן קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן און האָט זיין אייגענעם אינגעלע וואָס הייסט ארי׳ לייב מער ווי אין מאָל דערציילט אַז דער ר׳ לייב וועמענס נאָמען ער טראָגט, איז געווען אין שטיק חסיד, אויסגעשמידט פון חסידות און אמת׳ער התקשרות צו דער נשמה דאצילות פון זיין דור.

ואהבת לרעך כמוך

הרבנית
ע. האדאקאוו

אין חומש ויקרא,

אין דער סדרה קדושים, איז פאראן א פסוק „ואהבת לרעך כמוך" — דו זאלסט ליב האבן דיין חבר ווי זיך אליין. אט די דריי ווערטער שטעלן צוזאמען איינע פון די תרי"ג מצוות. אט־א־די מצוה איז אויסער וואס זי אליין איז א מצוה האט זי אויך אן אלגעמיינעם כאראקטער מיט דעם וואס זי שטעלט מיט זיד פאר דעם יסוד, דעם פונדאמענט, אויף וועלכן עס ווערט געבויט דער קיום פון א סך אנדערע מצוות.

אייך איז דאך אלעמען זיכער באקאנט דער סיפור וואס די גמרא דערציילט ווען הלל הנשיא, ווען א גוי איז געקומען צו אים מיט דעם באשלוס מגייר צו זיין זיך, צו ווערן א איד און דינען דעם אויבערשטן, האט ער עס אבער געוואלט טאן נאר בתנאי אז הלל זאל אים זאגן דעם אינהאלט פון תורה און מצוות אין דער צייט וואס ער קען שטיין אויף איין פוס. האט אים הלל געענטפערט: „דעלך סני לחברך לא תעביד" — וואס דיר איז פארהאסט, וואס דיר איז ניט ליב, זאלסטו צו דיין חבר נישט טאן. ד. ה. מיט אנדערע ווערטער, אז הלל האט אים דערקלערט אז דער עיקר פון אלע עיקרים איז דער ואהבת לרעך כמוך.

לכאורה האט הלל געדארפט באלד זאגן דעם גוי וועלכער האט געוואלט ווערן א איד און דינען דעם אויבערשטן, אז דער עיקר פון אלע עיקרים איז די מצוה פון „ואהבת את ה' אלקיך". טא פארוואס האט ער אים געזאגט אז דער עיקר פון אלע עיקרים איז גאר „ואהבת לרעך כמוך"?

דער ענטפער אויף דעם איז אז אהבת ה' און אהבת ישראל איז כולא חד. אהבת השם און אהבת ישראל איז איינס און דאס זעלבע. ווייל דער וואס האט אהבת השם האט אויך אהבת ישראל, און דער וואס ארבעט אויף אהבת ישראל, איז זוכה צו א העכערער מדרגה אין אהבת השם. ווי דער אלטער רבי זצ"ל זאגט אז „ואהבת לרעך כמוך" איז א כלי, א מיטל, צוצוקומען צו דעם „ואהבת את ה' אלקיך".

ליב האבן א צווייטן איז א געפיל פון וועלן דעם צווייטן. אהבה, פון לשון אבה — וועלן. מען וויל דעם צווייטנס עקזיסטענץ, מען פילט א נאנטקייט צום צווייטן און מען וויל אז דעם צווייטן זאל זיין גוט און אז עס זאל זיין פארמיטן פון אים דער קעגנזאץ דערפון. אט דער דאזיקער געפיל פון ליבשאפט צום צווייטן פירט צו דעם אז דער ליבהאבער באנוגנט זיך ניט מיט זיין געפיל אליין נאר ער זוכט טאקע מיט פראקטישע מעשים צו טאן אלץ וואס עס איז אין זיינע מעגלעכקייטן צו העלפן דעם וועמען ער האט ליב אז ער זאל דערגרייכן אלץ וואס פאר אים איז גוט.

קומט די תורה און זאָגט אונז אַן אַז יעדערער פון אונז זאָל ליב האָבן יעדן אידן, אומאָפהענגיק דערפון ווער ער איז און ווּאו ער זאָל זיך ניט געפינען אויפן ערד־קוגל, סיי מיר קענען אים אוֹן סיי מיר האָבן אים אַפילו קיינמאָל ניט געזען. און נאָך אין ווּאס פאַר אַ מאָס ליב האָבן — כמוך!... ווי זיך אַליין! ווּאס זיך אַליין ליב צו האָבן דאַרף מען דאָך דעם מענטשן ניט אָנזאָגן. אַן אַ שום חשבון פאַרוואָס און פאַרוועָן פילט יעדער מענטש אַן אהבה צו זיך אַליין. און ווי מען האָט פריער דערמאָנט אַז אַהבה קומט פון ווּאַרט אבה — וועלן, דער מענטש ווּיל זיין אייגענע עקזיסטענץ, ער ווּיל זיין אייגענע טובה און ער ווּיל שטענדיק פאַרמיידן פון זיך דאָס ווּאס ס׳איז ניט גוט און ניט אַנגענעם פאַר איבּ. דאָס שוועָרסטע איז אים לייכט אַבי נאָר צו דערפילן זיינע אייגענע וואונטשן און בכדי צו דערגרייכן דאָס ווּאס פאַר אים איז לויט זיין מיינונג גוט.

אַזוי זעען מיר אויך אין אַ צייט פון געפאַר ווי עס אַנטפלעקן זיך ביים מענטשן אויסערגעווייַנלעכע כוחות אין זיינע באַמיאונגען זיך צו ראַטעוועָן, אָננעמענדיק דערבּיי אויסער־געווייַנלעכע מיטלען זיך צו באַשיצן. פאָדערט די תורה פון יעדן אידן צו שטיין אויף אַזאַ מדריגה אַז די זעלביקע מאָס אהבה ווּאס ער פילט צו זיך אַליין, זאָל ער פילן צו יעדן אייניציקן אידן, און ווי דער רמב״ם (רבנו משה בן מיימון) זאָגט וועגן דער דאָזיקער מצוה אין זיין ספר יד החזקה (הלכות דעות ו׳): „מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת וגו׳. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא״ — ס׳איז אַ מצוה אויף יעדן מענטשן ליב צו האָבן יעדן אייניציקן פון די אידן ווי דעם אייגענעם קערפער, ווי עס שטייט ואהבת לרעך כמוך. דעריבער דאַרף מען דערציילן פון זיין שבה און טייער האַלטן זיין געלט ווי מען האַלט טייער דאָס אייגענע געלט און מען ווּיל אין דעם אייגענעם כבוד. און דער ווּאס באַרימט זיך מיטן פאַרשעמען דעם צווייטן האָט ניט קיין חלק אין עולם הבא.

אין זיין ספר המצוות דערקלערט דער רמב״ם, די מצוה ואהבת לרעך, מיט די פאָלגנדיקע ווערטער: „מצוה ר״ז היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כאשר נאהב עצמנו, ושתהי׳ אהבתו וחמלתו לאחיו כאהבתו וחמלתו לעצמו, בממונו ובגופו וכל מה שיהי׳ ברשותו, אם ירצה אותו — ארצה אני אותו, וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמוך״ — די צוויי־הונדערט־און־זיבעטע מצוה איז אַז מיר זאָלן ליב האָבן איינער דעם אַנדערן ווי מיר האָבן ליב זיך אַליין, און אַז זיין ליבע און רחמנות אויפן צווייטן זאָלן זיין ווי די ליבע און רחמנות צו זיך זעלבסט, אין געלט, אין קערפער און אין אַלץ ווּאס מ׳פאַרמאָגט. אויב ער ווּיל דאָס — ווּיל איך אויך דאָס זעלבע. און אַלץ ווּאס איך ווּיל פאַר זיך ווּיל איך אויך פאַר אים. און דאָס איז ווּאס השי״ת האָט געזאָגט ואהבת לרעך כמוך.

אָט דאָס איז אייגנטלעך דער יסוד פון דער תורה. וויבאַלד ער האָט שוין דערגרייכט אין פולן זין צו דעם ואהבת לרעך, מוזן מיר זאָגן אַז ער איז שוין צוגעקומען צו דער מדריגה פון ניט פילן אַזוי זיין אייגענע ישות, זיין אייגענע מציאות. ער האָט באַזיגט זיין אייגענטלעכע. ווייל ווּאס שטאַרקער ס׳איז דעם מענטשנס עגאָאיזם, אַלץ מער זעט ער אין דעם צווייטן אַ שטער צו זיך. עס דאַכט זיך אים אַלץ אַז יענער מאַכט אים ענג. און ווייל ער ווּיל זיין גרעסער און שטיין העכער פאַרן צווייטן, קען ער ניט פאַרטראָגן דעם צווייטנס דערפאָלג, און ווער רעדט נאָך ווען ער זאָל אים דאַרפן באַהילפיק זיין דערצו מיט זיינע אייגענע גייסטיקע און פיזישע כוחות, אָדער ווען ער ווּאלט אים געדאַרפט העלפן מיט זיין פאַרמעגן, ווּעלכן ער ווּאלט, ווי אים דאַכט זיך, געקענט אויסנוצן אויף צו באַפרידיקן נאָכמער זיינע אייגענע עגאָאיסטישע רצונות.

איז דאָך דערפאַר די דערפילונג פון דעם ואהבת לרעך כמוך אַ ראי׳ אַז ער איז זיך מתגבר אויף זיין עגאָאיזם. אין וויבאַלד ער איז אויס עגאָאיסט, וועט אים שוין ממילא לייכטער דאָס דערפילן פון אַלע איבעריקע מצוות, סיי בין אדם לחברו און סיי בין אדם למקום. די מצוות שבין אדם לחברו ווי: גנבה, גזלה, שפיכת דמים, לשון הרע, רכילות, מתכבד בקלון חברו — ווייל ס׳איז דאָך ניט דענקבאַר אַז ער זאָל עובר זיין אויף דעם און אין דער זעלבער צייט מקיים זיין ווי געהעריק דעם ואהבת לרעך כמוך. אַזוי אויך זיינען די מצוות עשה ווי: צדקה, חסד א. א. וו. דירעקטע פאָלגן פון דעם ואהבת לרעך כמוך;

און בנוגע צו די מצוות שבין אדם למקום איז וויבאַלד אַז דער מענטש קומט צום באַוואוסטזיין פון מבטל זיין זיין עגאָאיזם, און אָנערקענט, געדענקט שטענדיק אוך פילט די אחדות השם, און אַז נאָר זיין הייליקער ווילן דאַרף דורכגעפירט ווערן, ווערט שוין ממילא לייכטער דעם מענטשן צו באַהערשן זיינע ניט־געוואונטשענע רצונות, ניט נאָכגעבן זיך און שטאַרקן זיך איבער אַלע נסיונות און שטערונגען איך קיום המצוות.

ווי מיר זעען באַשטייט די מצוה פון דער אהבה בכלל פון צוויי טיילן: געפילן און מעשים. דאָס פילן די ליבע צום צווייטן און דאָס ניט באַגרענעצן זיך מיט די געפילן אַליין נאָר אויך קאָנקרעטיזירן זיי דורך גוטע און נאָבעלע טאַטן לטובת דעם צווייטן.

איז מילא אויף צו טאָן פראַקטישע מעשים פאַר דעם צווייטן, פאַרשטייען מיר אַז עס קען זיך באַציען אויף דעם דער אויסדרוק „ציווי" — באַפעלן.

איז יעדן פאַל קען זיך דאָך אַ מענטש פאָרשטעלן וואָס ער וואָלט געטאָן לטובת דעם צווייטן אויב ער וואָלט שוין צו אים געהאַט דעם געפיל פון ליבע. ספעציעל איז אים לייכט זיך דאָס פאָרצושטעלן, ווייל די תורה זאָגט דאָך „כמוך" אוך וואָס ער טוט פאַר זיך אַליין אויס ליבע צו זיך, ווייסט ער דאָך שוין גאַנץ גוט; איז אָט־אָ־די זעלביקע פראַקטישע גוטע מעשים קען ער, דאַרף ער און מוז ער אויך טאָן פאַר דער טובה פון דעם אַנדערן, אומאָפהענגיק פון דער מאָס ליבע וואָס ער פילט שוין בשעת מעשה אין זיין האַרצן צו יענעם. און די צוויי זאַכן פאָדערט די מצוה פון ואהבת לרעך: 1. טאָן אַלץ וואָס נאָר מעגלעך אויף צוצוקומען צו דער אהבה און געפיל; 2. אין יעדן פאַל, טאָן במעשה אַלץ וואָס ס׳איז גוט פאַר דעם צווייטן און ניט טאָן וואָס ס׳איז ניט גוט פאַרן צווייטן, פונקט ווי ער וואָלט שוין געהאַט צו אים דעם געפיל פון ליבע.

אומפאַרשטענדלעך איז אָבער, לכאורה, ווי קען מען הייסן איינעם מקיים זיין אַ ציווי וואָס איז אָפהענגיק נאָר פון אַ געפיל? ווי קען מען באַפוילן איינעם ער זאָל פילן אַ ליבשאַפט צו אַ צווייטן? ממה נפשך — האָב איך יענעם ליב, האָב איך אים דאָך סיי־ווי ליב, איז דאָך דאָן ניט נויטיק קיין אָנזאָג אויף דעם; האָב איך נישט דעם ליבע־געפיל, איז וואָס, דאָכט זיך, העלפט דאָ דער אָנזאָג, דער באַפעל?

דער ענטפער אויף דעם, אי״ה אין קומענדיקן אַרטיקל.

דאָס ראָלע פון אידישקייט אין אמעריקאַנער ציוניזם

דר. הלל זיידמאַן

טאַקע נישט מער ווי שטריכן פונעם רבי׳נס געדאַנק־גאַנג. וואָרעם זיינע רעיונות פליסן ווי אַ מעכטיקער שטראָם, טיף און ברייט — הגם אין געציילטע ווערטער — און זיינען ס׳רוב געווענדעט צום באַטרעפנדיקן יחיד, צוגעפאַסט צו זיין מהות און בית קיבול, צו זיין אויפנעם־פעאיקייט, אפילו ווען ס׳איז נוגע כלל־ענינים. דאָך ווען דאָ געמאַכט ווערן אַ פּרואוו איבערצוגעבן אין אונזערע אייגענע ווערטער עטלעכע פון דעם רבי׳נס מיינונגען ווען אידישקייט אין אַמעריקע; ווען זיין מצב און אויסזיכטן; ווען די אויפגאַבן און ריכטונג פון דער אַרבעט פאַר אידישקייט דאָ אין לאַנד.

דאָס אָרט פונעם אַמעריקאַנער אידנטום אין כלל ישראל

אין אונזער תקופה פאַרנעמט דאָס אַמעריקאַנער אידנטום דעם צענטער פון כלל ישראל. ליגט דעריבער אויף אונז אַ חוב. דער חוב פליסט אַרויס פון דער גרויסער שליחות, וועלכע די השגחה האָט אונז אָנגאַרטרויט. נעמלעך, צו זאָרגן פאַר אידישקייט דאָ און אויך פאַר אַנדערע אידישע קיבוצים, ארץ ישראל אַרייננגערעכנט. אַמעריקאַנער אידן זאָרגן באמת פאַר אַנדערע אידן, אָבער בלויז פאַר מאַטעריעלער הילף. מיר דאַרפן אָבער, און קענען, אויך העלפן ברוחניות.

וואָרעם אין אַמעריקע האָבן מיר היינט צו טאָג אַ גאָר גרויסע קאָנצענטראַציע פון פירנדיקע כוחות פון תורה־אידנטום. בפועל און בכוח: די וואָס זיינען שוין פאַראַן, וואָס ווירקן שוין, און די וואָס קענען אויסוואַקסן אין דער צוקונפט, וואָס וואַקסן שוין טאָקע. און אַזאַ השפּעה אַז זי קומט פון דעם זעלבן מקור פון וועלכן עס קומט אַ גאָר חשוב׳ע מאַטעריעלע הילף — האָט אַ ספּעציעלן כוח און אָנזען.

ווי אַזוי דאָס אידנטום וועט אויסזען אין דער וועלט, אין אַלע זיינע צעשפּרייטונגען, אין דער נאָענטער צוקונפט, איז אָפּהענגיק אין אַ גרויסער מאָס פון אַמעריקאַנער אידן. זיי קענען עס געשטאַלטן דעם כלל ישראל אין אונזער תקופה.

פאַרשטייט מען שוין ווי גרויס זיינען די אויפגאַבן, און ווי גרויס דאָס אַחריות וויאָס ליגט אויף אונז.

דער צוגאַנג פונעם יחיד צו יהדות־אַרבעט

דאַרפן דעריבער אַרויסגעבראַכט ווערן די גרעסטע אַנשטרענגונגען פאַר אידישקייט אין אַמעריקע — וואָס דאָס מיינט, לויט דעם אויבן־געזאָגטן, פאַר אידישקייט אין דער וועלט. ווען דו נוימסט דיך טאָן אויף דעם געביט, און יעדער איד מוז טאָן פאַר יהדות, זאָלסטו זיך נישט אָפּשרעקן 1) נישט פון די שוועריקייטן, 2) נישט פון דיינע שוואַכקייטן און פעלערס, 3) נישט פון די אויסזיכטן אָדער מאַנגל פון אויסזיכטן. דאָס איינציקע וואָס קומט אין באַטראַכט איז רצון.

דאַרפסט אויפוועקן דיין רצון, און יענעמס, דאַרפסט אים קולטיווירן און שטאַרקן, צו די גרעסטע אַנשטרענגונגען. דער עיקר — מ׳דאַרף טאָן. דאָס פאַרלאַנגט מען פון

דיר. מ׳האָט דיך נישט „געדונגען" צוצושטעלן „סוקסעס". (ביי ליובאַוויטש איז בכלל נישט פאַראַן דער דאָזיקער „אַמעריקאַנער" באַגריף; אַלץ וואָס מ׳דאַרף איז הצלחה, און הצלחה איז ביים — רבונו של עולם). פעלט אָבער רצון, פעלט, חלילה, בטחון. שטאַרק־זשע דעם רצון מיט אמונה און בטחון און השי״ת וועט העלפן.

דער רבי שליט״א האָט אַמאָל צו עמעצן געשריבן אין אַ בריוו: „דער שווער (כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ נ״ע) מאָנט ניט אויפטאָן, ער מאָנט טאָן, און אַז מ׳טוט, טוט מען אויף".

יהדות איז נישט קיין נעבנבייאיקער ענין

אַ נייער צוגאַנג איז נויטיק צו כלל־אַרבעט. אין אַמעריקע פאַרנעמט מען זיך מיט כלל־ענינים אין „פרייער צייט". נאָך דעם ווי מ׳האָט שוין דערלייַדיקט אַלע פריוואַטע ענינים, אין מסחר, אין פאַרגעניגן, אין געניסן (ס׳רעדט זיך דאָ נישט וועגן די „פראָפעסיאָנעלע" אידן, וואָס לעבן פון „סאושעל וואויירק" אָדער פון „קאָמיוניטי וואויירק"...). כדי מיר זאָלן קענען נאָכקומען אונזערע אויפגאַבן מוזן מיר לעבן דאָס עיקר לעבן אין כלל־אחריות. מוזן מיר ווידמען אונזער וועזן פאַר יהדות־אַרבעט. דאָס איז נישט קיין „דרך־אגב" ענין. און נישט קיין „צייט־פאַרטרייב". דאָס איז אַ לעבנס־וויכטיקער תוך און אַ לעבנס־אויספילנדיקער תוכן.

נישט דעפענסיוו, נאָר אָפענסיוו

די אַרבעט פאַר אידישקייט דאַרף נישט געטאָן ווערן אין דעפענסיוו, נאָר אין אָפענסיוו; נישט צו פאַרטיידיקן נאָר אויסצושפרייטן. אַמאָל, אין מזרח־אייראָפּע, האָט מען אפשר געקענט זיך באַגענוגענען מיט דעפענסיוו, מיט „קיום היש", מיטן דערהאַלטן דאָס וואָס ס׳איז שוין געווען פאַראַן. ווייל דאָס וואָס איז געווען איז געווען אַ סך. האָט מען זיך אפשר געזאָגט: מילא, בעסער האָט קיין שיעור נישט, אָבער — אַבי נישט ערגער... אין אַמעריקע אָבער איז דאָס וואָס ס׳איז דאָ — וויניק; מען האָט נישט קיין ברירה, מען מוז גיין אויפן וועג פון עקספאַנסיע, פון אויסשפרייטונג. מוז מען בויען פאָזיציעס און איינעמען נייע שטחים. נאָך עפעס: אַמאָל אין אייראָפּע איז דאָס וואָס ס׳איז נישט געווען יהדות׳דיק, איז געווען פאַרנומען און אויסגעפילט דורך אַנדערע אידעאָלאָגיעס און אַנדערע עלעמענטן. היינט אין אַמעריקע איז דאָס וואָס איז נישט אידיש — מייסטנטיילס ליידיק, אַ חלל. און אַ חלל אויסצופילן איז פיל לייכטער, אָבער — ווען מ׳וועט טאָן, און ווען מ׳וועט טאָן אין אָפענסיוו, אין אויסשפרייטונג, וועט מען מצליח זיין.

נישט קיין „מוסר" נאָר מעשים אַלס ביישפיל

אָבער ס׳איז נישט די שיטה פון ליובאַוויטש צו זאָגן „מוסר"; ליובאַוויטש לערנט דורך מעשים, וואָס דאַרפן אויך זיין אַ ביישפיל, אַ וועגווייזער. און ליובאַוויטש איז זיך נישט מיאש פון קיין שום אידן. נישט פאַראַן איצט, לויטן רבי׳ן, קיין שום אידן, מגע ער זיין ווי־וויט, ער זאָל נישט היטן עפעס אַ מצוה, ער זאָל נישט טאָן עפעס אַ אידישע זאַך. דער ניצוץ דאַרף ווערן אויפגעפלאַמט פאַרן כלל, און צום סוף וועט עס ווערן אויך אַ ליכט פאַרן באַטרעפנדיקן יחיד. דעריבער האָט דער פריערדיקער ליובאַוויטשער רבי זצ״ל באַמיט צוצויגן אַלערליי אידן, נישט בלויז אָרטאָדאָקסישע, צו יהדות־אַרבעט. דאָס צוהעלפן צו תורה־חינוך וועקט אויף אין יעדן אידן פאַרבאָרגענע כוחות — פאַרן כלל און פאַר אים אַליין.

„ירידה צורך עליה"

• הרב יואל כהן
(דריטער פון סעריע)

ווי דערמאנט אין פריערדיקן אַרטיקל, איז דער נפש האלקית, די אידישע נשמה, אַ „חלק אלוקה ממעל" — אַ ג־טלעכער גייסט וואָס איבט אויס זיין השפעה אויף אַלע מענטשלעכע כוחות און חושים, זיי זאָלן ווירקן נאָר אין דער ריכטונג פון קדושה און תורה ומצוות. איידער די נשמה האָט זיך אָנגעטאָן אינעם קערפער, האָט זי זיך געפונען אין די העכסטע גייסט־וועלטן, אין גן־עדן, וואו זי איז „געשטאַנען" מיט אַ נאַטירלעכער צוגעקלעפטקייט און ליבשאַפט צום אויבערשטן. ניט האָבנדיק קיין יצר־הרע און קיין קערפערלעכע גלוסטענישן און זייענדיק אין וועלטן וואו די ג־ט׳לעכע ליכט איז ניט אַזוי פאַרבאָרגן — גענייסט דאָרט די נשמה פון די העכסטע ג־טלעכע פאַרגעניגנס; באַגרייפנדיק די גרויסקייט און פאַרכטיקייט פונעם אויבערשטן.

פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס אַראָפנידערן פון אַזעלכע הויכע מדריגות, — דורך „אַ לאַנגן וועג", אַלץ נידעריקער און נידעריקער, ביז די נשמה קומט אַראָפ אין דער וועלט און ווערט באַקליידט מיט אַ גשמיות׳דיקן קערפער — איז עס אַן אומגעהויערע ירידה פאַר איר. טראָץ אונזער שוואַכן באַגריף אין דער וועלט פון גייסט אוך רוחניות — קענען מיר אָבער אין אַ געוויסער מאָס זיך פאָרשטעלן די אומפאַרגלייכבאַרע העכערקייט פון אַ רוחניות־לעבן כלפי אַ לעבן — אַפילו גאָר אַן איידעלן — אין אַ מאַטעריעלן און גראָבן עולם. וועל רעדט נאָך, אין פאַרגלייך צו אַ נשמה־חיות אין אַן אָרט וואו אלקות איז אָנטפלעקעריש און איז די „שפייז" פון דער נשמה!

פרעגט זיך דעריבער: צוליב וואָס אַזאַ מוראַ׳דיקע ירידה? צוליב וואָס די אַלע גרויזאַמע יסורים און ליידן פון דער נשמה, אין איר דאָרנדיקן, שטרויכלענדיקן וועג, וואָס עס שטעלט מיט זיך פאַר דער גאַנג פון דער נשמה דורך „אונזער" וועלט?

דער ענטפער איז: ירידה צורך עליה. — דער צוועק פון דער דאָזיקער ירידה איז די עליה וואָס קומט נאָך איר אין צוליב איר. דווקא דורך דעם וואָס די נשמה נידערט אַראָפ אין אַ גוף — אוך פירט אויס דאָ למטה איר הייליקע שליחות, טראָץ דער פאַרגרעבטקייט פון וועלט און שטענדיקן געראַנגל מיטן יצר־הרע — דורך דעם ווערט די נשמה דערהויבן, זי שטייגט צו אַזאַ הויכקייט, צו וועלכער זי האָט ניט געגרייכט פאַר דער ירידה.

אָבער אין וואָס באַשטייט די דאָזיקע עליה? און ווי ווערט עס פאַרווירקלעכט דווקא דורך דער ירידה? — דערויף זיינען פאַראַן צוויי אַלגעמיינע דערקלערונגען.

ראשית: טאַקע אָט־די נידעריקייט פון עולם־הזה איז די סיבה וואָס פאַראורזאַכט דעם אויפשטייג, די עליה אין דער נשמה. וואָרעם פאַר דער ירידה, ווען די נשמה געפינט זיך אויף די העכסטע שטופן פון אהבה און יראה צום אויבערשטן, זיינען אירע דאָזיקע הויכע מדרגות ניט דערוואָרבן געוואָרן דורך שוועריע האָרעוואַניע, ניט דורך ברעכן די צוימען וואָס פאַרשטעלן דעם שיין פון אַלמעכטיקן. אדרבה, צוליב דער ריינקייט פון דער נשמה

דאָרט (די מדריגה פון „טהורה היא"), באַנעמט זי און דערשפירט מיט אירע שכל און מדות די גרויס און וואונדער פון באַשעפער מיט דער גאַנצער באַשיינפערלעכקייט — איר גאַנצער געשמאַק איז ג־טלעכקייט — במילא, איז איר הויכע מדריגה ניט קיין אויסגעקעמפטע, נאָר אַן אייגנשאַפטלעכע; און איר „עבודת השם" אין גן־עדן איז בעיקר אין רעזולטאַט פון איר נאַטירלעכן דראַנג צום בורא עולם. הייסט עס: איר גרויסע עלי', אירע תענוגים אלקיים, זיינע „געשאַנקענע", אַזוי צו זאָגן.

אָבער בעת „ירידת הנשמה בגוף", וועלן דער יצר־טוב — נפש־האלקית — וועלט אַרייַנגענומען און פאַרוויקלט אין די „לבושי הטבע" פון אייגענעם קערפער און פון וועלט בכלל, וואו יעדער טראָט זיך צו דערנענטערן צום אויבערשטן איז באַשוועלט מיט אַזויפיל נסיונות און שטערונגען — און דאָך שטאַרקט זיך די נשמה אויף אַלע שטרויכלונגען און „שפּאַנט" אויך איין דעם קערפּער צו דינען דעם אויבערשטן און מקיים זיין תורה ומצוות — איז דאָך די עלי' נאָך אַזאָ עבודה אַ דורכאויס פאַרדינטע, און במילא אויך אַ גרעסערע און העכערע וויי די עלי' פון דער נשמה איידער איר אַראָפקום למטה.

נאָך מער, ביים דורכפירן איר שליחות אין עולם הזה, איז ניט בלויז וואָס די נשמה וועלט דערנאָך באַלוינט מיט העכערע ג־טלעכע פאַרגעניגנס, נאָר אויך אין דער נשמה קומט פאָר דערביי אַ צוגאָב־עלי': די קעגנערשאַפט וואָס זי באַגעגנט תמיד אויף דער „ירידה־וועלט", רופט אַרויס ביי דער נשמה טיפערע כוחות פון איר ג־טלעכן אָפּשטאַם. ווי דערמאָנט, איז זי דאָך אין תוך „אַ חלק פון ג־טלעכקייט", במילא פאַרמאָגט זי אויך אין אַ געוויסן זין אומענדלעכע כוחות, אָבער די דאָזיקע ריזיקע קרעפטן וועלן אַרויסגערופן דווקא וועלן איר דראַנג און גאַנג צו אלקות וועלט אָפּגעהאַלטן דורך אַ באַריער, אַזוי צו זאָגן.

אַ גשמיות'דיקער משל וועט אונז דאָ אַרויסהעלפן:

וואַסער איז אַ פליסנדיקער עלעמענט. וועלן אַ גייענדיק וואַסער, אַ טייכל צב"ש, פליסט אויף אַ גלאַטער פלאַך, ציט עס זיך שטיל, געלאַסן און אָן שטורעמדיקער קראַפט. קוים אָבער פאַרשטעלט מען דעם וואַסער־באַוועג מיט שטיינער און ערד, ענדערט זיך זיין גאַנג. אין אָנהויב טאַקע וועלן די וואַסערן געצלעך אָפּשטעלן זייער שטראָם, אָבער נאָך אַ צייט וועט דאָס אָנגעזאַמלטע וואַסער אויפשטורעמן מיט קראַפט: וועלן ס'וועט זיך אָנקלייבן געוואַסער, וועט עס דורכברעכן דעם באַריער מיט אַ געוואַלדיקן שטראָם און מיט ברויזנדיקן אימפּעט זיך טראָגן אַרץ ווייטער אין זיין וועג.

אַזוי אויך קען מען פאַרשטיין אין נמשל: די נשמה וויי זי איז געווען פאַר דער „ירידה", ציט זיך צו איר אָפּשטאַם ווי דאָס שטיל־פליסנדיקע וואַסער; און נאָך דער „ירידה" — ווי דאָס וואַסער וואָס מוז זיך דורכרייסן אַ וועג מיט שטורעם און געוואַלט.

(ענלעך דערצו איז אויך די ספעציעלע מעלה וואָס אין דער גלות־תקופה אויף דער צייט פון בית־המקדש. תורת החסידות גיט אונז צו פאַרשטיין, אַז דער גלות איז ניט בלויז אַ שטראָף, אַן אָפּקומעניש פאַר זינד. די גלות־ליידן דינען אויך ווי אַ מין צוגרייטונג, אַ „הכשרה" צו דער ליכטיקייט פון משיח־צייטן. דורכן גלות וועלט דער איד אויסגעאיידלט און דערגרייכט אַ הויך, וואָס ער האָט ניט געקענט דערלאַנגען אַפילו בעת דער בית־המקדש האָט געליכטיקט ביי אונז אין לאַנד. דער עיקר וועלט דאָ געמיינט: אָט־די תשוקה, אָט־דער דורשט צו ג־טלעכקייט, וואָס שאַפט זיך דווקא דורכן „העלם והסתר פון גלות".

אויך דאָ וועט אונז וועלן פאַרשטענדלעכער דורך אַ משל:

אַ מענטש געפינט זיך אין אַ מדבר, וואו ס'איז ניטאָ קיין וואַסער. זיין דורשט איז דאָן אַ סך ליידנשאַפטלעכער, איידער דער זעלבער דורשט אין אַ ישוב, וואו מ'קען קריגן וואַסער. דאָס וויסן, אַז צו יעדער צייט קען ער באַקומען וואַסער, לינדערט אין אַ געוויסער

מאָס די בענקעניש נאָך וואַסער. דאָקעגן אין מדבר, וואו דער געדאַנק אַליין העלפט נאָך צו און פאַרשטאַרקט דעם דורשט).

* * *

די צווייטע דערקלערונג פון „ירידה צורך עליה": די באַזונדערס־גרויסע „עלי'", וואָס די נשמה דערוועלבט זיך דורך איר „ירידה" אין דער וועלט, איז עס, אומגעקערט, דווקא צוליב דער ספּעציעלער הויכקייט פון דער דאָזיקער גשמיות'דיקער וועלט. אין פלוג: רוחניות'דיקע וועלטן זיינען דאָך אָן אַן ערך העכער פון דער מאַטעריאַליסטישער וועלט? דערקלערט אונז אָבער תורת החסידות: אַז סיי די העכסטע באַשאַפונגען און סיי גאָר די נידעריקסטע, איז זייער באַלעבונג און סאַמע עקזיסטענץ — דער ניצוץ אלקי. איז ווען מ'רעדט וועגן אָט די ג־טלעכע באַלעב־פונקטן — דערקלערט אונז חסידות — פאַרמאָגט די נידעריקע חומריות־וועלט אַ וויי־העכערן ניצוץ אלקי איידער די איידעלע גייסט־וועלטן. דאָס איז ווי צב"ש — אַ שטיין, וואָס ווערט געוואָרפן פון אַ הויכן אָרט; איז וואָס וויטער און נידעריקער דער שטיין פאַרפליט פונעם געוואָרפענעם שטח — אַלץ גרעסער און שטאַרקער איז די קראַפט פונעם שטיין־וואַרפער. ניט מער: דער חיות אלקי וואָס אין גשמיות'דיקע זאַכן איז אין זיי אַזוי פאַרבאָרגן, אַז ער איז ניט מערקבאַר — און דאָס איז די „אַרבעט" פון דער נשמה אין גוף דעם דאָזיקן חיות אַרויסצוברענגען פון זיין פאַרבאָרגנקייט.

אַז אַ איד איז מקיים אַ מצוה: ער לייגט תפילין — געמאַכט פון גשמיות'דיקן פאַרמעט; ציצית — פון גשמיות'דיקן וואָל — ווערן די דאָזיקע מאַטעריעלע עלעמענטן פאַרוואַנדלט און דערהויבן צו קדושה. ד. ה. אַז דער ג־טלעכער „אור וחיות" וואָס אין זיי גייט אַרויס פון זיין פאַרבאָרגנקייט און „איינגעקוועטשטקייט" אין די נאַטור־געזעצן פון די גשמיות־קעגנשטאַנדן. עס ווערט אַנטפלעקט די שורש'דיקע הויכקייט פון דעם דאָזיקן ניצוץ אלקי, ווי ער איז טיפער פאַרוואָרצלט אין „אין סוף" איידער דער ניצוץ פון אַ רוחניות'דיקער באַשעפענישן.

וואָס אמת איז, די דאָזיקע אַנטפלעקונג פון ג־טלעכקייט, וואָס ווערט פאַרווירקלעכט דורך מקיים זיין מצוות, ווערט ערשט קומען צום פולסטן אויסדרוק אין דער צייט פון לעתיד לבוא, וואָס דאָן ווערט עס אויך אַ מענטשלעך אויג קענען דערזען.

איז פאַרשטענדיקע, אַז בכדי צוקומען צו אַזאַ שלימות — אַרויסצודערלאַנגען די טיפסטע ג־טלעכע כוחות אויך פון די גשמיות'דיקע באַשעפענישן — קען עס די נשמה ניט באַווייזן זייענדיק אין די גייסט־וועלטן פון גן־עדן. און צוליב דעם איז עס געווען די גרויסע „ירידה". אָבער נאָך איר אַראָפּנידערן אין גוף און עולם־הזה און נאָך דער דערפאָלגרייכער דורכפירונג פון איר שליחות דורך תורה ומצוות — קומט די נשמה צו צום ציל: די העכסטע עלי', וואָס זי האָט נאָך קיינמאָל פריער צו דעם ניט דערגרייכט. די נשמה שטייגט און גייט פון העכער צו העכער דורך איר באַהעפטונג אין פאַראיניקונג מיט די ג־טלעכע כוחות וואָס אין די גשמיות'דיקע מצוות.

אין דעם זינען טייטשט חסידות דעם מאמר רז"ל: „שכר מצוה מצוה" — אַז דער אמת'ער שכר המצוות איז ניט עפעס אַ באַזונדערע באַלוינונג וואָס קומט און פאַרגייט צו דער געטוענער מצוה, נאָר „שכר מצוה — מצוה": דער שכר ווערט זיין די מצוה אַליין, אַנטפלעקונג פון דער ג־טלעכער דערהויבונג אין דער מצוה גופא.

* * *

דער אונטערשייד פון די אויבן־געבראַכטע צוויי דערקלערונגען שפיגלט זיך אָפּ אין אַ סך ענינים. איינעם פון זיי ווילן מיר דאָ דערמאָנען:

ס׳איז דאָ אַ מיינונגס־פֿאַרשידנהייט צווישן אונזערע חכמים אין באַצוג צום סאַמע ענד־ציל פון דעם גאַנצן וועלט־באַשאַף — צי דאָס איז גן־עדן אָדער תחיית המתים. דער חילוק צווישן די צוויי: גן־עדן איז געגלעך אַ גייסטיקע וועלט און די נשמות זיינען דאָרט ניט „באַקליידט" מיט גופים — אינגאַנצן רוחניות. תחיית המתים איז, ווי פֿאַר־שטענדלעך פון די ווערטער, אַ לעבן פון אַ נשמה אין אַ גוף.

דער רמב״ם נעמט אָן, אַז די גרעסטע שלימות, די העכסטע דערגרייכונג איז די מדריגה פון גן־עדן. תחיית המתים איז בלויז אַ צייטווייליקע זאַך, אָבער צו איר אמת׳דיקן תכלית וועט די נשמה ערשט שפּעטער קומען אין גן־עדן.

אָבער דער רמב״ן האַלט ניט אַזוי. ער ברענגט אַ סך ראיות, אַז תחיית המתים איז דער סאַמע תכלית און דער קערפּערלעכער לעבן פון יענער צייט וועט שוין זיין אַ ניט־איבערגעהאַקטער, אַן אייביקער. חסידות חב״ד נעמט אָן די שיטה פון רמב״ן און גיט אויף דעם אַ גרונטלעכע דערקלערונג.

אויב מען קוקט מיט אויסערלעכע, פליישיקע אויגן אויף אונזער מאַטעריעלער וועלט, זעט מען בלויז די נידעריקייט פון איר. זי זעט אויס צו זיין אַזאַ באַשאַף פון וועלכער דער איד דאַרף זיך אַרויסהויבן און שטייגן אין אַ שטענדיקן געראַנגל מיט דער גראָבקייט פון וועלט. פון אַזאַ שטאַנדפונקט איז שווער צו זען דעם סאַמע תכלית פון דער גשמיות־וועלט.

אָבער חסידות, פנימיות התורה, דערבליקט אויך דאָס באַהאַלטענע און אינערלעכע וואָס אין גשמיות — פנימיות דערלאַנגט צו פנימיות — און דאַן דערזעט מען אַז גשמיות אַליין איז גאָר גוט. דער חסרון איז בלויז וואָס דער אַריינגעמישטער רע וואָס אין גשמיות דערלאָזט ניט צו זען דעם טוב וואָס אין אים איז פאַרבאָרגן. בשעת אָבער אידן, דורך עבודה, וועלן מבטל זיין דעם רע, — וואָס בשלימות וועט עס זיך בביאת המשיח: „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" — דאַן וועט אַנטפּלעקט ווערן דער ג־טלעכער פונק וואָס לייכט אין וועלטלעכע זאַכן; אויף אַזויפיל, ווי געזאָגט פריער, אַז דער ניצוץ אלקי וואָס אין גשמיות איז העכער פון דעם ניצוץ אין רוחניות. במילא איז פאַרשטאַנדיק אַז די תכלית השלימות פון דער נשמה איז ניט בשעת זי וועט זיך געפינען אין גן־עדן, אויסגעטאָן פון גוף, נאָר דוקא אין דער צייט פון תחיית המתים, בשעת זי וועט זיך ווידער אָנטאָן אין גוף — ווייל דוקא אָט־דער גוף ברענגט איר צו שלימות.

ווי עס ווערט אָפט דערקלערט אין חסידות, אַז אָנשטאָט דעם וואָס איצט באַקומט דער גוף זיין לעבן פון דער נשמה, וועט זי׳עתיד לבוא זיין דער קערפּער דער וואָס וועט צוטיילן חיות צו דער נשמה.

* * *

דער אויבן־געזאָגטער געדאַנק איז אויך נוגע צום טעגלעכן לעבן פון אַ אידן אין זיין עבודת השם.

עולם־הזה איז ניט בלויז אַ פאַרשטעל וועלכער דאַרף אַרויסרופן טיפערע כוחות פונעם מענטש. ער איז ניט בלויז אַ פאַרמיטלער צום אידנס דינען דעם אויבערשטן. דער אמת איז, ווי געזאָגט, אַז דער תכלית איז אין וועלט גופא, צו מאַכן די וועלט אַליין פאַר אַ דירה להשם יתברך; צו אַנטפּלעקן דאָס גוטע און הייליקע וואָס אין עולם־הזה גופא. במילא דאַרף מען פון וועלט ניט אַנטלויפן, נאָר אויסנוצן זי אַליין לשם שמים.

וואָס דאָס איז דער תכלית הבריאה עס זאָל זיין ונגלה כבוד ה׳ וראו כל בשר. ניט נאָר די נשמה, נאָר אויך דער פליישיקער גוף וועט זען ג־טלעכקייט — כי פי ה׳ דיבר.

די אַלטע שול

• י. ליפמאַנאָוויטש

אונזער שטעטל ק. האָט אַמאָל פאַרמאָגט דריי שולן: די „אַלטע שול", די „נייע שול" און די „מאַרק־שול". ווי אַ שול צום דאָוונען געדענק איך קוים די „אַלטע" שול. די אַנדערע צוויי שולן זיינען געווָארן צוגענומען דורך דער מאַכט אין די צייטן נאָך אַיידער מיין קינדערישער זכרון האָט עס געקענט אויפנעמען.

די מאַרק־שול איז געווען ניט וויט פונעם פּלאַץ, וואו עס האָט זיך אַמאָל צעלייגט דער שטעטלשער מאַרק. דערפון שטאַמט, וויזט אויס, דער נאָמען: מאַרק־שול.

וואָס פון דער מאַרק־שול איז געווָארן? אויף וואָס מ׳האָט איר גענוצט נאָכן באַרויבן זי פון פאַרהאָוועטע, מאַרק־אידן? — דאָס האָב איך זיך קיינמאָל ניט דערוואוסט. איך געדענק בלויז, אַז דאָס איז געווען אַ טונקעלע, אַלטע הילצערנע געביידע. אין מיינע אויגן דאַן האָט זי קיין שום אָנבליק פון אַ שול נישט פאַרמאָגט. אפשר איז עס געווען מער די פרוכט פון מיינע דמיונות — נאָר איר אויסזען האָט תמיד ביי מיר אַריסגערופן אַ געפיל פון טרויער: עפעס אַ שטילער אומעט איז געווען אויסגעגאָסן אויף די באַיאָרנטע ברעטער; אַ מין צער־דיקע פאַרשטומטקייט וואָס באַווייזט זיך נאָכדעם ווי אַ לעבעדיקער געוויש ווערט פאַרשטומט אויף אייביק.

די נייע שול איז געשטאַנען פונקט קעגן־איבער דער „אַלטער שול". זיי האָבן זיך געפונען ניט וויט פון צענטער שטאָט. אין די נאָענטסטע גאַסן פון דער שול — בלויז איינע־צווויי גאַסן אַוועק — האָבן זיך געפונען די יעניקע געביידעס וואָס האָבן גע־וואָרפן שרעק אויפן גאַנצן שטעטל, אויף די פרומע אידן, און גאָר באַזונדערס אויף די פאָר אינגלעך מיט פאות. דאָס זיינען געווען דאָס שטיינערנע הויז פון דער מעכ־טיקער מילין, די לאַנגע, שיינע געביידע פון „ראַיספּאָלקאָם" א. א. פון דעם סאָרט.

די „נייע שול" האָט גאַנץ באַרעכטיקט איר נאָמען: אַ נייער, שטיינערנער בנין מיט גרויסע פענסטער און ליכטיקע וועגט. אין מיינע קינדערשע געדענק־יאָרן האָט פון

דער דאָזיקער שול זיך געהערט אַ געוּדער פון וועב־מאַשינען געמישט מיט קולות פון אוקראַיניש פאַלקס־געזאַנגען. די מאַכט האָט די שול פאַרוואַנדלט אין אַ פאַבריקע, וואָס האָט אויסגעאַרבעט טישטוכער. וואָס מיך האָט דעמאָלט גוט געוואונדערט: פאַר־וואָס די באָבע דעקט דעם שבת'דיקן טיש מיט אַן אויסגעריבן טישטוך נאָך פון אירע התונה־געשאַנקען — בעת אין אונזער שטעטל איז דאָ אַ גרויסע טישטוך־פאַבריק? אין די שפּעטערע יאָרן האָב איך געהערט, אַז „אונזערע" טישטוכער זיינען פון אַזאַ גוטער קוואַליטעט, אַז זיי זיינען געווען באַשטימט פאַר עקספּאָרט — אַזש קיין „זאַגראַניצע" (אויסלאַנד).

אין די זומערדיקע טעג, פלעג איך זייער אָפט פאַר'גנב'ענען מיין פּנים אין דעם אָפּענעם שול־פענסטער. איך האָב טאַקע זייער מורא געהאַט; דאָס האַרץ האָט גע־קלאַפּט, אָבער גלייכצייטיק האָט עס מיר געצויגן מיט אַזאַ ציענישׂ וואָס איז עפּעס פיל מער פונעם פּשוטן נייגער; מסתמא מיט דער זעלבער קראַפט וואָס אַ אידיש האַרץ האָט זיך תמיד געצויגן צו אַ שול.

צווישן די געדיכט־אָנגעשטעלטע מאַשי־נען האָב איך געפּראַווט געפּינען שפּורן פון דער אַמאָליקער שול. כ'האָב מיט די אויגן באַזוכט די וועגט, געטאַפּט דעם דיל — וואו איז דאָ געווען דער אָרון קודש? און וואו די בימה? די וויבער־שול? קיין זכר, קיין סימן. וועב־שטולן, וועב־שטולן און אַ סך קריסטינס. זייערע הילכיקע גע־זאַנגען האָבן פאַרטושט, פאַרשוועכט אין מיין דמיון די אויפגייענדיקע הייליקע טענער פון די אַמאָליקע אידישע תפילות, געוויינען און קרעכצן.

* * *

אין מיין זכרון איז ניט פאַרצייכנט גע־וואָרן דער יאָר וועו מ'האָט אויך די לעצטע „אַלטע" שול אַוועקגענומען (ס'האָט געמוזט זיין אין די מיטן־דרייסיקער יאָרן). דעם טאָג אָבער געדענק איך קלאָר, אַזוי קלאָר ווי ס'איז געווען די לופט יענעם טאָג. ס'איז געווען שבועות בייטאָג. דער שבועות'דיקער יום־טוב'דיקער דאָונען איז געווען די לעצ־טע תפילה, וואָס אידן פון שטעטל האָבן געדאַוונט אין אַן אמת'ער שול.

און ס'איז געווען אַזאַ שיין־זוניקער טאָג; איינער פון יענע פּרעכטיקע, פּריש־שמע־קעווודיקע, וואַרעם־לאַשטשענדיקע טעג פון אָנהויב זומער אין דער אוקראַינע. אין מיין בידנער קינדהייט האָבן אַזעלכע שיינע יום טוב־טעג זיך געלאָזט אינקריצן אין געמיט אויף שטענדיק. מער ניט וואָס אַזעלכע טעג זיינען גיך־גיך אַוועק. מ'האָט דאָך אויף זיי אַזויפיל געוואַרט! אויסגע־ציילט אַ סך דויערנדיקע וואָכן פון דער־וואַרטונג — האָט מען אין סאַמע יום־טוב'־דיקער פריידיקייט געשפּירט, געצאַפּלט יעדער אַוועקגייענדיקע מינוט פון דאָזיקן טאָג.

יענער שבועות־טאָג איז אָבער געווען אַזוי קאָנטראַסטיק איבערגעבראָכן. איך גע־דענק מיין לעצטן גיין פון שול צוזאַמען מיטן טאַטן און זיידן ע"ה. ס'האָט דאַן זיך געדוכט, אַז די גאַס איז יום־טוב'דיקער, אַז די זון שיינט אַביסל מער אויפגעלייגט ווי שטענדיק; די פּנימ'ער פון אידן האָבן זיך דאַן געוויס געביטן און אויפגעלויכטן אַזוי האַרציק ביים אַרויסשמייכלען דעם גוט יום־טוב. אַפילו די הייזער פון מיליץ און „ראַיס־פאַלקאָם" האָבן מיין קינדיש געמיט ניט אַזוי געשראָקן ווי אין די וואָכן־טעג. כ'האָב געטראָגן דעם טאַטנס טלית אין האַנט און זיך האַלב צוגעהערט צום געלאַסענעם שמו־עס פון מיינע עלטערע מיטגייער.

וואָס טאַטע און זיידע האָבן געערעדט, געדענק איך ניט. וועו מיר זיינען אַדורך פאַרביי דעם „גאָרסאָוועט" (שטאָט ראַט), זיינען אויפן טראָטואַר, ביים טיר פון הויז געשטאַנען צוויי „שישקעס" פון דער שטאָט־פירערשאַפט (איינער פון זיי, האַידאַק, איז מיט אַ פּאָר יאָר שפּעטער פאַרשיקט גע־וואָרן). זיי זיינען געשטאַנען און צווישן זיך געשמועסט.

מיר זיינען געגאַנגען אויפן קעגנאיבער־דיקן טראָטואַר. צוקומענדיק אַמנאָענטסטן צו די פּאָר „קנאַקערס", האָב איך באַמערקט, וויי איינער פון זיי שטרעקט אויס זיין האַנט

צו אונזער ריכטונג, צייגנדיק עפעס גאָר באַזונדערס אויף אונזער זייט. דערביי האָט ער זיך אַ בויג געטאָן און אַריינגעזאָגט עפּעס אין דעם אויער פון מיטשמועסער, וואָס האָט באַלד דערויף אַרויסגעשאָסן מיט אַ געלעכטער.

דער טאַטע האָט עס אויך באַמערקט. קיין וועזן דערפון האָט דער טאַטע ווייזט אויס, ניט געמאַכט, ווייל ער האָט ווי אַן ענטפער צו דער אויסגעשטרעקטער האַנט, שטיל און מוטיק אַ זאָג געטאָן: „אויס־געדאַרט זאָל ווערן די האַנט און די צווייטע אויך". (איך ווייס אַליין ניט פאַרוואָס, אָבער נאָכן צונעמען פון דער שול איז מיר אַ שטיק צייט געשטאַנען פאַר די אויגן די דאָזיקע אויסגעשטרעקטע האַנט — שוין אַ גרעבערע, אַ לענגערע און אַ דראָענדיק־שוואַרצע).

אָבער גאָר באַזונדער געדענק איך יענע מילכיקע שבועות׳דיקע „סעודה". למאי לייקענען: אין אונזער שטענדיקער אָרעמקייט האָבן יענע, קוים־אָפּגעשפּאָרטע מילכיקע „סעודות", ביי מיר בכלל אויסגעזען ווי אמת׳ע מעדני מלכים: דאָס ביסל מילך־געבעקס, די פּאָר גלעזער קאַוע א. א. וו. האָבן געלאָזט אַ נאָך־געשמאַק אויף אַ לאַנגער צייט. אויך די סעודה פון אָט־דעם שבועות איז געווען ניט אַנדערש. אָבער נאָר אין אָנהויב. צום סוף איז שוין דער גע־שמאַקער קוכן ניט געקראָכן אין מויל, ווייל זיין טעם האָט זיך ווי אויסגעוועפט און אין האַלז איז געוואָרן ענג.

די טיר האָט זיך געעפנט מיט אַ דונער און אונזער פריינט ב. האָט אַריינגעשטורעמט מיט אַ בלייכן פּנים. ער האָט קוים דורך סאָפּעניש אַרויסגעפּליסטערט: „מ׳האָט ערשט פאַרמאַכט די שול, מיליציע האָט פאַר־חתמ׳עט די טיר..." דער טאַטע האָט זיך אַ ריס געטאָן פון אָרט: „וואָס?!" און איז שוין געבליבן שטיין פאַר אַ שטיק צייט מיט אַ שטאַרן בליק. אַפילו מיין זיידע, דער תמיד געלאַסענער, האָט נערוועז געוו׳חזר׳ט: „אַה, אַן אומגליק! אין מיטן שבועות, אין מיטן שבועות!"

ביי מיר אין קינדערישן מוח האָבן זיך אין יענעם מאָמענט דורכגעיאָגט בילדער פון די אַלע צייטן וואָס כ׳בין געווען אין שול, — אָט ווי ביי אַ גוסס ר״ל וואָס געזאָגט זיך מיטן לעבן. און צום סוף בין איך געבליבן שטעקן, אין געדאַנק, ביים בילד פון לאַנגן שול־קאָרידאָר מיט די שטעטלשע אָרעמעלייט אין אים: אַ טונקעלער, פייכ־טער קאָרידאָר, וואו כמורנע פּנימ׳ער האָבן אויף אייך געקוקט אי ביז און אי בענטדיק, מיט אויסגעשטרעקטע הענט, וואָס מיר האָט זיך אָפּט געדוכט, אַז זיי ווילן מיך רייסן און שלאָגן...

די פליישיקע סעודה האָט מען עפּעס יאָ און ניט געגעסן. אידן זיינען געקומען און אַוועק. געראַדט מיט ווייטיק, זיך גע׳טענה׳ט הויך און שטילערהייט געקרעכצט און זיך צעשיידט אָן אַ „גוטן יום־טוב". איך אַליין האָב, טראָץ מיין שטענדיקן נייגער, עפּעס ווייניק געהערט און באַנומען די שמועסן. איך געדענק בלויז, אַז מען האָט געזוכט עצות ווי אַרויסצונעמען פון דער פאַר־חתמ׳עטער שול די ספרי־תורה און, דאָכט זיך, אויך די ספרים...

כ׳האָב זיך קוים איינגעבעטן מען זאָל מיר מיטנעמען אַרויסצוהעלפן אין דער „אַקציע" פון ראַטעווען די ספרי־תורה. גע־גאַנגען איז מען שפּעט ביינאַכט. דער פּלאַן איז געווען: אַריינקריכן דורך אַ געוויסער אָפּענער פענסטער. אָבער איך בין געווען צו קליין עפּעס צו טאָן ממשות׳דיק. מען האָט מיך באַשטימט צו שטיין אויף דער וואַך מיט איינעם אַן עלטערן אידן ביים ראָג פון יענער גאַס, אַ צען מעטער פון שול.

בין איך געשטאַנען און מיינע אויגן האָבן זיך געשניטן אין דער פינסטערניש. מיינע ציינער האָבן געקנאַקט און ס׳האָט מיר שטאַרק געטרייסלט. שרעק און העלדנמוט, קינדערשע שוואַכקייט און אומפאַרשטענדלע־כע גרייטקייט „אויף אַלץ" האָבן זיך אַזוי געמישט אין מיין קאָפּ, אַז איך וואָלט,

מסתמא, סייווי געווען מאַכטלאָז עפּעס צו טאָן אָדער זאָגן... סייווי געדענק איך גאָר־ניט וויאַזוי ס׳האָט זיך די דאָזיקע נאַכט געענדיקט און ווי בין איך געקומען דאַן אַהיים. וויפל ספרי־תורה מען האָט אַרויס־געגומען? ווי אַזוי און ווער? — מען האָט ווערן דעם אין שטוב ניט געריכט און איך ווייס עס נישט עד היום.

און אַזוי האָט די אַרטיקע מאַכט מיט טייוולאָנישער אויס־רעכענונג דורכגעפירט די רויבעריי: אינעם טאָג וואָס מען האָט אונז געגעבן דאָס סאָמע הייליקסטע און טייערסטע ביי אידן, אינעם זעלבן טאָג האָבן זיי פון אונז אַוועקגענומען דעם סאָמע הייליקסטן און טייערסטן אָרט; אַן אָרט וואו אידן האָבן זיך דערלויבט אַביסל העכער אַרויסצו־קריכצן זייערע צרות און נויטן פאַר דעם פאָטער אין הימל.

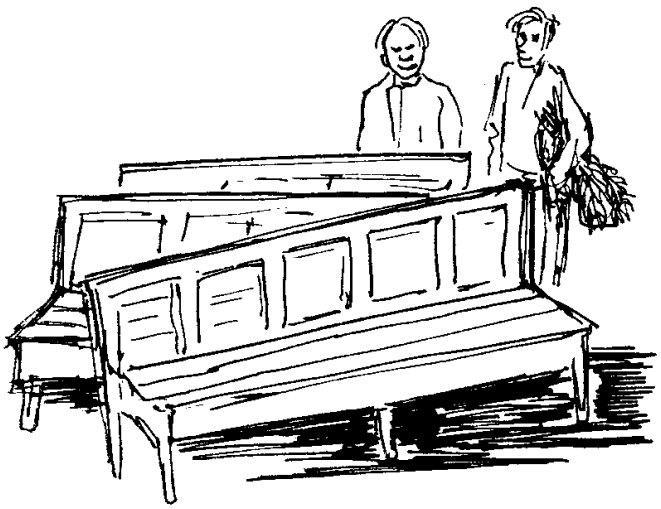

א שטילע אַבלות האָט זיך אַראָפגעלאָזט אויפן שטעטל. שטיל — ווייל קלאָגן זיך איז געווען נוצלאָז און אויך געפערלעך. ביי אונז אין הויז האָט עס אויסגעזען ווי דער זומער וואָלט ערגעץ איבערגעהאַקט געוואָרן און די צייט איז אַריבערגעשפרונגען פון שבועות אויף תשעה באב (איז דאָך מיין זיידע ע״ה דעמאָלט געווען דער אומאָפיציע־לער רב פון שטעטל). אידן האָבן זיך באַגעגנט, אָבער די אויגן האָבן געריעדט מיט נאָך מער אומעט. באַזונדערס האָט מיר געקלונגען מאָדנע, אומהיימלעך־טרויעריק דער געשמאַקער „גוט־שבת״; פאַרשוואונדן דער פייערלעכער געריש פון דער פיל־קעפיקער עדה וואָס האָט אַזוי יום־טוב׳דיק געברומט מיט „גוט יום־טוב״.

* * *

אין א סך שוכן בין איך געווען נאָך מיין פאַרלאָזן דאָס שטעטל. אין וועלכער שול איך בין זינט דאַן אַריין, האָט די דאָזיקע שול, ניט־ווילנ־דיק, זיך ביי מיר באַלד אין געדאַנק פאַרגליכן מיט מיין „אַלטער שול״ פון שטעטל. אָבער זיי האָבן זיך ניט געקענט פאַרגלייכן... ס׳האָט אין מיין קינדישן קאָפּ זיך אָפּגעשטעמפלט, אַז אָט־יענע „אַלטע שול״ איז די עכטסטע „שוליקסטע״ שול. אַמשאַרפסטן איז ביי מיר געבליבן א בילד פון א ימים־נוראים אין דער שול (דאָכט זיך מיין ערשטער ימים נוראים אין שול): אַזוי פיל אידן! אַלע דאַוונען און ברו־מען אַזוי האַרציק! איך בין ווי אַריינגעפאַלן אין א ים וואָס שטו־רעמט, שלעפט און הויבט מיין געמיט אויף שפּיצן־כוואַליעס. די וועגט זיינען הויך־הויך. די לופט, די ליכט פון פענסטער איז עפּעס פון אַן אומבאַקאַנטן קאָליר — אַביסל טונקל, אָבער אויך העל־רויטלעך, פייערדיק. און ווען אין שול ווערט שטיל, פליסט ערגעץ פון דער הויך, א דין כליפּעניש, א שטיל געווויין, וואָס שלעפּט אַזוי מיטצואוויינען. און קומען קומט עס פון דער וויבער־שול, וואָס האָט מיר אויסגעזען אַזוי הויך און וויט...

אָבער מאָדנע: ווי גוט ס׳האָט זיך ביי מיר אויפגעהיט דער אינערלעכער אויסזען פון דער שול — איז אָבער איר אויסער־לעכער געשטאַלט אינגאַנצן פאַרשוואונדן פון זכרון. אפשר איז דאָס צוליב דעם, וואָס נאָך איר אַוועקגענומען ווערן האָב איך אָט־די „אַלטע שול" ניט געקענט פאַרביי־גיין מיט אַ רואיקן געמיט; מיר איז געווען איך געדענק וואָס פון די שול־בענק איז געוואָרן: אין דער אינציקער, שטעטלשער באָד, — די אַלטע שמוציקע באָד ביים ברעג שטעטל נאָכן אַראָפבאַרג — דאָרט האָבן די פויערים מיט ווילדע, גראָבע גע־לעכטערס פון הנאה געשאָבן זייערע גופים און געוואָרפן זייערע שמוציקע בגדים אויף די הייליקע, מיט אידישע שוויים־

שווער צו קוקן אויף איר אוֹן איר אויס־זען איז ביי מיר געבליבן איינגעהילט אין אַ פינסטערניש, ווי אין דער נאַכט וועו איך האָב „געוואַכט" נעבן איר מיט האַרץ־קלאַפענישׂ"... איך קען זיך בשום אופן ניט דערמאָנען — אוֹן דאָס פאַרדריסט זייער...

איך דערמאָן זיך ניט אויף וואָס די מאַכט האָט די דאָזיקע שול פאַרנוצט. אָבער טרערן־אָנגעזאַפּטע אוֹן דורכגעריבענע, ברוי־נע שול־בענק...

אַ סך איבערלעבונגען פון דעמאָלטיקן 7־8־יאָריקן עלטער זיינען, אין לויף פון די וויטערע יאָרן, פאַרשוועכט געוואָרן דורך נייע שטראָמען פון גזירות אוֹן וואָגלענישן — אָבער די דאָזיקע גזירה אויף דער „אַל־טער שול", האָט זיך טיף איינגעשניטן אין מיין באַוואוסטזיין.